SVERIGES RIKSDAG

2025/26:KU20

Bilaga B
Utfrågningar

Innehållsförteckning

Utfrågningar....3
Bilaga B1 Infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson....3
Bilaga B2 F.d. generaldirektör för Sida Jakob Granit....28
Bilaga B3 Statssekreterare Diana Janse....64
Bilaga B4 Nuvarande och f.d. vd:ar för AP-fonderna....101
Bilaga B5 Statsråd Johan Forssell....134
Bilaga B6 Infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson....160
Bilaga B7 F.d. statssekreterare Ulf Holm....184
Bilaga B8 Statssekreterare Johan Stuart....199
Bilaga B9 Justitieminister Gunnar Strömmer....211
Bilaga B10 Justitieminister Gunnar Strömmer....226
Bilaga B11 Statsråd Johan Forssell....249
Bilaga B12 F.d. finansmarknadsminister Åsa Lindhagen....264
Bilaga B13 F.d. finansminister Magdalena Andersson....283
Bilaga B14 Biståndsminister Benjamin Dousa....303
Bilaga B15 Finansminister Elisabeth Svantesson....336
Bilaga B16 F.d. utrikesminister Margot Wallström....356
Bilaga B17 Statsminister Ulf Kristersson....374
Bilaga B18 F.d. finansmarknadsminister Per Bolund....429

BILAGA B

Utfrågningar

Bilaga B1 Infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson

Måndagen den 14 april 2025

Granskningsärende 35 och 39 – Infrastruktur- och bostadsministerns agerande i samband med säkerhetsbrister i Lantmäteriets arkiv
(se avsnitt 3.5)

Ordföranden: Klockan är 14.00, och jag förklarar konstitutionsutskottets sammanträde öppnat. Vi har offentlig utfrågning med infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson på dagordningen. Han ska vara varmt välkommen till utskottet. Vi har punkten om infrastruktur- och bostadsministerns agerande i samband med säkerhetsbrister i Lantmäteriets arkiv som tema för utfrågningen i dag. Vi kommer att ge statsrådet möjlighet till en kort inledning.

Andreas Carlson: Tack, fru ordförande! Vid min sida har jag expeditionschefen vid Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Fredrik Ahlén.

Ledamöter av konstitutionsutskottet! Jag är här i dag för att svara på era frågor inom ramen för de granskningsärenden som gäller mitt agerande i samband med de säkerhetsbrister som har uppmärksammats i Lantmäteriets tillgängliggörande av förrättningsakter.

Jag vill inleda med att poängtera att jag ser mycket allvarligt på Lantmäteriets bristande hantering av sina arkivakter, akter som kunnat innehålla sekretessbelagd och säkerhetskänslig information – att dessa akter tidigare har tillgängliggjorts både via kundtjänst och genom digitala tjänster utan föregående sekretessprövning.

Fru ordförande! Granskningsärendet innehåller som jag ser det tre delar, för det första säkerhetsincidenten kopplad till att Lantmäteriet lämnade ut handlingar via kundtjänst utan föregående sekretessprövning, för det andra säkerhetsincidenten kopplad till Lantmäteriets digitala arkiv Arken och för det tredje regeringens beslut den 9 december 2024 att anställa Lantmäteriets generaldirektör Susanne Ås Sivborg i Regeringskansliet, ett beslut som innebar att hennes anställning som generaldirektör för Lantmäteriet upphörde. Jag tänkte beskriva de tre händelserna i kronologisk ordning.

Fru ordförande! Låt mig först säga några ord om Arken. Arken är Lantmäteriets digitala arkiv, som innehåller förrättningsakter, detaljplaner och andra markreglerande bestämmelser. Totalt handlar det om mer än 3,5 miljoner arkivakter. Akterna i Arken utgörs av dokument i form av inskannade bildfiler, så kallade tiff-filer. Det betyder att det inte går att söka efter särskilda textförekomster i dokumenten, som vi är vana vid att göra i till exempel en

Wordfil. En akt i Arken kan bestå av några få sidor upp till flera tusen sidor och omfatta varierande information, till exempel överväganden, utredningar och beslut som gjorts sedan 1600-talet och som lett fram till fastighetsaktuella gränser. Akterna kan också handla om till exempel ledningsrätter och andra förhållanden, och akterna behövs i många fall som information i olika delar av samhällsbyggnadsprocessen. Därför har dokumenten i Arken varit tillgängliga för bland annat myndigheter, kommuner och privata aktörer sedan början av 2010-talet. Uppbyggnaden av Arken inleddes 1999. Akter med känd försvarssekretess har Lantmäteriet enligt uppgift hanterat i andra arkiv.

Fru ordförande! Den 26 mars 2024 informerade Lantmäteriet myndighetshandläggaren vid Landsbygds- och infrastrukturdepartementet om att myndigheten hade anmält en säkerhetsskyddsincident till Säkerhetspolisen. Detta avser alltså den första händelsen av dem jag inledningsvis räknade upp. Incidenten bestod i att myndigheten tillämpade en ordning som innebar att förrättningsakter som begärdes utlämnade via kundtjänst lämnades ut utan föregående sekretessprövning. Lantmäteriet uppgav i samtalet att myndigheten med omedelbar verkan hade börjat sekretesspröva förrättningsakterna innan de lämnades ut. Min statssekreterare informerades muntligen om det inträffade och om myndighetens vidtagna åtgärder samma dag, varefter han senare samma dag informerade mig. Eftersom Lantmäteriet hade gjort en anmälan till Säkerhetspolisen och infört en ordning som innebar att akterna sekretessprövades innan de lämnades ut gjordes bedömningen att inga omedelbara åtgärder behövde vidtas från Regeringskansliets eller regeringens sida.

Fru ordförande! Den nya ordningen innebar dock att handläggningstiden för ärenden om utlämnande av allmänna handlingar via kundtjänst ökade markant. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet började därför löpande följa myndighetens arbete med att komma till rätta med de långa handläggningstiderna. Detta skedde genom möten och telefonkontakter.

Den 10 april 2024 hölls det första mötet mellan tjänstemän från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och företrädare för myndigheten. Ytterligare ett möte för att följa upp Lantmäteriets arbete med anledning av den uppkomna situationen hölls mellan tjänstemän i Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och företrädare för Lantmäteriet den 7 maj 2024. Mötet handlade alltså om säkerhetsincidenten som innebar att Lantmäteriet hade lämnat ut förrättningsakter via kundtjänst utan föregående sekretessprövning och följderna av den. I slutet av mötet nämnde myndigheten i förbigående att det kunde finnas en risk för att det fanns säkerhetskänslig information i Arken som genom direktåtkomst var tillgänglig för aktörer inom offentlig och privat sektor.

Den 17 maj återkom myndigheten i fråga om den identifierade risken kopplad till Arken. Detta skedde genom en telefonkontakt med en tjänsteman i departementet. Samma dag informerade ordföranden i myndighetens styrelse samma tjänsteman om att det skulle hållas ett extra styrelsemöte den 22 maj

där den uppkomna situationen och behovet av åtgärder skulle diskuteras. Detta avser den andra händelse jag inledningsvis nämnde.

Den 22 maj fick en tjänsteman vid departementet information från myndigheten om att styrelsen hade beslutat att stänga ned direktåtkomsten till Arken. På kvällen samma dag hade min statssekreterare kontakt med styrelseordföranden om åtgärden. Vidare fick jag samma kväll information från statssekreteraren. Nedstängningen genomfördes i samband med att åtgärden kommunicerades i ett pressmeddelande från Lantmäteriet vid lunchtid den 24 maj. Anledningen till denna tidsutdräkt var att myndigheten behövde utreda konsekvenserna av nedstängningen och förhindra att de system som fortsatt skulle vara öppna inte skulle påverkas.

Fru ordförande! Mot bakgrund av myndighetens åtgärd att stänga ned direktåtkomsten till Arken gjordes bedömningen att inga ytterligare åtgärder behövde vidtas från Regeringskansliets eller regeringens sida för att säkerställa att inga säkerhetskänsliga uppgifter skulle röjas. På morgonen den 24 maj informerades Statsrådsberedningen på såväl tjänstemannanivå som politisk nivå om situationen vid Lantmäteriet.

Fru ordförande! Som en följd av nedstängningen av direktåtkomsten till Arken började Lantmäteriet manuellt hantera alla förfrågningar om tillgång till förrättningsakter som tidigare kunnat hämtas via e-tjänsterna kopplade till Arken. Nedstängningen har inneburit ett mycket omfattande merarbete vad gäller både sekretessprövning av innehållet i specifika akter och det bredare arbetet med att tillgängliggöra så mycket som möjligt av den viktiga information som funnits i akterna genom direktåtkomst. Detta arbete har departementet löpande följt genom möten och andra kontakter sedan informationen om nedstängningen mottogs.

Fru ordförande! Jag vill innan jag redogör för regeringens åtgärder med anledning av det inträffade poängtera att den svenska förvaltningsmodellen innebär att myndigheterna har en från regeringen fristående ställning och långtgående befogenheter att besluta om hur de egna uppgifterna ska lösas. Genom denna handlingsfrihet läggs grunden till att myndigheterna på ett självständigt sätt ska kunna sköta sin dagliga verksamhet på ett effektivt och rättssäkert sätt. Låt mig också konstatera att regeringen enligt regeringsformen inte får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag.

Fru ordförande! Den 1 april 2019 trädde den nu gällande säkerhetsskyddslagen i kraft. Enligt den lagen är det tydligt att det är den som bedriver säkerhetskänslig verksamhet, i det aktuella fallet Lantmäteriet, som ansvarar för att verksamheten uppfyller lagens krav. Vidare framgår det av lagen och säkerhetsskyddsförordningen att det är Säkerhetspolisen som utövar tillsyn över att verksamhetsutövaren, det vill säga Lantmäteriet, följer lagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Fru ordförande! Trots att alltså myndigheten har ett långtgående ansvar för att verksamheten ska fungera har vi inte varit passiva. Vid varje tillfälle då

departementet har träffat Lantmäteriet med anledning av säkerhetsbristerna har frågan ställts om myndigheten ser behov av någon form av stöd från Regeringskansliet eller något beslut av regeringen för att komma vidare i sitt arbete. Inte vid något tillfälle har myndigheten uttryckt något sådant önskemål.

Fru ordförande! Låt mig stanna upp vid Regeringskansliets hantering av det inträffade. Borde vi ha agerat annorlunda? När man svarar på den frågan måste utgångspunkten vara den information som fanns vid varje givet tillfälle. Borde vi ha agerat kraftfullare när vi fick kännedom om de aktuella säkerhetsincidenterna? När vi fick information om säkerhetsincidenten som innebar att handlingar lämnades ut utan föregående sekretessprövning fick vi också information om att detta med omedelbar verkan hade upphört. Det fanns således inte anledning att agera för att förhindra att säkerhetskänslig information skulle lämnas ut. När det stod klart att det fanns en risk för att säkerhetskänslig information skulle kunna finnas i Arken fick vi samtidigt information om att Lantmäteriets styrelse skulle hantera frågan inom några dagar.

Fru ordförande! En fråga som har ställts är om vi inte borde ha agerat den 7 maj, när myndigheten första gången nämnde att det kunde finnas en risk för att det fanns säkerhetskänslig information i Arken. Som Regeringskansliet har konstaterat i ett skriftligt svar på en fråga från utskottet fanns inte skäl att närmare överväga behov av åtgärder, detta med hänsyn till att mötet handlade om myndighetens sekretessprövningar av handlingar som begärs ut via kundtjänst och att myndigheten enbart i förbigående nämnde att det kunde finnas en risk kopplad till Arken.

Regeringen har utöver den löpande uppföljningen av myndighetens arbete efter de två incidenterna beslutat om två uppdrag med anledning av det inträffade. I regleringsbrevet för budgetåret 2025 har Lantmäteriet fått i uppdrag att redovisa hur arbetet framskrider med att stärka den interna styrningen och kontrollen för att främja en god förvaltningskultur. Vidare beslutade regeringen i torsdags, den 10 april, om ett uppdrag till en bokstavsutredare att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet. Både den manuella hanteringen och de digitala systemen ingår i granskningen. Dessa uppdrag syftar både till att stärka Lantmäteriets interna styrning och kontroll och till att informationshanteringen ska fungera på ett säkert sätt framöver.

Fru ordförande! Låt mig så för det tredje säga några ord om regeringens beslut den 9 december 2024 att anställa Lantmäteriets generaldirektör Susanne Ås Sivborg i Regeringskansliet, ett beslut som alltså innebar att hennes anställning som generaldirektör för Lantmäteriet upphörde. Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen granskat liknande händelser, senast – i betänkande 2023/24:KU20 – förflyttningen av Strålsäkerhetsmyndighetens generaldirektör. Konstitutionsutskottet trycker på att det måste finnas sakliga och objektivt godtagbara skäl för ett beslut om förflyttning av en myndighetschef, att regeringen måste bereda frågor om förflyttningar av myndighetschefer på ett omsorgsfullt sätt och att det inte finns skäl att vara mindre

omsorgsfull i en situation där regeringen och en myndighetschef är överens om att myndighetschefen ska lämna sin anställning. Vidare konstaterar utskottet att det faller på statsrådet att försäkra sig om att förutsättningarna för att flytta en myndighetschef från hans eller hennes anställning föreligger och att dessa förutsättningar också klargörs för myndighetschefen samt att säkerställa om frivillighet råder från generaldirektörens sida om att anställas i Regeringskansliet.

När det gäller anställningen av Susanne Ås Sivborg i Regeringskansliet är det min bild att vi uppfyllde dessa krav. Låt mig också vara tydlig med att regeringens beslut inte innebar en förflyttning enligt 33 § lagen om offentlig anställning.

Fru ordförande! Under hösten 2024 publicerade Expressen en granskning som såvitt jag förstår byggde på information från tidigare medarbetare i Lantmäteriet. I rapporteringen beskrevs interiörer från myndigheten som Regeringskansliet saknade kännedom om innan de publicerades. Det var bland annat påståenden om att det internt hade varnats för att Arken innehöll säkerhetskänslig information. Med anledning av publiceringarna och följderna av dessa hade jag och min statssekreterare möten både med Susanne Ås Sivborg och med ordföranden och vice ordföranden i Lantmäteriets styrelse.

I början av december konstaterade vi att Susanne Ås Sivborg inte längre hade regeringens förtroende att leda det arbete som krävdes för att återställa tilltron till och säkerställa Lantmäteriets viktiga funktioner. Vi konstaterade också att det i den uppkomna situationen inte gick att se hur hon skulle kunna fortsätta att leda myndigheten framåt i det arbete som väntade.

Jag informerade Susanne Ås Sivborg om detta vid ett möte den 6 december 2024. Vid mötet uppgav Susanne Ås Sivborg att hon inte hade några invändningar mot att anställas i Regeringskansliet. Jag kan i sammanhanget också konstatera att Susanne Ås Sivborg i en inlaga till konstitutionsutskottet har uttryckt att hon inte har några kommentarer till Regeringskansliets svar på utskottets skriftliga frågor.

Fru ordförande! Låt mig återigen poängtera att det som har inträffat gällande Lantmäteriets hantering av utlämnande av akter är ytterst allvarligt. Regeringen följer därför löpande upp myndighetens arbete med att åtgärda detta och har därtill vidtagit en rad åtgärder för att komma till rätta med situationen.

Jag kan avslutningsvis också konstatera att den utvidgade genomlysning som nu sker av myndighetens olika system under den vikarierande generaldirektörens ledning innebär att ytterligare områden är under översyn för att stärka säkerheten i informationshanteringen. Den av regeringen nyligen beslutade externa granskningen av Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet kommer att vara viktig även gällande dessa delar.

Med detta, fru ordförande, är jag beredd att svara på era och ledamöternas frågor.

Ordföranden: Tack for inledningen! Vi går nu till frågestunden. Centerpartiet är först ut, och Centerpartiet är anmälande parti i detta ärende.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, infrastruktur- och bostadsministern, för en utförlig redogörelse så här inledningsvis! Det är ju många detaljer att hålla reda på – som datum. Det här är ett skeende som pågår en längre tid, men jag tänkte uppehålla mig lite kring det som händer våren 2024.

Till att börja med kan vi konstatera med stor oro att vi har ett oerhört osäkert omvärldsläge med krig i vårt närområde sedan flera år tillbaka och att myndigheten Lantmäteriet – som statsrådet säger – lyder under säkerhetsskyddslagen och då hanterar oerhört känsliga uppgifter. Flera av dem innebär om de skulle röjas att det finns en risk för hot mot rikets säkerhet.

Som statsrådet också var inne på är det Säkerhetspolisen som utövar tillsyn över Lantmäteriets verksamhet. Det var också dit myndigheten gjorde en anmälan i mars 2024. Men det är också regeringen som ytterst ansvarar för att se till att våra myndigheter fungerar och att föreskrifter som riksdagen har meddelat följs. Man har också ett ansvar att löpande se att vår förvaltning fungerar.

Här kan man konstatera att både departementet och statsrådet i mars 2024 nås av informationen om att den här myndigheten har lämnat ut handlingar via sin kundtjänst utan att göra någon sekretessprövning över huvud taget. Själv har jag en bakgrund som statstjänsteperson i 14 år och vet att det här med att sekretessprövа handlingar är helt grundläggande i arbetet som tjänsteperson och oerhört viktigt att förhålla sig till.

Uppgiften att en myndighet helt har bortsett från att följa detta regelverk när personer begär ut handlingar, dessutom en myndighet som har hand om uppgifter som är så pass känsliga för landets säkerhet – jag måste fråga statsrådet ändå: Leder inte det till någon ytterligare reaktion än just detta att konstatera att man nu har åtgärdat det problemet? Hur fungerar en sådan myndighet? Vad har man för rutiner över huvud taget? Och vad för uppgifter har eventuellt kunnat komma ut som en obehörig fått del av och som kunnat skada landet?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan! Låt mig inledningsvis instämma i att vi tar allvarligt på situationen. Vi har också som ledamoten känner till redovisat för konstitutionsutskottet vilka omfattande kontakter som också har tagits direkt med myndigheten under ganska lång tid från den 26 mars och framåt.

En viktig omständighet som jag också nämnde i mitt inledningsanförande, fru ordförande, var att vi samtidigt som vi fick informationen den 26 mars också fick information om att myndigheten med omedelbar verkan hade vidtagit åtgärder och börjat sekretessprövа alla handlingar innan de lämnades ut. Jag vill understryka detta särskilt, eftersom jag har noterat att detta i konstitutionsutskottets egen tidslinje över händelseförloppet inte framgår explicit.

Jag tycker att det är viktig information att ha med sig att Regeringskansliet alltså vid samma tillfälle som vi fick information om händelsen också fick information om att man hade vidtagit åtgärder och inlett sekretessprövning för alla delar. När vi fick information om säkerhetsincidenten fick vi också

information att detta sätt att arbeta hade upphört – alltså att lämna ut utan sekretessprövning.

Därefter har ett omfattande arbete tagit vid, där det har varit löpande kontakter för att hantera den uppkomna situationen. Regeringen har ju också gett myndigheten i uppdrag att stärka sitt arbete med intern styrning och kontroll och utsett en särskild utredare för att gå till botten med händelserna och stärka arbetet med informationssäkerhet.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaret! Ja, statsrådet säger att det har vidtagits en rad åtgärder för att stärka arbetet. Jag vill dock återigen uppehålla mig just vid ett par månader våren 2024. Som jag ser det har det vidtagits en hel del åtgärder ganska nyligen. Statsrådet berättade om ett initiativ som togs förra veckan, och även här i januari, men detta går faktiskt nästan ett år tillbaka när det gäller de uppgifter som statsrådet nåddes av om att en myndighet under statsrådets ansvar agerar på ett sådant sätt att man helt egentligen struntar i en lagstiftning som är bindande: att man måste göra en sekretessprövning vid varje begäran om att utlämna en allmän handling.

Jag ser det som en otroligt allvarlig signal när man nås av en sådan information, och jag ser att statsrådet sedan låter sig nöjas med svaret att man nu har börjat sekretessprövа här. Sedan vidtas ju en massa kontakter som statsrådet noggrant gick igenom som hade att göra med den ökade arbetsbelastningen som det här innebar för myndigheten. Så småningom, två månader senare, uppdagade det sig att det finns ännu fler säkerhetsbrister.

Min fråga är egentligen återigen om statsrådet inte såg någon anledning att vid det här tillfället från mars 2024 och framåt vidta fler åtgärder för att se om den här myndigheten var en fungerande myndighet, det vill säga ställa kontrollfrågor vid möten, alltså inte bara prata om att det blir en ökad arbetsbelastning, för uppenbarligen fanns ju ytterligare brister som behövde åtgärdas, nämligen det här med Arken, som kom fram först två månader senare.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan! Den frågan måste besvaras med utgångspunkt i den information som vi hade under våren 2024. Då hade vi inte information om vad som enligt Expressens publiceringar hade förevarit inom myndigheten före maj 2024 och i flera fall långt före maj 2024. När man svarar på den frågan som ledamoten ställer, fru ordförande, måste utgångspunkten vara den information som fanns vid det givna tillfället.

När vi fick information om säkerhetsincidenten som innebar att handlingar lämnades ut utan föregående sekretessprövning fick vi också information om att detta hade upphört. Det fanns således inte anledning att agera för att förhindra att säkerhetskänslig information skulle lämnas ut. Det var redan åtgärdat. Däremot såg vi anledning att följa Lantmäteriets arbete i de här delarna ännu närmare. Jag och Regeringskansliet har i skriftliga svar till konstitutionsutskottet redogjort för det, och det är någonting som förstås har varit angeläget.

Det är också viktigt att säga att styrelsen också har agerat med beslut. Myndigheten har fått i uppdrag att stärka arbetet med intern styrning och kontroll, och en extern granskare har utsetts för att gå till botten med händelserna och stärka arbetet med informationssäkerhet inom Lantmäteriet.

Ordföranden: Ordet går till Socialdemokraterna, som också är anmälande parti i detta ärende.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Jag vill också uppehålla mig en del kring information och vilken information som departementet och statsrådet har fått och vad man har gjort för värdering av den informationen.

Statsrådet nämnde i ett svar nyligen att han tagit del av tidslinjen som utskottet har som underlag i det här granskningsärendet. Han nämnde också Expressens rapportering kring den här myndighetens säkerhetsarbete. Jag skulle vilja ställa en fråga rörande just en uppgift som förekommer i Expressens granskning.

Det var ganska uppseendeväckande, tycker jag, för det verkar ju som att det i samband med ett ledningsgruppsmöte den 14–15 maj förra året var så att chefsjuristen och säkerhetsskyddschefen sammanställt tjänsteanteckningar med sina upplevelser av den här tidsperioden. Under den här tidsperioden – och jag uppfattar att det är mellan den 7 och 17 maj som förekommer i tidslinjen – har alltså den tidigare säkerhetsskyddschefen Peter Wengrud och en medarbetare på eget initiativ åkt till Regeringskansliet för att ge en fullständig bild av vad som har hänt.

Jag kan inte hitta det här mötet i tidslinjen vi har fått. Jag måste säga att jag studsade på det här just för att det verkar rätt anmärkningsvärt om en avdelningschef känner sig nödgad att runda generaldirektören för att ge en fullständig bild av vad som försiggår på myndigheten. Min fråga är om statsrådet kan tydliggöra vilket möte det handlar om och kanske också gärna vid vilken tidpunkt det ägde rum och vem på Regeringskansliet man träffade.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan! Jag har tagit del av rapporteringen i Expressen och också övergripande diskuterat den med Susanne Ås Sivborg vid de möten jag hade med henne i november 2024. Jag kan dock inte närmare kommentera enskilda uttalanden, men låt mig konstatera att den bild som Expressen ger av kulturen inom myndigheten är bekymmersam.

Mot den bakgrunden har regeringen i Lantmäteriets regleringsbrev för budgetåret 2025 gett myndigheten i uppdrag att redovisa hur arbetet framskrider med att stärka den interna styrningen och kontrollen för att främja en god förvaltningskultur. Det här är ett uppdrag som jag redan har givit svar på, men jag tycker att det förtjänar att nämnas i det här sammanhanget också. Den externa granskande bokstavsutredaren har ju också som en del i sitt uppdrag att se över just den här typen av förhållanden och förstås fästa stor vikt vid att det råder en god förvaltningskultur inom Lantmäteriets verksamhet.

Jag går över till den andra delen av ledamotens fråga, fru ordförande. Som jag uppfattar det ... jag kan inte avgöra exakt vilket möte som en enskild person hänvisar till, men vid ett möte den 7 maj 2024 nämnde Lantmäteriet att det kunde finnas en risk för att det fanns säkerhetskänslig information i Arken. Som Regeringskansliet har konstaterat nämndes detta i förbigående och i slutet av ett möte som handlade om händelsen kopplad till kundtjänst. Detta har vi svarat.

Här har Regeringskansliet gått in med ett svar till konstitutionsutskottet utifrån den fråga KU tidigare har ställt.

Jag kan konstatera att det är olyckligt att myndigheten inte betydligt tydligare beskrev problematiken kring riskerna i Arken vid mötet den 7 maj. Det hade gett Regeringskansliet och ytterst regeringen förutsättningar att bedöma om någon åtgärd behövde vidtas. Att myndigheten inte gjorde detta är en av anledningarna till att regeringen har gett Lantmäteriet i uppdrag att redovisa hur arbetet med den interna styrningen och kontrollen stärks. Det var också en av anledningarna till att vi såg att det inte räckte med enbart ett internt uppdrag till Lantmäteriet. Det behövdes också en extern granskning genom den bokstavsutredare som har fått i uppdrag att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet i sin manuella hantering och i sina digitala system.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Jag tackar statsrådet för svaret men upplever att jag inte fick svar på frågan om, och i så fall när, detta möte ägde rum.

Jag delar helt och hållet statsrådets bild att myndighetskulturen förefaller vara bekymmersam. Jag dristar mig till att gå ännu längre och tycker att myndighetsledningen har visat ett enastående exempel på hur svensk statsförvaltning inte ska fungera.

Är det inte väldigt allvarligt om en avdelningschef med ansvar för säkerhetsskyddet vid myndigheten har känt sig tvungen att åka till Regeringskansliet på eget initiativ? Och är det inte väldigt allvarligt om chefen har gjort detta för att chefen inte litar på att generaldirektören delger regeringen allt regeringen skulle behöva veta?

Vi har som sagt ingen uppgift om detta möte. Jag har aldrig jobbat i Regeringskansliet, men jag tänker mig att om en avdelningschef med ansvar för säkerhet skulle komma till mig med dessa uppgifter skulle jag nog bli ganska fundersam.

Jag vill därför fortfarande ha svar på frågan om mötet har ägt rum. Om det inte går att svara på nu, kan vi i så fall få en komplettering vid ett senare tillfälle?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tackar för följdfrågan.

Den nämnda personen deltog vid flera av de möten som ägde rum mellan Regeringskansliet och Lantmäteriet. Jag är inte här för att anta utan för att svara på frågor, och det närmaste ett svar på frågan jag kan komma i detta fall är att det den 7 maj nämndes i förbigående att det kunde finnas problem också kopplat till Arken. Detta nämndes på ett sätt som inte blev tydligt för de

närvarande tjänstemännen. Det är klart att det hade varit önskvärt att denna information hade kommit fram tidigare och tydligare vid detta möte. Det är olyckligt att myndigheten inte betydligt tydligare än så beskrev problematiken.

Den person Peter Hedberg frågar efter deltog vid flera möten, och från Regeringskansliets sida deltog huvudmannen för myndigheten på Regeringskansliet och även expeditionschefen.

Martin Westmont (SD): Fru ordförande! Jag vill tacka statsrådet för genomgången av och informationen om det arbete som sker för att stärka intern styrning och kontroll hos Lantmäteriet så att vi kan få bukt med de problem vi har sett under många år, till exempel långa handläggningstider.

Vi vet att regeringen kommer att tillsätta en extern utredning för att granska de brister vi har kunnat ta del av. Kan statsrådet berätta lite mer om de andra åtgärder regeringen har vidtagit när det gäller tillsynen över Lantmäteriets informationssäkerhet?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Som ledamoten mycket riktigt påpekar har regeringen vidtagit flera åtgärder. Jag har nämnt uppdraget att stärka myndighetens interna styrning och kontroll. Därtill har styrelsen själv fattat beslut om ett arbete i denna riktning. Vad gäller utredningen kan jag vidareutveckla det om en liten stund.

Jag vill också sätta ljus på att regeringen i vårändringsbudgeten föreslår att Lantmäteriets förvaltningsanslag ska öka med 30 miljoner kronor under 2025, vilket är exakt den summa Lantmäteriet har pekat på att man behöver för att finansiera utvecklingen av myndighetsinterna it-system och för att fler personer ska kunna anställas för att manuellt granska akter.

Vi är förstås redo att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas, inte minst utifrån det arbete som pågår med att stärka den interna styrningen och kontrollen och det uppdrag som har givits bokstavsutredaren, som ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 december 2025.

I utredarens uppdrag ingår att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet i sin manuella hantering och i sina digitala system. Utredaren ska bland annat kartlägga dels Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet, dels myndighetens behandling av personuppgifter. I detta ingår att identifiera eventuella brister och risker i hanteringen och behandlingen.

Utredaren ska beskriva hur ansvaret för informationssäkerhetsfrågor är fördelat inom Lantmäteriet, bland annat mellan styrelsen och generaldirektören, och utvärdera om ansvarsfördelningen innebär att det finns förutsättningar för myndigheten att leva upp till högt ställda krav på arbetet med sådana frågor.

Utredaren ska utreda om Lantmäteriet bör ha fortsatt arkivansvar och ansvar för att lämna ut och sekretessgranska de kommunala lantmäterimyndigheternas akter och om så inte är fallet lämna förslag på vilken eller vilka aktörer som i stället framstår som lämpliga för att ta över ansvaret för dessa.

Utredaren ska särskilt redovisa vilka åtgärder myndigheten har vidtagit de senaste åren med avseende på att säkerställa en hög informationssäkerhet och att uppgifter som omfattas av sekretess och personuppgifter inte felaktigt lämnas ut eller röjs på något annat sätt. I detta ingår att analysera de åtgärder myndigheten har vidtagit med anledning av de senaste årens myndighetsinterna påpekanden om bristande skydd av sådana uppgifter. Detta svarar i någon mening också på tidigare ställd fråga, fru ordförande.

Utredaren ska också kartlägga befintliga roller och kompetenser och vilka roller och kompetenser som behövs framgent för att upprätthålla en hög informationssäkerhet.

Utredaren ska vid behov föreslå åtgärder som stärker Lantmäteriets arbete med informationssäkerhetsfrågor och samtidigt ge Lantmäteriet förutsättningar att fullgöra sina uppgifter enligt förordningen med instruktion för Lantmäteriet på ett effektivt sätt.

Vi har alltså vidtagit och genomfört åtgärder. Men vi är också beredda att vidta ytterligare åtgärder utifrån de utredningar som är igång och förstås också om vi får indikationer från tillsynsmyndigheten, det vill säga Säkerhetspolisen, när det gäller Lantmäteriets arbete.

Martin Westmont (SD): Jag är nöjd med svaret och avstår från följdfråga.

Lars Johnsson (M): Fru ordförande! Jag tackar statsrådet för svaren så här långt.

Jag tror att jag fick svar på min fråga redan i inledningsanförandet, men jag vill gärna dubbelkolla så att jag har förstått rätt. Är det så att det digitala arkivet Arken med säkerhetskänsliga uppgifter har legat öppet för allmänheten och andra myndigheter sedan början av 2010-talet? Är det rätt uppfattat?

Andreas Carlson: Ja, Arken har varit etablerat sedan 2010-talet. Arbetet med att få Arken på plats påbörjades 1999.

Lars Johnsson (M): Jag har inga fler frågor.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag tackar statsrådet för svaren hittills.

Jag tror att vi alla är överens om att detta är en väldigt allvarlig händelse. Trots att statsrådet beskrev omfattningen går det nästan inte att föreställa sig. Arken innehåller alltså 3,5 miljoner akter där varje akt kan bestå av allt från ett fåtal sidor till hundratusentals sidor.

Vi har fått mycket information av statsrådet, och vi har också fått en tidslinje med många datum för när dialog har förts mellan departementet och Lantmäteriet i denna fråga.

När insåg statsrådet allvaret? Jag förstår att man i den första informationen också fick svar att det omedelbart hade vidtagits åtgärder och att man då kanske kände sig lite lugnad. Men när insåg Andreas Carlson allvaret? Det kom ju fler indikationer på att allt inte stod rätt till på myndigheten. Vad var hans första tankar om detta och om konsekvenserna av detta?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är förstås viktigt att återigen understryka att vi vid första tillfället i mars fick information om att myndigheten med omedelbar verkan hade agerat utifrån de uppgifter vi också fick. Vi fick information om att man samtidigt som man hade upptäckt problemet också hade åtgärdat problemet.

Informationen om Arken nådde mig när styrelsen skulle fatta beslut om en nedstängning av Arken. Det vidtogs alltså åtgärder för att det inte skulle finnas risk att saker som inte skulle lämnas ut lämnades ut.

Detta är ett omfattande arkiv som har byggts på ända sedan 1600-talet, och anledningen till att det är så omfattande är att det är ett viktigt arkiv för hela samhällsbyggnadsprocessen. Allt i arkivet är inte hemligt, och det är till nytta för informationsgivning i samhällsbyggnadsprocesser och vid olika åtgärder, bland annat ledningsrätter, som jag nämnde i mitt inledningsanförande.

Jag nämnde också att enligt uppgift från Lantmäteriet omfattas rent försvarskänslig information inte av detta register, utan den finns i särskild ordning inom Lantmäteriet. Det kan vara viktigt att upprepa det. Enligt myndigheten hanteras akter med känd försvarssekretess inte i Arken utan i andra arkiv.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag tackar statsrådet för svaren.

Jag vill gärna höra när i tid. Jag förstår att det kan vara svårt att ange exakt datum, men när insåg statsrådet det stora allvaret och vilka konsekvenser detta skulle kunna få för Sveriges säkerhet?

Statsrådet har fått information om att just försvarskänsliga uppgifter inte ska finnas i Arken, men det finns ju andra uppgifter där som inte är bra om de lämnas ut vind för våg. Litar statsrådet på myndighetens uppgift att försvarskänsliga uppgifter inte finns i Arken? Omvärldsläget är dessutom alltmer känsligt, vilket kan göra att sådant som tidigare bedömts vara oproblematiskt nu kan vara problematiskt. Om man lägger pussel med olika uppgifter som var för sig inte är känsliga kan man kanske få en större bild av Sveriges säkerhet, vilket skulle kunna vara olyckligt.

Jag har ytterligare två korta frågor. Jag har noterat att det var många möten mellan statssekreteraren och myndigheten, men som jag förstår det finns det ingen dokumentation. Hur kommer det sig? Finns det någon dokumentation när det gäller generaldirektörens förflyttning till Regeringskansliet? Jag noterade att statsrådet har tagit del av KU:s uttalande tidigare.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Ledamoten undrar vid vilka tillfällen jag insåg allvaret. Det var väl egentligen vid tre tillfällen. Vid första tillfället i mars fick jag information om att det fanns de problem jag har redogjort för här och att dessa problem var åtgärdade. I maj fick jag också information om de konstaterade riskerna, som förstås också togs på stort allvar.

Sedan vill jag, som jag också nämnde i mitt inledningsanförande, fru ordförande, sätta vikt vid datumet den 20 november, då det framkom ny information som Regeringskansliet inte hade tidigare. Varför vi inte har fått den informationen kan jag inte svara på. Den frågan har jag naturligtvis ställt, men den frågan bör besvaras av företrädare för Lantmäteriet.

Jag kan dock konstatera att det är olyckligt att informationen inte har nått mig eller Regeringskansliet eftersom regeringen har det yttersta ansvaret för att myndigheten fungerar väl. Det har funnits många tillfällen för Lantmäteriet att informera Regeringskansliet. Det är också olyckligt att informationen från 2018 och 2021 inte heller förefaller ha nått tidigare regering.

Så till frågan kring dokumentation. Ja, det stämmer att det inte finns någon dokumentation från mötena. Företrädare för Regeringskansliet har löpande ett stort antal möten och andra kontakter med företrädare för myndigheter. Kontakterna syftar ofta till att utbyta information i olika frågor. Normalt sett dokumenteras inte dessa kontakter. Som jag har förstått det finns det inte heller någon skyldighet att göra det, annat än om det vid möten eller kontakter lämnas uppgifter som tillför ett ärende sakuppgifter.

Från flera av mötena och kontakterna finns det enskilda tjänstemäns anteckningar som har gjorts för eget bruk till stöd för minnet. Frågan om den rättsliga statusen för sådana anteckningar var aktuell i konstitutionsutskottets granskning av regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen under 2022. I den granskningen framförde Regeringskansliet att Regeringskansliet enligt etablerad praxis inte förfogar över sådana anteckningar. Sådana anteckningar kan typiskt sett finnas i anteckningsböcker som tjänstemän löpande antecknar olika saker i. Vad som antecknas, i vilken omfattning det antecknas och hur det antecknas varierar självfallet i hög grad, fru ordförande.

Jessica Wetterling (V): Blir det inte lite konstigt, när det här ärendet ändå har hållit på i över ett år, att man inte på något sätt dokumenterar någonting av det när man ändå ser att det här är en fråga som man kanske skulle kunna tänka sig växer lite grann i bevakning och att man vill hålla koll? Det blir ju lite visklek över det.

När det sedan gäller förflyttningen av gd:n har ju som sagt KU sagt att man bör dokumentera.

Andreas Carlson: Fru ordförande! När det gäller dokumentation från mötena har det givetvis förts noggranna anteckningar i tjänstemännens egna anteckningar till stöd för minnet för att Regeringskansliet ska ha en bra bild av händelseförloppet. Vi har också återgivit det i de skriftliga svaren. Men som jag också har svarat stämmer det att det inte finns någon upprättad dokumentation från mötena.

När det gäller frågan om generaldirektören – vill ledamoten upprepa frågan så att jag svarar på den på ett korrekt sätt?

Jessica Wetterling (V): Jag förstår att ni är överens om att det finns en frivillighet, men KU har tidigare sagt att det också är bra om det dokumenteras på något sätt.

Andreas Carlson: Fru ordförande! För att det inte skulle råda någon tveksamhet i den delen ville jag säkerställa att det var flera som hörde vad jag sa till Susanne Ås Sivborg och hur hon reagerade på det. I mötet deltog därför även min statssekreterare och expeditionschefen i Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för svaren och klarläggandena så här långt!

Det är ju en känslig och allvarlig situation som vi diskuterar här. En del av allvaret i den har ju avslöjats genom artiklar i Expressen, till exempel. Statsrådet var inne på det här, men jag skulle ändå vilja ställa kontrollfrågan: Det finns enligt Expressen anteckningar internt om möten där man har redovisat misstänkta säkerhetsbrister både 2018 och 2021. Såvitt jag förstår har inte de heller nått fram till då sittande regering. Stämmer det med den bild som statsrådet har?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Ja, det stämmer. Jag tycker att det är olyckligt att information från 2018 och 2021 inte heller förefaller ha nått tidigare regering. Jag kan konstatera att så länge jag har varit ansvarig för de ansvarsområden jag har som infrastruktur- och bostadsminister har inte jag fatt någon information från myndigheten om uppgifterna från tiden före maj 2024 förrän nämnda publicering i Expressen.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för det förtydligandet!

Vidare en fråga när det gäller uppgifter i media, där försvarsministern under sommaren 2024 fick information om ärendet. Var det första tillfället som försvarsministern fick information om ärendet?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Försvarsdepartementet har svarat på utskottets uppföljande fråga i denna del, och svaret är att Pål Jonson under våren 2024 tog del av uppgifterna i media om säkerhetsbristerna.

Jan Riise (MP): Tack för svaren så här långt!

Om man som jag är lite så där ... Jag skulle titta på Lantmäteriets hemsida. Då får man upp en sådan här liten tagline: Vi känner till varenda plats i Sverige. Då tänkte jag: Det var ju rätt tydligt.

Sedan jag kom in i riksdagen för två år sedan har vi med jämna mellanrum också raft höra om det allvarliga säkerhetsläget, hur det möjligen har förvärrats genom åren och att det finns stater runt omkring som inte vill oss väl. Då blir det ju oändligt allvarligt att det har varit möjligt att hämta uppgifter om "varenda plats i Sverige" utan svårigheter, till dels även digitalt, automatiskt och utan att passera något mänskligt öga.

Jag var lite nyfiken på den del som handlade om Regeringskansliet. När den här typen av information kommer fram har jag inte kunnat se att det har gjorts eller initierats någon form av skadebedömning bakåt i tiden. Alltså: Vad hände fram till dess att vi upptäckte detta? Finns det något skäl att anta att det här kanske finns en skada som är rätt så stor eller rätt så liten i förhållande till det här?

Jag vill inte på något sätt göra mig rolig över det här, men Regeringskansliet har ju satsat en hel del medel på att bygga upp en ganska stor avdelning för nationell säkerhet. Jag skulle kunna föreställa mig att detta var en sådan fråga som skulle kunna spela in där och där man skulle kunna arbeta bakåt och se: Vad finns det för information om Sveriges alla platser som kan ha hamnat i orätta händer fram till det att det upptäcktes?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack så mycket för frågan! Jag tror att frågan förtjänar ett något längre resonemang. Som jag uppfattar det är essensen i Jan Riises frågeställning hur mycket säkerhetskänslig information som har varit tillgänglig, eventuellt läckt, från Lantmäteriet. Den frågan har vi naturligtvis ställt till myndigheten. Myndigheten kan inte svara entydigt på den eftersom informationsuttaget via direktåtkomst till Arken inte har loggats på personlig användarnivå och myndigheten inte har fört noteringar om kundtjänstens utlämnande av allmänna handlingar.

Myndigheten har däremot framhållit att den bild som getts i media inte har varit korrekt eller tydlig i alla delar. En brist i rapporteringen, även om informationen förekommer, är enligt Lantmäteriet att akter med känd försvarssekretess inte hanteras i Arken utan i andra arkiv.

Jag tror att det är viktigt för konstitutionsutskottets ledamöter att förstå att en slogan på Lantmäteriets hemsida om att man känner till varenda plats i Sverige inte innebär att var och en har allmän tillgång till varenda plats i hela Sverige.

Susanne Ås Sivborg har hävdat, och jag citerar henne: ”Lantmäteriet har inte hittat något som bekräftar att sekretessbelagd information har lämnats ut.” Däremot konstaterade vi i maj 2024 att det fanns sekretessbelagd information tillgänglig i myndighetens digitala tjänster och att myndigheten då stängde tjänsterna kopplade till Arken så snart man kunde.

Jag vill fortsätta med svaret, fru ordförande. Det anknyter också lite grann till Jessica Wetterlings fråga tidigare. Jag har också fått redovisat i efterhand att Susanne Ås Sivborg har uppgifter om att vissa av de fastigheter som enligt Expressen har lämnats ut via direktåtkomst har funnits i andra offentliga sammanhang där de har redovisats öppet.

Ett exempel som jag har fått redovisat i efterhand handlar om en fastighet som vid tidpunkten för utlämnande inte var hemlig eftersom den vid denna tidpunkt användes för civilt ändamål, svampodling i bergrum. Vid en senare tidpunkt när samma fastighet bytt ägare och hade mer känslig verksamhet har den enligt uppgift inte lämnats ut.

Jag nämner detta inte för att det är möjligt för mig eller regeringen att fullt ut ta ställning till riktigheten i informationen eller de bedömningar som myndigheten gjort utan för att visa att frågorna delvis är komplexa när fastigheter byter ägare och verksamheter över tid samt i vissa sammanhang fortsatt redovisas öppet medan det ändå kan finnas andra skäl för Lantmäteriet att ha en högre säkerhetsnivå.

Jag vill också kommentera frågan om varenda plats i Sverige. Kundtjänst har inte hanterat försvarsakter. Den typen av information har inte kunnat lämnas ut.

Bara för att vara tydlig: Inget av det jag nu säger eller har sagt innebär på något sätt att regeringen och jag inte tar allvarligt på de brister som framkommit. Jag ser mycket allvarligt på Lantmäteriets bristande hantering av sina arkivakter, akter som kunnat innehålla sekretessbelagd och säkerhets-

känslig information, och att dessa akter tidigare har tillgängliggjorts både via kundtjänst och genom digitala tjänster utan föregående sekretessprövning.

Det är mot bakgrund av det som vi har gett Lantmäteriet i uppdrag att stärka sitt arbete med intern styrning och kontroll och utsett en oberoende och extern granskande bokstavsutredare som har till uppgift att kartlägga förhållandena på Lantmäteriet och lägga fram förslag för att stärka Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet.

Jan Riise (MP): Tack för svaret!

Statsrådet nämnde tidigare också att det inte har funnits försvars- och militärmaterial i Arken, vilket naturligtvis är något beroligande – eller betryggande kanske är ett bättre svenskt ord. Men min fråga handlade ändå om skadebedömning bakåt i tiden. Med eller utan militära och försvarsmässiga hemligheter finns det naturligtvis andra saker, och som någon tidigare nämnde har det kanske lagts pussel.

Jag förstår också att fastigheter som ändrar karaktär eller användning får vi helt enkelt leva med. Men om det har gjorts några bedömningar bakåt i tiden skulle det vara intressant att veta att de har förekommit.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag svarade väl delvis på det inledningsvis. Det är myndigheten som utifrån hur säkerhetsskyddsregelverket är formulerat är ansvarig. Den myndighet som har ansvar för informationen är också ansvarig för att göra en menbedömning. Ytterst tillsynas ju myndigheten i det här fallet av Säkerhetspolisen.

Regeringskansliet och jag har förstås ställt frågan hur mycket information som man bedömer har kunnat vara tillgänglig. Som jag också svarade på i inledningen av förra frågan har myndigheten inte kunnat svara entydigt på den eftersom informationsuttaget via direktåtkomst i Arken inte har loggats på personlig användarnivå och myndigheten inte har fört noteringar om kundtjänstens utlämnande av allmänna handlingar.

Detta är också föremål för den bokstavsutredare som nu är utsedd av regeringen att arbeta med och ta fram förslag för att stärka myndighetens arbete med informationssäkerhet.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, ministern, för inledningen och svaren!

För några dagar sedan premierades Lantmäteriets tidigare chefsjurist Maria Monthure, tidigare säkerhetsskyddschef Peter Wengrud och internrevisionschef Johan Clasenius av branschorganisationen för internrevisorer. Deras arbete hade varit avgörande för att skydda Sveriges säkerhet, skriver juryn i sin motivering. Juryn tar också fasta på hur de tre cheferna motarbetades internt: "De vågade utmana etablerade strukturer och genomförde förändringar i motvind med stort genomslag i verksamheten, vilket krävde ett tydligt etiskt förhållningssätt."

Alla tre betalade, vad jag förstår, ett högt pris för det och fick lämna Lantmäteriet. Jag skulle vilja att ministern kommenterar dessa chefers modiga agerande. Hur kan den organisationskultur och de etablerade strukturer som

tydligen fanns och förmodligen fortfarande finns inom Lantmäteriet förändras så att detta inte upprepas?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tackar så mycket för frågan.

Jag har förstås ingen anledning att kommentera olika utdelningar av priser eller utmärkelser, men för att svara på frågan har jag redan nämnt de interna spänningar som uppenbart har funnits och rått på myndigheten och att det är något som vi och jag förstås ser allvarligt på. Som jag nämnde är det en del av det arbete som bokstavsutredaren ska titta närmare på, att analysera åtgärder som myndigheten har vidtagit med anledning av de senaste årens myndighetsinterna påpekanden om bristande skydd av sådana uppgifter.

Den information jag har fått är att de nämnda tjänstemännen har lämnat myndigheten själva. Ledamoten sa att de fick lämna. Jag har uppgiften att de har lämnat själva, men det gör inte de spänningar som har beskrivits och som för mig uppdagades efter den 20 november och framåt ... Det gör det inte mindre angeläget att arbeta för en god förvaltningskultur på Lantmäteriet och det arbete som nu ligger framför att säkerställa Lantmäteriets viktiga funktioner och att Lantmäteriet ska återta det förtroende som Lantmäteriet bör ha i Sverige.

Mauricio Rojas (L): Som ministern nämnde utnämndes Dag Stegeland i torsdags till extern utredare med uppgiften att gå till botten med de särskilt viktiga informationssäkerhets- och säkerhetsfrågor som har skakat om Lantmäteriet.

Samtidigt pågår, som ministern också nämnde, ett internt utredningsarbete med syfte att stärka den interna styrningen och kontrollen för att främja en god förvaltningskultur. Jag skulle vilja att ministern förklarar skillnaden mellan dessa två utredningsinsatser och varför det var angeläget att utse en extern utredare när det redan fanns ett internt utredningsarbete på gång.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Det interna arbete som Lantmäteriet nu genomför på regeringens uppdrag är just ett internt arbete. Det handlar om hela förvaltningen av Lantmäteriet och att ha en god förvaltningskultur. Lantmäteriet har delredovisat den första delrapporten, vilken konstitutionsutskottet också har fått del av, som jag förstår det. Det är en mycket viktig del i att komma till rätta med de problem som uppdagats på Lantmäteriet, att den interna styrningen och kontrollen stärks och förbättras.

Vi tycker att det behövs mer. Det behövs också en extern granskning som i förhållande till myndigheten är oberoende. Jag har redogjort ganska utförligt, efter Martin Westmonts frågeställning tidigare, för vilka delar som den externa bokstavsutredaren ska arbeta med.

Båda två syftar först förstås till att stärka arbetet på Lantmäteriet i den interna styrningen och kontrollen vad gäller hela förvaltningsarbetet, för att få en god förvaltningskultur och en stark intern styrning och kontroll, och när det gäller den externa granskningen förstås att kartlägga det som har skett och gå till botten med det även bakåt.

Flera ledamöter har ställt frågor i dag om vilka förhållanden som har rått bakåt och vad man kan lära sig av det för att framgent ha rätt kompetenser och fokus på arbetet med informationssäkerhet på ett tillfredsställande sätt för att återvinna förtroendet för Lantmäteriets viktiga funktioner i vårt samhälle.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för redogörelsen hittills!

Jag går tillbaka återigen till mars 2024 när statsrådet får information om de väldigt allvarliga bristerna som länge – hur länge är lite oklart, men de har ändå rått under en längre tid hos Lantmäteriet. Vi pratar då om uppgifter som kan komma på vift och som är farliga om främmande makt kommer över dem och att det innebär ett hot mot rikets säkerhet.

Jag hörde att statsrådet svarade på Gudrun Brunegårds fråga om när försvarsministern fick information om detta. Vi har en uppgift om att det skulle vara sommaren 2024. Det var något som statsrådet bekräftade. Då undrar jag varför det inte redan i skedet i mars 2024 bedömdes finnas anledning att informera Försvarsdepartementet om en så allvarlig säkerhetsrisk som ändå hade pågått under en tid.

Vi hade en granskning för ett antal år sedan i KU av Transportstyrelsen, och där diskuterade man särskilt detta med hur olika departement har behov av att tala med varandra. Jag kan konstatera att den här regeringen inrättade ett nationellt säkerhetsråd när den tillträdde. Detta nationella säkerhetsråd skapades just för att få till ett effektivt samarbete mellan olika departement och myndigheter med det yttersta ansvaret för Sveriges säkerhet.

Vid den här tidpunkten var den nationella säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholm. Då undrar jag också om det fanns anledning att i det läget, i mars 2024, även informera Statsrådsberedningen och Henrik Landerholm och hans avdelning om den här risken och, om inte, varför.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tackar så mycket för frågan, som i den första delen väldigt mycket liknar den fråga som jag fick i inledningen av sammanträdets frågestund. Det är i huvudsak samma svar. Samma fråga får samma svar, med tanke på att den information som vi hade vid det tillfället förstås är väldigt ledande för hur vi agerade. Vi fick information om att det hade upptäckts att information lämnades ut utan sekretessprövning, och vid samma tillfälle fick vi information om att sekretessprövning hade inletts med omedelbar verkan för alla handlingar.

Ledamoten sitter i dag med möjligheten att ställa frågan i ljuset av vad ledamoten och alla andra i dag känner till. Det jag har svarat på är det agerande som förelåg vid det tillfället, med den information som vi då hade för handen.

När det gäller ledamotens andra fråga nämnde jag i inledningsanförandet att Statsrådsberedningen informerades den 24 maj om situationen i Lantmäteriet. Samma förmiddag informerade dessutom min statssekreterare statsministerns statssekreterare, och statsministern fick information i anslutning till att vi informerade Statsrådsberedningen.

På frågan om information till försvarsministern har vid det tillfället försvarsministern inte informerats. Som framgår av Regeringskansliets

skriftliga svar på utskottets frågor hade Landsbygds- och infrastrukturdepartementet och Justitiedepartementet kontakt på tjänstemannanivå den 28 juni.

Den information som Justitiedepartementet hade fått var dels att Säkerhetspolisen hade inlett ett tillsynsärende rörande Lantmäteriets säkerhetsskyddsanalys, dels att Säkerhetspolisen inte hade klarlagt om de konstaterade bristerna medförde att skyddsvärd information hade gjorts tillgänglig. Säkerhetspolisen redogjorde såvitt jag har förstått inte någon bedömning av eventuella konsekvenser av det inträffade.

Ledamoten frågade också i allmänna ordalag om Regeringskansliets krishanteringsarbete. I det sammanhanget förtjänar några saker att kommas ihåg.

För det första vidtog Lantmäteriet snabbt åtgärder som innebar att risken för att säkerhetskänslig information skulle lämnas ut upphörde.

För det andra skickade Lantmäteriet ut ett pressmeddelande den 24 maj 2024 i vilket myndigheten informerade om att direktåtkomsten till Arken stängts ned av säkerhetsskäl. Detta redovisades också nästföljande dag av kriskoordineringscentralen i Regeringskansliet i deras dagliga utskick i Regeringskansliet av frågor som kan ha relevans för målen för samhällets säkerhet, Sveriges nationella intressen samt regeringens och Regeringskansliets krishantering.

För det tredje fick Landsbygds- och infrastrukturdepartementet information från Lantmäteriet om att myndigheten med anledning av säkerhetsincidenterna hade kontakt med både försvarsmyndigheter och Säkerhetspolisen.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag förstår att statsrådet och departementet gör den bedömning man gör utifrån den information man får i mars 2024. Det har framgått att man då också har fått information om att rutinen, eller ska säga vi bristande rutinen, i allra högsta grad, att lämna ut uppgifter utan sekretessprövning har upphört. Men det man då inte vet är förstås vad detta kan ha orsakat fram till dess. Även om det upphör där och då är ju skadan just då inte överblickbar.

Det är i skenet av detta jag undrar över behovet av att informera andra departement och andra statsråd eller möjligtvis den nationella säkerhetsrådgivaren. Jag har också sett i tidslinjen att det sker i maj, men det är två månader senare. När man funderar över att varje departement har ett ansvar för att hantera konsekvenser inom sina respektive områden undrar jag om statsrådet ansåg sig kunna göra den bedömningen åt andra departement eller åt regeringens verksamheter i sin helhet genom att inte gå vidare och lämna den här informationen vidare förrän två månader senare.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tackar så mycket för följdfrågan.

Den frågan ställdes förstås till Lantmäteriet, som i det läget inte kunde göra en skadebedömning. Jag har understrukit säkerhetsskyddslagstiftningens formulering och hur den är så att den myndighet som ansvarar för information också har ett ansvar vad gäller menbedömning.

Det är förstås också så att tillsynande myndighet, som i det här fallet är Säkerhetspolisen, har ett ansvar. Det är också viktigt att återigen komma ihåg att vi vid informationstillfället fick information om att myndigheten hade vidtagit åtgärder med omedelbar verkan för att inte längre lämna ut handlingar utan sekretessprövning.

Efter den 26 mars inleddes ett fördjupat arbete där departementets tjänstemän stod i kontakt och hade flera möten med Lantmäteriet för att hantera den uppkomna situationen. Det är också viktigt att ha med det i tanken när man noterar datumet 26 mars, att vi vid det tillfället fick information om att man med omedelbar verkan hade agerat och att det därefter skedde möten för uppföljning av just den situation som hade uppstått och hur Lantmäteriet skulle hantera den.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Jag vill nog anknyta lite till det som jag frågade om inledningsvis. Men jag kanske ställer frågan lite mer direkt. Tog statsrådet eller departementet någon gång under första halvåret 2024 del av uppgifter som gjorde gällande att generaldirektören för Lantmäteriet inte gav en fullständig bild av vad som hade skett?

Andreas Carlson: Tack för frågan! Jag ska ge ett mycket tydligt svar på Peter Hedbergs fråga: Nej.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Vilken tur, för jag har två till som vi ska klara av.

Jag vill följa upp lite mer på det som statsrådet svarade gällande kontakten med Försvarsdepartementet, kanske särskilt försvarsministern. Det är ju en sak, det som sker i mars 2024 när det gäller säkerhetsincidenterna med kundtjänsten, men av det underlag som vi har fått förstår jag det som att i maj 2024, när man får besked om att det här har inträffat med Arken och den väldigt öppna tillgänglighet som har rått där, har också fastigheter som varit intressanta för totalförsvaret funnits med.

Fanns det inte mot bakgrund av detta anledning att försvarsministern eller Försvarsdepartementet skulle informeras redan i maj 2024? Det verkar lite som att försvarsministern har fått en fråga och behövt hantera det lite på uppstuds där senare under sommaren 2024.

Andreas Carlson: Fru ordförande! För det första ställer Peter Hedberg frågan mot bakgrund av information som Peter Hedberg och många andra hade efter den 20 november, som jag förstår det. Självklart behöver agerandet ses utifrån den information som fanns vid varje givet tillfälle.

Det jag nämnde som delsvar på en av Malin Björks frågor gällde att Landsbygds- och infrastrukturdepartementet fick information från Lantmäteriet om att myndigheten med anledning av säkerhetsincidenterna hade kontakt med både försvarsmyndigheter och Säkerhetspolisen. Från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet informerade vi Statsrådsberedningen, och jag har även redogjort för det utskick som gjordes från Regeringskansliets kriskoordinationscentral.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack för svaren! Min sista fråga handlar om de här dokumenten – utredningar från 2018 och januari 2021 och en tillsynsrapport från 2023 – som också har funnits omnämnda i skriftliga frågor till Regeringskansliet.

Jag noterade här att statsrådet säger att han tycker att det är olyckligt att inte heller tidigare regering har tagit del av dem. Jag kan väl bara hålla med, men utifrån de initiativ som regeringen nu säger sig ha tagit måste jag säga att jag blir lite förvånad över svaren vi har fatt i början av april. När vi frågar om regeringen har tagit del av de här dokumenten svarar man att man inte har gjort det. Då är väl min fråga: Varför inte? Har man försökt?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Som jag ser det är frågan om situationen på Lantmäteriet komplex, och de utmaningar som myndigheten står inför är mångfasetterade. I stället för att begära in enskilda dokument från myndigheten vill regeringen skaffa sig en fullständig bild av situationen på myndigheten och säkerställa att informationshanteringen fungerar på ett säkert sätt i alla lägen.

I tillägg till det kan vi också konstatera att eftersom riskerna med direktåtkomst till Arken redan var hanterade genom stängningen den 24 maj 2024 och ett framåtsyftande arbete pågick skulle det under senhösten 2024 ha haft begränsat värde att ta del av rapporter om dessa risker från 2018 till 2023. Däremot – och här vill jag vara tydlig, fru ordförande – har existensen av dessa rapporter påverkat hur regeringen ser på den interna styrningen och kontrollen på myndigheten, där slutsatsen är tydlig att denna måste förbättras.

Ordföranden: Har Sverigedemokraterna någon följdfråga? Nej. Då går ordet till Moderaterna.

Lars Johnsson (M): Tack! Statsrådet nämnde tidigare att det inte fanns någon känd försvarssekretess i det digitala arkivet Arken. Då undrar jag lite: Vilka andra typer av uppgifter som kan omfattas av sekretess är det som finns i Arken och därmed har riskerat att röjas? Har statsrådet någon uppfattning om det?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag har delvis beskrivit hur ett ändamål för en fastighet kan ändras över tid, exempelvis i det exempel jag nämnde, där jag har fått redovisat i efterhand om en fastighet som vid tidpunkten för utlämnande inte var hemlig eftersom den vid denna tidpunkt användes för ett civilt ändamål. Det var då jag nämnde svampodling i bergrum. Vid en senare tidpunkt, när samma fastighet har bytt ägare och hade mer känslig verksamhet, har det enligt uppgift inte lämnats ut.

När jag svarade på den frågan var det viktigt för mig att understryka, fru ordförande, att detta inte innebär att det är möjligt för mig eller regeringen att fullt ut ta ställning till riktigheten i informationen eller de bedömningar som myndigheten har gjort, men det visar att frågorna delvis är komplexa – alltså fastigheter som kan ha olika ändamål över tid.

Det är också så att det förstås är viktigt att gå till botten med detta. Det är därför vi har gett en bokstavsutredare – en extern och oberoende granskare – i

uppgift att kartlägga förhållandena och också återkomma med förslag på åtgärder för att stärka arbetet med informationssäkerhet inom myndigheten.

Ordföranden: Ytterligare följdfråga, Lars Johnsson?

Lars Johnsson (M): Tack, det är bra!

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag tänkte haka på frågan innan, just det här med ... Jag förstår att det blir lite hypotetiskt, men jag noterade att ministern ändå sa "känd försvarssekretess". Det bygger ju också på att man gör en sekretessprövning, antar jag – just utifrån att det kan förändras vad man använder olika fastigheter till.

Jag noterar i vår tidslinje: Den 27 juni får Justitiedepartementet information från Säpo kring just den här säkerhetsskyddsanalysen, och sedan lämnar man den vidare till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Då förstår jag det som, utifrån de uppgifter vi har fått, att det är på initiativ av Justitiedepartementet – alltså att de får information och lämnar den till er. Vilket mer utbyte, om något, har departementet haft med Justitiedepartementet och eventuellt andra departement rörande just Lantmäteriet?

Andreas Carlson: Tack för frågan! Det utbyte som har redovisats från Regeringskansliet är det utbyte vi har haft med övriga departement.

Jessica Wetterling (V): Jag förstod det som ... I tidigare svar pratade Andreas Carlson om menbedömningen och att man har frågat efter den från departementets sida, men jag uppfattade det som att man kanske inte hade fått svar. Jag vill gärna veta ifall det stämmer eller om man på något sätt har tagit del av den utredning som Säpo har gjort.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Nej, det har vi inte. Jag vill i tillägg informera om ett möte den 23 januari mellan Justitiedepartementet och Landsbygds- och infrastrukturdepartementet samt Säkerhetspolisen. Vid mötet redogör Säkerhetspolisen allmänt för hur myndigheten arbetar med tillsyn enligt säkerhetsskyddslagen. Vid mötet efterfrågas en närmare bedömning, men Säkerhetspolisen uppger att den vid detta möte inte kan dela med sig av några bedömningar gällande den pågående tillsynen. Detta var alltså den 23 januari 2025.

Jessica Wetterling (V): Jag måste bara fråga ... Förlåt, det är ju väldigt många olika delar i det här ärendet, och jag ber om ursäkt för att det blir så många frågor.

Statsrådet har ändå nämnt den rapportering i Expressen som pågick från slutet av november till början av december. Den sista artikeln, i alla fall i vårt underlag, är från den 5 december. Dagen efter saknas förtroende för generaldirektören. Utifrån alla de olika möten som har ägt rum mellan departementet och Lantmäteriet under året, även innan Expressens rapportering, är det bara ett sammanträffande att förtroendet saknades just den 6 december? Eller fanns det en dialog med generaldirektören om hur man skulle kunna hantera den här frågan på Lantmäteriet och också säkerställa att myndigheten har allmänhetens förtroende?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack för frågan! Det är en fråga som förstås måste besvaras med utgångspunkt i den information vi hade vid olika tidpunkter. Att fatta beslut om att en generaldirektör inte kan ha kvar sitt uppdrag är inte något som regeringen tar lätt på.

När det under våren 2024 fastställts att det fanns säkerhetsbrister hanterade myndigheten, inklusive generaldirektören, situationen både snabbt och korrekt genom att vidta relevanta åtgärder. Detta var alltså läget under våren 2024, utifrån den information vi hade då.

I november 2024 publicerades artiklar i Expressen som bland annat innehöll information om att olika riskbedömningar gällande utlämnande av handlingar hade gjorts inom myndigheten långt tidigare – under 2018, 2021 och 2023. Där framkom också att det funnits och fortfarande fanns tydliga spänningar inom myndigheten gällande hanteringen av dessa frågor. Vi har varit inne på det under den här utfrågningen, fru ordförande.

Det var mot den bakgrunden som jag, samma dag som publiceringen i Expressen, kallade upp generaldirektören till möte för att få en redogörelse för myndighetens hantering av utlämnandefrågor för tiden före våren 2024. Mötet hölls den 25 november, och ett uppföljande möte hölls den 3 december. Även efter detta möte återstod frågetecken.

Anledningen till att förtroendet kunde anses förbrukat handlade om Susanne Ås Sivborgs möjlighet att leda det arbete som krävdes för att återställa tilltron till och säkerställa Lantmäteriets viktiga funktioner samt att det i den uppkomna situationen under senhösten 2024 inte gick att se hur hon skulle kunna fortsätta att leda myndigheten framåt i det arbete som väntade. Detta baserades alltså på vad som framkommit under perioden från den 20 november till början av december.

Jag höll även ett möte med styrelsens ordförande och vice ordförande den 4 december, och den 6 december meddelade jag Susanne Ås Sivborg att hon inte hade regeringens förtroende att fortsätta leda Lantmäteriet.

Gudrun Brunegård (KD): Tack så här långt! I förra veckan blev det känt att regeringen nu sätter till en utredning för att säkerställa vad som behöver göras för att upprätta säkerheten och funktionen inom myndigheten. Det har också sagts att regeringen inte tvekar att vidta ytterligare åtgärder om det visar sig behövas. Skulle statsrådet kunna beskriva lite mer ingående vad för typ av åtgärder det skulle kunna handla om?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Det ska jag förstås gärna göra. Vi för naturligtvis en löpande dialog med myndigheten och den vikarierande generaldirektören och är lyhörda för om myndigheten, eller för all del någon annan, exempelvis tillsynsmyndigheten, Säkerhetspolisen, ser behov av åtgärder. Att vi är lyhörda och beredda att vidta åtgärder tycker jag illustreras av tillskottet som föreslås i budgeten, som alltså motsvarar exakt den summa som Lantmäteriet har hemställt.

Utöver det är det förstås viktigt att följa Lantmäteriets interna arbete med att stärka intern styrning och kontroll. Om det då framkommer något där

Regeringskansliet eller beslut i regeringen kan stärka det arbetet och identifiera eventuella brister som kan behöva åtgärdas av Regeringskansliet eller regeringen är vi förstås lyhörda och beredda att vidta de åtgärder som kan krävas, detta på samma sätt som vi förstås kommer att följa bokstavsutredarens arbete.

När han i december lämnar sitt slutbetänkande kommer vi förstås att analysera det mycket noggrant och med skyndsamhet om det skulle vara så att det där framkommer ytterligare behov av åtgärder som Regeringskansliet eller regeringen behöver vidta för att stärka Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet.

Vi har alltså vidtagit flera åtgärder, och vi står redo att vidta ytterligare åtgärder om det skulle behövas.

Gudrun Brunegård (KD): Lite i anslutning till detta: Det har ju tagit tid innan den här utredningen har kommit till, och det har varit väldigt stora konsekvenser för samhällsbyggnadssektorn med den långsammare handläggningen. Finns det någon analys av konsekvenserna sammantaget eller övergripande?

Andreas Carlson: Det är mycket riktigt så som ledamoten pekar på, fru ordförande: Effekterna är mycket stora med långa handläggningstider för utlämnande av handlingar. Detta påverkar en lång rad aktörer i samhället negativt. Samtidigt är det självklart att Sveriges säkerhet måste gå först, så att fortsätta att lämna tillgång till Arken via direktåtkomst enligt tidigare modell är inte ett alternativ.

Lantmäteriet arbetar mycket hårt både för att få ned handläggningstiderna för utlämnandet – myndighetens målsättning är att vara nere i 48 timmar i höst – och för att kunna öppna vissa tjänster igen. Det är mycket viktigt att det är helt säkert och att det inte finns några säkerhetsrisker kvar när ett öppnande väl sker, och därför är det förstås nödvändigt att det får ta den tid som det behöver ta. Där vill jag lägga till att det viktiga tillskottet om 30 miljoner kronor handlar både om att utveckla myndighetsinterna it-system och att fler personer ska kunna anställas för att manuellt granska akterna.

För att svara på frågan har det en stor påverkan på samhällsbyggnadsprocessen. Det är förstås viktigt att stärka arbetet med informationssäkerhet samtidigt som det här öppnas så snart som möjligt, men givetvis på ett säkert sätt där det inte finns några tveksamheter kring informationssäkerhetsarbetet.

Ordföranden: Har Jan Riise någon följdfråga?

Jan Riise (MP): Jag är nöjd för tillfället.

Ordföranden: Mauricio Rojas, Liberalerna? Finns det någon annan som har någon följdfråga? Nej.

Jag har själv två snabba frågor. I materialet som vi har fått utsänt och i Expressenartikeln står det att den genomgång som säkerhetsskyddschefen har gjort av åtta akter med hemligt material visar hur de fram till 2023, när just dessa akter låstes, laddats ned flera gånger.

Akterna hade klassningen begränsat hemlig och konfidentiell, vilket visar att det är uppgifter som kan skada rikets säkerhet.

Min fråga till statsrådet är: Har det eller har det inte funnits information med försvarssekretess i de akter som varit tillgängliga hos Lantmäteriet?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Det kan inte uteslutas, och det är därför regeringen ser ytterst allvarligt på händelsen.

Ordföranden: Tack för det! Min andra fråga är: När informerade statsrådet statsministern?

Andreas Carlson: Det framgår av den information som Regeringskansliet har kommit in med när vi informerade Statsrådsberedningen. Statsministern informerades i samband med det.

Ordföranden: Någon ytterligare?

Gudrun Brunegård (KD): Sent påkommet, men en viktig fråga som jag inte tror att någon har varit inne på är om det finns någon möjlighet att spåra i loggen vem eller vilka som har begärt ut specifika handlingar som skulle kunna vara av särskilt intresse.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag tror att jag har berört det och svarat på det under utfrågningen.

Svaret är nej, vilket ju är ett av de stora problemen och en viktig anledning till att det här arkivet nu är stängt för tillgång från offentliga och privata aktörer.

Hans Ekström (S): Fanns det inte anledning att tillsätta den här utredningen tidigare än en vecka innan KU:s utfrågning?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Att regeringen avsåg att tillsätta en extern utredning för att granska Lantmäteriets informationssäkerhet kommunicerade jag den 6 december 2024 i samband med kommunikationen om att generaldirektören lämnade sitt uppdrag. En beredning av ärendet inleddes också i december 2024.

Beredningen av själva ärendet samt frågor om budget, kansli och utredare har dessvärre tagit tid, men jag är glad att alla bitar kom på plats så att utredningens viktiga uppdrag kan starta. I tillägg till det, fru ordförande, har ju ett intensivt arbete pågått internt på myndigheten med att stärka den interna styrningen och kontrollen, detta under ledning av den vikarierande generaldirektören.

Det här är ett arbete som förstås är angeläget. Det pågår internt, och nu kommer det att förstärkas med den externa bokstavsutredaren.

Ordföranden: Jag tittar runt i lokalen. Nu verkar samtliga ledamöter vara tomma på frågor.

Härmed avslutar vi den offentliga utfrågningen med infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson och tackar för medverkan i denna offentliga utfrågning. Vi tackar också expeditionschef Fredrik Ahlén.

Sammanträdet avslutas.

Bilaga B2 F.d. generaldirektör för Sida Jakob Granit

Tisdagen den 10 mars 2026

Granskningsärende 18 (delvis) och 19 – Regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA (se avsnitt 4.11)

Granskningsärende 25, 27 och 32 – Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration (se avsnitt 2.10) – delvis sluten utfrågning

Öppen del

Ordföranden: Klockan är 10. Vi inleder dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet och börjar med att hälsa Jakob Granit varmt välkommen till denna utfrågning.

Vi kommer i dag att hantera två frågor: regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA, G18 (delvis) och 19, samt Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration, G25, 27 och 32.

Jag kommer först att ge ordet till Jakob Granit för en inledning. Sedan kommer vi att hålla isär de två ämnena och ge utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor och givetvis ge Jakob Granit möjlighet att svara på dessa. Det gäller först stödet till UNRWA och sedan överenskommelsen med Somalia om bistånd och migration.

Den senare frågan omfattas av mycket sekretess. Därför kommer vi att börja med att ställa frågor i det ärendet i den öppna sessionen, men vi kommer sedan att övergå till en sluten session när det gäller de frågor som inte kan behandlas i en öppen utfrågning.

Jag säger återigen varmt välkommen, Jakob Granit, tidigare generaldirektör för Sida. Jag lämnar över ordet till dig för att ge oss en inledning.

Jakob Granit: Fru ordförande! Efter att ha varit generaldirektör på Sida i drygt 2,5 år, generaldirektör för Havs- och vattenmyndigheten i 7 år och dessförinnan ha arbetat bland annat som internationell tjänsteman på Världsbanken vill jag inleda med att teckna bilden av svenskt bistånd genom Sida och hur det styrs, som bakgrund till de två granskningar som ska ske i dag av konstitutionsutskottet.

Jag accepterade tjänsten som gd för Sida utifrån riksdagens mål med biståndet: att förbättra levnadsvillkoren för människor som lever i fattigdom och förtryck. Det är ett viktigt mål för en demokrati, särskilt i dessa tider då geopolitik ofta trumfar folkrätt och internationell rätt. I dag mer än någonsin behövs stöd från länder som Sverige till människor som är utsatta och i behov av arbete samt till god förvaltning som säkerställer mänskliga rättigheter.

Svenska förvaltningsmyndigheter lyder under regeringen. Det innebär att den statliga värdegrundens principer om demokrati, legalitet – det vill säga att följa gällande rätt – fri åsiktsbildning, respekt, effektivitet och service är

grunden för att genomföra regeringens uppdrag. De principerna har väglett mig som chef på två statliga myndigheter i tio år.

Svenskt bistånd har, på regeringens uppdrag, genom Sida nått utsatta och fattiga människor i 60 år. Svenskt stöd har byggt grundläggande samhällskritisk infrastruktur, i dess bredaste bemärkelse, genom att bland annat stärka institutioner för god förvaltning, jämställdhet och demokrati med stöd av många svenska myndigheter. Det har skapat möjligheter för näringslivet att investera och föra över kunskap, stärkt civilsamhället genom bland annat fria röster i medierna och har varje dag bidragit till att rädda liv och lindra nöd genom det humanitära biståndet.

Det svenska biståndet diskuteras mycket i medierna, inte alltid i så positiva termer. Låt mig därför understryka att svenskt bistånd är utvärderat, gör nytta och gagnar svenska intressen. Samtidigt behöver biståndet moderniseras och effektiviseras för att vara relevant för de partnerländer som Sverige väljer att arbeta med. I dag efterfrågas partnerskap med Sverige och Europa som bygger på ömsesidighet, gemensamma intressen och investeringar, inte på villkor och pekpinnar.

Fru ordförande! Det är viktigt att notera att Sida endast genomför en delmängd av det svenska biståndet. År 2025 administrerades totalt 22,7 miljarder av den totala biståndsbudgeten på 56 miljarder, det vill säga 40 procent. Sveriges övriga bistånd, nästan 60 procent, beslutas av regeringen direkt via UD, genom bidrag till EU:s bistånd eller flera andra myndigheter och statliga bolag.

Sidas cirka 1 000 medarbetare finns på 34 ambassader i Europa, Asien, Mellanöstern, Afrika och Latinamerika. Där arbetar de ofta under mycket svåra förhållanden tillsammans med UD och andra myndighetskollegor med genomförandet av regeringens uppdrag. I Kiev utstår Sidas medarbetare robot- och drönarattacker varje natt. Där tar de skydd i skyddsrum eller hårda rum, som badrum, som alla andra i Ukraina gör. I Mogadishu bor mina före detta kollegor i containrar. Och i Damaskus är det enda sättet att förflytta sig i bepansrade bilar med egen säkerhetstjänst.

Jag vill tacka Sidas personal, både i Stockholm och runt om i världen, för det professionella och engagerade arbete som de dagligen utför och som jag har fått möjlighet att bevittna.

Sida har under de två och ett halvt åren som jag har varit gd genomfört regeringens uppdrag på alla plan. Det handlar bland annat om en omställning mot färre länder, där Ukraina är prioriterat, samt genomförandet av ett nytt arbetssätt som utgår från land och geografi. Det handlar om ett fokus på synergier mellan handel och investeringar i samhällskritisk infrastruktur, där hela Team Sweden deltar, och särskilt det svenska exportkreditsystemet, för att mobilisera kunskap och kapital.

Det handlar även om ett utökat arbete för att skapa förutsättningar för hållbar migration och återvändande. Det handlar om en ny organisation från oktober 2024 som säkerställer enhetliga arbetssätt med fokus på god analys och flexibelt operativt genomförande. Och det handlar, förstås, om transparent

redovisning av Sidas arbete genom årsredovisningen, strategirapportering och redovisning på kvartalsnivå, som gör det möjligt att i detalj följa förvaltningen, partnerval och projekt, inte minst i en moderniserad open aid-plattform.

Fru ordförande! Låt mig avslutningsvis lyfta fram tre punkter om styrningen av förvaltningsmyndigheten Sida som ska ses som bakgrund till utskottets utfrågning om de två granskningsärendena om stöd till UNRWA och Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration.

För det första: Oavsett regeringens reform- och policyagenda, Bistånd för en ny era, styrdes Sida under 2025 av 41 strategier, det vill säga regeringsbeslut. Sida ska uppnå 291 mål på landnivå, regional nivå och tematisk global nivå. Strategierna är ofta femåriga och avslutas, förlängs eller uppstår under mandatperioderna. Det betyder att regeringar ärver tidigare regeringars biståndspolitik tills den ändras. Strategierna styr i detalj genomförandet och rapporteras om separat under året. Biståndsuppdraget är alltså, som det konstaterats, fortsatt fragmenterat och spretigt.

För det andra: I genomförandet av biståndet har Sida en omfattande och löpande dialog med UD i Stockholm och på de 34 ambassader där Sidas personal ansvarar inför myndighetschefen, det vill säga ambassadören. Detta arbetssätt, det vill säga dialogen, är ett viktigt instrument för regeringen när det gäller att förtydliga regeringens beslut inom biståndet, det vill säga framför allt genomförandet av strategierna. Under 2025 var det ett regleringsbrev och därpå nio ändringar av detsamma, inklusive 35 regeringsuppdrag.

Det är med andra ord en stark vertikal styrning av Sida från regeringen ned på landnivå, dialog genom UD och ansvar på ambassaderna. Denna operativa vägledning sker direkt med tjänstepersonerna på Sida. Den är både formell och dokumenterad genom ledningsdialog, myndighetsdialog och dialog två gånger per år per strategi och även informell och inte dokumenterad genom information på en arbetsplats.

För det tredje: Samtidigt är Sida en styrelsemyndighet, men har under olika tidsperioder också varit en enrådsmyndighet. När regeringen beslutade om Sidas nya förordning med en instruktion som trädde i kraft den 15 maj 2025 tydliggjordes det att myndigheten ska säkerställa att verksamheten är en integrerad del av Sveriges samlade utrikes- och biståndspolitik.

Denna styrning innebär, som en styrelseledamot uttryckte det i juni 2025, att det kan bli dubbelkommando till den operativa delen av myndigheten då styrelsen också ger både strategisk och operativ vägledning – en horisontell styrning. Sidas operativa verksamhet har alltså att hantera en omfattande och ofta motstridig styrning och vägledning från olika instanser, vilket är utmanande.

Frågan om Sidas styrning är relevant i hanteringen av de två granskningarna, som konstitutionsutskottet kommer att behandla. Därför har jag valt att lyfta fram det här. Det är också därför jag ser fram emot att ta mig an ett nytt uppdrag som gd på Regeringskansliet, för att bidra till en ny svensk biståndsarkitektur.

Fru ordförande! Låt mig slutligen göra några tillägg avseende UNRWA, United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, som det första ärendet handlar om. I tillägg till riksdagens pm betonar jag att regeringen har beslutat om kärnstöd till UNRWA och ingått avtal inom UD, och Sida har enbart betalat efter rekvisition i enlighet med regleringsbrev.

Sida initierade 2025, i enlighet med gällande strategistyrning, ett förslag om beredning av stöd till UNRWA som en respons till en nödhjälpsappell. Det vill säga att regeringens och UD:s stöd till UNRWA har varit av karaktären kärnstöd – det är övergripande och har getts till program – medan Sidas stöd har gått till nödappellerna. De har kompletterat varandra.

I riksdagens pm 2025:1209 om regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA hänvisas det till en bedömningspromemoria om UNRWA daterad den 15 maj 2025. Jag vill betona för utskottet att vad som syftas på är arbetsmaterial som Sidas humanitära avdelning tog fram, men till generalkonsulatet i Jerusalem, som bakgrund till gd-föredragningen den 13 maj. Detta arbetsmaterial diarieförde den 14 maj av myndigheten. DN har rapporterat felaktigt att materialet diarieförde den 15 maj. Det är alltså en viss datumfråga.

Sidas styrelse var genom ordförande och även extrainsatt möte kontinuerligt informerade om myndighetens samlade bedömning avseende stöd till UNRWA från den 17 maj. Det var diskussion i styrelsen om den samlade bedömningen i sin helhet. Statssekreterare Janse informerade också Sidas styrelse den 18 juni att det är rimligt att Sida använder sig av andra partnerorganisationer än UNRWA. Det finns också i styrelseprotokoll.

Ordföranden: Tack så mycket för den inledningen!

Jag kommer nu att lämna över till utskottets ledamöter för att ställa frågor. Jag kommer först att lämna ordet till anmälande partier, utifrån den tidsordning som anmälningarna kom in i, för att sedan lämna ordet till övriga partier i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet för en fråga och också uppföljande frågor, åtminstone i första rundan. Sedan får vi se vad tiden blir. Och jag kommer att samla upp om det finns några frågor på slutet.

Jag ger först ordet till Socialdemokraterna och Peter Hedberg.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Jag får inledningsvis tacka för redogörelsen. Det var bra att tidigare generaldirektören själv tog upp datumexercisen, som är något av en utmaning också för utskottet.

Jag vill först och främst uppehålla mig vid mötet den 13 maj 2025, som tidigare generaldirektören själv nämnde. Vi i utskottet har fått ta del av underlag från Regeringskansliet om att det mötet ägde rum på ditt initiativ och att du tog upp om det fanns anledning att ompröva regeringens beslut att avsluta kärnstödet till UNRWA.

I det skriftliga svaret från Regeringskansliet har vi också fått ta del av att det inte finns några minnesanteckningar från det mötet och att det därför inte kan ges en närmare redogörelse för vad som framfördes vid mötet.

Jag vill först och främst fråga om du skulle kunna ge utskottet ytterligare information om innehållet på det mötet och vad dialogen resulterade i.

Jakob Granit: Tack för frågan, Peter Hedberg!

Mötet den 13 maj, som skedde på mitt initiativ, följde på att Sida hade haft en intern beredning, som jag nämnde, med bland annat bakgrundsarbetsmaterial som generalkonsulatet på plats i Palestina hade utarbetat. Då hade vi haft föredragning på myndigheten, där den humanitära avdelningen genom sin analys vidhöll att den operativa förmågan hos UNRWA att leverera humanitärt bistånd var väldigt hög.

Samtidigt hade vi som jag nämnde fått en ny instruktion från den 15 april som trädde i kraft den 15 maj. Precis som alltid har vi då den här löpande dialogen, och då tyckte jag att det var lämpligt att lyfta till statssekreteraren huruvida Sidas beredning om att eventuellt stödja UNRWA var en del av den samlade utrikespolitiken. Svaret på det har ni själva sett i korrespondensen.

Det var alltså helt enkelt fråga om att diskutera: Finns det möjligheter att stödja? Svaret var att det inte var lämpligt.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Det verkar vara fem sex dagar i mitten av maj 2025 då det händer en hel del på det här området.

Vi har fått ta del av en sms-konversation mellan dig och statssekreterare Diana Janse som jag skulle vilja uppehålla mig lite vid och faktiskt citera. Den äger rum den 15 maj 2025, två dagar efter ert möte.

Först uttrycker statssekreteraren följande: ”Då vi har ringt om varandra: jag har talat med kollegorna om något eventuellt inskick från er gällande Palestina o det kan konstateras att det inte bidrar till något här; vår politik i frågan ligger som jag också sade, fast.”

I ett svar uttrycker du: ”Vi ger enbart en lägesrapport från ett operativt perspektiv och informerar att vi inte per förordning med instruktion avser stödja den organisationen. Då vet ni det. Expertmyndigheten i god dialoganda bör kunna ge sin operativa bild av situationen som inte ifrågasätter politiken.”

Då kommer ett väldigt intressant svar från statssekreteraren: ”Vi vet det, utan paper trail, då du ju informerat mig.”

Där undrar jag två saker: Ska det statssekreteraren syftar på här uppfattas som den bedömning som den humanitära avdelningen ville delge departementet? Och hur uppfattade du som generaldirektör det sista svaret med uttrycket ”utan paper trail”?

Jakob Granit: Dokumentet som vi diskuterade på vårt möte den 13 maj, föredragningen inför mig, handlade om att vi skulle ta fram en samlad bedömning om hela situationen och då ta hänsyn till regeringens politik. Den samlade bedömningen skrev vi, och den diarieförde också, som ni ser i handlingarna, den 18 maj. Det var efter att jag också hade haft konsultation med styrelsen och styrelsens ordförande om den samlade bedömningen. Styrelsen är det högsta ledande organet, så vi stämde av. Myndigheten i sin helhet stod alltså bakom den samlade bedömningen.

Vi vet ju att detta är ett material som är intressant, och då tyckte jag att det var lämpligt att vi delgav den till statssekreteraren och skickade den till UD. Svaret blev som ni såg: Skicka inte in den rapporten!

Sedan tog jag upp detta vid ett möte med statsrådet den 20. Då lämnade jag över den samlade bedömningen till statsrådet fysiskt.

Peter Hedberg (S): Då ska jag försöka hålla mig så kort som möjligt.

En del i det underlag vi har fått ta del av handlar om vilken bedömning Sida respektive ansvarigt statsråd gör gällande möjligheten att utbetala medel då det har kommit sådana här nödhjälpsappeller. Om jag förstod den tidigare generaldirektören rätt är det två olika delar. Den ena handlar om kärnstödet till UNRWA, som regeringen har beslutat att avsluta. Den andra delen är en viss typ av medel som kan användas för att betala ut om det kommer sådana här nödhjälpsappeller.

Min fråga är då: Är din bedömning att det med den nya instruktion som trädde i kraft den 15 maj 2025 är möjligt för Sida att självständigt besluta om att betala ut medel till UNRWA vid en sådan här nödhjälpsappell?

Jakob Granit: Myndigheten jobbar ju under regeringen. Det står i vår instruktion att när det gäller avtal med institutioner och det kan ha påverkan på utrikespolitiken ska vi stämma av, och det gjorde vi. Då var resultatet att det i och med att regeringen inte stöder med kärnstöd längre inte heller var lämpligt att vi stöder en nödhjälpsappell här utan att vi snarare skulle gå via andra kanaler.

Det står även i vår bedömningspromemoria. Vi undersökte självklart redan långt tidigare än den här majtiden vilka andra kanaler som finns för att stötta befolkningen i Gaza. Det är ett kontinuerligt arbete hela tiden. Vi identifierade sedan andra aktörer.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Jag tackar Jakob Granit för inledningen och de inledande svaren.

Jag hade också tänkt fördjupa mig lite grann i just de olika typerna av biståndsinsatser: dels kärnstödet, dels nödhjälpsappeller. Jag tänker dock att vi har fått en del av de svar som vi kan behöva.

När vi har fått ta del av det som biståndsminister Benjamin Dousa har framfört i dessa frågor under våren 2025 har han hävdat, bland annat i medierna, att Sida själva fattar den sorts beslut som man har utrymme för i nödhjälpsappellerna. Men i den bedömningsrapport från samma period som vi lyft här tidigare slår ni ju fast att det är regeringens tidigare beslut om att dra in kärnstödet som ska vara vägledande, och det förstod jag även på det senaste svaret.

Jag funderar lite grann på vilket utrymme myndigheten egentligen har kring nödhjälpsappeller om det i grunden är kärnstödet som styr. Kan du redovisa lite mer kring den politiska styrningen och hur den skiljer sig mellan de olika typerna av insatser?

Det som också har framkommit i medierapporteringen är det som statssekreterare Diana Janse framförde direkt, muntligt, till dig i maj. Utöver de

sms som kollegan nämnde har du även fått framfört muntligt till dig att regeringen inte vill att pengar ska gå till UNRWA. Stämmer det att detta har framförts direkt på det sättet, och i vilken mån har det sedan styrt det beslut som framgår i bedömningsrapporten? Jag tycker att det blev lite osäkert med de olika datumen. När har samtalet med Diana Janse i så fall varit? Var det före eller efter den bedömning som gjordes i bedömningsrapporten?

Jakob Granit: Under min tid på Sida har vi omorganiserats, som jag beskrev. Vi har skapat en egen avdelning för humanitära frågor med en egen avdelningschef, just för att kunna få frågor om det humanitära biståndet närmare ledningen så att vi kan följa arbetet på ett bättre sätt.

Det är precis som allt annat bistånd strategistyrt. Vi fick också en ny strategi för det humanitära biståndet, som vi sedan har operationaliserat. Det humanitära biståndet är bistånd, men det är humanitärt och följer enligt strategistyrningen de humanitära principerna om opolitiskhet och så vidare.

Samtidigt följer vi den instruktion vi har fått och det som står om att vi ska följa upp och informera regeringen om vi planerar att förlänga eller säga upp ett avtal som är av särskild betydelse för Sveriges förhållande till en internationell organisation.

Den här dialogen med myndigheten tycker nog alla regeringar, skulle jag tro, är bra för att kunna säkerställa att det myndigheten genomför är en integrerad del av Sveriges samlade utrikes- och biståndspolitik. Men det förtar inte att vi kontinuerligt bereder insatser för det humanitära läget, vilket vi gör. Vi gör humanitarian assessments generellt, och i och med att regeringen fattade beslutet om att avsluta kärnstödet gjorde vi också en särskild fördjupad analys av läget i Palestina och Gaza.

Det var den rapporten som var felaktigt daterad till den 15 maj, som jag refererade till tidigare. Det var en underlagsrapport till den samlade bedömningspromemoria som vi sedan skrev och som jag delade med statsrådet, vilket refererades till av statssekreterare Janse som att de inte behövde ha mer information utan att de gör sin bedömning.

Vi är en myndighet; vi gör en bedömning. Regeringskansliet och regeringen gör en annan bedömning. Jag står inte för deras bedömning. Vi gjorde den här bedömningen, sedan hade vi dialog och sedan kunde vi konstatera att det sammantaget inte var lämpligt att stödja UNRWA i det här läget. Vi går via andra kanaler.

Vasiliki Tsouplaki (V): Tack så mycket för det svaret!

Nu har du inte varit jättemånga år på Sida, men du kanske ändå har en uppfattning: Hur vanligt är det att regeringen i de kontinuerliga dialogerna pekar ut enskilda organisationer som lämpliga eller olämpliga att kanalisera bistånd genom? Du nämner här att ni gjorde en bedömning inom myndigheten av vilken organisation som skulle vara lämplig och att regeringen hade en annan. Hur vanligt är det att organisationer pekas ut på det här sättet? Skulle du säga att det är vanligt att man då också ändrar beslut om vilka

organisationer som ska stödjas på ett sådant sätt att det går emot myndighetens egen operativa bedömning? Är det ett vanligt förfarande?

Jakob Granit: I det här fallet hade vi inte sett någon skriftlig bedömning från Regeringskansliet med argument för varför de väljer eller inte väljer att avsluta ett kärnstöd. Vi får den informationen, och den har också diskuterats i allmänheten. Men jag har inte mer information om deras bevekelsegrunder. Jag vet den professionella bedömning som vi gjorde, och den tydliggör att UNRWA är en kapabel aktör. Men det finns också andra aktörer, och då väljer vi efter den här dialogen att samlat med styrelsen besluta att inte ta det här vidare.

Sedan var frågan hur vanligt eller inte vanligt detta är. Som jag nämnde har vi regleringsbrevsändringar, i vårt fall ett regleringsbrev och sedan nio ändringar på ett år. Analyserar man dem ser man att där ändrar sig kontinuerligt frågor om vilka organisationer som ska få stöd. I till exempel fallet Ukraina är det många organisationer som pekas ut i fråga om vilka aktörer som ska få påfyllning av medel. Jag ska inte nämna några namn på organisationer, men det är bara att titta i de dokumenten.

Det är ganska vanligt att regeringar väljer att peka ut organisationer som man anser lämpliga för stöd, och då styrs det med regleringsbrev. Det är alltså inte ovanligt.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack till den tidigare generaldirektören för den här möjligheten att få ytterligare klargöranden i tillägg till tidigare skriftliga frågor och svar!

Du nämnde tidigare den bedömningspromemoria som vi har tagit del av sedan tidigare. I den promemorian uttrycks, som vi redan har varit inne på, Sidas samlade bedömning att myndigheten inte längre ska stödja UNRWA med ytterligare medel, delvis utifrån en egen tolkning av regeringens myndighetsinstruktion, delvis utifrån Israels lagstiftning som förbjuder UNRWA att verka i landet. Därför, står det, bedömdes det inte vara möjligt att stödja UNRWA med ytterligare finansiering.

Det är ett par exempel ur den samlade bedömningen. Min fråga är: Fanns det andra parametrar, och i så fall vilka, som kunde inkluderas i den samlade bedömningen?

Jakob Granit: Tack så mycket för frågan!

Den samlade bedömningen bygger, som jag nämnde tidigare, på det arbetsmaterial som vi fick från generalkonsulatet i UNRWA. Det är en ganska omfattande rapport som beskriver just problematiken med den nya lagstiftning som Israel hade infört.

Den kom under hösten. Jag och mina kollegor var väldigt noggranna med att analysera vad det här får för effekt och om UNRWA kommer att kunna fungera operativt trots de begränsningar som lagstiftningen från Israel innebär. Rapporten belyser den utmaningen och problematiken. Den är skriven på engelska och är 14 sidor lång, som har rapporterats här.

Jag kommer inte ihåg exakt alla orsaker nu, men du nämner ett par orsaker. Just lagstiftningsfrågan var väldigt central och viktig här. Det uttrycks ju också i bakgrundsmaterialet att det är oerhört svårt för UNRWA att verka. Man måste till exempel skylta om sina olika transportfordon och annat för att inte synas som UNRWA. Det är uppenbarligen en stor problematik för dem att verka. Trots det bedömde man att de hade cirka 12 000 personer på plats och att de kunde nå ut med sjukvård, hälsa, mat och sådant, trots den här problematiken. Men det är självklart inte ett uthålligt system.

Lägesbeskrivningarna beror hela tiden på hur situationen utvecklar sig i området. En samlad bedömning tar självklart hänsyn till regeringens politik, för den är viktig för genomförandet av uppdraget, men även till situationen på marken och de utmaningar som finns och som är väl beskrivna i det dokumentet.

Lars Andersson (SD): Jag tackar för svaret. Du var tidigare inne på att det finns andra spelare och hjälporganisationer i området. Som jag uppfattar det har det funnits en dialog med FN-organet OCHA, EU:s Echo, World Food Programme, Palestinska Röda Halvmånen, Unicef, Internationella Rödakorsrörelsen med flera. På grund av dåvarande säkerhetsläge och restriktionerna fastslog promemorian att endast ett fåtal etablerade humanitära aktörer hade möjlighet att verka i området. Har vi någon information om vilka dessa aktörer var och är? Är det före detta generaldirektörens bedömning, alternativt Sidas bedömning som helhet, att UNRWA som enskilt organ var bättre lämpat att nå ut och ensamma kunna föra in förnödenheter än samtliga andra nämnda organ sammantaget – naturligtvis givet Israels förbjudande lagstiftning för just UNRWA att verka i landet?

Jakob Granit: Myndigheten gjorde då redan arbete med flera aktörer i Gaza och Palestina: OCHA, den humanitära fonden, det norska flyktingrådet, Unicef, Svenska Röda Korset, ICRC, MSB, Oxfam och Diakonia. Det är flera aktörer som vi har stöttat under årens lopp i regionen. Men bedömningspromemorian bygger på de professionella tjänstemännens bedömning gällande att fortfarande nå ut till människor direkt på marken. Många av de här organisationerna nyttjar också UNRWA – eller gjorde det vid det tillfället, när bedömningen gjordes; i dag vet jag inte exakt hur det ser ut.

I det humanitära systemet i Gaza hade de vid det här tillfället en viktig roll. Men det är inte samma sak som en exklusiv roll. Det finns även andra aktörer att arbeta med. Men den här nödappellen kom från UNRWA, och det var just den vi bedömde. Sedan kanaliserade ju Sida medel till andra organisationer för att genomföra uppdraget. Bistånd gavs alltså till de utsatta.

Lars Andersson (SD): Jag är nöjd med svaret.

Mats Green (M): Tack, Jakob Granit! Jag har två frågor. Jag skulle vilja förstå lite mer om bevekelsegrunderna till den bedömningspromemoria som vi diskuterar här och som Sida upprättade den 18 maj 2025. Vad var egentligen det ursprungliga syftet med denna? Jag frågar eftersom den för en utomstående

mer ser ut som en argumentation än en bedömning. Vad är det egentligen som den är avsedd att bedöma? Det är min första fråga.

I den här promemorian skriver Sida utförligt om myndighetens bedömning att endast UNRWA hade förmågan att rädda liv och lindra nöd, trots de israeliska lagar som trätt i kraft. Samtidigt står det i promemorian: ”Sidas samlade bedömning är att regeringens inriktning är att myndigheten tillsvidare inte ska fortsätta finansieringen av UNRWA:s humanitära responsarbete.”

Givet den omfattande argumentationen, som jag menar att det är, i dokumentet för ett fortsatt stöd till UNRWA blir jag stående med just frågan om syftet med dokumentet, då Sida egentligen endast i förbigående i den samlade bedömningen konstaterar vad regeringens inriktning är. Var dokumentets syfte att beskriva myndighetens samlade bedömning av regeringens inriktning i frågan? Varför behövdes en sådan i så fall? Eller var det främst en argumentation från Sida till stöd för UNRWA?

Jag kanske kan koka ned mina frågor, om jag ska vara ärlig, till en fråga i klartext. I ganska många frågor, inte bara i frågan om UNRWA utan även i andra frågor som KU granskar och i en räcka andra, framstår det som att Sida ibland verkar tro att man ska definiera sitt eget uppdrag och att den konstitutionella styrningen av myndigheten och regeringsbeslut egentligen bara är att betrakta som allmänna rekommendationer som inte behöver respekteras och följas. Jag skulle vilja höra några kommentarer kring det och få svar på mina frågor.

Jakob Granit: Jag tackar Moderaterna så mycket för frågan. Jag inledde utfrågningen med att förklara att den här myndigheten, liksom den förra myndighet som jag arbetade för, jobbar på regeringens uppdrag. Vi gör det framför allt genom den formella styrning och den dialog vi har. I det här fallet har vi en formell styrning med strategin om att stötta humanitärt arbete med bland annat nödappeller. Då utgår myndigheten från de humanitära principerna. Det är väl beskrivet i den strategi om det humanitära arbetet som sedermera uppdaterades under hösten 2025.

Jag har ofta svårt med den här frågan att den här myndigheten eller andra myndigheter driver en egen agenda. Vi jobbar på de uppdrag vi har. I det här fallet kommer det in en nödappell. Då måste den bedömas. Den bedömningen är den samlade bedömningen. Den samlade bedömningen är att vi inte stöttar nödappellen. Läser man det dokumentet ser man det. Det förtar ju inte att regeringen och riksdagen har beslutat att ha ett svenskt bistånd som opererar, som jag sa, i 34 länder och ett bistånd som når 100 länder. Det är ju den styrningen som man i så fall behöver ändra, som regeringen inte vill att Sida ska stötta med humanitärt bistånd. Jag har inga andra svar.

Mats Green (M): Jag noterar vad som har sagts och konstaterar att vi kommer att behöva fortsätta granska detta och andra ärenden utifrån den konstitutionella styrning som vi alla har att förhålla oss till. Jag överlämnar till kollegorna att göra vidare bedömningar. Vi kommer att återkomma i frågan.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag tackar Jakob Granit för den väldigt grundliga inledningen gällande myndighetens arbete och det svenska biståndets betydelse. Jag tycker att utfrågningen har varit väldigt klargörande i flera delar. Jag har faktiskt inga ytterligare frågor i det här ärendet. Jag kommer att återkomma i nästa ärende med mer detaljerade frågor. Jag vill verkligen understryka min uppskattning av inledningen.

Gudrun Brunegård (KD): Fru ordförande! Jag tackar för svaren så här långt. Jag vill delvis fortsätta på Mats Greens fråga. Vi har ju konstaterat att en myndighet styrs av regeringen genom regleringsbrev och återkommande dialoger. Ändringen i regleringsbrevet inför 2025 års arbete kom den 19 december 2024; UNRWA fanns inte längre med bland de organisationer som kunde få stöd. Hur lång tid brukar det normalt ta att genomföra en förändring som är tillkännagiven i ett regleringsbrev?

Jakob Granit: Jag tackar KD så mycket för frågan. Som jag inledde med att beskriva, när det gäller det här kärnstödet till UNRWA som regeringen har beslutat om: Regeringen har ett eget avtal med UNRWA som upphörde 2025. Det var inom ramen för det som regeringen valde att avsluta sitt samarbete med UNRWA. Vi får en tabell i vårt regleringsbrev. Om det står att UNRWA ska få x miljoner står det också att de ska få det efter rekvisition. Vi får en rekvisition, stämmer av med Regeringskansliet att den är korrekt och kan så betala ut. Den dag detta inte står i regleringsbrevet blir det ingen rekvisition, och vi hanterar ingenting. Det här är alltså UD:s och regeringens beslut.

Nödapellen faller inom ramen för den strategistyrning som vi har av det humanitära biståndet, som Moderaterna hänvisade till. Den följer en annan logik. Där gör vi en bedömning av huruvida det är rimligt eller inte rimligt att stödja en nödappell inom ramen för den strategistyrningen. Med den samlade bedömningen visade det sig att vi inte gör det.

Det är alltså två olika skeenden här. Om regeringen väljer att inte stötta UNRWA innebär det för Sidas räkning att det inte kommer någon rekvisition. Det går ju snabbt förstås, eftersom det är deras avtal.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tackar för svaret och tydliggörandet av det som har sagts tidigare. Då tolkar jag det som att den förändring gentemot UNRWA som Sida gjorde följde först efter diskussionen i maj. Man drog inte några egna slutsatser av regeringens ställningstagande gentemot UNRWA?

Jakob Granit: Fru ordförande! Jo, precis som det står i bedömnings-promemorian vägde vi in regeringens beslut att inte stötta UNRWA med kärnstöd i vår analys. Vi hamnade då i att det är lämpligt att vi inte heller stöttar UNRWA utan jobbar med andra aktörer. Vi har ju den dialogen, som vi också har sett här, med regeringen, men inte bara direkt mellan statssekreteraren och generaldirektören i det här fallet; det är också en dialog med styrelsen. Styrelsen har också ett inspel i de här frågeställningarna. Sedan går det hela vägen ned till i det här fallet kollegorna på generalkonsulatet i Jerusalem.

Det är väldigt viktigt att se att biståndet är integrerat. Sidas personal sitter på integrerade ambassader där ambassadören, eller i det här fallet generalkonsuln, också har en roll i bedömningarna. Det sker en kontinuerlig dialog hela vägen ut i fält och hela vägen upp till Stockholm, och vi väger in det i den samlade bedömningen. Om man inte ska stötta en nödappell bör man ha en bedömning för att man inte ska göra det. Det finns nedskrivet den 18 maj varför vi inte stöttar en nödappell. Det är en specifik organisation.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tackar för svaret.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Jag tackar för alla svaren så här långt. Det kan inte hjälpas att en del av det jag har tänkt på redan har behandlats. Men jag vill ändå återkomma lite grann till ett begrepp som du tog upp tidigare, nämligen vertikal styrning. Ett annat begrepp är expertmyndighet.

Jag kan tänka att det ger utrymme för en ganska stor individuell position som myndighet när man har den rollen som expertmyndighet i den vertikala styrningen. Jag har också läst ”papiret” om bevekelsegrunderna, att inte besvara en nödappell på det sättet, med hänvisning till olika saker. När man läser det får jag ändå intrycket av att UNRWA har rätt goda förutsättningar för att faktiskt hantera pengar i Gaza. Det finns för all del ganska svåra begränsningar i form av Israels lagstiftning och annat, men likafullt, mellan raderna, tycker jag att det framgår att det ska vara möjligt.

Då blir min fråga mer av konceptuell natur, nämligen det vertikala förhållandet mellan ett departement och en expertmyndighet. Jag kan tänka att det gav utrymme för att fatta beslut om nödappell. Nu har vi pratat lite om det, men ändå: Finns det något i själva relationen departement–expertmyndighet som vi inte har bedömt? Hur ser du på den frågan?

Jakob Granit: Jag tackar för frågan.

Jag hänvisar återigen till den nya förordningen med instruktion från regeringen i § 2. Den utfärdades den 10 april och trädde i kraft den 15 maj. Det var precis i det skeendet. § 2 uttrycker tydligt att myndigheten ska säkerställa att verksamheten är en integrerad del av Sveriges samlade utrikes- och biståndspolitik.

Hur säkerställer man det? Jo, det gör man främst genom regeringens kollektiva beslut i form av regleringsbrev, den instruktion som jag hänvisar till, och strategierna som ger oss uppdraget – de 41 strategierna från 2025 med de 291 målen. Det är där de finns.

Sedan finns annan protokollförd och icke protokollförd dialog i hela den vertikala linjen, som jag nämnde. Det gör att biståndet är integrerat i den samlade utrikespolitiken, och då måste man lyssna på de olika delarna för att säkerställa att den är det. I det här fallet gjorde vi det, och vi stämde av med vår egen styrelse, högsta ledningen, om de stod bakom den samlade bedömningen, vilket de gjorde. Men en del av styrelsemedlemmarna ville också lyfta upp frågan till regeringen, om den kunde tänka sig någon annan tolkning. Men så blev inte fallet, utan styrelsen valde att följa den samlade bedömningen.

Här gäller det att väga av de olika delarna av styrningskedjan för att kunna fatta ett samlat beslut, vilket vi då gjorde.

Hur ser jag på frågan? Återigen: Jag ser inte på frågan på något specifikt sätt. Jag ser på frågan så att vi har ett uppdrag, och det är definierat i förordningar och regelverk. Så ska vi genomföra det. En aspekt innebär en god dialog med regeringen och regeringens representanter. Då har man den dialogen och verkställer den. Men det förtar inte att det finns experter som gör olika bedömningar. I slutändan är det en samlad bedömning, och den står myndigheten bakom.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Jag tackar Jakob Granit för den inledande redogörelsen och svaren.

Låt mig sätta detta ärende i ett bredare perspektiv. Jag vill be dig hjälpa mig att kontrollera sanningshalten i tre viktiga påståenden som statssekreterare Diana Janse gjorde i början av juni 2025 i ett mejl till SVT.

För det första: Sverige är ett av de länder i världen som ger allra mest bistånd till Gaza.

För det andra: Regeringen hade dubblerat det bistånd till Gaza som tidigare kanaliserades via UNRWA.

För det tredje: De medel som betalats kan nå de behövande i Gaza utan att behöva kanaliseras via UNRWA.

Jag skulle vara tacksam om du kunde redogöra för hur dessa tre påståenden förhåller sig till de faktiska omständigheterna.

Jakob Granit: Liberalerna refererar till artiklarna den 25 juni, om vi ger allra mest bistånd. Jag har inga fakta med mig som verifierar eller falsifierar detta. Det får stå för statssekreteraren.

Vidare om regeringen har dubblerat biståndet; den siffran tror jag är korrekt. Den ökades radikalt vid det tillfället. Jag har inte de exakta tabellerna med mig här, men det var en signifikant ökning från regeringen till Gaza och Palestina under den tiden.

Slutligen om medel kan nå ut i Gaza. En del av bedömningspromemorian handlar mycket om effektivitet, det vill säga vilka organisationer som har en effektiv distributionsmekanism i Gaza. Det är det som Sidas experter noterar med generalkonsulatet, nämligen att UNRWA har en hög expertis. Men det finns också andra aktörer som når ut med bistånd. Då valdes i det här fallet andra aktörer.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Det förvånar mig vad gäller det första påståendet att Jakob Granit inte kan säga något mer bestämt. Sida borde veta om Sverige är ett av de länder i världen som ger allra mest bistånd till Gaza. Det borde vara en ganska självklar uppgift.

Den sista frågan jag ställde gäller inte UNRWA utan om det är sant som Diana Janse sa i mejlet, att stödet kan kanaliseras utan att använda UNRWA. Jag frågar därför att det har gått många månader, nästan ett år, och då borde det finnas ett underlag för att säga om det stämde eller inte stämde. Har vårt bistånd verkligen kommit till de behövande eller inte?

Jakob Granit: Jag tackar för frågan.

Som jag uttryckt tidigare är den delen av biståndet som Sida gjorde under mitt ledarskap på myndigheten en delmängd av det samlade biståndet som Sverige ger till Palestina och Gaza. Det är därför jag inte har de siffrorna med mig just nu, de exakta beloppen, om vi är de som ger mest eller inte. Men Sverige är en signifikant bidragsgivare till Palestina, i det här fallet till Gazakrisen.

På myndigheten Sida hade vi under 2025, den tabellen har jag med mig, ett totalt belopp i humanitärt bistånd till de ockuperade palestinska territorierna på 245,46 miljoner, samlat. Jag nämnde tidigare de organisationer som de gick till, nämligen OCHA, NRC, Unicef, Svenska Röda Korset, ICRC, MSB, AECF i Frankrike, Oxfam och Diakonia.

Självklart följer vi upp att de 245 miljonerna når ut till de behövande. Det är självklart. Det är en del av det uppdrag vi har att hantera.

Sedan var det frågan om kärnstödet till andra organisationer. Den siffran har jag inte med mig här. Den finns med i regleringsbrevet, om man slår ihop alla siffror. Jag kan tyvärr inte svara exakt på den volymen, om vi är störst eller inte.

Att biståndet som administreras via dessa organisationer når ut följs upp. Samtidigt noteras i bedömningspromemorian att UNRWA är en kapabel aktör, men det finns också andra. Vi har arbetat med andra.

Mauricio Rojas (L): Jag tackar för svaren.

Det som Diana Janse sa stämmer, nämligen att medel från vårt bistånd kan kanaliseras så att de kommer till de behövandes behov genom andra aktörer än UNRWA? Så har det skett?

Jakob Granit: Ja, så har det skett.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket!

Jakob Granit: Så har skett.

Ordföranden: Då lämnar jag ordet fritt för uppföljningsfrågor.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag är inte helt säker på att jag kommer att landa i en fråga, utan det kanske snarare blir en reflektion. Då får Jakob Granit avgöra om han vill kommentera.

Jag finner det nödvändigt att påminna om att det är regeringens styrning vi granskar. Jag är tacksam för de svar vi har fått hittills i dag från Jakob Granit.

Om jag ska ge mig på att recensera bedömningspromemorian skulle jag konstatera att jag uppfattar den som en bedömningspromemoria, inte som en argumentation. Däremot tycker jag att det är viktigt att påpeka utifrån vår roll som utskott som ska granska regeringens styrning att bedömnings-promemorian är ett viktigt underlag i vår granskning. Då finner jag det anmärkningsvärt att när statssekreteraren har en sms-konversation med generaldirektören för Sida och, som jag uppfattar det, generaldirektören uttrycker att han vill lämna ett skriftligt underlag för att det är en så pass viktig fråga att hantera, får han till svar att man inte vill ha ett paper trail.

Jag sa, som sagt, att jag inte är säker på att jag kommer fram till en fråga. Det gjorde jag inte heller, utan jag vill snarare uttrycka en uppskattning för att myndigheten faktiskt sammanställde bedömningspromemorian, trots det jag uppfattar som en uppmaning till det motsatta från statssekreteraren.

Ordföranden: Vill Jakob Granit kommentera?

Jakob Granit: Fru ordförande! Nej tack!

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Jag tackar Jakob Granit för svaren. Ju fler svar vi får, desto mer förstår vi hur komplex styrningen är med de olika strategierna för olika länder, för teman och för den stora floden av olika regleringsbrev som kan komma under ett år.

Jag funderar över det kluriga i att också ha gamla avtal som har ingåtts under tidigare mandatperioder. Man ärver som regering en del gamla uppgörelser, och det tar ett tag att ställa om när det kommer en ny regering. Här har jag förstått att det gamla avtalet med UNRWA hade ett år kvar. När Sverige som enda land utöver USA bestämmer sig för att helt avsluta stödet till UNRWA är det spektakulärt. Det är väl en av anledningarna till att det har blivit mycket skriverier.

Vi har sett i en av sms-konversationerna med statssekreteraren att du förklarar att det kommer att väcka uppmärksamhet om man avslutar ett avtal utan operativa skäl – så uttryckte du det. Är det vanligt och i enlighet med gängse myndighetsstyrning att regeringen kan förvänta sig att man ska avsluta avtalen utan att göra den typen av bedömningar? I sms-konversationen uttrycker du tydligt att någonting behöver diarieföras, att det behöver finnas ett underlag.

Det är väl min fundering. När man avslutar ingångna avtal, behöver det då finnas en motivering, att avtalet inte har följts, eller kan det räcka med: Nu har vi fått en ny politisk inriktning, och en ny regering har alltid rätt att avsluta ett avtal oavsett? Det behövs liksom inga skäl eller förklaringar.

Hur ser den här frågan ut? Det är en fundering som jag har. Jag kan komma med en uppföljningsfråga sedan.

Jakob Granit: Det jag refererar till här är att vi på myndigheten Sida hade ett ramavtal med UNRWA som möjliggjorde hantering av den här typen av nödappeller. Det var en ram som var i effekt fram till 2025. Men sedan, huruvida vi fyllde på det ramavtalet med resurser eller inte, berodde på hur de nödappellerna bedömdes. Ni har ju sett vår bedömning. Det fylldes aldrig på något under den ramen. Nu, just i dagsläget, har vi inget nytt ramavtal med UNRWA, från vår sida.

Regeringen har också ett avtal med UNRWA som handlar om deras kärnstöd. Där betalar vi, som jag beskrev, bara ut mot rekvisition. Hur det är formulerat får regeringen svara på. Det kan jag inte svara på, men det vi har … I och med att vi har ett institutionellt samarbete i frågan, precis som jag refererade till här, i den nya instruktionen, stämmer vi självklart av deras bevekelsegrunder för att inte stödja och hur det påverkar vårt avtal och vår

relation under det avtal vi hade. Det var därför bedömningspromemorian var viktig.

Vasiliki Tsouplaki (V): Bara kort, kanske en upprepning från min förra omgång här, då jag frågade just om det muntliga besked som du ska ha fått från statssekreterare Diana Janse om att regeringen inte vill att pengar ska gå till UNRWA i nödappellen: Fanns det en sådan direkt order, så att säga, i den muntliga diskussion som ni hade, just utifrån att ni inte heller skulle säga ja till UNRWA i nödappellen? Har det skett en sådan muntlig direkt styrning från statssekreteraren?

Jakob Granit: Som uttrycktes och som statssekreteraren beskrev situationen för vår styrelse den 18 juni uttrycks det som att det finns andra aktörer att stödja.

Ordföranden: Vi har fler uppsamlingsfrågor.

Oskar Svärd (M): Tack så mycket för ordet! Som du själv har nämnt vid några tillfällen, Jakob Granit, är det viktigt att svenskt bistånd går till organisationer där det gör störst nytta och skapar verkliga förbättringar för människor i utsatta situationer.

Mot den bakgrunden är min fråga till dig om du kan utveckla ditt resonemang och beskriva hur Sida har arbetat så att bistånd ges till organisationer där det gör bäst nytta. Och har man under vägen förändrat synen på vilka organisationer som faktiskt leder till bäst resultat?

Jakob Granit: Om jag kan be Moderaterna om ett klargörande: Gäller det det här fallet, när det gäller bistånd till humanitärt bistånd, eller gäller det biståndet generellt?

Oskar Svärd (M): Det gäller kopplat till UNRWA och biståndet.

Jakob Granit: Vi, Sida, har så att säga en partnervalsprocess. I fallet med stödet till de humanitära organisationerna utgår det från en utlysningsprocess där man gör en utlysning och tydligt definierar vilka organisationer som har bäst förmåga att leverera i den stora mängd av internationella kriser som finns, deras förmåga att leverera bistånd.

Vi gör förstås också granskningar av hur de hanterar sina resurser, finansiella audits och en noggrann beredning av organisationernas förmåga att leverera, självklart antikorruptionssystem och annat.

Efter utlysningen får man ett antal partnerorganisationer, i det här fallet inom det humanitära stödet. På det viset har man bedömt organisationernas förmåga. Den görs löpande, och den kan också ändras. Även om man har ett avtal kan man alltid säga upp avtalet, men det gjordes inte i det här fallet eftersom avtalet ändå gick ut 2025. Och det var bara en nödappell, så det fanns ingen anledning att säga upp ramavtalet, i det här fallet.

Men generellt, när det gäller det humanitära, är den grundläggande principen att det görs en utlysning för att få de mest kompetenta aktörerna, som ska hantera resurserna med högsta effektivitet och precision.

Ordföranden: Oskar Svärd önskar inte ställa en kort följdfråga, men jag noterar att Mauricio Rojas vill ställa en fråga till.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Den 13 maj 2025 hade Sidas ledning ett möte där Diana Janse var med, enligt vad jag har hört. Då informerades statssekreteraren om det som dagen efter kom att bli den promemoria som har nämnts flera gånger och som vi har fått, det vill säga statssekreteraren hade redan fått den information som sedan blev promemorian. När hon skrev det berömda sms:et att hon visste vad ni tyckte om det här – stämmer det?

Jakob Granit: Vi … Mötet som var den 13 maj följde den föredragning som jag hade haft med mina tjänstemän, så hon kände ju till vad vår grundläggande bedömning var.

Ordföranden: Det finns inga följdfrågor.

Då har jag några förtydliganden jag skulle önska. Jag uppfattade att det har funnits en diskussion, inte minst utifrån att det i medierna framgick att det fanns en rapport som var daterad den 15:e och att det sedan fanns en rapport som var daterad den 18:e och att det då hade skett förändringar i bedömningen mellan den 15:e och den 18:e. Jag tror att det var i Dagens Nyheter den rapporteringen fanns.

Men nu noterade jag att du benämnde rapporten från den 15:e som feldaterad. Jag skulle bara vilja … Kan du bekräfta att det aldrig har förekommit två rapporter som har förändrats däremellan utan att det var en feldatering? Det var min ena fråga.

Sedan hänvisas det i väldigt många av svaren här till att man kan kanalisera nödmedlen via andra kanaler. Skulle du bara kort kunna säga vilka andra organisationer det var som fick ta del av de pengar som UNRWA egentligen inte fick? Finns det någon stor eller tydligt identifierad annan aktör som ändå liksom pengarna gick till?

Min tredje fråga, som jag också bara skulle vilja ha ett kort svar på, är exempelvis det faktum att framför allt ansvarig minister Dousa i en intervju – jag tror att det var i 30 minuter – på en fråga om flera av de saker som vi har nämnt här – om statssekreterare Janse hade gett muntliga instruktioner kring hur ni skulle hantera dem och om det fanns någon direkt styrning – svarade att det inte är något som han känner till, men framför allt – och här vill jag ha en kommentar – att det är Sida som självständigt fattar sina egna beslut vad gäller UNRWA. Min fråga är om du delar den bilden, att ni hade möjlighet att självständigt fatta beslut här?

Jakob Granit: Fru ordförande! Jag inledde den här utfrågningen med datumfrågeställningen. Den rapport som DN hänvisar till att den är daterad den 15 maj är i själva verket diarieförd skriven 2025-05-14. Det är ett bakgrundsmaterial till Sida som har skrivits ute på generalkonsulatet. Det är på engelska och heter *Analysis UNRWA's Operational Capacity*. Det är den som är den 14:e.

Den säger inte rakt på sak att vi ska stödja UNRWA eller inte stödja UNRWA, utan den gör en bedömning av UNRWA:s kapacitet. Den rapporten

finns tillgänglig. Att dra slutsatsen att man ska stödja UNRWA utifrån att läsa den rapporten är ju inte korrekt, utan det är ett underlag för vidare bedömning på myndigheten.

Sedan blir det, som jag har nämnt, en samlad bedömning, och det är den promemoria som finns med i utredningsmaterialet här, från den 18:e. Och då har vi haft dialogen med ytterligare, både med styrelse och med statssekreterare och andra, som ni har läst och redan refererat till, så: den 15:e 14:e maj, bakgrundsmaterial, och bedömningen den 18:e.

Sedan var frågan om andra organisationer, precis, och det var det … Jag tror att jag har nämnt dem nu vid ett par tillfällen, men jag kan nämna dem igen. Jag har dem här i listan.

Ordföranden: För tydlighets skull: Det som frågan här handlar om är ju om de här organisationerna har fått ökade medel direkt kopplat till att UNRWA inte fick några medel.

Jakob Granit: Då ska vi se. Jag kan se att vi håller oss inom strategivolymen. Vi kan inte öka bort från den, utan vad vi har gjort är att vi har fördelat ut resurserna till dem som redan har gått igenom en urvalsprocess så att de är de bästa. Som jag sa är det OCHA Humanitarian Fund, NRC, Unicef, Svenska Röda Korset, International Read Cross, ICRC, MSB, AECF i Frankrike, Oxfam och Diakonia. De fick resurser under 2025. UNRWA fick det inte.

Det totala beloppet är 245 miljoner. Resurserna nyttjas för att nå största möjliga effekt. Jag kan inte läsa ut från tabellen huruvida det har ökat eller inte. Det får man nog gå in och titta på per organisation, men det belopp som vi hade tillgängligt har nyttjats för att stötta situationen i Gaza.

När det gäller den tredje frågan, om Sida fattar egna beslut, är det som statsrådet uttryckte det en bedömning som inte har resulterat i ett beslut. Så det är en bedömning som vi gör, och den resulterar inte i att vi fattar ett beslut om att stötta den här nödappellen. Det är ett indirekt beslut, kan man uttrycka det som. Men självklart fattar myndigheten sina egna beslut.

Ordföranden: Jag uppfattar inte att det finns några fler frågor kopplat till G18 och G19 om regeringens styrning av Sida när det gäller stödet till UNRWA.

Vi växlar över till G25, G27 och G32, som handlar om Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Jag lämnar först över till Jakob Granit för en kort inledning. Varsågod!

Jakob Granit: Fru ordförande! Jag har bara en kort inledning den här gången och några tillägg angående Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration, men jag vill ändå hänvisa tillbaka till min första inledning där jag beskrev hur biståndet är organiserat, hur det styrs och hur vi arbetar.

Det jag vill lägga till här är att den överenskommelse som har slutits eller sägs ha slutits i december 2023 mellan Sverige och Somalia har Sida inte tagit del av. Det är en viktig poäng.

Sida har, som jag redovisade inledningsvis, arbetat enligt gällande regelverk, det vill säga uppdraget genom strategi för Somalia, som förlängdes

med väldigt korta intervall. Det begränsade också beredningen av insatser, för om vi inte har en strategi har vi heller inget underlag att bereda mot. Strategin är väsentlig här.

Sida följer regeringens beslut, som heter Uppdrag om genomförande och uppföljning av landstrategier och andra strategier inom biståndet, som kom den 19 december 2024. Det har ett krav på en operationalisering av en strategi och en genomförandeplan.

Och självklart följer vi Sidas arbetsordning, som är tagen av styrelsen, och vår egen handläggningsordning.

Min poäng här är att om en strategi förlängs löper den på under de gamla målsättningarna. Kommer det inte en ny strategi har myndigheten ingen möjlighet att operationalisera den och ställa om biståndet, utan man följer det existerande regeringsbeslutet. Detta är viktigt eftersom Riksrevisionen följer upp alla de 41 strategibesluten, så vi måste följa dem som myndighet. Regelverket ser ut så.

Vi har också noterat att vi har en dialog med UD och ambassaden, som jag beskrev tidigare, i den här vertikala linjen.

Stödet till Världsbankens fond Recurrent Cost and Reform Financing Programme var helt i enlighet med den då existerande strategistyrningen, och beslutet togs i april 2024 av biståndsrådet för Somalia. Detta var ett väl etablerat samarbete mellan Sida och Världsbanken.

Beslutsmandatet för Somalia under 2025 behölls på Sidas Afrikaavdelning i Stockholm, och det dirigerades inte till ambassaden.

Stödet till UNDP var i enlighet med styrning i en regleringsbrevsförändring, det regleringsbrev som ändrades 2025-05-08. Då förlängdes också strategin till att gälla till den 30 juni 2025. Det enda avtal Sida kunde ingå under strategiförlängningen var just med UNDP. Det är så det är formulerat i den texten. Då togs ett beslut om stöd av Sidas Afrikaavdelning i Stockholm till UNDP den 23 juni 2025.

Ordföranden: Jag påminner om att stora delar av materialet har sekretessbelagts. Vi kommer först att ha en del som är öppen med frågor som är möjliga ställa i en öppen utfrågning. Sedan kommer vi att bryta för att ställa resterande frågor i ett slutet sammanträde.

Jag kommer på samma sätt som tidigare att först ge ordet till anmälande partier utifrån tidpunkt när man har lämnat in, och sedan lämnar jag över till partier i storleksordning. Först ut är Miljöpartiet.

Jan Riise (MP): Tack för tidigare svar i ärendet och inledningen till detta!

Jag tänkte summera lite för mig själv och möjligen för andra. Du tillträdde i augusti eller september 2023, alltså knappt ett år efter att de inledande mötena hade hållits i Mogadishu. I december 2023, ett år efter dessa besök, kom meddelandet som är rätt centralt i våra handlingar om att uppgörelsen var nådd.

Eftersom du lämnade Sida för bara några veckor sedan finns det ingen som har en så bred bild av denna tid som du, och vi har ju många frågor om detta.

Precis som ordföranden sa ska jag försöka hålla mig till sådant som är helt öppet. Vi har tagit del av en väldigt omfattande dokumentation, i huvudsak från Regeringskansliet men också tidningsartiklar och annat underlag, och jag måste säga att jag är överväldigad av den noggrannhet med vilken avtal och annan dokumentation är utformade inom Sida, med till och med tidpunkter för när alla deltog i mötena. Jag syftar särskilt på det som har bifogats som handlar om UNDP.

Vi har ett ärende som ska sättas in i ett annat sammanhang som här handlar om migration, och då menar vi kanske inte migration i betydelsen urbanisering till städer eller intern omflyttning i ett land på grund av torka eller andra klimatförändringar.

Min fråga handlar om sammanhanget. Är det ett vanligt förekommande upplägg med de samarbeten med UNDP och IOM som tillkom på sluttampen och som riktar sig till projekt med inriktning mot mottagning av egna medborgare av eller utan egen vilja? Om det inte är vanligt, finns det då något system inom myndigheten, ett early warning-system, att här är något som skiljer från det vi brukar ha? I så fall, hur ser det ut? Eller är det helt enkelt enskilda medarbetare som reagerar på saker och ting?

Så en extrafråga: Förstår jag dig rätt att Sida inte har tagit del av överenskommelsen från december 2023 som det hänvisas till?

Jakob Granit: Fru ordförande! Det var min första kommentar att vi inte har tagit del av överenskommelsen alls.

När det gäller mitt tillträde är det öppet att dialogerna initierades 2022 och att jag tillträdde i september 2023. En stor del av styrelsen tillträdde också sommaren 2023.

Är det vanligt att vi stöttar institutioner som IOM och UNDP? Det är mycket vanligt. UNDP är en väldigt stor partner till Sida på landnivå, och IOM har också under lång tid varit en stor partner till Sida i migrationsfrågor. Ett stort antal av våra bilaterala strategier har under många år handlat om migration, alltså att stärka länders förmåga att ta emot återvändan…hantera migration. Då har IOM varit en partner med Sida under lång tid och UNDP under många, många år. Det är alltså välkända partner.

Skiljer det sig från tidigare bistånd? Jag går hela tiden tillbaka till den strategistyrning vi har, och eftersom vi har en strategistyrning som har uttryckliga mål om migration, vilket vi hade långt innan detta kom, från tidigare regeringar, har framför allt IOM varit en stor partner eftersom det är deras mandat att jobba med migrationsfrågor.

På hösten fick vi också en global migrationsstrategi, så frågeställningen om migration har också ökat i den formella styrningen, och det gör att en partner som IOM är naturlig. UNDP kan också vara det, beroende på vad skälet är.

Ordföranden: Följdfråga Miljöpartiet?

Jan Riise (MP): Nej, jag ber att få återkomma senare.

Ordföranden: Då går vi till Vänsterpartiet.

Vasiliki Tsouplaki (V): Fru ordförande! Jag har en fråga på samma tema, så jag kanske kan gräva lite mer där.

Regeringen har tydligt uttalat att den biståndspolitiska reformagendan, som jag tror att man kallar den, ska stärka synergierna mellan biståndspolitiken. Man har uttryckt att biståndet ska användas som en utrikespolitisk hävstång för att få till stånd de förbättrade samarbetena om migration.

I det svar vi har fått från Regeringskansliet framgår det att bedömningen är att bistånd ska kunna villkoras i syfte att mottagarlandet ska samarbeta med Sverige i frågor om att återta sina medborgare. Men utifrån medierapporteringen verkar alla de tre internationella organ som vi precis har pratat om och som Sverige samarbetat med i det aktuella upplägget kring Somalia, alltså IOM, Världsbanken och UNDP, vara angelägna om att ta avstånd från kopplingen mellan utvisningar och biståndsinsatser.

Jag skulle därför vilja veta lite mer om de problem som kan finnas när man som biståndsmyndighet har i uppdrag att förhålla sig till både överenskommelsen regeringen har slutit med Somalias politiska ledning och det regelverk som tillämpas i fonder inom exempelvis Världsbanken och UNDP, som Sida har använt sig av i det aktuella fallet.

Jakob Granit: Jag går tillbaka till att stödet till Världsbankens fond Recurrent Cost and Reform Financing Programme beslutades i april 2024 och var helt i linje med den strategi som då gällde om att närma sig den somaliska regeringen och stötta rekonstruktionsinsatser i landet. Det var alltså inget märkligt med att fortsätta detta partnerskap med Världsbanken utifrån Sidas professionella bedömning.

När det gällde UNDP var det i slutet av strategiperioden, och Sida kunde inte ingå avtal. Därför var det tvunget att skrivas in i regleringsbrevet att vi kunde ingå ett avtal med dem i linje med den strategi som fanns.

I detta fall har Sida inget avtal med IOM, utan det har gått via Justitiedepartementet och Kammarkollegiet. Vi har alltså inte haft någon inblandning i den frågeställningen.

Eftersom vi inte har tagit del av överenskommelsen arbetar Sida och Sidas styrelse i enlighet med gällande strategier och den skriftliga styrning som finns och med fortsatt dialog om olika typer av insatser. Jag har inget ytterligare att kommentera där.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ska jag förstå det som att de tveksamheter som de internationella organen har gett uttryck för i medierna inte är något som har kommit Sida till del? Det har bland annat framställts som att Världsbanken när man ville fylla på med ytterligare medel hade tveksamheter. Är det alltså inte så att Världsbanken och UNDP i sin dialog med er har visat att de har varit tveksamma till kopplingarna mellan migration och biståndsinsatser så som det har framgått i medierna?

Jakob Granit: Jag tror att det är bättre att jag kommenterar det i slutet rum, för en del av korrespondensen har vi inte sett förrän nu.

Ordföranden: Ytterligare följdfråga från Vänsterpartiet? Nej, ni är nöjda för nu. Då går vi vidare till Socialdemokraterna.

Hans Ekström (S): Jag tackar Jakob Granit för svar och klargöranden så här långt.

Att Sida inte har tagit del av överenskommelsen är klargörande, och det förklarar kanske en del saker. Innebär det att Sida inte heller har deltagit i beredningen av överenskommelsen och överenskommelsens effekter? Förstår jag saken rätt?

Jakob Granit: Det är korrekt.

Hans Ekström (S): Normalt sett när regeringen gör överenskommelser som innefattar svenska åtaganden inom bistånd, brukar Sida delta i beredningen av sådana ärenden?

Jakob Granit: Fru ordförande! Sidas chefsjurist har ännu mer erfarenhet av detta än vad jag har, men regeringen ingick samarbetsavtal som Sida hade möjlighet att anpassa till strategierna. Samarbetsavtalen lade en riktlinje för hur Sverige skulle samarbeta med ett land. Under min tid som generaldirektör ingicks det såvitt jag vet inga samarbetsavtal. Men där fanns en möjlighet att ha en mer övergripande dialog öppet och transparent om inriktningen mellan länder. Under min tid ingicks det dock inga samarbetsavtal.

Andra överenskommelser som regeringen gör med länder har jag ingen kommentar till. Men under min tid gjorde vi på regeringens uppdrag ett memorandum of understanding om biståndsarbete med Qatar. Vi gjorde även ett med NORAD, vilket var ett samarbete myndighet till myndighet. Då är myndigheterna engagerade, men det stäms självklart av med Regeringskansliet/UD om det är i linje med svensk politik.

Det tror jag var svar på frågan.

Hans Ekström (S): Det är ju alltid svårt med gränsdragningen mellan vad som är hemligt och vad som inte är hemligt. Jag går på sådant som har varit i medier – då är det rimligen offentligt. Där sägs det att det enligt chefen för biståndet i Somalia var svårt att tillgodose de somaliska kraven och samtidigt hålla sig till regelverket för bistånd. Detta är, återigen enligt medieuppgifter, ett av världens mest korrumperade länder. Hade Sida varnat för att skicka pengar rakt in till premiärministerns kansli om Sida hade deltagit i beredningen av ärendet?

Ordföranden: Jakob Granit får avgöra vad som går att svara på här i det öppna sammanhanget.

Jakob Granit: Vad jag kan svara när det gäller dessa två frågor, eller generellt, apropå det som står i medier, är att biståndsrådet där kontinuerligt hänvisar till strategistyrningen – alltså regeringens beslut – när det gäller myndigheten. För att man över huvud taget ska kunna bereda insatser måste det finnas en giltig strategi. Strategin var på väg att ta slut. Det fanns inte utrymme att göra en beredning och operationalisera en ny strategi, för det fanns ingen ny strategi.

Som jag hänvisade till i min inledning är regelverket utformat så att vi får regeringens beslut, jobbar i de länderna med de målen, tar fram en operationaliseringsplan, stämmer av och har en dialog om vilka insatser vi ska göra. Sedan gör vi det. Det är ju detta som det hänvisas till här. Myndigheten hade inte regelverket på plats för att kunna bereda. Det var därför man bad om en regleringsbrevsändring.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack, Jakob Granit, för erhållna svar – och tidigt erhållna svar – från material som har gått fram och tillbaka!

Efter inledningen och svaren på de hittills ställda frågorna är mitt frågebatteri uttömt. Jag ber att få återkomma om det skulle uppstå ytterligare frågor under utfrågningens gång.

Oskar Svärd (M): Jag tackar för inledningen och för svaren på utskottets frågor så här långt.

Jag har två frågor som jag klumpar ihop. Den ena är hur myndigheten säkerställer att bistånd hanteras på rätt sätt och kommer ändamålet till del. Den andra är om du kan utveckla hur myndigheten utvärderar bistånd.

Jakob Granit: Det är två väldigt bra frågor som skulle kunna ta ganska lång tid att svara helt korrekt på. Jag kan ge ett generellt svar.

Hur säkerställer myndigheten att biståndet sköts på rätt sätt? Valet av partner är en viktig bit i det här. Det är ju därför utlysningar är ett bra sätt att arbeta på – då får man konkurrens. Om det handlar om att kunna jobba med varor och tjänster använder man sig av upphandlingar. Sedan har vi också kartläggning, som ofta görs av den kompetenta personalen på ambassaderna – både politiskt och av Sidas personal – för att man ska se vilka aktörer i en viss geografisk kontext som kan leverera mot regeringens mål. Då kan det bli en dialog, vilket till exempel är fallet med UNDP och andra aktörer som man ser har stor förmåga att arbeta i en svår kontext. Det finns inte så enormt många aktörer som arbetar i till exempel Sudan eller Kongo. Då får man kartlägga, och sedan kan man ha en dialog i vissa fall.

Folk ansöker också hos myndigheterna och kommer med förslag. Då kan vi göra en bedömning av om förslaget passar in i förhållande till regeringens uppsatta mål och om denna partner är en möjlig aktör att jobba med. Den första delen är att man genom utlysningar, upphandlingar och kartläggning, eller genom att man får in förslag, identifierar vilka aktörer som kan genomföra uppdraget.

Därefter vidtar en väldigt noggrann beredning, där man kommer överens om vilka mål och resultat som ska uppfyllas inom en specifik insats, vilken uppföljningslogik som finns, vilka antikorruptionssystem som finns och all kontroll av det som på fackspråk heter fiduciary management, alltså hela det finansiella kontrollsystemet, så att man möter Sidas krav. För detta har vi sedan juni 2025 en uppdaterad regel som specifikt går igenom ett helt protokoll med alla de typer av frågor som en partner ska kunna ha på plats för att kunna genomföra ett bistånd. Det är väldigt reglerat, och det tar lång tid att säkerställa att en partner har förmåga att leverera.

Så ser det ut i korta drag. Regelverket är omfattande för att kunna gå igenom det här.

Sedan fattas beslut förstås på olika nivåer, av en enhetschef, en avdelningschef, gd:n eller styrelsen, beroende på vilka belopp det rör sig om. Medel kan då delegeras ut på ambassad eller inte. Det är noggrant definierat hur detta går till.

Sedan hade vi frågan om hur bistånd utvärderas. Det finns en formell del. När en insats avslutas utvärderas den; en del av avtalet är att den ska utvärderas av en extern part. Ibland gör Sida fördjupade utvärderingar – det blir ett antal per år – utöver de externa utvärderingar som vi handlar upp. Det kan vara en större ansats i ett land eller något liknande. Vi använder oss också av andra organisationers utvärderingar av organisationer. Många biståndsprojekt i dagens värld görs i samarbete med många andra aktörer. Det är en ganska omfattande process där man samverkar med till exempel Norge, FCDO UK eller andra organisationer. Då använder man sig av varandras utvärderings- och uppföljningssystem, med säkerställigheten att ens egna avtal följs.

Det är i stora drag så det här går till. Vi har också under min tid jobbat mycket med att utveckla utvärderingsförmågorna och ta till oss ännu mer evidens. Det var därför jag inledde med att säga att nyckeln till det här är att man ser hur insatser väljs och implementeras och hur investeringar sker i ett land eller i en geografi. Det är först då man får bilden. Jag har nämnt vid några tillfällen att det fanns 41 strategier förra året. Många av dessa strategier, med olika mål, landar i ett land, till exempel i Uganda. Det kan vara 17 strategier med olika målsättningar. Då är det upp till oss som myndighet – vi har det arbetssättet i dag – att hitta den samlade målsättningen från de olika strategierna för att stötta till exempel Uganda. Det blir lättare att följa upp och utvärdera när man ser detta sammantaget.

Vi har gjort väldigt mycket arbete med det här under de två och ett halvt år jag har varit på plats för att förtydliga hur biståndet de facto landar på landsnivå. Det är inte helt lätt att se den stora och breda floran av målsättningar om man inte utgår från en geografi.

Utvärdering av bistånd görs formellt och kan utvecklas. Vi har också gjort regeringsuppdrag, och myndigheten har lämnat in hur detta kan utvecklas ytterligare. Avslutningsvis kan jag säga att vi gjorde en omfattande utvärdering av biståndet till Ukraina förra sommaren. Där kan man se Ukrainabiståndets utveckling över tid – över 20 år. Man kan se effekterna av det. Därför sa jag inledningsvis att bistånd faktiskt levererar.

Ordföranden: Jag förstår att det här är spännande och intressant, men givet tiden är det bra om vi både i frågeställningar och i svar håller oss till det ärende som är föremål för granskning.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag tackar Jakob Granit för klargöranden i många delar.

Det är onekligen ett omfattande material vi har fått ta del av. Väldigt mycket är hemligt, och vi kommer att hantera det senare under dagen. Det finns dock

delar som inte är hemligstämplade och som vi kan följa, bland annat den tidslinje som vi har fått ta del av från konstitutionsutskottets kansli. När man följer den kan man se vissa saker som väcker funderingar. Vi har också fått klargöranden här när det gäller överenskommelsen, uppgörelsen eller vad vi nu väljer att kalla det. Beredningen hos Sida hade inte påbörjats när den kommenterades, och den har senare inte hanterats av Sida över huvud taget.

När man fortsätter att följa tidslinjen dyker det plötsligt upp en sak som jag inte har kunnat släppa. Den 18 mars 2025 förklaras biståndsrådet för persona non grata. En svensk statstjänsteman på plats som gör sitt jobb förklaras av ett annat lands regering för persona non grata. Jag kan inte riktigt släppa den här frågan. Det finns någonting i det här som inte känns helt bra.

Min första korta fråga till Jakob Granit är: Är det vanligt förekommande i Sidas arbete att personal av den här karaktären blir förklarade persona non grata?

Jakob Granit: Ordförande! Jag tackar för frågan. Svaret är nej.

Muharrem Demirok (C): Jag tackar för det enkla och korta svaret.

Jag skulle nog ändå vilja säga att detta är en exceptionell händelse, både i förhållande till hur svenska statstjänstemän hanteras och när det gäller hur Sidas arbete hanteras. Följer man medierapporteringen, inte minst från somaliska medier, som är helt offentlig och som inte är mer än en googling bort, kan man se hur den här hanteringen kommenteras där. Allting härleds till svårigheter i att nå en överenskommelse.

Min uppföljande fråga är hur hanteringen av biståndsrådet påverkade Sidas formella förmåga att utöva tillsyn över de medel som utbetalats till Somalia.

Jakob Granit: Tack för den andra frågan!

Vi har som sagt alltid en väldigt noggrann tillsyn, med controller, experter och handläggare för varje insats. Om biståndsrådet inte längre arbetar i det teamet tar andra kollegor det ansvaret och följer upp insatsen. Det ska inte påverka insatsens genomförande.

Muharrem Demirok (C): Jag förstår att det finns kompetent personal på plats som gör det faktiska arbetet; biståndsrådet får ändå ses som en överordnad chef.

Med tanke på att det kom uppgifter om att hanteringen var kopplad direkt till hanteringen av ärendet – till utbetalningen av extra medel – måste det ju ändå ha förekommit diskussioner bland personalen om hur arbetet skulle föras vidare. Jag vill därför stanna upp här. Är det korta svaret att persona non grata-hanteringen av biståndsrådet inte hade någon som helst påverkan på myndighetens möjlighet att följa upp och kontrollera utbetalningarna?

Jakob Granit: Precis som jag sa i det längre svaret till Moderaterna har myndigheten ett väldigt noggrant uppföljnings- och kontrollsystem. Det implementeras oavsett vem som är chef eller handläggare. Man tar över sitt ansvar enligt vår handläggningsordning. Det ska alltid säkerställas en professionell och god uppföljning, så att inga biståndsmedel hamnar på fel plats.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tackar för svaren så här långt.

Jag har tre frågor, som jag ska försöka ställa i en följd. De hänger delvis ihop med vad som har sagts här tidigare.

Den första frågan är rent allmän. Ungefär hur länge har Sverige haft ett samarbete med Somalia? Jag begär inte något exakt årtal, för jag tror att det är ganska lång tid.

Sedan har det ju i den allmänna debatten, och även här nu under utfrågningen, lyfts problematiken med den korruption som bedöms som ganska omfattande i Somalia. Där vill jag återigen ha en allmän beskrivning eller bedömning av de länder där Sverige bedriver bistånd. Ungefär hur pass stor andel av länderna kan bedömas vara svåra att jobba i när det gäller korruptionsläget?

Den tredje frågan är: Hur arbetar Sida för att säkerställa att svenska biståndsmedel inte försvinner iväg i korruption utan landar där det verkligen är tänkt?

Ordföranden: Jag ska strax lämna ordet till Jakob Granit; jag vill bara vädja om korta frågor och svar. Det är tråkigt att behöva göra det mitt i rundan, men klockan tolv är det arbetsplenum, vilket betyder att vi måste bryta vårt öppna sammanträde senast klockan tolv. Det är alltså om 15 minuter. Om vi då inte är färdiga med frågorna vi vill ställa här kommer vi inte att kunna ställa dem, alternativt behöva kalla hit Jakob Granit igen, för en ny öppen del. Jag vill bara påminna om det. Var så god, Jakob Granit!

Jakob Granit: Tack, fru ordförande! Frågorna är återigen av lite mer generell karaktär.

När det gäller korruption vill jag bara kort svara på det. Myndigheten säkerställer ju hela tiden att de organisationer vi arbetar med har system på plats för att hantera korruption så att pengar inte hamnar på fel plats. Det är liksom en del av den beredning som vi gör – och som sedan följs upp med normal uppföljning på plats, där man besöker organisationerna och ser att de levererar. Det görs även årsgenomgångar, där man går igenom all dokumentation, och uppföljning. Vi har förstås också en finansiell extern granskning – audit, revision – av insatserna. Det finns alltså ett noggrant system uppbyggt för att säkerställa att pengarna inte hamnar på fel plats, i alla insatser.

Hur stor andel av de länder som vi arbetar med har hög korruptionsrisk? Där får man väl uttrycka det som så att majoriteten av de länder vi arbetar med har hög korruptionsrisk. Det är liksom inneboende i systemet. Därför är antikorruptionsfrågor enormt viktiga på myndigheten. Vi har väldigt mycket utbildningar om det här och följer protokoll för att säkerställa att pengar inte hamnar på fel plats. Med det sagt händer det, men då har vi system för att återta de medlen – och följa upp och polisanmäla, om det är aktuellt. Vi har ett noggrant system för granskning här.

Det gäller alltså hela tiden att minimera risk. Det är inte bara den här myndigheten som har den utmaningen, tror jag, utan det är samhällen i sig som

har utmaningar med att bekämpa korruption. Men vi har ett väldigt säkert system på plats för det.

Gudrun Brunegård (KD): Min första fråga var hur länge Sverige har verkat i Somalia.

Jakob Granit: Det var den frågan som gjorde mig lite förvirrad, för jag har inte det exakta datumet för när regeringen gav det första uppdraget till Sida att arbeta i Somalia. Jag kan därför tyvärr inte svara på den frågan, men den senaste strategin är från 2021 och förlängdes till 2025. Men arbetet … Jag har sett det någonstans i mina dokument, men ursäkta – jag kan inte svara exakt på frågan. Men det har varit ett långvarigt samarbete.

Ordföranden: Är Kristdemokraterna nöjda, eller finns det någon ytterligare följdfråga?

Gudrun Brunegård (KD): Vi kanske kan få oss tillsänt en uppgift på när Sverige inledde ett samarbete med Somalia.

Ordföranden: Tack för det! Då går ordet till Liberalerna och Mauricio Rojas.

Mauricio Rojas (L): Min kollega Hans Ekström påstod att Somalia är ett av de mest korrupta länderna i världen. Jag måste säga att det är *det* mest korrupta landet i hela världen, tillsammans med Sydsudan, enligt Transparency International. Det är alltså verkligen ett extremt läge.

Därför vill jag fråga, än en gång: Hur säkerställer Sida rent konkret att svenska biståndsmedel som kanaliseras via exempelvis Världsbanken och andra internationella organisationer inte hamnar i korrupta händer? Gör Sida egna granskningar på plats, eller delegerar man kontrollen till de samarbetsorganisationer man arbetar med?

Jakob Granit: Svaret på frågan från Liberalerna är att Sida alltid gör sina egna granskningar men att omfattningen av dem beror på partnern. Vi granskar alltid insatser, men beroende på partnerns förmåga … Om vi till exempel jobbar med Världsbanken, som har extremt robusta system för antikorruption på plats, följer vi det med årsgenomgångar. Man är med på resor för att se på resultat och följer upp deras dokumentation och kontrollsystem.

Sverige är ju delägare i Världsbanken och sitter i styrelsen, så våra regelverk, som Sverige har, implementeras av Världsbanken. Vi har styrelserepresentanter som följer upp att Världsbanken har de systemen på plats, men med det sagt följer vi också upp exakt varje insats i sig: Har pengarna gått till det de var tänkta till? Vi besöker och gör vår egen revision av insatserna.

Det är alltså ett system där det är flera kontrollmekanismer, och det beror på partnern. UNDP är också en organisation där Sverige är en stor delägare och aktör, och Sverige är väldigt aktivt i styrelsen för UNDP:s verksamhet. Vi arbetar med dem i de här länderna och följer sedan upp på insatsnivå att de verkställs korrekt.

Ordföranden: Önskar Liberalerna ställa en följdfråga? Nej, Mauricio Rojas är nöjd. Är det någon annan som har en fråga som behöver ställas under den öppna delen och som kan framställas rimlig kort? Det är det inte.

Jag har faktiskt själv en fråga som jag tror att du kan svara ganska kort på. Det handlar om att det i Sidas egen instruktion finns angivet att man inte ska arbeta med extrema länder, alltså länder där det finns risk för extremism och så vidare. Vi har pratat mycket om korruption, men man har en instruktion kopplat till det här med extremism och annat.

Om man tittar på tidslinjen och våra papper ser man att den diskussion som förekom i medierna om att premiärministern hade uttalat sig på ett antisemitiskt sätt i Palestina–Israel-konflikten, exempelvis, uppstår när det här har trillat igång. På en fråga i våra skriftliga underlag om detta till departementet svarade departementet att det inte föranledde någon åtgärd från regeringens sida när man fick kännedom om att Somalias premiärminister gjort den typen av uttalanden. Min fråga är: Föranledde det någon åtgärd från Sidas sida? Jag tänker att det är en kort fråga – typ en ja- eller nej-fråga, till och med.

Jakob Granit: Fru ordförande! Jag skulle gärna ge ett längre svar, men om jag ska ge ett kort svar: 5 § punkt 6 är också ny i den här instruktionen, men oavsett det är det viktigt att betänka att om Sida som myndighet har ett regeringsuppdrag att arbeta i Somalia med att verkställa ett antal mål har ju regeringen gjort en bedömning av om man kan arbeta med Somalia. Så länge det finns en strategi och den är giltig kan vi alltså arbeta i Somalia.

Sedan bedömer ju vi per insats: Säkerställer insatserna att det som står i 5 § punkt 6 – att de aktörer vi arbetar med inte bedriver eller stöder anti-demokratisk verksamhet, våldsbejakande extremism och så vidare? Det är det vi säkerställer. I det här fallet är det UNDP vi arbetar med, som i sin tur har dialogen i projektverksamheten och säkerställer att det inte finns den formen av aktivitet eller uttalanden bland dem vi arbetar med. Men själva landet i fråga har ju regeringen beslutat om.

Ordföranden: Svaret på frågan var alltså egentligen nej.

Med det tackar jag både Jakob Granit och hans medarbetare, liksom utskottets ledamöter, så mycket för den del vi gör som en öppen utfrågning. Vi ajournerar nu utskottets sammanträde och kommer att förflytta oss till konstitutionsutskottets sessionssal. Jag tänker mig att ambitionen är att vi återupptar mötet cirka 12.10.

Med det ajournerar jag sammanträdet.

Sluten del[1]

Ordföranden: Enligt uppgift från mina kollegor är klockan 12.10. Jag inser att jag brukar vara hänvisad till min mobiltelefon för att kunna hålla koll på den exakta tiden, men den har jag precis skickat iväg. Det ser ut som att alla har hunnit ta sig till salen. Jag hoppas att ni har hunnit göra nödvändiga toalettbesök och annat på vägen. En del av oss har fyllt på kaffe.

[1] Under utfrågningen förekom uppgifter som kan omfattas av sekretess. De ställen där uppgifter har uteslutits markeras med [sekretess].

Vi återupptar mötet och fortsätter i ärendet G25, 27 och 32, som rör Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Nu har vi växlat över från den öppna delen till den slutna delen. Jag vet inte om du vill hålla ett inledningsanförande här också, Jakob. Finns det något som du upplever att du inte kunde säga i inledningen i den öppna delen? Jag lämnar först ordet till dig, om du vill göra det. Efter det gör vi en ny runda med frågeställningar från utskottets ledamöter.

Jakob Granit: Fru ordförande! Jag vill bara lägga till att avdelningschefen för Afrikaavdelningen och jag själv lyfte upp frågan om en möjlig regleringsbrevsändring för stöd till UNDP till statssekreteraren i ett dialogmöte den 6 februari. Jag tror inte att det har framkommit i tidslinjen. Det är det ena.

Jag vill också informera om att vi, precis som i det andra fallet, med UNRWA, har hållit styrelsen informerad löpande också om det här ärendet i samband med den här regleringsbrevsändringen och framåt. Det är också ett tillägg.

Slutligen kan jag bara konstatera att jag har fått en hel del frågor om bistånd generellt. Men det här gedigna materialet, som kansliet har sammanställt, visar hur det fungerar med strategirapportering, beredningsunderlag, uppföljning och sådant. Det är ett ganska bra exempel på hur ett sådant här arbete fungerar.

Ordföranden: Tack så mycket!

För enkelhetens skull tänker jag att vi kör samma runda som tidigare. Jag börjar med att lämna ordet till det anmälande parti som anmälde först: Miljöpartiet.

Jan Riise (MP): Ja, vi gjorde KU-anmälningar någon dag före andra partier.

Jag tackar så mycket för inledningen. Nu har vi alltså framför oss bland annat sådant som vi har tittat på i den digra dokumentationen, som du nämnde Jakob.

[sekretess]

[sekretess]

Jakob Granit: Tack så mycket, Miljöpartiet! Utgångspunkten är ju, igen, att strategierna ligger som ramen för uppdraget. Men i det här fallet, när vi ser på tidslinjen, ser vi att redan november 2022 – det vill säga före mitt tillträde – är statssekreteraren på besök i Somalia. Det finns en noggrann besöksanteckning från den resan.

[sekretess]

Den konversation som har skett här och som vi har tagit del av har vi alltså inte följt i detalj på något sätt, utan konversationen är framför allt inom Regeringskansliet. Det är väldigt sällan vi ser kopplingar till Sida i den här dokumentationen, när jag själv gick igenom allting noga.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Det var därför jag också nämnde att jag och avdelningschefen för Afrika lyfter det här till statssekreteraren den 6 februari – att vi inte har något mandat att bereda insatser bortom juni, för det finns ingen strategi. Och vill regeringen ha en specifik insats får de skriva det i en regleringsbrevsändring – formell styrning, som jag nämnde till exempel sker i fallet Ukraina eller någon annanstans där vi gör stora insatser med aktörer. Då står det i en regleringsbrevsändring.

Då kom ju den ändringen till stånd och möjliggjorde insatsen. Men jag vill också betona att ambassaden och Sidapersonalen sedan bereder det här. Men vi har inte delegerat beslutsmandatet till ambassaden, utan det är kvar i Stockholm. Det är i sig en ovanlighet; vi brukar delegera resurserna direkt till ambassaderna för att det ska genomföras där, via biståndet. I det här fallet bedömde vi att det är bättre att hålla det hemma, för det var oklart med förlängningar och oklart hur vi skulle fatta det här beslutet.

Därför tar i det här fallet avdelningschefen för Afrika beslutet, men beredningen sker självklart med kollegor som finns på ambassaden och som är nära dialogen. Vi har också kollegor från Stockholmskontoret som åker ned och har dialogen med UNDP för att säkerställa att aktiviteten är helt i linje med det mandat vi har, som sedan förlängs, och att det är en korrekt insats.

Frågan kommer alltså upp till avdelningschefen, och sedan hamnar den på mitt bord – därav dialogen den 6 februari. Sedan informerar vi också styrelsen löpande framåt våren kring de här frågorna.

Ordföranden: Följdfråga, Jan Riise? Var så god.

Jan Riise (MP): Tack så mycket för svaret! Det är ett intryck man kan få när man läser det här, att vissa saker händer lite grann så där för att de *måste* hända: Sida har påpekat att man inte har det här mandatet – ja, men då ordnar vi väl det då! Nu kanske jag raljerar lite, men på det viset – ett regleringsbrev tas fram för att det behövs ett regleringsbrev.

[sekretess]

Jakob Granit: Tack så mycket! Jag har svårt att bedöma den frågan.

Ordföranden: Ytterligare följdfråga, Jan Riise? Nej, han är nöjd för nu. Då går vi till Vänsterpartiet och Vasiliki Tsouplaki.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

[sekretess]

Jakob Granit: [sekretess]

Ordföranden: Följdfråga, Vasiliki Tsouplaki? Nej, hon är nöjd. Då går vi till Socialdemokraterna och Hans Ekström.

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

Jakob Granit: [sekretess]

Som jag säger: När vi sedan lämnar vår årsredovisning – vilket vi har gjort för 2025, för övrigt – granskas den av Riksrevisionen. De tittar på exakt vilka

villkor som gäller – vilken strategi, belopp och antal – och vi kan inte inte följa dem, för då får vi omedelbart en oren revision. Så hon hänvisar hela tiden till regelverket, och det är det regelverk vi har att förhålla oss till som en förvaltningsmyndighet – förutom den övriga förvaltningslagstiftningen, självklart.

Det är alltså en observation som man kan utläsa här: Vi har inte mandat att göra det. Det är det vi lyfter till statssekreteraren där, att vi måste få en regleringsbrevsändring om vi ska kunna göra något bistånd bortom strategiplanen. Annars har vi inte mandat att göra någonting.

Ordföranden: Följdfråga, Hans? Var så god!

Hans Ekström (S): [sekretess]
[sekretess]

Jakob Granit: Det är korrekt.

Hans Ekström (S): Då kan man ju tänka sig att …

Ordföranden: Det är kul att ni är väldigt inspirerade, och i någon mening skulle jag gärna se ett öppet samtal över bordet. Men för ordningens skull tänker jag att jag ändå fördelar ordet, så: Var så god, Hans!

Hans Ekström (S): Tack så mycket! Jag blev bara så intresserad av …

Ordföranden: Det blev ni båda!

Hans Ekström (S): … Utrikesdepartementet! Jag ska väl bara avslöja att det inte är första gången och under den första regeringen som jag är intresserad av Utrikesdepartementet.
[sekretess]

Ordföranden: Var så god, Granit!

Jakob Granit: Tack så mycket, fru ordförande! Det formella tillståndet kom ju i regleringsbrevsändringen 2025-05-08, men då har ju kollegorna från Sida på ambassaden också berett olika typer av insatser. Som jag sa: De kommer utifrån en kartläggning av vilka aktörer som kan vara relevanta, och det är möten med UNDP med biträdande avdelningschef för Afrika, som reser ned i april, där man har en diskussion med UNDP om deras förmåga att leverera bistånd i enlighet med strategin.

Ordföranden: En mycket kort följdfråga, Hans!

Hans Ekström (S): [sekretess]

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga, men vill Granit ändå kommentera?

Jakob Granit: Jag har inga kommentarer, tack.

Ordföranden: Då så! Då går vi vidare till Sverigedemokraterna. Är det fortfarande Lars? Det är det inte, utan det är Fredrik. Var så god, Fredrik!

Fredrik Lindahl (SD): Tack så mycket för ordet! Jag har bara en kort följdfråga utifrån Miljöpartiets inlägg. Du svarade att det här vanligtvis brukar ske via ambassaden, men i det här fallet stannade det kvar hemma. Jag undrar bara lite vad definitionen av hemma är – vad det innebär.

Jakob Granit: När regleringsbrevet kommer till Sida ska budgeten fördelas, och då gör Sida – genom generaldirektören – ett delegeringsbeslut till sina avdelningschefer för att genomföra delar av strategierna. Då fördelas resurserna till avdelningschefen, och sedan är praxis att avdelningschefen delegerar beloppet till ambassadören i landet det gäller, som sedan direkt delegerar det till biståndsrådet.

I och med att det var oklart kring det här under våren, med förlängningar – skulle det bli förlängningar av strategin eller inte? – valde avdelningschefen för Afrika att under våren behålla delegeringen på Sida i Stockholm, alltså högkvarteret. Därför fattade man beslutet om den här specifika UNDP-insatsen i Stockholm. Därefter delegerades i augusti återigen uppföljning och genomförande till ambassaden.

Ordföranden: Följdfråga, Fredrik?

Fredrik Lindahl (SD): Nej, ingen följdfråga, tack!

Oskar Svärd (M): Jag fattar mig kort och säger att vi inte har några fler följdfrågor i nuläget.

Muharrem Demirok (C): Tack för de utförliga svar som har getts här i rummet!
[sekretess]
[sekretess]

Jakob Granit: [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Muharrem Demirok (C): [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
Det kanske var mer en allmän reflektion.

Ordföranden: Det var absolut en reflektion, men jag tyckte att det fanns en antydan till fråga däri. Jag tänker att Granit avgör om och på vilket sätt han vill kommentera reflektionen och möjligen frågan i den.

Jakob Granit: Jag har egentligen inga kommentarer förutom att jag själv har läst samma korrespondens.

Ordföranden: Nu blir jag så nyfiken att jag bara måste fråga: Det ska alltså tolkas som att ni inte fick information om detta i förväg? Det här känner du inte till förrän du ser korrespondensen i efterhand?

Jakob Granit: Du menar PNG-ärendet?

Ordföranden: Ja, det brev som redovisades av Demirok alldeles nyss.

Jakob Granit: Nej, det är sekretessbelagt.

Gudrun Brunegård (KD): Varje ärende är naturligtvis unikt, men bakåt i tiden har det funnits andra länder som inte har medverkat till att ta emot sina medborgare. Irak är väl ett sådant exempel några år bakåt i tiden. Jag kommer inte ihåg ifall du var generaldirektör vid den tiden, men finns det några likheter

eller skillnader? Var Sida inblandat i det, eller var det någonting som sköttes genom UD specifikt?

Jakob Granit: Det har jag tyvärr ingen information om. Under min tid känner jag i alla fall inte till något med Irak.

Gudrun Brunegård (KD): [sekretess]

Samtidigt finns det ju numera också en migrationsstrategi som mer eller mindre underförstått påbjuder att man behöver samarbeta omkring sådant. Kan du säga någonting om det?

Jakob Granit: Ja, Sida har ju också ett uppdrag i enlighet med instruktionen att rapportera statistik till OECD/Dac, det vill säga säkerställa … eller säkerställa ska vi inte göra; vi ska rapportera om det är OECD/Dac-fähigt eller inte. Då är regelverket väldigt strikt på den här typen av mer transaktionella insatser där man inte har räknat det som bistånd. Det är *en* kommentar. Vi bedömer insatserna och meddelar Dac och regeringen parallellt om det anses som bistånd eller inte. Det är liksom ingen åsikt där utan bara ren rapportering.

Vad gäller migrationsstrategin är det tydliga uppdraget där att jobba med olika rutter, att stärka migrationsutsatta människor med rutter och att stärka kapacitet i olika länder. Regeringen har också specificerat i dialog med oss och skriftligt i vilka länder man vill att Sida ska arbeta med de här frågorna. Då gör vi det, självklart – stärker upp migrationsmyndigheter och jobbar med olika aktörer för att kunna genomföra det uppdraget.

Sida har också under min tid stärkt upp kompetensen kring hela migrationsarbetet. Det är ett väldigt nära samarbete mellan myndigheterna inom det här klustret, framför allt med Migrationsverket. Vi har en samarbetsöverenskommelse med Migrationsverket kring hur vi ska kunna arbeta effektivt ihop, framför allt dela information och kunskaper om migrationsfrågor. Sedan är det arbetsgrupper med, som också inkorporerar andra myndigheter och rättsväsendet, som träffas på kvartalsbasis. Sedan går det ofta upp till statssekreteraren på möten för att säkerställa att Sverige har en gemensam ansats vad gäller migrationsfrågor.

Vare sig detta med återvändande är underförstått eller inte har det i alla fall tydliggjorts i dialog att det handlar om att kunna skapa förutsättningar för folk att återvända. Det står också ”återvändande” i strategin, så det finns där. Men sedan är det en annan sak att säga: Ska det vara ett specifikt projekt mot återtagande eller inte? Det är en annan diskussion. Men att uppdraget handlar om att Sida som myndighet ska jobba med migration är nu tydligt i den globala strategin och även, som jag nämnde, i tidigare strategier.

Ordföranden: Då lämnar jag ordet fritt om det finns följdfrågor eller synpunkter på det som har kommit fram.

Jan Riise (MP): Bara ett förtydligande av detta med återvändande och återtagande och migration som stort begrepp. Du talar om migration i termer av rutter och människor som tvingas fly eller flyttas på. Det är för mig en självklar del av bistånd. Återvändande kan också vara det, självklart. Men ska jag förstå det som att återtagande, det vill säga att ta emot människor som av

något skäl har utvisats från något land till det land de någon gång kom ifrån, är en självklar del av biståndsarbetet? Alltså: Finns det en skiljelinje mellan återvandring och återtagande? Jag tror att den är rätt viktig i sammanhanget.

Jakob Granit: [sekretess]

[sekretess]

Jag tror att jag nöjer mig med att säga det. Det är en viktig bit i det här samtalet.

Sida har också fått ett regleringsbrevsuppdrag att den 30 april leverera på frågor om just hur villkorat bistånd kring migration kan se ut.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

Jag undrar också om hela det här skeendet så här i efterhand har lett till att det har upprättats nya rutiner och processer mellan Sida och Stockholm, så att säga, på den nivån, med inblandade myndigheter och regeringskansli.

Jakob Granit: Det är i dagsläget teamet på ambassaden Nairobi som arbetar med Somaliafrågor. De har ett stort uppdrag att följa händelseutvecklingen i Somalia och föra dialog med de regeringsrepresentanter och civilsamhälles-organisationer som verkar i Somalia.

Den operativa miljön i Somalia är väldigt, väldigt svår. Jag var själv där i december, tror jag att det var, och hade en dialog med ambassadören, nuvarande biståndsråd och teamet. Jag träffade också Världsbanken, UNDP, flera think tanks och andra och talade om vilken svår situation landet befinner sig i.

Din fråga tangerar lite grann arbetssättet, menar jag. För att en myndighet som vi ska kunna genomföra ett bra bistånd på regeringens uppdrag måste vi förstå kontexten. Det är en del av uppdraget. En annan del av uppdraget är i det här fallet självklart att följa upp de insatser vi redan har på plats – många fasas nu ut – och bereda nytt när det blir tillfälle till det.

[sekretess]

Om arbetssätten förändras – ja, det bygger på att vi har goda relationer med ambassadören, som är den formella chefen, och vårt team. När jag har gjort alla mina resor har jag ägnat enormt mycket tid åt att träffa ambassadörerna just för att säkerställa att vi har bra relationer, så att vi kan förstå politik, ekonomi och utveckling i en helhet. Därför har vi tagit fram de här genomförandeplanerna, som jag nämnde tidigare, från ett geografiskt perspektiv.

När det gäller om det annars är några specifika nya rutiner och processer har vi som jag nämnde en ny riktlinje sedan maj. Vi har också en ny handlingsordning. Allt är uppdaterat. Det sker kontinuerligt. Men vi har inte ändrat annat på grund av den här situationen. Jag tittar på chefsjuristen, och han nickar.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

[sekretess]

Jakob Granit: [sekretess]

[sekretess]

Fredrik Lindahl (SD): [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Jakob Granit: [sekretess]

Fredrik Lindahl (SD): [sekretess]

Ordföranden: För att vara tydlig: Vi granskar inte Sida i den mening vi granskar regeringen. Det här är en del av en utfrågning. Du får avgöra själv hur du vill svara på det här, Granit.

Jakob Granit: [sekretess]

Fredrik Lindahl (SD): Jag har inga följdfrågor utan tackar så mycket.

Ordföranden: Jag har för min del en avslutande fråga som jag har suttit och funderat på. Man kommer hela tiden tillbaka till det här med avsaknaden av avtal som en del av ett problem. Kopplat till det har jag en fråga. Att det inte fanns ett avtal innebar att man i efterhand egentligen fick konstruera förändringar i regleringsbrev och annat för att kunna hantera en situation där ni förväntades leverera och inget avtal fanns, uppfattar jag att ni ger uttryck för. Är det rätt uppfattat?

Den andra delen tycker jag kanske att det är lite svårare att förstå konsekvenserna av. Det handlar om det här med kontroll och uppföljning. Det regleras rimligen i ett avtal. Nu finns det inget avtal. På vilket sätt har man då säkerställt rutiner för kontroll och uppföljning?

Nu vet jag att man har hänvisat i de dokument som vi har till att Världsbanken och andra aktörer har egna kontrollverk och rutiner för utbetalningar. Men har medierapporteringen, den stora debatten och det intresse som det har blivit i Sverige för de här frågorna föranlett att Sida på något sätt vidtagit egna åtgärder kopplat till kontroll och uppföljning utöver det som man kan förvänta sig av de kontrollsystem som man förlitat sig på initialt och som finns hos Världsbanken och andra aktörer –jag kommer inte ihåg alla förkortningar nu. Jag är lite för trött och har suttit lite för länge, men jag tror att du vet vilka jag syftar på – de utbetalande myndigheterna.

Jag frågar också lite grann med anledning av den fråga jag ställde sist på det öppna seminariet om att det i efterhand uppdagades medieuppgifter om att premiärministern gjort uttalanden som inte nödvändigtvis var förenliga med Sidas instruktion kopplat till extremism, våldsbejakande extremism, antisemitism och så vidare. Enligt korta uppgifter både från departementet och nu även från Sida föranledde det faktum att man upptäckte det här inte att det sedan hände någonting. Är det så det är tänkt att det ska vara med instruktioner – om det inte är känt när man tecknar någonting men något sedan händer får det inga konsekvenser. Är det normal praxis?

Jakob Granit: Fru ordförande! Det här avtalet med UNDP, som är berett enligt god praxis och i linje med strategin, kunde vi inte teckna utan att strategin

förlängdes. Det tydliggjordes att myndigheten fick använda 60 miljoner kronor för UNDP-insatsen. Därför var regleringsbrevsändringen nödvändig för att kunna genomföra det. Det är svaret på den frågan. UNDP är en kompetent organisation som genomför ett bra projekt. Det har vi bedömt. Men det behövdes en regleringsbrevsändring för att kunna genomföra det.

När det gäller om vi har rutiner utöver våra vanliga just i det här fallet tittar jag lite grann på Sidas chefsjurist. Rutinerna är väldigt skarpa redan som de är. Jag kan inte svara på om avdelningen har lagt på några extra rutiner. Frågan om det har vidtagits några extra åtgärder i just det här fallet får vi be att återkomma till utskottet med svaret på. Jag ber chefsjuristen att ta med den frågan till Sida för att den ska kunna besvaras. Det kan också ha hänt under de två veckor jag inte varit på plats.

Frågan om implementeringen av paragraf 5.6, som handlar om extremism, våldsbejakande antisemitism och den typen av frågor, är också viktig. Det finns inte en förvaltningsdomstol att gå till om man inte är nöjd med Sidas beslut. Det är bidragsbeslut, vilket innebär att våra beslut prövas här, i medierna eller i andra instanser.

För att genomföra paragraf 5.6 bygger vi som myndighet en egen praxis. Då blir det ett antal utfall som kommer att prövas i olika utskottssammanhang framåt, är jag övertygad om, för de prövas inte i domstol. En del av de frågorna cirkulerar redan som ni vet i medierna också vad gäller att kunna genomföra paragraf 5.6 i den nya instruktionen så kompetent som jag inledde med att säga att myndigheter ska arbeta.

Återigen: Så länge regeringen ger oss i uppdrag att jobba i Somalia har vi ett uppdrag att jobba i Somalia. Vi säkerställer sedan på insatsnivå att de insatserna inte bidrar till våldsbejakande extremism eller annat som står i paragraf 5.6.

Ordföranden: Jag har en sista fråga – du väljer själv om du vill svara på den. Du är ju före detta gd nu. Vi hanterar de här två fallen och även ett annat fall som inte berörs av denna utfrågning: Hepaticaärendet, säger vi i utskottet när vi pratar om det – jag gör i alla fall det. Finns det någon koppling eller bäring som vi behöver känna till i konstitutionsutskottet till de här ärendena som har bidragit till att du nu inte har kvar tjänsten som gd på Sida? Du har kvar tjänsten som gd men är förflyttad till Regeringskansliet. Finns det någonting som vi bör känna till givet de ärenden som vi hanterar?

Jakob Granit: Då syftar ordföranden på UNRWA, Somalia och Hepatica. Svaret är nej.

Ordföranden: Jag tackar Jakob Granit. Det har varit en lång utfrågning som tagit många timmar. Det är svårt att hålla både humör och energi uppe, men jag tycker att du har gjort med fördel – bättre än jag själv känner att jag gjort med tanke på min energinivå just nu. Vi tackar för det!

Bilaga B3 Statssekreterare Diana Janse

Tisdagen den 17 mars 2026

Granskningsärende 18 (delvis) och 19 – Regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA (se avsnitt 4.11)

Granskningsärende 25, 27 och 32 – Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration (se avsnitt 2.10) – delvis sluten utfrågning

Öppen del

Ordföranden: Klockan är tio, och jag hälsar alla varmt välkomna till konstitutionsutskottets sammanträde, som i dag är i form av ett öppet sammanträde. Vi har utfrågning i ärendena Regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA, G18 (delvis) och 19, samt Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration, G25, 27 och 32.

Det kommer att gå till så att vi har en öppen del där vi först kommer att få höra lite grann från statssekreterare Diana Janse, övergripande, och sedan få möjlighet att ställa frågor och få svar i dessa två frågor var för sig. Vi kommer att börja med ärendet om UNRWA och fortsätta med ärendet om Somalia och bistånd. Den senare frågan är av sådan karaktär och art att vi kommer att ha utfrågningen öppet inledningsvis men sedan växla över till ett slutet sammanträde för att hantera de frågor som hanteras av sekretess.

Med det sagt vill jag hälsa Diana Janse med medarbetare särskilt välkomna till dagens sammanträde. Jag kommer att lämna över ordet till dig för en inledning. Var så god!

Diana Janse: Tack! Fru ordförande! Ärade utskottsledamöter! Jag är här för att tala om regeringens beslut att avsluta stödet till UNRWA med anledning av de frågor som har ställts av några ledamöter i riksdagen. Jag skulle vilja inleda med att säga några ord om bevekelsegrunderna för regeringens beslut att kanalisera medel till den humanitära responsen i Gaza för 2025 genom andra aktörer än UNRWA.

Låt mig börja med att backa bandet till den 7 oktober 2023, då Hamas genomförde de fruktansvärda terroristattackerna mot Israel. Dessa attacker ledde till det förödande kriget i Gaza, vars konsekvenser sträcker sig fram till i dag. Det dröjde inte länge innan den humanitära katastrofen var ett faktum.

I december 2023 beslutade regeringen i sitt regleringsbrev till Sida för 2024 om 400 miljoner kronor i kärnstöd till UNRWA, en av många humanitära organisationer verksamma i Palestina. I januari 2024 framkom graverande israeliska anklagelser om att medarbetare från UNRWA varit delaktiga i terroristattackerna den 7 oktober. De blev uppsagda av FN, som även inledde en internutredning. Sverige valde i det läget, liksom flertalet andra givare till UNRWA, att pausa sitt stöd.

I ljuset av de allvarliga anklagelserna om att biståndspengar, också svenska, nådde både Hamas och Hamassympatisörer lades under 2024 ett stort arbete ned på att försöka få klarhet i och söka spärrar mot att svenska biståndspengar nådde individer eller organisationer som stödde terrorism eller antisemitism.

Senare under 2024 återupptogs det i december 2023 utlovade svenska stödet gradvis. Det skedde mot bakgrund av en överenskommelse om skärpta villkor för utbetalningar som träffades mellan Sverige och UNRWA. Dessa villkor handlade om att UNRWA åtog sig ett antal åtgärder för att stärka sin interna styrning och sina interna kontroller i enlighet med de rekommendationer som framkom i den så kallade Colonnarapporten.

Under 2024 fick vi löpande uppdateringar från UNRWA om åtgärder som organisationen vidtagit avseende kontroll, oberoende revision, stärkt tillsyn och extern granskning av personal. Därtill bekräftade UNRWA att svensk finansiering skyddades genom granskning av personal gentemot EU:s sanktionslistor.

Inför regeringsbeslutet i december 2024 om kärnstöd till diverse FN-organisationer för 2025 genomfördes en förnyad bedömning av UNRWA. Bedömningen av vilka organisationer som skulle få motta kärnstöd gjordes genom en sammanvägning av flera faktorer. Bland annat tittade vi på organisationens resultat i förhållande till regeringens biståndspolitiska prioriteringar men också organisationens arbete med styrning och kontroll.

För UNRWA:s del betraktades den operativa kapacitet som organisationen bedömdes ha i Palestina under 2025. Det är ingen hemlighet att Israel länge har varit ytterst kritiskt mot UNRWA och att den kritiken inte mildrades efter att bevisen i FN:s internutredning indikerade att nio UNRWA-anställda kan ha varit inblandade i attackerna mot Israel. I slutet av 2024 hade nya israeliska lagar med syfte att kringskära UNRWA:s möjligheter att verka på det som Israel definierar som israeliskt territorium instiftats. Lagarna trädde sedan i kraft i slutet av januari 2025.

Även en så kallad försiktighetsprincip togs i beaktande. I den röriga och rörliga situationen var det svårt att med säkerhet bedöma hur FN i det sedan 2008 Hamaskontrollerade Gaza kunde säkerställa att UNRWA med sina tiotusentals anställda verkligen stod fritt från Hamaskopplingar.

Resultatet av den sammanvägda bedömningen ledde till att regeringen beslutade att avsluta kärnstödet till UNRWA inför 2025. Liksom alla beslut om att ge svenska skattemedel var det ytterst ett politiskt beslut. Det finns som bekant ingen skyldighet att ge något bistånd till någon organisation, inte heller en organisation som liksom UNRWA har erhållit 9,8 miljarder kronor av svenska skattemedel över åren.

Givet den katastrofala humanitära situationen i Palestina beslutade regeringen samtidigt att i stället för stöd till UNRWA öka det totala stödet till Gaza och regionen genom att avsätta och betala ut 800 miljoner kronor härför. Alltså: 400 miljoner kronor till UNRWA under 2024 ersattes med 800 miljoner kronor till andra humanitära organisationer under 2025. FN:s

livsmedelsprogram World Food Programme och FN:s barnfond Unicef är två exempel på aktörer som fick del av dessa medel. Röda Korset är en annan.

Regeringen säkerställde därmed medel för den humanitära responsen. Att nå människor i nöd har varit det vägledande då organisationer är blott verktyg, inte mål i sig. Fokus har varit på kvinnors och barns behov. Stödet till Gaza och regionen riktades bland annat till akut sjukvård, skydd, tillgång till mat, hälsa, psykosocialt stöd, mödravård, vatten och sanitet.

Med vårt bidrag om 800 miljoner kronor till den humanitära responsen var Sverige den största bilaterala givaren av humanitärt stöd till Gaza inom EU under 2025. Hur, när och till vilka aktörer de humanitära medlen till Palestina betalades ut 2024 och 2025 har Utrikesdepartementet svarat skriftligt på till KU, förutom att uppgifterna finns att hitta på nätet.

Fru ordförande! Ärade ledamöter! Ett skäl till att jag kallats till utskottet i dag är frågor kring styrningen av Sida. Låt mig därför säga några ord om myndighetsstyrning generellt som jag tycker att det är värt att ha med sig. Det jag har att säga är säkert självklarheter för utskottets ledamöter, men givet att jag ofta uppfattar den allmänna debatten som ganska förvirrad i det här avseendet vill jag inte försitta chansen till ett förtydligande.

Den statliga förvaltningen, utom riksdagens myndigheter, lyder enligt 12 kap. 1 § i regeringsformen under regeringen och står alltså till regeringens förfogande som organ vid styrande av riket. Statsförvaltningens uppgift är att genomföra av riksdag och regering fattade beslut. Regeringens styrning av statliga myndigheter syftar till att skapa bästa möjliga förutsättningar för statsförvaltningen att förverkliga regeringens politik. Styrning av myndigheter är därför av stor betydelse för att statsmakten ska kunna uppfylla de politiska mandat som väljarna har gett den.

Våra myndigheter är således inte självständiga i den meningen att de kan driva en annan politik än regeringens. De är däremot självständiga i sitt beslutsfattande i ärenden som gäller myndighetsutövning mot enskild eller som rör tillämpligheten av lag. Vore de självständiga att bestämma också politiken eller strunta i den styrning de får skulle ju tjänstemännen och inte ni, våra folkvalda, sitta på den politiska makten och maktfördelningen mellan regering och förvaltning vara bruten.

Nu till styrningen av Sida! Sida är som ni vet en statlig förvaltningsmyndighet som lyder under regeringen. Sida ska således följa den styrning som myndigheten får från regeringen genom till exempel myndighetens instruktion, regleringsbrev, regeringsuppdrag och biståndsstrategier.

I regleringsbrevet till Sida anslås medel för myndighetens humanitära bistånd under anslagspost 1 Humanitära insatser. Sida beslutar självständigt vilka organisationer som ska få stöd inom ramen för den anslagsposten, men myndighetens beslut ska förstås vara förenliga med regeringens politik och styrning, till exempel myndighetens instruktion och den biståndsstrategi som styr myndighetens verksamhet.

I april 2025 beslutade regeringen om en ny förordning med instruktion för Sida. Den trädde i kraft den 15 maj. En översyn av instruktionen gjordes för

att den bättre skulle återspegla regeringens utrikespolitiska och biståndspolitiska prioriteringar och för att inkludera nya och förändrade uppgifter för myndigheten. Den behövde också uppdateras för att spegla regeringens ambition att skärpa kontrollen av var svenska biståndsmedel hamnar i slutändan genom ett stärkt krav på Sida att analysera partnerorganisationer mer systematiskt och kunna säkerställa att pengar inte går till aktörer som stöder antidemokratisk verksamhet eller extremism. Om Sida inte kan säkerställa att pengar inte går till dessa ändamål ska en försiktighetsprincip tillämpas.

Fru ordförande! Generaldirektör Granit har varit tydlig med att Sidas beslut om att inte bidra med medel till UNRWA:s appell grundade sig i myndighetens tolkning av regeringens beslut att avsluta kärnstödet till UNRWA och den nya instruktionen. Men låt mig säga ett par ord om de kontakter med UD som föregick Sidas beslut.

Som en del i uppföljningen av läget i Gaza, liksom i alla andra ärenden, hålls en löpande dialog mellan medarbetare på Utrikesdepartementet och Sida. En del har formell karaktär, andra kontakter är informella. Kontakter och informationsdelning förekommer vidare inom våra myndigheter, mellan våra utlandsmyndigheter och våra tjänstemän på UD, mellan tjänstemän på UD och UD:s politiska ledning liksom inom UD:s politiska ledning. Ibland är den också formaliserad, och ibland är den informell. Ibland finns den dokumenterad, ibland inte.

Gemensamt är att vi alla, i ett högt arbetstempo och med fulltecknade dagar, gör vad vi kan för att hålla varandra informerade efter bästa förmåga i diverse frågor, stora som små, i de fall vi finner det lämpligt. Det här säger jag mot bakgrund av de mycket detaljerade frågor om möten och informationsdelning jag har fått gällande hela våren 2025.

Därmed, fru ordförande, välkomnar jag de frågor som utskottets ledamöter vill ställa till mig.

Ordföranden: Tack så mycket! Då ska vi gå över till frågeställande. Vi kommer att börja med anmälande partier i den ordning anmälningarna kom in, alltså i tid, för att sedan gå över till partier i storleksordning. Första frågan går till Socialdemokraterna.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag hoppas att min röst håller hela vägen här i dag; jag ska göra mitt bästa.

Vid förra veckans utfrågning av Jakob Granit uppehöll jag och han oss en stund vid den sms-konversation som fördes mellan er två i mitten av maj 2025. Jag tror säkert att statssekreteraren känner till den och innehållet väldigt väl, men för sakens skull läser jag upp den bara för att det ska bli tydligt även för dem som följer den här sändningen.

Du uttryckte först: ”Då vi har ringt om varandra: jag har talat med kollegorna om något ev inskick från er gällande Palestina o det kan konstateras att det inte bidrar till något här; vår politik i frågan ligger, som jag också sade, fast.”

Därefter svarade Jakob Granit: ”Vi ger enbart en lägesrapport från ett operativt perspektiv och informerar att vi inte per förordning med instruktion avser stödja den organisationen. Då vet ni det. Expertmyndigheten i god dialoganda bör kunna ge sin operativa bild av situationen som inte ifrågasätter politiken.”

Då, som avslutning på den sms-konversationen, svarade du: ”Vi vet det utan papertrail då du ju informerat mig.”

Den här formuleringen har ju väckt en del uppseende, så jag skulle vilja att statssekreteraren först redogör lite för vad som avsågs med formuleringen ”utan papertrail”.

Diana Janse: Tack så mycket, ledamoten Hedberg, för den frågan! Först vill jag bara säga att ”papertrail” var ett olyckligt valt ord; jag kunde verkligen ha uttryckt det bättre – elegantare – vilket jag också kommenterade i medierna efteråt.

Men om jag bara får redogöra för förloppet innan, om man säger så: Jag hade haft ett möte med GD Granit den 13 maj. Under det mötet frågade Granit mig om jag bedömde att regeringen skulle komma att ompröva sitt beslut om kärnstöd till UNRWA. Då svarade jag att någon sådan diskussion inte pågick och att jag inte bedömde det som sannolikt att det här beslutet skulle omprövas. I slutet av det mötet nämnde också GD den här promemorian, som Sida arbetat med, om UNRWA:s möjligheter att verka i Palestina, och att han tänkte dela den med UD.

Jag tänkte inte så mycket mer på det då, för vi var på väg ut. Jag skulle iväg någon annanstans. Men efteråt diskuterade jag det med HUM-enheten, och vi konstaterade att vi redan hade information. Bilden var också att vi sedan månader jobbade med UNRWA-frågan, ända sedan januari. Sedan i oktober höll vi på med Palestinafrågan – för högtryck – på departementet.

Vi hade ett ständigt informationsutbyte. Vi får information från andra FN-organ. Vi satt med i UNRWA:s AdCom. Vi fick information från generalkonsulatet i Jerusalem och så vidare. I slutändan så … Ja, vi gjorde bedömningen – jag gjorde bedömningen – att vi redan hade den här informationen, så den behövdes inte. Den skulle inte tillföra någonting. Det var också det jag sa i sms-konversationer.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack för svaret! Vi har nog alla förståelse för att det finns både formell och informell styrning och att alla typer av uttalanden inte alltid läggs helt enligt ett, vad ska vi säga, klart filter och att man eventuellt ska bli granskad av konstitutionsutskottet.

Men det jag funderar på gällande den här sms-konversationen, förutom den formuleringen, rör ju det faktum att det är en ganska känslig fråga som ni har jobbat väldigt mycket med, både regeringen och Sida, under lång tid. Sida har precis fått en ny instruktion som börjar gälla just den 15 maj. Och som jag läser det här uttrycker ändå generaldirektören en önskan om att få lämna in ett skriftligt underlag till regeringen, så att det ska finnas diariefört också, som

också innehåller bedömningen som man gör utifrån vad regeringen har aviserat i instruktionen.

Eftersom vi är konstitutionsutskottet dristar jag mig till att påstå att vi uppskattar då det finns papertrail och det går att följa en process och de beslut och bedömningar som görs.

Det jag undrar då är: Tycker statssekreteraren att det utifrån det som framkommer i sms-konversationen kan uppfattas som att man faktiskt inte vill ha ett skriftligt underlag trots att myndigheten faktiskt uttrycker sin vilja att lämna in ett sådant?

Diana Janse: Fru ordförande! Jag kan bara konstatera att jag inte kände … eller tänkte att vi hade någon … att det här dokumentet inte skulle tillföra någonting. Sedan kan jag också konstatera att generaldirektör Granit lämnade in det till UD.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Ja, men det är just det som … Alltså vi granskar inte regeringens politik, utan vi granskar hur styrningen har gått till. Och en av frågorna som vi har hanterat nu under den här processen är ju just det här att det verkar finnas en … Jag ska inte säga otydlighet, men det verkar finnas åtminstone olika uppfattningar om huruvida Sida faktiskt självständigt kan besluta om att betala ut medel enligt de här nödhjälpsappellerna, därför att i bedömningspromemorian skriver man uttryckligen att man bedömer utifrån den nya instruktion man har fått att det inte är möjligt.

Då är väl min fråga i så fall om statssekreteraren kan klargöra: Är det möjligt utifrån instruktionen för Sida att faktiskt betala ut medel utifrån sådana här nödhjälpsappeller?

Diana Janse: Det är en bedömning Sida gör. Sida fattar sina beslut, och så måste det vara. Sedan, återigen: Det ska de göra i linje med regeringens övergripande styrning, och det är upp till Sida som myndighet att tolka den styrningen.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Tack, statssekreteraren, för de här inledande beskrivningarna!

Jag fortsätter lite grann på samma tema som Socialdemokraterna. Vi har kunnat läsa i en intervju med biståndsminister Benjamin Dousa att regeringen är beredd att ompröva beslutet att inte stötta UNRWA om det framkommer att det är en organisation som kan kanalisera svenskt bistånd på ett effektivt sätt. Då funderar jag lite grann – vi har fått lite beskrivningar här – på hur ni arbetade på departementet för att ta reda på om det var fallet.

Du har tidigare beskrivit här att ni har haft kontakt med generalkonsulatet. Det har också Sida haft för att ta fram sin promemoria. Min fundering är väl hur det då kommer sig att det skiljer sig så mycket mellan den bedömning som ni har gjort på departementet och det som Sida har kommit fram till i sin promemoria här.

Jag kan börja med det så länge – en fundering då, vilka myndighetsunderlag till exempel som efterfrågades i er bedömning för att just kunna fastställa statusen på effektiviteten hos UNRWA.

Diana Janse: Jag är inte helt säker på att jag förstår frågan.

Vasiliki Tsouplaki (V): När ni kom fram till att ni inte ville stötta UNRWA fortsättningsvis då har du beskrivit lite grann hur ni arbetade utifrån att ta reda på saker kring resultat, organisation och så vidare. Men Sida har ju kommit fram till en annan slutsats. Om jag förstår rätt har ni också haft tillgång till liknande information som de. Det jag funderar på, när ni har tagit ert beslut, är: Vilka underlag har ni haft då? Hur kommer det sig att det skiljer sig så i bedömningen gentemot er expertmyndighet Sida? Och har ni i tidigare skede efterfrågat information till exempel från Sida där det har framkommit andra uppgifter, så att säga? Vad ligger till grund för ert beslut? Det är det jag är ute efter.

Diana Janse: Sida har sina perspektiv som expertmyndighet. Regeringen har sina perspektiv. Ytterst är det … Sida har gjort en sammanvägd bedömning. UD har gjort en sammanvägd bedömning. De har inte kommit överens … eller de har landat kanske lite olika då, som ledamoten är inne på. Men jag tycker inte att det är jättekonstigt, och det är som jag sa. Det är olika … Det är en sammanvägd bedömning vi gör, och ytterst är det ett politiskt beslut vilka organisationer vi väljer att ge kärnstöd till. Det finns ju många organisationer. Vissa får kärnstöd. Andra får det inte. Det är en löpande process att i budgetarbetet se: Vill vi ta bort något? Vill vi lägga till något? Det har vi gjort även med andra organisationer.

Vasiliki Tsouplaki (V): Då har jag en följdfundering här. Är det så att det också fanns överväganden kring stödet till UNRWA som var av mer politisk karaktär i så fall, snarare än kanske det som framgår i regleringsbrevet just till Sida, där det står att bistånd ska förmedlas effektivt och utifrån transparenta kriterier?

Jag tänker på just regeringens relation till Israels regering, utifrån att Israel då hade beslutat att förbjuda den här organisationen att verka i det som de anser vara israeliskt territorium. Har det funnits sådana bedömningar av mer politisk karaktär när man beslutade om att dra in kärnstödet?

Diana Janse: Fru ordförande! Jag skulle vilja säga att de flesta beslut som regeringen fattar har någon form av politisk karaktär – det är ändå regeringen. Och regeringen sitter självklart på fler perspektiv än Sida, som en expertmyndighet för bistånd.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ja, men då får jag väl backa lite grann och bara fråga rakt på sak om du anser att det är problematiskt om en myndighet tar fram ett underlag som går emot regeringens uppfattning i en fråga på det sätt som nu skedde.

Diana Janse: En myndighet tar ju fram vilka underlag de vill och beslutar om utifrån deras ambition att utföra sitt uppdrag. Jag tycker inte att det är någonting konstigt. Jag hoppas att våra myndigheter jobbar så, att de levererar underlag de anser är relevanta.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack till statssekreteraren för den här möjligheten till ytterligare frågor!

Det centrala i just statssekreterarens roll i ärendet verkar vara det vi har hört nu från tidigare frågeställare angående sms och annan kommunikation samt olika bedömningar, så i det avseendet har jag fått svar på mina frågor i just detta. Men i ett par artiklar från SVT, daterade 5 och 6 juni 2025, nämns vid ett par tillfällen att det i tillägg till det skriftliga underlaget även förekommit muntliga direktiv från statssekreteraren om att inte göra utbetalningar till UNRWA. Kan statssekreteraren erinra sig att detta har gjorts? Och i så fall: Finns det en minnesbild av i vilka ordalag som detta gjordes?

Diana Janse: Nej, jag har inte gett några muntliga direktiv om vad Sida ska göra och inte göra. Det är upp till myndigheten att fatta de besluten.

Lars Andersson (SD): Okej. I de här artiklarna i SVT uttrycks då ”Enligt uppgifter inifrån Sida till SVT” och ett likvärdigt citat: ”Enligt SVT:s källor”.

Det känns väldigt anonymt. Min fråga är endast om det är vanligt eller kanske till och med gängse ordning att en myndighet under regeringens ansvar går till media, till synes anonymt, med liknande information.

Diana Janse: Jag vet inte om det är vanligt eller ovanligt. Jag har svårt att spekulera i det över huvud taget. Nej, jag har inget mer att tillföra.

Lars Andersson (SD): Jag tänkte mest om det var någonting du hade stött på tidigare. Men jag är nöjd med svaren. Tack så jättemycket!

Oskar Svärd (M): Ordförande!

Tack för din inledning tidigare!

När Sverige ger bistånd till andra länder finns det ju flera möjliga vägar att gå, och det kräver noggranna överväganden kring vilka organisationer som ska anförtros det här uppdraget. Du var inne på lite av mina frågeställningar kopplat till just organisationerna. Men mot denna bakgrund vill jag ändå ställa frågan om du kan utveckla hur regeringen resonerade i just detta fall, vilka överväganden som gjordes när det gäller valet av andra organisationer och vilka kriterier som låg till grund för bedömningen av vilka aktörer som ansågs bäst lämpade att nå fram till och bistå människor i nöd.

Diana Janse: Ja, vi tittade på vilka organisationer som kunde leverera på regeringens biståndspolitiska mål, i det här fallet kunde leverera humanitär hjälp i en extremt svår miljö.

Det var det.

Oskar Svärd (M): Ordförande! Jag har inga följdfrågor kopplat till detta ärende.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag har inga ytterligare frågor vid det här tillfället.

Gudrun Brunegård (KD): Fru ordförande! Tack för svaren så här långt!

Vi har ju talat en del om instruktioner och hur man går till väga. Hade regeringen kunnat ge en instruktion uttryckligen till Sida att inte använda sig av just UNRWA i stödet till Gaza och Palestina?

Diana Janse: Tack för frågan! Nej, det kan man inte. Regeringen, som jag har uppfattat det, kan inte besluta … ingripa på det sättet i myndighetens ärendehantering. Det strider mot principen om myndighetens självständighet.

Gudrun Brunegård (KD): Nu valde ju då myndigheten att tolka regeringens beslut på egen hand och förmedla det via ett antal andra organisationer. Dessutom hade ju då regeringen beslutat om ett dubblat stöd.

Finns det statistik på i vilken utsträckning de 800 miljonerna har nått fram till det palestinska folket, de nödlidande?

Diana Janse: Allt bistånd vi ger, om det så är kärnstöd som regeringen fattar beslut om eller bistånd som Sida fattar beslut om, ska ju följas upp. Resultaten ska följas upp. Effekten ska mätas, även om det kan vara svårt i många situationer. Huruvida det går att göra eller hur konsekvent man har kunnat göra det i det kaotiska läge som råder i Gaza, det kan jag inte svara på på rak arm.

Samtidigt kan jag konstatera att en av de aktörer som har fått mycket svenskt stöd är World Food Programme, och de är vana att operera i den här typen av miljöer. De har robusta system för att få ut nödhjälp och säkerställa att den når civilbefolkningen och jobbar ständigt med att stärka de här systemen ytterligare, för det är verkligen en utmaning. Men jag kan inte på rak arm svara på hur många till exempel World Food Programme anser sig ha nått. Jag har inte de siffrorna. Man kan säkert hitta informationen på nätet, men jag har den inte i huvudet.

Generellt vill jag säga att vi självklart är väldigt strikta med att vi ska kunna följa upp och kontrollera vad biståndet går till och att det når de mottagare som är tänkta. Det är en viktig biståndsprincip.

Gudrun Brunegård (KD): Det har ju funnits rapporter i nyhetsmedier bland annat om hur hjälpsändningar som tidigare gick via UNRWA hamnade i Hamas lager och aldrig nådde ut till folket.

De organisationer som kom att användas i stället, till exempel World Food Programme – har det funnits några rapporter om att de leveranserna också har kommit på villovägar?

Diana Janse: Fru ordförande! Nu var det ett tag sedan jag följde de här frågorna i stor detalj. Men jag vill ändå dra mig till minnes att absolut, det har förekommit. I den närmast laglöshet som råder är det relativt vanligt, eller var i alla fall, med sådana överfall av lastbilskonvojer där det beslagtogs.

Det var också en del i problembilden att få ut den humanitära hjälpen i Gaza. Vissa områden var mer utsatta än andra, vilket gjorde det extra svårt att nå vissa områden. Det tror jag att man kan säga att det har hänt även via andra organisationer.

Det ska då vägas mot att inget göra. Att försöka minimera riskerna, jobba med organisationer som ändå har god erfarenhet och är vana att operera i extremt svåra miljöer ska vägas mot de risker som ändå finns att hjälpen kommer på villovägar, hur mycket vi än försöker att säkerställa motsatsen.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack för informationen så här långt!

Jag hade ju motsvarande resonemang med Jakob Granit för en vecka sedan, som ni väl känner till.

När vi hade kommit så här långt i handlingarna tog jag upp frågan om ett par uttryck som han nämnde vid ett par tillfällen: ”vertikal styrning” och ”expertmyndighet”. Jag kan ha fel, men jag fick en aning om att det här underlaget som han ville lämna ändå, om man läser mellan raderna, faktiskt gav ett utrymme för att kunna hantera nödhjälps… nödappeller. Men så blev det inte, och han förklarade det med att det hade varit diskussion även inom styrelsen på Sida om det här och huruvida man skulle lyfta ärendet till regeringen.

Jag är lite grann ute efter din kommentar till detta. Förekom det … Det vi utreder är ju den eventuella styrningen av Sida på ett sätt som man kanske kan ställa andra frågor kring. Då måste jag ju ställa frågan. Förekom det andra typer av instruktioner till Sida i det här fallet – nej, det här ska vi inte göra, eller vår avvägning är något annorlunda? Det kan man ju säga; det är legitimt. Men det finns gränser där också, så jag undrar om du har några kommentarer till det här som man pratade mycket om, vertikal styrning och …

Om man benämns expertmyndighet ligger det ju i det ett ganska stort förtroende för att det här är människor som kan sin sak. Om de då säger någonting har det kanske en större tyngd än det skulle ha om jag sa det eller någon annan sa det. Har du någon kommentar till det så tar jag gärna den.

Diana Janse: Nej, det förekom ingen annan typ av styrning.

Jag kan bara konstatera att Jakob Granit ville lämna den här skrivelsen, och Jakob Granit lämnade in den skrivelsen. Jakob Granit var också i utskottet tydlig med att de fattade ett självständigt beslut att inte bidra med medel till UNRWA:s appell och att det grundade sig i myndighetens självständiga bedömning och tolkning av regeringens beslut att avsluta kärnstödet och av den nya instruktionen.

Jan Riise (MP): Ja, väldigt kort då. Kärnstöd och appell hänger så pass nära ihop, menar du då, att om det är nej på det ena är det liksom en följd av det att då avslutar vi eventuella möjligheter till nödappeller också?

Diana Janse: Nej, den bedömningen är inte för mig att göra. Den tolkningen är ju för Sida att göra eller inte göra. Regeringen fattar beslut om kärnstöd. Sida fattar självständiga beslut om att svara eller inte svara på nödappeller som kommer in inom ramen för sitt … den styrning de har, den humanitära strategin, till exempel, och den övergripande styrning som finns.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack så mycket, statssekreteraren, för din redogörelse och svaren hittills!

För att sätta detta ärende i ett bredare perspektiv vill jag hänvisa till tre viktiga påståenden som du gjorde i början av juni 2025 i ett mejl till SVT. För det första att Sverige är ett av de länder i världen som ger allra mest bistånd till Gaza. För det andra att regeringen har dubblerat det bistånd till Gaza som tidigare kanaliserades via UNRWA. För det tredje, och det här är det centrala,

att de medel som betalas ut kan nå de behövande i Gaza utan att behöva kanaliseras via UNRWA.

Nu har det gått nästan två år efter att beslutet togs i maj 2024. Då är min fråga: Har det blivit så? Finns det någon utvärdering av hur det har gått med stödet? Har man verkligen nått de behövande? Och om det finns en utvärdering skulle jag uppskatta om du skickade den till utskottet.

Diana Janse: Jag uppfattade att frågan egentligen rörde den tredje punkten, om biståndet kan nå behövande utan att kanaliseras via UNRWA. Är det korrekt? Det var det frågan gällde? Ja.

Då får jag återkoppla lite till det svar jag gav till ledamoten Brunegård. Det är inte den enklaste miljön att följa upp bistånd i och humanitärt bistånd i. Det görs ändå efter bästa förmåga.

Jag har inte följt Gaza närmare sedan jag bytte till handelsportföljen från biståndsportföljen i slutet av förra sommaren. Men vi kan absolut skicka det som finns till utskottet som önskat – vad som finns i termer av utvärderingar. Då får det bli från de olika organisationer, tänker jag mig, som Sverige har valt att finansiera med de här 800 miljonerna som vi anslog för 2025.

Mauricio Rojas (L): Då tolkar jag svaret som att det finns ett underlag – eller flera underlag, till och med. Då vore det som sagt mycket bra om det skickades till oss. Jag är tacksam för det.

Diana Janse: Ja, jag utgår från att det finns eftersom att jobba med uppföljning och kontroll och utvärdering är en del av själva konstruktionen när man fattar beslut om att ge stöd, vare sig det är regeringen eller Sida.

Ordföranden: Då öppnar jag upp för en ny runda om det är så att det har tillkommit nya frågor med anledning av frågor och svar så här långt.

Peter Hedberg (S): Fru ordförande! Jag vill backa tillbaka till det här med formell och informell styrning.

Jag har funderat lite nu under den här utfrågningen just på den kommunikation som har skett på olika sätt, både genom formella regeringsbeslut och genom kontakt muntligen och skriftligen.

Jag kommer tillbaka till det här behovet som generaldirektören kände av att sätta ned bedömningar i en promemoria och översända till UD. Jag tänker att utifrån de ambitioner som har funnits och förverkligats, inte minst på tjänstemannaansvarssidan, kan man tänka att det finns ett extra intresse för en myndighetschef att faktiskt göra bedömningar och slutsatser spårbara.

Men det som jag vill få ett förtydligande kring är just den kommunikation som eventuellt skedde mellan den 15 maj då ni hade den här smskonversationen och den 18 maj då jag förstår att UD tog del av den här bedömningspromemorian. Förekom det någon ytterligare kontakt mellan dig och Jakob Granit mellan de två datumen eller, såvitt du vet, mellan någon annan på UD och Jakob Granit gällande just huruvida den här bedömningspromemorian skulle lämnas in eller inte?

Diana Janse: Jag tror inte det. Jag kan inte dra mig till minnes att jag hade någon ytterligare kontakt med Jakob. Däremot hade han ju kontakt med Benjamin Dousa, mitt statsråd. Den är också dokumenterad och överlämnad till KU.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Tack för de här ytterligare svaren.

Jag funderar lite grann på den diskussion som har blivit inom biståndssfären kring den här hanteringen av just biståndet i Gaza. Det har väckt mycket känslor, och många organisationer har trätt fram. Men även i Sidas bedömningar har det framgått att väldigt många är beroende av just UNRWA:s personal därför att de finns på plats med ett stort nätverk, uppåt 12 000 anställda, som har kunnat kanalisera biståndet över hela Gaza. Övriga samlade organisationer kommer knappt upp i 1 000 personer.

Det är en fundering hur man på departementet har sett på det utifrån att man vill ha den här effektiviteten som du beskriver. Har ni sett att det har varit problematiskt att man i nästa led ändå använder sig av UNRWA? Och vad har skillnaden varit? Att antingen kanalisera de här direkta pengarna genom nödappell eller kärnstöd eller att gå en omväg genom andra biståndsorganisationer, som sedan i sin tur ändå behöver använda sig av UNRWA:s personal – har det funnits ett resonemang kring det?

Diana Janse: Det har funnits en diskussion om andra organisationers vilja eller förmåga att skala upp och arbeta mer autonomt, om man säger så, i förhållande till UNRWA. Som du säger har UNRWA mer personal på plats. De har också uteslutande lokalanställd personal på plats nu.

Om man återigen tittar på World Food Programme, som är en riktigt stor aktör – eftersom mycket av det här vid den tidpunkten kretsade kring bristen på mat och förnödenheter, och de levererar det, har de ju en god logistisk kapacitet de också och Röda Korset likaså. Så ja … Nej, jag kan inte säga att det har varit något annat än en diskussion om att få in nödhjälp. Sedan har olika organisationer löst det på olika sätt.

Det viktiga har varit, vad ska man säga, organisationernas … En del av bedömningen har varit också organisationernas egen förmåga att faktiskt få in leveranser. Här är det en stor kontrast. UNRWA har ju inte fått in någon lastbil sedan i februari eller mars förra året, eller något sådant, medan till exempel World Food Programme kan få in leveranser.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag är lite nyfiken utifrån att man under 2024 gjorde ett stort arbete för att säkra att UNRWA hade rätt kontroller av till exempel personal. Sedan, året efter, fördubblade man stödet och skulle fördela det på helt andra organisationer. Fanns det samma kontroll av de organisationernas anställda som man hade …

Ställde man samma krav på kontroller som man hade på UNRWA, är en fundering, utifrån att det blev en fördubbling och det var väldigt mycket mer som skulle kanaliseras – hur man såg på den operativa kapaciteten utifrån de här kriterierna. Hade man samma krav på kontroll av anställda i de andra organisationerna?

Diana Janse: Ja, det har vi ju. Det har vi.

Ordföranden: Då går vi vidare. Det finns inga ytterligare frågor. Med det upplever jag att utskottets ledamöter har fått svar på de frågor som de hade i detta ärende och som de ville ställa till statssekreterare Diana Janse.

Det innebär att vi nu går över till frågan om Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Jag påminner om att det här är ett ärende som först kommer att hanteras i en öppen utfrågning och som sedan övergår i en sluten utfrågning, kopplat till att ärendet omgärdas av väldigt mycket sekretess.

Jag börjar med att ge ordet till Diana Janse för en inledning.

Diana Janse: Fru ordförande! Den här punkten rör samarbete med Somalia inom bistånd och migration. Jag välkomnar möjligheten att komma till utskottet för att redogöra för min bild av frågan, då jag inte riktigt har känt igen mig i medierapporteringen kring det här ärendet.

Sverige har sedan i alla fall 1975 ett generöst bistånd och ett betydande bredare stöd till Somalia. Det omfattar bland annat humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete, bidrag till EU:s civila och militära insatser i landet, skuldavskrivning och stöd till Somalias WTO-anslutning.

Fred och stabilitet i Somalia, liksom på Afrikas horn, har setts som strategiskt viktigt för Sverige. Därför har olika regeringar valt att stötta landets mödosamma väg mot fred, stabilitet och utveckling.

Fru ordförande! När den här regeringen tillträdde gjorde statsminister Kristersson redan i sin första regeringsförklaring klart att biståndspolitiken ska kunna utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka återvändandet och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring.

Regeringen ansåg att när Sverige stöder länder, till exempel genom utvecklingssamarbete finansierat av svenska skattebetalare, är det rimligt att dessa länder gör något som är prioriterat för oss, till exempel att i enlighet med folkrättsliga principer ta emot sina medborgare som saknar laglig rätt att stanna i Sverige.

Somalia var då och är alltjämt ett prioriterat land vad gäller att få till stånd utvisningar av människor som saknar laglig grund att vara i Sverige. Regeringen har därför sedan tillträdet 2022 haft en dialog med Somalia i syfte att förbättra samarbetet om återtagande, helt i linje med regeringens politik om att utvecklingssamarbetet ska användas som en utrikespolitisk hävstång för att få till stånd förbättrade samarbeten om migration och helt i linje med vad som är en folkrättslig skyldighet för Somalia. Jag vet att även tidigare regeringar har verkat för detta.

Att göra den här kopplingen mellan migration och bistånd har uttryckts vid flera tillfällen utöver i den första regeringsförklaringen. Det finns till exempel i reformagendan för biståndet, beslutad av regeringen i december 2023, samt i den migrationsstrategi som regeringen har anslagit 3 miljarder av biståndet till och som beslutades den 24 oktober 2024. Där är Somalia ett av de prioriterade länderna enligt den strategiska dialogen med Sida.

Fru ordförande! Nu till operationaliseringen av den politiska målsättningen i fallet Somalia. I den dialogen, där vi har lyft våra svenska prioriteringar för den somaliska regeringen, har vi naturligtvis också signalerat att vi har varit villiga att diskutera önskemål från Somalia om vad de prioriterar i sina många konkurrerande behov för att utveckla sitt land.

Lokalt ägarskap och dialog om biståndets genomförande är en grundläggande princip inom biståndet. Det ökar biståndets effektivitet, och det ökar förutsättningarna för långsiktigt hållbara resultat. Det är också det enda rimliga. Det är ändå Somalias regering som har ansvar för Somalias utveckling och för sina medborgares väl och ve, inte Sverige, inte EU och inte FN. Det är rimligtvis Somalia som bäst prioriterar bland sina behov.

Att ha en dialog där partnerlandet har möjlighet att lägga fram sina prioriteringar betyder förstås inte att vi automatiskt gör som partnerlandet vill. Att ge utvecklingsbistånd eller annat stöd, finansierat av svenska skattemedel, till Somalia är helt frivilligt. Enskilda biståndsinsatser bedöms utifrån sina meriter. Om de kanaliseras via en myndighet behöver de därtill harmoniera med den styrning som regeringen har gett den myndigheten.

Fru ordförande! Det är med denna inriktning som vår ambassadör på plats har sökt en dialog med Somalias regering. Ambassadören har också med den äran lyckats få till en konstruktiv dialog med landets högsta ledning i en svår fråga där många misslyckats tidigare. Dialogen utmynnade i att han sa att Sverige skulle försöka ta fram biståndsinsatser som rimmade bättre med den somaliska ledningens prioriteringar. Somalia skulle i sin tur göra det som var en av våra prioriteringar: att ta tillbaka somalier utan rätt att stanna i Sverige, detta efter år av inget eller nästan inget återvändande alls, trots önskningar från svensk sida om detsamma.

Fru talman! Låt mig också vara tydlig med att det i juridisk mening inte finns någon formell överenskommelse. Det finns inget som har gett upphov till några rättsliga förpliktelser mellan våra länder. Det finns inget juridiskt bindande avtal. Det som finns är en gemensam förståelse om att ett partnerskap måste präglas av ömsesidighet – en viljeyttring: Ni på ert håll försöker göra det här, och så försöker vi på vårt håll göra det här.

Fru ordförande! Enskilda biståndsinsatser beslutas av Sida och andra myndigheter utifrån regeringens strategier och annan styrning. Regeringen kan därtill själv fatta beslut om finansiering av insatser om den så önskar.

Jag vet att det i den gedigna dokumentation som KU har fått från UD framgår väl att vi från UD har varit tydliga med att Sidas och ambassadens beredningsrutiner skulle följas i de olika förslag som diskuterades fram och tillbaka efter att ambassadören och Somalia kom överens om att arbeta för ett samarbete som bättre matchade Sveriges respektive Somalias prioriteringar.

Utifrån de olika förslag som diskuterades med Somalia har Sida sedan, efter gängse beredning, fattat beslut om två stöd: ett till Världsbanken och ett till UNDP. Det är två organisationer som Sverige sedan decennier har ett brett samarbete med i såväl Somalia som i andra delar av världen.

Inga svenska biståndsmedel inom ramen för de båda stöden har gått direkt till Somalia. Stöden är helt i linje med Somaliastrategin, vilket även framgår av Sidas beslut och av generaldirektör Granits information till utskottet.

Världsbanken och UNDP, med gedigna kontrollmekanismer och lång erfarenhet av att arbeta i länder med stor korruption, är ansvariga för genomförandet. Därtill följer även Sida upp resultat och granskar rapporteringen.

För den bredare förståelsen kan noteras att Sida hade 133 olika avtal med UNDP vid utgången av 2024. Det är således inget avvikande mönster att låta UNDP implementera biståndsprojekt, vare sig i Somalia eller någon annanstans. Utbetalningen till Världsbanken om 40 miljoner var en fortsättning på ett program som Sida gick in i redan 2021.

Fru ordförande! I KU-anmälningarna tas bristande transparens upp. Jag vill här framhålla att regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att öka transparensen inom biståndet. Det är viktigt. Det ska vara enkelt att se vart och till vad svenska skattemedel går. Sida har därför bland annat fått i uppdrag att säkerställa ökad transparens genom att bland annat modernisera openaid.se. Stödet till Världsbanken och UNDP liksom övrig biståndsfinansierad verksamhet redovisas där.

Politikens övergripande inriktning framgår bland annat av Tidöavtalet, budgetpropositionen och regeringens reformagenda för biståndet liksom i samarbetsstrategier och regleringsbrev.

Samtidigt finns det, som ni sa, fru ordförande, uppgifter i det här som omfattas av utrikessekretess. Dessa uppgifter har sekretessmarkerats då det bedöms kunna störa Sveriges relationer med andra länder eller skada Sveriges intressen om de röjs. Jag kommenterar därför detta bättre i den slutna sessionen.

Fru ordförande! Låt mig avslutningsvis, utifrån de frågor som kommit från KU, tillägga att UD har varit tydligt i dialogen med Somalia om hur vi ser på att Somalia ensidigt fattade beslutet att förklara biståndschefen vid Somaliasektionen vid Sveriges ambassad i Nairobi persona non grata.

Regeringen har också självklart varit tydlig i dialogen med Somalia med att den tar starkt avstånd från alla former av antisemitism och alla typer av Hamashyllningar.

Därmed, fru ordförande, välkomnar jag de frågor som utskottets ledamöter vill ställa till mig.

Ordföranden: Tack så mycket för inledningen!

Då kommer vi på samma sätt som tidigare att börja med att först lämna ordet till det parti som är anmälande parti.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack för den omfattande inledningen, Diana Janse! Precis som du sa har vi ett omfattande material. Ingen ska anmärka på just det i alla fall.

Det som slog oss vid förra veckans möte var förstås att generaldirektören nämnde att han inte var insatt i det här. Även om det inte är ett formellt samarbetsavtal med juridisk giltighet och så är det ändå någon form av avtal.

Ambassadören och premiärministern har tagit i hand på eller på annat vis gjort tydligt att de är överens om en viss ordning.

Han nämnde att han inte kände till detta förrän vid ett långt senare tillfälle. Det kan man ju undra en aning över. På samma sätt kan man fråga sig … Jag kanske bara vill be om en liten förklaring eller ett förtydligande där.

Ambassadören är såvitt jag vet och förstår utsänd av Sveriges regering, alltså UD i det här fallet, medan Sida är en myndighet som är … Det finns alltså ingen… Det finns en koppling givetvis mellan Sida och Regeringskansliet. Det förstår jag. Men de människor som är engagerade i detta, alltså generaldirektören och hans stab, å ena sidan, och ambassadören och allt som hör till Regeringskansliet, å andra sidan – det förefaller ändå lite som en fråga man skulle kunna ställa: Hur kommer det sig att ambassadörens relation till UD inte avspeglades i en kommunikation till, och med, Sida i det sammanhanget, när avtalet, om man får kalla det avtal, förhandlades fram?

Diana Janse: Jag har bilden att Sida var informerade om den här uppgörelsen. Det finns e-postkorrespondens från oktober, november och december som har delgivits konstitutionsutskottet, och där framgår det att dialogen med Somalia om biståndss- och återtagandefrågor diskuterades med Sida och Sidautsända vid ambassaden.

Det finns ju ytterligare en dimension här. På sektionskansliet till Somalia på ambassaden i Nairobi finns det både Sidapersonal, eller utsända av Sida, och UD-personal under ledning av ambassadören. Det är ytterligare en dimension. Men min bild är att även Sida i Rissne var informerade om det här. Sedan betyder inte det nödvändigtvis att generaldirektören Granit hade hört talas om det. Sida är stort, och information når inte alltid fram.

Det var väl inget mer? Eller var det en följdfråga?

Jan Riise (MP): Det var väl lite om relationen Regeringskansliet–UD–ambassad i förhållande till Regeringskansliet–myndighet–Sida, om det är någon skillnad där som gör att det kan uppstå den typen av, vad ska vi säga, erfarenheter som säger att den ena vet inte riktigt eller har inte nödvändigtvis kännedom om vad den andra gör.

Diana Janse: Min bild är att ambassaden … att den här diskussionen pågick om hur vi skulle förhålla oss till och hur vi skulle försöka operationalisera den här uppgörelsen. Den pågick både på ambassaden, i ambassadens kontakter med Afrikaenheten på UD och i ambassadens kontakter, både via ambassadören och via biståndsrådet, med Sida i Rissne.

Jan Riise (MP): Jag ber att få återkomma till det vid nästa möte.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Jag funderar på när just du fick en signal om att Sida uppfattade att det fanns hinder för dem att genomföra den överenskommelse som ambassadören hade slutit. På vilket sätt gavs då Sida styrning i det här ärendet från departementets sida?

Diana Janse: Jag vet inte vilken signal eller exakt vad du refererar till och menar med en signal om hinder att genomföra. Det var ju en dialog, en intensiv

dialog, inom ambassaden eller sektionskansliet och mellan Sida i Rissne och UD, som jag uppfattar det: Vad skulle vi kunna göra? Skulle vi kunna göra det här, eller skulle vi kunna göra det där? Hur matchar det här med behov? Hur matchar det här med vad vi kan leverera på inom ramen för strategin, till exempel – alltså vad Sida kan leverera på inom ramen för strategin?

Den diskussionen fördes ju tills man hittade någonting som Sida sa: Det här är bra. Det här passar inom ramen för strategin. Det här vill vi göra. Det var ju så man landade.

Från UD:s håll har vi, och det är väl dokumenterat i det ni har fått, gång på gång på gång understrukit att Sidas gängse beredningsrutiner ska följas. Det är intressant att notera att inget i listan på möjliga insatser från början har blivit av. Det är en konsekvens – eller så tolkar jag det i alla fall – av att Sida menar: Det här kan vi göra, och det här kan vi inte göra. Den diskussionen och beredningen har fortgått.

Vasiliki Tsouplaki (V): Men då är din bild att den här dialogen har liksom rullat på på ett bra sätt och att det inte har funnits något behov av att politiskt ingripa med förnyad strategi, ny förordning, regleringsbrev eller någon typ av formell styrning? Det här har kunnat fungera utifrån liggande papper, så att säga?

Diana Janse: Fru ordförande! Ja. Min bild var att Sida hade den styrning som de behövde, så att säga. Sedan har jag också tagit del av vad generaldirektören Granit sa till utskottet, och där framgår det något slags: Vi hade ingen styrning. Den bilden kom fram.

Först kan jag konstatera att Sida har haft en strategi för Somalia hela tiden, och det är inom ramen för den strategin som det här projektet som man landade i har beslutats. Den strategin är från 2018, så den har varit med länge. Det finns med.

Men det finns också insatstekniska regler som uppenbarligen har hållit Sida tillbaka. Därför kom det också fram så småningom – jag vill minnas att det var på våren – en diskussion om att Sida behövde … ville ha formell styrning för att kunna fatta det beslutet.

Det har att göra med att när en strategi är på väg att löpa ut står det i regleringsbrevet att Sida inte får teckna upp hur mycket pengar som helst bortom när strategin löper ut. Det är max – nu ska vi se så att jag säger rätt – eller 40 procent ska vara ointecknat efter första året, efter två år är det 80 procent och efter tredje året ska allting vara ointecknat. Detta är för att skapa handlingsutrymme för en regering så att inte alla pengar är uppätna av tidigare beslut, så att säga.

Därför ville Sida få göra ett avsteg från detta för att kunna fatta beslut om den här insatsen. Så har jag uppfattat det. Därmed kom diskussionen om förtydligad eller extra styrning på bordet. Med det fattade också regeringen ett sådant beslut i regleringsbrevet i maj, tror jag – nej, i juni 2025.

Hans Ekström (S): Tack så mycket för svaren så här långt!

Vi har i EU-sammanhang lärt oss att det finns non-papers. Här har vi då ett icke-avtal som ändå är någon typ av överenskommelse, om jag förstår saken

rätt. Men den fråga man då ställer sig är: Vilken typ av beredning skedde av överenskommelsen? Vilken typ av förankring skedde av den? Och var Sida indragna i beredningen och framtagandet av icke-avtalet?

En följdfråga på det i sin tur: Det verkar ju ha skapat lite gnissel. Åtminstone Sidas generaldirektör visste inte om icke-avtalet under en period på ett och ett halvt år, och det har skapat gnissel. Finns det något samband mellan denna informationslucka på ett och ett halvt år och att en svensk statstjänsteman förklaras persona non grata och blir utvisad? Finns det någon händelsekedja där, eller ser det bara ut som att det finns en händelsekedja? Det är väl frågan.

Till slut vill jag också fråga: Förankrade regeringen diskussionen i Utrikesnämnden om den här typen av icke-avtal eller vad man ska kalla det?

Diana Janse: Överenskommelsen är att betrakta som en viljeyttring. Det är inget legalt bindande avtal. Det har inte heller förankrats i Utrikesnämnden. Där ska frågor av stor vikt för Sverige förankras, och det bedöms inte detta vara. Det var en viljeyttring och en överenskommelse om att arbeta tillsammans.

Den gjorde, som jag uppfattar det, ambassadören utifrån sin tolkning av sitt uppdrag, nämligen att försöka få till en bättre dialog med Somalia så att vi kunde få fart på återvändandet och i den dialogen luta oss mot att vi sedan 1975, minst, har ett generöst bistånd till Somalia som man skulle kunna använda sig av som en del i den här processen. Utifrån det har han kommit överens med Somalias ledning om detta.

När det gäller gnissel eller inte gnissel kan jag kanske kommentera personalärenden närmare i detalj i den slutna sektionen, så jag stannar där.

Hans Ekström (S): Då ska man se det som att framväxten av den här vad vi nu ska kalla den för – handskakningen eller viljeyttringen – är framdriven av ambassadören och kommer ur den ändan, inte som att regeringen har gett ett uppdrag till ambassaden? Är det så vi ska förstå det? Och har ambassadören då förankrat detta med regeringen under tiden, eller hur ska vi se på det?

Diana Janse: En ambassadör har ju ett brett uppdrag. Det är ofta ganska … Det är att företräda Sverige och driva de frågor som är viktiga utifrån svenska intressen. Det är sällan det är extremt formaliserat. Det medskick ambassadör Waern hade var att frågan om återvändande är prioriterad.

Att biståndet är en del av vår utrikespolitiska verktygslåda är inget unikt i Somalia. Det är det också på andra ställen där vi ger stort bistånd. Utifrån detta arbetade han fram en överenskommelse med Somalia: Vi försöker göra det här, och ni försöker göra det här.

Ordföranden: Då går vi över till de övriga partierna i storleksordning. Jag lämnar först ordet till Sverigedemokraterna.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Jag har i nuläget inga obesvarade frågor.

Oskar Svärd (M): Ordförande! Tack för inledningen och svaret på frågorna hittills!

Om jag har förstått svenskt bistånd till Somalia rätt är det någonting som Sverige har givit under decennier, alltså under flera mandatperioder med olika regeringspartier. Min fråga kanske egentligen är två frågor som jag slår ihop till en och samma: Går det att säga någonting om hur lång tid Somalia har tagit emot svenskt bistånd, och har förhållandena i Somalia förändrats under den tiden? Jag tänker då bland annat på möjligheten att följa upp bistånd och hur de har hanterats.

Diana Janse: Vi har sökt, funnit och daterat det tillbaka till 1975. Då finns det i OECD-Dac registrerat svenskt bistånd. Sannolikt började det långt innan dess med kristna missionärer, kanske någon gång på 1800-talet. Lång tid har vi alltså haft samröre med och samarbete i Somalia.

När det gäller uppföljning av biståndet ska det följas upp årligen. Riksdagen får väl också en skrivelse om biståndets effekter.

Jag vet inte om det har gjorts något slags samlad Somaliautvärdering av biståndet i Somalia under alla dessa decennier. Det tror jag inte. Jag har i varje fall inte hört talas om en sådan. Men enskilda biståndsinsatser följs upp löpande, som jag har redogjort för tidigare.

Det är en del av själva överenskommelsen. Man anslår biståndspengar för ett specifikt syfte, ett projekt. Sedan har Sida när de jobbar med detta noggranna rutiner om att följa upp resultat, hur det löper på och att det fungerar som det var avtalat och tänkt.

Mycket av den här informationen finns på openaid.se, Sidas webbplats. De samlar också in fakta och underlag från bistånd som kanaliseras via andra myndigheter, till exempel FBA och så vidare, så att det ska finnas samlat på en webbplats. Sedan rapporterar de också till OECD-Dac.

Där går nog mycket av det ändå att hitta, även om man får bygga ihop det själv.

Oskar Svärd (M): Tack för svaret. Jag har inga fler frågor i denna del.

Muharrem Demirok (C): Tack, statssekreterare Janse, för den ingången och svaren på de tidigare frågor som har ställts.

Det är ett gediget underlag som vi har fått. Det gör också att det blir en spännande läsning rakt igenom. Det finns väldigt gott om underlag att sätta sig in i.

Jag vill börja med det som statssekreteraren började med i det förra ärendet, nämligen regeringsformen och hur regeringen har att hantera bland annat utrikespolitik.

Det stämmer precis det som statssekreteraren inledde med. Det finns också en ytterligare tillämpning, beredningskravet, som är helt avgörande, och lagligheten i de beslut som fattas inte minst från myndigheter.

När man följer tidslinjen som vi har fått utskickad och underlaget är det ganska tydligt att den 4 december får Sveriges ambassadör i Somalia anvisningar från Regeringskansliet om hur och vilka initiativ som Sverige kan

och bör vidta. Den 17 december 2023 meddelas uppgörelsen klar från ambassaden.

Somaliska regeringen går ut med ganska stora ord och förklarar att man har en överenskommelse. Ganska omgående kommer sedan korrigeringar i mejl från Regeringskansliet till sin personal att detta är mer att se som en viljeinriktning, och Sida har inte påbörjat någon beredning.

Frågan om beredning är central i hela det här ärendet. Jag undrar som statssekreteraren vet om Sida påbörjade någon beredning av det här ärendet därefter.

Diana Janse: Tack så mycket, ledamoten Demirok.

Jag vet inte exakt vad Sida gjorde och inte gjorde, och hur diskussionerna gick på Sida. Jag kan bara konstatera att vi signalerade att beredningsrutinerna måste följas när vi nu ska till att försöka att operationalisera den här idén om ett bättre fungerande samarbete mellan Somalia och Sverige.

Det pågick säkert massor med olika samtal både på plats, på Sida HQ och på UD:s Afrikaavdelning, men jag vet inte exakt när och hur. Jag kan bara konstatera att vi var tydliga med beredningskravet.

Jag kan konstatera att många olika idéer prövades och förkastades innan man landade i vad man ville gå vidare med som Sida bedömde: Det här är bra. Det här är inom ramen för vår strategi. Det här kan vi göra. De här kan vi samarbeta med. Det här blir bra. Det handlar också om att Somalia tycker: Det här gillar vi också.

Muharrem Demirok (C): Jag har ytterligare följdfrågor på det här.

När man sedan följer den mejlkonversation som vi i det här rummet kan diskutera är det tydligt att Sida jobbar på lösningar. Biståndsrådets olika försök till konstruktiva lösningar är ganska tydliga i det initiala skedet.

Sedan sker någonting här i den mejlkonversation som finns och i de interna dokument som vi har kunnat ta del av där Sida också varnar för svårigheten att kunna följa biståndets regelverk.

Kände statssekreteraren till att de här varningarna framförts av biståndsrådet?

Diana Janse: Jag är lite osäker på exakt vad du refererar till där. Jag kan säga att det övergripande medskicket var: Beredningsrutinerna ska följas. Det här ska beredas. Det var vad som upprepades gång på gång från UD:s Afrikaenhet.

Uppstår då svårigheter får man hitta andra lösningar. Det utgår jag från att man har resonerat om på plats. Jag utgår från att det var därför man tittade på vissa projekt, och de förkastades för att Sida inte uppfattade det som att det var en bra väg framåt. Man identifierade till slut Världsbanken och UNDP. Så tolkar jag det.

Muharrem Demirok (C): Jag har en sista följdfråga.

Efter att de interna varningarna har skett eskalerar situationen ganska snabbt här till att biståndsrådet på plats förklaras persona non grata den 18 mars 2025.

I förra veckan hade vi den förra generaldirektören Granit här. Jag ställde frågan om detta var någonting som skett tidigare, att det var vanligt förekommande att enskilda statstjänstemän förklarades persona non grata på det sättet. Det var helt unikt. Exceptionellt, konstaterade jag att man skulle kunna kalla det hela.

Min sista fråga är kanske mer av ett reflekterande från statssekreterarens sida. Hur ser statssekreteraren på att den somaliska regeringen fick idén till att rikta kritik mot just denna enskilda tjänsteman som internt också varnat för att svenska biståndsregler inte kunde följas?

Diana Janse: Tack för frågan.

Jag ber att få återkomma till det i den slutna sessionen.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för svaren så här långt.

En del som har diskuterats är konstruktionen där man först hade Världsbanken som utförare av projekt och sedan övergick till UNDP. Det har funnits en del ifrågasättanden om varför det skedde.

Skulle du kunna ge lite bakgrund till det, tack?

Diana Janse: Tack så mycket, ledamoten Brunegård.

Det hade att göra med att konstruktionen av världsbanksfonden som Sverige tillsammans med andra givare gav finansiering till var sådan att det inte gick att skjuta till mer pengar.

Det hade att göra med att tanken var att biståndsgivare ger Somalia möjlighet till vissa saker och finansierar det och den somaliska sidan ska själv finansiera en del. Sedan över tid ska den somaliska finansieringen öka och de ska bära mer och mer av ansvaret själva.

Därför var det i strid med den idén. Nu var det dags att Somalia skulle ta en större del. Därför var det inte förenligt med fondens konstruktion.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för det.

UNDP är en av FN:s största underorgan och arbetar i många länder med svåra miljöer. Uppfattar du från regeringens sida att man på något vis devalverade kraven genom att övergå från Världsbanken och till UNDP? Fanns det större risk att det skulle finnas korruption som inte följdes upp, och så vidare?

Diana Janse: Jag kan bara konstatera att både Världsbanken och UNDP är partner som vi arbetar med i många länder med goda erfarenheter från båda organisationerna. Vi har stort förtroende för båda organisationerna.

Vi är också väldigt aktiva. Vi är en delägare i Världsbanken. Nu vet jag inte om vi sitter i UNDP:s styrelse, men vi gjorde det i varje fall då. Nej, det tycker jag verkligen inte att man kan säga.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har inga ytterligare följdfrågor. Jag bara tackar för svaret.

Mauricio Rojas (L): Tack, statssekreteraren, för svaren och också för redogörelsen.

Om jag har förstått dig rätt har du sagt att Sida var inblandat på något sätt i framtagandet av överenskommelsen eller viljeyttringen med Somalia.

Men Jakob Granit, före detta generaldirektören, fick för en vecka sedan en fråga om detta och sa att Sida var inte alls inblandat i överenskommelsen.

Sedan fick han en följdfråga från Hans Ekström, där man påstod att Sida inte var inblandat i beredningen eller på något sätt i det här.

Hur kan jag få ihop detta? Tack så mycket.

Diana Janse: Mig veterligen var inte Sida med i framtagandet av överenskommelsen. Det var en dialog mellan ambassadören och Somalias ledning: Hur kan vi få bättre igång återvändandet? Hur kan vi jobba bättre tillsammans? Hur kan vi kalibrera svenskt bistånd så att det bättre matchar somaliska regeringens prioriteringar?

Där tror jag inte att Sida var med i det skedet och i de samtalen. Men sedan när det kommer till att operationalisera det blir Sida en lämplig aktör, eftersom det också är i linje med Sidas strategi från 2018 som då var förlängd.

Det är i linje med regeringens övergripande biståndspolitiska prioriteringar och viljan att hitta synergier mellan bistånd och migration och också kunna villkora bistånd.

Där kom Sida in. Då var vi tydliga med att då ska Sidas beredningsrutiner etcetera hållas.

Rent teoretiskt hade regeringen också kunnat gå vidare själv och fattat beslut om ett stöd utan Sida. Vi har en anslagspost som heter AP33 Strategiska stöd inom biståndets utgiftsområde 7. Det hade man rent teoretiskt.

Det går att arbeta sig vidare med Sida i detta på att bra sätt så att det blev ett bra utfall. Men man hade också kunnat tänka sig att regeringen själv hade kunnat besluta att göra en insats via Världsbanken, UNDP eller någon annan partner som vi också jobbar med i andra sammanhang. Så gör vi i andra fall.

Mauricio Rojas (L): Jag har mer av en allmän fråga. Att koppla ihop biståndspolitiken med migrationspolitiken är inte okontroversiellt; det finns många kritiker. Vad jag förstår finns det kritiker också inom Sida.

Min fråga är därför: Hur bedömer statssekreteraren viljan eller beredskapen från Sida att arbeta för den här kopplingen mellan migration och bistånd?

Diana Janse: Det kan väl finnas motståndare till den här politiska viljeinriktningen på Sida. Det gör det säkert, och det finns det säkert också på andra myndigheter liksom i befolkningen i stort. Men jag utgår från att Sidas tjänstemän agerar professionellt som statstjänstemän och att de skiljer på politiska åsikter och sitt utövande av uppdraget.

Ordföranden: Vi ger möjligheter till ytterligare frågor från partierna utifrån dem som har ställts om man upplever att man har ytterligare följdfrågor som kan ställas i det öppna forumet. En del frågor har hänvisats till det slutna.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag fortsätter lite grann på samma spår som Mauricio Rojas – det som Jakob Granit kallade för ett transaktionellt förhållande. Man är lite ovan att jobba på det här sättet, där det egentligen finns ett villkorande

i botten av biståndet utifrån att man också ska uppnå andra mål än just de biståndspolitiska.

Jag funderar på den intressekonflikt som kan uppstå när man har målet att Somalia ska återta sina medborgare och även andra mål som styr biståndets arbete. Det vi har sett på ambassaden i Nairobi är just att de här målen ibland inte riktigt synkade så väl som regeringen kanske hade hoppats. Någonstans kanske man har byggt in en intressekonflikt som kan uppstå. Det finns en förväntan att man ska jobba i Team Sweden och jobba tillsammans kring utrikespolitiken, men man har kanske olika roller och olika mål som man ska försöka uppnå.

Jag vill bara höra om du skulle kunna resonera lite grann kring det här. Hur ska man ta sig ur, eller vilket mål ska prioriteras? Hur ska man göra det här? Vi kan se i korrespondensen från ambassadören att han emellanåt är lite förtvivlad för att det är svårt att navigera i de ibland motstridiga mål som regeringen har satt upp.

Diana Janse: Fru ordförande! Tack, ledamoten Tsouplaki, för frågan! Jag kan konstatera att biståndets mål är väldigt vitt. Målsättningen är väldigt bred: att förbättra livsvillkoren för människor i fattigdom och förtryck och så vidare.

Jag har lite svårt att känna igen mig i bilden av att det genast finns inbyggda konflikter. I min värld kan man tänka sig x antal olika insatser som ryms inom ramen för biståndets mål. Man kan också ringa in de insatser som uppfyller biståndets mål och även rimmar med svenska intressen och svenska mål.

Det här är en del av den biståndsomläggning vi har gjort. Vissa utmålar det som en stor konflikt, men jag tycker inte att det är det. Jag tycker att man kan fånga båda; man kan göra något som är bra för Somalia, bra för fattiga människor, bra för landets utveckling och något som är bra för Sverige.

Vasiliki Tsouplaki (V): Till de olika mål som regeringen har tillkommer förstås Somalias regerings mål. Där är det tydligt att de har efterfrågat specifika insatser och tjänster som skulle kunna hamna på Regeringskansliet. Det här är något som Sida varnar för i ett tidigare projekt: Där man har haft anställda just på det här sättet har det inte har fallit så väl ut.

Jag uppfattar att man efter en period med diskussioner bestämmer sig för att i stället låta Justitiedepartementet kanalisera pengar så att man skippar Sidaspåret och låter Justitiedepartementet gå igenom IOM och se till att det blir anställda som kan lösa migrationsfrågorna där.

Jag vill bara höra om statssekreteraren har varit inblandad i den typen av diskussioner och avvägningar i regeringen, alltså när man har fått varningssignalerna från Sida men ändå väljer att gå vidare med att göra en sådan satsning på ett annat departement. Kan du säga något om det?

Diana Janse: Det ledamoten refererar till som Somalias mål är i det här fallet Somalias nationella utvecklingsplan, som man har valt att fokusera på och välja att stötta via både världsbanksinsatsen och UNDP-insatsen. Det är ett sådant dokument som är vägledande i många utvecklingsländer; man tar fram

ett dokument som ska vara vägledande för hur man prioriterar när det finns så oändligt många behov.

Jag tycker inte att det är så konstigt att biståndet utgår från partnerns prioriteringar. Som jag sa i mitt inledningsanförande är det ändå de som ansvarar för att försöka driva utvecklingen i sitt land framåt.

När det gäller överväganden som har gjorts på Justitiedepartementet har inte jag varit inblandad i det, så den frågan passar jag.

Hans Ekström (S): Jag återkommer lite grann till överenskommelsens form och om den formen har skapat en otydlighet också internt och i kommunikation mellan Regeringskansliet, Sida, ambassadör och medarbetare. Här har man den typ av otydlighet i styrning som det kanske blir när den formen av överenskommelse ska ligga till grund för olika slag av det som statssekreteraren kallar för operationalisering av överenskommelsen. Att den inte är nedskriven gör att den också är svår att operationalisera. Folk vet inte riktigt vad de ska göra – om jag uttrycker mig så – och vad de har mandat att göra.

Det finns kanske också en risk i och med att det inte finns någon projektplan, antar jag, och ingen riktig budget. Det finns inte heller någon uppföljning.

Skulle statssekreteraren vilja kommentera om det där är ett vanligt sätt att göra den här typen av överenskommelser? Jag ska i min uppräkning av det jag kan se som potentiella problem lägga till den del som ligger på oss: Det är också svårt att granska.

Diana Janse: Jag måste nog säga att jag har en lite annorlunda bild. Jag tycker ändå att vi utifrån viljeyttringen och den överenskommelse som slöts har arbetat oss framåt bra i att operationalisera det här och få igång en ordentlig dialog om vad som är viktigt också för Sverige, och inte ensidigt fokusera på att vi ger Somalia stora summor i biståndspengar varje år. Jag kommenterar gärna resultaten mer i detalj i den slutna sessionen.

När det gäller uppföljningen håller jag inte med om att det inte skulle ske någon sådan. Vad Sida i slutändan kom att fatta beslut om när det gäller insatsen och stödet till världsbanksfonden, som var ett program som man redan var en del av sedan 2021, om jag minns rätt, utvärderas ju precis som alla andra biståndsinsatser. Det följs upp, det utvärderas och det kontrolleras. Detsamma gäller UNDP-stödet. Jag delar bara inte riktigt bilden.

Gudrun Brunegård (KD): Under resans gång kommer det upp en del saker som kanske skulle må bra av att förtydligas. Du nämnde att det svenska biståndet under de senaste perioderna har gått till att stötta Somalias nationella utvecklingsplan. I medierna har det framställts som att Sverige skickar pengar rakt in i ett regeringskansli till tjänster som inte finns och att det är en form av muta.

Skulle du kunna beskriva lite mer av vad Sveriges stöd går ut på?

Diana Janse: Det var också det jag refererade till i mitt inledningsanförande: Jag känner inte igen mig i den bild som har tecknats i medierna. De stöd

Sverige i slutändan bidrar till och som Sida har fattat beslut om är biståndsinsatser inom ramen för beprövade organisationer, som i sin tur också ansvarar för uppföljning och kontroll. Sida kontrollerar också. Det är inte biståndspengar som har gått ned i premiärministerns ficka på det sätt som har tecknats i medierna, utan långtifrån. Det handlar om habila biståndsinsatser med god uppföljning och kontroll.

De här stöden – nu minns jag inte riktigt vilket som var vilket – syftar till att stärka det somaliska regeringskansliet. Det har varit fokus på några departement, och ett har varit motsvarande Statsrådsberedningen, alltså premiärministerns kansli, och deras förmåga att hantera ärenden, bereda, styra, leda och så vidare. Andra departement har varit arbetsmarknadsdepartementet och, om jag minns rätt, socialdepartementet. Jag letar här efter närmare information, men jag har ingen.

Det har alltså varit syftet. Som alla förstår är det svårt att leda ett land, driva utveckling i ett land och fatta beslut om reformer om man inte har ett välfungerande regeringskansli. Det är väldigt mycket av kärnan i det som programmet syftar till.

Ordföranden: Jag uppfattar det som att det inte finns några frågor från övriga, och jag hinner ställa en egen liten fråga för min del.

Den är kopplad till den instruktion som regeringen har tagit fram till Sida och som det har hänvisats till flera gånger. Den har också ändrats. I denna instruktion finns en punkt som handlar om att man ska säkerställa att bistånd inte ges till aktörer som bedriver eller stöder antidemokratiska verksamheter, våldsbejakande extremism, islamism, antisemitism, terrorism och så vidare.

Det är i grunden givetvis bra, men kopplat till detta finns en frågeställning som vi har skickat in kring de uttalanden som premiärministern i Somalia gjorde med anledning av Hamas attack mot Israel. Han hyllar där Hamas som en frihetsrörelse. När vi ställde frågor om det är svaret vi har fått att man inte kände till de uttalanden som var gjorda förrän det blev känt i medierna långt efter att det hade hänt.

Min fråga är: När man ändå fick kännedom om de uttalanden som hade gjorts – vidtog man då några åtgärder, eller fick det några konsekvenser?

Diana Janse: Fru ordförande! Låt mig börja med att säga att regeringen tar starkt avstånd från alla former av antisemitism och alla typer av Hamas-hyllningar, precis som jag sa i mitt inledningsanförande. Det här har vi varit tydliga med i olika sammanhang, även i dialogen med Somalia. Att klargöra detta är en åtgärd vi har vidtagit från regeringens sida.

När det kommer till den enskilda insatsen säger jag återigen att det är Sida som fattar beslut om insatsen, och det är Sida som följer upp, kontrollerar och fattar nya beslut om man så finner lämpligt eller nödvändigt.

Ordföranden: En slutlig fråga från mig.

I Dagens Nyheter den 27 oktober 2025 finns en artikel om detta. Det framgår på ett ställe i artikeln att när man först frågade efter underlag fick man besked att akten var tom.

Tre dagar senare återkommer man och säger att det finns handlingar. Har du någon kommentar till det?

Diana Janse: Nej, det har jag inte. Det kan väl vara så att man ligger efter med att diarieföra dokument. Det är högt arbetstempo, och det kan glömmas bort. Det kan möjligtvis vara en förklaring, men jag ska vara tydlig med att jag spekulerar.

Ordföranden: Jag tittar runt i rummet, och ingen viftar i nuläget. Då avslutar vi den öppna delen av utfrågningen. Vi kommer att förflytta oss till konstitutionsutskottets sessionssal.

Jag ajournerar mötet nu, och jag föreslår att vi återupptar mötet kl. 12.00.

Sluten del[2]

Ordföranden: Klockan är tolv, och vi återupptar mötet. Vi går nu över i en sluten del med anledning av att vi har sekretessbelagda handlingar. Vi är på punkten gällande granskningsärendena 25, 27 och 32 om Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Jag ger även här Diana Janse möjlighet att säga något inledande om hon vill.

Diana Janse: [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Låt mig understryka att UD, som jag sa i mitt första inledningsanförande om Somalia, således har varit mycket tydliga i dialogen med Somalia om hur regeringen ser på landets ensidigt fattade beslut om att förklara biståndschefen vid Somaliasektionen i Nairobi persona non grata.

[sekretess]

Ordföranden: Vi tackar så mycket för det. Vi kommer att ha utfrågning i denna slutna del enligt samma princip som vid det öppna sammanträdet. Det innebär att vi först ger ordet till anmälande partier i den ordning anmälningarna kommit in. Sedan går vi över till övriga partier i storleksordning.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Nu kan vi prata på ett annat sätt.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Diana Janse: Tack så mycket, ledamoten Riise! Ja, det var jag som besökte Somalia i november 2022. Det är korrekt – det var före reformagendan. Men det var redan framlagt i regeringsförklaringen att vi skulle kunna villkora bistånd mot migrationsåtaganden.

[2] Under utfrågningen förekom uppgifter som kan omfattas av sekretess. De ställen där uppgifter har uteslutits markeras med [sekretess].

Var Somalia piloten? Det vet jag inte riktigt, för det här har i någon mån också tillämpats på EU-nivå. Jag vet inte riktigt när det började. Jag följde inte frågorna i detalj innan regeringen tillträdde. Men jag vet till exempel när det gäller återvändandet att Irak är en annan fråga av stor prioritet, inte bara för Sverige utan också för andra EU-länder. Där fanns det också något slags villkorande gällande viseringsförfarandet i förhållande till att Irak tog tillbaka sina medborgare enligt folkrättsliga förpliktelser.

Jag vet inte om det riktigt var en pilot, men man var tidigt ute i alla fall. Det var ett konkret första steg för att säkerställa att vi skulle kunna operationalisera den här politiken och få fart på återvändandet.

[sekretess]

Vad gäller styrningsfrågan kan jag säga att den Somaliastrategi som fanns och fortfarande finns antogs 2018 och gällde till 2022 och sedan har förlängts vid olika tillfällen. Jag läser nu direkt från den, för den har också ett migrationsmål: ”Inom ramen för strategin ska Sida också bidra till att stärka Somalias kapacitet att hantera migration, inklusive återvändande, såväl inom som till och från Somalia, på ett sätt som säkrar migranters och flyktingars rättigheter och bidrar till landets utveckling.” Den här möjligheten har alltså funnits sedan 2018.

Sedan var jag inne på de tekniska aspekterna, som kan ha gjort att Sida ville ha ett tydligt uppdrag just för att inte gå i klinch med insatsreglerna om att man inte får teckna upp för mycket pengar efter att en strategiperiod tar slut, i och med att de här förlängningarna har varit ganska korta.

Jan Riise (MP): Jag vill ställa en följdfråga, men jag kan återkomma till den, så får jag en lite större bredd på frågorna så länge.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag har ett helt gäng frågor, Diana Janse. Jag skulle kunna haka på det som Jan Riise var inne på och som du svarade på kring den här strategin. Den förlängdes många gånger, och nu höll den på att löpa ut. Jag tänker mig att ni hade uppmärksammats på att det var ett bekymmer att de här detaljerade begränsningarna fanns. Varför förlängdes inte strategin över en längre period för att man skulle kunna få arbetsro och hitta formerna på ett lättare sätt? Det är en fundering jag har.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Det var mycket. Jag kan stanna där så länge.

Diana Janse: Fru ordförande! Varför förlängdes inte strategin längre? När regeringen tillträdde var det ganska många strategier som löpte ut samma år. Det var kort om tid, och det fanns ingen möjlighet att skriva nya strategier. Därför valde vi att förlänga Somaliastrategin; om jag minns rätt var det med 18 månader vid det första tillfället.

Det gjorde vi med andra strategier också. Vi förlängde befintliga strategier. Vi var mitt uppe i eller hade precis börjat en stor omläggning av biståndet. Att

skriva om en strategi, med alla de processer och konsultationer och sådant som görs, är ett ganska stort och tidsödande arbete.

Det handlade också om resurstilldelning och en del av reformarbetet, som gick ut på att vi hade sagt att vi ville minska antalet biståndsländer och öka stödet till Ukraina. Exakt hur det skulle finansieras och hur medel inom biståndsanslaget skulle omfördelas var inte klart från dag ett. Den diskussionen och den förhandlingen pågick också över tid. Därför handlade det också om något slags återhållsamhet, att inte sjösätta någonting som sedan kanske ska avvecklas.

Det var alltså en rad faktorer som gjorde att vi valde att förlänga strategin. Och Somaliastrategin är inte ensam om att ha blivit förlängd flera gånger. Jag kan också säga att nu bereds en ny strategi. Det arbetet är i full gång.

[sekretess]

[sekretess]

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Vill du redogöra lite grann för hur du agerade utifrån de olika signalerna, som kom dig till del?

Diana Janse: Fru ordförande! Jag vill inte ge mig in på att spekulera i exakt hur han tänkte och resonerade innan han skickade sms till mig. Det tycker jag vore olämpligt, av många skäl.

Hur jag agerade? Ja, det fanns väl inte ett sätt som jag agerade på. Ibland agerade jag inte alls. Någon gång vände jag mig kanske till Afrikaenheten och bad att få information om hur det gick där nere.

[sekretess]

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

Det här sätter fingret på det vi var inne på i den öppna delen, att beredningen av hela frågan skapar en osäkerhet i organisationen, som jag läser det.

Längst ned på sidan 4, när han svarar på mina frågor säger han: Ja, vi granskas av Riksrevisionen, och vi kan inte göra det här.

Det framstår alltså och verkar ju – om man ska vara lite hård – som att den svenska statsapparaten sätter krokben för sig själv här. Jag skulle gärna vilja få en kommentar till det.

Diana Janse: Jag måste säga att jag inte hittar exakt de citaten. Men jag har också läst det här och ska försöka svara ändå.

Sida hade en strategi på plats hela tiden. Jag delar alltså inte bilden att styrning saknades. Det gör jag inte. Sedan har vi varit inne på exakt hur mycket av Sidas portfölj som är upptecknad och hur mycket de kan teckna upp utifrån när strategin löper ut och så vidare. Den detaljupplösningen hade inte jag när jag satt på kontoret.

Men min bild var att Sida hade den styrning som behövdes. När det framkom väldigt tydligt att de ville ha eller när jag fick frågan om att Sida ville

ha och efterfrågade formell styrning fick de det. Då satte vi igång med att bereda det. Det gjordes i regleringsbrevsändringen, om det var i maj.

Hans Ekström (S): Då verkar det som att UD och Sida har väldigt olika bilder av styrningssituationen. Jag tror inte att vi kommer längre när det gäller det just här.

[sekretess]

[sekretess]

Diana Janse: Fru ordförande! Får jag bara kort kommentera det här med de olika bilderna? Jag har bilden att Sida hade den styrningen, men Sida har haft en annan bild. Det intressanta är väl ändå att vi har rett ut det här genom en dialog, och Sida har fått den formella styrningen de har efterfrågat. Jag tycker att det är en illustration av hur viktigt det är att ha en tät dialog, så att man slipper leva i olika uppfattningar eller föreställningar i en massa månader, fram till nästa ledningsdialog till exempel. Det är ändå värt att notera.

Vi redde ut det. Sida fick den styrning som de tyckte sig behöva. Och beslut fattades sedan, först av regeringen med regleringsbrevsändringen och senare av Sida med den här insatsen.

När det gäller korruptionsriskerna är Somalia absolut ett av världens mest korrupta länder. Jag kan konstatera att vi jobbar med utvecklingsbistånd i många länder där korruptionsriskerna är väldigt stora. Men att göra en riskanalys, inklusive av korruptionsriskerna, är en del av den gedigna beredning som Sida gör. Sida ska helt enkelt säkerställa att de är hanterbara och minimerade. Det finns mekanismer för att följa upp och för att avbryta stöd. Det finns avtal om att man ska kunna återkräva pengar om de har gått till något som de inte ska gå till och så vidare. Det är en hel katalog med sätt som Sida använder sig av för att parera den korruptionsrisk som föreligger.

Sedan gäller det det här med valkrets. Återigen: Det här är inte en insats i premiärministerns valkrets på något sätt. Det är en habil UNDP-insats som riktar in sig på statsförvaltningen och Regeringskansliets motsvarighet i Somalia.

Jag kan bara konstatera att de flesta politiker väl försöker hitta sådant. Det har ni säkert också gjort; när ni kampanjar för er valkrets hittar ni någonting att arbeta för i riksdagen som främjar era väljare. Jag tycker inte att det känns som något helt väsensskilt i en politisk realitet.

Sedan kan jag notera att Sida valde att gå vidare med en annan insats. Det var nog bra.

Hans Ekström (S): Du säger att Sida har processer för det här och så. Men problemet var ju att Sida inte var indraget i framtagandet av avtalet. Då förstår jag inte detta med att Sida har processer för att hantera det, när de fick reda på överenskommelsen ett och ett halvt år efter att den slöts. Så under den tiden …

Diana Janse: Som jag sa tidigare är min bild att Sida kände till att den här överenskommelsen fanns. När det gäller att Sida inte hade varit med och tagit fram den, nej, men det var en viljeyttring: Ni gör det här, och vi försöker att

göra det här. Vi försöker leverera på biståndsinsatser som ligger närmare den somaliska regeringens kärnprioriteringar.

Då kan ni notera att ingen av de här insatserna, det här papperet, blev verklighet av det skälet att det inte höll måttet eller att Sida på något sätt bedömde att det inte var görligt, önskvärt, lämpligt eller vad vet jag. Jag ser inte riktigt problemet.

Jag kan bara konstatera att om man tittar på vad vi har lyckats åstadkomma är det ett fantastiskt bra resultat. Vi har för första gången fått en genuin dialog med det somaliska ledarskapet om vad som är viktigt för oss också, och så har vi kunnat använda vårt långvariga partnerskap med Somalia till att bygga upp något som är bra för dem och som också är bra för oss.

Martin Westmont (SD): [sekretess]

Diana Janse: Jag uppfattade inte riktigt frågan.

Martin Westmont (SD): [sekretess]

Diana Janse: När jag menar att det har funnits en formell styrning hela vägen syftar jag på den strategi som fanns, var i kraft och alltjämt är i kraft, nämligen Somaliastrategin. Där finns det utrymme att göra till exempel migrationsrelaterade insatser. Men det finns också möjlighet att göra hela andra insatser, till exempel institutionsbyggande, vilket är det man har gjort. Med detta menar jag att det har funnits en formell styrning som möjliggör den här typen av insatser.

[sekretess]

Ordföranden: Har du någon följdfråga? Nej.

Oskar Svärd (M): Jag hade några små frågetecken, men jag tror att de är uträtade.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag tackar statssekreterare Janse för ytterligare svar.

Vi kommer att återkomma till styrningen. Jag ber om ursäkt om det blir tjatigt, men detta är själva nyckeln i KU:s granskning. Det handlar inte om politiken överlag, för den tar vi kammaren. Här i KU är det styrningen vi tittar på, och det är också den det finns olika bilder av. Utifrån de dokument och de svar vi har fått är det uppenbart att det finns tre olika bilder av detta: UD:s, ambassadörens och Sidas. Då blir det svårt för oss att veta vad som har och inte har skett.

Om vi försöker korsreferera de svar Jakob Granit lämnade till oss i förra veckan med tidslinjer och liknande i underlaget kan vi se att det har kommit tydliga signaler från Sida under hela perioden om att det behövs tydligare styrning från UD. Både strategi och regleringsbrev behöver justeras för att man ska kunna leverera på det som är regeringens ambition och vilja i detta. Enligt Granit, vilket också bekräftas i underlaget, har biståndsrådet kontinuerligt efterfrågat detta för att kunna leverera. Ändå landar det i den korrespondens som finns i kritik mot Sidas agerande. Det sägs att det inte finns en flexibilitet och att det saknas vilja att genomföra detta.

Jag återkommer därför till den fråga flera har ställt, men jag ska försöka formulera den på ett annat sätt. Fanns det i allt det som skedde en möjlighet att få en bättre återkoppling på om styrningen till Sida skedde efter den begäran regeringen hade fått? Det är uppenbart att Sida har uppfattat att man inte har fått det man har begärt. I de svar jag uppfattade från statssekreteraren har ni förväntat er att de har det de ska ha. Däremellan finns ett glapp som jag inte lyckas sluta, och jag vill verkligen sluta det glappet.

Diana Janse: Rent formellt har strategin varit på plats hela tiden, men jag förstår vad ledamoten är ute efter. Jag uppfattar också att det finns en bristande förståelse och kommunikation om man följer mejl och sms. Det har varit svårt att kommunicera och komma överens om en gemensam bild av vad som behövs eller inte behövs.

Jag kan bara säga att när frågan kom till mitt bord via ordinarie beredningsvägar, det vill säga via UD:s Afrikaenhet och vår enhet för styrning av biståndet, beslutade vi att förtydliga i regleringsbrevet att Sida kunde ingå det avtal med UNDP som det var frågan om, och då fick de denna styrning.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Tack, statssekreteraren, för svaret!

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: Jag ska försöka strukturera upp det, för det var lite olika delar.

Det tog lång tid att få den additionella regleringsbrevsändringen på plats, ja, men mycket tar tyvärr lång tid när byråkratins kvarnar ska mala och beredningsrutiner ska följas. Jag tycker inte att detta sticker ut. Men jag kan verkligen också bli frustrerad över att saker tar tid.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Ordföranden: Följdfråga, Muharrem Demirok? Nej, du var klar.

Gudrun Brunegård (KD): Fru ordförande! Jag tackar statssekreteraren för fördjupade svar som ökar tydligheten men också väcker en del andra frågor.

I Andrakammarsalen var vi inne på när en strategi löper ut och det behöver fattas nya beslut, antingen en om ny strategi eller om en förlängning. Men om man passerar ett datum som en strategi är satt till och det fortfarande inte har kommit något beslut, förlängs den då per automatik tills ett nytt beslut kommer?

Diana Janse: Nej. Om en strategi löper ut kan regeringen inte fatta beslut om att förlänga något som inte längre finns. Det kräver att ett regeringsbeslut fattas medan strategin fortfarande är giltig. Då går det att förlänga den.

Gudrun Brunegård (KD): Jättebra att få svar på det.

Nästa följdfråga handlar om hur stort mandat ett biståndsråd har att agera inom sitt område utan att hela tiden återkoppla till huvudkontoret i Sverige.

Diana Janse: Det är lite olika upplägg.

Regeringen ger Sida en påse pengar för ett visst ändamål, till exempel samarbetet med Somalia inom ramen för Somaliastrategin. Regeringen har delegerat de pengarna till Sida.

Sida brukar ibland, ibland inte, vidaredelegera till ambassaden, i formell mening till ambassadören, som i sin tur delegerar beslutsrätten över biståndspengarna till biståndsrådet.

Jag kan konstatera att Sida under 2025 valde att inte delegera medlen vidare till Somaliakontoret och biståndsrådet där utan behöll dem i Stockholm. Det innebär att biståndsrådet behöver få beslut från Stockholm. Det är där besluten fattas.

Gudrun Brunegård (KD): [sekretess]

Diana Janse: [sekretess]

Mauricio Rojas (L): [sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Mauricio Rojas (L): Jag tackar för svaret.
[sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Mauricio Rojas (L): [sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: Fru ordförande! Ett förtydligande.
[sekretess]
[sekretess]

Ordföranden: Då släpper jag upp för en ny runda, om det har tillkommit några nya frågor. Jag tar det i partiordning.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Frågorna tar aldrig slut.
[sekretess]

Men det är klart viktigt att veta om ärendet speglar beredningen av allt detta. Jag förstår att du kanske inte känner till mer. Vi har pratat fram och tillbaka om detta.

Jag ska fråga för egen del, och kanske för andras del.

IOM kommer in i bilden efter Världsbanken och UNDP, som ett slags lösning, med för all del en summa pengar men inte så jättestor.
[sekretess]

Diana Janse: Fru ordförande! Jag är inte närmare bekant med IOM-stödet eftersom det har finansierats via ett annat utgiftsområde som berör migrationsfrågor. Jag kan inte riktigt svara på frågan om de överväganden som har förekommit där.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: Fru ordförande! Får jag bara ett förtydligande: Vad menar ledamoten med att styrn… att det inte ligger i linjen?

Ordföranden: Förtydligande av Vasiliki Tsouplaki, var så god!

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

Diana Janse: Att gå … Jag har ju inte styrt Joakim utanför linjen, eller någon annan heller. Styrningen går ju via … Om jag har frågor kring vad som händer i Somalia vänder jag mig till UD:s Afrikaenhet, och de vänder sig till ambassaden på plats. Det är vad vi på UD-jargong kallar linjen. Det är så det ska gå för att undvika en massa korskopplingar och kontakter – tydlighet. Afrikaenheten pratar med ambassaden, och informationen till den politiska ledningen går från Afrikaenheten, i det här fallet då, vidare till den politiska ledningen på UD. Men där har det ju inte skett någon styrning, utan styrningen är av annat slag. Det är regleringsbrev, det är strategier, det är budget och så vidare.
[sekretess]

Ordföranden: Vasiliki Tsouplaki har ytterligare en följdfråga. Var så god!

Vasiliki Tsouplaki (V): Ja, om du bara ville förtydliga det formella mandatet och uppdraget för att sluta den här överenskommelsen med Somalia – hur har den liksom kommunicerats till ambassadören? Om du ville bara redogöra för det.

Diana Janse: Fru ordförande! Det föreligger inget formellt uppdrag. Ambassadören agerar utifrån sitt mandat att företräda Sverige och driva svenska intressen inom ramen för vad vi vill uppnå i samarbetet med Somalia. Det är inget formaliserat uppdrag för ambassadören att själv ta till sig information, tolka den och verkställa den efter bästa förmåga på plats.

Det finns inte heller någon formell uppgörelse i laglig mening, utan han har inom ramen för den viljeyttring som bland annat presenterades av Kristersson i regeringsförklaringen – och det han vet om att Somalia är ett högprioriterat område inom ramen för återvändandet – haft den här dialogen med sina somaliska motparter och … ja, kommit fram till att vi nu ska försöka arbeta på det här sättet. Hade det funnits ett formellt uppdrag och en formell överenskommelse hade det också funnits ett regeringsbeslut att ingå det, men det här är ju inte en formell överenskommelse; det här är ett … ja, ett handslag.

Ordföranden: Är du nöjd, Vasiliki? Ja. Då går vi vidare till Hans Ekström, Socialdemokraterna.

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

Då känns det ju ändå som att det finns ett problem.

Diana Janse: Det var inte en uttrycklig fråga, men jag kommenterar det ändå.

Vi vill arbeta med biståndet som en hävstång för att få till ett återvändande. Det är ingen hemlighet. Vi har ett generöst bistånd till Somalia inom ramen för Sidas Somaliastrategi. Då vill vi kunna använda det, men återigen … Och du har helt rätt; Somalia fattar sina egna beslut och bereder sina egna ärenden. Men till det hör ju också att om vi inte hade kunnat få till det här i takt med … eller, vad ska man säga – i samråd och samklang? – med Sida hade vi från regeringens håll kunnat fatta ett beslut för egen hand och säga att vi vill stödja projekt x eller y och bereda det på UD. Så på så sätt ser jag inte riktigt en konflikt, men jag gläds i stället åt att vi fick ihop det här och kunde gå i takt inom ramen för Somaliastrategin.

Ordföranden: Inget ytterligare, Hans Ekström? Nej. Då lämnar jag över till Moderaterna.

Ulrik Nilsson (M): Tack för det, och tack för allt som har sagts hittills! Jag hamnar också på den här frågan, som vi har rört oss kring, kallas för styrning.

För mig är utgångspunkten att det naturligtvis är rimligt att en regering har möjlighet att genomföra den politik man har. Den manifesteras, om jag har förstått det här rätt, i strategier. Frågan hur länge de gäller har ju varit uppe, men som jag uppfattar det gäller strategin tills den löper ut, tills den förnyas eller tills en ny strategi kommer till.

Det är klart att om man då har en omställning – om man har en förändring i inriktningen – vill man ju gärna att det också ska kunna debatteras, det vill säga: Man kommer sannolikt att presentera förslaget till omställningen innan en ny strategi är antagen. Egentligen är det väl i det här mellanrummet som hela diskussionen … Det vill säga: Håller man sig till den gamla strategin, som möjligen inte ordagrant stämmer med vad regeringen vill framåt, eller håller man sig till hur man förutsätter att regeringen vill att man ska agera framåt och gör en smidig överföring?

Det är väl egentligen där vi bör fundera över hur det kan förtydligas vad som gäller under mellantiden, för det är klart att det lite grann verkar som att olika personer har intagit olika ståndpunkter i det här läget. Så min fråga får väl egentligen bli ungefär så här till statssekreteraren Diana Janse: Gjorde ni på Regeringskansliet, eller i det här fallet UD, några överväganden kring att det kunde vara oklarheter mellan det att man så att säga presenterar en ny inriktning och att den omsätts i de formella besluten? Gjordes det någon sådan analys, eller blev det bara som det blev här?

Diana Janse: [sekretess]

Till bilden hör också att en migrationsstrategi har tagits fram under den här resans gång. Om jag minns rätt fattades det beslut om den i oktober 2024. Det

är alltså ytterligare ett verktyg som Sida har att använda sig av, för inom ramen för den kan man också göra insatser i Somalia. Somalia är angivet som ett av de prioriterade länderna i den dialog som har hållits mellan UD och Sida om vilka länder som regeringen tänker sig att Sida ska använda den här strategin för att arbeta i. Där finns det alltså ytterligare en möjlighet, ytterligare styrning och ytterligare finansiering till migrationsrelaterade projekt.

Med det anser jag att det har funnits styrning. Sedan är jag glad över att vi har kunnat klargöra … ge Sida den extra styrning de ansåg sig behöva.

Ordföranden: Ulrik Nilsson är nöjd? Ja. Då lämnar jag ordet vidare till Centerpartiet och Muharrem Demirok. Var så god!

Muharrem Demirok (C): Tack så mycket, fru ordförande! Jag har en kort fråga om, återigen, ett glapp jag inte riktigt får ihop och som jag hoppas att vi kan hjälpas åt med.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: [sekretess]

Gudrun Brunegård (KD): Jag tycker att jag har fått svar på det allra mesta. Men jag skulle bara vilja dubbelkolla när det gäller det som Hans Ekström frågade om tidigare, som finns i nedteckningen av utfrågningen av Granit, på sidan 5. Den frågan som han ställde där: De åtaganden som Sverige har är det som Sida ska stå för, och Sida vet inte om att överenskommelsen finns. Har jag förstått saken rätt då? Och Granit svarar att det är korrekt.

Men nu i historiens ljus: Hur skulle du vilja uttrycka att Sidas medvetenhet om överenskommelsen är i dagsläget?

Diana Janse: Min bild är som sagt att Sida har varit informerad om den här överenskommelsen från ett tidigt stadium. Det är min bild. Och sedan – återigen: Sida är stort – det betyder inte nödvändigtvis att den informationen har nått Jakob Granit.

Gudrun Brunegård (KD): Det är kanske inte så mycket en följdfråga då, utifrån din senaste kommentar här, utan där kanske det snarare handlar om kommunikationen inom myndigheten och min fråga i den öppna delen av sammanträdet om hur stor frihet att agera som biståndsrådet har inom sitt område, så att säga. Kan man fatta avgörande beslut eller avstå från att fatta beslut utan att gå tillbaka till huvudkontoret?

Diana Janse: Det beror ju då på graden av delegering. Sedan vet inte jag hur Sidas arbetsordning ser ut vad gäller detaljer om vad biståndsråd, även om [ohörbart] en fulldelegerad ambassad, behöver rapportera till högkvarteret om och så vidare. Det vet jag inte. Sida är en självständig myndighet. De fattar sina egna beslut, inklusive om sin arbetsordning och så vidare, så det är nog bäst att jag inte kommenterar.

Jan Riise (MP): Det slog mig här att vi har passerat en fråga. Nu har jag inte själva anmälningarna framför mig och minns inte alla ord som skrevs där. Men

någonstans i den här historien har ju risken för korruption varit rätt så diskuterad. Så min fråga är väl ungefär så här: Känner du dig trygg i förvissningen om att inga svenska skattepengar i form av bistånd eller annat har, med de – vad ska vi säga? – kontrollmöjligheter och revision och annat som görs i den här typen av projekt … att inga svenska pengar hamnar i orättmätiga händer?

Diana Janse: Fru ordförande! Ja, jag känner mig trygg med att de biståndspengar vi har kanaliserat och som Sida har fattat beslut om via sina gängse beredningsrutiner är i trygga händer i så måtto att både UNDP och Världsbanken, som de här två projekten handlar om, har gedigna kontrollmekanismer och lång erfarenhet av att operera också i en sådan komplex och korruptionsdriven eller -embedded miljö som Somalia utgör.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Diana Janse: [sekretess]

När det gäller själva insatserna finns det mig veterligen ingen sekretess kring UNDP-insatsen eller Världsbanksinsatsen, så där råder full transparens – var vi har gett de här biståndspengarna, till vilken part, med vilket syfte. Hur ser det ut?

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag har faktiskt ingen fråga till statssekreteraren utan bara en ordningsfråga. Det här är första gången vi har sett uppteckningarna från förra slutna utfrågningen. Och jag tror, om Jan Riise inte lyckades magiskt förmedla någonting annat, att hans fråga på första sidan har försvunnit. Jag vill bara uppmärksamma er på det ifall det är så att någon tänker gå och läsa de här. Det kan ju vara bra inför kommande utfrågningar, och då får man ju kanske lite bättre sammanhang ifall Jans fråga finns med. Det var bara det.

Ordföranden: [sekretess]
[sekretess]

Sedan skulle jag också vilja ha ett förtydligande eller ställa en liten fråga kopplat till vilken riskbedömning som gjordes innan man ändå ingick ett avtal. Jag har uppfattat det som att det är Sida som i sin instruktion har uppdraget att göra riskbedömningar kopplat till att man betalar ut bistånd, inte minst kopplat till risk för korruption och annat. Det har ju nämnts tidigare att det här är ett av världens i alla fall näst mest korrupta länder. Jag förstår att man nästan alltid jobbar med korrupta länder, så det i sig är inte konstigt. Men det som jag ändå vill ställa en förtydligande fråga kring, givet att Sida själva då uppger att man inte har varit med och liksom förhandlat fram den här överenskommelsen och Sidas GD säger att man inte har känt till den på väldigt länge … Då är min konkreta fråga: Gjordes det då en riskbedömning av någon annan aktör än Sida innan den här överenskommelsen tecknades?

Diana Janse: [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Så till riskbedömningen. Det är då Sida som har fattat beslut om de här insatserna och fattat beslut att ge pengar till UNDP. En del av riskhanteringen, när man då ger till en part, som UNDP, är att bedöma UNDP:s förmåga att hantera det uppdrag de åtar sig i den miljö de åtar sig att utföra det uppdraget. Den bedömningen görs mig veterligen bara av Sida. Vi gör ingen additionell bedömning till vad Sida beslutar om. Långtifrån alla projekt som bereds på Sida har vi någon förhandskännedom om eller någon större upplösning, detaljupplösning, kring. Den bedömningen gör Sida. Det är Sidas ansvar, både enligt förordningen och enligt deras egna beredningsrutiner.

Jag hoppas att det var tydligt nog.

Ordföranden: Tack så mycket! Ingen ytterligare har begärt ordet.

Med det tackar vi statsrådet och medarbetare för … Oj, förlåt mig, statssekreteraren! Alla är lite … Det kanske var en trevlig befordran så här på en tisdagseftermiddag efter en lång utfrågning. Statssekreterare Diana Janse ska det givetvis vara, rätt för protokollet, inte minst viktigt. Det är sällan man säger sådana saker. Det kanske blir diariefört fel också, just här inne, om man gör sådana tavlor. Men tack så väldigt mycket för möjligheten för utskottet att ställa frågor i både en öppen och en sluten del! Det har varit ett långt möte. Tack så hemskt mycket!

Då är det så att vi ska … Vi har fler saker på dagordningen. För dem av er som är jättehungriga och trodde att ni nu skulle få gå och äta lunch: Så är det inte. Men jag tillåter en bensträckare för eventuellt toalettbesök och påfyllning av kaffe medan vi ändå tömmer lokalen på folk. Vi kan inte gå vidare förrän vi har tömt … Fem minuters bensträckare.

Bilaga B4 Nuvarande och f.d. vd:ar för AP-fonderna

Torsdagen den 26 mars 2026

Granskningsärende 4 och 9 – Dåvarande regeringens agerande i samband med att statliga AP-fonder och bolag investerat i Northvolt
(se avsnitt 3.6)

Vice ordföranden: Klockan är 9. Vi inleder dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet och börjar med att hälsa de fyra statliga AP-fondernas respektive vd:ar, i några fall tidigare vd:ar, välkomna till denna utfrågning.

Sammanfattningsvis syftar denna utfrågning till att ge konstitutionsutskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor om bakgrunden, processen och eventuell påverkan som ledde fram till att 6 miljarder av svenskarnas pensionspengar tillintetgjordes i och med AP-fondernas gemensamma placering samt breda och djupa involvering i det numera konkursade bolaget Northvolt, vars totala skulder uppgår till 60 miljarder kronor.

AP-fondernas investeringar gjordes 2021. Utskottet kommer framgent att fråga ut även dåvarande finansmarknadsministern, Åsa Lindhagen, och den dåvarande finansministern och chefen för Finansdepartementet, Magdalena Andersson.

Jag kommer först att ge er möjlighet att samlat eller var för sig göra en inledning. Sedan kommer jag att ge utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor. Önskar någon av er eller alla att göra någon form av inledning innan vi startar? Jag finner att så inte är fallet.

Jag kommer nu att lämna över till utskottets ledamöter att ställa frågor. Ordet går först till anmälande partier utifrån den tidsordning anmälningarna kommit in i. Sedan lämnar jag ordet till övriga partier i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet för frågor och även uppföljande frågor, åtminstone i första rundan. Jag kommer att samla upp om det finns några frågor mot slutet. Ambitionen är att alla ledamöter ska kunna ställa de frågor de har.

Därmed ger jag ordet till Moderaterna och Lars Engsund.

Lars Engsund (M): Herr ordförande! Jag vill tacka er så mycket för att ni kommit hit i dag så att vi får chans att ställa några frågor. Jag ska be att få göra en ingress, främst med syftet att åhörare, tv-tittare, de som följer webbsändningen och andra ska få lite förståelse för vad detta handlar om.

Northvoltkonkursen är tillsammans med Kreugerkraschen på 1930-talet den absolut största konkursen i Sveriges historia. Den har påverkat inte bara lokalsamhällena i Skellefteå och Västerås med omnejder. Den har också gjort att svenskarnas pensionskapital har minskat med minst 6 miljarder kronor.

I april 2021 bildade Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna gemensamt riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments, ett bolag vars enda syfte förefaller ha varit att investera i just Northvolt. Det skedde efter ändringar i

AP-fondslagstiftningen, som genomfördes 2020, där AP-fonderna gavs större möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag. AP-fonderna har gjort en egen tolkning och tillämpning av lagstiftningen när det gäller skillnaden i direkta och indirekta investeringar i onoterade bolag.

I juni 2021 genomfördes en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder kronor av svenskarnas pensionskapital via riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments. I augusti 2022 skedde ytterligare en investering, den gången med 2,5 miljarder av pensionskapitalet. Totalt investerades alltså i stort sett 6 miljarder kronor i Northvolt i dessa två omgångar.

Jag går vidare till mina frågor. Jag skulle vilja att ni redogör för händelseförloppet, från att själva idén till investeringen kom upp till att man faktiskt genomförde investeringen. Vem kom med idén till investeringsstrukturen med det gemensamma riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments? Och när hände detta? Vilka beslutsunderlag fanns? Var det ni själva som tog fram beslutsunderlagen, eller gjordes det av externa konsulter exempelvis? Vem ledde det arbetet? Vem var projektledare för hela 4 to 1-setupen, om man säger så?

Jag undrar också vilka som kände till planerna och vilken information som gavs internt och externt, när och till vem, informellt och formellt – kort sagt hur det gick till från ax till limpa.

Niklas Ekvall: Det var många frågor. Det var också en lång process. AP4 träffade bolaget redan 2017, och vi kom in efter några år, när bolaget var igång. Men vi träffade bolaget redan 2017 och följde det ganska nära under alla åren, hela vägen fram till 2021. När vi närmade oss 2021 hade vi god kunskap om bolaget.

Vi insåg efter hand att de andra AP-fonderna hade gjort en liknande resa. Det visade sig att alla fonderna hade intresse av att göra en investering. Då började vi fundera på hur vi kunde göra det.

Vad gäller underlag fick vi under hela resan, inte minst i samband med att 4 to 1 hade bildats, mycket underlag från många parter nära bolaget. Många experter var inblandade i analysen – specialister från AP-fonderna bistod men också externa specialister – och genomförde en mängd intervjuer med olika parter.

Vid beslutstillfället för själva investeringen är min uppfattning att vi hade ett gediget underlag för att fatta ett beslut. Underlaget visade att det var en investering som vi tyckte hade en god förväntad avkastning. Den var visserligen riskfylld, men det är vi vana vid att hantera. Storleken på investeringen gjordes ju i förhållande till den risk som fanns i bolaget, som vi bedömde den vid det tillfället.

Det var även flera frågor om 4 to 1. Riskkapitalbolag har förekommit i AP-fondernas lagstiftning sedan 2001. Det är alltså inte nytt i det avseendet. Sedan förändrades lagstiftningen i två omgångar, 2019 och 2020. År 2020 gjorde man vissa förtydliganden och förändringar kring riskkapitalföretag, bland annat att ägarandelen för en enskild AP-fond kunde gå från 30 till 35 procent i stället. Men det var ju en struktur som skulle kunna användas för att AP-

fonderna skulle kunna göra onoterade investeringar. Vår uppfattning är alltså att vi följde lagstiftningen och intentionerna med lagstiftningen.

Du nämnde att det föreföll som att syftet var att bara göra investeringen i Northvolt via 4 to 1. Så var inte fallet, utan tanken var att vi skulle sätta upp den strukturen för att kunna göra ytterligare investeringar av den typen. Vi var i en position, tyckte vi, där vi hade goda förutsättningar med de nätverk och kontakter vi har för att göra den typen av investeringar i svenskt och nordiskt sammanhang om sådana dök upp.

Det visade sig efter hand att det blev stora omvärldsförändringar, och momentumet i hållbarhetsomställningen förändrades. Den typen av möjligheter materialiserades aldrig. Därför har det inte gjorts fler investeringar i 4 to 1 sedan dess. Men när bolaget sattes upp var ambitionen att göra fler investeringar.

Kristin Magnusson Bernard: God morgon! Stort tack för att jag får komma hit och svara på era frågor!

AP-fonderna är enligt lag fristående myndigheter med självständiga styrelser. Jag tror alltså att ni i ganska många fall här kommer att få höra om fyra olika parallella processer, just utifrån hur vi har agerat självständigt. Jag kommer att utgå från det som gällde för den fond jag ledde, och kollegorna kommer att berätta för sig.

Din första fråga, Lars Engsund, handlar om hur den här idén kom till över huvud taget. Det uppdrag som vi har fått från er, Sveriges riksdag, via våra styrelser och via regeringen, handlar om en förväntan om att skapa hög avkastning. Med hög avkastning kommer ett behov av att ta risk, betydande risk, för att kunna uppnå den förväntan som finns. Det är ett val som Sveriges allmänhet och folkvalda har gjort. Med det kommer en risk för förlust. Den risken för förlust behöver man som operativ utförare vara medveten om är ett möjligt utfall när man går in i en investering.

För den fond jag jobbade på fanns riskkapital som en tillåten tillgångsklass utifrån de ramar styrelserna hade satt upp. När vi i god tid innan den här investeringen gjordes fick information om att detta var en eventuell möjlighet bedömde vi att det fanns tre olika sätt på vilka en AP-fond kunde investera i den här typen av tillgång.

Den första möjligheten var att äga det direkt i portföljen. Förväntar man sig att en börsnotering ska ske av en onoterad aktie inom tolv månader får en AP-fond äga den onoterade aktien direkt i portföljen. Det övervägde vi, men vi bedömde att det av flera skäl var mindre attraktivt, eftersom det finns fall när en börsnotering inte sker inom förväntad tid och att man behöver avyttra med förlust. Det visar också materialet som utskottet har fått.

Den andra möjligheten var att investera via en fond. Det fanns fonder som hade Northvolt som ett av många innehav som man hade kunnat investera i. Vi bedömde att det var mindre attraktivt, eftersom vi då hade fått många andra innehav på köpet som inte sågs som lika attraktiva.

Den tredje möjligheten var, som Niklas Ekvall har beskrivit, att investera via ett riskkapitalbolag. Den struktur som 4 to 1 utgör är identisk med många

andra investeringar i AP-fondernas onoterade portföljer. Den har både prövats i AP-fonderna och är gängse på marknaden. Och vi har haft den i portföljerna under flera decennier. Framför allt möter den lagens krav om att AP-fonderna ska ha ett begränsat ansvar i onoterade investeringar.

Syftet var, som Niklas påpekade, att kunna göra ytterligare investeringar i samma paraply. Jag återkommer gärna senare till varför det inte blev så i vårt fall. Men det var fram till investeringstillfället.

Lars Engsund (M): Tack för svaren så långt! Det jag fortfarande funderar på är just vem – om det finns ett namn som kan anges – som faktiskt satte igång detta och sa: Nu gör vi så här. Och vem ledde sedan arbetet? Jag tänker mig inte att ni fyra ledde det arbetet utan att det finns en person som var spindeln i nätet för den här setupen.

Jag har ytterligare en fråga om det här med riskkapitalbolag. Jag är inte från den branschen på något sätt, men jag tänker: Hur vanligt är det att riskkapitalbolag inte har egen personal när man gör investeringar av den här storleken?

Niklas Ekvall: Jag ber om ursäkt för att jag inte tackade för möjligheten att tala inför utskottet och att svara på frågor. Det uppskattar vi förstås väldigt mycket.

Jag har tyvärr inget enskilt namn att ge dig, Lars. Som jag sa träffade vi bolaget först 2017. Vi har inom Fjärde AP-fonden ett team som jobbar med olika typer av investeringar, och det teamet följde bolaget från 2017 och framåt. När det blev mer skarpt läge fortsatte teamet på Fjärde AP-fonden att arbeta enligt de investeringsprocesser och policyer som vi har. Jag utgår från att det var på samma sätt i de andra AP-fonderna. Men det får de svara på. Jag har alltså inget enskilt namn att ge dig på det sättet.

Du hade ytterligare en fråga, om projektledare. Det var väl i stort sett svaret på den frågan också. Vi tillsätter projektledare för olika projekt, men det är inte den personen som i slutänden fattar själva investeringsbeslutet. Det gjorde ju 4 to 1:s styrelse här.

Eva Halvarsson: Då får jag inte missa att tacka för möjligheten att komma hit. Det är alltid bra att få prata om det som ligger en nära om hjärtat.

Jag tänkte bara fylla i det som Niklas Ekvall sa: Vi har alla, också AP2 som jag talar för, stora förvaltningsorganisationer som ständigt, löpande, är ute för att skanna vad det finns för investeringsmöjligheter – både skanna, analysera och naturligtvis finnas i sammanhang där vi pratar med andra investerare såväl i Sverige som internationellt. Det här var en möjlighet som kom upp i det sammanhanget.

Det är väl ingen här som är överraskad över att vi uppmärksammade möjligheten. Den var ju väl bekant när vi kom lite längre fram. Men diskussionerna hade ju pågått lång tid innan vi bildade bolaget och gjorde investeringen.

Mitt svar är detsamma när det gäller projektledare. Vi jobbade med detta på samma sätt som vi jobbar med andra investeringar. Vi sätter ihop ett lämpligt team. I det här sammanhanget arbetade vi tillsammans med de andra AP-fonderna, vilket var delvis unikt. Vi äger ju tillsammans Vasakronan, så vi

har erfarenhet från samarbete på det sättet. För vår del har vi också haft några andra engagemang tillsammans med våra syskonfonder. Men vi har också en hel del investeringar tillsammans med andra internationella parter som ser ut ungefär liknande.

Kristin Magnusson Bernard: Jag ska först svara på frågan om projektledare. Sedan tänkte jag gå in på frågan om resurser och också varför vi landade i de avvägningar vi gjorde kring extern expertis och konsultbemanning.

Om vi hade haft en gemensam projektledare som hade fattat besluten hade vi i min mening frångått den arbetsordning som lagen stipulerar. Lagen säger att vi ska fatta självständiga beslut inom de ramar som våra respektive styrelser drar upp, som i sin tur är fullt ansvariga för respektive fond. Det är tredje kapitlet i AP-fondslagen.

För Första AP-fonden var jag fullt ut ansvarig för att jag agerade inom de ramar min styrelse hade satt upp. Och det är inte ett ansvar som jag kan delegera bort till någon annan, utan jag svarar inför min styrelse och de ramar de har gjort. Där har ni också fått svar till utskottet från tidigare ordförande att det är så det har skett.

Då till din fråga om konsultbemanning. Vi har ju alltid i uppgift att använda allmänhetens medel så effektivt som möjligt. Det innebär en avvägning mellan när vi ska köpa in expertis och när vi ska ha heltidsanställda internt, utifrån omfattningen, graden och typen av de tjänster som efterfrågas.

I det här fallet var ett av de avväganden som var viktiga för mig att vi hade extern advokatbyrå, till exempel, som gjorde due diligence, företagsbesiktningen, och att vi också hade extern hjälp med investeringsanalyser för att få en opartiskhet i det här. I min mening är det ungefär samma linje som när Regeringskansliet väljer att ha en extern konsultbyrå som utvärderar oss: Man får ett annat perspektiv. Det är särskilt viktigt när det handlar om en investering som var oprövad och som till viss del innebar högre risk.

Det var mina personliga överväganden. Jag är inte heller säker på att det hade gått att hitta heltidskompetens som hade svarat mot exakt de kraven. Då valde vi i stället att väldigt skräddarsytt köpa in det vi trodde var det bäst lämpade i sammanhanget.

Vice ordföranden: Har Lars Engsund fler frågor i denna omgång?

Lars Engsund (M): Nej tack, jag kommer tillbaka senare.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Tack till alla er som kommer hit för att ge klarhet i en för svenska folket väldigt viktig fråga!

Jag riktar min fråga till Kerstin Hessius, men ni andra får gärna fylla på om ni känner att det finns behov av det.

Under de årliga dialogmötena 2020 och 2021 ändrades dagordningen och prioriteringen av ärendena. Bland annat blev Gröna investeringar en egen punkt efter att tidigare ha ingått under Övriga frågor. Min fråga är: Vad avhandlades under punkten Gröna investeringar?

Kerstin Hessius: Tack så mycket för att vi har blivit inbjudna till konstitutionsutskottet, och tack för frågan!

För de årliga utvärderingarna, de möten vi har, sätter Finansdepartementet upp en agenda och skickar ut till oss, och vi svarar på frågorna utifrån den struktur som är på frågeunderlaget. När det gäller punkten Gröna investeringar informerar vi om vilka typer av investeringar vi har gjort. Vad är gröna investeringar? Det kan vara gröna obligationer. Det kan vara särskilda infrastrukturinvesteringar som är kopplade till omställning. Det kan vara ett antal olika områden.

Exakt hur man definierar en grön investering är lite vagt, men det kan också vara vilka insatser vi har gjort i våra fastighetsbolag för att minska energikonsumtionen och så vidare. Det är ett väldigt brett område, men man informerar om utvecklingen inom det området.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag tackar för svaret.

Jag har en annan fråga som jag vill rikta till Niklas Ekvall först och främst.

Dagordningen vid den årliga dialogen innehåller ju punkten Aktuella frågor. Jag skulle vilja veta: Vad avhandlades under den punkten? Och hur kom det sig att AP-fondernas första investering i Northvolt på 3,3 miljarder inte avhandlades vid dialogmötet?

Niklas Ekvall: Jag kommer inte ihåg, måste jag erkänna, exakt vad som diskuterades under den punkten på det årliga dialogmötet. Att inte Northvolt diskuterades där, vilket jag då inte kommer ihåg om det gjorde eller inte, var för att det är en enskild investering som vi gör i den operativa verksamheten. Det är sällan vi i dialogmötena är nere på att diskutera enskilda investeringar. Vi har ju en portfölj av väldigt många olika enskilda investeringar, och skulle vi diskutera varje sådan vid dessa möten skulle det mötet få ett helt annat fokus än vad jag tror att mötet är avsett att ha.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en fråga till, som jag skulle vilja rikta till Eva Halvarsson: Kan du med säkerhet säga att investeringen i Northvolt hade genomförts på samma sätt, vid samma tidpunkt och i samma omfattning utan den politiska kontext som rådde just då för tillfället inom svensk politik?

Eva Halvarsson: Det är ju så att ända sedan AP-fonderna bildades med den nya strukturen 2001 har en väldigt viktig del i vår förvaltning och våra investeringsstrategier varit olika typer av hållbarhetsfrågor. Då uttrycktes det i förarbetena som att vi skulle ta hänsyn till etik och miljö. Senare kom det en förändrad lagstiftning som handlade om att vi skulle bedriva föredömlig förvaltning när det gäller hållbarhetsfrågor.

Jag skulle säga att i alla fall ur ett AP2-perspektiv, men också ur ett helt AP-fondsperspektiv, har vi alltid ansträngt oss att ligga i framkant när det gäller att hitta den typ av investeringar som naturligtvis också ger en bra avkastning. Sedan är det lätt att man pratar om tidsandan, men vi fattar ju alla beslut – särskilt när man tittar i backspegeln – i den tid vi lever i och utifrån de parametrar som finns till handa vid det tillfället. Nu kommer jag inte ihåg exakt hur du formulerade det. Skulle vi ha gjort den investeringen utan … Hur formulerade du dig? Förlåt!

Martin Westmont (SD): Jag formulerade det på så sätt: Hade ni gjort den här investeringen vid samma tidpunkt och i samma omfattning om den politiska kontext som rådde just vid tillfället hade varit annorlunda? Du nämnde till exempel det här med att hållbarhetsfrågor var en fråga som diskuterades väldigt mycket.

Eva Halvarsson: Absolut! Först och främst gör vi dock våra analyser utifrån vad vi tror är en bra avkastning för pensionssystemet, naturligtvis. De förutsättningar som var vid handen när vi fattade beslut om att göra den här investeringen var sådana att vi bedömde att det här skulle vara till störst nytta utifrån det uppdrag vi har från er, från riksdagen, när det gäller att leverera ett gott resultat över tid.

Men precis som min kollega Kristin pratade om tidigare: För att kunna skapa den avkastningen måste man också ta risk. Sedan kan man önska, och jag vet att vi alla tycker att det är otroligt olyckligt att det gick som det gick just i Northvolt, inte bara för oss utan för banker, för stora investeringar, för kommuner och så vidare. Det var ju ingenting som vi hade önskat.

Men det är också så här: Jag kan inte lova dig att vi aldrig kommer att göra en investering som inte kommer att bli lyckosam framöver. Ska man förvalta över 2 000 miljarder över många tillgångsslag och över en stor geografisk marknad kommer det tyvärr att hända, även om vi lägger ned allt vi har på att göra en så god analys som möjligt.

Vice ordföranden: Har Martin Westmont fler uppföljande frågor i denna omgång?

Martin Westmont (SD): Nej, ordförande, jag är nöjd där.

Niklas Ekvall: Jag vill bara lägga till: Det är en diskussion kring det politiska debattklimatet då och nu, och det är ju inte riktigt det vi har fokus på när vi investerar. Vi investerar utifrån de faktum som gäller i den makromiljö vi agerar i.

År 2021, när vi gjorde den här investeringen, var det en makroomgivning och förutsättningar som var väldigt gynnsamma för det här bolaget. Det var en väldigt stor efterfrågan på elfordon i Europa. Det fanns en stor strategisk ambition i Europa om att ha en självförsörjande värdekedja för elektrifiering av transportindustrin. Bolaget hade också levererat på alla milstolpar som var uppsatta fram till det tillfället. Det var de faktum vi hade att förhålla oss till vid den tidpunkten. Det är det vi fokuserar på, snarare än någon politisk debatt.

Sedan har som vi alla vet omvärlden förändrats ganska mycket sedan 2021. Vi har haft en pandemi. Vi har haft en rysk invasion av Ukraina som påtagligt har ändrat förutsättningarna för Europa och de prioriteringar man har i Europa. Tyvärr har då fokuset på elektrifiering av transportsektorn avtagit något, i alla fall för stunden. Efterfrågan på elbilar har avtagit, i alla fall för stunden. Det påverkar förstås förutsättningarna för Northvolt och även för de andra investerare och bilföretag som var involverade i Northvolt.

Men när vi gör själva investeringen 2021 är det faktumen i omvärlden och i bolaget vi har att förhålla oss till snarare än politisk debatt.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack för svaren!

Jag är ganska säker på att företrädarna för AP-fonderna känner till utskottets granskning, åtminstone generellt, men jag tänkte ändå tillåta mig att rekapitulera några saker.

Det här är ett ärende som vi inte bara har granskat under vårens granskning utan även förra året, då vi bordlade ärendet. Förra våren ställde vi skriftliga frågor dels till AP-fonderna, dels till de tidigare statsråden Per Bolund, Åsa Lindhagen och Magdalena Andersson. Vi ställde ett icke obetydligt antal frågor till Regeringskansliet.

Under den här våren har vi ställt skriftliga frågor, återigen, till AP-fonderna och till de tidigare statsråden Per Bolund, Åsa Lindhagen, Mikael Damberg, Ibrahim Baylan och Max Elger. Jag ber om ursäkt ifall jag har glömt någon; detta är ju ett av de ärenden i utskottets moderna tid som det har ställts flest skriftliga frågor kring. Regeringskansliet har naturligtvis också fått uppföljande skriftliga frågor.

Som jag ser det har vi fått ganska samstämmiga svar under båda de här perioderna. Det är dels att statsråd inte har varit involverade i investeringsbesluten, dels att man inte har påverkat AP-fondernas beslut. En del av de statsråd vi har tillfrågat har inte ens ansvarat för de här frågorna politiskt men är nu ändå kallade till utfrågningar här om ett par veckor.

Sett till AP-fondernas svar, som jag uppfattade dem både under förra våren och den här våren, skulle jag vilja karakterisera dem som att det har varit kontinuerligt att inga politiska påtryckningar har förekommit gällande de här investeringsbesluten.

Jag har två frågor till er, och ni får avgöra själva om alla eller bara några av er vill svara. Är det en rättvis beskrivning av innehållet i de skriftliga svar vi har fått från er att inga politiska påtryckningar förekom? Den andra frågan är: Står ni fast vid de svaren i dag?

Kerstin Hessius: Jag kan börja eftersom jag inte har blivit tillfrågad tidigare. Det är en rättvis beskrivning; inga politiska påtryckningar har förekommit.

Däremot vill jag tillägga en sak, för det fanns en fråga i underlaget om huruvida jag reagerade på uttalandet. Det kan jag säga att jag gjorde. Jag reagerade på uttalandet från Per Bolund, och jag har reagerat tidigare. Under alla de 18 år som jag har varit vd för Tredje AP-fonden har jag reagerat när politiker uttrycker sig utanför den ordinarie utvärderingsprocessen av AP-fonderna. Den består av att det görs en utvärdering av regeringen, och sedan behandlas utvärderingen i finansutskottet och därefter i riksdagen.

Denna utvärdering tar jag med mig när den är färdig. Jag analyserar den och går igenom vilka synpunkter som har framkommit. Jag tar sedan med mig den till min styrelse och informerar dem om vilka åtgärder vi avser att vidta och som vi upplever som relevanta, och diskuterar det. Det är den process som riksdagen har beslutat, och det är den process vi följer – ingen annan process.

Däremot tycker jag det är mycket olyckligt när det kommer politiska utspel som ingen journalist reagerar på och som inte tas upp i konstitutionsutskottet. Jag tycker därför att det är utmärkt att den här diskussionen kommer i dag,

skulle jag vilja säga. Jag tycker att det för att öka tydligheten borde ingå i utvärderingsprocessen att man frågar AP-fondernas styrelse om de har upplevt någon politisk påverkan i sitt utövande av sitt förvaltningsuppdrag.

Det är mycket viktigt att man är väldigt tydlig med att Finansdepartementet inte är huvudman för AP-fonderna. Eftersom det finns en otydlighet när en ledamot i en AP-fondstyrelse blir utsedd kan det faktiskt förekomma att de lite grann känner: Vem är min huvudman? Jag tror att det är otroligt viktigt att ha tydlighet i vem som är huvudmannen. Därför bör man bli upplyst om att man är oberoende gentemot Finansdepartementet i sin roll att utöva AP-fonderna. Man bör också då, som sagt, ställa frågan.

Jag tycker att man ska värna om förtroendet för pensionssystemet. Då är det väldigt viktigt att den här processen – som är välordnad, som jag inledde med att säga – följs till punkt och pricka.

Jag tycker också att man ska styra upp det här med utspel lite grann. Vi är väldigt vana vid det. Jag har varit med om väldigt många olika utspel, så jag vill inte peka ut just Bolunds utspel. Det finns tidigare utspel där det har handlat om hur vi har röstat på bolagsstämmor och så vidare. Det har kommit, och det kommer rätt ofta, olika synpunkter från politiker på AP-fonderna, för så fungerar den journalistiska processen. Man gör någon granskning av AP-fonder, sedan ringer man någon politiker och därefter får man ihop en konflikt. Det här förekommer löpande.

Det är därför det är så viktigt att tydliggöra oberoendet gentemot det politiska systemet. Den process som handlar om utvärdering och granskning av AP-fonderna ska vara välstrukturerad och hållas inom de ramarna.

Kristin Magnusson Bernard: Jag står fast vid de svar jag har lämnat, och det är en korrekt beskrivning av vad som har hänt. Precis som Kerstin beskriver är det bästa försvarsverket mot all typ av påverkan som kan förekomma god styrning och ledning och att styrelserna har möjlighet och integritet nog att göra det de ska göra enligt lagen, nämligen vara självständiga.

Min erfarenhet utifrån de styrelser jag hade förmånen att jobba med var att så var fallet. De tog sitt uppdrag på största allvar. Men, som också har förekommit i svaren i det ni har fått från min tidigare styrelseordförande, är det här någonting man förhåller sig till som AP-fondstyrelse från olika delar av samhället. För oss gäller det att både vara öppna och transparenta men att hela tiden också svara mot de ramar som styrelserna har lagt upp, för det är så vi får en god styrning och ledning och en möjlighet till ansvarsutkrävande. Det kommer alltid att finnas ett stort engagemang i det AP-fonderna gör.

Niklas Ekvall: Jag instämmer i det som mina kollegor säger. Jag vill också tillägga lite grann på det tema som jag var inne på tidigare.

Jag vill börja med att säga att det finns en AP-fondslagstiftning som är formulerad på ett sätt som gör att det ska finnas ett oberoende beslutsfattande i AP-fonderna i förhållande till den innevarande regeringsmakten. Det tycker jag – jag kan bara tala för AP4 – att vi förmår att förhålla oss till. Den investering som gjordes i det här fallet och i andra fall har vi enligt min

bedömning gjort utifrån de faktuella omständigheter som rådde inför investeringen, som jag sa tidigare. Det var de makroekonomiska omständigheterna för bolaget, kraften i omställningen etcetera som fanns vid investeringstillfället.

Den politiska debatten är en sak. Vi försöker hålla oss till sakförhållanden och värna vår integritet. Sedan pågår en politisk debatt, och det har jag också stor respekt för. Olika politiska partier har olika uppfattningar, och det ska de väl ha. Men vi försöker göra våra investeringar utifrån de sakförhållanden som gäller. Vi har en lagstiftning som ger oss ett oberoende, och vi tycker vi har en integritet i det systemet som fungerar bra.

Eva Halvarsson: Jag vill också bara understryka att vi står fast vid de svar vi har lämnat. När det gäller lagstiftningen runt AP-fonderna är den väldigt klokt formulerad, med hela den struktur som Kerstin gick igenom. Efter 25 år med den strukturen uppfattar jag att såväl styrelserna som ledningarna är helt införstådda med läget.

Däremot lever vi ju nu i en annan medial värld, där man som politiker eller journalist kanske kan lockas till vissa utspel när det gäller AP-fonderna.

När det handlar om AP-fonderna och riksdagen skulle jag egentligen önska något som vi har framfört ganska många gånger. Riksdagen får en skrivelse en gång per år där en utvärdering görs av AP-fonderna. Men jag tror att det vore bra för båda parter om AP-fonderna en gång per år kunde inbjudas till en mer allmän diskussion och en beskrivning av hur vi har jobbat under året som har gått. Vad har varit utmaningar? Vad är det som är extra viktigt att förstå när det gäller vår förvaltning?

Det är ju inte så att vi kommer till jobbet på måndag morgon och känner efter i magen: Hur ska vi investera nu? Det här kräver långsiktiga planer, mycket analys och stor kompetens. Det är också en väldigt komplex materia. Jag tror att man behöver påminnas med jämna mellanrum om vilka förutsättningarna är för AP-fonderna.

Kristin Magnusson Bernard: Jag fick svara på frågorna – tack så mycket! Jag har inga ytterligare kommentarer.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag vill betona att det här utskottet granskar regeringen och styrningen som regeringen står för. Jag uppskattar ändå de konstruktiva förslag som kommer från er gällande hur relationen mellan den politiska nivån och AP-fonderna kan förbättras för att stärka transparensen och allmänhetens insyn.

Jag skulle vilja ställa en fråga Kerstin Hessius för att följa upp det där med styrelsernas oberoende. När man förordnas som ledamot i ett insynsråd vid en myndighet, till exempel, bjuder Regeringskansliet in till en eller i vissa fall kanske till och med flera utbildningsdagar för att informera om vad uppdraget innebär och vilka förväntningar som finns. Jag uppfattade ditt tidigare svar lite grann som att du ser en generell brist gällande den delen just för styrelse-uppdraget i AP-fonderna. Jag vore tacksam om du skulle kunna utveckla den delen lite.

Kerstin Hessius: Tack så mycket, Peter Hedberg! Jag kan säga så här: Detta var ett större problem i inledningen av mitt vd-skap än vad jag har sett de senaste åren. Det har förekommit sådana här frågor i min styrelse långt tillbaka i tiden: Hur ser huvudmannen på den här frågan? Då frågar man sig: Vem är huvudmannen? Man får då svaret: Finansdepartementet. Då har jag varit väldigt tydlig med att förklara att det inte är huvudmannen.

Av det skälet upplever jag att det inte skulle skada om man är väldigt tydlig med hur den här processen ser ut och vem som är huvudman. Det kan ju bli ett missförstånd när man blir utsedd av Finansdepartementet.

Jag anser också att det är väldigt viktigt att den som får detta uppdrag sitter på rätt stol och förstår det förtroendeansvar det ligger i att utöva det här med den, så att säga, begränsade insyn som det politiska systemet ändå har. I det ligger just att inte kunna bli påverkad. Då kan jag gå in på de där förslagen en gång till och säga att jag tror att man kan öka tydligheten kring det här, och jag tror att det kan finnas ett behov av att göra det för förtroendet.

Jag tror till exempel inte att det ingår i den här utbildningen – men det får ni granska – att man är tydlig med utvärderingsprocessen och att det inte kommer direktiv någon annanstans ifrån.

Det andra är att man precis som i bolag kan beskriva vilket beroende-förhållande man har som styrelseledamot i sina sidouppdrag så att det är transparent. Det handlar inte om att man tror att det innebär något bara för att man till exempel har andra uppdrag från staten. Men man ska vara transparent med det. Det kan faktiskt också ingå att det ställs en fråga i samband med den externa utvärderingen till var och en av ledamöterna i styrelserna.

På detta sätt visar riksdagen vikten av oberoendet, och det tror jag är bra. Det handlar om ifrågasättandet … eller rättare sagt att man inte ska behöva diskutera den här frågan i konstitutionsutskottet, att det finns en väldigt väl fungerande process kring det.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack för att ni är här! Det är värt att betona att det är regeringens styrning vi granskar, och inte era affärsmässiga beslut. Men det är klart att era svar på våra frågor också underlättar vår granskning av regeringen – eller dåvarande regering, ska jag kanske säga.

Jag har en fråga. Jag tänker på rapporten som kom för bara några veckor sedan från konsultbolaget Arkwright. På sidan 37 står det att det inte finns någonting som pekar på att en direkt politisk styrning låg till grund för 4 to 1 Investments bildande eller dess investeringsbeslut i Northvolt. Däremot hade Northvolt en framträdande roll i den svenska industripolitiken och den europeiska gröna omställningen med stöd från statliga aktörer och EU-finansiering.

Jag tänker att det kanske är det som ni var inne på tidigare. Det var ett bolag som låg i framkant och som, som sagt, hade finansiering och stöd från andra nivåer. Jag är lite nyfiken på om ni kortfattat kan beskriva hur processen går till. Ni var inne på det lite grann och sa att det inte är så att man vaknar en dag och känner: Nu gör vi en investering på några miljarder här! Det är klart att det handlar om ganska svindlande summor. Jag tror att det var Eva Halvarsson

som var inne på att det ändå är över 2 000 miljarder som de här AP-fonderna förvaltar tillsammans. Det är oerhört mycket pengar.

Var avvägningen och investeringen i Northvolt ovanligt stor, exempelvis, i förhållande till andra, tidigare investeringar? För mig och för många andra är bara några tusenlappar väldigt mycket pengar. Så är det för en vanlig person, och det här är summor som är svåra att ens ta till sig.

Men jag förstår på Kristin Magnusson Bernard att det här upplägget är identiskt med andra upplägg. Går det att ge något exempel som skulle kunna vara till nytta för utskottets granskning när det gäller hur man har investerat tidigare? Det är klart att när den här frågan har ganska mycket medial uppmärksamhet och riskkalkyleringen kanske inte föll ut som man hade önskat, alltså balansen mellan risk och möjligheten till hög avkastning, som ju också är ert uppdrag, blir det förstås mer debatt än när det handlar om investeringar med hög risk där allt faller ut och alla blir glada över er investering. Kan ni utveckla lite kring detta?

Kristin Magnusson Bernard: Jag skulle vilja börja med att knyta an lite till det du talar om när det gäller industripolitik och annat. AP-fonderna ska ju vara oberoende, och det finns lagkrav på att vi inte ska ta näringspolitiska hänsyn, och därför finns det lägen då vi hamnar i vad jag närmast skulle beskriva som beröringsskräck. Det jag menar är att det kan finnas investeringsmöjligheter i Sverige som är intressanta och mycket uppmärksammade, där vi behöver vara oerhört noggranna för att hela tiden hålla oss inom de ramar för att skapa avkastning som gäller för oss. Det kan innebära att det blir svårt att tala om saker i förväg. Allt behöver hållas i en väldigt tajt krets. Som vi också har beskrivit skickade vi vårt pressmeddelande till Regeringskansliet bara minuter innan, just för att undvika att det skulle se ut som om vi var påverkade. Detta var en diskussion som fördes både i min organisation och i min styrelse, för vi ska vara oberoende.

Jag skulle personligen tycka att det vore olyckligt om AP-fonderna inte investerade i Sverige på grund av uppfattningen att en anseenderisk eller politisk risk kan vara högre. Detta är en verklighet vi behöver förhålla oss till utifrån våra respektive roller.

Sedan skulle jag vilja komma till frågan om investeringens storlek. Som jag nämnde tidigare: När man investerar för att nå avkastning, kan man aldrig garantera att inte en förlust sker. Det är ett av möjliga utfall. Sättet man hanterar den risken är att välja en storlek på investeringen som är väl anpassad till portföljens storlek – i det här fallet var det som mest 0,3 procent av portföljen – och till att resten av portföljen beter sig på ett annat sätt. Man har andra typer av tillgångar i resten av portföljen, och på det sättet så överträffar man ändå sina mål, vilket vi gjorde. Vi kan sätta detta i kontext och jag börjar inom den onoterade portföljen: För Första AP-fonden var det som mest mellan 1 och 1,5 miljard. Vi har enskilda onoterade innehav som är på ungefär 30 miljarder i portföljen i bolagsform. Detta är både inom den onoterade portföljen ett relativt litet innehav, och om man tittar jämfört med andra enskilda aktier bland till exempel svenska onoterade och noterade aktier. Det

var alltså en mycket begränsad del av portföljen och det var det sättet vi ska och kan hantera risk i ett läge som har ett brett utfallsrum från förlust, vilket var det som skedde, till mycket god avkastning.

Eva Halvarsson: Även om det är som du säger, Jessica, att vi inte ska prata investeringsmöjligheter här, tänkte jag ändå eftersom du undrade om storleken på investeringen ta tillfället i akt att väldigt kort beskriva vad lagen kräver av oss när vi ska sätta upp vår organisation. Det handlar om att vi förväntas börja med att titta på hela pensionssystemet och hur vi förväntar oss att det ska utvecklas på 30–40 års tid. Vi tar in information från SCB när det gäller olika demografiska faktorer som är viktiga i sammanhanget. Därifrån konstruerar vi en övergripande portfölj där vi försöker se hur vi kan diversifiera, som är det som Kristin pratade om, så att vi alltså inte lägger alla ägg i en korg. Och sedan därifrån trattar det ned, så att säga. Den här investeringen var inte sådan att den stod ut på något sätt. Det är det som är hela poängen med den konstruktion som vi har när det gäller kapitalförvaltning. Det är på detta sätt som alla stora kapitalförvaltare behöver jobba.

Niklas Ekvall: Jag kan förstå att det är svindlande siffror och svårt att förhålla sig till. För att få lite ytterligare perspektiv, och som Kristin och Eva nämnde, var investeringen i Northvolt alltså 0,3 procent av de totala portföljerna. Förlusten, 5,8 miljarder, är ett väldigt stort belopp, och förlusten för samhället var säkert betydligt större än så. Men för oss var den ekonomiska förlusten alltså 5,8 miljarder. Under perioden från 2021 till 2024, från investeringen till konkursen i Northvolt, var det samlade resultatet i våra AP-fonder 478 miljarder kronor. Det var drygt 1 procent av de vinster som vi gjorde under den perioden. Detta säger jag bara för att sätta det i perspektiv.

Jag har väldigt stor respekt för 5,8 miljarder. Det är ett jättestort belopp. Att vi har en så god avkastning beror just på att vi investerar långsiktigt i tillgångar som har risk. Det är så vi bygger avkastning för pensionssystemet. Det är så vi stärker pensionssystemet. Det har vi gjort på ett påtagligt sätt sedan 2001. Utan AP-fondernas avkastning tror jag inte att vi nu hade haft en diskussion kring en eventuell gas över huvud taget. Det måste man ha med sig i sammanhanget. Detta var lite grann kring faser och tid för det hela.

Som Eva, Kristin och Kerstin har nämnt var detta inte ett beslut som kom över en natt. Vi träffade Northvolt första gången 2017 och följde bolaget löpande fram till det att vi gjorde investeringen 2021. Då hade bolaget utvecklats successivt på ett väldigt bra sätt. Vi levererade på våra milstolpar. Återigen: De makroekonomiska förhållandena och de specifika förhållandena 2021 var väsentligt annorlunda än i dag. Och vid den tidpunkten var vår bedömning att det här var en investering med god avkastningspotential, visserligen med risker, och vi anpassade storleken på investeringen utifrån det.

Kerstin Hessius: Jag tänkte tillägga att för Tredje AP-fonden var detta en investering av förhållandevis rimlig storlek utifrån vad vi anser vara lämpligt för att lägga ned tid och arbete för att bygga något på. Vi startar ofta en struktur, så att säga. När vi ska starta något nytt inom en struktur måste vi säkra

upp att vi har tillräckligt med kapital att börja med för att det ska vara meningsfullt och ekonomiskt försvarbart att lägga ned tid och kraft på det. Storleken på den här investeringen upplevde vi i det perspektivet inte som väldigt stor.

Sedan håller jag givetvis med de övriga AP-fonderna om att diversifieringen är den enda fria lunch vi har. Den är så viktig att vi diversifierar vår portfölj, och den här investeringen utgjorde en förhållandevis liten del av vår portfölj. Det är ett stort belopp, och det är klart att när vi är fyra AP-fonder som gör detta tillsammans blir beloppet väldigt mycket större. En av fördelarna med att ha flera AP-fonder har varit att själva fondkapitalet har varit diversifierat på väldigt hög nivå, alltså på AP-fondsnivå. Nu styrs systemet mot att det ska vara färre AP-fonder, och då måste nog svenska folket, allmänheten, politiker och så vidare vänja sig vid att de förlustbelopp som kan uppstå i AP-fonderna kommer att bli ännu större, för man koncentrerar kapitalet till färre fonder. Detta är väl en bra grund för att förstå att det här kommer att kunna hända igen. När det händer nästa gång kommer det förmodligen att vara ett mycket större belopp. Det kommer att ske investeringar från AP-fonder som leder till förluster. Det ingår i en kapitalförvaltning. Tar man ingen risk får man inte betalt. En del risker kommer inte att betala sig, men då diversifierar man portföljen.

Jessica Wetterling (V): För ens egen privatekonomi är ju detta enorma, svindlande summor. Men när man får ett sådant här perspektiv underlättar det för att förstå vilka enorma summor som era AP-fonder totalt förvaltar. Har jag förstått rätt, att den här investeringen alltså inte stod ut och därför inte var föremål för dialog eller diskussion med Regeringskansliet specifikt? Sedan kommer jag till min andra fråga: Jag tror att Kristin Magnusson Bernard var inne lite på detta med att hålla det i en tajt krets. När en eller flera AP-fonder investerar – det var ju faktiskt inte alla, men era fyra fonder gjorde det – sänder det väl en ganska stark signal till marknaden på olika sätt? Jag är inte lika kunnig som ni, men jag gissar att man tar sådana hänsyn. Det finns ju affärshemligheter, och man ska inte kunna spekulera i innehav på ett sätt som är olämpligt, till exempel från Regeringskansliet.

Kristin Magnusson Bernard: Jag skulle först vilja svara på frågan om den här investeringen stack ut på något sätt. Risk har många dimensioner. Det kan handla om storleken och typen av investering, men det kan också handla om att investeringen har ett större symbolvärde eller är väldigt salient i allmänhetens ögon. I det avseendet var vi från början medvetna om att det var en uppmärksammad investering. Det kom risker som låg över det finansiella, skulle jag vilja säga. De kunde vara både positiva och negativa, för de var åt båda håll. Just därför var vi från början så medvetna om att det inte fick se ut som om det fanns något annat än affärsmässiga hänsyn i detta. Det var något som diskuterades i min organisation och min styrelse, och det var ett av skälen till att det hölls så tajt inom tjänstemannakretsen och att skälen var de de var.

Sedan kommer jag till din andra fråga, om signalvärdet i att fyra AP-fonder går in. Vi var långt ifrån de första i den här investeringen. Det finns faktiskt underlag som ni i konstitutionsutskottet har fått, där vi av journalister ifrågasätts för att vi inte varit med tidigare. Det fanns en bred investerarkrets med många industriella partner och med EU och andra. Vi var inte särskilt tidiga i den här fasen. Men med detta sagt är det självklart att man får fundera på hur man samverkar. Det är hela tiden en balans mellan självständighet mellan fyra, förlåt tre, fonder och att man ska kunna göra saker, som Kerstin beskrev, på ett kostnadseffektivt och på ett för pensionssystemet bra sätt.

Niklas Ekvall: Jag vill bara fylla på med några saker. Du sa att den inte var av en storlek eller karaktär som föranledde diskussion med Regeringskansliet. Låt mig lägga till att vi inte diskuterar enskilda investeringar med Regeringskansliet i förväg. Det sker aldrig. Det är en del av lagstiftningen. Då skulle vi alltså bryta mot lagen.

Som Kristin var inne på var vi långtifrån först när vi gjorde vår investering. Vi ska också komma ihåg vilken roll vi hade i Northvolt. Vårt samlade ägande i Northvolt var 3,7 procent av bolaget. Det fanns en mängd stora ägare som var med tidigare, med stor finansiell och inte minst stor industriell kompetens i bolaget. Det var en väldigt välförsörjd styrelse med kompetens från industrin. Många stora bilföretag var representerade, både personbils- och lastbilsföretag. Det var en väldigt välrenommerad och i vårt tycke väldigt kompetent styrelse i Northvolt. Ibland låter det som om vi var den första investeraren och de som styrde bolaget. Så var det inte. Vi var en liten investerare i sammanhanget.

Kerstin Hessius: Jag vill också tillägga att investeringsbeslut aldrig skulle diskuteras med departementet. Konkreta investeringsbeslut diskuterades dessutom väldigt sällan i Tredje AP-fondens styrelse. Det är komplexa beslut. Det är omfattande analyser. I grunden är det informationspunkter som delegeras till verkställande direktören och verkställande direktörens operativa… alltså själva beslutsmandatet. Det är ofta alldeles för komplexa grunder för att ha ett sådant beslut på styrelsenivå. I Tredje AP-fonden delegerade styrelsen mandatet inom alternativa investeringar till mig. Jag delegerade det inte vidare.

Det innebar … Eftersom det är långsiktiga placeringar som ska ligga instängda i väldigt många år såg inte jag att jag skulle delegera det vidare.

Om vi pratar om den här specifika investeringen var det inte Tredje AP-fonden som gjorde den investeringen, utan det var ju 4 to 1. Men Tredje AP-fonden gav ett mandat, eller jag gav ett mandat till min grupp av alternativa investeringar, att kunna tillföra kapital till denna investering. Men, som sagt, någon information över huvud taget kring enskilda investeringar går aldrig till regeringen.

Sedan tänkte jag också säga, för att lägga till till Niklas Ekvall kring vilka andra som investerade i Northvolt, att det också är intressant att … Jag slutade ju 2022/23, men så sent som 2023 kom ett par av världens största

pensionsfonder in i Northvolt. Det var bland annat Canadian Pension Fund, och det var GIC, som är inte en pensionsfond utan en statlig investeringsfond i Singapore.

De här två pensionsfonderna har ett av världens högsta rykten för sina investeringsgrupper och sina … hur de är uppbyggda kring detta. Så jag vill bara tala om att så sent som 2023 gjordes bedömningen att detta bolag var värt att investera i från världens största, mest ansedda investerare i vår krets.

Eva Halvarsson: Jag tänkte bara lägga till, apropå vem som fattar vilka beslut och så vidare, och understryka att vi aldrig diskuterar enskilda investeringsbeslut med Finansdepartementet.

Även i AP2 är det så att styrelsen fattar inga investeringsbeslut. Och om vi pratar om good governance och ägarstyrning finns det ett väldigt naturligt skäl förutom den komplexitet som Kerstin pratade om här. Det är nämligen styrelsen som har att utvärdera mig och organisationen och hur vi har levererat på det uppdrag vi har. Skulle styrelsen också fatta investeringsbeslut rör det till det ganska rejält. Det är viktigt att ha de parametrarna klara för sig.

Muharrem Demirok (C): Herr ordförande! Tack till er som har tagit er hit i dag, och tack för otroligt genomgående svar!

När man kommer så här långt ned på listan i frågeställningen återstår ju inte så mycket efter den gedigna redovisningen ni har gjort. Men det här är ju ett ärende som ni själva är väl medvetna om väcker mycket känslor. Det har skrivits otaliga artiklar i nyheterna om det. Och bortom alla de här stora siffrorna som vi pratar om finns det ju människor. Det finns människor i kommuner som har drabbats som har fått gå från hus och hem. Så det är klart att det här ärendet väcker känslor, och det är klart att det finns en vilja att hitta ”Den ansvariga”.

Jag är helt säker på att ni också har interna analyser kopplat till det här och hur det … vad som hände och liknande. Ni får ursäkta om frågorna kanske blir upprepningar. Men frågan som allting snurrar kring är ju: Vad hände och hur … vem påverkade er, och hur påverkades det? Det är ju det som anmälningarna cirkulerar kring och de frågorna som har dykt upp, så det kan bli upprepningar. Det kommer att bli upprepningar, och det kanske kan uppfattas som lite banala frågor. Men jag vill ändå ställa dem rakt så att ni också får möjlighet … till alla dem som tittar och inte har läst alla de gedigna handlingar och svar vi har fått skriftligt av er. Så, som sagt, ni får ursäkta om det blir upprepningar och kanske lite banalt.

Jag uppfattar, bara för att få det bekräftat, att alla investeringar ni gör bygger på en naturlig omvärldsbevakning där man utgår från hur de strategiskt viktiga investeringarna ser ut, inte bara i Sverige utan i resten av världen. Det talades om pensionsfonden från Kanada. Så jag upplever att den här typen av investeringar … Apropå kontexten som var i Sverige, som det tidigare lyftes om: Den fanns inte bara i Sverige och var inte politiskt driven här, utan samma diskussion fanns i hela EU, i USA och i Kina att den här typen av investeringar

var strategiskt viktiga. Jag vill bara med ett enkelt ja eller nej få det bekräftat att så var fallet – att det var en global kontext i den diskussionen.

Sedan den andra frågan. Ni var delvis inne på det att inga investeringsbeslut diskuteras med Regeringskansliet eller ansvariga statsråd. Men om man skulle vända på det hela och säga: Om – jag säger om – något statsråd eller någon vid Regeringskansliet skulle få för sig att viska till lite att det här borde ni göra, hur skulle en sådan process hos er … vad skulle motreaktionen hos er i så fall vara?

Återigen: Jag ber om ursäkt för att det kanske uppfattas som lite banalt, men jag tycker att det är en viktig fråga att ställa inför alla dem som inte har läst det gedigna underlaget som ni har levererat.

Kristin Magnusson Bernard: Jag kan inte svara ja eller nej på frågan om global kontext, så du kommer att få ett lite mer utförligt svar.

Oavsett vad som råder i omvärlden, oavsett vilka trender och vad andra gör, bär jag som verkställande direktör det fulla ansvaret för de investeringar som görs utifrån de ramar som sätts. Naturligtvis tar vi in information från alla håll, men det ändrar inte att ansvaret fortfarande ligger hos den som fattar beslutet. Och det kommer alltid … Det är så lagen är skriven, vilket jag personligen tycker är rätt. Och det är då, precis som kollegorna har sagt, styrelsernas uppdrag att utvärdera om verkställande direktör har agerat korrekt eller inte. I det här fallet har svaret varit ja sedan det här skedde.

I mitt fall, om det skulle förekomma någon typ av påtryckning, skulle jag med varm hand överlämna det till min styrelseordförande och informera för vidare hantering, för det är så ansvarskedjan ser ut – det är styrelserna som i första hand har kontakt med departementet om det skulle vara någonting utöver den årliga dialogen, som är väldigt uppstyrd, skulle jag beskriva det som. Det är ju så kedjan ser ut – det finns ett lager av en oberoende styrelse, och det är de som skulle behöva hantera den frågan medan jag arbetade på deras uppdrag.

Vice ordföranden: Uppföljande frågor från Muharrem Demirok?

Muharrem Demirok (C): Nej, jag är nöjd, tack.

Gudrun Brunegård (KD): Herr ordförande! Tack för svaren så här långt!

Jag kommer att fokusera lite grann på due diligence och kommer att ställa ett sjok av frågor som ni kan försöka svara på efteråt, var och en för sig eller samlat i den mån som ni tycker är lämpligt.

Enligt de underlag som vi har fått genomfördes en due diligence under våren 2021 till en kostnad av 700 000 kronor. Är det en rimlig arbetsomfattning för en sådan stor investering i ett onoterat bolag? Det är en av frågorna.

Sedan undrar jag: Påbörjades det här due diligence-arbetet eller annat analysarbete innan ni bildade 4 to 1 Investments, eller togs något annat underlag fram innan 4 to 1 bildades? Vilka bolag var involverade i analysarbetet med due diligence? Och hur bedömdes kapitalbehov, teknologiska risker och marknadsrisker?

I det här perspektivet är det också intressant att notera att Sjätte AP-fonden valde att inte investera i Northvolt trots att AP6 investerar nästan uteslutande i onoterade bolag, deras mandat är att ta högre risk i private equity och de är specialiserade på den här typen av investeringar. Trots det valde Sjätte AP-fonden att inte investera i Northvolt utifrån de skäl som de uppgav, som ett mycket stort kapitalbehov, mycket låg … lång tid till lönsamhet och hög industriell uppskalningsrisk och att det inte passade in i deras portföljstrategi.

En annan faktor som jag skulle vilja höra hur … i vad mån ni drog öronen åt er på något sätt var att Riksgälden först beviljade gröna kreditgarantier till Northvolt, men det stoppades ju sedan av flera skäl.

I SvD Näringsliv redovisade man då: ”Myndigheten påtalar även att Northvolt saknar ’erfarenhet av projekt av denna storlek och komplexitet, dvs att bygga och driftsätta flera produktionslinor med omfattande produktion’. Riksgälden sänkte till och med sitt kreditbetyg på företaget på grund av riskerna. ’Konstruktionsfasen är en central risk och beroende av andra leverantörer och med flera gränssnitt. Kreditbetyget justeras därför ned till för att spegla konstruktionsrisken’.”

Den sammanfattande frågan är då: Av vilken orsak, eller på vilken grund, fattade ni beslutet att ändå gå vidare, trots dessa betänkligheter? Jag stannar där.

Kristin Magnusson Bernard: Tack för frågorna! Jag skulle vilja börja med frågan kring vad som är rimligt med resurser att avsätta kring till exempel due diligence och också vilka typer av informationsunderlag man använder.

Det finns alltid många investeringar man i slutändan väljer att inte göra, där man lägger en hel del resurser i förväg på att se om de är lämpliga eller inte. Så att ha DD-uppdrag även för andra saker som sedan i slutändan inte blir av är en del av den verksamhet jag var ansvarig för.

I sammanhanget var det här en av flera byggstenar. Det fanns interna analyser på övergripande plan. Det fanns externa analyser för att vi ville ha ett oberoende i det som fanns jämfört med det vi kunde komma fram till själva. Och det fanns andra partner som var inne i investeringen som man kunde ställa frågor till. De var utlagda på flera olika uppdragsgivare för att ha ett oberoende. Sammanfattningsvis tycker jag att det var rimligt att ta.

Som du säger var det här ett bolag som var i en uppstartsfas. Det var betydande risker. Till exempel var komplexiteten i att ha flera produktionslinor inte fullt ut känd när vi gick in, utan det var information som tillkom. Det är en del i att investeringar kan utvecklas på ett annat sätt än vad man vet när man går in i det. Möjligheten att agera på det i en onoterad investering är lägre än till exempel när det gäller en noterad aktie, och det är en del av risken i det hela.

Vad gäller AP6 är det en organisation som hade ett annat uppdrag än buffertfonderna, en annan typ av portfölj, och vad som då betraktas som hög risk måste ses i kontext till den portfölj man har. Det jag hävdar, och som jag tror delas av kollegorna här, är att utifrån de övriga – till exempel stora andelar

säkra – tillgångar vi hade i portföljen betyder ett Northvolt något annat än om man har en hel portfölj av riskkapitaltillgångar.

Det gör också att jag personligen skulle säga att det förslag som regeringens utredare Arkwright nu lägger om att ha 10, 20 Northvoltinvesteringar i en buffertfond är något som jag skulle se ökar risken och som inte var någonting som jag under min tid övervägde.

När det gäller den sista frågan om Riksgälden, vilket datum kommer det här citatet från? Som jag minns det är det här nämligen långt senare. Vi var alla helt överens om att problem materialiserades och att investeringen inte gick enligt plan. Men om jag minns rätt är det här beslutet från 2023 någonting, så det är senare än det som var känt när vi gick in.

Gudrun Brunegård (KD): Jag skulle vilja höra om det skiljer sig, det förfarande som ni gjorde just vid den här Northvoltinvesteringen, från en normal investeringsrunda som ni deltar i till vardags, så att säga.

I det här underlaget som vi har fått på de tidigare frågorna i våras för ett år sedan frågade vi vilka analyser som föregick beslutet att investera i Northvolt. Då svarade AP1 den 4 april att man analyserade. Sedan, fyra dagar senare, kom det ett korrigerat förslag, och där hade man då ändrat till att man utvärderade. Då undrar jag om du skulle kunna förklara skillnaden och varför ni valde att byta från att analysera till att utvärdera. Vad låg bakom det, och vad lägger ni i det?

Kristin Magnusson Bernard: För mig handlar utvärdering om ett bredare perspektiv. Jag tycker att analys felaktigt ger ett intryck av att det är en smal bild av det hela, och det som jag till exempel bad chefsjuristen ta med var att vi hade haft en diskussion med styrelsen ur ett bredare perspektiv.

Som min styrelse arbetade finns det ärenden som kan ligga i gränslandet mellan vad vd gör och vad som bör vara på styrelsens bord, och det var till exempel en utvärdering av vad som var den korrekta hanteringen av ärendet – att det var ett bredare perspektiv.

Vice ordföranden: Då går ordet till Miljöpartiet och Jan Riise.

Jan Riise (MP): Tack så mycket för denna fantastiska genomgång av saker och ting! Det har varit oerhört lärorikt, och jag är väldigt glad att vi kunde göra detta.

Samtidigt vill jag påpeka att det som anmälan handlar om, om jag är rätt underrättad, är huruvida ett uttalande av Per Bolund påverkade besluten. Vi granskar ju inte AP-fondernas investeringsbeslut as such på något sätt. Jag tänker att det är viktigt att ha det i minnet.

Det har varit en jättefin genomgång. Såvitt jag förstår har vi konstaterat att lagstiftningen är som den är. Den ändrades, i stor politisk enighet, vid ett par tillfällen, och begreppet hållbarhet introducerades – med mycket stor rätt, kan jag ju tycka, och jag tror att väldigt många andra, både nationellt och globalt, tycker att det är rimligt att det finns med i den här typen av investeringar eller investeringsfonder när det gäller människors pensioner både i Sverige och i

andra länder. Därvidlag uppfattar jag det som att det inte finns några skiljaktigheter på något sätt.

Jag skulle därför egentligen … Jag läste Arkwrightrapporten, och det var lärorikt för mig – jag har som ni förstår ingen som helst professionell kunskap på området för övrigt. Men jag läste om illikvida tillgångar och att det så att säga som begrepp, fenomen eller företeelse liksom kom in någonstans i den vevan som vi började prata om hållbarhet. Allt det här hänger alltså ihop, kan man ju tycka, med exempelvis hållbarhetsmålen från 2015 och så vidare. Det har varit en process som har gått åt det hållet och som nu tyvärr har stannat upp, delvis på grund av Ukrainakrig och andra motsättningar i världen, till många människors både fasa och förlust.

Men under resans gång har det här begreppet dykt upp där det blir mer rimligt att så att säga delta i investeringsomgångar utan att det egentligen finns någonstans att göra av de eventuella aktierna just där och då, för det är förhandlingar med enskilda bolag. Det är alltså inte som att köpa aktier på börsen, på något sätt – som jag kanske trodde från början! Det är inte heller särskilt lätt att göra sig av med dem om man nu har dem.

Såvitt jag förstod av rapporten betraktas detta som en ganska lönsam … alltså, med den helhet som ni har illustrerat också då att … En helhet, en portfölj av den typen av investeringar, leder generellt sett till ganska bra resultat för mig och alla andra som så småningom ska få ut våra pensioner. Jag undrar om ni skulle vilja säga någonting om den företeelsen som sådan, alltså illikvida tillgångar, och på vilket sätt det har förändrat AP-fondernas sätt att tänka – om det har gjort det – när det gäller den typ av investeringar som Northvolt är ett bland väldigt många exempel på.

Eva Halvarsson: Jag kan börja. Det finns ju … När AP-fonderna sattes upp – eller, i den nya lagstiftningen 2001 – hade man ett set regler där man sa att vi endast kunde investera upp till 5 procent i onoterade tillgångar, vilket gjorde att vi i alla fall för AP2:s del byggde upp en riskkapitalportfölj. Det är nämligen som du säger: Det finns en historik. Man tar mycket risk, men man får bra betalt för detta.

Samtliga AP-fonder, utifrån hur världen förändrades och hur många fler bolag som levde sitt liv som onoterade, där man helt tydligt såg att vårt kapital och det uppdrag vi har från riksdagen innebär att vi skulle kunna – att vi kan – vara långsiktiga. Vi kan bära risker över tid på ett helt annat sätt än vad korta investerare på börsen kan. Alla vi som investerar har ju olika perspektiv.

Därför var det en diskussion som under många år – nu har jag ju jobbat i 20 år på AP2 – fördes med departementet i samband med de årliga utvärderingarna, att det skulle finnas möjligheter för AP-fonderna att investera mer i onoterade tillgångar. Då gjorde man om lagstiftningen. Man valde att förändra benämningen som vi pratar om, illikvida tillgångar. Det var egentligen som en bakgrund till de investeringar som vi har kunnat göra.

Samtidigt är det så, som Kristin sa tidigare apropå AP6: Man kan inte enbart … Det är hög risk förenat med den här typen av investeringar. Det är också så som vi pratade om tidigare, och som du själv drog slutsatsen, att man

är en långsiktig investerare. Är det så att man kommer fram till att man kanske skulle vilja lämna eller göra på något annat sätt tar det längre tid att avveckla den typen av investering, så man måste verkligen … När man har det inom ramen för en AP-fond, med det uppdrag som vi har, behöver man fördela gracerna. Man behöver ha andra typer av tillgångar – man behöver ha likvida tillgångar – för att balansera upp den risken.

Nu kommer jag inte ihåg exakt hur din fråga lydde, men ja, det är ett viktigt tillgångsslag i en portfölj som en AP-fond förvaltar. Men det kan aldrig vara allt, och man kan inte utgå från att historiken alltid avspeglar sig framåt. Det handlar i stället väldigt mycket om hur de geopolitiska förutsättningarna ser ut – hur förutsättningarna ser ut för att sätta nya företag på börsen och så vidare – så att man kan lämna den typen av investeringar.

Kerstin Hessius: Tredje AP-fonden drev ganska hårt att vi borde få … att det här taket på 5 procent för onoterade tillgångar skulle höjas. Vi gick tidigt in i private equity, det man kallar riskkapitalfonder.

Ska man bygga en väl fungerande, väl diversifierad portfölj i onoterade investeringar, som då innebär att man inte får någon likviditet på 10–15 år, behöver man också sprida risken inte bara inom portföljen utan också över åren. Man tar alltså en väldigt mycket större tajmningsrisk i det här än man gör i noterade tillgångar, där man har en möjlighet att gå ut och in.

Då kallar man det att man ska ha en bra vintage på sin portfölj. Det innebär att man ska ha tio år – alltså att man varje år, systematiskt, gör olika typer av investeringar – och efter ett tag börjar portföljen bli ganska stor. Detta hände AP3 år 2008, och den blev så stor … inte stor inför 2008, men när finanskrisen inträffade föll de likvida tillgångarna dramatiskt – men det gör inte de onoterade tillgångarna. Det blir en eftersläpningseffekt. Då innebar det att vi gick över de 5 procenten.

Då står det i lagstiftningen, klokt, att vi inte är tvingade att sälja – för då skulle det kosta pensionssystemet väldigt mycket – utan att vi kan behålla det, men vi får inte göra några nya investeringar under hela den period då vi ligger över 5 procent. Det innebar att AP3 inte kunde investera i en enda fond under fyra år – eller tre år, om jag inte missminner mig.

Det innebar att vi tappade vår möjlighet att investera med de bästa förvaltarna. Oftast är det så att man går med samma förvaltare igen och igen, och det tog väldigt lång tid för oss att komma tillbaka och fortsätta bygga en väl fungerande portfölj.

Det är alltså väldigt viktigt att inte ha för låga nivåer och att det finns ett spann för den andel vi kan ha i onoterade investeringar. Det är mitt svar.

Niklas Ekvall: Jag ska fylla på med några saker.

Onoterade investeringar blir nästan lite mytologiserat i sådana här diskussioner; det förefaller i sådana diskussioner som att det alltid är hög risk. Så är det ju inte riktigt, utan det finns olika investeringar som har ganska låg risk. Det beror helt på vad investeringarna är i för någonting. Vi har ju stora investeringar i fastigheter av olika typer, vilket över tid är en ganska stabil

investering. Det finns noterade aktier av biotechbolag, till exempel, som har jättehög risk. Det är alltså inte så att det är entydigt att onoterat har hög risk medan noterat har liten risk. Så ser det inte ut, utan det beror på vad den underliggande investeringen är.

Onoterade investeringar som investerbar marknad har vuxit väldigt mycket under de senaste två decennierna, och det gör att pensionsfonder har stor nytta av att kunna investera i den delen av marknaden för att säkerställa både diversifiering långsiktigt och bra avkastning långsiktigt. Det tror jag var det som processen i lagstiftningsarbetet från 2015, som sedan slutade 2021, tog fasta på – att man behövde modernisera AP-fondernas lagstiftning kring onoterat så att vi skulle få liknande förutsättningar som andra pensionsfonder runt om i världen att ta vara på de möjligheter som fanns i en växande onoterad marknad.

Man behöver alltså ha lite perspektiv på onoterat kontra noterat och vad det långsiktigt tillför till en pensionsfond.

Vice ordföranden: Någon mer uppföljande fråga, Jan Riise?

Jan Riise (MP): Tack, jag är väldigt nöjd med svaren.

Vice ordföranden: Då går ordet till Liberalerna och Mauricio Rojas.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack så mycket för era mycket intressanta och, som min kollega sa, lärorika svar! Jag tror att vi har lärt oss en hel del i dag.

Jag vill börja med en fråga till Kerstin Hessius. Du gav uttryck för din reaktion när finansmarknadsministern Per Bolund gjorde ett politiskt utspel. Jag ska citera vad han sa, så att man begriper varför du blev – antagligen – väldigt irriterad. Han sa:

”Om de [AP-fonderna] inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet vi har.”

Det är klart att det här är ett totalt övertramp på ert oberoende, men min fråga är om du på något sätt kommunicerade din kritik till Per Bolund eller regeringen – eller om din styrelse gjorde det. Det här är nämligen ett väldigt allvarligt övertramp av en minister.

Kerstin Hessius: Tack för frågan! Jag sa att jag reagerade, och jag reagerar alltid när en politiker gör en tydlig riktning mot … eller tydligt säger något som man kan uppfatta som ett försök att styra AP-fonderna.

Jag kommunicerade inte detta med Regeringskansliet, och jag kommunicerade inte med ministern. Jag har inte heller upplevelsen att min styrelse gjorde det. Däremot har vi i Tredje AP-fonden alltid haft en diskussion varje gång det kommer någonting, därför att det är viktigt att vi värnar vårt förtroende och för att vi är väldigt tydliga med att sådana här saker lyssnar vi inte på. Det har jag sett som en viktig process i en AP-fond, eller i min AP-fond – att vi faktiskt följer vad som sägs i medierna men också förhåller oss till det. Och det gjorde vi i det här fallet, ja. Det vill säga: Vi tog inte hänsyn till det.

Mauricio Rojas (L): Jag har en annan fråga till Kerstin Hessius. Du har säkert läst Arkwrightrapporten. Jag vill att du kommenterar följande stycken i denna rapport – jag citerar:

”Det kan konstateras att 4 to 1 Investments saknade en investeringsorganisation med heltidsanställd personal och investeringskommitté, en diversifierad portfölj och en definierad kapitalram.”

Det har vi konstaterat tidigare. Rapporten säger vidare:

”Dessa komponenter kännetecknar professionella riskkapitalföretag och utgör grundläggande förutsättningar för en oberoende förvaltning och för funktionen som intermediär mellan kapitalägare och portföljbolag.”

Hur kan du kommentera det här ganska intressanta stycket?

Kerstin Hessius: Ja, man måste ju avgöra från fall till fall vad det är för typ av investering man gör. I det här fallet var det i 4 to 1 som det gjordes en due diligence och analys till att äga ett bolag som hade planer att gå till börsen. Det beror lite på hur strukturen ser ut i bolaget – eller, så här: Vad finns det för typ av investeringar? Hur komplex är utvärderingen av den? Och så vidare.

Jag arbetar inte längre på någon AP-fond och har inte följt underlagen och allting inför den här utvärderingen av Arkwright, så jag har egentligen inte så mycket att säga om den. Jag kan bara säga att vi lagar efter läge, och i det läget bedömde vi att vi gjorde … Vi hade tillräckliga resurser för att utvärdera den investeringen.

Som jag sa tidigare kan vi titta på vilken grupp vi umgicks med som investerare. Alla var väldigt kompetenta. Jag tror att alla typer av investeringskommittéer, stora strukturer och enorma resurser man lagt ned hade man inte kunnat komma fram till det som hände i bolaget senare. Det har nog inte så stor betydelse för konsekvenserna av den här investeringen, skulle jag säga.

Vice ordföranden: Då är vi klara med den första omgången frågor. Jag lämnar över till partierna, om det finns någon uppföljande fråga.

Lars Engsund (M): Jag går tillbaka till punkten om information och kommunikation. I maj förra året var ni här på ett slutet sammanträde som finansutskottet hade bjudit in till, som ni säkert minns väl. Där visade ni några presentationsbilder som vi har fått ta del av.

Jag läser några rader om vad det står på presentationsbilderna. Det står så här: Investeringsformen kommunicerades tydligt vid bildandet och i årlig rapportering från fonderna. Det står vidare: kontinuerligt informerat om investering och investeringsformen samt öppenhet i kommunikation, informerade från start och har svarat på alla frågor.

Då blir min fråga, efter att jag läst underlagen i övrigt och hört det ni har sagt i dag: I de artiklar som ni bland annat hänvisade till i era svar – jag vet svaret från AP1 – är det främst artiklar som är efter att den första investeringen har offentliggjorts. Jag undrar lite grann: Om man säger att man kontinuerligt har informerat och informerade när bolaget bildades – vem fick den

kommunikationen? Vem informerades? På vilket sätt? Var det informell information, eller var det formell information?

Jag skulle vilja veta lite mer om vad som stod på bilderna.

Kristin Magnusson Bernard: Innan en investering har gjorts råder i allmänhet investeringssekretess. Det är en av sekretessgrunderna, och den har vi inte ruckat på. När jag avsåg kontinuerligt handlade det om från att investeringen har gjorts, i det pressmeddelande som skickades ut, som är det sätt vi vanligen kommunicerar med allmänheten på när det sker större förändringar, medier och så vidare.

Sedan, i mina svar, har vi naturligtvis, efter att investeringar har gjorts, inklusive med den nuvarande regeringen, i den årliga dialogen, avrapporterat utfall. Även när saker inte går som man har tänkt sig och det är en enskild investering är det självklart något vi tar upp – vad vi gör för att ändra den rådande situationen med de medel vi har.

Men om kontinuerligt … Om jag uttryckte mig luddigt är det kontinuerligt från att investeringen gjordes, för dessförinnan råder sekretess som man inte kan rucka på.

Lars Engsund (M): Tack så mycket för svaret! Det var ju lite tydligare då.

Jag går tillbaka lite grann till ledamoten Gudrun Brunegårds fråga om den due diligence som gjordes inför investeringen. Den siffra som figurerar är att kostnaden för due diligence var 700 000 kronor. I min värld, som gammal konsult, om jag skulle bedöma finanskonsulter – kan det vara två tre manmånader som det beloppet motsvarar?

Då funderar jag lite grann på, utifrån teknisk utvärdering av bolaget, att man tittar på technical readiness för investeringen och genomlyser bolaget på flera områden – allt från juridik till ekonomi, teknik och produktionsmöjligheter. Kan ni kommentera storleken på due diligence kopplat till investeringen?

Vice ordföranden: Någon som önskar kommentera?

Niklas Ekvall: Just den exakta siffran kan jag inte riktigt bakgrunden till, men det gjordes en gedigen analys. Och normalt aktiveras kostnader i samband … i en investering. Man redovisar dem inte så explicit. Vad just de 700 000 står för vet jag inte, men det lades ned ett gediget arbete under utvärderingen. Som jag sa var vi igång sedan 2017 och tittade på det här med interna experter, specialister på vår fond, med hjälp av externa specialister och i samarbete med de andra fonderna.

Det var mycket underlag som kom fort och var till gagn, från McKinsey och en mängd andra, som underlag för beslutet, så det var en gedigen analys. Jag känner mig väldigt trygg med att det underlag som togs fram inför beslutet var gediget och väldigt väl genomarbetat.

Vice ordföranden: Någon uppföljande fråga från Sverigedemokraterna?

Martin Westmont (SD): Ja, ordförande, jag har ett par reflektioner här med tanke på de svar som har kommit. Min första fråga skulle jag vilja rikta till Niklas Ekvall.

Om vi ser tillbaka på åren före investeringen i Northvolt – du beskrev själv att ni besökte bolaget redan 2017. Upplevde du att det fanns ett tryck från politiskt håll på att ni skulle investera i så kallade gröna bolag och att det var en av anledningarna till att ni besökte ett bolag som just Northvolt?

Niklas Ekvall: Om man går tillbaka, och det gäller väl fortfarande: Klimatomställningen hade väldigt stort momentum och var väldigt viktig. Vi söker tematiska investeringar som en del av vår totala investeringsstrategi, där vi fångar upp strukturella teman och trender där vi tycker att det finns goda avkastningsmöjligheter.

Som jag sa, vad gäller Northvolt vid den tidpunkten, var det ett väldigt starkt momentum i klimatomställningen men också i elektrifieringen av transportsektorn i Europa. Efterfrågan på nya elbilar var gedigen. Man trodde – inte bara vi – att det skulle fortsätta.

Vi såg i Northvoltfallet att det fanns en väldigt stor potential i bolaget och en god förväntad avkastning och förstås en risk som vi tog höjd för när vi gjorde storleken på investeringen. Svaret på frågan är att vi utgår från avkastning när vi gör investeringar. Om vi kan göra det i starka hållbarhetsteman och -trender är vi jätteglada för det, men det är avkastning och risk som är det primära för oss när vi gör investeringar.

Martin Westmont (SD): Ordförande! En annan reflektion jag har – det var ett svar som vi tidigare fick av Kerstin Hessius till bland andra Mauricio Rojas – är uttalandet från före detta finansmarknadsminister Per Bolund som, just när han diskuterade AP-fonderna, sa: Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet som vi har. Jag förväntar mig att det ska ske stora förändringar.

Det är uppenbart att regeringen och statsrådet Per Bolund förväntade sig något, Kerstin Hessius. Var det att ni skulle komma fram med en lösning, just att ni skulle kunna göra investeringar i bolag som Northvolt och liknande företag? Och om det inte var så, har du någon idé om vad det var som Per Bolund egentligen förväntade sig av er?

Kerstin Hessius: Jag analyserade inte vad Per Bolund förväntade sig eftersom det inte ingår i vårt uppdrag att lyssna på ministern i den bemärkelsen, men jag kan säga att generellt sett är det ganska lätt att den typen av uttalanden kommer från politiker.

Jag sa tidigare att det här inte är unikt i min historia som verkställande direktör för AP3 under 18 år. Det har varit ganska många olika utspel som har varit ganska flagranta och där man kan diskutera var gränsen går för vad som är lämpligt för en finansmarknadsminister att göra.

Det har varit så oavsett politisk färg. Det har kommit från alla håll, så jag tog det inte specifikt på särskilt allvar att just den finansmarknadsministern

uttalade just den frågan som kanske låg närmast den finansmarknadsministerns hjärta. Det har varit en annan finansmarknadsminister som har tagit en annan fråga som låg väldigt nära den finansmarknadsministerns hjärta. Så har det alltid sett ut i vår verklighet.

Det jag däremot … Att jag reagerar är ju bara för att man, precis på samma sätt som jag sa tidigare, måste … Någonstans måste frågan ändå diskuteras. Bäst är ju att den diskuteras i det här sammanhanget, så att man sätter upp gränsen, för rätt vad det är har man en ledning för en AP-fond som inte har tillräcklig integritet. Den situationen ska man inte hamna i. Vi har haft AP-fonder som har tillräcklig integritet, men det är extremt viktigt att man inte hamnar där.

Därför pratar jag om att det vore bra att man bygger lite struktur runt oberoendet. Men jag ser inte att det har varit ett problem och att det fanns något – att man sitter och tolkar vad ministern menar. Däremot tycker man att det här väl är ett gränsfall för vad som är lämpligt.

Vice ordföranden: Är Martin Westmont nöjd, eller finns det fler frågor?

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en fråga till här, och det är just det här … Om det var så att det inte fanns indirekt … Eller, kan det vara så att det var indirekta politiska förväntningar och påtryckningar som påverkade just att ni inom tio veckor ändå köpte ett skalbolag för att sedan, via detta nystartade bolag, tillskjuta närmare 6 miljarder av pensionsspararnas pengar in i Northvolt?

Jag tycker inte att vi har fått ett tillräckligt bra svar. Jag vet att Lars Engsund lyfte den frågan i sin inledande fråga. Det är just det här: Varför just i ett batteriföretag? Eva Halvarsson kanske kan berätta lite mer. Hur kom Northvolt upp på er radar som intressant investeringsobjekt?

Eva Halvarsson: Låt mig börja med att säga nej, nej och åter nej. Det har inte funnits vare sig direkt eller indirekt påverkan på AP2 att göra den här typen av investeringar.

Vi har en portfölj som vi kallar för hållbar infrastruktur. Där tyckte vi att den här möjligheten skulle passa bra in för att ge en bra avkastning till pensionärerna. Men vi investerar i vindkraft. Vi investerar i mängder av olika typer av miljöfrågor. Vi investerar i sociala obligationer.

Det är inte så att hållbarhet bara handlar om miljöfrågor eller batterier, utan det är ett brett spektrum i ett uppdrag som vi har fått av er. Det är det som är vår yttersta ledstjärna när det gäller hur vi ska investera.

Vi finns i en verklighet. Man kan ju notera att det alltid är lätt när man har möjlighet att titta i backspegeln. Det gör vi också för att se vilka lärdomar vi kan dra av både det som har gått dåligt och det som har gått bra. Men varje investeringsbeslut tar vi i den samtid som vi befinner oss i, utifrån den kunskap, de bedömningar, de analyser och den makroekonomiska bild som finns just då. Den hade inte vare sig någon sorts direkt eller indirekt politisk påverkan.

Men det är väl ingen här inne som kan säga att vi inte diskuterar miljöfrågor. Det är en viktig fråga på agendan, och det är en viktig fråga i … Det är en viktig delmängd i det uppdrag som ni har gett till oss och som vi försöker att exekvera på bästa möjliga sätt.

Låt mig understryka det igen: Att vara en självständig investerare är A och O för oss i AP-fonderna – och det understryks av lagstiftningen – och att hålla huvudet kallt och att fortsätta påminna sig om att det är pensionärernas bästa och riksdagens uppdrag som ligger till grund för våra investeringar, inte något annat. Det är svårt nog som det är.

Vice ordföranden: Har Socialdemokraterna en uppföljande fråga?

Peter Hedberg (S): Ordförande! Nej, jag har ingen uppföljande fråga.

Jag kan konstatera att företrädarna för AP-fonderna har svarat på samma sak i två skriftliga omgångar och i minst två omgångar till i den här utfrågningen. Jag tycker att utskottet under stora delar av utfrågningen har rört sig runt saker som rör just investeringsbesluten och därmed egentligen granskar grunderna för AP-fondernas beslut, som inte rör regeringens styrning.

Det är olyckligt att det är så mycket tid som går till detta, när vi också har ytterligare en utfrågning och det är arbetsplenum klockan 12.

Jessica Wetterling (V): Jag är lekman, och eftersom detta är tv-sänt vill jag vara klar över att jag har uppfattat allt rätt.

Det här var inte en onormalt stor investering. Det var till och med så att AP-fonderna kanske uppfattades som lite sena på bollen. Jag förstod det så att det hade varit mediala frågor om varför man inte hade investerat tidigare.

Man har också diversifierat sin portfölj utifrån investeringen, och det har inte förekommit några påtryckningar eller kontakt med Regeringskansliet innan man gjort investeringar eftersom man då skulle bryta mot lagen på grund av investeringssekretess. Det jag tar med mig från den här utfrågningen är att när politiker babblar och tycker för mycket om enskilda ärenden – det händer alltför ofta i ekonomi och i andra frågor – är det risk att vi som politiker försämrar förtroendet för våra oberoende myndigheter och deras funktion i samhället. Att värna den integritet som vi är tillsatta att värna måste vi politiker ta till oss.

Muharrem Demirok (C): Jag har inga uppföljande frågor, men jag vill verkligen tacka för de klargörande svaren vi har fått i dag.

Gudrun Brunegård (KD): Jag skulle vilja backa tillbaka till tiden innan beslutet om att investera i Northvolt togs av er i AP-fonderna. Det skulle vara värdefullt att höra era reflektioner om den dialog som pågick mellan AP-fonderna och Regeringskansliet som ledde fram till ändringarna i lagstiftningen, som öppnade för investeringen i Northvolt.

Det var en lagändring som trädde i kraft 2020 som gjorde investeringen möjlig. Den skedde efter ett förslag där lagändringen hade diskuterats mellan Regeringskansliet och er i AP-fonderna. I april 2019 skickades det ut ett förslag till en ny lag. I det förslag som sedan resulterade i lagstiftning föreslås

att det ska tydliggöras att Första–Fjärde AP-fonderna får göra saminvesteringar i onoterade företag genom onoterade riskkapitalföretag och att AP-fonderna inte får ta på sig det operativa företagsledningsansvaret i dessa riskkapitalföretag. I era remissvar som föregick propositionen var ni tydligt kritiska till en sådan begränsning. Ni menade att det var en oflexibel lösning som skulle hindra er från att bedriva er ägarroll på ett ansvarsfullt sätt. Det var viktigt att AP-fonderna som en del av det strategiska ansvaret också bör kunna besluta om vilka enskilda investeringar som ett samägt riskkapitalföretag ska investera i.

Bland annat skrev vd:n Niklas Ekvall i Fjärde AP-fonden: I övrigt anser AP4 att det är olämpligt att detaljreglera exakt hur AP-fonderna ska agera som ägare, och vilka frågor som är strategiska respektive operativa måste kunna bedömas från fall till fall.

Jag skulle vilja att ni kommenterar. Ni hade olika yttranden men uttryckte kritik i alla fyra fonderna. Kan ni kommentera era infallsvinklar till kritiken av regeringens förslag?

Niklas Ekvall: Du ställde en fråga direkt till mig, men även till alla andra.

Som jag sa tidigare är onoterade investeringar ett viktigt inslag i pensionsfonder för att leverera en långsiktigt god avkastning och ha god diversifiering i portföljerna. Det är en investerbar marknad som har vuxit på betydande sätt under flera decennier.

Den gamla lagstiftningen för AP-fonderna var otidsenlig. Som Kerstin Hessius sa var 5 procent reglerat, även om fastigheter låg utanför. Det fanns en process från 2015 som avslutades 2020 för att modernisera lagstiftningen för AP-fonderna kring onoterade investeringar så att de skulle bli mer i linje med det som gällde pensionsfonder i övrigt i Sverige och i övriga världen.

Det här gjordes i flera steg. I den normala processen var det remissrundor, och vi tar oss friheten och rätten att svara i remissrundor när vi blir tillfrågade i ärenden där vi själva uppfattar att vi har sakkunskap. Det är därför vi tillfrågas.

Det var den processen som var i flera omgångar. Vi var transparenta och öppna i remissvaren om hur vi såg på en lämplig lagstiftning för oss.

Det blev en förbättring och en förändring. Vi fick inte igenom allt vi ville, men det är väl den naturliga delen i ett remissförfarande.

Kristin Magnusson Bernard: Det svar du refererade till avgavs av min företrädare och hennes styrelse. Jag har ingen anledning att överpröva det. När jag anställdes gällde redan den nya lagen, och det är den vi har utgått från under min tid. Det är den styrelserna sätter sina ramar utifrån. Precis som Niklas säger finns ett före och ett efter. När ni har beslutat om en lag är det alltid den vi agerar utifrån.

Kerstin Hessius: Jag har inget att tillföra utöver det vi gjorde i den remissrundan.

Eva Halvarsson: Det känns som att jag behöver kvittera. Detsamma gäller för vår del.

Jan Riise (MP): Jag har inga följdfrågor, utan jag tycker att jag har fått en utomordentligt uttömmande redovisning av saker som vi egentligen inte granskar. Men det har varit lärorikt och spännande, och jag hoppas att när vi kommer till bedömningsfasen att vi kan ha en konstruktiv och saklig diskussion om detta. Tusen tack!

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Jag blev förvånad över det svar som Kerstin Hessius gav oss, nämligen att det är vanligt förekommande att politiker gör den typen av utspel.

Utspelet var ett konkret hot om att entlediga styrelsemedlemmarna i AP-fonderna om de inte gjorde som regeringen ville. Jag känner inte till något liknande hot som kan jämföras med det som Per Bolund uttalade.

Jag har en fråga till Niklas Ekvall. I en ledare i Svenska Dagbladet för några dagar sedan, den 19 mars, sägs följande. Jag vill gärna att du kommenterar på något sätt.

”De fyra AP-fonderna valde 2021 att bilda en gemensam sådan riskkapitalfond, 4 to 1 Investments. På pappret för att successivt och självständigt bygga upp en portfölj av innehav i bolag inom hållbarhet och omställning.

Men bara på pappret. I verkligheten var 4 to 1 Investments ett skalbolag. Eller som det står i rapporten: ’en juridisk form utan motsvarande substans’. Företaget hade inga anställda. Omsättningen var minimal. Styrelsen bestod av fyra medarbetare på AP-fonderna. Vd:n var en frilansande konsult – som tidigare hade varit chefsjurist på AP2.

Det enda syftet med riskkapitalfonden var att maskera att AP-fonderna rundade lagen för att stoppa in pengar i just Northvolt.”

Jag skulle gärna vilja dokumentera detta.

Niklas Ekvall: Det där är Arkwrights ord i rapporten. Som vi har redogjort för sattes 4 to 1 upp för att kunna göra återkommande investeringar av den typen. Det var investeringar som gynnades av den kraftfulla hållbarhetsomställning som pågick då, och vi i Sverige och Norden har ett fantastiskt bra nätverk att möjliggöra den typen av investeringar framöver. Tanken var att bygga ytterligare kompetens och resurser i bolaget i enlighet med de behov som skulle uppstå.

Precis som Kristin har redogjort för tittar vi alltid på effektivitet. Den resurssättning vi gjorde i 4 to 1 var ju kopplad till den investering som Northvolt innebar. I just den investeringen var vi en liten investerare med 3,7 procent. Vi hade ingen aktiv roll i styrelsen. Styrelsen bestod av en stor industriell kompetens och andra duktiga finansiella investerare. Vi bemannade bolaget utifrån det behov som fanns i just den investeringen och med den kompetens som behövdes för att operationellt sköta investeringen över tid. Det var lämpligare att göra via konsulter. Då kunde vi få en mix av kompetenser som passade det behov vi hade i bolaget.

Kristin Magnusson Bernard: Det finns inget krav i AP-fondslagen på att det ska vara mer än en investering i ett bolag. Det finns heller inga förbud mot att få ha extern kompetens i stället för intern kompetens. Naturligtvis kan en

utvärderare ha en vy på hur han tycker att verksamheten ska organiseras. Sedan är det för regering och riksdag att ta ställning till det, men vi utgår från den lag som har skrivits. Det är den vi agerar utifrån.

Vad man sedan gör i ett framåtblickande perspektiv blir en fråga för tillkommande styrelser och ledningar.

Kerstin Hessius: Jag tänkte svara på frågan rörande politiska utspel. Jag kan dra ett annat exempel, för att förstå mitt perspektiv.

Vi hade en ganska omfattande och infekterad diskussion i samband med bolagsstämman i Nordea för ett antal år sedan. Finansmarknadsministern uttryckte sig skarpt mot AP-fonderna på ett sätt som man kan likställa – nästan – med det här. Jag ville ge det perspektivet.

Mauricio Rojas (L): Bara en kort kommentar. Det är glädjande att ingen i styrelsen tog hänsyn till hotet, trots att de hotades med att bli arbetslösa eller att entledigas inom kort av regeringen. Jag tror att ni borde ha protesterat på något sätt. Det var lite för mycket att hota på det viset.

Niklas Ekvall: Det kanske vi skulle ha gjort, men om jag inte har missförstått det är det väl en av uppgifterna för det här utskottet att reagera på sådana uttalanden.

Vice ordföranden: Vi börjar så smått att gå ned för landning. Jag har egentligen två återstående frågor när jag har reflekterat över vad som har framkommit.

Bland annat är frågorna till stora delar samma som Mauricio Rojas frågor vad gäller den konstitutionella delen i detta. Där har vi väl anledning att fortsätta att ta upp den frågan i kommande utfrågningar – dock inte med er.

Jag har en reflektion efter vad som har sagts här. Man tenderar att vilja prata i generella termer och inte prata om den konkreta initieringen i Northvolt, som egentligen är huvudfrågan. I stället pratar man generellt om policy och om risk. Alla här är väl medvetna om risker, och det tror jag att även åhörarna och tittarna är. Kontentan är ändå att Northvolt inte stod ut på något sätt.

Då skulle jag vilja ha svar på frågan om vilka andra enskilda investeringar som har medfört en lika stor förlust på 6 miljarder kronor för Sveriges pensionsinbetalare som just Northvolt? Jag skulle vilja få fem exempel på andra enskilda investeringar som har medfört en förlust i den storleksklassen.

Kristin Magnusson Bernard: Northvolt stod inte ut i termer av sin storlek i portföljen. Det finns många andra aspekter där det här bolaget stod ut för svensk industrihistoria och på grund av konkursen och uppskalningen av teknologin.

Syftet med att ha en diversifierad portfölj är att ha olika innehav. Vi letade efter något som var annorlunda mot säkra obligationer och mogna bolag. Syftet är att den ska stå ut i termer av sina egenskaper men inte i sin storlek om en förlust skulle ske. Det är viktigt att korrigera.

Nu ska jag ge fem exempel på saker som har haft större betydelse. En AP-fonds kapital kan svänga åtminstone 5 miljarder intradag beroende på till exempel hur den svenska kronan går. Jag har många valutabeslut som har

fattats i min organisation, där det till exempel handlar om vilken grad av valutasäkring man ska ha, som har haft mycket, mycket större påverkan på pensionskapitalet än det här.

Sedan är frågan om man räknar det som en förlust. Ja, det gör man, för det som i slutändan betyder någonting för pensionssystemet är kapitalets storlek. Att få rätt på valutapositioner har därför en mycket, mycket större påverkan än det här. Det är det första.

Nästa enskilda beslut kan handla om börsintroduktioner. Vi har ett flertal exempel på när ett noterat bolag, efter en börsintroduktion, inte utvecklas på det sätt som man har tänkt sig. Jag kommer dock inte att ge företagsnamn, för det råder investeringssekretess kring det.

Den tredje saken handlar om till exempel andra onoterade investeringar av liknande storlek som har diskuterats under årets lopp, där det finns förluster som har gjorts. Det är, återigen, en del av det uppdrag som har getts. Jag kommer inte att överpröva mina företrädares eller någon annans beslut, men ja, det finns en historia av att förluster kan förekomma i den här typen av verksamhet för att uppnå det uppdrag ni har gett oss.

Nu har jag tagit upp tre: valutan, börsintroduktionen och andra onoterade. Jag skulle säga att det absolut största beslutet ju handlar om hur mycket aktier man får ha. Det är ett enskilt beslut som handlar om risknivån i portföljerna, men det är det absolut största vi tar, och där, beroende på om vi träffar rätt eller fel i det och hur dynamiskt vi jobbar, handlar det om många tiotal gånger fler än vad det här gör.

Nu har jag tagit upp fyra, så kollegorna har åtminstone en kvar!

Kerstin Hessius: Jag kan lägga till att det är klart att om en noterad aktie väger väldigt mycket i vår portfölj och blir väldigt högt värderad och sedan går värderingen ned och kommer aldrig upp till den höga nivån igen, då kan beloppen för oss fyra AP-fonder tillsammans uppgå till de här beloppen. Det kan hända, och det finns en del bolag som relativt sett är väldigt stora i en aktieportfölj på grund av att de är stora i aktiemarknaden, så det ingår också som en förlustmöjlighet utöver dem som Kristin har nämnt.

Eva Halvarsson: Som ett litet tillägg till Kristin, eftersom du pratade om noterade aktier och att de kan svänga väldigt mycket: Eftersom vi sitter i Sverige och det kanske är många som känner till de svenska småbolags-portföljerna kan vi ju bara be er att titta på hur de har gått de senaste två åren. Därmed inte sagt att det är förluster som är där för alltid; det finns alltid en möjlighet att komma igen.

Niklas Ekvall: Nu har ni fått exempel från mina kollegor kring saker där vi kan ha förluster av den här storleksordningen.

Jag vill återigen trycka på att anledningen till att vi tar risk är för att vi vill ha en långsiktigt bra förväntad avkastning. Som jag nämnde är det hisnande siffror. 5,8 miljarder var förlusten i Northvolt. Under samma period 2021 till 2024 var det samlade resultatet i AP-fonderna 478 miljarder. Drygt 1 procent

var i Northvolt, och det hade vi ju inte haft om vi inte tar risk i pensionsfonderna. Man måste få perspektiv på det vi gör.

Vice ordföranden: Det är nog ingen som ifrågasätter risk; vi vet alla att det är en del av detta. Valutafluktuationer är liksom inte en enskild händelse, utan det är för det mesta generella händelser.

Här handlar det om ett bolag som har gått i konkurs, och jag noterar att jag inte får något svar på frågan vilka andra motsvarande konkurser som har medfört förluster på 6 miljarder för Sveriges pensionsinbetalare. Men vi behöver inte ta mer av den diskussionen här i dag, utan vi tar den vid kommande utfrågningar.

Jag lämnar ordet för en avslutande, sista fråga till Gudrun Brunegård (KD).

Gudrun Brunegård (KD): Det här har ju varit en mycket omdiskuterad fråga, och jag tror att det var Eva Halvarsson som var inne på att man ständigt gör utvärderingar, drar lärdomar och så vidare.

Med den erfarenhet och vetskap som vi har i dag och de slutsatser som man har kunnat dra av hela den här historien, är det någonting som ni ser att ni hade kunnat göra annorlunda?

Kristin Magnusson Bernard: Jag tycker till exempel att det här samtalet har varit oerhört viktigt, för det som är skillnaden med de utökade möjligheter som AP-fonderna fick omkring 2020 är att med större möjligheter att gå in i tidigare skeden, till exempel mer onoterat, kommer en högre risk för förlust. Det här ska förväntas leda till en högre avkastning på sikt. Den diskussionen behöver vi ha, för det är en del av det uppdrag vi har fått. Jag tycker att det varit jättebra att vi har kunnat djupa i de frågorna så att riksdagen känner att uppdraget man har gett faktiskt också utförs enligt plan.

Eva Halvarsson: Med tanke på att vi sitter här och att det här har diskuterats under en lång tid… om man ska vara lite självkritisk är det möjligt att … det är viktigt att vi kan kommunicera tydligt, och det är en utmaning, för det är en komplex verksamhet som vi leder, att förklara vad vi håller på med. Därför kommer jag tillbaka till det här som inte är en fråga för konstitutionsutskottet utan mer bredare för riksdagen, alltså att få lära känna AP-fonderna lite mer.

I det konkreta fallet, när man sitter och tittar i backspegeln just på Northvolt, kan jag konstatera att man spretade i väg relativt mycket under hand och fokuserade inte på sin första fabrik. Det är också en fråga för oss att fundera igenom: Är det bra att ha stora ägare som också kommer att vara kunder till bolaget framöver? Det innebär möjligheter, men det är också stora risker.

Så det är klart att vi har funderat väldigt mycket på vad vi kan lära av det här. Och det som Kristin var inne på tidigare, betydelsen av att visa att vi gör det här på kommersiella, affärsmässiga villkor på vår hemmaarena, gör ju att vi tänker både en och två och tre gånger när det gäller nästa investeringsmöjlighet i Sverige.

Kerstin Hessius: Det är en ständig process i kapitalförvaltning att utvärdera sina risker och sitt risktagande, så det är en självklar del i en sådan här verksamhet som Tredje AP-fonden.

Vice ordföranden: Med det tackar vi er alla fyra vd:ar, i några fall tidigare vd:ar, för denna första utfrågning om den tidigare regeringen, AP-fonderna och Northvolt.

Stort tack ska ni ha för att ni har svarat på utskottsledamöternas frågor!

Bilaga B5 Statsråd Johan Forssell

Torsdagen den 26 mars 2026

Granskningsärende 25, 27 och 32 – Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration (se avsnitt 2.10) – delvis sluten utfrågning

Öppen del

Ordföranden: Välkomna tillbaka efter ajourneringen, säger jag. Och jag säger varmt välkommen till Johan Forssell och Magnus Hermansson, som är rättschef och medföljande.

Vi är, kan jag börja med att konstatera, ungefär 45 minuter senare – för start på den här utfrågningen – än vad som var planerat. Det är vi eftersom det föregående ärendet drog ut på tiden med drygt en timme och en kvart. Det var givetvis utifrån att det fanns mycket frågor att ställa. Det är viktigt, såklart, att alla ledamöter får ställa de frågor de vill och får de svar som de behöver. Det gäller självklart också i den här utfrågningen. Jag vill väl bara börja med att konstatera att om vi inte hinner färdigt på de dryga 45 minuter som vi nu har till vårt förfogande, innan vi måste bryta på grund av arbetsplenum, kommer vi att behöva kalla Johan Forssell igen – så att alla liksom bara är medvetna om förutsättningarna för den här utfrågningen.

Med det sagt kan jag konstatera att det som vi ska ha utfrågning om nu är Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration. Vi kommer först att ha en öppen del, som vi kanske eller kanske inte hinner färdigt i dag, för att sedan gå över i en sluten del för att hantera de delar av det här ärendet som är belagda med sekretess. Det kommer vi då att göra klockan 12, oavsett vad.

Men jag börjar med att återigen hälsa Johan Forssell varmt välkommen till denna utfrågning. Jag lämnar ordet till dig så att du får göra en inledning. Varsågod!

Johan Forssell: Tack så mycket, fru ordförande! Ledamöter! Jag är här i dag för att tala om Sveriges stöd till FN:s migrationsorganisation, IOM, och samarbetet med Somalia – detta för att just möjliggöra återvändandet av de somaliska medborgare i Sverige som saknar laglig rätt att vara i landet, varav flera är utvisade på grund av allvarliga brott i Sverige.

Det arbete som har skett, och det arbete som sker, är väldigt viktigt för att upprätthålla en reglerad invandring till Sverige. Sverige har kanske världens mest rättssäkra asylsystem med oberoende domstolar som fattar de enskilda besluten.

Vårt samarbete är också viktigt för att kunna verkställa utvisningar av personer som i vissa fall har begått och dömts för mycket allvarliga brott i Sverige och som därigenom har skapat ett väldigt stort lidande för brottsoffren.

Ända sedan den första dag som jag fick frågan om detta har vi varit väldigt transparenta. Jag har löpande svarat på frågor till media och till allmänheten

om hur det här viktiga arbetet fungerar. Jag har också redan i höstas tackat ja till att komma till riksdagen och svara på riksdagsledamöternas frågor.

Jag välkomnar möjligheten att få komma till riksdagen, ånyo, för att fortsätta göra det. Jag kan i det sammanhanget konstatera två saker. För det första känner jag inte alls igen mig i delar av den mediebevakning som har varit av det här ärendet. För det andra kan jag konstatera att flera riksdagsledamöter uppenbarligen utan någon djupare insyn i ärendet har påstått saker som varit helt grundlösa och fullständigt felaktiga.

Det har till exempel talats om att Sverige skulle ha finansierat spöktjänster. Det påståendet är helt grundlöst. Tvärtom har vi löpande under arbetet fått in rapporter från de tjänster som Sverige stött genom IOM. Det har också påstått att Sverige skulle ha betalat ut mutpengar, vilket i bästa fall är ett slarvigt påstående, i värsta fall en medveten lögn.

Dessa uttalanden är mycket allvarliga. De riskerar ytterst att få konsekvenser för Sveriges möjligheter att upprätthålla en reglerad invandring och verkställa utvisningar av personer som dömts för grova brott i Sverige. Jag vill påminna om att ingen har kunnat peka på eller belägga några faktiska felaktigheter eller oegentligheter.

Låt mig också inleda med att ge en lite bredare bakgrund till ärendet.

Sverige ska ha en reglerad invandring, men invandringen blir ju inte reglerad bara för att man säger så eller för att man ägnar sig åt önsketänkande, utan reglerad invandring innebär bland annat att den som söker asyl i Sverige ska få sin sak prövad på ett rättssäkert sätt. Och den som uppfyller kraven för internationellt skydd ska erbjudas skydd och en väg in i det svenska samhället. Men det innebär också att den som inte uppfyller kraven för skydd ska återvända hem. Och de utgör i dag cirka två tredjedelar av alla asylsökande.

Att så verkligen sker är avgörande för trovärdigheten i migrationspolitiken. Om ett avslag på en asylansökan in… resulterar i ett återvändande, om det inte blir så, då blir hela prövningsprocessen meningslös och invandringen oreglerad. Regeringen har därför lagt stort vikt vid att vi ska få just ett bättre fungerande återvändande, och så sent som i går presenterade regeringen en lagrådsremiss med ytterligare förslag för att uppnå detta.

De här ansträngningarna har gett resultat. Samtidigt som asylinvandringen kraftigt har minskat sedan vi övertog regeringsmakten – vi har i dag den lägsta asylrelaterade invandringen sedan 1985 – kan jag konstatera att återvändandet ökat med 60 procent. Det gör att antalet personer som återvänder är i absoluta tal det tredje högsta i dag inom hela EU, efter Tyskland och Frankrike med mångdubbelt större befolkningar.

Utöver att ett fungerande återvändande är en förutsättning för en trovärdigt reglerad invandring är det extra angeläget att personer som begått allvarliga brott i Sverige och som dömts till utvisning också kan utvisas.

Men ett väl fungerande arbete gällande återvändande och brottsutvisningar kommer inte av sig självt. Det kräver att regeringen använder samtliga tillgängliga verktyg, inklusive stöd till migrationsprojekt i ursprungsländer. Regeringen är tydlig med att mottagare av svenskt bistånd eller projektstöd

också förväntas samarbeta med Sverige, särskilt när det gäller den folkrättsliga principen att ta tillbaka sina egna medborgare.

Om man inte återvänder frivilligt är det helt centralt för trovärdigheten i den reglerade invandringen att ett återvändande också kan verkställas med tvång och att det mottagande landet samarbetar kring detta.

Fru ordförande! Statsminister Kristersson gjorde redan vid den första regeringsförklaringen klart att regeringen ansåg att när Sverige stöder utvecklingssamarbete, finansierat av svenska skattebetalare, är det rimligt att dessa länder gör något som är prioriterat för oss – till exempel att i enlighet med folkrättsliga principer ta emot sina egna medborgare, som saknar laglig rätt att vistas i landet.

Somalia har varit, och är alltjämt, ett prioriterat land vad gäller att få till stånd utvisningar av somaliska medborgare som saknar laglig grund att vistas i Sverige. Och det sker mot bakgrund av det faktum att under en lång rad år fungerade återvändandet mycket dåligt – under många år inte alls – till Somalia, samtidigt som svenska skattebetalare gav mycket stora summor i bistånd.

Regeringen har därför sedan tillträdet 2022 haft en löpande dialog med Somalia för att effektivisera och förbättra samarbetet om återtagande. Det har legat helt i linje med regeringens politik att utvecklingssamarbetet ska användas för att få till stånd förbättrade samarbeten om migration, helt i linje med vad som också är en folkrättslig förpliktelse för Somalia.

Fru ordförande! För att Sverige ska kunna uppnå sin politiska målsättning har vi i dialog lyft våra prioriteringar med den somaliska regeringen och signalerat att vi har varit villiga att diskutera önskemål från Somalia, vad de behöver och prioriterar för att utveckla sin förmåga att hantera migration och återvändande.

Regeringens målsättning är att få till stånd ett effektivt och långsiktigt hållbart återvändande av de somaliska medborgare som saknar laglig rätt att vistas i Sverige. Det är i slutändan Somalia som ansvarar för sina medborgare och för att tillse att de kan och får återvända hem. Detta ansvar faller inte på Sverige, EU eller någon annan. Det är rimligen Somalia som vet bäst vad landet behöver för att möjliggöra detta och därmed följa de folkrättsliga principerna.

Med detta sagt: Att vi är lyhörda för de behov och prioriteringar som Somalia ger uttryck för innebär naturligtvis inte att Sverige är bundet av detta. Det vill jag understryka. Det stöd som Sverige har gett är helt frivilligt.

Vi har valt att samarbeta med ett mycket respekterat FN-organ, IOM, som har lång erfarenhet av att verka i komplexa miljöer. Låt mig understryka: Sverige har inget avtal med Somalia kring detta, men vi har ett avtal med IOM, med den dialog som alltid finns när man samarbetar med FN.

Fru ordförande! Regeringen har under 2024 och 2025 via IOM gett stöd för att stärka den somaliska regeringens kapacitet att hantera just migration och återvändande. Justitiedepartementet har inför de här regeringsbesluten om stöd haft löpande kontakt på tjänstemannanivå med IOM i frågor som rör

projektplan, budget och avtal. Efter regeringsbesluten har kommunikationen med IOM framför allt handlat om uppföljning av pågående projekt. Kontakterna har ägt rum på båda parters initiativ och genomförts via mejl, telefon, videosamtal och möte på plats i Stockholm – precis som vi alltid arbetar med liknande projekt med andra länder runt om i världen.

Överenskommelsen mellan Sverige och IOM om stöd till Somalia för att stärka landets kapacitet att hantera migration och återvändande är en viktig del av vår politik. Jag vill förtydliga att det stöd som regeringen, genom Justitiedepartementet, har gett till IOM för just kapacitetshöjande insatser i Somalia är projektstöd. Det är projektstöd i enlighet med syftet för anslaget, migrationspolitiska åtgärder, under utgiftsområde 8, som också en majoritet av riksdagen har ställt sig bakom.

Det här arbetet sker med återkommande rapporter från de somaliska tjänstemän som tydligt definierar vilka insatser som har vidtagits, hur arbetet går och vilka utmaningar som kvarstår. Det är väldokumenterat. Det följer precis det arbetssätt som den här typen av stöd ska hanteras på. Samarbetet har också kommunicerats på regeringens hemsida, och jag har också själv tagit upp det i SVT:s Aktuellt.

Vi har naturligtvis också en löpande dialog med IOM. Jag har själv tagit upp frågan med IOM:s generaldirektör. Vi har också alltid nolltolerans mot korruption och att svenska skattepengar ska hamna i det. När jag var biståndsminister skärpte vi också kontrollerna mot korruption. Det finns inga belägg för att det skulle ha begåtts några felaktigheter här. Skulle det uppkomma skulle regeringen naturligtvis agera resolut.

Fru ordförande! Jag kan konstatera att vårt samarbete med IOM och Somalia har gett goda resultat. 2018 var det totala svenska biståndet till Somalia 930 miljoner kronor. Noll personer verkställdes med tvång det året. Noll var även siffran året dessförinnan. 2019 var summan för svenskt bistånd 840 miljoner kronor, och tre personer verkställdes. 2021 hade biståndet ökat till rekordstora 944 miljoner kronor. Nio personer verkställdes det året. Året efter sjönk verkställigheterna tillbaka till sju personer.

Under det första året med stöd till IOM ökade antalet verkställda utvisningar till 29, det vill säga en femdubbling mot året innan och den högsta siffran någonsin enligt den statistik som jag har sett. Fjolårets siffra landade på 25 personer, den näst högsta siffran någonsin.

Det handlar alltså om en mycket kraftig ökning av verkställandet av personer till Somalia som dömts för brott i Sverige eller där polisen kopplats in för tvångsvist återvändande.

Flera av dessa personer har i svensk domstol dömts för mycket allvarliga brott. Några exempel på dessa brott är: rån, grov misshandel, grov stöld, våld mot tjänsteman, brott mot knivlagen, misshandel och våldtäkt mot barn.

Återvändandet till Somalia fortsätter. Så sent som tidigare den här veckan har ytterligare en person som dömts till utvisning på grund av brott i Sverige verkställts. För några år sedan var detta en omöjlighet.

Vårt samarbete fortsätter med IOM och med Somalia. Det sker med återkommande rapporter till Justitiedepartementet. Det sker tillsammans med ett mycket välrespekterat och väletablerat FN-organ utan att det skulle finns några belägg för felaktigheter. Vi kommer att fortsätta det här samarbetet för att upprätthålla en reglerad invandring, för att kunna verkställa fler brottsutvisningar och för att ge fler brottsoffer den upprättelse som de förtjänar.

Med det, fru ordförande, svarar jag gärna på ledamöternas frågor.

Ordföranden: Tack för inledningen! Nu kommer jag att ge ordet till ledamöterna. Först går ordet till de partier som har gjort anmälan i ärendet utifrån den ordning anmälningarna kom in. Därefter får övriga partier i storleksordning ställa frågor. Det finns möjlighet till fråga och följdfrågor och också ytterligare en runda, även om vi inte hinner med den rundan i dag.

Jan Riise (MP): Tack för inledningen och möjligheten att ställa frågor! Vi har tidigare träffat Sidas före detta generaldirektör Jakob Granit och statssekreteraren för biståndsfrågor Diana Janse.

Jag utgår från mitt partis anmälan till konstitutionsutskottet, för övrigt gjord av en tidigare statssekreterare i just biståndsfrågor. Vår anmälan handlar över huvud taget inte om förhållandena till IOM, antalet utvisade eller antalet verkställda utvisningar, utan den handlar om beslutsgången i ärendet från början. Regeringen tar som sagt kollektiva beslut, och frågan som ställs är hur detta gick till under den inledande perioden. Jag kommer att ställa samma frågor till Benjamin Dousa när det gäller den senare delen, men nu gäller det perioden 2022–2023.

Som statsrådet mycket riktigt påpekade togs detta upp redan i regeringsförklaringen, och fyra år senare åkte statsrådet och statssekreterare Janse till Nairobi. Sedan fortsatte åtminstone statssekreteraren till Somalia och träffade människor där för att börja diskutera dessa frågor.

Året därpå förordnades Joachim Waern som ambassadör till Somalia men med placering i Nairobi tillsammans med dåvarande ambassadör i Nairobi, Caroline Vicini. Ambassadör Waern tog snabbt tag i detta och återkom redan i december 2023 med ett besked mejlledes som sa att det nu finns en uppgörelse med Somalia angående detta med utvisningarna. Sedan har saker och ting gått vidare därifrån, och som statsrådet nämnde ökade antalet verkställda utvisningar under 2024 och 2025.

Vår anmälan handlar om beslutsgången i detta. Vi har ställt frågor till den förre generaldirektören, som sa sig inte känna till detta. Vi vet också att Sida under en längre period hänvisade till att det inte fanns något mandat som gav dem möjlighet att ge sig in i denna typ av nya samarbeten. Sedan har regleringsbrev tillkommit så sent som våren 2025, om jag minns rätt, där det då talas om det här med framför allt UNDP. Detta med IOM tillkom väl om möjligt ännu senare.

Har statsrådet möjlighet att ge oss en lite närmare bakgrund till de beslut som togs från och med besöket i Nairobi 2022 till det beslut som följde av ambassadör Waerns besök till Somalia i slutet av 2023 och som sedan ledde

fram till att Sida så småningom fick möjlighet att använda de medel som anvisades dem för detta ändamål?

Johan Forssell: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Det är en ganska bred fråga. Ett brett underlag har också skickats till konstitutionsutskottet som jag är övertygad om att ni har läst och där ni kan se de olika stöden som har getts. Vill man fördjupa sig ytterligare i det kan man titta på Openaid där de olika projekten finns tydligt beskrivna med syfte, olika insatser och givetvis också den ekonomiska biten.

När det gäller de medel som jag förfogar över i egenskap av migrationsminister är det ett avtal som vi har med IOM, och det har kommit till i ett senare skede. Men eftersom frågan gick tillbaka till 2023 … Vi ser ju effekterna under 2024 och 2025, och det är klart att det var en process dessförinnan också. De besluten har fattats på sedvanligt sätt. Det är ett avtal vi har med en internationell organisation, och det är klart att det alltid får en beredning i Regeringskansliet på det sätt som ska vara. Det är det avtal, den överenskommelse vi har.

Det finns sedan tidigare en biståndsstrategi som beslutades av en tidigare regering och som Sida sedan har i uppdrag att operationalisera i den delen. Konstitutionsutskottet har ju haft generaldirektören för Sida här på besök. Jag har ingen närmare information om de beslut Sida har fattat, så dessa frågor får nog ställas till Sida. Det beslut vi har fattat är det avtal vi har med IOM, och det har beretts på det sätt som den här typen av internationella samarbetsavtal alltid bereds på.

Jan Riise (MP): En kort följdfråga: Ska jag tolka statsrådet som att det i allt väsentligt är avtalet med IOM som är intressant i denna fråga och att de övriga avtalen med UNDP och Världsbanken, i den första vändan, inte direkt är instrumentella för att klara återvändandefrågan utan mer reguljära biståndsavtal som handlar om utveckling och stöd på andra sätt?

Johan Forssell: Frågan var hur stöden har beretts under beslutsprocessen. Det är klart att där skiljer det sig åt eftersom det ena är ett beslut som vi har fattat som regering, och det är avtalet med IOM. Det följer alla de processer som alltid sker. Det andra är en fråga … Biståndet fungerar inte på det sättet att det är en regering som fattar beslut om de enskilda biståndsinsatserna, utan det gör ansvarig myndighet. Det är en viktig rågång, och KU har ju haft förra generaldirektören Granit på besök.

Sedan är det så – och det har vi sagt redan från dag ett och, som jag nämnde i min inledning, till och med i den första regeringsförklaringen – att vår syn på svenskt bistånd är att det alltid ska kunna användas för att också uppnå egna mål, till exempel just alla länders folkrättsliga förpliktelse att ta emot sina egna medborgare. Det är klart att vi har en sådan förväntan; det har vi alltid. Ytterst ska vi också ha en möjlighet att kunna villkora det.

Det är också alltid Sverige som avgör vilka länder vi vill ge bistånd till; det är viktigt. Men det är andra beslut som har fattats av ansvarig myndighet. Inriktningen från regeringens sida är dock att se på biståndet som en enhet.

Medlen till IOM, som jag förfogar över, är dock inte bistånd, utan det är projektpengar under utgiftsområde 8.

Ordföranden: Ytterligare följdfråga, Miljöpartiet? Nej. Då går vi vidare till Vänsterpartiet.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Tack, ministern, för den inledande dragningen!

Jag tänker precis som Miljöpartiets ledamot att konstitutionsutskottet även är intresserat av den period när Johan Forssell var biståndsminister, och därför kommer en del av frågorna också att beröra den tiden.

Det som det har blivit mycket spekulationer om i medierna och som ministern också återkommande har fått svara på interpellationer och frågor om från ledamöter i riksdagen är just det lite annorlunda anslaget och upplägget i överenskommelsen med Somalia. Jag tror att Jakob Granit kallade det för ett transaktionellt upplägg där man villkorar bistånd med att Somalia ska återta tvångsutvisade medborgare. Vi har i tidigare utfrågningar förstått att detta blev ett ganska komplicerat arbetssätt utifrån att man inte var van att jobba på det sättet och att det ledde till en hel del utmaningar inom framför allt Sida och biståndsarbetet.

Min inledande fundering är: Vilken information fick du som biståndsminister om denna överenskommelse som ambassadören slöt i Somalia? Och vilka avvägningar gjorde man då på departementet och kanske i regeringen kring behovet av ett formaliserat avtal med Somalia? Nu finns det en ganska vag överenskommelse som inte kommunicerades offentligt, och det fanns ju ganska tidigt signaler om att detta kanske var ett olämpligt arbetssätt. Jag vill höra lite mer om hur resonemanget gick på departementet och vad du i din roll som biståndsminister kände till om detta upplägg.

Johan Forssell: Fru ordförande! Som jag sa inledningsvis har vi redan från dag ett varit väldigt tydliga med att vår syn på svenskt utvecklingssamarbete är att det ska vara just det som ligger i ordet, nämligen ett samarbete, det vill säga inte något man bara ger och sedan är det klart. Det handlar om att hitta samsyn i frågor som är av gemensamt intresse. Sverige har egna intressen i detta.

En sådan viktig fråga är att länder ska ta emot sina egna medborgare, vilket de har en folkrättslig förpliktelse att göra. Det har vi sagt i regeringsförklaringen, och det löper givetvis som en röd tråd i mycket av vårt arbete. Det är av en anledning, och den anledningen är att Sverige under väldigt många år gav väldigt generöst med bistånd samtidigt som vi såg att en lång rad frågor i den bilaterala dialogen inte fungerade. Verkställandet till Somalia är här ett utmärkt exempel. Att ge 1 miljard kronor av svenska skattebetalares pengar och samtidigt inte kunna verkställa någon enda utvisning är ett magert resultat. Detta är en viktig del, inte bara i detta samarbete utan så är det alltid i olika utvecklingssamarbeten.

Någon överenskommelse med Somalia känner jag inte till, för någon sådan överenskommelse finns inte. Det finns inget avtal; det finns ingen

överenskommelse. Det är väldigt viktigt att poängtera. Det enda avtalet som finns har Sverige med ett väletablerat FN-organ.

Det finns en avsiktsförklaring, men det är något annat. I en överenskommelse finns det formella skyldigheter. Det finns inga formella skyldigheter i den avsiktsförklaring som finns med Somalia, eller om man vill kalla det för partnerskap eller vilket ord man vill använda. Men detta är viktigt, för det finns inte den typ av överenskommelse med skyldigheter som har påstått, inte mellan Sverige och Somalia. Däremot finns det mellan Sverige och IOM. Det arbetet fortsätter och ger goda resultat, och vi kommer säkert att använda oss av det även framöver.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag funderade på om det hade gjorts en analys på departementet av om det fanns behov av ett mer formaliserat avtal. Kan statsrådet konkretisera det?

Gjordes det en analys från svenskt håll av vilka brister som behövde åtgärdas i Somalia för att möjliggöra det ökade återtagandet av utvisade medborgare?

Av de underlag vi har fått har vi förstått att ett antal länder har haft samma utmaningar gentemot Somalia och också gjort ett arbete med att få till stånd återtaganden. Fanns det en analys av fortsatta brister i den somaliska byråkratin? Fanns det redan en finansiering för återtagande som andra länder hade byggt upp i ett tidigare skede och som Sverige i så fall kunde fylla på eller stötta? Jag hör gärna ett resonemang om det. Hur gick tankarna när man hade kontakt med andra länder som hade samma utmaningar? Fanns det en egen svensk analys av läget hos den somaliska regeringen och de instanser som behövde fungera för ett återtagande?

Johan Forssell: Att det fanns brister var helt uppenbart efter en lång rad år när endast några enstaka utvisningar kunnat verkställas. Men exakt vilka brister som fanns var inget som jag som biståndsminister var inne i. Vi hanterade väldigt många stöd, men det sker ju mer på tjänstemannanivå.

Det har såklart också varit en dialog med Somalia för att identifiera vad man skulle kunna samarbeta kring, var det finns brister och var det finns behov.

När det gäller den typ av stöd som vi har gett till IOM handlar det om att bygga kapacitet. Det kan vara olika saker. Jag har exemplifierat med identifiering av somaliska medborgare, vilket ofta är en fråga, inte bara i det här landet utan också i andra länder. Jag kan inte minnas att jag har sett någon diskussion i detalj om vilka bristerna är eller om det skulle finnas något behov av något avtal. Det är i alla fall ingenting som har renderat i något avtal. Så kan jag säga.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag sparar mina följdfrågor till den slutna delen.

Hans Ekström (S): Vi granskar ju inte regeringens invandringspolitik eller utvisningspolitik, utan vi granskar regeringens styrning och beredning i den här frågan. Det besvärliga i ärendet är icke-avtalet med Somalia. Ibland kallas det för överenskommelse, ett antal punkter och så vidare. Det här gör att frågan

uppstår: Hur bereddes icke-avtalet i Regeringskansliet? Drogs till exempel Sida, en myndighet som var inblandad i verkställandet av den här överenskommelsen, in i beredningen? Effekten av den här formen blev ju att Sidas generaldirektör under ett och ett halvt år inte kände till överenskommelsen. Det ledde i sin tur till att Sidas tjänsteman på plats inte hade mandat att agera utifrån avtalet. Det skapades inre irritation och sådana saker. Jag skulle gärna vilja få en kommentar om problematiken med icke-avtal och varför man valde den formen.

Det här var ju ett principiellt nytt sätt att hantera biståndspolitiken, som statsrådet var inne på. Sidas tidigare generaldirektör gjorde också en iakttagelse om den här transaktionella synen på bistånd – om du får det får jag det. Den omläggningen har regeringen rätt att göra – det ifrågasätter vi ju inte. Men det handlar om beredningen och formen. Informerades Utrikesnämnden om den här ganska radikala omläggningen av biståndspolitiken? Mig veterligen har regeringen en skyldighet att samråda med Utrikesnämnden i sådana frågor.

Johan Forssell: Fru ordförande! Ja, det stämmer att det är en stor förändring av biståndspolitiken, där vi inte bara ser biståndet som någonting vi ger. Det ligger i det kanske lite mer moderna begreppet utvecklingssamarbete, som ändå har hängt med i 15–20 år. Vi ser på det just som det låter – det är ett samarbete där även Sverige har egna intressen. Ibland låter det som att våra intressen skulle vara helt motstridiga mot mottagarlandets intressen, men det är också ofta en föråldrad syn, tycker vi. Man kan ju ha gemensamma intressen som faktiskt är till gagn för båda parter.

Sverige har ett avtal med IOM och en överenskommelse med IOM – ett formellt avtal. Sverige har inget avtal med Somalia. Sverige har ingen överenskommelse med Somalia. En överenskommelse är förpliktande, men det finns inget sådant här. Det finns en avsiktsförklaring, eller en viljeyttring. Det är två helt olika saker.

Vi avgör alltid själva vilka länder vi vill samarbeta med. I det här fallet är det en biståndsstrategi som beslutades innan vi hamnade i regeringsställning och som det sedan är ansvarig myndighet som implementerar: Sida. Det är på det sättet den här typen av biståndsbeslut alltid fattas, oavsett i vilket land det är. Det är inte en regering som fattar de besluten. Det gör ansvarig myndighet – Sida. Jag är övertygad om att Sida har noggranna kontroller kring detta. Man gör noggranna utvärderingar, och riksdagen och allmänheten kan ta del av dem. Detta har beretts på precis samma sätt som Sida alltid bereder den här typen av beslut och som jag är övertygad om att den tidigare generaldirektören också redogjorde för här i riksdagen.

Hans Ekström (S): Detta icke-avtal, denna avsiktsförklaring, hade ändå som en del att Sida skulle vara en av dem som skulle operationalisera avsiktsförklaringen. Om då Sidas generaldirektör inte kände till överenskommelsen och Sidas medarbetare inte kände till vilken roll de skulle ha för att verkställa

avsiktsförklaringen, kan man då inte förutse att det orsakar problem i verkställandet och problem i relation med främmande makt?

Johan Forssell: Fru ordförande! Jag tackar för följdfrågan. Eftersom det inte finns någon överenskommelse, som jag precis sa, är det ju svårt att arbeta efter den. Den enda överenskommelse – det enda avtal – som finns är den med IOM, som är ett mycket väletablerat och välrespekterat FN-organ.

När svenska skattebetalare ger bistånd förutsätter vi alltid att det ska föras en dialog om svenska intressen. Det är så att säga ingen hemlighet att vi vill att mottagarländerna också lyssnar på Sveriges intressen, och jag förutsätter att så sker. Detta har vi sagt i regeringsförklaringen, och det står i hela vår reformagenda för biståndet. Länder har en folkrättslig förpliktelse att ta emot sina egna medborgare. Men det finns ingen överenskommelse, och frågan besvaras i ljuset av det.

Hans Ekström (S): Blir det då inte ett problem när en del av dem som ska stå för överenskommelsens verkställande inte känner till överenskommelsen?

Johan Forssell: Jag svarade precis på den frågan. Det finns ingen överenskommelse. Det är inte konstigare än så.

Hans Ekström (S): Avsiktsförklaringen då, om vi ska märka ord. Om några som ska delta i verkställandet av avsiktsförklaringen inte känner till avsiktsförklaringen, kan statsrådet då inte förstå att det kan uppstå problem? Under ett och ett halvt år kände Sida inte till avsiktsförklaringen.

Johan Forssell: Det handlar inte om att märka ord. Det handlar om att vara väldigt noggrann – noggrann med svenskt bistånd. Ett avtal, en överenskommelse, har förpliktelser – förpliktelser mot Sverige och ytterst mot den här riksdagen, mot er i konstitutionsutskottet. Det har inte en avsiktsförklaring. Det är olika saker. Det är viktigt att vi är noggranna här.

Jag kan inte redogöra för exakt hur informationen har nått Sida i detta. Jag vet att informationen har nått Justitiedepartementet. Det har varit en uttalad ambition – återigen – för den här regeringen från dag ett att vi ska använda biståndet på det här sättet. Jag vet att informationen också har nått Sida och medarbetare på Sida. Men det är såklart så att kanske inte all information når en generaldirektör. Det är möjligen inte heller helt förvånande, med tanke på att svenskt bistånd ju verkar i många tiotals länder och ofta är nedbrutet i biståndsprojekt som i antal nog är närmare 2 000 stycken.

Ordföranden: Jag tänker att en utmaning i det här självklart är ord och betydelsen av ord.

Nu är klockan 11.53. Jag kan konstatera att den här utfrågningens öppna del inte kommer att bli färdig. Jag har själv ett antal frågor som jag bedömer att jag inte hinner vare sig ställa eller få svar på nu. Jag tittar lite frågande på Sverigedemokraterna, som är först på tur att ställa fråga. Hur bedömer du tiden i förhållande till din fråga och dess svar?

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Jag har i nuläget inga obesvarade frågor.

Ordföranden: Det var givetvis optimalt utifrån tidsåtgång. Då tittar jag frågande på Moderaterna och Oskar Svärd och undrar om han gör bedömningen att hans fråga hinner flyga in och besvaras på under sex minuter. Det gör han.

Oskar Svärd (M): Ordförande! Som vi tagit del av tidigare har Sverige och Somalia ett långt samarbete sedan många år tillbaka. Som statsrådet var inne på har den nuvarande regeringen gjort en omläggning kopplat till biståndspolitiken men också migrationspolitiken. Samtidigt vet vi när det gäller Somalia att det har funnits problem med bland annat korruption. Jag undrar om du vill utveckla detta ytterligare, statsrådet. Du var inne på det tidigare. Vill du redogöra för detta lite mer och utveckla ytterligare hur regeringens arbete ser ut med biståndsmedel kopplat till uppföljningsdelen, så att det säkerställs att svenska skattepengar inte hamnar i orätta händer? Vill du lägga till något ytterligare?

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack för frågan! Nu blir mina svar möjligen något daterade, eftersom det var ett tag sedan jag lämnade posten som biståndsminister. Men vi har ju naturligtvis ett kollektivt beslutsfattande i regeringen.

Någonting som vi lade väldigt mycket kraft på under mina två år på UD var att skärpa kontrollerna mot korruption. Svenskt bistånd verkar ju ofta i miljöer där det finns problem. Det ligger så att säga i sakens natur. Hade det inte funnits problem kopplat till exempelvis den institutionella kapaciteten hade ju inte biståndet behövts. Det är inte konstigare än så.

Vad vi gör och har gjort är till exempel att tydliggöra att vi har nolltolerans mot korruption. Vi ser ju till att trycka väldigt mycket på detta i de olika biståndsstrategierna. Regeringen fattar ju beslut om strategier som Sida sedan implementerar. Det handlar till exempel om kraven på återrapportering. Men det handlar också om vad biståndet syftar till: väldigt ofta att bygga kapacitet i mottagarländerna att göra egna kontroller och se till att saker och ting faller rätt ut.

Det är egentligen inte bara kontrollverksamhet. Det kan också handla om att bygga kapacitet inom till exempel lantmäteri och offentlig förvaltning. Det rör sig alltså om den typ av institutioner som krävs för att ett land ska fungera på ett adekvat sätt. Detta har säkert utvecklats ytterligare efter att jag lämnade den posten.

När det gäller vårt stöd till IOM i Somalia handlar det inte om biståndsmedel utan om andra medel. Men det är naturligtvis samma principer som gäller, för det är ju svenska skattebetalares pengar. Det är viktigt för oss att alltid samarbeta med väldigt väletablerade partner, i det här fallet IOM, en organisation som har funnits sedan 1951. Jag tror att det finns över 170 medlemsstater. De har bred erfarenhet av att jobba i länder där det inte är enkelt att jobba. Vi har känt oss trygga med att det här arbetet fortsätter på det sätt som vi velat, naturligtvis med fullt beaktande av att det inte är lätt i de här länderna.

Ordföranden: Med det bedömer jag att det inte kommer att hinnas med att både ställa frågor och få svar på frågorna på den tid som är kvar till klockan 12, då vi måste avsluta den öppna delen för i dag, eftersom vi inte har möjlighet att ha ett öppet sammanträde parallellt med att det pågår arbetsplenum och arbetsplenum börjar klockan 12. Jag konstaterar att vi kommer att behöva kalla tillbaka Johan Forssell för en öppen utfrågning, så att ledamöterna får möjlighet att både ställa de frågor och få de svar som vi i konstitutionsutskottet anser att vi behöver för den fortsatta granskningen. Med det tackar jag Johan Forssell med medarbetare för den här delen och konstaterar att vi ajournerar utskottets sammanträde till 12.15, då vi återupptar sammanträdet i konstitutionsutskottets sessionssal.

Sluten del[3]

Ordföranden: Varmt välkomna tillbaka. Vi kommer att återuppta mötet. Innan jag gör det vill jag konstatera att detta är ett teknikfritt möte. Om någon nu inte har lämnat ifrån sig sin telefon, padda, smartphone eller liknande ska det göras innan mötet börjar.

I och med att vi nu är helt teknikfria med inga telefoner, datorer, mobiler, klockor, airpods eller liknande i lokalen återupptar vi mötet.

Jag ger Johan Forssell möjligheten att säga något om han vill ha någon inledning kopplat till att vi har växlat över till den del som hanteras med sekretess. Det kan gälla frågor som du möjligen inte kunde ta upp men ändå ser ett behov av att informera om innan vi går vidare med frågeställningarna.

Sedan kommer jag återigen att ge ordet i enlighet med den praxis och den princip som finns. Först får anmälande partier ordet och sedan resten av partierna i storleksordning.

Jag ställer först frågan till Johan Forssell: Vill du inleda denna runda?

Johan Forssell: Jag behöver inte säga någonting ytterligare utöver det jag redan sa i min förra runda.

Ordföranden: Då lämnar jag först ordet till Jan Riise.

Jan Riise (MP): Det kanske blir en aning egendomligt att gå in på denna runda innan man har hört alla kollegors frågor, möjligheter och svar. Jag beklagar att det blev så.

Jag återkommer gärna till perioden från 2022 års regeringsförklaring och så länge som Johan Forssell var minister, som kanske var september 2024.

Jag vill gärna börja med det som också Hans Ekström var inne på och som jag också talat om. Det gäller överenskommelsen, avsiktsförklaringen eller vad den nu heter. I vårt underlag heter det överenskommelse.

[sekretess]

[sekretess]

[3] Under utfrågningen förekom uppgifter som kan omfattas av sekretess. De ställen där uppgifter har uteslutits markeras med [sekretess].

Johan Forssell: Ett avtal eller en överenskommelse har förpliktelser. Förpliktelser ska beredas på det sätt som ska göras, ytterst med en regering och mot en riksdag. Det här är ingen överenskommelse, och det är inget avtal. Det är inte svårare än så.

Sedan har vi alltid en förväntan på att länder – Återigen: Detta har vi sagt första dagen som regering i vår regeringsförklaring – alltid ska ta steg för att göra det som de har förpliktelse att göra enligt folkrätten, nämligen att ta emot sina egna medborgare.

Det är någonting som jag säger i samtliga sammanhang och som vi också förväntar oss att alla länder med svenskt bistånd, och också övriga länder, ska göra och att vidta steg för att göra det.

Men det är inget avtal, ingen överenskommelse utan en avsiktsförklaring. Den är därför inte bindande på det sättet.

Jan Riise (MP): Vi står så pass långt ifrån varandra här att vi inte kommer någon vart. Jag vill påstå att detta är en överenskommelse eftersom den finns nedskriven och uppenbarligen inte har förnekats någon annanstans än just här och nu. Det är väl som det är.

Jag tror att jag släpper detta och ber att få återkomma när jag har hört mina kollegors synpunkter och frågor kring detta.

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Det är en fundering. Hur pass involverat har departementet och ministern varit i de här avvägningarna? Det handlar om risken för det som ministern lyfte fram tidigare om korruptionsfunderingarna som man ändå har i ett sådant land. Fanns de diskussionerna med högre upp på departementet om vad de olika vägvalen kunde innebära?

Det var en lång inledning, och det finns ett antal frågor som är invävda där. Jag hoppas att ministern uppfattade dem.

Ordföranden: Jag lämnar ordet till Johan Forssell. I den mån han inte uppfattade dem är det helt okej att fråga om förtydligande.

Johan Forssell: Tack för frågorna.

Jag kan bara knyta an till den tidigare frågan kring skillnaden mellan avtal, överenskommelse och avsiktsförklaring. Man kan också konstatera att flera av punkterna i avsiktsförklaringen inte heller har genomförts. Det tycker jag ändå är viktigt att konstatera.

När det gäller 2022 och 2023 var jag inne på det i den öppna delen. Som ni är väl medvetna om är det en beslutsprocess vid samtliga av den här typen av biståndsinsatser. Det är ansvarig myndighet som fattar de olika besluten, även om vi har försökt att minska det eftersom har varit väldigt spretigt.

Det har varit uppemot 2 000 olika samarbetspartner. Det är klart att ett regeringskansli eller ytterst en biståndsminister inte kan eller ens bör vara inne i samtliga dessa olika insatser.

Det är dels för att det är praktiskt omöjligt, dels för att det skulle vara ministerstyre. Då skulle jag säkert sitta här av en annan anledning. Bara för att ge den bakgrunden till det.

Det är Sida som är ansvarig myndighet för att implementera detta. Från regeringens sida fattar man principbeslut om de ekonomiska ramarna naturligtvis och en strategi där man sätter olika mål.

Ett mål kan vara just kapacitetsuppbyggnad. Det kan vara att stärka förutsättningarna för att kunna ta emot sina egna medborgare. Det är den typen av insatser som sker i en lång rad olika länder.

Det har säkert varit diskussioner med Utrikesdepartementet och tjänstemännen där kring olika verksamheter. Jag kan inte påminna mig att det är någonting som har nått mig under de åren i varje fall. Jag känner mig väldigt trygg med att Sida har berett det på ett bra sätt.

Samma sak gäller egentligen frågorna om det som jag däremot har fattat beslut om, nämligen vårt samarbete med IOM. Jag känner mig väldigt trygg med att vi har berett frågan på det sätt vi ska göra. Det gäller också att de sedan har tagit den här typen av anställningsfrågor vidare på ett bra sätt.

Detta vill jag upprepa. Det är ingenting unikt. Detta är vad IOM gör. Det är en organisation som har funnits i 70 år. De jobbar med detta.

Tittar man på deras interna dokument – jag tror att ni har fått dem – kan man också se hur det är nedskrivet väldigt tydligt. Alla deras samarbeten ska alltid ske just med fokus på mänskliga rättigheter och skyddscentrerade principer. Risker förknippade med IOM:s engagemang ska identifieras, och det fastställs hur dessa risker ska hanteras. Detta för att bara nämna några saker, och det finns fler.

Jag känner mig trygg med att det arbetet har genomförts på ett bra och korrekt sätt. Det är ett brett svar, men frågorna var också ganska breda.

Ordföranden: Vasiliki Tsouplaki får tillfälle att bryta ned sina frågor och förtydliga eller efterfråga nya svar.

Vasiliki Tsouplaki (v): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Vasiliki Tsouplaki, för frågan och omtanken!

De här frågorna ligger efter min tid som biståndsminister, och den nuvarande biståndsministern är väl också inbjuden, tror jag. Men det är ju så här: Den tidslinje som påstås är inte riktigt korrekt. Tittar man på vårt samarbete med IOM, detta välrenommerade FN-organ, är det under två år som det har levererats på, det vill säga 2024 och 2025. De här problemen, för att

använda den terminologi som användes här, har ju varit i ett senare skede. Beslutet om samarbete med IOM kommer ju tidigare. Det är ingenting unikt, vill jag påpeka. Det är alltså så att Sverige har samarbete med IOM i en lång rad olika länder för att bygga kapacitet i migrationsrelaterade ärenden. Det är så vi arbetar. Det är det IOM gör. Det är det man gör bra, och det är det man har gjort väldigt länge. Sedan går det naturligtvis alltid upp och ned i ett samarbete; så är det ju.

Det här samarbetet med IOM har varit igång i två år. Vi ser egentligen två saker. Vi ser väldigt detaljerade rapporter som skickas tillbaka till Sverige om hur arbetet fortskrider, och vi ser goda resultat.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ministern sa tidigare att en del av punkterna i överenskommelsen inte har genomförts. Jag funderar på vad det beror på.

[sekretess]

Johan Forssell: Det är ju en avsiktsförklaring och inte en överenskommelse eller ett avtal. Det är som en löpande del i en dialog, om vi ska använda det uttrycket. Det är precis som det alltid är i de här sammanhangen. Det är personer på plats som för den dialogen. Det är väl väldigt rimligt och viktigt att det är på det sättet; jag föreställer mig att det borde fungera så i fler länder – att man har en löpande dialog om saker och ting där man kan arbeta tillsammans för att lösa konkreta problem.

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Jag tackar Hans Ekström för frågan.

Jag förbjuder ingen att göra något alls. Jag säger bara vad som är korrekt och vad som inte är korrekt. I det här fallet, i konstitutionsutskottet, kan det ju vara en fördel att vi är just korrekta.

Ett avtal eller en överenskommelse är ju förpliktande. Detta är inte förpliktande. Då är det inte ett avtal eller en överenskommelse, utan det är någonting annat – en avsiktsförklaring. Hade det varit en överenskommelse eller att avtal hade frågan beretts på ett helt annat sätt, som det ska göras, men det har alltså inte skett i det här fallet, för det är inte en överenskommelse.

Jag vill också säga till ledamoten Hans Ekström: I hela det material som har framgått finns det ju fler delar. Jag utgår från att Hans Ekström har läst detta. I svaret från Regeringskansliet via e-post till ambassadören upprepade myndigheten att aktuella åtgärder från svensk sida behövde tas fram, beredas och beslutas enligt gällande rutiner och att ambassadörens uttalande vid mötet om stöd till den så kallade TPSS-fonden skulle tolkas som en viljeinriktning. Det är alltså precis det jag har sagt hela tiden.

Hans Ekström (S): Den tolkning man skulle kunna göra är ju annars att det är ett avtal eller en överenskommelse, som man dock har valt att inte skriva ned, vilket ju inte är särskilt konstitutionellt. Då slipper man också beredningskravet, vilket leder till att Sida inte vet om icke-avtalet i ett och ett halvt år.

Ordföranden: Det var ingen fråga i detta. Vill Johan Forssell ändå kommentera det?

Johan Forssell: Om vi ska bli väldigt formella här är det ju så att en ambassadör inte har något mandat från regeringen eller riksdagen att ingå internationella överenskommelser. Det är ju på det sättet. Det har inte skett i det här sammanhanget. Hade det skett hade det beretts som det ska göras. Det har dock inte skett, för det är inte på det sättet.

Sedan vill jag, ånyo, vara glasklar kring följande: I alla dialoger som vi har med svenskt bistånd i vår utrikespolitik förväntar vi oss att länder ska göra det de har en förpliktelse att göra: ta emot sina egna medborgare. Vi backar inte en millimeter från det. Det är ett väldigt viktigt svenskt intresse. Det gör vi i alla sammanhang, och det tänker vi fortsätta att ta varje möjlighet att göra.

En överenskommelse är en överenskommelse. En viljeinriktning eller avsiktsförklaring är någonting helt annat.

Ordföranden: [sekretess]

Jag vill ha en kommentar till detta. Hur ska man tolka det från KU:s sida?

Johan Forssell: [sekretess]

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Jag avvaktar tills några fler frågeställare har ställt sina frågor.

Oskar Svärd (M): Jag har inga frågor för närvarande.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag får börja med att säga att det känns konstigt att börja med den slutna delen innan man har fått genomföra den öppna delen, men det får vi väl återkomma till. Jag vill också tacka statsrådet för de svar som har getts.

Jag tänker inte trassla in mig i några begreppsövningar; jag tycker att nödvändiga frågor har ställts kring det här. Men för att KU ska få klarhet i det här … Som har påpekats tidigare granskar vi ju inte regeringens politik – det tar vi i kammaren; det är inte här vi gör det. Det vi gör här är att försöka följa ett händelseförlopp – följa beredningskravet, följa hur beslut har fattats och liknande – för att få klarhet i hur saker har genomförts. Att de skulle genomföras har statsrådet varit tydlig med, och även andra företrädare för regeringen har varit tydliga med den biten i kammaren. Vår uppgift är dock som sagt att se beredningsordningen.

[sekretess]

[sekretess]

Den 18 mars kommer ett beslut som är helt unikt. Biståndsrådet till Somalia blir förklarad persona non grata. Det är väl här det finns olika glapp som jag

inte lyckas sluta och som jag behöver få någon typ av klarhet i för att kunna hantera det här ärendet med rättvisa.

[sekretess]

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Muharrem Demirok, för frågorna! Jag tar dem i den ordning som jag själv har skrivit ned på min lista.

Det är väl så att den sista frågan gäller min tid efter att jag hade lämnat Utrikesdepartementet. Så de frågorna får nog ställas till nuvarande biståndsminister.

Ja, sedan är det ganska bred palett här på … i häradet mellan frågor och de kommentarer som jag kanske ombeds att ge. Mina svar blir också lite därefter.

Så här: Det är naturligtvis väldigt svårt för mig att beskriva vilken förväntan Somalia har. Det kan nog egentligen bara de själva svara på i den delen. Det är på det sättet. Däremot kan jag svara på vad vi har för förväntningar. Det är samma förväntningar på Somalia som gäller för alla andra länder, nämligen att de ska ta emot sina egna medborgare. Det är inte konstigare än på det sättet.

Det stöd som skedde och som det har fattats beslut om av Sida, inte – ånyo – av regeringen, har ändå beretts på de sätt som det alltid ska beredas på. Jag ser ingenting som avviker här. Det är också något som Regeringskansliet har varit tydligt med i dialogen med Sida; det ska beredas på precis det sättet.

Jag konstaterar också att det här stödet också finns öppet redovisat på till exempel Openaid. Där kan man följa allt detta.

Det var inom Somaliastrategin som stödet till Världsbanken fattades beslut om för några år sedan. Sedan de här mer … väldigt öppna frågorna om att en myndighet inte gör vad man ska och så. Jag har alltid haft väldigt stort förtroende för Sida i den delen – eller egentligen i alla delar. Man gör vad man ska, och efter bästa förmåga implementerar man de övergripande beslut som regeringen har fattat.

Sedan är det klart att man ibland kan ha en känsla av att saker och ting till exempel borde gå ännu fortare. Det tror jag är en känsla som jag delar med många statsråd i olika regeringar, att myndigheter … Men det är bara en önskan. Det viktiga är att saker och ting bereds på det sätt som det ska göras på.

Där har kontakten från vår sida varit väldigt tydlig. Jag finner ingenting i detta som jag anser skulle belägga att det har begåtts några felaktigheter i detta. Jag ser att det har beretts på precis det sätt som det ska göras.

Muharrem Demirok (C): Jag hyser den största respekt för Sida och det arbete de gör, inte bara i ledningsgrupper här i Sverige, utan även ute på fältet. Det är en organisation som gör fantastiska insatser.

[sekretess]

[sekretess]

Det här var en kommentar från min sida, inte en fråga.

[sekretess]

Johan Forssell: Det beslutet ligger väl också efter min tid som biståndsminister. Det här är ju ett biståndsstöd. Frågan var väl om biståndsrådet? Så jag hänvisar de frågorna till nuvarande biståndsminister.

Ordföranden: Är Demirok nöjd så här långt? Ja. I sådana fall går vi vidare på listan.

Gudrun Brunegård (KD): Tack, ministern, för svaren så här långt! I din inledning tog du upp att du inte känner igen dig i den beskrivning som har gjorts i medier, i frågeställningar i kammaren och så vidare. Begreppet spöktjänster nämnde du bland annat.

Kan du beskriva lite närmare vad de egentligen innebar, när de inte var spöktjänster utan riktiga tjänster, så att säga?

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Gudrun Brunegård, för frågan!

Jag har sagt redan från dag ett, när vi har fått frågor kring detta, att det har beretts på det sätt som det ska göras och att det sker på ett noggrant sätt. Jag kan bara konstatera, som jag också sa i min inledning, att det har beskrivits som att här skulle ingen ha koll på någonting alls och att pengar bara skulle försvinna rakt ned i ett svart hål, ungefär. Det stämmer inte.

Sedan finns det – när vi nu sitter här i den slutna delen – andra saker att ta hänsyn till här. Det finns Sveriges intressen i detta. Vi vet att det här också är en fråga som naturligtvis diskuteras i Somalia. Det är ju så. Det är klart att när det då i Sverige har påstått en massa saker som uppenbarligen inte stämmer och som är helt felaktiga – antingen omedvetet eller medvetet – blir det såklart väldigt problematiskt för oss.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Gudrun Brunegård (KD): Vi fick faktiskt en sådan redovisning så sent som i går och som ligger här på bordet i dag när det gäller de tre tjänsterna och vad de har gjort. Min fundering där är: Har ni från regeringens sida övervägt att på något vis, utan att gå ned på personnivå för att komma ifrån diskussionerna om korruption, pengar rakt in i premiärministerns kansli och sådana saker, göra en lite mer detaljerad beskrivning av vad pengarna egentligen går till och vad personerna uträttar?

I den svenska kontexten är nog ganska många ganska väl medvetna om hur komplex situationen är i Somalia och att det finns behov av att bygga upp strukturer som fungerar. Det kanske skulle tas väl emot, tänker jag.

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack för följdfrågan, Gudrun Brunegård!

Nämen, det är kanske något att fundera på, så att säga. Det är väl möjligt att … det är väl möjligt att det hade gynnat oss i den diskussion som har varit efter det. Men det är klart att mitt främsta fokus i det här arbete som har varit och även den diskussion som har varit under ett halvt års tid har inte varit att vinna partipolitiska poäng, utan det är att få samarbetet att fungera.

För det finns ett pris för Sverige när det inte fungerar, och det är inte främst det faktum att stora summor bistånd har gått till landet utan krav ... eller utan att det har funnits ett samarbete om svenska intressen. Utan det är väldigt… Väldigt konkret handlar det om att personer som inte har rätt att vara i landet har kunnat stanna kvar. Och allra mest stötande blir det när … Jag läste ju upp den typ av brottskategorier som har kunnat verkställas tack vare ett samarbete.

Vi får fundera på det i fortsättningen. Vår främsta prioritet nu är att fortsätta med samarbetet.

Ordföranden: Jag uppfattade inga ytterligare följdfrågor från Kristdemokraterna utan lämnar ordet till Liberalerna.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, ministern, för klargörandet! Det fanns ingen överenskommelse. Det fanns inget avtal. De flesta trodde att det fanns – ambassadören och Somalia och så vidare.

Men det som bekymrar mig är att statssekreterare Diana Janse, som var här för några dagar sedan, också trodde det. I utfrågningen hänvisade hon till överenskommelsen och påstår att Sida kände till överenskommelsen – sidan 8 och sidan 19. Det som bekymrar mig är att regeringen måste kommunicera på ett entydigt sätt.

Jag uppskattar mycket dina klargöranden, men för en vecka sedan hade vi en statssekreterare som använde precis de ord och de begrepp som du säger inte fanns. Då blir det givetvis förvirring. Jag tror att det här är något som man borde ta upp inom regeringen, för olika representanter från regeringen kan inte hålla på att använda olika ord som betyder ganska olika saker.

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga, men Johan Forssell vill kanske ändå kommentera det?

Johan Forssell: Fru ordförande! Det är alltid viktigt att kommunicera klart och tydligt. Det försöker vi göra efter bästa förmåga, men det är naturligtvis inte alltid enkelt.

Jag vet dock att statssekreterare Janse var tydlig med att det inte finns något avtal här. Sedan … Det som … Sedan kanske orden har fallit annorlunda i något annat sammanhang kring exakt om det var en avsiktsförklaring eller inte.

Det viktiga är väl innebörden, och den är glasklar. Hade det varit så att det hade funnits en annan innebörd hade det också kommit riksdagen till del genom en helt annan beredning av det här ärendet. Så har det inte varit, utan det har följt den beredning som gäller vid den här typen av beslut.

Men jag tar med mig synpunkterna från Mauricio Rojas.

Ordföranden: Tack så mycket! Då kommer jag att gå varvet runt igen för att se om de frågor som har ställts och de svar som har givits har föranlett några följdfrågor innan jag släpper ordet fritt om det finns någon annan som vill ställa en fråga om detta fall.

Jan Riise (MP): Tack för bredden på frågor och svar intill nu!

Den här begreppsförvirringen är naturligtvis inget som gör det lättare för oss – i synnerhet inte om det dessutom innebär att med ett begrepp har vi en

sorts beredning och med ett annat begrepp har vi en annan sorts beredning eller ingen alls. Det är oerhört olyckligt.

Jag måste ställa en liten kontrollfråga också om IOM. Visst kom det … Effekten av det avtalet kom väl till senare? Det har i huvudsak kanske börjat verka under 2024 och 2025.

[sekretess]

Jag har också tittat på avtalet med UNDP. Där framstår ju inte heller just migrationsfrågorna som särskilt högt … Utan det är naturligtvis IOM som sysslar med det där, med all den erfarenhet som du också har påpekat att de har.

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Jan Riise, för frågorna! Jag förstår att det är olika ord och så där. Jag vill bara understryka det som statssekreteraren också sa när hon var här i konstitutionsutskottet, nämligen att detta ju var att betrakta som en viljeyttring, och det står väl också i protokollet från hennes närvaro här. Jag tycker att vår linje ändå är ganska klar.

När det sedan gäller stödet och det avtal som vi har med IOM kan jag ärligt talat inte svara för exakt vad en ambassadör har sagt i dialogen eller vad som har diskuterats. Det kan jag inte göra. En ambassadör har ju ett mandat från Sverige att ha en dialog, och som sagt är vi glasklara med ett antal saker. Alla länder, inklusive Somalia, ska ta emot sina egna medborgare, som de har en förpliktelse att göra. Vi förväntar oss att man gör det.

Vi är intresserade av att hitta samarbeten som möjliggör detta på olika sätt. Att bygga kapacitet i Somalia för att kunna ta emot sina egna medborgare kan vara ett sådant exempel. Det gör vi i Somalia, och jag kan berätta att vi gör det i ett ganska stort antal länder runt om i världen, och det gör vi av anledningen att det fungerar. Det ser vi i de siffror vi har.

Sedan vet jag inte exakt vad som har diskuterats mellan dem, men vad jag kan säga är att jag känner mig helt trygg med att de här ärendena har beretts på precis det sätt de ska beredas på.

Jan Riise (MP): [sekretess]

Jag vill också säga apropå det här med misstro mot medier att konstitutionsutskottet väl såvitt jag förstår inte arbetar utifrån medieuppgifter utan utifrån de uppgifter vi får från dem vi pratar med och från Regeringskansliet i allt väsentligt. Sedan kan ju själva inledningen till det bygga på någonting sådant.

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Jan Riise, för frågan! Vi har kommunicerat detta så öppet och transparent som vi tycker att vi har kunnat göra. Vi har ju varit här i riksdagen flera gånger tidigare, och vi har kommunicerat det också på riksdagens hemsida när det gäller olika beslut och så.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Det finns utrikespolitisk sekretess i detta precis som gäller i en lång rad andra länder.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag tänkte fortsätta lite grann på det jag frågade om inne i kammaren, nämligen det här med hur just den egna analysen, beredningen och funderingen var på departementet innan man gick in med de här pengarna till Somalia genom IOM. Bara lite mer om hur det går till.

[sekretess]

[sekretess]

Det var det jag var ute lite grann efter. Gör man en egen sådan analys på UD eller ber man IOM att göra det? Jag kan börja med det, så länge.

Johan Forssell: [sekretess]

IOM har ju lång vana av att arbeta både i den här typen av komplexa miljöer. Jag föreställer mig att det är en dialog både naturligtvis på plats om hur utmaningarna ser ut, precis som vi har i dag, och med IOM. Sedan får man ju välja en partner i detta som man har förtroende för, och det beslutet var ganska naturligt att det skulle blir IOM i det fallet.

[sekretess]

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

Det har också förekommit intervjuer i medier med Migrationsverket och polisen där de sagt: Vi känner inte till – vi har inga kontaktpersoner.

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Beredningen av det här avtalet har skett tillsammans med IOM och även med OPM, alltså i Somalia, och det är ju väldigt naturligt. Anledningen till det är att också få deras syn på vilka behov som finns, för att kunna just åstadkomma fler verkställanden. Alltså i klartext: Var finns behoven? Var finns kapacitetsbristerna? Kan det handla om identifikationsfrågor? Det är ju en vanlig sådan sak.

Det kan också handla om praktiska arrangemang kring detta. Jag menar, både när vi gör den här typen av verkställigheter och framför allt när mottagarländerna ska ta emot dem – alltså det är en ganska komplicerad affär. Det ställer liksom väldiga krav. Vi har ju sagt det i någon intervju att vi inte släpper folk i fallskärm, utan det bygger på att de här länderna faktiskt också ska fysiskt släppa in dem i landet. Det är ganska komplicerat, och det är klart att det då måste finnas en form av kapacitet i mottagarländerna att genomföra det. Annars släpps de helt enkelt inte in.

Det här har alltså varit en dialog som har skett. Det har ju varit mellan den svenska ambassadören och även då ledningen i Somalia att det ska finnas en ömsesidighet i detta, precis som sker på andra ställen runt om i världen.

[sekretess]

Men att vi har det här avtalet, att vi finansierar tjänster och vad de arbetar med har jag ju gett svar på externt redan från dag ett.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Utifrån de redogörelser och svar som vi har fått hittills tycker jag inte att vi kan avfärda den begreppsliga delen som

ovidkommande eller oviktig. Hade det varit så att det var ett förfluget ord i någon mejlkonversation där uttrycket överenskommelse användes hade det kanske inte varit så konstigt. Man kan inte förväntas vare sig som politiker eller statstjänsteman att alltid använda precis rätt och korrekt uttryck. Det vore ju en orimlig standard att hålla personer till.

Men jag lyssnade på vad statsrådet sa i den öppna delen men också nu, och i den öppna delen var statsrådet väldigt tydlig med att Sverige inte har någon överenskommelse med Somalia. Sedan refererades det av flera ledamöter i utskottet gällande ett mejl som kom den 7 december 2023, och som statsrådet sa var svaret på det mejlet från UD mycket riktigt, som jag uppfattade det, att det här skulle ses som en viljeriktning.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Jag, precis som Hans Ekström påpekade tidigare, ifrågasätter inte regeringens rätt att se till att svensk migrationslagstiftning kan följas och att man kan se till att människor som inte har rätt att vistas i landet återvänder. Men det som gör mig bekymrad här är att … Vi kan prata om tydlig kommunikation, men… Jag är inte jurist eller diplomat, men jag har ju fått för mig, av det som jag har lärt mig i det här utskottet i snart fyra år men även annat som man fått sig till del, att är det några som är duktiga på just uttryck så är det diplomater.

[sekretess]
[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack för frågorna! Jag instämmer helt i vikten av att inte avfärda begreppsförvirringen. Jag upplever att jag har varit väldigt tydlig i mina svar vad som ligger både i ett avtal och en överenskommelse. Därför har jag också tagit mig friheten att korrigera några påståenden som helt enkelt inte stämmer, att det skulle finnas samarbetsformer här som inte stämmer.

Det är väldigt viktigt, för det här samarbetet som finns innehåller inte förpliktelser. Hade det varit på det sättet hade det beretts med riksdagen på ett helt annat sätt än vad som har gjorts. Det är inte konstigare än så. Det här stödet har beretts på det sätt som det alltid bereds på. Det är Sida som fattar beslut kring detta, precis som också är tydliggjort i Sidas instruktion.

När det sedan gäller vårt samarbete, det avtal som vi har med IOM och som har ett samarbete med OPM i Somalia, och möjligen är det det som förklarar det som beskrivs som begreppsförvirring, är det något helt annat. Det är ett avtal, men det är inte heller biståndsmedel. Det är någonting helt annat. Det är utgiftsområde 8. Där har vi ett avtal, och det ska naturligtvis följas.

Sedan är det så här: Ambassadörer har i uppgift att verka för svenska intressen. Så har det varit under lång tid. Det som möjligen är en skillnad nu mot tidigare är att vi så uttryckligen trycker på att i det ingår att också säkerställa att länder tar emot sina egna medborgare. Jag kan bara konstatera

att det arbetet verkar ha varit kraftigt nedprioriterat under en lång rad år eftersom det inte verkställdes en enda person från Sverige med tvång, trots att en miljard kronor gavs i bistånd på bara ett år till det här landet – noll personer. Frågan har uppenbarligen varit kraftigt nedprioriterad, om den ens har funnits på kartan eller om det ens har funnits i förväntan från Utrikesdepartementet på tidigare ambassadörer att arbeta med detta. Det kan jag inte svara på; jag kan bara konstatera att resultaten har varit… bristfälliga är att ta i, eftersom resultatet har varit noll, inte bara under ett år utan under flera års tid. Men det har vi förväntat oss.

Är det en hemlighet? Nej, det är det inte. Detta uttrycktes första dagen för den här regeringen i regeringsförklaringen: Nu blåser andra vindar, och nu ska vi förändra detta. Detta står också i den reformagenda för biståndet som jag har varit med och tagit fram, att vi ska använda biståndet på det här sättet.

[sekretess]

Peter Hedberg (S): Ordförande! Återigen, det här handlar ju inte om att myndigheter, inklusive utlandsmyndigheter, inte ska arbeta efter regeringens viljeriktning. Naturligtvis ska den göra det, eftersom regeringen är demokratiskt vald och har mandat att föra den politik som man har vunnit valet på.

[sekretess]

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Återigen, det är ingen överenskommelse, och hade det varit på det sättet hade det beretts på ett helt annat sätt. Det framgår också i den mejlväxling som har varit från Regeringskansliet att det inte är någon överenskommelse. Återigen, man kan inte bara läsa utvalda delar, utan man måste se helheten i detta. Det är inte konstigare än så.

Den överenskommelse som finns i det avtal som finns är med IOM och OPM. Och apropå att saker och ting sammanblandas har jag noterat att väldigt ofta, i alla fall i den diskussion som har varit också i det här huset, har de sakerna helt blandats ihop. Möjligen kan det föranleda begreppsförvirringen.

Ordföranden: Ytterligare en kort följdfråga, Hans Ekström, innan jag lämnar vidare till Sverigedemokraterna.

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! Nej, det är inte det som står Regeringskansliets kommunikation. Det är väl vad en person har kommunicerat. Det som står i Regeringskansliets kommunikation är det som jag redogör för i dag och som jag har redogjort för vid ett stort antal tillfällen. Det är det som man kan läsa på regeringens hemsida till exempel, de svar som också har getts till konstitutionsutskottet.

Det är på det sättet, och återigen, det faller på sin egen orimlighet att detta skulle vara ett avtal eller en överenskommelse, för då hade det beretts med riksdagen på ett helt annat sätt. Varför skulle vi i så fall inte ha berett det med riksdagen? Vad skulle regeringen ha tjänat på det? Uppfattar ni att jag tycker

att det är svårt att svara på att jag vill verkställa fler brottsutvisningar till Somalia eller att jag vill att återvändandet ska fungera bättre?

Återigen, detta har ju varit en punkt i regeringsförklaringen redan den första dagen. Jag uppfattar nog att frågorna går lite i cirklar. Jag hoppas att mina svar är så tydliga som de kan vara.

Ordföranden: Jag uppfattar också att frågorna går i cirklar. Men jag uppfattar att de gör det för att man inte tycker att man får svar som är tillräckliga. Det är nog därför de går runt.

Hans Ekström (S): Jag vill bara konstatera att jag inte ifrågasätter regeringens politik. Den har man väljarnas förtroende att genomföra. Det är sättet, ordergivning, uppföljning och beredning som vi är satta att granska, och då får vi oss dokument tillsända där orden spretar. Det är besvärande.

Ordföranden: Jag lämnar ordet till Lars Andersson från Sverigedemokraterna. Han har ingen fråga i nuläget. Oskar Svärd från Moderaterna har inte heller någon fråga. Centerpartiet och Muharrem Demirok, ingen fråga i nuläget. Kristdemokraterna och Gudrun Brunegård, heller ingen fråga i nuläget. Mauricio Rojas från Liberalerna – varsågod.

Mauricio Rojas (L): Jag har en tolkning, och jag vill se hur statsrådet kommenterar den.

I Diana Janses svar på våra frågor används ordet överenskommelse i två meningar. Hon säger att en överenskommelse finns och att Sida visste det. Men sedan preciserar hon, på s. 17, att i laglig mening, formellt – hon upprepar fyra gånger orden formellt och formaliserat – finns det inte. Så hon menar att det finns en överenskommelse, men den är inte formellt legaliserad. Då finns den inte, lagligt sett, så att säga. Men det finns en överenskommelse, och hon försöker hitta något begrepp för det här, och hittar begreppet ett handslag för det här.

Några kallar det överenskommelse, en icke-formell överenskommelse som finns, dock inte formell eftersom det inte finns någon laglig överenskommelse. Är det här rätt uppfattat?

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Mauricio Rojas, för frågan! Ja, ni har ju haft statssekreterare Janse här för samtal tidigare. När jag tittar i samtalsuppteckningen är också hon tydlig med att det som har gjorts ska betraktas som en viljeinriktning – eller viljeyttring, förlåt. Det är inget legalt bindande avtal, och det är väl ändå nyckelord i detta.

Det kan ju verka lite överdrivet formalistiskt från min sida att anmärka på ord, men jag tänker så här: Det är ju ganska viktigt om det är förpliktigande eller inte. Att ha saker i en dialog är ju en sak, där man diskuterar saker och ting, men om det är förpliktigande – ja, då ska det förankras. Och det gör vi. Vi bereder ärenden på det sätt som de ska beredas på.

Men att arbeta tillsammans eller att ha en dialog är någonting annat än det som faktiskt är juridiskt förpliktigande. Hade det varit så – ja, det hade ju möjligen kunnat finnas fördelar med det, men då hade beredningen av det här

ärendet sett helt annorlunda ut. Då hade det följt den typ av beredning som vi till exempel har med det avtal som finns med IOM, men det är någonting annat.

Mauricio Rojas (L): Jag förstår skillnaden mellan ett handslag och en formellt laglig överenskommelse. Men ett handslag är ett handslag, trots allt.

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga. Vill statsrådet kommentera ändå? Nej.

Jag har några, eller egentligen två, förtydliganden som jag vill göra.

Jag skulle vilja ha en kommentar på upplägget man har med Somalia – oavsett vad vi väljer att kalla det, för att undvika begreppsförvirring. Skulle statsrådet säga att det är vanligt förekommande med den här typen av upplägg, och skulle du i sådana fall kunna ge exempel på vilka andra länder man har den här typen av upplägg med? Det är den ena frågan.

[sekretess]

Johan Forssell: Fru ordförande! På den första frågan … Jag uppfattade att den handlade om vårt stöd till IOM.

Ordföranden: Nej, den handlade om den nya politiska inriktningen, där det då som man uttrycker det och är tydlig med ska finnas ett givande och tagande kopplat till migration. Det är väl ändå det här det handlar om? Det är så det försvaras – att det är framgångsrikt, att man har lyckats göra det utan att det finns ett enda avtal eller en enda överenskommelse i botten och att det ändå fungerar. Har du fler exempel utöver Somalia med de omständigheterna?

Johan Forssell: Fru ordförande! Då vill jag be att få precisera. Handlade frågan om att *det* har varit framgångsrikt? Jag syftade ju då på vårt samarbete och på avtalet vi har med IOM. Jag vill bara …

Ordföranden: Det är ett förtydligande i sådana fall. Det räcker så.

Johan Forssell: Jag läser gärna upp en lång lista. Jag tror att det har skickats till utskottet också. Det finns öppet redovisat på Openaid och, tror jag, också på regeringens hemsida.

Vi har ju ett samarbete med IOM från Justitiedepartementets sida. Sedan finns det ju stöd också från Sida. Det finns säkert stöd också från Utrikesdepartementet. Vi arbetar ju i en lång rad länder med den här typen av kapacitetsstärkande, kan man säga, insatser. Somalia är ett sådant land. Sedan finns ju också Afghanistan. Ukraina naturligtvis. Det handlar om … ja, andra delar. Somalia nämnde jag såklart. Irak, Uzbekistan, Syrien.

Jag vill dock understryka att det ser olika ut i de här länderna. I vissa av de här länderna är inte återvändandefrågorna så stora, men det finns andra migrationsrelaterade experter. Men vårt samarbete med IOM spänner över ett ganska stort antal länder. Men, som sagt – man gör alltid … Man samarbetar om olika saker beroende på hur utmaningarna ser ut.

[sekretess]

Ordföranden: Med det får man anta du när du var biståndsminister inte vidtog några åtgärder med anledning av återkommande rapportering kring en överenskommelse som du ansåg inte fanns.

Johan Forssell: Fru ordförande! Så här: Vi bereder ju alltid frågorna på det sätt de ska beredas på. Jag kan också konstatera att det i den dialog som har varit med den enskilda personen är mycket tydligt vad detta är och vad det inte är, det vill säga att det snarast är en viljeinriktning och ingenting annat. Det framgår ju också av de handlingar som har tillsänts konstitutionsutskottet.

Ordföranden: Tack så mycket! Jag har fått en liten lapp kring att det sades i början av mötet att något datum i tidslinjen var felaktigt från statsrådet Johan Forssells sida. Då kanske det vore bra med ett förtydligande – antingen om vi kan få det nu eller om det kompletteras i handlingarna – av vad som är felaktigt. Jag är givetvis väldigt angelägen om att det underlag vi har är korrekt. Jag vet inte om du har kommentarer nu givet det.

Johan Forssell: Nej.

Ordföranden: I sådana fall förväntar jag mig att om det finns några felaktigheter kommer det in underlag som korrigerar dem.

Jag har inte uppfattat att någon ytterligare har begärt ordet och vill ställa någon fråga i detta ärende, så med det tackar vi Johan Forssell för möjligheten att ställa frågor och för svaren.

Bilaga B6 Infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson

Måndagen den 30 mars 2026

Granskningsärende 7–8 och 37 – Infrastruktur- och bostadsministerns agerande i samband med säkerhetsbrister i Lantmäteriets arkiv
(se avsnitt 3.5)

Ordföranden: Jag öppnar härmed dagens sammanträde, och på dagordningen står att vi ska ha en öppen utfrågning med infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson med anledning av hans agerande i samband med säkerhetsbrister i Lantmäteriets arkiv. Frågan har varit bordlagd, vilket innebär att den var föremål för granskning och utfrågning också under förra våren. Andreas Carlson har alltså varit hos konstitutionsutskottet tidigare och svarat på frågor. Till dagens utfrågning finns utöver det tidigare materialet en ny anmälan med kompletterande frågor, som i vanlig ordning skickats mejlledes, vilket så småningom landade i ett önskemål om att kunna höra Andreas Carlson ytterligare kopplat till dessa frågor.

Jag ger först ordet till Andreas Carlson för en inledning. Därefter får konstitutionsutskottets ledamöter ställa frågor, först anmälande partier utifrån den ordning anmälningarna kom in, därefter övriga partier i storleksordning. Det är dagens upplägg.

Med det hälsar jag Andreas Carlson med medarbetare varmt välkomna till dagens utfrågning och lämnar ordet till Andreas Carlson.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Vid min sida har jag expeditionschefen i Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Fredrik Ahlén.

Ledamöter i konstitutionsutskottet! Jag är här i dag för att ännu en gång svara på era frågor inom ramen för det granskningsärende som gäller mitt agerande i samband med de säkerhetsbrister som har uppmärksammats i Lantmäteriets tillgängliggörande av förrättningsakter.

Fru ordförande! För knappt ett år sedan var jag i utskottet för att svara på era frågor. Jag utgår från att vi i dag inte ska upprepa denna utfrågning utan att utskottet har kompletterande frågor att ställa, framför allt om sådant som härrör sig till tiden efter den förra utfrågningen. Låt mig dock även denna gång inledningsvis poängtera att jag ser mycket allvarligt på Lantmäteriets bristande hantering av sina arkivakter, särskilt mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget både globalt och i Sveriges närområde, som under senare år har försämrats och i dag präglas av ökad instabilitet.

För att sätta dagens utfrågning i sitt sammanhang vill jag översiktligt rekapitulera det aktuella händelseförloppet. Granskningsärendet innehåller som jag ser det tre delar, som jag tidigare har redogjort för inför utskottet.

För det första: säkerhetsincidenten kopplad till att Lantmäteriet lämnade ut handlingar via kundtjänst utan föregående sekretessprövning.

För det andra: säkerhetsincidenterna kopplade till Lantmäteriets digitala arkiv Arken.

För det tredje: regeringens beslut den 9 december 2024 att anställa Lantmäteriets generaldirektör Susanne Ås Sivborg i Regeringskansliet, ett beslut som innebar att hennes anställning som generaldirektör för Lantmäteriet upphörde.

Angående den första delen informerade Lantmäteriet den 26 mars 2024 myndighetshandläggaren i Landsbygds- och infrastrukturdepartementet om att myndigheten hade anmält en säkerhetsskyddsincident till Säkerhetspolisen. Incidenten bestod i att Lantmäteriet tillämpade en ordning som innebar att förrättningsakter som begärdes utlämnade via kundtjänst lämnades ut utan föregående sekretessprövning.

Eftersom Lantmäteriet hade gjort en anmälan till Säkerhetspolisen och omedelbart infört en ordning som innebar att akterna sekretessprövades innan de lämnades ut gjordes bedömningen att inga omedelbara åtgärder behövde vidtas från Regeringskansliets sida.

Eftersom den nya ordningen innebar att handläggningstiden för ärenden om utlämnande av allmänna handlingar via kundtjänst ökade markant började emellertid Landsbygds- och infrastrukturdepartementet genom möten och telefonsamtal följa myndighetens arbete med att komma till rätta med de långa handläggningstiderna.

Den andra delen av ärendet startade med att myndigheten i slutet av ett uppföljande möte, närmare bestämt den 7 maj 2024, i förbigående nämnde att det fanns risk att det fanns säkerhetskänslig information i Arken. Den 17 maj återkom myndigheten om den identifierade risken och informerade om att det den 22 maj skulle hållas ett extra styrelsesammanträde då den uppkomna situationen och behovet av åtgärder skulle diskuteras. Styrelsen beslutade vid sammanträdet att omedelbart stänga ned direktåtkomsten till Arken. Med anledning av myndighetens åtgärd att stänga ned direktåtkomsten gjordes bedömningen att inga ytterligare åtgärder behövde vidtas från regeringens eller Regeringskansliets sida för att säkerställa att inga säkerhetskänsliga uppgifter skulle röjas.

Fru ordförande! Ungefär ett halvår senare, under hösten 2024, publicerade Expressen en granskning som såvitt jag förstår byggde på information från tidigare medarbetare i Lantmäteriet. I rapporteringen beskrevs interiörer från myndigheten som Regeringskansliet saknade kännedom om innan de publicerades, bland annat påståenden om att det före våren 2024 internt hade varnats för att Arken innehöll säkerhetskänslig information.

Med anledning av publiceringarna om följderna av dessa hade jag och min statssekreterare möten med bland andra den dåvarande generaldirektören Susanne Ås Sivborg.

Detta är den tredje delen i granskningsärendet.

I början av december konstaterade vi dels att Susanne Ås Sivborg inte längre hade regeringens förtroende att leda det arbete som krävdes för att återställa tilltron till och säkerställa Lantmäteriets viktiga funktioner, dels att

det i den uppkomna situationen inte gick att se hur hon skulle kunna fortsätta att leda myndigheten framåt i det arbete som väntade. Med anledning av detta beslutade regeringen den 9 december 2024 att anställa Susanne Ås Sivborg som generaldirektör i Regeringskansliet, ett beslut som alltså innebar att hennes anställning som generaldirektör för Lantmäteriet upphörde.

Fru ordförande! Jag ska kort beröra den tidslinje utskottet har upprättat inför dagens utfrågning. I tidslinjen anges att det var uppföljande möten mellan företrädare för departementet och Lantmäteriet den 25 november samt den 3 och den 4 december. Vidare anges att min statssekreterare deltog vid mötena. Jag vill bara för tydlighets skull att utskottet noterar att mötena den 25 november och den 3 december var de möten med Susanne Ås Sivborg som jag nyss nämnde och som jag alltså deltog i. Vid mötet den 4 december träffade jag bland annat tillsammans med min statssekreterare ordföranden och vice ordföranden i Lantmäteriets styrelse. Det var min statssekreterare, jag och expeditionschefen som träffade ordföranden och vice ordföranden i Lantmäteriets styrelse för att jag ville få deras syn på den uppkomna situationen. Jag vill att ledamöterna noterar detta i tidslinjen.

Fru ordförande! Så långt är detta en rekapitulering av var vi stod vid utfrågningen för knappt ett år sedan. I tidsmässig anslutning till den förra utfrågningen informerade Lantmäteriet Landsbygds- och infrastrukturdepartementet om att myndigheten hade anmält ytterligare en säkerhetsskyddsincident till Säkerhetspolisen.

Detta kan vi betrakta som en fjärde del i granskningsärendet. Låt mig kort redogöra för denna tillkommande incidentanmälan som Lantmäteriet gjorde och som uppmärksammades i medierna. Den 8 april 2025 mottog en tjänsteman i Landsbygds- och infrastrukturdepartementet information från Lantmäteriet om att myndigheten den 2 april hade anmält en säkerhetsskyddsincident till Säkerhetspolisen. Säkerhetsskyddsincidenten rörde ett handläggningssystem inom fastighetsinskrivningsverksamheten som kallas Sfären. Systemet omfattar ärenderegistrering, beredning, beslut och hantering av ärenden avseende förlorade pantbrev. Sfären är dessutom sedan 2011 även arkiv för inskrivningsakter. Incidenten handlade om att Sfären till viss del inte uppfyller kraven för hantering av säkerhetsskyddsklassificerad information.

Samma dag som informationen mottogs av tjänstemannen informerades andra berörda i departementet, bland annat min statssekreterare. Vidare hade ansvarig huvudman kontakt med myndighetens styrelseordförande. Det bestämdes att ett möte skulle hållas med myndigheten nästföljande förmiddag.

Vid mötet den 9 april 2025, där bland andra min statssekreterare deltog, uppgav myndigheten återigen att Sfären till viss del inte uppfyller krav för hantering av säkerhetsskyddsklassificerad information. Många inom myndigheten hade tillgång till systemet, men informationen vi fick handlade om att inga handlingar hade lämnats ut från systemet utan föregående sekretessprövning.

Myndigheten fick frågan om den såg något behov av stöd från Regeringskansliet eller något beslut av regeringen för att hantera den uppkomna

situationen. Myndigheten uppgav att det inte fanns något sådant behov och att problemet kunde hanteras av myndigheten.

Samma dag fick jag information av min statssekreterare om vad som hade framkommit i kontakterna med myndigheten den 8 och den 9 april. Min statssekreterare informerade samma dag även statsministerns statssekreterare, och på kvällen informerades Statsrådsberedningen också på tjänstemannanivå av Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Fru ordförande! I mitt inledningsanförande vid utfrågningen för ett knappt år sedan ställde jag mig själv frågan om Regeringskansliet borde ha agerat annorlunda. Jag konstaterade att när man svarar på den frågan måste utgångspunkten vara den information som fanns vid varje givet tillfälle. Borde eller kunde vi ha agerat på annat sätt när vi fick kännedom om de aktuella säkerhetsincidenterna?

När vi fick information om säkerhetsincidenten som innebar att handlingar lämnades ut utan föregående sekretessprövning fick vi samtidigt också information om att detta hade upphört. Det fanns således inte anledning för oss att agera för att förhindra att säkerhetskänslig information skulle lämnas ut.

När vi fick klart för oss att det fanns en risk att säkerhetskänslig information kunde finnas i Arken fick vi samtidigt information om att Lantmäteriets styrelse skulle hantera frågan inom några dagar.

När vi kunde konstatera att regeringen inte längre hade förtroende för den tidigare generaldirektören anställdes Susanne Ås Sivborg i stället som generaldirektör i Regeringskansliet, ett beslut som alltså innebar att hennes anställning som generaldirektör för Lantmäteriet upphörde.

Till detta kan jag nu lägga att när Lantmäteriet den 8 och den 9 april 2025 informerade om den tillkommande incidentanmälan ansåg myndigheten vid detta tillfälle att det inte fanns något behov av stöd från Regeringskansliet eller beslut av regeringen.

Fru ordförande! Utöver den löpande uppföljningen av myndighetens arbete efter incidenterna har regeringen fattat flera beslut. I regleringsbrevet för budgetåret 2025 fick Lantmäteriet i uppdrag att redovisa hur arbetet framskred med att stärka den interna styrningen och kontrollen för att främja en god förvaltningskultur. Vidare beslutade regeringen den 10 april 2025 att ge en bokstavsutredare i uppdrag att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet. Både den manuella hanteringen och de digitala systemen ingick i granskningen.

Fru ordförande! Bokstavsutredaren, med uppdrag att granska Lantmäteriets arbete med informationssäkerhet i myndighetens manuella hantering och digitala system, redovisade den 13 februari i år sin granskning i promemorian Granskning av Lantmäteriets informationssäkerhet (Ds 2026:2). Bokstavsutredarens mycket grundliga och omfattande genomgång av Lantmäteriets hantering av informationssäkerhetsfrågor presenteras i promemorian, som är på mer än 400 sidor.

Vi har tagit emot denna rapport och kommer att bereda den i sedvanlig ordning inom Regeringskansliet.

Utredaren menar att konsekvenserna för Sveriges säkerhet av hanteringen av Arken är svåra att överblicka. En rimlig utgångspunkt är, enligt utredaren, att alla uppgifter i Arken som har legat åtkomliga för externa brukare och därmed varit tillgängliga för främmande makt eller antagonister av skilda slag bör betraktas som röjda.

Regeringen avser att på lämpligt sätt följa upp med berörda myndigheter hur detta ska hanteras. Varje berörd myndighet eller annan aktör som inte redan gjort det behöver göra en risk- och konsekvensanalys. Därefter får det övervägas vilka åtgärder som kan vidtas för fastigheter, anläggningar och verksamheter med inriktningen att öka skydd och säkerhet.

Enligt utredaren är en bidragande orsak till bristerna i informationssäkerheten dels att Lantmäteriet, liksom andra myndigheter, sedan 1990-talet har varit utsatt för ett starkt förändringstryck, dels att flera ökade krav som inneburit utmaningar för Lantmäteriet har haft betydelse för myndighetens prioriteringar.

Exempel på sådana krav är enligt utredaren öppna data, tillgänglighet, digitalisering, en ekonomi i balans och kortare handläggningstider, främst inom fastighetsbildningsområdet. Utredaren noterar att fokus inom myndigheten har legat på att möta dessa krav, inte på säkerhetsskydd och informationssäkerhet.

Fru ordförande! Utredaren har konstaterat att frågan om det förekommer säkerhetsklassificerade uppgifter i Arken har diskuterats inom Lantmäteriet åtminstone sedan 2018. Jag kan mot den bakgrunden notera att det också är många tidigare statsråd som, i alla fall såvitt jag känner till, inte har fått information från Lantmäteriet.

I detta sammanhang vill jag dock påminna om det jag sa inledningsvis, att man så här i efterhand måste bedöma vars och ens agerande utifrån de uppgifter som fanns vid varje givet tillfälle.

Fru ordförande! Jag vill också helt kort påminna utskottet om ytterligare åtgärder som regeringen vidtagit sedan våren 2024 med anledning av situationen vid Lantmäteriet. Den 9 december 2024 utsåg regeringen en vikarierande generaldirektör och chef för Lantmäteriet tills vidare.

Som jag redan har nämnt fick myndigheten i regleringsbrevet för budgetåret 2025 i uppdrag att stärka den interna styrningen och kontrollen för att främja en god förvaltningskultur. Lantmäteriet delredovisade uppdraget den 14 februari och den 15 maj 2025 samt lämnade en slutredovisning den 16 februari 2026.

I enlighet med regeringens förslag i vårändringsbudgeten för 2025 har Lantmäteriet tillförts 30 miljoner kronor för att hantera ökningen av manuell granskning och utlämnandet av handlingar. Regeringen har förordnat en ny ordförande i myndighetens styrelse och anställt en ny ordinarie generaldirektör för myndigheten. Med detta nya ledarskap finns det goda förutsättningar för myndigheten att komma till rätta med alla de utmaningar som bokstavsutredaren har pekat på.

Avslutningsvis har Lantmäteriet, efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2026, tillförts ytterligare 20 miljoner kronor för att möta behovet av manuell granskning, stärka hanteringen av utlämnande av allmänna handlingar och möjliggöra viss teknisk utveckling.

Fru ordförande! Låt mig ännu en gång konstatera att hanteringen av säkerhetskänslig och annan känslig information hos Lantmäteriet varit ytterst bekymmersam. Samtidigt har det dock sedan våren 2024 vidtagits en rad åtgärder för att komma till rätta med de akuta problemen, och med bokstavsutredarens omfattande rapport och en ny ledning för myndigheten finns det goda förutsättningar att säkerställa Lantmäteriets hantering av känslig information och att ta sig an de övriga utmaningar som myndigheten står inför.

Regeringen fortsätter att följa och att följa upp Lantmäteriets verksamhet mycket noga.

Med detta, fru ordförande, är jag beredd att svara på era och ledamöternas frågor.

Malin Björk (C): Ordförande! Jag vill tacka statsrådet för att han infunnit sig här för att svara på utskottets frågor. Det gäller dessvärre inte alla de ministrar som vi i Centerpartiet har frågor till i just det här ärendet. Vi har önskat ställa frågor även till försvarsministern och statsministern, men de ministrarna kommer jag och övriga ledamöter i utskottet inte att kunna ställa frågor till eftersom Tidöpartierna i konstitutionsutskottet har satt stopp för det.

Jag tycker att vi är skyldiga våra tittare, som följer den här utfrågningen, att klargöra förutsättningarna för KU:s granskning i just det här ärendet, för att de ska få hela bilden. Vi har som ledamöter av utskottet ansvar för att konstitutionellt granska regeringen, både som helhet och enskilda statsråd, för att se till att varje statsråd tar det ansvar som man är satt att ta.

Till er som tittar vill jag därför först säga att jag verkligen beklagar det beslut som tagits av nio ledamöter från Tidöpartierna i konstitutionsutskottet, nämligen att stoppa en utfrågning av statsminister Ulf Kristersson i det här ärendet. Det är en utfrågning som jag menar är helt nödvändig för att klargöra alla omständigheter i ärendet. För att kunna göra en bedömning är det nödvändigt för KU att få klart för sig alla omständigheter i ett ärende.

Det som har inträffat vid Lantmäteriet är, som statsrådet var inne på, egentligen en enorm säkerhetsskandal. Det vidgår också statsrådet.

Vi i Centerpartiet skulle dels … Som sagt behöver jag sätta det här i kontext. Statsrådet inledde ganska långt här för att förklara hela ärendets bakgrund, för det har pågått ett tag. Även jag behöver göra detta för att få dem som följer det här att förstå de frågor som ställs, så att det inte verkar så främmande att jag ställer dem till just statsrådet. Det finns kanske ingen annan att ställa dem till under utfrågningsdelen.

Vi i Centerpartiet har velat höra försvarsminister Pål Jonson, för att klargöra hur Försvarsdepartementet fick kännedom om läckan vid Lantmäteriet. Som statsrådet var inne på är det säkerhetsskyddsklassad information som finns där, och när den läcker är det ganska naturligt att just Försvarsdepartementet blir informerat. Därför har vi sett ett behov av att ställa

frågor om hur Försvarsdepartementet och den centrala statsledningen hanterade konsekvenserna av läckan, efter att man fick kännedom om den.

Framför allt har vi frågor till statsminister Ulf Kristersson, som vi i Centerpartiet KU-anmälde tidigare i år, eftersom statsministern är ytterst ansvarig för hur regeringen agerar när en säkerhetsläcka av den dignitet som det är fråga om här kommer till regeringens kännedom.

Det var som sagt lite grann om bakgrunden, för att de som följer utfrågningen ska förstå varför vissa frågor, som möjligen ligger utanför statsrådets ansvarsområde, kan ställas här från min sida till statsrådet. Jag ser ingen annan råd än att ställa dem till statsrådet Andreas Carlson.

KU inledde den här granskningen redan förra året, efter att det visat sig att mycket känslig information lämnats ut, alternativt hämtats in, från Lantmäteriet i systemet Arken, som statsrådet nämnde. Det skedde utan några som helst kontroller.

Som statsrådet sa var det en utfrågning här i utskottet för nästan ett år sedan, den 14 april förra året. Det var en ganska lång utfrågning, och många frågor ställdes då. Nej, jag har absolut inte tänkt upprepa de frågorna. Det är inte syftet med den här utfrågningen, utan det är andra frågor som kommer att ställas.

Redan då gav den utfrågningen upphov till fler frågor, som jag var inne på för en stund sedan. Det väcktes funderingar om hur Regeringskansliet agerade för att se till att nödvändiga åtgärder vidtogs, och självklart så snabbt som möjligt, inte minst med tanke på det läge i världen som vi befinner oss i, med krig i vårt närområde, för att så långt som möjligt hindra att Sveriges säkerhet på något sätt kom till skada.

Det var också bakgrunden till att … Eftersom KU som helhet – eller egentligen Tidöpartierna – inte var berett att bredda granskningen till att omfatta fler statsråd gjorde vi i Centerpartiet en ny anmälan som riktade sig just mot statsministern och det yttersta ansvaret.

Under den här regeringen inrättades i början av mandatperioden ett särskilt nationellt säkerhetsråd. Där tillsattes inledningsvis också den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren Henrik Landerholm, som inte längre är kvar. Det är bakgrunden.

Sedan vi lämnade in den nya KU-anmälan har vi ställt en del frågor skriftligen till Statsrådsberedningen och fått vissa svar. Jag tänkte läsa innantill från en promemoria som vi har fått och som är daterad den 26 februari 2026. Här har konstitutionsutskottet ställt några frågor och också fått vissa skriftliga svar, och jag tänkte ta min utgångspunkt i dem.

På första sidan i promemorian finns svar på frågorna 1 och 4 – för att kanske hjälpa statsrådet att hänga med, om det finns underlag för det här. Det borde det göra. Längst ned på sidan finns ett svar om den nationella säkerhetsrådgivarens roll. Där står: ”Inom Regeringskansliet ansvarar den nationella säkerhetsrådgivaren för analys, samordning och inriktning av frågor som rör nationell säkerhet.” Vid den tidpunkten, när läckan inträffade, var det Henrik Landerholm, som jag nämnde nyss.

På nästa sida, sidan 2 i promemorian, står det i översta stycket: ”Under den nationella säkerhetsrådgivaren i Statsrådsberedningen finns bl.a. kansliet för krishantering. Kansliet är uppdelat i två sektioner av vilka den ena är kriskoordineringscentralen (KKC).” Jag ska försöka använda förkortningen KKC framöver. Det står också: ”KKC arbetar dygnet runt med omvärldsbevakning, larm samt rapportering till politisk ledning och övriga delar i Regeringskansliet.”

Vi har i KU fått en del skriftliga svar om hur enheten KKC, som sysslar med omvärldsanalys, har varit i kontakt med vissa myndigheter och departement. Alla de svar som jag utläser av pm:et är just detta med omvärldsanalys. Man vidarebefordrar alltså … Man tar in information, och man vidarebefordrar den.

Man vidtar alltså inga åtgärder, utan det uppfattar jag att den nationella säkerhetsrådgivaren gör och också, som sagt, ytterst statsministerns ansvar för detta. KKC blir bara något slags kommunikationskanal, så som jag har läst mig till detta.

Det jag undrar inledningsvis, utifrån statsrådet Carlsons situation … Jag vet att vi i en tidslinje har sett att det förekom kontakter mellan statsrådets statssekreterare samt statsministerns statssekreterare i slutet av maj 2024. Då undrar jag också: Blev det något möte mellan statsrådet, som satt på ganska mycket information om detaljerna kring läckan hos Lantmäteriet, och den nationella säkerhetsrådgivaren? Eller blev det något möte med den nationella säkerhetsrådgivarens kansli, KKC?

Därutöver undrar jag om statsrådet kände till – det här har vi ställt en fråga om tidigare – huruvida Försvarsdepartementet och försvarsminister Pål Jonson blev informerade om hur allvarliga läckorna var. Vad var statsrådet Andreas Carlsons roll i att vidareförmedla den informationen? Eller var det en roll för den nationella säkerhetsrådgivaren och dennes kansli att, som jag läste innantill tidigare, samordna sådan information?

Andreas Carlson: Tack så mycket för frågorna och det bakomliggande resonemanget!

Jag är förstås här för att svara om mitt agerande, och det gör jag gärna. Som jag också sa vid förra årets utfrågning är det givetvis så att de frågor som man i dag ställer behöver ses i ljuset av den information som vi hade vid varje givet tillfälle.

I mars fick vi information om att myndigheten hade avbrutit arbetet med att inte sekretesspröva, utan man hade börjat det omedelbart. I samma stund som vi fick information om att den här mycket allvarliga problematiken förekom hade myndigheten också åtgärdat det.

När vi fick information om uppgifterna kring Arken visste vi också och fick information om att styrelsen skulle ha ett sammanträde där man skulle stänga tillgången till Arken. Det tror jag är viktigt att ha med sig för konstitutionsutskottets ledamöter, att vi agerar. Och jag har ytterst agerat utifrån den information som har funnits vid varje givet tillfälle.

När det gäller frågorna om informationen till Försvarsdepartementet har Försvarsdepartementet svarat på utskottets uppföljande fråga i denna del. Svaret är att Pål Jonson under våren 2024 tog del av uppgifterna i media om säkerhetsbristerna.

I ytterligare svar på utskottets skriftliga frågor har Försvarsdepartementet angett att från det att säkerhetsincidenterna uppmärksammades, det vill säga våren 2024, har försvarsministern vid behov fått information om den uppkomna situationen.

När det gäller den nationella säkerhetsrådgivaren tog KKC del av informationen den 24 maj och kontaktade Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Dagen efter informerade kansliet för krishantering den nationella säkerhetsrådgivaren, som därefter hölls informerad.

Utöver det har jag också gett information om vid vilka tidpunkter som min statssekreterare informerade statsministerns statssekreterare och när information nådde statsministern.

Med det hoppas jag att Malin Björks fråga är besvarad.

När det kommer till … Jag vill bara lägga till att när det kommer till möten med den nationella säkerhetsrådgivaren har inte jag deltagit i möten med den nationella säkerhetsrådgivaren kring detta. Däremot har vi vidtagit en mängd åtgärder från regeringens sida och följt de instruktioner som finns i Regeringskansliet internt för att vidareförmedla information, inte minst till KKC, och även direkt till statsministerns statssekreterare när det rörde uppgifterna som nådde mig kring Arken i maj 2024.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren så här långt! Det är full förståelse för att det inte går att svara på en del av de frågor som jag ställer. Det är just det jag tycker är väldigt olyckligt – att vi inte kan ställa dem till den person som … eller ansvarigt statsråd, i det här fallet statsministern. Det gör ju det här lite svårt att utreda till botten, om jag så säger.

Men det som statsrådet var inne på tidigare var ju att det … Jag håller ju med statsrådet om att beslut måste tas utifrån den information man har vid varje givet tillfälle. Men då vill jag gå tillbaka till den här rapporten som kom för bara ett par månader sedan och som tillsattes av regeringen den 10 april. Den här bokstavsutredaren som nämndes tillsattes ju för att granska Lantmäteriets hantering av informationssäkerhet, och den tillsattes då endast några dagar innan statsrådet kom hit på utfrågning. Det minns jag att vi berörde då, förra året, alltså den 14 april.

Jag undrar väl dels hur det kommer sig att den utredningen tillsattes först då. Det har ju då gått ett år sedan de här bristerna uppdagades, det vill säga att man helt utan någon som helst prövning av sådan här känslig information lämnar ut den här informationen eller också ger tillgång till andra aktörer. Men också framför allt … Den första frågan är: Hur kom det sig att det dröjde så pass länge innan man över huvud taget fattade beslut om att tillsätta den här utredaren och utredningen?

Det andra som jag måste lyfta här är vad statsrådet faktiskt var inne på i sitt inledningsanförande, nämligen vad den här utredningen kommer fram till.

Jag hörde att det var viss läsning från sammanfattningen i den rapporten som kom, den här Ds-rapporten, och jag kommer att läsa igen att det står … Den här utredaren kommer alltså fram till följande: ”Sett till potentiella konsekvenser av Lantmäteriets bristande informationssäkerhet är ytterligare en rimlig utgångspunkt att det för varje myndighet eller annan aktör med känsliga fastigheter, anläggningar eller verksamheter, vars uppgifter funnits öppet tillgängliga hos Lantmäteriet, krävs ett omtag. En risk- och konsekvensanalys får göras utifrån att alla känsliga uppgifter som funnits i Lantmäteriets öppna system har röjts.”

Sedan nämner statsrådet att nu måste varje myndighet börja titta på konsekvenserna som det har kunnat få för varje enskild myndighet.

Jag tycker väl att den här slutsatsen … Om man får reda på att det har varit öppna spjäll in till en myndighet som har säkerhetsskyddsklassad information vore en ganska snabb slutsats att dra att nu behöver alla myndigheter som sitter på känsliga anläggningar naturligtvis göra den här risk- och konsekvensanalysen. För mig är detta, om jag försöker ta ett steg tillbaka, kanske något som en nationell säkerhetsrådgivare och ett sådant kansli genast ska dra i gång.

Det är ju inte att täppa till läckorna som det här ärendet i slutänden handlar om, utan det är vilka åtgärder som regeringen vidtar med anledning av att läckorna funnits. Det är dem jag efterfrågar. Så jag förstår dels inte varför det har dröjt ett år att tillsätta den här utredningen, dels inte varför det dröjer två år, tills nu nyligen, att man över huvud taget ger i uppdrag till alla myndigheter att faktiskt se över vad det här har kunnat orsaka för skada. Varför har detta inte skett tidigare? undrar jag.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, Malin Björk, för de uppföljande frågorna!

Den första frågan svarade jag på redan för ett år sedan i konstitutionsutskottet.

Det var ju också så att det inte var särskilt låg aktivitet på Lantmäteriet vid den tidpunkten. Vi hade styrt upp och gett uppdrag att de skulle styra upp den interna styrningen och kontrollen. Det var en ny vikarierande generaldirektör som genomförde viktiga åtgärder, och vi såg ett behov av att kartlägga det som hade hänt på Lantmäteriet bakåt men också dra slutsatser och ge rekommendationen framåt att vi skulle ha en bokstavsutredare som i förhållande till Lantmäteriet var oberoende. Det var ju den slutsatsen som vi hade dragit, och det uppdraget gavs.

Det utredaren kommer fram till är ju omfattande. Jag var ju inne på flera delar i min inledning. Utredarens slutsatser kan ni läsa innantill, fru ordförande. Men de förslag som riktas till Lantmäteriet har jag noterat att … och det vet jag ju eftersom vi följer det här noga, men det har även externt kommunicerats av Lantmäteriets nya generaldirektör att man betraktar bokstavsutredarens rapport som sitt ”facit” – citat i Altinget, tror jag att det var. Man har alltså detta som ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet, för flera av slutsatserna och råden och rekommendationerna träffar ju direkt myndigheten Lantmäteriet.

I de delar som rör regeringen, förslag till regeringen, kan man nämna två delar, kanske, i huvudsak.

Inte minst detta: ”Samtliga fastighetsägare och andra aktörer som hanterar fastigheter eller samhällsviktiga anläggningar eller verksamheter av betydelse för Sveriges säkerhet bör vara skyldiga att löpande lämna uppgifter till Lantmäteriet om sådana fastigheter, anläggningar eller verksamheter i de hänseenden som uppgifter om dessa ska finnas i Lantmäteriets register.”

Alltså om ändamålet för en fastighet ändras så att det är av intresse för totalförsvaret eller av andra skäl behöver uppmärksammas hos Lantmäteriet ska det finnas en uppgiftsskyldighet hos myndigheterna. Det är ett förslag som utredaren har lämnat och som han konstaterar att det här bör vara författningsreglerat.

Utredaren föreslår också ett råd – ett informations- och cybersäkerhetsråd, skulle man kunna säga.

Men för att svara på den specifika frågan som Malin Björk ställer: Det faktum att Sverige har en nationell säkerhetsrådgivare ändrar inte på säkerhetsskyddslagens innebörd att det är myndigheterna som bär ansvaret för att se till att ha ordning och reda och leva upp till säkerhetsskyddslagen. Därför är det förstås viktigt att notera att Lantmäteriet redan har konstaterat att det här är facit för verksamheten, när man har det lagstadgade krav på sig kring säkerhetsskydd som Lantmäteriet har.

Även andra myndigheter omfattas ju av detta. Det är självklart så att de myndigheter som enligt lag har ett ansvar behöver ta det, oavsett vad en nationell säkerhetsrådgivare säger eller inte säger. Det ändrar alltså inte lagens bokstav och inte heller lagens mening. Därför är det viktigt att slå fast det. Det vill jag gärna göra i den här utfrågningen också i dag, fru ordförande. Jag tackar för möjligheten att göra det.

Jag vill också informera om att Lantmäteriet tidigt hade kontakt med försvarsmyndigheterna. Departementet har uppgifter om att det redan den 7 maj 2024 hade varit en kontakt med Fortifikationsverket för att informera om händelserna, som då framför allt rörde kundtjänst. Därefter har man också haft möte med Försvarsmakten kring delarna som rör Arken. Inte minst Must har man haft löpande kontakt med.

Det är självklart viktigt att de myndigheter som har ansvaret enligt säkerhetsskyddslagen också tar det ansvaret. Där har det funnits brister tidigare. Men mot bakgrund av det jag i dag har berättat och de åtgärder regeringen har vidtagit och den omfattande rapport som den oberoende bokstavsutredaren – oberoende i förhållande till Lantmäteriet – har lämnat och att Lantmäteriet redan har kvitterat på att det här är ”vårt facit”, att det är det man jobbar utifrån nu, är det en annan situation i dag än det som förelåg före 2024.

Lena Malm (S): Ordförande! Tack för den redogörelse som statsrådet har lämnat!

Det är … Med risk att jag ställer frågor som blev besvarade vid den förra utfrågningen vill jag ändå komma till konsekvenserna av de åtgärder som

vidtogs 2024, när man gick över till en manuell hantering av alla de ärenden som Lantmäteriet hanterar.

Redan 2023 kunde man konstatera att JO kritiserade Lantmäteriet för orimligt långa handläggningstider. Och när man tittar framåt, fram till i dag, kan man se att det inte har förbättrats. Det har snarare försämrats. Det har blivit ännu längre handläggningstider.

I halvåret … Från den 1 juli 2024 tog man fram en ny prioritering av hur man skulle hantera de ärenden som kom in till Lantmäteriet. Vid en fråga svarade statsrådet redan tidigt förra året, och du sa det även nu, att du följer utvecklingen. Vid den frågan svarade statsrådet att om behov uppstår är man beredd att vidta ytterligare åtgärder, och det har du redovisat, både med att föra till resurser och att tillsätta utredningar.

Men det jag är nyfiken på, för det här har ju fått konsekvenser för samhällsbyggnadssektorn … Då är min fråga: Vilka behov skulle det ytterligare kunna handla om som man behöver vidta åtgärder kring? Och vilka ekonomiska och samhälleliga konsekvenser har den här nedstängningen och den manuella hanteringen fått?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, Lena Malm, för frågan!

Ja, vi har ju tillskjutit medel. Regeringen har tillskjutit medel för att kunna hantera den uppkomna situationen för att hålla handläggningstiderna nere i så stor utsträckning som möjligt, och nu överskrider de inte 48 timmar.

Det som ligger i frågans botten är ju ändå det som bokstavsutredaren konstaterar: att det har funnits ett tryck på Lantmäteriet under lång tid att korta handläggningstider, att arbeta med digitalisering, att tillgängliggöra akter, att det ska gå så snabbt och så smidigt som möjligt. Man kan konstatera att det finns all anledning, utifrån bokstavsutredarens rapport, att utvärdera de steg som har tagits på Lantmäteriet, egentligen ända sedan 2018 och framåt, som ger svar på den situation som sedan uppstod.

Det är ju inte min roll, förstås, ordförande, att sätta mig till doms över mina företrädare, men det finns ju fler bostadsministrar som har varit ansvariga för Lantmäteriet under den tiden, från 2018 och framåt. Och det sammanfaller ju också med det som bokstavsutredaren konstaterar, och som vi också tog del av i medieuppgifterna från november 2024: att det funnits information inom myndigheten ända sedan 2018 om att allt inte stod rätt till, för att uttrycka sig milt. Så här ligger ju ett ansvar på flera delar.

Och just detta att arbeta med ökad digitalisering och tillgängliggöra och att inte väga upp säkerhetsskyddsarbetet och informationssäkerheten till åtminstone samma tyngd – det borde väga ännu tyngre, kan man förstås tycka; jag gör det, i alla fall – finns det ju all anledning att nu fortsatt arbeta med för att förstås korta handläggningstiderna men att göra det på ett så säkert sätt som möjligt.

De långa handläggningstiderna, som var ett faktum inledningsvis, påverkade en lång rad aktörer i samhället negativt. Men att Sveriges säkerhet går först är en självklarhet, så att fortsatt lämna tillgång till Arken via direktåtkomst enligt tidigare modell var inte ett alternativ, vilket även

bokstavsutredaren som har granskat Lantmäteriet har konstaterat i sin redovisning.

Lantmäteriet har arbetat mycket hårt både för att få ned handläggningstiderna för utlämnande och för att kunna öppna vissa tjänster igen för myndigheter. Som jag sa inledningsvis är handläggningstiderna nu nere i max 48 timmar.

När det gäller e-tjänsterna har bokstavsutredaren konstaterat att det eventuellt inte är lämpligt att öppna dessa i någon form. Jag kan konstatera att generaldirektören i samma artikel som jag tidigare hänvisade till har sagt att myndigheten kommer att behöva skjuta på öppnandet och genomföra ett antal åtgärder först samt att de senare i vår förhoppningsvis kan vara lite mer precisa om framtiden.

För regeringen och för mig är det förstås mycket viktigt att det inte finns säkerhetsrisker kvar om Lantmäteriet skulle besluta om ett partiellt öppnande. Men frågan måste dessförinnan analyseras mer ingående. Jag har också berättat om de tillskott som vi har gjort i budgetar för att myndigheten ska kunna hantera den uppkomna situationen.

Lena Malm (S): Tack, statsrådet, för svaret!

Då vill jag komma tillbaka till frågan om säkerhetsskyddsriskerna. KU har ju tidigare ställt frågan om man har fått någon bedömning från Säkerhetspolisen. Det gjorde vi i januari förra året. Det är inte känt om det finns någon sådan analys. Jag hade velat veta om det har framkommit någon sådan.

Statsrådet har ju tidigare sagt att det inte kan uteslutas att det har funnits handlingar med försvarssekretess i Arken. Den tidigare generaldirektören svarade KU att det inte fanns den typen av handlingar i Arken. Då tänker jag att det finns en diskrepans mellan att man inte kan utesluta att det fanns sådant material i Arken och att Säkerhetspolisen förra året inte kunde lämna någon bedömning. Men har man kunnat lämna någon bedömning nu?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Nej, jag har inte tagit del av någon sådan bedömning från Säkerhetspolisen. Däremot konstaterar ju bokstavsutredaren, som har granskat Lantmäteriets ärendehantering, att alla akter behöver betraktas som röjda med tanke på att risken finns. Men även bokstavsutredaren konstaterar ju även det som … Lena Malm hänvisar till förre generaldirektörens uttalanden om att akter som har ren försvarssekretess, som man vet om och känner till har försvarssekretess, hanteras i ett annat system.

Däremot finns det och har funnits exempel på fastigheter som har ändrat ändamål under resans gång, så att säga, men som har legat kvar i Arken och sedan kunnat vara tillgängliga. Det är just det som diskussionen handlar om, och det är ju illa nog. Det ser vi med stort allvar på, inte minst utifrån bokstavsutredarens rapport om att man bör konstatera att dessa ska betraktas som röjda.

Sedan är Säkerhetspolisen tillsynsmyndighet över Lantmäteriet. De utövar en tillsyn löpande. De incidentanmälningar som också har kommit in vad gäller Sfären var ju till Säkerhetspolisen.

Michael Rubbestad (SD): Fru ordförande! Jag vill tacka Andreas Carlson och Fredrik Ahlén för att ni är här i dag och för svaren som jag redan har fått.

Jag kan konstatera att jag kom hit i dag med ungefär sju frågor på mitt papper. Majoriteten av dessa har lyckats bli besvarade redan i inledningsanförandet men också i de tidigare svaren.

Men jag tänker på: Det är ju klarlagt att det fanns säkerhetsbrister redan från 2018, som bland annat bokstavsutredaren har nämnt. När du tillträdde som statsråd, fick du då någon information om vilka kända brister det fanns? Vilka var de i så fall? Och hur bedömde du allvaret i den informationen? Det är väl min första fråga.

Sedan har vi också nu vid flera tillfällen pratat om att vi ska bedöma situationen och agerandet utifrån den information som fanns vid varje givet tillfälle. Men jag vill ändå ställa frågan: Med den kunskap som finns i dag, finns det någonting i hanteringen av ärendet som du ändå i dag bedömer hade kunnat göras annorlunda – tempo, åtgärder, uppföljning eller liknande?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Första frågan får ett rakt men mycket enkelt svar: Nej, jag fick ingen information när jag tillträdde.

Det är mycket som hade behövt göras betydligt tidigare. Det är jag den förste att konstatera. Det är en del av allvaret här. Jag tog del av uppgifterna i Expressen som publicerades från och med november 2024. Det var första gången som jag fick information om flera av de allvarliga brister som fanns inom myndigheten.

Som jag sa vid utfrågningen för ett år sedan är det olyckligt att information inte heller förefaller ha nått tidigare regeringar. Jag kan förstås inte uttala mig för Peter Eriksson, Per Bolund, Märta Stenevi eller Johan Danielsson, men såvitt jag känner till har inte heller de nåtts av informationen.

Jag kan därutöver konstatera att så länge jag varit ansvarig för Lantmäteriet hade jag dessförinnan inte fått någon information från myndigheten om uppgifterna, alltså de uppgifter som jag tog del av första gången i november 2024.

Michael Rubbestad (SD): Fru ordförande! Jag bedömer nog att jag har fått svar på alla mina frågor så att jag har det jag behöver för att kunna gå vidare med bedömningen.

Ulrik Nilsson (M): Ordförande! När man läser framför allt den här bokstavsutredningen framträder bilden av en myndighet där det under en följd av år har varit problem med kalla det för it-säkerhet. Jag tror att de äldsta uppgifterna egentligen gäller personuppgifter, innan vi kommer in på hemliga uppgifter här.

Men man kan ju ändå fundera lite grann: Hur ser uppföljningen mellan departementet och myndigheterna ut? Borde man inte ha tagit till sig de här uppgifterna tidigare? Jag delar statsrådets bedömning att när de väl uppmärksammas har det varit ett skyndsamt agerande: Stoppa, sätt dig ned och fundera på vad kan vi göra långsiktigt! Men det jag lite grann är inne på är:

Jag tror att det tidigaste nedslaget i de utredningar som finns handlar om redan 2002 eller om det var 2004. Då börjar det här uppmärksammas på olika sätt.

Min fråga är lite grann: Borde man inte långt tidigare inom Regeringskansliet ha reagerat på det här så att man hade kunnat förebygga det? Det är ju klart att det vore önskvärt om detta inte hade inträffat. Sedan kanske man inte ska anklaga ett statsråd från 2022 för att det har inträffat.

Men lite grann alltså kring uppföljningen och hur Regeringskansliet eller ett departement kan medverka i att hjälpa myndigheter att undvika liknande situationer.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Tack, Ulrik Nilsson, för frågan!

Det är visserligen ledningen för en myndighet som har ansvar för att verksamheten inom myndigheten fungerar. Regeringen har dock det yttersta ansvaret för att myndigheten fungerar väl. Det är därför olyckligt att information inte nådde mig, som jag svarade på Michael Rubbestads fråga, och inte heller förefaller ha nått mina företrädare.

Jag svarade på Lena Malms fråga om de slutsatser som bokstavsutredaren gör att det har funnits ett tryck på andra, förstås, viktiga ändamål – att det ska gå snabbt, att det ska vara tillgängligt, att det ska vara digitaliserat. Där har inte informationssäkerhet och säkerhetsskydd vägt lika tungt som det enligt min mening borde ha gjort.

Det har funnits många tillfällen för Lantmäteriet att informera Regeringskansliet, till exempel vid de myndighetsdialoger som vi har. Det ska ju vara en årlig myndighetsdialog. Vi har haft två, alltså en ordinarie och en extra. Det har funnits omfattande kontakter där olika frågor som rör Lantmäteriet har diskuterats och informerats.

Att den här typen av information inte har kommit upp på dagordningen trots att säkerhetsskydd har diskuterats är definitivt en brist, och det är en del av allvaret i situationen. Men vi, och ytterst jag under den tid jag varit statsråd, har varit måna om att det har funnits löpande rutiner för myndighetsdialog och även myndighetsstyrning. Den här typen av frågor kan lyftas. Det har konsekvent inte gjorts, inte heller tidigare såvitt jag vet, och det är allvarligt.

Ulrik Nilsson (M): Jag tackar för svaret. Jag har nog inga följdfrågor. Jag delar väldigt mycket den bedömning som statsrådet gör här.

Ordföranden: Det fanns ingen fråga, men det finns ändå ett önskemål om att komplettera eller reflektera över någonting.

Andreas Carlson: Jag tackar för det. Det fanns ju en fråga i det inledande resonemanget om vad myndigheter kan lära sig av detta. Jag vill påstå att den rapport som bokstavsutredaren nu har tagit fram är ett mycket omfattande underlag som inte enbart bör vara ett facit för Lantmäteriet. Många andra myndigheter kan säkert ha intresse av att ta del av de slutsatserna i arbetet med att stärka säkerhetsskydd och informationssäkerhet i det geopolitiska läge vi befinner oss i.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren hittills!

Det är lätt att man hamnar i att fokusera på Lantmäteriet, men precis som statsrådet har varit inne på och som även er bokstavsutredare konstaterar i sammanfattningen av den här utredningen som flera frågeställare har varit inne på är ju perspektivet långt större än enbart Lantmäteriets verksamhet. Det här handlar om hela Sveriges säkerhet.

Man konstaterar också i sammanfattningen att såväl känsliga som skyddade personuppgifter kan ha förekommit i de här akterna, att de har lämnats ut utan sekretessprövning, precis som statsrådet var inne på, och att konsekvenserna är svåra att bedöma i efterhand. Utredaren säger själv i en nyhetsartikel att det är svårt att se att skadorna kan repareras helt. Jag undrar ifall statsrådet håller med om detta facit som utredaren själv ger kring konsekvenserna av den omfattning som har pågått.

Sedan blev jag också lite fundersam utifrån svaret på Sverigedemokraternas fråga. Statsrådet sa att han tog del av Expressens rapportering i november 2024 och att det då var nya uppgifter för statsrådet. Då undrar jag: Vilka uppgifter var nya vid det tillfället? Var det några speciella uppgifter i Expressens rapportering som statsrådet inte hade fått ta del av tidigare? Var det omfattningen eller något annat?

Utifrån den här tidslinjen framstår det i alla fall som att statssekreteraren har informerat ministern, exempelvis den 25 april 2024, alltså ett halvår innan Expressens rapportering. Det är därför jag undrar, bara så att vi får klarhet i … Det är mycket möjligt att vi har ställt de här frågorna för ett år sedan, men bara så att … Jag blev lite fundersam, som sagt, kring vilka uppgifter som var nya vid det tillfället.

Sedan undrar jag även vilken kontakt som har funnits mellan dig och försvarsminister Pål Jonson kopplat till Lantmäteriet och just de här säkerhetsbristerna.

Andreas Carlson: Fru ordförande! Den första frågan: Det är ju tydligt att det beslut regeringen fattade om att tillsätta en granskande bokstavsutredare som var oberoende i förhållande till Lantmäteriet var ett viktigt beslut och ett riktigt beslut.

Det är självklart så att jag inte har anledning att ifrågasätta utredarens bedömning. Utredaren konstaterar att mot bakgrund av att man inte kan konstatera vilka uppgifter som kan ha röjts eller inte behöver alla uppgifter betraktas som röjda samt att den typen av skador är svåra, eller för den delen omöjliga, att reparera eftersom man inte vet exakt hur de träffar. Det är ju en del av allvaret. Jag har alltså ingen anledning att ifrågasätta utredarens slutsatser.

När det gäller informationen som jag tog del av i Expressen är det är mycket riktigt så, som Jessica Wetterling konstaterar, att jag fick information först i mars 2024 om händelserna kring kundtjänst. Jag fick information i maj kopplat till Arken. Det är välkänt, och det har vi svarat både skriftligt och muntligt.

Det som var nytt i november 2024 var just interiörerna från Lantmäteriet, spänningen som föreföll finnas inom myndigheten och att det så tidigt som 2018 hade funnits information inom myndigheten som såvitt jag vet aldrig

nådde regeringen och Regeringskansliet. Det var nytt för mig i november 2024.

När det gäller kontakt med och information till Försvarsdepartementet är det som det redovisats tidigare; departementet fick information redan den 7 maj 2024 om att man hade haft kontakt med och informerat Fortifikationsverket. I övrigt har försvarsministern informerats löpande från våren 2024 och framåt.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, statsrådet, för svaren! Det som var nytt i Expressens rapportering var alltså de här försöken från anställda inom Lantmäteriet som, i alla fall enligt medieuppgifter, på eget bevåg har försökt kontakta departementet på olika sätt för att informera om säkerhetsbrister, antar jag då.

Jag skulle också vilja fråga statsrådet: Det är klart att det är ganska nedslående på något sätt att de här läckornas konsekvenser inte kan repareras fullt ut, som det framstår. Men vad tänker statsrådet? Det är klart att man som politiker ändå vill komma åt att reparera skadorna så gott det går. Det är naturligtvis också viktigt för Sveriges säkerhet. Skulle statsrådet kunna utveckla det lite grann?

Sedan undrar jag lite grann över det här med myndighetsdialog. Det framstår ändå som att man i stället för att ha en myndighetsdialog har haft en extra, alltså två per år, om jag uppfattade det rätt. Därför framstår det som lite märkligt, trots att man vad jag förstår på statsrådet har haft säkerhet uppe som en särskild punkt. Vad är det för frågor man berör där om man inte kommer åt det här?

Andreas Carlson: Fru ordförande! Jag sa det för att illustrera att det inte har saknats tillfällen för myndigheten att lyfta upp en så viktig fråga som säkerhetsskydd på myndigheten. Det har inte saknats tillfällen för myndigheten att informera regeringen om det, i alla fall inte sedan jag blev ansvarigt statsråd för verksamheten.

Ett av problemen är väl att jag inte kan svara på det, eftersom det är upp till Lantmäteriet att svara på varför den här typen av information stannade inom myndigheten så länge och varför det inte åtgärdades. Bokstavsutredaren konstaterar också att den typen av information och även diskussion inom myndigheten, såvitt jag förstår, har funnits ända sedan 2018.

När det gäller frågan om risker för skador som enligt utredaren inte kan repareras är den första frågan som behöver besvaras vad det är som behöver repareras. Eftersom det inte har förts exempelvis loggar i det här systemet är det svårt att se i efterhand vilka handlingar som har tillgängliggjorts för exempelvis antagonister. Det är därför utredaren drar slutsatsen att man behöver betrakta allt i det här systemet som röjt.

Sedan är det självklart att varje myndighet har ansvar för att göra en menbedömning. Utredaren konstaterar att myndigheter behöver göra en risk- och konsekvensanalys. De myndigheter som har information i det här systemet, Arken, och som riskerar att ha röjts har förstås ett angeläget arbete

att göra för att säkerställa att de minimerar de skadorna. De ska göra en egen risk- och konsekvensanalys och menbedömningar. Det ligger på myndigheterna utifrån de krav de har på sig i lagstiftningen.

Gudrun Brunegård (KD): Fru ordförande! Jag vill tacka för svaren så här långt. Det har varit en lång utfrågning, och mycket har redan sagts. Det finns inte så många frågor kvar att ställa. Men jag känner att det fortfarande finns en stor oklarhet i fråga om anledningen till att myndigheten inte förde den här informationen vidare, med tanke på att den ändå var känd internt ända sedan 2018. Har det i efterförloppet framkommit någon typ av förklaring till det?

Min andra fråga ställer jag kanske mer med tanke på dem som lyssnar på den här sändningen. Skulle statsrådet kunna beskriva hur rutinerna ser ut när man har rapporterat en säkerhetsincident till Kriskoordineringscentralen?

Andreas Carlson: Fru ordförande! När det gäller den första frågan är det ju en av de stora bristerna i hanteringen av inte bara de här ärendena utan även den interna styrningen och kontrollen på myndigheten. Det konstaterade vi tidigt. Därför gav vi i regleringsbrev myndigheten i uppdrag att stärka arbetet med intern styrning och kontroll.

Vi har vidtagit flera åtgärder. Som utskottet känner till har vi haft en vikarierande generaldirektör och har en nytillträdd generaldirektör som nu leder arbetet på myndigheten. Det har även tillsatts en ny styrelseordförande i Lantmäteriets styrelse. Vår bedömning är att det ledarskap som myndigheten har i dag har de förutsättningar som krävs för att kunna återskapa tilltron till en så viktig myndighet som Lantmäteriet är och de viktiga funktioner som myndigheten har.

När det gäller rutiner och Kriskoordineringscentralen handlar det om informationsgivning inom Regeringskansliet. Jag har också svarat flera gånger tidigare till utskottet vilken typ av information vi har gett när till olika delar av Statsrådsberedningen. Statsministerns statssekreterare informerades av min statssekreterare, och statsministern själv informerades i nära anslutning till det i maj 2024.

Ordföranden: Kristdemokraterna önskar inte ställa någon följdfråga.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Jag vill tacka för alla frågor och svar, även för följdfrågorna från mina kollegor här. Det har tecknats en ganska bred bild av saker och ting. I den bilden ser jag bland annat en myndighet som under en längre tid på något vis har haft en kultur där man kanske inte ber om hjälp eller delar information som man uppfattat som generande eller besvärlig på något sätt.

Som statsrådet själv sa har det funnits många tillfällen att ta upp detta. Det har kanske också funnits många tillfällen att äska medel för eventuella förbättringar av situationen. Det är ju hemskt olyckligt om det är så, men jag är kanske inte helt förvånad. Risken är väl att det finns liknande, parallella situationer på många andra ställen också. Men icke desto mindre då. Det var bara en iakttagelse.

En annan iakttagelse är att det känns en smula olyckligt att det är just Säkerhetspolisen som är tillsynsmyndighet. Om det leder till att det som tillsynsmyndigheten får reda på blir hemligt i någon mening har vi andra inte så himla mycket glädje av det. Min fråga blir därför: Är detta en bra ordning, när det gäller den typ av ärenden som Lantmäteriet hanterar?

Jag har en liten fundering till. Om jag ledde en av de myndigheter som skulle kunna ha blivit kompromitterade av detta hade jag ju från dag ett börjat fundera på vilka konsekvenser detta får för oss på denna militära myndighet, försvarsanknutna myndighet eller någonting annat. Hur hanterar vi de eventuella konsekvenser som finns av det här? Statsrådet har ju också sagt att om man inte vet annat får man betrakta det som att allting har kunnat röjas eller är röjt. Det här är oerhört olyckligt. Du har antytt att det kanske inte har påbörjats där än. Det skulle vara intressant att få veta det.

Som en liten slutkläm instämmer jag helt – Tack, Malin! – i att det är oerhört olyckligt att vi inte kan få fråga försvarsministern om det. Han har ändå ett övergripande ansvar för många eller flera av de myndigheter som jag antar skulle kunna vara drabbade av detta.

Andreas Carlson: Ordförande! Om det är en bra ordning eller inte är kanske föremål för konstitutionsutskottets granskning. Det vill jag alltså inte kommentera i det här läget. Jag är här för att svara på frågor om mitt hanterande och också redogöra för hur säkerhetsskyddslagen stipulerar att arbetet ska gå till. Där är Säkerhetspolisen tillsynsmyndighet för Lantmäteriet. Det finns ingenting i lagstiftningen som kräver att Säkerhetspolisen ska informera regeringen. Det finns inget lagstöd för det. Det kan man förstås utvärdera. Säkerhetsskyddslagstiftningen är förhållandevis ny, och detta är kanske något som KU har intresse av att titta närmare på. Man kan alltid diskutera om det är en bra ordning eller inte, men det lämnar jag till KU att diskutera.

När det gäller konsekvenser och det resonemang som Jan Riise för om det är det förstås en av de mycket uppenbara brister som finns i hela ärendet och som vi ser allvarligt på. Låt mig dock upprepa att departementet redan den 7 maj 2024 fick information om att Lantmäteriet hade haft kontakt med Fortifikationsverket, som äger försvarsfastigheter av stort säkerhetsintresse. Informationen hos myndigheterna har alltså funnits tidigt, oaktat säkerhetsskyddslagens formulering.

Jan Riise (MP): Jag avsåg inte att sätta statsrådet i någon situation som vi inte ska prata om här. Men frågan var om du upplever att du har fått tillräcklig information via Säkerhetspolisen i det här sammanhanget för att kunna fatta beslut som är resultat av sammanfattande bedömningar.

Andreas Carlson: Ordförande! Jag har redogjort för vilken typ av information och för vilka frågor vi har ställt till Säkerhetspolisen. Men den information som har legat till grund för de olika beslut som har tagits kom i första hand i november 2024. Vi såg då allvarligt på de uppgifter som vi inte kände till innan dess. Därefter har regeringen vidtagit åtgärder.

Även tidigare, med tanke på de brister som fanns kring kundtjänst och även Arken, fick vi information om att de brister som då fanns var åtgärdade. Det var alltså utifrån den information som vi fått från Lantmäteriet som vi agerade innan vi fick information om att vi inte hade fått all information. Det är det som är en springande punkt i allvarsgraden: att man inte lyfte upp sådant som det borde ha informerats om redan 2018 och framåt.

För att återkoppla till en tidigare fråga från Jan Riise kan jag säga att jag ju har andra myndigheter i mitt beredningsområde. Det saknas inte budgetäskanden, frågor och arbetsuppgifter för att stärka arbetet med säkerhet. Frågan varför det inte lyftes i tid hos denna myndighet fortsätter att vara obesvarad.

Det var därför vi såg oss tvungna att tillsätta en oberoende granskare i förhållande till Lantmäteriet, för att få detta kartlagt. Och vi har nu fått de mycket tydliga rekommendationer som leder arbetet framåt.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, ministern, för att du har kommit hit och förklarat och svarat på frågorna!

Utredningen redovisades i februari av bokstavsutredaren, som vi har kallat honom. Han har ett namn. Han heter Dag Stegeland och är före detta kammarrättspresident vid Kammarrätten i Göteborg. Det är lika bra att säga det. Bokstavsutredaren låter nämligen väldigt märkligt.

Men om man tittar på rapporten eller på slutredovisningen ser man att det, precis som ministern har sagt, pekas på att de prioriterade effektiviteten och tillgängligheten. Men säkerhetsaspekten utvecklades inte parallellt med det.

Det som jag saknar här – kanske för att jag inte har hunnit läsa det ordentligt – är en bedömning av ansvaret som den förra generaldirektören Susanne Ås Sivborg har i hela detta ärende. Tidningarna har skrivit mycket om att hon försökte mörklägga informationen och inte vidarebefordra den till regeringen.

Men jag kan också anta att om hon gjorde så var hon åtminstone inte en fantastisk informatör. Hon hade kanske också en vilja att inte uppdaga internt det som hände. Hade hon haft det hade det kanske varit lättare att kommunicera till regeringen. Jag kan tänka mig att hon har ett ansvar både internt och externt.

Min fråga till ministern är därför: Har ni övervägt att gå vidare och låta göra en rättslig prövning av generaldirektörens ansvar?

Andreas Carlson: Tack så mycket, Mauricio Rojas, för frågan! Det har utifrån den information som har funnits tillgänglig inte funnits anledning att skäligen misstänka att den tidigare generaldirektören har begått någon brottslig handling. Däremot har förtroendet förbrukats, varför Susanne Ås Sivborg fick lämna rollen som generaldirektör och i stället anställdes på Regeringskansliet.

Det byggde på de uppgifter som framkom i artiklar i Expressen 2024, som bland annat innehöll information om att olika riskbedömningar gällande utlämnande av handlingar hade gjorts inom myndigheten långt tidigare, under 2018, 2021 och 2023. Det framkom också att det hade funnits, och då

fortfarande fanns, tydliga spänningar inom myndigheten gällande hanteringen av dessa frågor.

Mot den bakgrunden kallade jag samma dag som publiceringen i Expressen gjordes upp generaldirektören till möte för att få en redogörelse för myndighetens hantering av utlämnade frågor för tiden före våren 2024. Det mötet hölls den 25 november. Det hölls ett uppföljande möte den 3 december. Även efter detta möte återstod frågetecken. Detta ledde fram till slutsatsen att förtroendet ansågs förbrukat.

Det handlade om Susanne Ås Sivborgs möjlighet att leda det arbete som krävdes för att återställa tilltron till och säkerställa Lantmäteriets alla viktiga funktioner samt att det i den uppkomna situationen under senhösten 2024 inte gick att se hur hon skulle kunna fortsätta att leda myndigheten framåt i det arbete som väntade.

Mauricio Rojas (L): Tack för svaret! De problem som vi diskuterar här är kända redan från 2018, åtminstone. Så har det sagts. Det sammanfaller med Susanne Ås Sivborgs tid som generaldirektör, som går från 2018 till december 2024.

Ministern förklarar att man inte har fått information som gör att man kan misstänka brott eller något liknande. Men vore det inte intressant att låta en rättslig instans undersöka det här och se om det finns annan information, som ministern inte har fått och som är viktig här? Det kan vara information som pekar på att det finns en medveten mörkläggning, både internt och externt, som, i det här fallet, med tanke på de mycket allvarliga följder som detta har, vore viktig att få fram.

Andreas Carlson: Ordförande! För det första konstaterar väl nämnde Stegeland i den omfattande slutrapporten att det kan ha förekommit brister även vid tiden före 2018.

Mitt svar kring Rojas fråga är detsamma som tidigare: Utifrån den information som funnits tillgänglig har det inte funnits anledning att skäligen misstänka att den tidigare generaldirektören begått någon brottslig handling baserat på det regelverk som finns. Däremot var förtroendet förbrukat.

Ordföranden: Jag konstaterar att klockan är 15.20. Jag kommer att släppa in ledamöterna för en ny runda, så det finns som brukligt är möjlighet att ställa följdfrågor baserat på det som är sagt i den första rundan. Men jag uppmanar ändå ledamöterna att om möjligt försöka ställa lite korta och koncisa frågor.

Malin Björk (C): Jag har inga fler frågor till statsrådet Andreas Carlson i det här ärendet.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag ska försöka vara så koncis som jag kan. Det har redogjorts av flera av mina kollegor här tidigare att vi i utskottet också ville höra både försvarsministern och statsminister Ulf Kristersson. Jag får beklaga att det blev statsrådet Carlson som får svara i deras ställe här eftersom det faktiskt är statsministern som ansvarar för en del av de frågor som vi har kring rikets säkerhet. Just informationsdelning och ansvaret för den saken är något som utskottet tidigare har konstaterat att statsministern ansvarar för.

Jag vill återigen uppehålla mig lite vid frågan om Säkerhetspolisen och en eventuell skadebedömning av säkerhetsbristerna vid Lantmäteriet. Vi har ställt skriftliga frågor till Regeringskansliet, och vi har fått svar från regeringen. Statsrådet nämnde tidigare att man inte har tagit del av någon sådan information. Men enligt svaren vi har fått låter det också som att man inte har efterfrågat någon sådan.

Jag undrar helt enkelt: Varför har regeringen inte efterfrågat någon sådan information? Vet statsrådet om det existerar någon skadebedömning hos Säkerhetspolisen som berör Lantmäteriet och det som har hänt?

Andreas Carlson: Ordförande! Tack, ledamoten, för frågan! Vi tog initiativ till ett möte med Säkerhetspolisen men fick ingen information.

Peter Hedberg (S): Vet statsrådet om det existerar någon skadebedömning gällande säkerhetsbristerna vid Lantmäteriet i nuläget?

Andreas Carlson: Ordförande! Det är ju en fråga som ytterst varje myndighet behöver hantera inom ramen för sitt lagstiftade ansvar enligt säkerhetsskyddslagen. Det är också en av bokstavsutredare Stegelands slutsatser att varje myndighet behöver göra en risk- och konsekvensanalys.

Men som jag har varit inne på tidigare under den här utfrågningen och även tidigare: Mot bakgrund av att det inte har funnits loggar och att man inte har kunnat veta vad som tagits ut och inte tagits ut ur systemet är det inte enkelt att göra den typen av bedömningar. Det är därför utredaren drar slutsatsen att alla uppgifter behöver betraktas som röjda. Det föranleder ett omfattande arbete för de myndigheter som berörs.

Michael Rubbestad (SD): Fru ordförande! Jag har inga ytterligare frågor.

Ulrik Nilsson (M): Jag tycker att utfrågningen har belyst de frågor som rimligen kan ställas.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Var det något särskilt som gjorde att det var just den 9 december som den före detta gd:n anställdes i Regeringskansliet? Det hade ju ändå gått … vår tidslinje börjar i mars 2024, och det var först den 9 december som hon anställdes i Regeringskansliet. Jag noterar att det sammanfaller med rapporteringen från Expressen. Var det så att förtroendet fanns fram till dess att Expressen rapporterade om det här?

Andreas Carlson: Generaldirektörer har förtroende av regeringen tills något annat meddelas. Den information som vi fick i mars 2024 följdes av att vi fick information om att det hade vidtagits åtgärder. Den information som vi fick i maj 2024 följdes av att vi fick information om att styrelsen stod i begrepp att stänga ned hela systemet. Man vidtog alltså åtgärder.

Den information som sedan framkom i november 2024 var ny för mig. Jag har tidigare svarat på frågan om vad den innehöll. Det gjorde att jag kallade upp generaldirektören till ett möte, som jag redogjorde för i svaret på Mauricio Rojas fråga. Det mötet hölls den 25 november. Ett uppföljande möte hölls den 3 december. Även efter det mötet återstod flera frågetecken. Jag har redogjort för varför regeringen gjorde bedömningen att förtroendet ansågs förbrukat.

Jag höll även ett möte med styrelsens ordförande och vice ordförande den 4 december för att få deras bild och ställa frågor till dem. Den 6 december meddelade jag Susanne Ås Sivborg att hon inte hade regeringens förtroende att fortsätta leda Lantmäteriet. Efterföljande måndag var den 9 december och regeringen fattade det beslutet den 6 december, och det var en fredag. Det är bakgrunden till datumet den 9 december.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har ingen mer fråga.

Jan Riise (MP): Inga fler frågor från mig heller.

Mauricio Rojas (L): Inga fler frågor från min sida.

Ordföranden: Ingen ytterligare har begärt ordet. Då vill jag för egen del konstatera och tydliggöra att konstitutionsutskottet inte granskar myndigheterna. Jag säger det eftersom det har funnits många frågor som berör olika delar av myndigheten. Det är helt naturligt när man försöker förstå vad som har hänt, men jag tycker ändå att det är viktigt att konstatera att det inte är myndigheten utan hur regeringen, statsråden och departementen har agerat som är föremål för vår granskning.

Jag vill också konstatera att det är klart att man kan diskutera både bakåt i tiden och annat. Men oavsett vilka problem man har haft på myndigheten sedan tidigare finns det en specifik händelse som är skälet till anmälan, nämligen den säkerhetsläcka som uppenbarats och som leder till att man stänger ned de digitala arkiven.

Mot den bakgrunden har jag själv två korta frågor, som delvis redan har ställts och besvarats. Jag skulle ändå vilja ha detta klarlagt och förtydligat.

Ska man förstå det som att det våren 2026, alltså två år efter att den här händelsen uppdagas och arkiven stängs ned, fortfarande inte finns någon risk- och konsekvensanalys gjord av regeringen och det kansli som har i sin instruktion att man ska analysera säkerhetsrisker när de är identifierade? Det finns alltså inte heller någon analys gjord av alla delar av departement och myndigheter? Finns det fortfarande inte konsekvens- och riskanalyser på alla delar i detta ärende? Det är en fråga, och det är nästan en ja- eller nej-fråga.

Min andra fråga handlar om konsekvenserna av att man stänger ned. Nu har arkiven varit nedstängda och hanterats manuellt. Jag tror att vi alla är överens om att det var nödvändigt. Men jag tror också att vi alla förstår att det här får stora konsekvenser för de aktörer som är beroende av att kunna få ut information från arkiven.

Vi pratar om samhällsekonomi i stor volym här, eller vad man nu ska säga. Jag tror att många av oss kan vittna om att vi fortfarande får rapporter om projekt som har väntat i mer än två år på att kunna få ut adekvata handlingar och så vidare. Det är klart att det får konsekvenser. Den här frågan är en ren fråga om det som faktiskt faller under Andreas Carlsons eget uppenbara ansvarsområde kopplat till det här.

Givet att det här nu har pågått länge och att man fortfarande egentligen inte ser en riktig lösning på problemet – har man gjort någon analys av de

samhällsekonomiska effekter som nedstängningen har inneburit för samhällssektorn?

Andreas Carlson: Ordförande! När det gäller risk- och konsekvensanalys och menbedömning vill jag påminna om att det enligt säkerhetsskyddslagen är myndigheterna som har det ansvaret. Myndigheterna har, som jag också har redogjort för tidigare under utfrågningen, fått information. Fortifikationsverket fick det så tidigt som den 7 maj 2024.

Departementet har inte gjort någon samlad risk- och konsekvensanalys. Däremot har vi tillsatt en bokstavsutredare som har granskat och kartlagt och kommit med mycket tydliga rekommendationer just kring risk- och konsekvensanalyser.

Sedan till den andra frågan. Uppgiften om att det ska ta två år att få ut information ur Arken känner jag inte till. Däremot har vi tillskjutit medel för att kunna korta handläggningstiderna, och de är nu max 48 timmar.

Ordföranden: Med det tackar vi Andreas Carlson.

Vi ajournerar i ungefär fem minuter innan vi återupptar dagens utfrågning med nästa ärende.

Bilaga B7 F.d. statssekreterare Ulf Holm

Måndagen den 30 mars 2026

Granskningsärende 4 och 9 – Dåvarande regeringens agerande i samband med att statliga AP-fonder och bolag investerat i Northvolt
(se avsnitt 3.6)

Vice ordföranden: Klockan är 15.35, och vi fortsätter dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet. Vi hälsar tidigare statssekreteraren vid Finansdepartementet Ulf Holm välkommen till dagens utfrågning.

Sammanfattningsvis syftar utfrågningen till att ge konstitutionsutskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor om bakgrunden och processen som ledde fram till att 6 miljarder av svenskarnas pensionspengar tillintetgjordes i och med AP-fondernas gemensamma placering samt djupa och breda involvering i det numera konkursade bolaget Northvolt, vars skulder uppgår till totalt 60 miljarder kronor.

Granskningen vad gäller eventuell politisk påverkan, som granskningen handlar om vad gäller investeringen som gjordes 2021, görs mot bakgrund av de uttalanden som gjordes av ansvariga statsråd då det begav sig.

I torsdags frågade vi ut AP-fondernas vd:ar, och framöver kommer vi bland annat att fråga ut den dåvarande finansministern Magdalena Andersson och den dåvarande finansmarknadsministern Åsa Lindhagen.

Jag kommer först att ge möjlighet till Ulf Holm att göra en inledning om han så önskar. Sedan kommer utskottets ledamöter ges möjlighet att ställa frågor.

Jag ställer först frågan till Ulf Holm om han önskar göra någon form av inledning.

Ulf Holm: Nej.

Vice ordföranden: Det är uppfattat. Jag kommer nu att lämna över till utskottets ledamöter att ställa frågor. Jag kommer först som vi brukar lämna ordet till anmälande partier utifrån den tidsordning som anmälningarna kom in i för att sedan lämna ordet till övriga partier i storleksordning.

Det kommer att finnas möjlighet för frågor och uppföljande frågor åtminstone i första rundan. Jag kommer att samla upp om det finns några frågor på slutet.

Jag ger först ordet till Moderaterna och Lars Engsund.

Lars Engsund (M): Jag tänker att det är på sin plats likt vi gjorde vid förra utfrågningstillfället i förra veckan att göra en liten ingress så att de som lyssnar på detta får ett sammanhang om vad det handlar om.

Northvoltkonkursen är tillsammans med Kreugerkraschen den överlägset största konkursen i Sveriges historia. Det är en konkurs som inte bara har påverkat lokalsamhället uppe i till exempel Skellefteå och i Västerås. Det är en konkurs som har gjort att svenskarnas pensionskapital har minskat med

minst 6 miljarder kronor. Effekterna totalt sett för samhället är betydligt större än så.

I april 2021 bildar Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna gemensamt riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments. Det är ett bolag vars enda syfte förefaller ha varit att investera i Northvolt. Det sker efter ändringarna av AP-fondslagstiftningen, och bland annat du Ulf Holm var involverad i den processen. Det genomfördes 2020.

AP-fonderna gavs då möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag. AP-fonderna har sedan gjort en egen tolkning, bedömning och tillämpning av lagstiftningen när det gäller skillnaden mellan direkta och indirekta investeringar i onoterade bolag eller så kallade illikvida tillgångar, som det också heter.

I juni 2021 genomför AP-fonderna 1 till 4 en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder av svenskarnas pensionskapital via riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments. I augusti sker sedan ytterligare en investering i en andra omgång med 2,5 miljarder. Det är alltså totalt cirka 6 miljarder kronor som har investerats i Northvolt via 4 to 1 Investments.

Så till mina frågor. I förra veckan hade vi AP-fondernas vd:ar och tidigare vd:ar här. Vi pratade lite grann om information och informationsgiv, där de säger att man har varit transparent. Man har kontinuerligt informerat om 4 to 1 Investments och hela upplägget kring investeringsformer och affären som sådan.

Då funderar jag lite grann. Efter att man offentliggör den första investeringen på 3,3 miljarder via deras gemensamma riskkapitalbolag, vidtog Regeringskansliet några åtgärder i form av uppföljning och kontroll avseende upplägget?

Jag tänker främst på konstruktionen av 4 to 1 Investments och den investering som man gjorde därifrån. Gjordes någon bedömning av konstruktionen? Det är inte minst med tanke på att ämnet var högaktuellt efter den dialog som vi har tagit del av under remissrundorna kring AP-fondslagstiftningen.

Utifrån det tänker jag: Ringde det någon varningsklocka på Regeringskansliet i samband med detta, eller efteråt när ni gjorde den årliga uppföljningen?

Ulf Holm: Tack för möjligheten att vara här för att besvara de frågor som ni har kring den viktiga granskningen av AP-fonderna.

Så till Lars Engsunds frågor. Ringde det någon varningsklocka? Det kan inte jag svara på. Detta skedde under sommaren 2021. Vi har myndighetsdialog som sker i april året efter. Rimligtvis skulle den frågan kommit upp på en sådan dialog i efterhand.

Regeringskansliet och regeringen gör ingenting på förhand när det gäller information, utan allting sker i efterhand. Vi får alltid informationen i efterhand kring olika investeringar. Sedan gör vi en uppföljning, och sedan skickas den till riksdagen, som riksdagen tar hand om i finansutskottet.

Nej, ingen sådan information. Frågan om varningsklockor kan jag inte svara på, eftersom jag lämnade min tjänst den sista november det året.

Lars Engsund (M): Jag är väl medveten om att det sker en årlig uppföljning av det hela. Men samtidigt var AP-fonderna tydliga med att man informerat via pressmeddelanden och annat och har tydligt kommunicerat det här.

Vad jag förstod har man även tydligt innefattat Regeringskansliet i den informationsgiven, därav min fråga om det ringde några varningsklockor.

Jag nöjer mig med den uppföljningsfrågan till att börja med.

Ulf Holm: Tack för frågan, Engsund! Regeringen får informationen i efterhand. Om det ringde några varningsklockor hos enskilda tjänstemän eller annat kan jag inte svara på. Vi får vanligtvis löpande information i efterhand av AP-fonderna när de skickar ut pressmeddelanden och så vidare. Ibland kommer de en minut tidigare bara för att vi ska ha information i förväg, vilket kanske är lite kort tid om man ska hinna reagera.

Det är inte så att vi informeras i förväg om några beslut – inte alls. Om det ringde varningsklockor? Det är mycket möjligt. Det har också skett en utvärdering av den här AP-fonden, vilket jag har fått ta del av nu. Jag tycker att det är en väldigt gedigen och bra utvärdering, som jag utgår från att regeringen går vidare med och kollar om det är lagligt eller inte. Det är en fråga som behandlas nu, antar jag, av nuvarande regering.

Lars Engsund (M): Apropå information är frågan: Hade du någon information om det här upplägget över huvud taget eller att AP-fonderna var intresserade av Northvolt? Jag tänker att i samband med den årliga dialogen 2021 – det var ju samtidigt som man faktiskt bildade investmentbolaget, eller riskkapitalbolaget, 4 to 1 Investments. Hade du någon kännedom där och då?

Ulf Holm: Tack så mycket för den uppföljande frågan!

Nej, jag hade ingen information om detta. Jag har inget minne av att det kom upp i någon av dialogerna som vi hade på våren 2021. Jag har inget minne av det.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Tack, Ulf Holm, för att du har tagit dig hit!

Tidigare finansmarknadsminister Per Bolund har ju i medierna uttalat att AP-fonderna bör förstå regeringens signaler och att regeringen annars kan behöva byta ut styrelser. Du känner säkert till det citat av Per Bolund som jag hänvisar till. Men, ordförande, jag vill ändå, för att det inte ska ske några missförstånd, läsa upp citatet i sin helhet:

”Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser, som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet som vi har. Jag förväntar mig att det ska ske stora förändringar.”

Min fråga till dig, Ulf Holm, är: Vilken roll hade du som statssekreterare i att förmedla dessa signaler till AP-fonderna?

Ulf Holm: Tack så mycket, Martin, för frågan!

Nu framförde ju Per Bolund detta i ett möte direkt med AP-fonderna, så det fanns väl ingen anledning för mig att föra det vidare på något annat sätt.

Jag ska inte kommentera eller citera Per Bolunds uttalande. Då får ni fråga Per Bolund själv om vad han menade med uttalandet. Det togs inte vidare – svar nej.

Martin Westmont (SD): Tack för svaret!

Var du och Per Bolund vid det aktuella tillfället och just tiden där efter Per Bolunds uttalande medvetna om riskerna för att den här sortens uttalanden kunde påverka AP-fondernas beslutsfattande?

Ulf Holm: Tack så mycket för frågan!

Det är klart att vi var medvetna om dem. Det var ju i tidningarna. Jag tror att det nämndes också när ni intervjuade, eller förhörde, AP-fonds-vd:arna förra veckan att det tyvärr har skett uttalanden från flera politiker kring AP-fondernas hantering av olika frågor och att de försöker hålla armlängds avstånd till sådana uttalanden och inte ta notis om dem.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en fråga till till Ulf Holm i den här första rundan. Hur säkerställde ni att den här typen av uttalanden inte kunde uppfattas som otillbörlig påverkan på självständiga investeringsbeslut i strid med principen om förvaltningsmyndigheters självständighet enligt regeringsformen?

Ulf Holm: Ordförande! Det är naturligtvis så att AP-fonderna har ett gediget regelverk att hålla sig till. Det är ganska tydligt att de inte ska ta instruktioner från regeringen. Min erfarenhet från de sju år då jag var statssekreterare var att de var väldigt professionella på detta och att vi i till exempel de myndighetsdialoger eller dialoger vi hade på våren aldrig tog upp enskilda investeringar eller något sådant, utan det var helt på en övergripande nivå.

Det ska dock ses i ljuset av att vi införde en ny lagstiftning kring hållbarhetsfrågorna – det var på gång under denna tid – som vi hade förankrat i Pensionsgruppen. Det är de som fastställer regelverket kring AP-fonderna, och där gav samtliga partier grönt ljus till den här förändringen av lagstiftningen. Därför var hållbarhetsfrågorna uppe på bordet mycket mer tydligt än vad de varit tidigare.

Men AP-fonderna är extremt professionella och hanterar detta på ett väldigt bra sätt, skulle jag vilja uttrycka det som.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tycker att torsdagens utfrågning av både nuvarande och tidigare ledningar för AP-fonderna var väl spenderad tid för att utröna huruvida det förekom politiska påtryckningar eller ej. För att citera en av företrädarna: Nej, nej och åter nej. Jag har alltså inga frågor.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, Ulf Holm, för svaren hittills!

Jag tror nog också egentligen att jag inte har så jättemånga frågor, men jag tänker att eftersom Ulf Holm ändå har kommit hit vill jag ändå bemöda mig om att ställa några frågor.

Vi har tagit del av agendorna för den årliga myndighetsdialogen. Förstår jag det rätt att man har ett möte med AP-fonderna ungefär i mars april och att man då tittar på fondens resultat och avkastning, fondens kostnader och sedan

övriga frågor? Ulf Holm får gärna utveckla lite mer om vad som sker vid de här myndighetsdialogerna.

Sedan har jag ytterligare en fråga, som jag ändå tänkte ställa till Ulf Holm. Det är det här med styrelsernas sammansättning. Går det att säga någonting om det? Jag har förstått det som att Ulf Holm i sin roll som statssekreterare ändå var med i beredningen och att styrelsens sammansättning kommer med till exempel nomineringar från olika delar av näringslivet och sådant. Går det att säga någonting mer?

Ulf Holm: Tack, Jessica, för frågorna! Det är ganska omfattande frågor kring …

Det är mycket riktigt så att det är en myndighetsdialog i mars april varje år. Då går man igenom tidigare års verksamhet, och då brukar man lyfta upp de saker som faktiskt finansutskottet poängterar i sin årliga uppföljning året tidigare. Historiskt sett har det oftast handlat om att AP-fonderna har för hög kostnad i förvaltningen och övriga frågor som har varit uppe på tapeten. Det kan gälla frågor kring hållbarhet också, som finansutskottet brukar uttala sig om.

Då tar man upp sådana frågor. Och sedan tar man upp den vanliga frågan från AP-fonderna om att arvodena för styrelserna är för låga. De hade inte ändrats på 19 år, så de ändrades 2020. Då var det kanske slut på den diskussionen. Jag vet inte om det är så att den frågan fortfarande kommer upp på myndighetsdialogerna.

Men sedan var det naturligtvis också frågan om hållbarhet. Framför allt skedde det ofta kring åren 2018 till 2021, när jag var ansvarig, för att riksdagen då ändrade lagstiftningen för hur AP-fonderna skulle jobba med miljöfrågorna och hållbarhet. Då kom frågorna upp på dagordningen, mot vad de hade gjort tidigare. Inte minst hade AP-fonderna, som tidigare hade jobbat med hållbarhetsfrågorna på lite olika sätt – hur de skulle förhålla sig till den nya lagstiftningen, mycket frågor kring detta.

Men däremot var det inte några enskilda frågor, utan mest om hur man jobbade. Det finns mängder av internationella initiativ – på EU-nivå, på FN-nivå och på flera andra ställen – på detta område och så vidare. Det var alltså väldigt mycket frågor kring detta, vilket också gjorde att hållbarhetsfrågorna fick en egen punkt på dagordningen. Jag tror att det var 2020, alltså året efter att den nya lagstiftningen kom på plats.

AP-fonderna hade signalerat då att de hade frågor kring hur de skulle förhålla sig till och agera enligt den nya lagstiftningen som var förankrad, som jag sa tidigare, i Pensionsgruppen och beslutad av riksdagen – den första lagändringen på nästan 20 år. Så det var ganska naturligt.

Styrelseledamöterna är en lång historia. Det är riktigt så att statssekreteraren är med i beredningen av detta. Det ser lite olika ut beroende på AP-fond. Nu håller detta på att förändras i och med att det blir färre AP-fonder, så jag ska inte redogöra för hur det ser ut i dag. Jag kan bara säga hur det såg ut under de år när jag satt som statssekreterare.

Det är ofta så att det är styrelsens ordförande som har förslag på vilka områden inom styrelsen som det saknas kompetens kring. Det är allt från finansiell styrning till i vissa fall också hållbarhetsfrågor. Styrelsens ordförande brukar komma med signaler om vad som saknas.

Det är ju ingen större omsättning av styrelseledamöter i AP-fonderna. Vanligtvis sitter de åtta nio år, vilket är det brukliga. Sedan brukar de själva vilja avgå, i vissa fall avgick de i förtid av mer personliga skäl, som jag tolkade det.

Där sker en beredning, då det är professionella styrelseledamöter som behövs. Det jobbar framför allt departementet med; det är inte statssekreteraren och framför allt inte statsrådet inblandade i. Även om det blir ett regeringsbeslut till sist är det framför allt departementet som jobbar med detta, vanligtvis i samarbete med styrelsens ordförande – som jag förstod det i alla fall.

Det var namn som kom upp på listan, och de skulle tillfrågas om de var beredda eller inte. I vissa AP-fonder blev de nominerade av antingen Svenskt Näringsliv eller fackförbund. Då blev det vanliga brev till dem om huruvida de ville nominera någon ny.

Svenskt Näringsliv avstod från att nominera under många år men ändrade sig … Nu vågar jag inte säga om det var 2018 eller 2019. De började då nominera folk till AP-fonderna igen. De hade haft ett principbeslut tidigare om att inte nominera, men det ändrades.

Jag tror att jag fick med de flesta frågor, annars får du påminna mig.

Jessica Wetterling (V): Jag tror också att jag fick svar på mina frågor. Men bara för säkerhets skull: Berördes under din tid aldrig något om investeringar i Northvolt i myndighetsdialog innan investeringen var gjord?

Ulf Holm: Tack så mycket för frågan!

Nej, det var ingen information i förväg, varken om Northvolt eller om några andra bolag. Framför allt AP-fonderna var väldigt noga med att inte berätta någonting. Utan de tycker att Regeringskansliet och riksdagen ska vara på armlängds avstånd och inte ge sig in i enskilda investeringar. Vi ska ha det övergripande – som att riksdagen fattar beslut om hållbarhetskraven för AP-fonderna.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, Ulf Holm, för svar på frågorna hittills!

Jag säger som flera tidigare: Vi hade en lång utfrågning av AP-fondernas vd:ar förra veckan och fick väldigt uttömmande svar där, tycker jag.

Jag tänkte ändå följa upp en sak som sades i torsdags med anledning av hur Lars Engsund inledde sina frågor till Ulf Holm, nämligen det här med riskkapitalbolaget 4 to 1. Var det någonting man reagerade på eftersom …? Det lät på Lars Engsunds fråga ungefär som att detta med att riskkapitalbolag på det här sättet skulle vara något väldigt speciellt.

Vad AP-fonderna sa var ju att man har arbetat på det här sättet under många år, och den struktur som man hade för 4 to 1 liknar många andra. Är det också Ulf Holms uppfattning att denna struktur inte var någon särskilt ovanlig sådan?

Ulf Holm: Tack, Malin, för frågorna!

Jag hade ingen information om vad AP-fonderna höll på med vad gäller 4 to 1. Men jag har sett i underlaget nu, och jag har inget minne av att det var uppe särskilt vid någon myndighetsdialog. Det fanns ju … De har väl ett tiotal olika sådana bolag som de äger tillsammans på något sätt. Vi har inte haft någon diskussion om dem tidigare om huruvida det var lämpligt eller olämpligt.

Lagstiftningen har, som jag har förstått det, funnits ända sedan AP-fonderna bildades 2001. Och det utökades lite därför att AP-fonderna kunde ha lite mer onoterat – större procentandel – enligt den nya lagstiftningen 2019. Det var ju AP-fonderna själva som kom med det förslaget i samband med att vi tog fram lagrådsremissen kring de här frågorna. Vi hade alltså ingen information alls kring detta i förväg.

Gudrun Brunegård (KD): Herr ordförande! Först vill jag bara ställa en uppföljande fråga till Martin Westmonts fråga. Vid förra veckans utfrågning av vd:arna vid AP-fonderna uttryckte någon av dem stark kritik mot det här uttalandet – eller stark irritation över det. Jag skulle bara vilja höra: Är det något som uttrycktes och framfördes till Per Bolund själv, till dig eller till någon annan på Regeringskansliet?

Ulf Holm: Tack, Gudrun, för frågan! Huruvida det framfördes till Per Bolund eller inte har jag ingen kunskap om. Det framfördes inte till mig i alla fall. Man kan givetvis diskutera lämpligheten i sådana uttalanden, men som AP-fonderna själva uttryckte det förra veckan tog de ingen särskild notis om detta. De tycker att politikerna ska vara på armlängds avstånd, vilket de givetvis har helt rätt i.

Gudrun Brunegård (KD): Det här är ingen uppföljande fråga utan den jag egentligen hade tänkt ställa. Den handlar om processen inför beslutet att investera i Northvolt och den dialog som fördes mellan AP-fonderna och Regeringskansliet och som ledde fram till ändringarna i lagstiftningen som öppnade upp för investeringar i Northvolt. Det skulle vara värdefullt att höra dina minnen och reflektioner från den dialogen.

Lite bakgrund: I april 2019 skickade regeringen ut det första förslaget till en ny lag som öppnade möjligheten för AP-fonderna att göra investeringar i onoterade bolag via onoterade riskkapitalbolag. Men där fanns en begränsning i form av att AP-fonderna inte fick ta det operativa företagsledningsansvaret i dessa riskkapitalbolag.

Av AP-fondernas remissvar framgår att de var kritiska till den här begränsningen. De tyckte bland annat att det var en oflexibel lösning som skulle hindra dem från att bedriva en ägarroll på ett ansvarsfullt sätt. Det var viktigt för AP-fonderna att som en del av det strategiska ansvaret också kunna besluta om vilka enskilda investeringar som ett samägt riskkapitalföretag ska göra. Bland annat skrev Niklas Ekvall, vd för Fjärde AP-fonden, i sitt remissyttrande: ”I övrigt anser AP4 att det är olämpligt att detaljreglera exakt

hur AP-fonderna ska agera som ägare och vilka frågor som är strategiska respektive operativa måste kunna bedömas från fall till fall.”

När sedan propositionen kom och lagen trädde i kraft under 2020 hade skrivningarna förändrats, efter remissgenomgången och diskussionen mellan Regeringskansliet och AP-fonderna.

Kan du kommentera den infallsvinkel som AP-fonderna redogjorde för i sina fyra olika remissyttranden över Regeringskansliets ursprungliga förslag och hur utfallet sedan blev?

Ulf Holm: Tack så mycket, Gudrun, för bra frågor! Tyvärr sviker mig minnet lite kring alla de diskussioner som var. Jag vet ju att de skickade in remissvar kring de här frågorna. Men det var ingenting som fördes upp i dialog mellan AP-fonderna och mig som statssekreterare, och Per Bolund som statsråd var inte heller inblandad. Arbetet kring de här formuleringarna sköttes väldigt mycket på tjänstemannanivå.

Vi hade med de här förslagen till Pensionsgruppen, där vi gick igenom detta och förklarade. Efter en samlad bedömning, som man väl gör i Regeringskansliet, justerades texterna något. Det var givetvis för att AP-fonderna hade starka invändningar mot formuleringarna från början. Men vi hade inga särskilda möten mellan statssekreterare och AP-fonderna kring de här sakerna, utan det sköttes av tjänstemännen på Regeringskansliet eftersom de väl förstod att jag som statssekreterare inte var utbildad jurist och kunde de exakta formuleringarna.

Formuleringarna stämdes sedan av, längre fram, i Pensionsgruppen. Där kom det upp. Såvitt jag minns kom det inga frågor kring just detta. Jag tror att det fanns ganska mycket stöd för att vi skulle utforma den nya lagstiftningen utifrån de erfarenheter som AP-fonderna lämnade in och som de hade i sina remissvar, därför att de var de operativa i de här frågorna.

Gudrun Brunegård (KD): I den proposition som sedan kom är det ju ganska tydligt att regeringen är mån om att reda ut frågan om hur AP-fonderna ska hantera investeringar i onoterade bolag som Northvolt. Detta i ljuset av att AP-fonderna ville ha friare ramar.

I propositionen skriver regeringen en kommentar till just detta: ”Syftet med bestämmelsen är att kodifiera att AP-fonderna inte ska förvalta riskkapitalföretag eftersom AP-fonderna inte ska bygga upp stora organisationer som dels söker efter och utvärderar enskilda företag, dvs. sköter t.ex. due diligence, värdering och analyser, dels förvaltar dessa företag.”

Hur såg du på det förtydligandet från regeringen i skenet av de investeringar som sedan skedde i 4 to 1 Investments och i Northvolt?

Ulf Holm: Ordförande! Tack så mycket, Gudrun, för frågorna! Jag tror det är väldigt viktigt att den utvärdering som har kommit kring AP-fondernas hantering av 4 to 1 och så vidare bereds i Regeringskansliet och att man kan förtydliga ytterligare kring de här frågorna eftersom det uppenbarligen finns otydligheter och AP-fonderna har tolkat det på ett visst sätt och andra på ett

annat sätt. Alltså är det väl bra att gå vidare med detta för att det ska bli rätt för framtiden.

Men då var det så att vi i Regeringskansliet, vad jag minns, ville göra det här förtydligandet för att det är en viktig fråga. Det var i ljuset av att finansutskottet, som gör den årliga uppföljningen här i riksdagen, väldigt många gånger har poängterat just kostnadsutvecklingen för AP-fonderna och hur mycket administrationsavgifter det finns, helt enkelt, för att förvalta så här pass mycket pengar. Det är väl förmodligen det också som ligger till grund för att den här regeringen har slagit ihop AP-fonder. Det låter jag dock vara osagt, för jag har inte följt AP-fondernas utveckling efter det.

Gudrun Brunegård (KD): Väldigt kort och på enkel svenska: Hur reagerade du när AP-fonderna gjorde den här konstruktionen med 4 to 1 Investments och investerade exklusivt i Northvolt?

Ulf Holm: Ordförande! Jag minns faktiskt inte exakt hur jag reagerade. Men det fanns ju sådana samägda bolag sedan tidigare, så jag tror inte att jag reagerade så mycket på det. Eftersom det har funnits tidigare utgick jag väl från att AP-fonderna agerar professionellt och vet vad de gör. Att de sedan investerar i olika bolag kan man ju som politiskt aktiv ha olika åsikter om. Jag blev säkert positivt överraskad medan andra säkert blev lite negativt överraskade. Men det var ju i efterhand, så att säga. Det var efter att AP-fonderna gjort investeringen. Jag lade inte någon särskild vikt vid detta just då. AP-fonderna har ju en mängd olika bolag som de investerar i, och det följs regelbundet upp.

Jan Riise (MP): Tack, Ulf, för frågor och svar så här långt! Jag har egentligen fått svar på det jag funderade över, men vi kan ta det ändå bara för att vara helt bergsäkra. Uttalandet som man talat om gjordes vid en konferens och inte inledningsvis i medierna. Det refererades möjligen i medierna, men det var vid en konferens med just AP.

Men det var inte det jag tänkte på, utan det var styrelsen. Det som innefattades i det där kunde möjligen antas ha att göra med att Regeringskansliet skulle ha möjlighet att avsätta och tillsätta styrelseledamöter. Såvitt jag förstår av det du sa tidigare hände det aldrig, utan samtliga ledamöter som har avgått och nya som har tillkommit kan redogöras för på precis samma sätt som för många andra myndigheter. Det är nomineringar och beredningar i Regeringskansliet, och det är slutligen regeringsbeslut och ingenting annat.

Ulf Holm: Ordförande! Tack, Jan, för frågan! Nej, det hände aldrig att regeringen avsatte någon ledamot i AP-fondernas styrelse. Aldrig.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack så mycket, Ulf Holm, för svaren hittills!

Jag återkommer till det berömda citat som publicerades i tidskriften ETC i november 2019. Då var du statssekreterare för just Per Bolund. Jag antar att du läste det då, för det var ganska uppmärksammat – och inte bara det. Det här är unikt, vad jag förstår, i svensk förvaltningshistoria. Det har aldrig förekommit en sådan hotelse om att rekrytera nya styrelser förut. Det är

mycket bra att det inte blev verklighet. Men bara hotet är illa nog, som du väl förstår och som vi alla förstår.

Hur reagerade du som statssekreterare, Ulf Holm, när du läste det här? Vilken dialog hade du med din minister? Jag antar att en statssekreterare i dessa fall måste prata med ministern och säga någonting, i alla fall. Var det så, eller var det helt tyst?

Ulf Holm: Ordförande! Tack så mycket, Mauricio Rojas, för frågan!

Helt unikt är det kanske inte. Det har hänt många gånger att ministrar och politiker har uttalat sig om AP-fonderna och vad de ska investera i och andra frågor. Det har väl hänt tidigare.

Exakt vad som föranledde frågan måste ni fråga Per Bolund om. Det kan inte jag svara på. Jag kan bara konstatera att det aldrig någonsin blev så att någon ledamot avsattes av dåvarande regering på grund av detta. Vad som sades mellan mig och mitt statsråd låter jag vara osagt. Jag har inget särskilt minne av att vi hade någon djupare dialog om detta, annat än kanske att det inte var det lämpligaste man kan säga.

Uttalandet kom, om jag minns rätt, på en konferens som handlade om just AP-fonderna och hållbarhet och de viktiga frågor som var uppe på dagordningen då inför den nya lagstiftning som var på väg, de åtaganden som Sverige har skrivit under i samband med Parisavtalet och de viktiga överenskommelser som gjordes på internationell nivå vid det tillfället.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket, Ulf Holm, för svaret!

Det är alldeles riktigt att ministrarna säger och har sagt väldigt mycket som de inte borde ha sagt. Men jag har aldrig sett ett så direkt, tydligt hot om att byta styrelse om den inte gör som regeringen vill. Kanske du har sett något liknande? Då skulle jag uppskatta om du kan upplysa oss om det och om det var vanligt förekommande. Jag vet inte. Men jag har aldrig sett något liknande. Det kan inte jämföras med något annat, tror jag.

Jag är väldigt förvånad över att du inte kommer ihåg den dialog som du borde ha haft med din minister, för det är en statssekreterares skyldighet att prata med ministern när han eller hon säger något liknande som går så långt utöver det som är praxis inom förvaltningen.

Om du inte reagerade fick du kanske veta om någon annan i regeringen reagerade – kanske Magdalena Andersson, som var finansminister då. Var alla tysta inför ett så uppseendeväckande uttalande? Gav hela regeringen ett slags tyst medgivande till det Per Bolund sa? Det förvånar mig väldigt mycket. Kanske är minnet inte så bra efter några år, men det vore väldigt intressant att veta om någon åtminstone reagerade i regeringen inför en sådan hotelse.

Ulf Holm: Tack så mycket för den uppföljande frågan! Jag har redan nämnt att det kanske inte är det mest lämpliga sättet att uttrycka sig. Detta kan vara taget ur sitt sammanhang, men det vet inte jag. Det måste ni fråga statsrådet Per Bolund om. Det kan jag inte svara på. Men det kan ju ha uttalats i ett sammanhang där man förklarar vilka styrmedel regeringen har. Det är ju lagstiftning. Sedan är det att man utser styrelseledamöter. Så är det. Men det

blev aldrig någonsin så att regeringen avsatte någon styrelseledamot eller något sådant, så det hade ingen effekt.

Huruvida det diskuterades på Regeringskansliet eller inte kan jag inte svara på. Det var inte uppe på någon dialog i efterhand från AP-fonderna kring detta vad jag kan minnas, på någon myndighetsdialog året efter eller något sådant. Det har jag inget minne av, utan det är nog som AP-fondernas vd:ar själva redovisade förra året: att de inte tog någon vidare notis om detta utan bara tyckte att det var ännu ett exempel på inte så bra uttalanden från ledande politiker om AP-fondernas verksamhet. Och det kan man väl instämma i.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket för svaret! Är det inte märkligt att inte någon i regeringen, inte minst finansministern, reagerar på ett sådant uttalande, som är som sagt unikt i svensk förvaltningshistoria? Det här säger jag för att vi nu pratar om en regering där du satt som statssekreterare och ministern var … Ni pratade inte om det här. Du kommer inte ihåg att någon reagerade. Man tog inte upp det här. Är det inte märkligt?

Ulf Holm: Tack så mycket, ordförande! Jag tycker nog att jag har svarat på frågorna från Mauricio Rojas tidigare. Jag hänvisar till att ni nog bör tillfråga ansvarigt statsråd Per Bolund kring detta i stället för mig som statssekreterare.

Lars Engsund (M): Jag studsar lite grann tillbaka till Martin Westmonts fråga, tror jag att det var, angående uttalandet som Per Bolund framförde. Du nämnde att det framfördes vid ett möte tillsammans med AP-fonderna. Vilket möte var det? När hände det och i vilket sammanhang?

Ulf Holm: Tack så mycket ordförande, och tack Lars för frågan! Nu blir jag lite osäker, men detta uttalande publicerades i november 2019, tror jag, så jag antar att det troligtvis måste ha varit i september eller oktober på något möte med AP-fonderna. Jag minns inte exakt datum.

Lars Engsund (M): Tack så mycket! Om jag får ställa en hypotetisk fråga till före detta statssekreteraren: Om vi leker med tanken att jag vore finansmarknadsminister och uttalar en förväntan att AP-fonderna ska investera i gruvnäring, kärnkraft eller något annat, hur skulle du se på ett sådant uttalande?

Ulf Holm: Gällde frågan om du har tänkt säga det publikt eller mellan statsråd och statssekreterare?

Lars Engsund (M): Publikt, eller att jag nämner utsagan så att den kommer ut i det publika forumet.

Ulf Holm: Det är naturligtvis så att som statssekreterare och även som statsråd blir man tydligt informerad om att man inte ska lägga sig i enskilda investeringar. Skulle du ha sagt det i ett samtal mellan oss, om du var statsråd – hypotetiskt – och jag var din statssekreterare, skulle jag säga att det får du inte säga som statsråd. Jag tror inte att det har hänt att något statsråd har sagt publikt att AP-fonderna ska investera i något särskilt bolag. Statsråden har varit väldigt noga med att det gör inte statsråd.

Lars Engsund (M): Jag har en helt annan fråga som handlar lite grann om den tid som lagstiftningsprocessen pågick. Du säger att ni inte hade några möten med AP-fondernas vd eller någon annan, om jag förstod dig rätt. Men samtidigt säger vd:n för Andra AP-fonden i de underlag vi har att man hade en dialog med Regeringskansliet. Kan du utveckla vilken dialog man hade med AP-fonderna från Regeringskansliets sida?

Ulf Holm: Tack så mycket, Lars, för frågan! Jag blir också förvånad över det uttalandet, för det fanns ingen dialog mellan statssekreterare och AP-fonden om den här lagstiftningen. Han kan syfta på remissvaren eller om det på tjänstemannanivå har funnits någon kontakt mellan AP-fonderna och Finansdepartementets avdelning för de här frågorna i samband med denna fråga. Men på politisk nivå skedde det ingen kontakt.

Martin Westmont (SD): Tack för ordet, ordförande! Om man ser tillbaka på tiden när det här skedde så har flera statsråd under den aktuella tiden – Mikael Damberg, Max Elger, Per Bolund och Åsa Lindhagen – uppgett att de inte har haft någon information om vare sig investeringen eller upplägget rörande Northvolt. Samtidigt beskriver AP-fonderna att investeringsformen har diskuterats med Finansdepartementet inom lagstiftningsarbetet.

Du själv, Ulf Holm, har ju tidigare här i svaren på frågorna nämnt att du inte hade någon information i förväg eller i alla fall att du inte har något minne av det. Jag får det inte riktigt att gå ihop, det här att ingen visste något. Det känns som att det är något som inte riktigt stämmer. Vi talar ändå om en målsättning att bilda ett världsledande batteriföretag, så någon måste ju ha haft mer vetskap.

Därför vill jag ändå ställa den frågan till dig, Ulf Holm: Vem i Regeringskansliet hade fått information om upplägget kring Northvolt?

Ulf Holm: Tack så mycket, ordförande, och tack, Martin, för frågan! Jag tycker att jag har varit extremt tydlig med att regeringen inte ska lägga sig i enskilda investeringar. Det är AP-fonderna som sköter det helt operativa. Det regeringen lägger sig i är själva lagstiftningen som man ska gå till riksdagen med. Det gjorde vi i ett jättestort arbete 2019 för att utveckla hur man skulle kunna ha sådana här investeringar och hur AP-fonderna skulle jobba tillsammans kring onoterade tillgångar och så vidare.

Regeringen lägger sig aldrig i det operativa. Det finns ingen information i förväg till Regeringskansliet om direkta investeringar eller att man bildar bolag. Sådant får regeringen alltid veta i efterhand. Jag antar att det är så på Regeringskansliet även nu; det har ju inte ändrats i någon ny lagstiftning.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en ytterligare fråga i ett annat ämne, nämligen att budgetkontrollutskottet i Europaparlamentet ju är kritiska till de lån som har gått från EU till Northvolt. Bland annat om beslutsunderlaget föregicks av en teknikneutral analys är exempel på frågeställningar som har lyfts i det här forumet.

Jag skulle vilja fråga dig, Ulf Holm: Förekom det kontakter, möten eller dialoger med företrädare för EU som rörde just den gröna omställningen i Sverige med fokus på batteritillverkning?

Ulf Holm: Tack så mycket, ordförande, och tack så mycket Martin! Svar nej – det fördes inga sådana diskussioner. Jag kände inte heller till att budgetkontrollutskottet, där jag själv har suttit en gång som EU-parlamentariker, hade tittat på detta. Men det är utanför mitt kompetensområde som statssekreterare för AP-fonderna.

Det skedde såvitt jag vet inga kontakter mellan EU-institutioner eller Regeringskansliet kring de här sakerna. Det var nog på Näringsdepartementet i så fall och inte på Finansdepartementet. AP-fondernas kontakt med EU-institutionerna har jag ingen aning om, rent ut sagt. Det sköter AP-fonderna själva. De gör mängder av investeringar. De förvaltar ju 2 000 miljarder, och det skulle vara helt omöjligt att Regeringskansliet fick information om alla investeringar och hade åsikter om dessa.

Det är inte så lagen ser ut, och regeringen håller sig till lagen. Som statssekreterare och statsråd måste man hålla sig till den lagstiftningen.

Vice ordföranden: Finns det fler frågor från Socialdemokraterna?

Peter Hedberg (S): Nej tack, ordförande, vi har ju inte ställt några frågor, och det finns inga fler efter den här rundan heller.

Vice ordföranden: Det kan ju ha uppkommit frågor under de svar som den tidigare statssekreteraren har gett, så det är ändå viktigt för mig att ställa frågan.

Peter Hedberg (S): Tack, ordförande, jag uppskattar det!

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Bara en kontrollfråga till Ulf Holm: När du var statssekreterare, anser du att ni har följt lagen när det gäller just det här kring att inte få information om investeringar på förhand?

Ulf Holm: Tack, ordförande, och tack, Jessica, för frågan! Svar ja. Vi har följt lagen – ingen information i förväg om några investeringar alls.

Gudrun Brunegård (KD): Ordförande! Tack för svaren så här långt! Som en uppföljning på Engsunds fråga tidigare skulle jag vilja fråga om det fanns någon förväntan hos någon på Regeringskansliet att man allmänt från AP-fondernas sida skulle bidra till att stärka den gröna omställningen och på så sätt bidra till finansieringen, utan att ange något specifikt bolag?

Ulf Holm: Ordförande! Tack så mycket, Gudrun, för en bra fråga! Det fanns det givetvis. Det var ju en av bakgrunderna till den nya lagstiftningen 2019, som omfamnades av alla partier som satt i Pensionsgruppen, kring att AP-fonderna skulle investera mer föredömligt och ta större hänsyn till miljö och etik. Det var hela syftet med den lagstiftningen på området. I det finns en förväntan om att kunna investera på ett bättre sätt ur klimat- och miljösynpunkt.

Man ska också komma ihåg att det hade funnits avslöjanden i medierna tidigare kring en del investeringar som inte var så bra för miljön och som AP-

fonderna hade fått kritik för. Jag tror därför att det fanns förväntningar hos många partier att det här förtydligandet kring lagstiftningen om att AP-fonderna ska investera föredömligt … Det fanns ju en förväntan om att göra bättre investeringar, och utvärderingar har väl också visat att man har kunnat göra bra investeringar, totalt sett ska jag tillägga, och lyckats få en väldigt bra avkastning på AP-fondernas resultat.

Det har man lyckats med, men jag har som sagt inte något minne av att någon i Pensionsgruppen heller nämnde något enskilt bolag som man ville se mer investeringar i. Jag vet naturligtvis inte hur diskussionerna gick när finansutskottet sedan hanterade lagstiftningen, utan det förde man på en större, övergripande nivå, och det är så det ska vara enligt lagstiftningen.

Gudrun Brunegård (KD): I vilket skede fick du själv kännedom om den här konstruktionen med 4 to 1 Investments?

Ulf Holm: Tack så mycket, Gudrun! Jag antar att det var när pressmeddelandet gick ut efter det, förmodligen samma dag som pressmeddelandet gick ut. Det är inte så att pressmeddelanden ligger först i inboxen; där finns väldigt många andra mejl också, men jag skulle tro att det var under den dagen i alla fall.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket, ordförande, och tack så mycket Ulf Holm, för tålamodet! Jag läser igen det berömda citatet: ”Om AP-fonderna inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss.”

Är det helt orimligt att tro att det var precis det som hände, nämligen att styrelserna började göra det som regeringen ville, inte minst när det fanns ett hot att de skulle förlora sitt jobb, helt enkelt? Är det orimligt att tro att de 5,8 miljarder som man investerade i Northvolt är just ett uttryck för att de började lyssna till vad regeringen förväntade sig av dem?

Är jag helt ute och cyklar?

Ulf Holm: Ordförande! Tack så mycket, Mauricio, för frågan – den hypotetiska frågan, skulle jag nog vilja säga.

Då kommer vi in på politiken lite mer. Northvolt är ju inte det enda företaget som sysslar med företagande för klimat- och miljöfrågor; det finns mängder av andra. Vi har aldrig haft synpunkter på om det skulle vara just detta företag eller inte. Men som jag sa tidigare: Hela syftet med den lagstiftningsprocess som vi hade och som ledde till de nya reglerna för hur AP-fonderna skulle investeras var att de skulle vara mer föredömliga och att man skulle ta bättre hänsyn till miljö- och klimatfrågorna. Det var hela syftet med det förtydligande av lagstiftningen som skedde.

AP-fonderna hade tidigare jobbat med etik- och miljöfrågorna i etikrådet, och där hade AP-fonderna hanterat miljöfrågorna på lite olika sätt. Så det fanns väl en förhoppning bland andra partier i Pensionsgruppen om att detta skulle bli bättre med den nya lagstiftningen.

Men nej, vi hade ingen information i förväg, och vi diskuterade inte. Jag har redan uttryckt att det kanske inte var det lämpligaste uttryck som ett statsråd kan använda kring AP-fondernas styrelser.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket för svaret!

Men om en hel regering blir tyst när ett statsråd pratar på regeringens vägnar – han säger ”regeringens signaler”. Regeringen blir medveten om det här och säger ingenting. Kan man då inte tro att styrelserna påverkas av detta? Finns det inte en sådan möjlighet efter ett så starkt uttalande och tystnaden från hela regeringen?

Ulf Holm: Nu sa ju AP-fondernas vd själv förra veckan att man inte tog notis om detta. De noterade det men gick sedan vidare. Min erfarenhet av styrelserna i AP-fonderna är att de är oerhört professionella och också får utbildning i hur man ska förhålla sig och hur regelverket ser ut kring AP-fonderna. Så det är nog väldigt tydligt i det fallet.

Huruvida det diskuterades internt i regeringen eller inte får du nog fråga ansvariga statsråd, för det deltog inte jag i som statssekreterare.

Lars Engsund (M): Tack för svaren! Jag har en avslutande fråga som jag grunnar lite på. Du nämner själv att du har tagit del av den så kallade Arkwrightrapporten, som kom den 12 mars. Den rapporten riktar ganska allvarlig kritik mot affärsupplägget, inte minst. Den pekar ut flera skäl. Här har man bildat ett bolag utan anställda. Man kringgår i princip lagen, läser jag åtminstone mellan raderna, men det är kanske inte så jätteuttalat.

Du har ju under flera års tid i din egenskap av statssekreterare följt upp och haft den årliga dialogen med AP-fonderna, så jag skulle vilja fråga: Vem eller vilka anser du bär ansvaret för de tillkortakommanden som Arkwright-rapporten pekar på?

Ulf Holm: Herr ordförande! Tack, Lars, för uppföljande fråga!

Jag ska inte lägga mig i detta. Jag bara konstaterar att jag tycker att det är väldigt bra att man har gjort en utvärdering och tittat närmare på det här – hur AP-fonderna ska jobba med detta. Sedan är det uppenbart att AP-fonden har en lite annan åsikt kring detta än utvärderingen. Där utgår jag från att, som det så fint heter, frågan bereds i Regeringskansliet när det gäller hur man går vidare med detta. Jag antar att det sker i samarbete med AP-fonderna. Sedan får man politiskt ta det vidare därefter, men det är ingenting som jag har kunskap om i dagsläget. Jag bara konstaterar att det är bra att man utvärderar frågan.

Vice ordföranden: Finns det fler frågor från utskottets ledamöter? Jag finner att så ej är fallet. Jag vill tacka Ulf Holm för att du har deltagit i dagens utfrågning. Du har hänvisat en del frågor till statsråden, och följaktligen kommer vi också att kalla statsråden för utfrågning i Northvoltfrågan senare.

Därmed är dagens utfrågning avslutad.

Bilaga B8 Statssekreterare Johan Stuart

Tisdagen den 31 mars 2026

Granskningsärende 31, 35 (delvis) och 38 – Statsministerns ansvar för Statsrådsberedningens och Regeringskansliets utlämnande av allmänna handlingar (se avsnitt 2.6)

Ordföranden: God morgon och varmt välkomna! säger jag till alla som följer detta sammanträde, som är en offentlig utfrågning med Johan Stuart.

Vi kommer i dag att ha utfrågning om statsministerns ansvar för Statsrådsberedningens och Regeringskansliets utlämnande av allmänna handlingar – det som betraktas som G31, 35 (delvis) och 38 i våra granskningar.

Det här är alltså en öppen del, där vi först kommer att få en inledning av Johan Stuart. Sedan kommer utskottets ledamöter att få möjlighet att ställa frågor. Men jag kommer först att lämna till Johan Stuart, så jag säger varmt välkommen till både statssekreteraren och medarbetaren.

Johan Stuart: Tack för möjligheten att komma hit och svara på utskottets frågor! Bredvid mig sitter Per Hall, som är rättschef i Statsrådsberedningen.

Detta granskningsärende handlar om statsministerns ansvar för hanteringen av ett antal framställningar om att få ta del av allmänna handlingar som gjordes under perioden oktober 2024 till januari 2025.

När det gäller frågor om utlämnande av allmänna handlingar är det i första hand den tjänsteman som förvarar en handling som ska pröva om den kan lämnas ut. Statsministern är vid sidan av att vara regeringschef chef för Regeringskansliet och för Statsrådsberedningen. Han har därmed ett övergripande ansvar för ledningen av Regeringskansliets och Statsrådsberedningens verksamhet.

I min roll som statsministerns statssekreterare biträder jag statsministern i den löpande ledningen av Regeringskansliet och Statsrådsberedningen.

Varken statsministern eller jag har normalt någon närmare insyn eller delaktighet i hanteringen av enskilda utlämnandeärenden. Det gäller också hanteringen av de utlämnandeärenden som nu granskas. Som framgår av Regeringskansliets skriftliga svar till utskottet i ärendet fick jag dock information om det utlämnandeärende som avsåg en skadebedömning eftersom ärendet antogs kunna bli medialt uppmärksammat och medföra en diskussion om Regeringskansliets säkerhetsarbete. Dessutom ombads jag av tjänstemannaorganisationen inför ett av utlämnandena att gå igenom min egen e-postlogg för att se om det fanns några uppgifter som behövde uppmärksammas vid sekretessprövningen.

Under den aktuella tidsperioden fanns det flera omständigheter som försvårade en skyndsam hantering av utlämnandeärendena i fråga. Det handlade främst om mängden förfrågningar, arbetsbördan till följd av det säkerhetspolitiska läget samt mellankommande storhelger. Med det sagt borde ändå flera av framställningarna ha besvarats snabbare. Regeringskansliet och

Statsrådsberedningen ska naturligtvis ha beredskap för att hantera framställningar om att ta del av allmänna handlingar skyndsamt även när trycket är hårt.

Jag har förvissat mig om att erfarenheterna från perioden har följts upp och lett till att åtgärder har vidtagits för att göra hanteringen av utlämnandeärendena mer robust. Det pågår kontinuerligt riktade utbildningsinsatser, och nytt utbildningsmaterial har tagits fram. Organisationen har också förstärkts med ytterligare personal.

Därmed, fru ordförande, är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack så mycket! Då kommer jag nu att lämna ordet först till det parti som är anmälande parti och därefter till partierna i storleksordning.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack till statssekreteraren för inledningen!

Jag vill väl inleda med att konstatera att det ärende som vi nu granskar egentligen är en liten skärva av den egentliga omfattningen i det som har kommit att kallas för Landerholmaffären.

Vi i oppositionen i konstitutionsutskottet har försökt att förmå Tidömajoriteten att gå med på att låta opolitiska tjänstemän ta fram underlag för att särskilja vad som är föremål för en rättsprocess från det som eventuellt skulle gå att granska. Men som har uppmärksammats i media har detta förvägrats oss.

Vi kan alltså inte ställa frågor om varför statsministerns presschef hjälpte en opolitisk tjänsteman, Henrik Landerholm, att skriva inlägg i sociala medier om vad som hade hänt och som sedan inte visade sig stämma helt och hållet. Vi har alltså inte heller möjlighet att granska hur Regeringskansliets resurser används mellan det politiska och opolitiska. Vi får heller inte ställa frågor om hur säkerhetsincidenterna rapporterades internt, vilken information statsministern fick och när, om det vidtogs några åtgärder samt om gällande regelverk följdes.

Men utifrån inledningen, som statssekreteraren gav, gäller det vi nu har möjlighet att ställa frågor om just Regeringskansliets hantering av utlämnande av handlingar. Och det gäller i ett begränsat antal fall, kopplat till mediegranskningen av Regeringskansliet och Henrik Landerholm-affären.

Det tog mellan 30 och 46 dagar enligt uppgifterna i Dagens Nyheter att få ut handlingarna som de hade begärt. De fanns dessutom enbart i pappersform och kunde endast hämtas under begränsade öppettider. Men när Dagens Nyheter i stället begärde ut handlingarna under pseudonymen Simon tog det två dagar, och handlingarna skickades i digital form.

Statssekreteraren är säkert medveten om att Justitieombudsmannen redan har kritiserat Regeringskansliet för den här hanteringen. Det framhöll ju också statssekreteraren: att det hade kunnat hanteras bättre. Men det tog därutöver 673 dagar för Regeringskansliet att registrera och diarieföra den här skadebedömningen då, som hanterade det inträffade. Och eftersom det är kring den här delen vi kan ställa frågor gällande fallet Landerholm och Ulf Kristerssons hantering vill jag väl inledningsvis be statssekreteraren att

redogöra för omständigheterna kring varför det tog 673 dagar att diarieföra den här skadebedömningen.

Johan Stuart: Skadebedömningen togs fram och hanterades av Regeringskansliets säkerhetsorganisation. Jag var inte själv involverad i de överväganden som gjordes när skadebedömningen togs fram, och jag känner inte heller mer till det som framgår av de skriftliga svar som vi har lämnat i frågan. Däremot har jag förstått att handlingen initialt inte bedömdes vara färdigställd och därför inte allmän och registrerades då inte. När den senare begärdes ut gjordes en förnyad bedömning. Då bedömdes handlingen vara färdigställd och därför allmän.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Att ett dokument inte är färdigställt kan man ha förståelse för, men när det tar 673 dagar blir man ändå lite fundersam. Statssekreteraren sa i sin inledning gällande just den här begäran av utlämnande av handlingar att den bedömdes kunna ha ett visst medialt och politiskt intresse. Och den här skadebedömningen gällde ju ett antal incidenter som också får sägas ha politiskt och medialt intresse. Mot bakgrund av det framstår det ju som lite märkligt att det tog 673 dagar innan den här skadebedömningen diarieförde.

Pågick arbetet med att färdigställa skadebedömningen i 673 dagar, eller var den färdig långt tidigare? Det förefaller ju vara en väldigt lång tidsperiod.

Johan Stuart: Det är lite som jag sa – att den togs fram och hanterades av säkerhetsorganisationen på Regeringskansliet. Och jag var inte involverad i de överväganden som gjordes när skadebedömningen togs fram, och jag känner inte till mer än det som har lämnats, så att säga, i de skriftliga svaren till utskottet.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag får väl utifrån det statssekreteraren säger gå vidare till den del som rör utlämnandet av handlingar när Dagens Nyheter fick vänta 30 till 46 dagar.

Jag noterade att det var väldigt mycket arbetsbelastning. Det var också storhelger. Det här har ju framhållits även i svar till Justitieombudsmannen. Men det jag inte riktigt kan förstå är väl den här delen kring att när Dagens Nyheter skulle få ta del av handlingarna fanns de alltså bara i pappersform och kunde hämtas under begränsade öppettider, men när den här pseudonymen Simon begärde gick det plötsligt att skicka i digital form. Ska väl inte spekulera för mycket, men det ser ju inte väldigt snyggt ut, direkt, att det helt plötsligt gick att få ut det i digital form.

Jag undrar om det här är någonting som statssekreteraren kan kommentera lite mer, varför det skilde sig åt gällande just den delen av hanteringen.

Johan Stuart: Jag känner inte till, liksom, några detaljer i hanteringen av de här ärendena. Men det jag har förstått är att det fanns skillnader mellan Simons begäran och DN:s begäran – bland annat mängden handlingar, handlingars närmare innehåll och inte minst tidpunkten för framställningarna. Sådana här omständigheter kan påverka både handlingen och om handlingen kan lämnas ut digitalt eller inte.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack till statsrådet för din närvaro här i dag … att ställa lite ytterligare frågor.

Lite begränsat är det, som vi har hört här. Det gäller nu utlämnandet av handlingar. Och jag förstår nu av statssekreterarens inledning och svar på frågor att statssekreteraren inte hade någon närmare, djupare egen information om det här i något speciellt tidigt skede. Men när statssekreteraren fick information, hur förmedlades det internt mellan olika nivåer? Var det … alltså själva allvarsnivån, akutnivån. Ansågs det bara vara någon enstaka incident eller kändes det omedelbart som att det blev någon lite större sak än så?

Johan Stuart: Ja … egentligen när man tittar på händelsen och eftersom … Precis som jag berörde var jag inte djupare inne i det. Men det det ledde till i efterhand var ju att vi förvissade oss om att alla de erfarenheter som vi fick från att händelsen skedde, att det drog ut alldeles för lång tid på att lämna ut handlingarna, har lett till ett helt gäng åtgärder som vi har vidtagit – inom Regeringskansliet och inom den organisation som hanterade utlämnande-ärendena.

Ordföranden: Följdfråga från Lars Andersson?

Lars Andersson (SD): Inte i den här omgången. Jag ber att få avvakta. Tack så mycket!

Mats Green (M): I en DN-artikel som man har hänvisat till tidigare från november 2025, som även då anmälningarna hänvisar till, beskrivs det att DN hösten och vintern 2024 gör över 50 begäranden om att få ut allmänna handlingar. Och vi vet att sju av dessa – som i huvudsak, tror jag, inkom och hanterades i Regeringskansliet under december och över årsskiftet 24/25 – har granskats av Justitieombudsmannen. Och vi har nu i dag och även i det skriftliga underlag som ni har tillställt utskottet fått förklaringar till varför det dröjde olyckligt länge innan de här sju begärandena kunde få slutliga utlämnanden.

Regeringskansliet har också konstaterat att även med beaktande av de speciella omständigheterna borde flera av de här framställningarna kanske ha besvarats tidigare.

I redogörelsen till Justitieombudsmannen lyfter också Regeringskansliet fram att under perioden september 24–25 var det säkerhetspolitiska läget mycket allvarligt, vilket innebar en betydande påverkan på berörda delar av säkerhetsrådgivarens organisation. Samtidigt ledde mediegranskningarna till ett mycket stort antal framställningar om att få ta del av allmänna handlingar, varav en del, som sagt var, är föremål för eller har varit föremål för Justitie-ombudsmannens granskning. Men det innebar också att ett ganska stort tryck riktades mot enskilda medarbetare. Och jag vill väl ställa en fråga kopplat till det här.

Givet att vi då alla utgår från att de enskilda opolitiska medarbetarna ansträngt sig för att hantera alla de skilda begärandena om utlämnande enligt regelverket framträder ändå en bild av en situation som måste ha varit ganska utmanande för dem, med väldigt många och ganska komplicerade ärenden

samtidigt. Går det att säga något mer om hur medarbetarna, som hade att hantera utlämnandena, upplevde situationen under den då aktuella perioden? Och hur ser deras, om man får fråga, arbetssituation ut i dag gällande den här typen av arbetsuppgifter?

Så till min sista fråga. I JO:s beslut om de sju utlämningsärendena framgår av Regeringskansliets redogörelse att det i flera av ärendena gjordes ett eller flera så kallade delutlämnanden. Varför gjorde man delutlämnanden? Varför kunde man inte lämna allt samlat?

Johan Stuart: När det gäller den sista frågan görs delutlämnanden ibland. Det som är lätt att lämna ut lämnar man ut tidigt och snabbt, och det som eventuellt kan behöva sekretessprövningar och annat kan man ibland behöva längre tid för att gå igenom, både för att se vilken sekretessgrund det är och för att exakt bedöma innehållet. Det är svaret på den sista frågan.

Jag har ingen kännedom om vilka omständigheter i varje enskilt ärende som har påverkat handläggningen. Det var fler än bara Dagens Nyheter som begärde ut handlingar under denna period, så det var ännu fler än bara dem som nämndes här.

Precis som nämndes var det under denna tid stora arbetsinsatser genom alla de kabelbrott som skedde i Östersjön. Vi hade också en Natoanslutning, och samtidigt var delar av denna organisation under uppbyggnad, precis som vi har svarat utskottet tidigare.

Efter händelsen och konstaterandet att detta inte gick tillräckligt fort har det vidtagits väldigt många olika insatser. Det har varit utbildningsinsatser för de berörda kanslierna för att belysa befintliga regler, rutiner och riktlinjer avseende hanteringen av allmänna handlingar, inklusive utlämnandeärenden. Syftet har också varit att ge praktisk vägledning utifrån vanligt förekommande frågeställningar. Utbildningsinsatserna genomfördes med stöd av ett presentationsunderlag, som har tagits fram med utgångspunkt i erfarenheterna och som anpassas fortlöpande utifrån olika kanslier inom Regeringskansliets behov.

Sedan oktober 2025 tillhandahåller förvaltningsavdelningen en e-utbildning för att hantera begäran om allmän handling, som finns tillgänglig för samtliga medarbetare i Regeringskansliet. Sedan har det också på flera håll i Regeringskansliet rekryterats nya medarbetare i syfte att förstärka hanteringen av utlämnandeärenden, så även i Statsrådsberedningen.

Det kan också kommenteras att antalet utlämnandeärenden har ökat markant över tid.

Ordföranden: Följdfråga, Mats Green?

Mats Green (M): Jag är nöjd så.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag tackar statssekreteraren för svaren hittills.

Vår handlingsoffentlighet styrs inte utifrån arbetsbörda, medialt intresse eller något sådant, utan den är en viktig del av möjligheten för allmänhet, medier och andra att granska makten. Jag noterar att i ett av JO:s beslut, som

kritiserar just Regeringskansliet, framhåller man särskilt att det är viktigt att just Regeringskansliet respekterar insynsrätten eftersom risken annars är stor att inte heller andra myndigheter anser sig behöva leva upp till grundlagens krav, vilket på sikt skulle kunna vara ett hot mot handlingsoffentligheten. Just för att rätten till insyn inte ska urholkas är det också viktigt att handläggningen sker skyndsamt på det sätt som tryckfrihetsförordningen föreskriver.

En intressant del i ett av JO:s beslut är att handlingar inte alltid har lämnats ut så snart som de har tagits fram och sekretessprövats, vilket enligt JO inte är acceptabelt. Exempelvis tog det nästan fyra veckor från det att myndigheten var färdig med sekretessprövning av en tjänstemans e-postmeddelanden tills de lämnades ut, framställning nummer 3.

Hur kommer det sig att man när man har en stor arbetsbörda håller på dokument i nästan en månad som man skulle kunna lämna ut? Som svar på en av Moderaternas frågor sa man ju att man gjorde delutlämnanden för att lämna ut dokument så snabbt som möjligt.

Jag hörde att Johan Stuart sa att det var ett kansli som var under uppbyggnad. Vilket kansli menar statssekreteraren?

Jag förstår att ni i vanliga fall inte är direkt involverade i utlämnande-ärenden, men jag förstod det som att du i ett visst skede hade fått information om dessa utlämnandeärenden. När var det?

Johan Stuart: Om jag börjar i ditt resonemang i början så är det en självklar utgångspunkt att Regeringskansliet ska besvara framställningar om att få ta del av allmänna handlingar skyndsamt och att lika fall ska behandlas lika. Där har vi ingen annan synpunkt eller åsikt. Jag har dock ingen kunskap eller insyn i det enskilda fallet.

När det gäller informationen överklagades ett av ärendena till regeringen för prövning. Inför varje regeringssammanträde får jag ta del av hela föredragningslistan, och där på var det. Och inför regeringsprövningen informerades jag om ärendet. Det är svaret på den frågan.

Jessica Wetterling (V): Vet Johan Stuart ungefär när i tid som det överklagades till regeringen? Var det så att Johan Stuart vid något tillfälle informerade statsministern om överklagandet?

Något som jag har stora undringar över är detta med när någonting förväntas väcka medialt intresse. Johan Stuart sa precis att lika fall ska behandlas lika, men anser man att ett utlämnandeärende som skulle kunna väcka medialt intresse, exempelvis när en politiskt uppmärksammad händelse bevakas och medierna begär ut olika handlingar, är ett skäl att fördröja utlämnandet till aktörer som medierna jämfört med till mig som privatperson?

Johan Stuart: Absolut inte. Jag har aldrig ansett att något ska fördröjas, däremot informeras. Men i information behöver inte ligga någon fördröjning alls. Detta som svar på den sista frågan.

Som svar på den första frågan: Statsministern informerades precis före regeringssammanträdet när ärendet skulle behandlas.

En annan del av denna mängd som jag däremot informerades om eftersom jag var direkt berörd var min egen e-postlogg, som också var en del av utlämnandeärendet. Denna visste jag ju om eftersom jag var tjänstemannen som hade hand om detta.

Malin Björk (C): Ordförande! Jag tackar statssekreteraren för redogörelsen så här långt.

Min utskottskollega Peter Hedberg inledde med att säga att det vi granskar här bara utgör en skärva av vad som några av partierna i utskottet har gjort anmälan om och önskat granska. De frågor som har ställts hittills och de svar vi har fått hittills är det jag behöver i denna del.

Gudrun Brunegård (KD): Fru ordförande! Tack, statssekreteraren, för svaren så här långt!

Mycket är redan sagt, men jag undrar om det återstår någon åtgärd som är planerad men ännu inte genomförd för att bemöta den kritik som JO framförde.

Johan Stuart: Nej, tjänstemannaorganisationen tog fram ett skriftligt svar, så JO-ärendet är stängt. Men som jag har redogjort för tidigare är det alltid ett levande arbete för Regeringskansliet, inte bara i den här sortens frågor, att utveckla sig och se till att alltid vara uppdaterat på det senaste. Men i relation till JO finns det ingenting.

Gudrun Brunegård (KD): Peter Hedberg anspelade på händelsen om det icke färdigställda dokumentet som drog ut så långt på tiden. Jag förstår att det kan vara sekretessbelagt i just detta ärende, men skulle du i generella ordalag kunna beskriva vad för typ av händelser eller omständigheter som kan göra att det drar ut på tiden innan ett ärende eller ett dokument är färdigställt?

Johan Stuart: Just i det enskilda ärendet har jag inte den djupare … Men det är såklart att i ett dokument som man arbetar med eller där det tillkommer saker som man behöver bedöma eller fakta som behöver undersökas anses det väl vara … Men jag har inte varit inne alls i hanteringen av det här enskilda dokumentet, utan det har hanterats på säkerhetsorganisationen på Regeringskansliet. Jag kan inte … Det är svårt att spekulera.

Jan Riise (MP): Det är precis som mina kollegor i oppositionen har sagt väldigt svårt att diskutera ett stort ärende genom en liten skärva, men jag ska ändå försöka lägga någon liten aspekt på det.

Vi har alla råkat ut för ”det är många som ringer just nu, går det bra att vänta?” Det är okej i många sammanhang, men när det alltid blir på det viset börjar man bli lite irriterad. Jag måste erkänna att jag inte kände till att det över huvud taget förekom i riksdagen och regeringen. Jag har i Europasammanhang skrutit lite grann om svensk förmåga att snabbt lämna ut handlingar och fått avundsjuka blickar från Europeiska ombudsmannen med flera.

Jag blev väldigt förvånad när jag hörde att det har tagit så förskräckligt lång tid att leverera på enkla förfrågningar, inte minst mot bakgrund av att detta utskott beviljar utgiftsområde 1 och att medlen och resurserna till Regeringskansliet inte direkt har minskat under de år som har varit. Det borde

alltså finnas resurser att hantera den här typen av uppenbart demokratiska frågor.

Men när vi ändå är där nämnde du att ni har tagit fram en del material och haft någon utbildningsaktivitet för alla. Vad har ni för erfarenheter av det som har gjorts hittills? Hur har det uppfattats av den grupp anställda som är involverade i detta?

Johan Stuart: Gällande de insatser som gjordes på NSR-kansliet har jag själv följt upp dem för att se till att man känner att man har den kunskap och de verktyg som behövs för att kunna hantera utlämnandeärenden skyndsamt. Det har också handlat om att se till att den uppbyggnad som skedde under tiden för det aktuella ärendet har skett. När det gäller den e-utbildning som har tagits fram för hela Regeringskansliet har jag ingen djupare insyn i hur många som har gått den, men här fanns ett bredare behov för att fler skulle kunna få ännu mer kunskap. Men gällande just NSR har jag själv följt upp, och min uppfattning enligt den återkoppling jag har fått är att det har fungerat väl.

Jan Riise (MP): Jag avstår från följdfråga och ser om det blir möjligt att återkomma senare.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, statssekreteraren, för redogörelsen och svaren!

Låt mig först kommentera det ledamoten Peter Hedberg sa om Landerholmaffären. Jag vill tydliggöra att utskottet enligt praxis inte behandlar händelser där det pågår en rättsprocess.

Jag förstår att det finns politiskt intresse av att göra på ett annat sätt, men att politisera utskottets arbete är inte en väg som vi skulle vilja gå.

Nu till det här fallet. Du har berättat hur ni reagerade efter allt som inträffade, det vill säga när olyckan var framme reagerade man. Ni gjorde ganska många saker som jag är väldigt glad över att ni gjorde, men hur kan man förklara att man var tvungen att vänta tills olyckan var framme för att göra saker som nu verkar ganska självklara?

Johan Stuart: Om jag tittar över den tid jag kan överblicka i en lite mer finstämmig del skulle jag säga att det generellt sett har fungerat väldigt väl inom Regeringskansliet med den här sortens frågor. Det förklarar inte alls att det här speciella fallet, som också hade speciella omständigheter, inte sköttes inom den tidsmarginal som ska ske.

Men varför vi kanske inte inledde med att göra de här e-utbildningarna, som gällde generellt och så vidare för hela Regeringskansliet, är nog att uppfattningen, upplevelsen, före den här händelsen är att det har fungerat ganska väl.

Mauricio Rojas (L): Det har fungerat ganska väl, säger statssekreteraren, och nu gör man saker som pekar på att det fanns brister. Man anställer folk, och man gör utbildningar och mycket annat. Hur rimmar att det fungerade ganska väl med att man behövde göra så mycket som man har gjort?

Johan Stuart: Tittar man just på frågan om anställningar var det ju, som vi har beskrivit, ett kansli under uppbyggnad. Så där var ju … De var ju så att säga inte färdigrekryterade eller färdiganställda, så just det kansliet …

Tittar man på det generella har vi sett en kraftig ökning av antalet inkommande utlämnandeärenden till Regeringskansliet över de senaste åren. Det är klart att med en kraftig ökning kan ju tyvärr också risken ibland öka för att den här sortens händelser sker, även om det är något vi arbetar dagligen för att undvika.

Ordföranden: Då lämnar jag över för en ny runda, och vi börjar återigen med Socialdemokraterna.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Konstitutionsutskottets utfrågningar syftar kanske inte primärt till att fylla ut SVT:s tablå, utan de fyller betydligt viktigare funktioner.

Dels är det naturligtvis en viktig del i vårt granskningsarbete att vi har möjlighet att ställa frågor direkt till personer som är av intresse för granskningsärendet. Det ger också en möjlighet för de personerna att förklara, redogöra och hjälpa oss och kanske också sig själva att tydliggöra det som varit otydligt i de skriftliga svaren och som då kan klargöras här.

Utifrån det vi nu granskar är just transparens också viktigt vad gäller de här utfrågningarna. De är offentliga. För den sakens skull känner jag ändå ett behov, med anledning av det som sades nyss. Det som oppositionen har krävt är alltså inte att få granska det som är föremål för en rättsprocess. Det som oppositionen har krävt är att opolitiska tjänstemän ska få göra en bedömning av vad som eventuellt skulle kunna vara möjligt att granska och särskilja från rättsprocessen. Det är det enda.

Med detta sagt vill jag gå vidare till det som vi kan kalla en detaljfråga. Det gäller just själva formen för skadebedömningar och vad det egentligen är för något. Eftersom det ändå finns ett visst medialt intresse för det här ärendet och det kanske finns en del som tittar på den här sändningen skulle jag för deras skull men också för min egen del och kanske även för stora delar av utskottet vilja fråga lite om vilken status och funktion en sådan skadebedömning egentligen har.

För vem tas den fram? Vilka ska få ta del av den? Och vad förväntas de göra med det som framkommer i skadebedömningen?

Jag kan förtydliga, om statssekreteraren vill. Det är ett internt arbetsmaterial i 673 dagar tills det görs en begäran om att få ut den här handlingen, och då görs en förnyad bedömning av de tryckfrihetsrättsliga aspekterna. Men vilken funktion har skadebedömningen? Alltså, vem förväntas ta del av den och reagera på den? Då menar jag inte specifikt den här, utan jag tänker generellt när det tas fram en skadebedömning.

Johan Stuart: Utifrån ett generellt perspektiv är det ju så att när säkerhetsavdelningen eller säkerhetsorganisationen får reda på något som de upplever att de vill titta djupare på är det de som initierar ett sådant arbete.

Sedan kan det, utifrån ett generellt perspektiv, leda till ingen åtgärd eller stora åtgärder. Det beror helt och hållet på både händelsen och vad de kommer fram till. Därför är det också, utifrån ett generellt perspektiv, väldigt varierande vilka som tar del av en sådan rapport, såklart beroende på vad den landar i.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tackar för svaret. Jag håller mig generell igen och ställer följande fråga, i så fall, för att inte vara … Jag förstår att ärendena kan variera både i omfattning och i allvarsgrad. Förekommer det då att vissa skadebedömningar kräver politisk handpåläggning, alltså att den politiska nivån blir informerad och förväntas agera med anledning av innehållet i dem?

Johan Stuart: Just ordet handpåläggning vet jag inte om jag vill lägga, men alltså, att det över tid har varit så att politiska ledningar i Regeringskansliet i olika ärenden, vid olika tillfällen, vid olika händelser har informerats.

Sedan är jag inte säker på vissa av de andra orden som du hade i din fråga, vad man exakt lägger för värdering i dem. Men att många regeringar över tid, vid olika tillfällen när det har hänt saker, har informerats – så är det, ja.

Peter Hedberg (S): Jag tackar för svaret.

Ordföranden: Det finns inga ytterligare frågor från Sverigedemokraterna eller Moderaterna. Då går vi till Vänsterpartiet.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Utöver den kritik som JO meddelade i det utlämnandeärende som gällde Dagens Nyheter var det också ett annat kritikärende från JO mot Regeringskansliet som gällde en journalist på SVT som hade begärt ut e-postloggar, där e-posten brinner inne för varje dag som går.

Förlåt, jag har det här utskrivet, ursäkta! Det finns kanske inte med i våra handlingar, men jag tar för givet att ni ändå känner till det på något sätt, att Regeringskansliet fick kritik i två JO-ärenden samma dag förra året, den 23 december, där den här journalisten begärde ut och fick reda på, som sagt, att e-postloggarna lagras i 14 lagar och sedan gallras och när det då … Ju längre tiden dröjer, desto mer av e-postloggarna försvinner från vad man kanske har begärt ut.

Jag tyckte bara att det var intressant, för det kan ju vara ett skäl till att man fördröjer sitt utlämnande, om man inte vill lämna ut de e-postloggar som kanske skulle kunna vara känsliga för medial granskning.

Jag skulle ändå vilja höra lite grann Johan Stuarts tankar kring hur det kommer sig att vid just det här olyckliga tillfället, när DN fick för sig att först begära ut handlingarna offentligt, eller vad man ska säga, och sedan på ett anonymt sätt.

Just den gången, om det nu fungerar så himla väl som svaret var till Mauricio Rojas tidigare, hur kommer det sig ändå att just det här speciella tillfället, då DN fick för sig att testa att begära ut anonymt, gick det så smidigt när alla fall ska behandlas lika. Det framstår lite grann som att man har blivit tagen med fingrarna i syltburken.

Johan Stuart: Det generella som jag svarade på Liberalernas fråga tycker jag fortfarande gäller. Att det i det här enskilda fallet inte har fungerat väl har Regeringskansliet svarat både JO och utskottet. Det är ingenting vi så att säga inte delar.

Tittar man sedan på just de här två handlingarna eller de två utlämnandena och om man tittar på det svar som jag gav till dig i första var det att lika ärenden ska behandlas lika. Alla ärenden kan inte behandlas lika eftersom alla ärenden skiljer sig väldigt mycket åt i omfattning, tid och så vidare, men lika ärenden ska behandlas lika.

Det utlämnande som DN initialt gjorde och det som Simon gjorde skilde sig till vissa delar åt, och det kan vara en del. Med detta sagt: Den tidsåtgång som gick åt för Dagens Nyheter är ingenting som är så att säga … Där har vi redan beklagat och delar att det tog för lång tid.

Jessica Wetterling (V): Så det var alltså bara en olycklig slump?

Jag har en till fråga. Den rör det som framför allt Peter Hedberg har varit inne på, nämligen att det tog 673 dagar innan dokumentet med skadebedömningen var färdigställt och därmed diarieförde. Har Johan Stuart någon tanke kring hur många fler dokument det är som är ofärdigställda och som har legat ofärdigställda någonstans i cyberspace eller någon annanstans i 673 dagar – eller längre, för den delen?

Johan Stuart: Nej.

Ordföranden: Malin Björk från Centerpartiet har inga frågor i detta läge.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har ingen mer fråga.

Jan Riise (MP): Inga fler frågor här heller.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Jag skulle vilja att statssekreteraren förklarar – kanske inte för oss men för dem som tittar eller följer det här – vad ofärdigställda dokument är. Jag tror inte att det är självklart för alla.

Johan Stuart: Definitionen är egentligen ett dokument som inte har fått sin fullständiga utformning. Då är det ofullständigt.

Ordföranden: Jag har några uppföljande reflektioner. Jag kan konstatera att Johan Stuart ganska ofta i svaren på frågorna säger att han inte har varit djupare inne i detta eller inte har kunskap om det. Givet digniteten av detta ärende, inte minst i medier, och intresset som har funnits omkring det här måste jag ändå fråga hur det kommer sig att han inte inför denna utfrågning har sett till att ha djupa kunskaper i det här ärendet. Finns det något skäl till det?

Jag har också en fråga som jag tror att Johan Stuart har svarat på, men jag vill ändå ha ett förtydligande. Jag konstaterar att Gunnar Strömmer i en interpellationsdebatt kopplad till de JO-granskningar som gjordes och den kritik som JO framförde sa följande: När det gäller den del som rör Regeringskansliet i övrigt, och som granskas av JO, tycker jag att det är viktigt att understryka att det vidgåtts att det trots dessa omständigheter borde ha

hanterats mer skyndsamt. Detta gäller förstås även statsministern och hans statssekreterare. Delar Johan Stuart den bedömningen?

Jag har även en slutgiltig fråga som handlar om uppgifter i medier. I en artikel i Dagens Nyheter den 9 november skriver man att man uppfattar det som att förhalningen, enligt artikeln, var så anmärkningsvärd att det framstod som att granskningen rent av motarbetades. Vill du ge en kommentar till det?

Johan Stuart: Jag har inget annat svar än att jag inte har djupare kunskap i de olika enskilda ärenden som har hanterats av olika tjänstemän. Jag har inte suttit och frågat ut dem om exakt vad som har hänt eller vad som har legat till grund för detta. Utifrån den mängd utlämnandeärenden som sker med koppling till allmänhet, journalister och andra skulle det behövas väldigt många av mig om jag skulle behöva sättas in i varje enskilt ärende. Jag har inte haft den möjligheten.

Som jag tycker att jag har belyst flera gånger, och som Regeringskansliet har belyst i svaret till både JO och konstitutionsutskottet, delar vi bedömningen att de här ärendena skulle ha hanterats mer skyndsamt. Det finns inget annat svar.

Det mediala – jag vet inte om det var ett citat eller generella synpunkter från någon journalist – har jag ingen djupare insyn i. Det finns ingen aktiv fördröjning, men vad som gäller här har jag ingen djupare insyn i.

Ordföranden: Med det tackar jag Johan Stuart för att han har medverkat och gett sin syn på de här frågorna. Jag tackar utskottets ledamöter för frågor och Stuart för svar.

Bilaga B9 Justitieminister Gunnar Strömmer

Tisdagen den 31 mars 2026

Granskningsärende 43 – Regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet (se avsnitt 2.11)

Ordföranden: Klockan är elva, och vi återupptar konstitutionsutskottets sammanträde. Vi har en offentlig utfrågning med Gunnar Strömmer om regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet, ärende G43.

Jag kommer först att ge ordet till Gunnar Strömmer för en liten inledning i ärendet, och därefter kommer jag att lämna över till utskottets ledamöter för frågor. Varmt välkommen, Gunnar Strömmer, med medarbetare! Ordet är ditt, var så god!

Gunnar Strömmer: Fru ordförande och ärade ledamöter! Tack för möjligheten att komma hit i dag och svara på utskottets frågor! Bredvid mig sitter Mattias Larsson, som är rättschef i Justitiedepartementet.

När vi tog över regeringsmakten hösten 2022 pekade alla kurvor åt fel håll. Det dödliga skjutvapenvåldet kopplat till gängen hade mer än tredubblats mellan 2012 och 2022, och 2022 blev ett mörkt rekordår med 62 dödliga skjutningar. Den kriminella ekonomin hade vuxit till att omsätta hundratals miljarder årligen. De kriminella nätverken hade infiltrerat allt större delar av den offentliga förvaltningen, och gängens rekrytering av barn hade tryckts allt längre ned i åldrarna.

Detta skedde samtidigt som Sverige helt uppenbart inte hade rustats för att möta den här utvecklingen. Polisen och andra brottsbekämpande myndigheter hade otillräckliga resurser och ineffektiva verktyg. Straffen återspeglade inte brottslighetens allvar och skyddade inte samhället mot livsfarligt våld. Utbyggnaden av kriminalvården var eftersatt.

Vi tog alltså över det politiska ansvaret i ett läge där den organiserade brottsligheten hade blivit systemhotande. Det fanns akuta hot om livsfarligt våld, och läget fordrade genomgripande reformer och ett högt tempo.

På tre år har vi halverat det dödliga gängvåldet. Brottsförebyggande rådet, Brå, släpper i dag en rapport som visar att antalet konstaterade fall av dödligt våld 2025 var det lägsta sedan 2012. Men som den senaste veckan har visat på ett mycket brutalt sätt har gängen fortfarande ett stort våldskapital, och risken för nya våldsdåd är hög. Fyra unga personer mördades i nya skjutningar, och flera tonåringar finns bland dem som har gripits misstänkta för brotten.

Nu säger jag inte det här för att i utskottet ta partipolitiska poänger utan för att beskriva det allvarliga säkerhetsläge som är grunden till varför vi gör det vi gör och varför vi gör det i ett relativt högt tempo. Dagens ärende här i utskottet tar ju sikte på regeringens hantering av beredningskrav, utredningar och remisser, och i anmälan lyfts särskilt några av de stora reformer av straffen som regeringen nu genomför.

Av regeringsformen framgår att det vid beredning av regeringsärenden ska inhämtas upplysningar och yttranden från myndigheter och kommuner när de är berörda. Även sammanslutningar och enskilda ska ges möjlighet att yttra sig. Vad som krävs för att beredningskravet ska vara uppfyllt kan variera stort mellan olika ärenden.

När det gäller lagstiftningsärenden bereds de oftast på det sättet att regeringen ger en utredning i form av en kommitté eller särskild utredare i uppdrag att se på vissa frågor och lämna lagförslag. Hur lång tid som utredningen får till sitt förfogande beror bland annat på uppdragets omfattning och komplexiteten men också till exempel på hur många sekreterare som utredningen får.

Förslagen från utredningen remitteras sedan till berörda myndigheter, kommuner och sammanslutningar. Det händer också att lagförslag tas fram internt på departementen och sedan remitteras. Enligt konstitutionell praxis bör remisstiden som utgångspunkt inte vara kortare än tre månader. Däremot kan det i ett enskilt ärende vara nödvändigt med såväl kortare som längre remisstid. Vad som är lämpligt måste avgöras i det enskilda fallet, bland annat utifrån hur angelägen frågan är och också förslagets omfattning, komplexitet och beskaffenhet i övrigt.

Man kan alltså säga att vår svenska tradition är präglad av gedigna beslutsprocesser där förslag bereds noggrant för att säkerställa hög kvalitet. Men som också konstitutionsutskottet har konstaterat tidigare finns det samtidigt utrymme för flexibilitet och en möjlighet att anpassa rutinerna för brådskande fall. Den flexibiliteten har goda skäl för sig, för om vi inte kan arbeta effektivt när situationen kräver det finns det risk att det politiska beslutsfattandet halkar efter och inte förmår agera resolut mot allvarliga och brådskande samhällsproblem.

Fru ordförande! Eftersom regeringens reformer av straffen är i fokus i det här ärendet vill jag också gärna säga någonting om de förslag som nu diskuteras.

Alldeles för länge har svensk straffrätt tagit för stor hänsyn till gärningsmannens intressen. För brottsoffer kan straffet upplevas som ett hån jämfört med den skada och den kränkning de drabbats av, och för samhället innebär det att farliga personer efter alltför kort tid släpps ut på gatorna igen och kan begå nya brott. Det handlar om den organiserade kriminaliteten men också om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp mot barn och annan allvarlig brottslighet. Systemet har som helhet värnat gärningsmannen snarare än brottsoffren och samhällsskyddet.

Det är därför vi vill se strängare straff och rättvisare påföljder – för att öka brottsoffers upprättelse och stärka samhällsskyddet. Det här är en omläggning av politiken som har debatterats inte minst här i huset och drivits av flera partier under lång tid. I det senaste valet gav en majoritet av väljarna oss ett mandat att genomföra stora reformer, och vi startade det arbetet så snart regeringen hade tillträtt. Flera redan pågående utredningar fick tilläggsdirektiv

som förtydligade och kompletterade uppdragen, och flera helt nya utredningar tillsattes.

De flesta av Justitiedepartementets lagstiftningsprojekt under mandatperioden har hanterats i sedvanlig lagstiftningstakt, men mot bakgrund av det allvarliga säkerhetsläget har vissa lagstiftningsprojekt drivits framåt i ett högre tempo. Det gäller bland annat det som tas upp här i dag, det vill säga den stora straffreformen och påföljdsgreppet rörande barn och unga.

Vi har brutit ned arbetet i flera olika delar som sedan har fördelats på olika utredare. Om vi i stället hade hanterat alla frågor inom ramen för en och samma utredningsprocess hade det enligt regeringens bedömning lett till att inga förändringar hade kommit på plats under den här mandatperioden och troligen inte ens under nästa.

Vi har noga övervägt hur uppdragen ska avgränsas, och sedan har vi uppmanat utredarna att samråda med varandra under utredningstidens gång. Dessutom har Regeringskansliet bidragit med sakkunniga till utredningarnas expertgrupper för att också på det viset underlätta arbetet med gemensamma frågeställningar. Sammantaget har vi alltså från regeringens sida sörjt för att det finns en helhet som hänger ihop.

Jag har ändå viss förståelse för synpunkten att det kan vara svårt exempelvis för en remissinstans att överblicka helheten. Men med tanke på hur omfattande och komplexa förslagen är menar jag att det hade varit på det sättet även om alla delfrågor hade behandlats tillsammans.

När det gäller den stora straffreformen fick nuvarande rikspolischefen Petra Lundh i juli 2023 i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna och reformera systemet med påföljder. Efter ungefär två år, i juni 2025, överlämnade hon betänkandet En straffreform. Det här var ett stort och komplicerat uppdrag, och därför gavs det också till en av landets mest erfarna och skickliga utredare. Hon biträddes dessutom av fem heltidsarbetande sekreterare, till skillnad från det vanliga upplägget med en till två sekreterare.

Utredningens förslag remitterades sedan till 127 remissinstanser med en remisstid på fyra månader. Det bedömdes vara en rimlig svarstid utifrån förslagens omfattning. Nästan alla remissinstanser svarade, och många lämnade omfattande och detaljerade svar.

De här förslagen fick blandad kritik, viss av mer teknisk karaktär och annan av mer principiell karaktär. En central del i kritiken från många instanser är att man invänder mot den generella höjning av repressionsnivån som de här förslagen innebär. Men hur höga straffen ska vara i ett samhälle är ytterst en politisk och värderingsmässig bedömning, och i den delen håller vi helt enkelt inte med de remissinstanser som har varit kritiska, utan vi anser att skärpta straff är både önskvärda och nödvändiga. Det handlar i grunden om rättvisa men också om att farliga personer inte kan begå nya brott när de är inlåsta i fängelse.

På grund av de här skälen valde regeringen till att börja med att gå vidare med delar av utredningsförslagen och först lägga fram dem i en lagrådsremiss som hade namnet Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta

straffskalor. Utifrån remissynpunkterna har vi däremot förtydligat och förbättrat flera av lagförslagen, till exempel genom att precisera tillämpningsområdet för olika bestämmelser i ljuset av synpunkter som kom fram i remissrundan.

Inom Regeringskansliet har arbetet sedan effektiviserats genom att betydligt fler tjänstemän arbetar med respektive lagstiftningsärende jämfört med vad som har varit fallet tidigare. Det här har gjort att vi redan till sommaren kommer att kunna ha på plats viktiga förslag för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten, såsom skärpta straffskalor och dubbla straff för gängkriminella. Det innebär bland annat att upp till tredubbla straff kommer att kunna dömas ut för de allvarligaste fallen av rekrytering av barn till gängen. Det är rättvist sett till den stora skada som brottsligheten innebär, och under tiden i fängelse kan de dömda varken begå nya våldsdåd eller rekrytera nya barn.

Det för mig vidare till frågan om barn och unga som begår brott. Sommaren 2023 tillsattes Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare. Den här utredningen leddes av Gunnel Lindberg, en mycket erfaren utredare och ordförande i Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Hon hade under större delen av utredningstiden två sekreterare, och hon överlämnade sitt delbetänkande i juni 2024 och sitt slutbetänkande i januari 2025. Respektive betänkande remitterades under cirka tre månader till ett stort antal remissinstanser, och många remissinstanser lämnade omfattande och utförliga svar.

Eftersom vi ser att barn så unga som 13 år begår allvarliga brott remitterade Justitiedepartementet under hösten 2025 ett utkast till lagrådsremiss med förslag om att tillfälligt sänka straffbarhetsåldern till 13 år för brott såsom mord och mordförsök. Förslagen i det här utkastet var i övrigt huvudsakligen desamma som utredningens förslag, och remisstiden kunde därför hållas till sju veckor. Remissen skickades dessutom till i stort samma remissinstanser som hade svarat på utredningens betänkanden, och även här var svarsfrekvensen mycket hög.

Remissutfallet utvärderades noggrant, och flera justeringar har gjorts med anledning av remissinstansernas synpunkter i det förslag som regeringen har valt att gå vidare med. Vissa ändringar är mer substantiella, till exempel valet att inte gå vidare med förslaget om att införa en ny påföljd – utvidgad ungdomsövervakning – efter synpunkter från bland annat rättsväsendet. Vissa andra ändringar är av mer praktisk men ändå betydelsefull karaktär, till exempel rörande snittet mellan å ena sidan den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott och å andra sidan bevistalan för mindre allvarliga brott. Precis som med de förslag som Straffreformutredningen lämnade har flera tjänstemän i Justitiedepartementet arbetat vidare med de här förslagen.

Eftersom just sänkningen av straffbarhetsåldern lyfts i anmälan tänkte jag bara kommentera det något lite mer utförligt.

Förra året var 52 barn under 15 år involverade i rättsliga prövningar för mord och mordförsök, bland dessa 14-åringar men även 13-åringar. Det är

ofattbart, och det är uppenbart att vi med dagens system varken lyckas ge brottsoffer upprättelse, skydda samhället mot livsfarligt våld eller hjälpa barnen att lämna en destruktiv bana.

Kritiken från remissinstanserna var omfattande mot förslaget att sänka straffbarhetsåldern. Men faktum är likafullt att vi befinner oss i ett närmast unikt läge, med en digitaliserad rekrytering till morduppdrag och en grov brottslighet som tränger allt längre ned i åldrarna. Det finns begränsat med forskning på hur man mest framgångsrikt bryter en sådan utveckling. Däremot vet vi med säkerhet att det som vi gjort hittills inte har fungerat.

Genom att sänka straffbarhetsåldern och tidsbegränsa regleringen kan vi hantera ett akut läge samtidigt som det sociala systemet får en chans att komma i kapp och fokusera mer på förebyggande insatser. Vi kan som samhälle samtidigt bygga upp en egen kunskap och erfarenhet som ger underlag för senare beslut om vägen framåt. Det är enligt min mening ett ansvarsfullt sätt att hantera ett akut läge med livsfarligt våld.

Under senare tid har även Lagrådet yttrat sig över förslagen i de här båda lagrådsremisserna, alltså både den stora straffreformen och reformen avseende barn och unga, och i stora delar avstyrkt dem. Lagrådet har synpunkter på både beredningen av och innehållet i förslagen. Vi håller för närvarande på att analysera de här yttrandena, och vi överväger hur vi ska gå vidare. Vår bedömning är att hanteringen av utrednings- och remissförfarandena i de här ärendena väl ligger inom ramen för beredningskravet.

Fru ordförande! Jag vill avsluta där jag började. 2022 pekade alla kurvor åt fel håll, men de senaste tre åren har flera kurvor vänt. Det dödliga gängvåldet har halverats sedan 2022. Enligt Brå nådde vi 2025 den lägsta nivån av dödligt våld sedan 2012. Polisen förhindrar avsevärt fler grova våldsbrott än tidigare. Uppklaringen av det grövsta våldet har ökat markant. Det har visat sig att nya resurser, verktyg, straff och arbetssätt biter, och det högre reformtempot är en viktig del av den förflyttningen.

Vi är på rätt väg men långt ifrån framme. Att det dödliga skjutvapenvåldet har halverats innebär trots allt att hälften finns kvar, och för mig leder det till en tydlig slutsats: Vi får nu inte vika en tum från den inslagna vägen, och det är heller inte läge att sakta ned.

Med det är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack så mycket! Jag börjar med att konstatera att konstitutionsutskottet inte granskar politiken, utan vi granskar i det här fallet regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet.

Jag kommer nu att lämna över för frågor, och jag kommer att börja med att lämna frågan till anmälande parti för att sedan gå över till att lämna frågan vidare till partier i storleksordning. Anmälande parti är Miljöpartiet.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack för inledningen, justitieministern!

Det är vi i Miljöpartiet som har skrivit den här anmälan till KU, någon dag innan årets tidsfrist för anmälningar gick ut. Den är lite annorlunda än andra. Många KU-anmälningar handlar ju om specifika händelser – någon minister

har sagt si eller gjort så eller inte gjort något alls, vilket också förekommer. Det handlar om vår granskning av detta, som är viktigt, och jag återkommer till det.

Den här anmälningen är något annat – den är mer baserad på, ja, delvis magkänsla men också debattinlägg från kloka personer om ett tillstånd eller sätt att arbeta som för all del gör det svårt för oss i opposition att arbeta men som framför allt gör det svårt för väljarna att kunna ha en överblick över vad som sker.

Nu ska vi inte diskutera det politiska, utan jag är alltså ute efter, precis som ordföranden sa här, beredningskravet och processerna i detta. Det handlar ju på något vis ytterst om ett försvar för det svenska utredningsväsendet och det sätt vi har att stifta lagar, som justitieministern mycket väl gick igenom inledningsvis. Jag kan hoppa över det. Men det handlar ju om reella möjligheter för partier och civilsamhälle att lämna synpunkter under arbetets gång och med remisser och slutligen också med ett språk som är tillräckligt precist för att uttrycka det regeringen vill åstadkomma och som har den precisionen att Lagrådet – några av landets främsta jurister – också kan säga att det kommer att fungera.

Jag hade ett par korta exempel. Det första var beredningen av visitationszonerna, eller förslaget om visitationszoner, där ministern mycket riktigt påpekade att det har funnits utredningar som har gått ut på korta remisser när man har ansett att det har varit viktigt. I det här fallet var det fem veckor över jul och nyår 2023/24. Flera remissinstanser påpekade mycket riktigt att den tiden var alltför kort för att kunna lämna ett genomarbetat svar. Och då ska det sägas att den lagstiftningen sedan trädde i kraft den 25 april, alltså ytterligare bara tre månader efter att remisstiden hade gått ut.

Ett annat exempel som inte är färdigbehandlat än är det här om sänkt straffbarhetsålder, som justitieministern talade om. Beslutet är försenat och väntas någonstans runt den 1 juni. Det har ju ifrågasatts från många håll. Tunga remissinstanser avvisar förslaget helt. Jag återkommer strax till detta.

Det finns ett par exempel till i vår anmälan, men sammanfattningsvis handlar det ju om beredningskravet så som det uttrycks i grundlagen, och i en vidare bemärkelse handlar det om hur vi ser på demokrati.

Det finns de som menar att det är majoritetens rätt att fatta beslut. Jag vet inte om jag har hört justitieministern säga just så, men det finns … Bland annat från regeringens samarbetsparti Sverigedemokraterna har jag uppfattat flera gånger att hälften plus en automatiskt innebär en rätt eller ett mandat att fatta beslut. Jag vill minnas att även justitieministern nämnde begreppet mandat här från 2022. Men det kanske inte är så enkelt. Det vi har är vad som kallas en liberal demokrati, som ju innefattar mycket, mycket mer än att rösta på valdagen. Det handlar om skydd för minoriteter, om rätten till utbildning och yttrandefrihet och om rättsstatens principer.

Det är det här jag gärna skulle vilja få en lite närmare utläggning om från justitieministern. Jag lämnar sedan med stort förtroende en del, misstänker jag, mer direkta frågor till mina kollegor. Jag kanske återkommer med någon

följdfråga senare. Men jag skulle gärna vilja ha den här synen på … Är detta … Den typ av demokrati vi har i Sverige, där det finns det här som jag sa: rättsstatens principer, skyddet för minoriteter, rätten till utbildning och yttrandefrihet – klarar den sig verkligen med 50,001 procent? Ger det tillräckligt mandat för att ändra de förutsättningarna? Tusen tack!

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Tack, Jan Riise, för naturligtvis en väldigt viktig fråga i en demokratisk rättsstat som den svenska! Jag vill gärna utveckla hur jag ser på vår demokrati och vår demokratiska rättsstat.

Länge i Sverige fanns det ju en föreställning – om vi går tillbaka 50 år i tiden; vi kanske inte behöver gå så långt tillbaka i tiden heller – att demokrati var entydigt liktydigt med folksuveränitet. Det vill säga att 50 procent eller 51 procent av befolkningen kunde i princip göra vad den ville, oavsett vad 49 procent eller för den delen en mindre minoritet hade för uppfattningar om olika saker. På det sättet kan man ju säga att Sverige har mognat i sin syn på vad en demokrati och en demokratisk rättsstat innebär för någonting.

En väldigt väsentlig sak i det är ju att vi numera har ett fri- och rättighetsskydd som faktiskt är möjligt för var och en att få prövat, också ytterst i domstol. Det är inte bara skrivet som en sorts ska vi säga arbetsbeskrivning till lagstiftaren, utan det ger ytterst rättigheter som var och en kan utkräva mot staten eller mot kommunen i en domstol. Det är naturligtvis ett oerhört framsteg.

Det går inte att komma runt betydelsen av det svenska EU-inträdet i det hänseendet att Europakonventionen blev svensk lag och därmed så att säga bestämmelser som kunde användas av enskilda i svenska domstolar. Det går heller inte, tycker jag, att bortse från att det i sig blev en ska vi säga katalysator också för att uppgradera vår egen regeringsform och betydelsen av den, inte minst för enskilda i relation till fri- och rättighetsskyddet, det andra kapitlet i regeringsformen, men också i andra avseenden.

Ett väldigt viktigt uttryck för det under den här mandatperioden är ju den stora reform som sker när det gäller domstolarnas oberoende, där vi nu med väldigt breda majoriteter här i riksdagen lägger fram en reform vad gäller så att säga stärkt oberoende för domstolarna som är … jamen, vad ska vi säga … främst, skulle jag säga, i … också så att säga bland västerländska demokratier. En sådan reform hade inte varit möjlig, skulle jag säga, ens för 10 eller 15 år sedan. Men det säger någonting om att vi har så att säga förflyttat oss.

Det andra är: Hur ska man då se på majoritetsbeslut i det ljuset? Då tycker jag det är uppenbart att … Det handlar ju också om vilka frågor vi talar om.

Jag menar, den ultimata ramen är ju förstås fri- och rättighetsskyddet. Riksdagen kan inte … eller kan och kan; riksdagen kan naturligtvis fatta ett beslut om en lagstiftning som strider mot regeringsformen, men då får inte domstolar eller myndigheter använda den lagstiftningen. Så man kan ändå säga att det finns ett … Det är ju en väldigt stark begränsning. Om riksdagen väljer att så att säga bryta mot grundlagen kommer den lagstiftningen inte att kunna tillämpas i praktiken. Och i praktiken ägnar sig ju inte heller riksdagen åt det.

Och det vill jag understryka att vi kan ha olika uppfattningar om det sakpolitiska innehållet i de reformer som förvisso inte ska diskuteras inom … i den här granskningen i dag. Det ligger ju i demokratins natur att vi har olika uppfattningar om det. Men det är ju inte så att exempelvis säkerhetszonerna som nämndes av Jan Riise bedömdes stå i strid med fri- och rättighetsskyddet i regeringsformen eller bryta mot Europakonventionen för mänskliga rättigheter, utan det var en reform där man kan ha olika uppfattningar i en demokrati men där naturligtvis en majoritet i riksdagen har rätt att fatta beslut.

Trots allt får man nog ändå säga att de flesta beslut här i huset fattas genom majoritetsbeslut. Det är ju en väldigt rimlig ordning, för det är klart att i andra änden är det naturligtvis så att vi skulle få stora problem som en demokratisk rättsstat om inte en majoritet av väljarna, deras uppfattningar och deras värderingar skulle få genomslag i de beslut som fattas här i riksdagen.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att ta del av vad forskningen har att säga, exempelvis vad expertisen säger i olika lagstiftningsärenden. Men vi lever trots allt i en demokrati där folkets valda representanter ytterst måste ta ansvar och fatta beslut. Vi lever inte i en teknokrati med expertstyre, och det är ju en oerhört viktig demokratisk fråga.

Jag kan väl, om jag nu ändå får säga det, ibland tycka – apropå att Jan Riise hänvisade till debattinlägg och lite magkänsla som en bakgrund till den här anmälan – att en del av den debatt som förs om demokrati och demokratisk rättsstat i relation till de här lagstiftningsärendena men också andra ibland kan bli lite grunda från demokratisk synpunkt. Jag är en väldigt varm anhängare av en demokratisk rättsstat och konstitutionell granskning. Men jag är också en väldigt varm anhängare av att folket i demokratiska val trots allt som huvudutgångspunkt ska kunna ge en riktning till politikens innehåll. Och det gäller på straffrättens område precis som på andra områden.

Får jag bara säga kort angående de här säkerhetszonerna … Det är helt riktigt; det är ju ett av exemplen på beslut som har fattats i ett högt tempo under den här mandatperioden. Då vill jag också bara påminna om bakgrunden till det.

Vi befann oss ju då … Då hade vi med oss den här erfarenheten av 62 dödsskjutningar 2022. Danmark hade 4, Norge 4 och Finland 2. Det var ett extremt läge, och vi var mitt inne i väldigt destruktiva våldsspiraler. Behovet av nya – och av brottsbekämpningen efterfrågade – verktyg var väldigt stort.

Det visade sig också att det här verktyget kunde sättas in mot just sådana våldsspiraler i Södertälje, Norrköping, Eskilstuna och så vidare. Så där menar jag att behovet av skyndsamhet i ett akut läge, när det handlar om att ge brottsbekämpningen nya verktyg för att stoppa livsfarligt våld, motiverade att vi där hade ett högre tempo än vad vi har vanligtvis i lagstiftningsärenden.

Ordföranden: Tack så mycket! Innan jag går vidare måste jag konstatera att det har gått ungefär hälften av den tid som vi har avsatt för, eller beräknat för, det här. Klockan 12 är det arbetsplenum; det innebär att vi inte kan dra över tiden. Så även om alla är, och det är väl alldeles underbart att alla är, väldigt besjälade av de här frågorna så … Bara så att alla är medvetna om

förutsättningarna: Hinner vi inte färdigt kommer vi att behöva kalla om. Det är upp till både frågeställarna och statsrådet att förhålla sig till huruvida de vill bli klara eller inte klara i dag, gemensamt.

Jan Riise (MP): Tack för svaren! Med det sagt tänker jag att jag lämnar lite utrymme för mina kollegor här och återkommer om tid gives eller om vi får ytterligare ett tillfälle senare.

Per-Arne Håkansson (S): Jag har nu lyssnat på justitieminister Gunnar Strömmers beskrivning utifrån den anmälan som vi i dag har att fördjupa oss i. Man har begärt en granskning av regeringens hantering utrednings- och av remissförfarandet. Det är ändå det som frågan och ärendet handlar om.

Gunnar Strömmer framhåller sin bild. Som underlag finns också skriftväxling som vi haft med Regeringskansliet om rent specifika ärenden. Vi kan också hänvisa till konstitutionsutskottets tidigare granskningar, bland annat höstgranskningen 2021.

Då framhöll utskottet att det är viktigt att remissinstanser ges goda förutsättningar att komma med synpunkter. Man angav då tre månader som en huvudregel för att kunna göra ett kvalitetssäkrat arbete.

Utifrån detta ärende är det också ganska uppseendeväckande att två framstående oberoende myndighetsföreträdare, Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter, ganska nyligen i en debattartikel i Dagens Nyheter gick ut och varnade för att förtroendet för lagstiftningsprocessen riskerar att raseras när regeringen, som det beskrivs, på allt lösare grunder, som man uttryckte det, tar fram nya lagförslag.

Våra lagar byggs på allt svagare grunder, framhöll både Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter. De menade att när nya förslag tas fram saknas ofta systematiska konsekvensbedömningar utifrån mänskliga rättighets- och diskrimineringsperspektiv.

Jag lyssnade på Gunnar Strömmers resonemang här. Jag uppfattar det som att Gunnar Strömmer framhöll att det var en del kritik som han tog till sig. Han hänvisade till att det kanske finns begränsad forskning på en del ämnesområden som ni hade lagt fram förslag på.

Jag vill därför fråga Gunnar Strömmer hur han ser på allvaret i den kritik som ändå förts fram och om han i det perspektivet är beredd att ompröva arbetssättet för att säkerställa att kvaliteten i och tilliten till de förslag som tas fram är stark så att det håller över tid.

Gunnar Strömmer: Tack, Per-Arne Håkansson, för frågan.

Låt mig ändå börja där Per-Arne Håkansson började med vad konstitutionsutskottet har sagt vad gäller remisstider … att som utgångspunkt ska den inte understiga tre månader. Då vill jag understryka att det har den heller inte gjort i de tre ärenden som i varje fall varit kroken för det här ärendet.

Vad gäller säkerhetszonerna var det en kortare tid. Jag vill i och för sig säga att det är en väldig skillnad på ett så pass avgränsat förslag sakligt sett jämfört med en bred reform av hela brottsbalken, som varit föremål för utredning med mera när det gäller straffreformen.

Som utgångspunkt håller vi oss till det. Men vi tar också fasta på vad konstitutionsutskottet har sagt. I ett akut läge kan exempelvis ett krav på skyndsamhet också motivera avsteg från detta. Säkerhetszonerna som nämndes är ett sådant exempel, menar jag. Det andra är att jag kan tycka att den kritiken ibland blir lite svepande.

Jag kan ta ett annat exempel. Säkerhetszonerna var ett sådant exempel. Många andra exempel finns. Vi har tagit vissa frågor i det vi kallat för ett snabbspår utredningsmässigt. Inte sällan har det till exempel handlat om utredare som inte bara kan ägna 10–15 procent av sin tid till utredningen därför att de har ett annat jobb som huvudsaklig sysselsättning.

Vi har till exempel kunnat ta erfarna men pensionerade domare som kan ägna mycket mer tid åt ett sådant här ärende, eller för den delen sätta in en sekreterarresurs som i Straffreformutredningen. Det är klart att det spelar en väldigt stor roll om det är en, två eller fem sekreterare vad gäller möjligheten att föra ett projekt framåt på ett bra sätt.

Vad sedan gäller remissinstanserna gav jag uttryck för att jag har förståelse för att om man ska göra stora förändringar kan det naturligtvis vara svårt att överblicka helheten. Det gäller särskilt om man av andra skäl ändå bedömer att det lämpligaste sättet att hantera det är att inte ta allt i ett enda stort mastodontgrepp utan att ta det i väl utvalda delar men ändå skapa ett sammanhang genom hur man organiserar arbetet på andra sätt.

Jag kan bara konstatera att de remissinstanser vi har här svarar utförligt. De har också som i straffreformen ändå fått fyra månader på sig att utarbeta sina svar. Det är förstås ett oundgängligt inslag i lagstiftningsprocessen.

Jag menar också att vi kan visa på ett tydligt sätt hur vi hörsammar synpunkter som framkommer, inte minst när det gäller lagtekniska synpunkter, systematiska frågor, avgränsningar och tydliggöranden så att det kan fungera ännu bättre för rättstillämpningen. Det gäller även de ärenden som har diskuterats eller lyfts fram i anmälan.

Slutligen får jag bara säga när det gäller konsekvensbeskrivningarna att jag inte delar beskrivningen. Det görs förstås ordentliga konsekvensbeskrivningar i de utredningar som ligger till grund för den fortsatta beredningen av ärendena. Jag skulle säga att det i synnerhet gäller i relation till grundläggande mänskliga rättigheter. Jag tycker också att det är en konstitutionell förpliktelse att göra det på ett ordentligt sätt.

Sedan kan vi ändå komma till en slutsats som det finns remissinstanser som inte delar. Det ligger å andra sidan i sakens natur.

Per-Arne Håkansson (S): Om jag uppfattar Gunnar Strömmer rätt i resonemanget här gäller det den kritik som riktas från oberoende framstående institutioner, Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter. Vi har också noterat kritik från Lagrådet när det gäller hanteringen. Man har fått ordna fler avdelningar i Lagrådet för att kunna hantera de framställningar som kommer.

Utifrån den kritik och de synpunkter som framförs: Är det så att Gunnar Strömmer inte tar åt sig av kritiken och idkar någon form av självkritik också utifrån det som har framkommit?

Gunnar Strömmer: Får jag först säga vad gäller flera avdelningar i Lagrådet att det är helt riktigt. Det har regeringen medverkat till. Det skulle jag säga är ett uttryck för att vi tar lagstiftningsprocessen på stort allvar.

Alla delar av vårt system som är delaktiga ska ha rimliga förutsättningar att göra ett bra jobb. Där har det varit viktigt att medverka till att vi kan ha fler lagråd aktiva, inte minst under den här vårterminen som är väldigt reformtung.

Nej, det är inte en riktig slutsats att jag inte tar intryck av kritiska synpunkter. Däremot måste jag naturligtvis värdera de synpunkterna. Då har jag enklare att ta till mig av synpunkter som jag tycker är berättigade i sak och där vi också i ljuset av det som framkommit kan göra förändringar av lagförslagen, vilket vi också gör löpande.

Jag kan lyfta fram fler sådana fall på straffrättens område. När det gäller den stora reformen om ofullständiga brottsformer var det väldigt omfattande remissynpunkter och väldigt stora omarbetningar i ljuset av dem.

Reformen när det gäller kriminalisering av psykiskt våld är en annan stor och viktig straffrättslig reform. Det var väldigt omfattande remisskritik på den utredning som den förra regeringen lämnade efter sig. Den har vi i stora grunder omarbetat och remitterat på nytt, och så vidare, och tagit in ytterligare synpunkter. Vi har hela tiden ett samspel med remissinstanser.

Däremot gör jag inte samma bedömning när det gäller de generella och lite mer svepande påståendena om tilliten till lagstiftningsprocessen.

Jag vill ändå lyfta fram en aspekt som jag tror är viktig att ha med i den här diskussionen. Det finns möjligtvis också ett annat tillitsproblem. Det har att göra med om inte lagstiftaren förmår att kunna respondera på stora samhällsproblem genom lagstiftning.

Vi har sett många exempel historiskt på riktigt stora till exempel straffrättsliga utredningar som det aldrig har blivit någonting av. Det rymmer också ett tillitsproblem i relation till lagstiftningsprocessen.

Där menar jag att vi i ett akut läge mobiliserar resurser för utredningar, säkerställer som huvudregel remisstider i linje med vad konstitutionsutskottet tidigare har uttalat, och också hörsammar det som inkommer i sak. Sedan finns det förstås principiell kritik där man kan ha olika uppfattningar.

Jag vill säga något i relation till det demokratiska. Nu ska jag inte göra en prognos om hur riksdagen kommer att rösta i olika frågor. Men när vi talade om genomslag för majoriteter och annat sedan tidigare skulle jag ändå våga mig på att säga att en större andel än 50 procent här i riksdagen skulle vilja ställa sig bakom till exempel de förändringar som vi föreslår, eller har tagit till Lagrådet, när det gäller straffreformen.

Det är väldigt viktigt att så breda majoriteter också får genomslag under en hel mandatperiod, som vi talar om här. Annars tror jag att det finns andra förtroendefrågor i relation till lagstiftningen, om jag får vara lite populistisk.

Det är sällan som jag går på gågatan hemma i Örnsköldsvik – jag tror möjligtvis detsamma kan gälla även i Skåne – när medborgarna kommer fram och säger: Ni gör alldeles för mycket, och det går alldeles för fort. Det gäller att hitta en balans i relation till medborgarnas berättigade förväntningar på att demokratin också kan leverera reformer inte minst i akuta lägen.

Ordföranden: Jag konstaterar att justitieministern nog gärna vill komma tillbaka till utskottet ett nytt datum. Klockan är nu 11.40. Jag lämnar ingen ytterligare följdfråga till Socialdemokraterna utan går vidare till Sverigedemokraterna och Martin Westmont.

Martin Westmont (SD): Tack, justitieministern, för din inledning, som gav svar på många av de frågor som vi hade.

Jag har en fråga. Det framgår att utredningens tider i vissa fall förkortas genom tilläggsdirektiv. Vilka överväganden görs innan sådana beslut fattas, och hur säkerställer justitieministern att det inte påverkar kvaliteten i underlaget?

Gunnar Strömmer: Jag kan ta ett konkret exempel. Den stora straffreformen fick kortad remisstid med ett par månader. Det övervägandet som låg bakom det var att vi ville säkerställa att alla andra aktörer i processen skulle få tillräckligt med tid i relation till det arbetet. Det handlade inte minst om att kunna säkerställa en ordentlig remisstid och ordentligt med tid för Lagrådet och riksdagen att behandla det på ett sedvanligt sätt. Det var bakgrunden till det.

Sedan föregicks förstås det tilläggsdirektivet av omfattande kontakter med utredaren för att säkerställa att det gick att avsluta det arbetet några månader tidigare än vad som ursprungligen var planerat. Annars hade vi inte gjort det.

Jag skulle säga att vad det handlade om var att disponera tiden för alla olika aktörer i lagstiftningsprocessen så att vi till slut kan komma till ett beslut under en mandatperiod.

Ulrik Nilsson (M): Tack för svar så här långt.

Utredningsväsendet syftar till att få bättre lagstiftningsprodukter. Samtidigt har statsrådet här beskrivit hur man ibland av olika skäl behöver skynda på utredningsväsendet och ändra remisstider.

Vad jag först skulle vilja att statsrådet lite grann funderar över är om det utgör en ytterligare påverkan, att utredningar blir mer av beställningsjobb än av en opartisk bedömning.

Min andra fråga är att remissinstanserna också tjänar syftet att få ett bredare underlag. Har ni funderat något på hur man säkerställer att faktiskt upprätthålla bredden både innehållsligt och effektivitetsmässigt i de kommentarer till lagstiftningen som remissinstanserna ger så att inte produkterna blir sämre?

Jag utgår ifrån att när regeringen väl lägger fram sin slutgiltiga proposition så anser man sig nöjd med det förslag som läggs på riksdagens bord.

Mina frågor gäller lite grann risken att påverka utredningen och lite grann funderingar om hur de förkortade remisstiderna och annat kan påverka produkten.

Gunnar Strömmer: Tack för det. Tack också för möjligheten att få säga några ord. Jag börjar med den första frågan.

Apropå det Jan Riise sa inledningsvis om olika debattinlägg och sådant är något jag noterat i debatten att det skulle vara någonting nytt att regeringen styr sina utredare på ett sätt som inte har varit fallet tidigare. Det tycker jag är ett påstående som måste bemötas.

Det är förstås en helt avgörande sak att vi har ett oberoende utredningsväsen i så måtto att en utredare alltid måste vara fri att göra sin bedömning, och jag vill understryka att alla utredare i våra utredningar har varit det. Det är en självklarhet. Jag skulle också säga att erfarna utredare aldrig skulle ta på sig ett uppdrag om det inte vore så att de hade full frihet att göra sina bedömningar.

Däremot tycker jag att det är en mycket rimlig sak att en regering ändå säger: Vi skulle gärna vilja ha ett så brett beredningsunderlag som möjligt, så lägg även fram förslag rörande vissa saker! Det gäller även om utredaren sedan i sin bedömning säger att han eller hon skulle föredra att göra på ett annat sätt eller lägger fram ett annat förslag, som utredaren tror är en bättre väg givet det som regeringen vill åstadkomma.

Det där är också ett sådant påstående som jag ibland kan tycka är lite slarvigt i debatten: att vi styr utredningarna och att vi undergräver oberoendet. Det gör vi alltså inte. Däremot kan man säga att vi genom att tydliggöra att vi gärna vill ha förslag och ett brett beredningsunderlag säkerställer att resten av processen, inte minst remissinstanserna, har fått ett bredare underlag att yttra sig över. Regeringskansliet har fått bredare underlag att arbeta med, och Lagrådet kan göra sin granskning i ljuset av ett bredare underlag. Jag skulle säga att det tillför en demokratisk kvalitet i lagstiftningsarbetet.

Jag vill också säga att det här inte är något som är helt innovativt för den här regeringen. Om vi nu ändå blickar bakåt tror jag att vi kan hitta väldigt många lagstiftningsärenden under årens lopp där en regering trots allt efterfrågar förslag på ett visst område i linje med vad man har för reformambition. Jag skulle säga att det skulle föra ganska långt om man skulle göra avsteg från det handlingsutrymmet för en regering.

Jag vill också säga, apropå den demokratiska tilliten, att det inte minst på straffrättens område finns väldigt många stora utredningar som har slukat väldigt mycket resurser och som aldrig har blivit av därför att de kort sagt har legat för långt ifrån vad en majoritet i den här riksdagen vill. Det gäller kanske också när majoriteter har skiftat efter val. Det kommer också med en demokratisk kostnad, och det är viktigt för mig att understryka detta.

Det här handlar om att få fram ett brett beredningsunderlag för alla aktörer som ska hantera lagstiftningsarbetet. Det handlar inte om att förhindra en utredare att självständigt och oväldigt göra sin bedömning av vad han eller hon tycker är rätt väg framåt.

Det andra jag vill säga när det gäller kortare remisstider är att jag först och främst återigen vill understryka att de allra flesta lagstiftningsprojekt på Justitiedepartementets bord har hållits inom de sedvanliga ramarna. Det gäller inklusive de två som är kroken i anmälan, kan man säga, det vill säga

straffreformen och påföljdsgreppet runt barnen. I de fall där vi har haft kortare tider har det varit ett akut läge som har motiverat detta. Det har också varit ett sätt för utredarna att inhämta synpunkter under utredningens gång, inte minst från de aktörer som kommer att vara omedelbart berörda av förslagen. På så sätt kan man redan i utredningsskedet genom expertis få in perspektiven. Även om det är kortare remisstider kan man sedan förstås analysera det som kommer in och försöka ge genomslag för synpunkter som man tycker är berättigade.

Jag tar gärna ett exempel till, där riksdagen faktiskt samarbetade väldigt fint. Det var inför den nya förverkandelagstiftningen, när polisen larmade om att de såg nya hotbilder mot medarbetare som skulle hantera beslut om beslag och annat. Det var då viktigt för oss att skyndsamt få fram en möjlighet för poliser att fatta beslut men underteckna med tjänstenummer. Den processen var väldigt skyndsam. Vi tog fram underlaget i Justitiedepartementet. Vi hade informella möten med partierna. Vi remitterade kort, och vi fattade beslut. Ett akut läge motiverade detta. Men självklart inhämtade vi synpunkter från relevanta aktörer under gång och kunde också låta det färga slutresultatet.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag ska ärligt säga att jag har lite svårt att se att jag kommer att hinna få svar på min fråga inom rimlig tid och dessutom ha möjlighet att ställa en följdfråga. Nåväl, jag tänker att jag helt enkelt börjar.

Jag tänkte avgränsa min fråga till materialet om en ny straffreform, SOU 2025:66, som är på nästan 2 000 sidor. Utskottet har fått svaret att nästan alla av de 127 remissinstanserna har svarat. Jag undrar vilken avvägning man gjorde när man gav remisstiden fyra månader, från midsommar till oktober. Det här var väl kanske ett sådant där mastodontgrepp, där man remitterade en väldigt stor och genomgripande förändring av vårt straffsystem till väldigt många breda instanser. Jag antar att det fanns ett syfte med det.

Skulle Gunnar Strömmer kunna säga något om skälen till den här breda kretsen, skälet till fyra månaders remisstid och hur han ser på samspelet med remissinstanserna i ljuset av de svar som kom in och inte kom in?

Ordföranden: Jag konstaterar att klockan är 11.50. Jag kommer att harkla mig högt när det är två minuter kvar, om det behövs, så att vi kan avsluta sammanträdet i tid.

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Till att börja med är det helt riktigt att det här är ett väldigt brett grepp om straffrätten. Jag vill också säga att det är ett grepp som har efterfrågats av många, inte minst Lagrådet, i tidigare granskningsärenden, eftersom det har skett förändringar av straffrätten styckevis och delt under väldigt lång tid.

Det var därför väldigt angeläget att få till stånd en översyn som behandlade en stor del av straffrätten i ett och samma sammanhang. Det var också viktigt att göra det men att ändå kunna göra det i ett någorlunda rimligt tempo. Det var därför vi exempelvis säkerställde att det var, som jag sa, en av Sveriges allra mest erfarna utredare på området – även på andra områden, för den delen – som gjorde detta. Vi säkerställde dessutom att sekretariatet bestod av fem sekreterare, det vill säga att det var möjligt att föra processen framåt på ett

effektivare sätt än vad som annars hade varit möjligt. Jag vill också understryka att det runt utredningen kopplades på väldigt många experter under utredningsarbetets gång.

Vad gäller fyra månader är det klart att det är en avvägning. Om vi nu utgår från vad konstitutionsutskottet har sagt som en tumregel, tre månader, kändes det naturligtvis inte aktuellt givet omfattningen av och komplexiteten i produkten att ha en kortare remisstid än de här tre månaderna. Omfattningen och komplexiteten talade i stället för en längre remisstid. Därför tyckte vi att fyra månader var lämpligt också i ljuset av att vi skulle ha möjlighet att ro lagstiftningsarbetet i hamn under mandatperioden. Givet det vi sa tidigare tycker jag att också detta är en rimlig ambitionsnivå: att under en fyraårscykel ändå kunna ta sig från ax till limpa när det gäller centrala reformer på straffrättens område. Det var, så att säga, bakgrunden.

Jag kan också konstatera att jag förstås förstår att flera gärna skulle velat ha ännu längre tid på sig. Frågorna är viktiga, och produkten är omfattande. Men det är en avvägning också givet att andra aktörer, inklusive Sveriges riksdag, under processens gång ska kunna få möjlighet att ta ställning till frågorna innan mandatperioden är över.

Vad gäller samspelet kan jag bara konstatera att man förstås får sortera upp naturen i de synpunkter som kommer fram. Som jag sa i mitt inledningsanförande kan man naturligtvis i den grundläggande frågan om vilken generell repressionsnivå vi ska ha i ett samhälle göra olika bedömningar och ha olika uppfattningar. Men det är till syvende och sist en politisk avvägning.

Däremot finns det som sagt oerhört många synpunkter som avser det lagtekniska, det systematiska och avgränsningar. Det finns synpunkter på om saker och ting ska kunna tillämpas i praktiken på ett effektivt sätt, och där har vi verkligen haft anledning att ta till oss det som framkommer från många håll.

Ordföranden: Då ställer jag frågan till Jessica: Bedömer du att du kan ställa en följdfråga och få svar innan klockan 12? Annars gör jag bedömningen att vi behöver bryta dagens sammanträde. Vi får nämligen inte lov att fortsätta efter klockan 12, för då är det arbetsplenum, och det är inte tillåtet att ha ett öppet sammanträde parallellt med detta.

Men eftersom vi givetvis tycker att det är viktigt att alla ledamöter ska få ställa de frågor som de har och få svar och att det givetvis också är viktigt att de som vi kallar hit har möjlighet att ge sin syn på saken gör jag bedömningen att vi kommer att behöva kalla om Gunnar Strömmer för att avsluta utfrågningen. Vi hinner alltså inte göra färdigt detta i dag, utan med det tackar jag Gunnar Strömmer för utfrågningen så här långt och förklarar mötet ajournerat.

Bilaga B10 Justitieminister Gunnar Strömmer

Tisdagen den 14 april 2026

Granskningsärende 43 – Regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet (se avsnitt 2.11)

Ordföranden: God morgon! Klockan är 9, och vi ska ha en öppen utfrågning med Gunnar Strömmer. Det är fortsättningen på en utfrågning som påbörjades för två veckor sedan och där vi inte hann färdigt, givet de förutsättningar vi har med att vi inte får sammanträda under arbetsplenum.

För att vi inte ska göra saker och ting två gånger – vi ska försöka vara effektiva – kommer vi helt enkelt att börja exakt där vi slutade.

Först hälsar jag ändå Gunnar Strömmer med medarbetare varmt välkomna till denna utfrågning. Ni har alla i era handlingar fått de utskrifter som gjordes av inledningen och de frågor som ställdes. Vi kom så långt sist att Vänsterpartiets Jessica Wetterling hade ställt en fråga och sedan skulle få ställa en följdfråga. Exakt där börjar vi.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag ska givetvis ställa min följdfråga. Men med tanke på att det har varit påsk sedan vi sågs senast, den 31 mars, kan det faktiskt finnas en ny tittare eller åhörare, och jag tänkte säga att jag avgränsade mig till frågan om en ny straffreform. Jag ställde en fråga om luntan på 2 000 sidor och svaren från remissinstanserna. Frågan handlade om hur lång tid som är nödvändig för att lämna remissvar.

Jag tänkte återge lite av vad Gunnar Strömmer sa i sitt första svar, nämligen att fyra månader är en avvägning. Det som KU har sagt är en tumregel, men komplexiteten i det här ärendet talade för en längre tid, och det var därför remisstiden var fyra månader. Det är ett samspel.

Nu går jag vidare till min följdfråga. Det var, som sagt, 127 remissinstanser. Jag tänker mig att det särskilt för en justitieminister är intressant när en stor och omfattande reform ska genomföras, att man är nyfiken på vilka svar som ska komma.

Ordförande! En av mina följdfrågor till Gunnar Strömmer, apropå samspelet, gällde att av de 127 remissinstanserna var det 30 som inte svarade alls. Om jag var justitieminister – det kommer aldrig att hända, såklart – skulle jag vara lite besviken över att många kommuner helt avstod från att svara, kanske särskilt besviken över att Centrum för rättvisa inte svarade alls, eller LSU eller andra. Framför allt skulle jag vara ännu mer besviken över att nästan lika många, ett trettiotal remissinstanser, särskilt domstolarna, avgränsade sina remissvar med hänvisning till att de inte hade tid att gå igenom hela luntan på fyra månader, på grund av semester och så vidare.

Vad är justitieminister Gunnar Strömmers egna reflektioner kring att få ofullständiga remissvar från dem som är experter, alltså våra domstolar?

Ordföranden: Innan jag lämnar över till Gunnar Strömmer för att svara ska jag för tydlighetens skull säga att det ärende vi granskar i dag är regeringens

hantering av utrednings- och remissförfarandet, G43. Det borde jag ha sagt i min inledning.

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Jag vill ändå börja där jag var förra gången. Det råder inga tvivel om att det är fråga om ett omfattande reformpaket. Det har, med rätta, beskrivits som det största straffrättsliga greppet sedan brottsbalken infördes på 60-talet. Det var också ett brett grepp runt straffrätten i samband med 1989 års reform av brottsbalken. Det har också återspeglats i det sätt på vilket vi har lagt upp lagstiftningsarbetet, som i praktiken, från ax till limpa, har tagit en mandatperiod.

Det är inte så att helheten har tryckts fram på några månader, utan i praktiken kan vi säga att från det att en utredning inleds, remissinstanser kommer in med svar, de bearbetas i Justitiedepartementet, remitteras till Lagrådet, till att den hanteras i riksdagen, talar vi om en mandatperiod för lagstiftningsprojektet. Det måste man som helhet rätteligen beskriva som en väl tilltagen tid för att göra en förvisso omfattande reform.

Jag är fullt medveten om den tumregel som har uttryckts av konstitutionsutskottet när det gäller remisstider om tre månader. Vi vet också att det är ett flexibelt krav. Det kan anpassas till en rad olika omständigheter; skyndsamheten i projektet, komplexiteten eller omfattningen, och så vidare. Avvägningen landade på fyra månader, det vill säga en månad längre än konstitutionsutskottets tumregel, i ljuset av att det handlar om ett stort lagstiftningsarbete, och med respekt för att en lång rad andra aktörer måste hinna komma in projektet med väl tilltagen tid, för att vi under en mandatperiod om fyra år kan komma till skott och fatta beslut i riksdagen.

Vad gäller remissutfallet är det min uppfattning att de remissinstanser som har svarat, vilka är de allra flesta, ändå har trängt in i det omfattande materialet på djupet. De har också lämnat omfattande synpunkter vad gäller lagtekniska frågor, systematiska frågor, kriminalpolitiska bedömningar och så vidare. Det är många sidor remissvar som har kommit in, också från remissinstanser som har uttryckt att i en ideal värld hade de gärna haft ytterligare några månader på sig. Det kan jag ha förståelse för, men det är ändå en avvägning, som det heter.

Vad en rad kommuner har haft för skäl för att inte svara på en lagrådsremiss om straffrätt kan jag naturligtvis inte svara på, utan det måste varje enskild instans svara för. Jag kan bara konstatera att sammantaget fick vi in ett mycket gediget remissunderlag, som också har bearbetats under processens gång och i flera väsentliga avseenden gjort avtryck i det som vi så småningom gick med till Lagrådet.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! En kort följdfråga, givetvis.

Jag noterar att exempelvis Attunda tingsrätt skriver följande i sitt remissvar: Att samtidigt har den korta remisstiden inte gjort det möjligt för remissinstanserna att komplettera utredningen med en analys av konsekvenser och konkreta reformbehov inom straffprocessen. Remisstiden har varit så kort att synpunkter måste begränsas kraftigt.

Det som väcker min fråga, och min oro, är remissvaret från exempelvis Rädda Barnen eller Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare. Båda noterar att regeringen genom ett pressmeddelande från Justitiedepartementet innan remisstiden var över redan meddelat att man avser att gå vidare med förslagen i utredningen. Är inte det att sätta hela vårt remissväsen ur spel, Gunnar Strömmer?

Gunnar Strömmer: Jag börjar med det sistnämnda. Jag tror inte att det är en unik hållning från regeringen att ha en politisk viljeinriktning i det man tar sig för.

Jag har noterat diskussionen – men låt mig bredda frågan något – om att regeringen skulle låsa sina utredare eller utredningar till vissa slutsatser. Vad det i grund och botten handlar om – och det sa jag också förra gången jag var här – är att det finns ett väldigt stort intresse av att få fram ett brett beredningsunderlag, inte bara för regeringen utan också för remissinstanser, för alla andra aktörer som ska in i lagstiftningsprocessen. Vi har naturligtvis inte en enda gång sagt åt en utredare vad han eller hon ska landa i för slutsats eller vilken bedömning vederbörande ska göra. Här är förstås utredaren suverän att göra sina bedömningar. Däremot har vi varit angelägna om att få fram ett brett underlag.

Att vi säger att vi initierar ett så brett lagstiftningsprojekt i akt och mening att faktiskt åstadkomma en förändring i linje med de direktiv och de förslag som vi så småningom har fått från en utredare är inte alls ägnat att förvåna. Det betyder inte att vi inte beaktar remissvar. Det är klart att i det fall en remissinstans säger att vi inte ska gå vidare med det här över huvud taget, och vi har en vilja att ändå gå vidare med en bred förändring av straffrätten, kan vi väl möjligtvis säga att vi tidigt har signalerat att vi har en vilja att gå i en annan riktning. Däremot kan jag peka på en lång rad olika delar i det som så småningom blev en lagrådsremiss, där vi naturligtvis har beaktat remissinstansernas synpunkter på både bredden och djupet.

Låt mig ta upp en kärnfråga, som många remissinstanser har varit inne på och som vi har arbetat mycket med. Det gäller frågan om hur vi å ena sidan kan åstadkomma det vi har efterlyst, alltså en principiell utgångspunkt att straffen ska dubbleras när brotten begås inom ramen för en gängkriminell kontext, och å andra sidan ändå ha kvar det som är ett grundackord i den svenska straffrätten, den så kallade nyanserade straffmätningen, det vill säga möjligheten för en domstol att göra en prövning av omständigheterna i det konkreta fallet.

Det är helt riktigt att vi har varit tydliga – det var vi faktiskt redan före valet, innan vi fick väljarnas förtroende att bilda regering – under hela mandatperioden med att vi har för avsikt att införa en sådan princip i svensk straffrätt. Att vi håller fast vid det under arbetets gång är inte ägnat att förvåna, och jag vågar påstå att det inte heller sticker ut från hur regeringar med något slags viljeinriktning framåt brukar hantera lagstiftning. Med det sagt är vi sedan lyhörda för hur det här ska utformas tekniskt och praktiskt. Därvidlag känner jag att vi hanterar remissinstanserna med vederbörlig respekt.

Malin Björk (C): Ordförande! Jag ska se om jag så småningom kan få ett koncentrerat svar på min fundering och fråga av Gunnar Strömmer.

Det som också ingår i beredningen av lagförslag är Lagrådets granskning och synpunkter. Jag vet att Gunnar Strömmer och Moderaterna tidigare har varit varma anhängare av att stärka Lagrådets roll. Det ska ses som en garant för att få träffsäkra och effektiva lagar.

I regeringens ställning kan jag inte tolka Gunnar Strömmer och regeringen på annat sätt än att man har gjort en helomvändning i synen på Lagrådet.

Vi i konstitutionsutskottet granskade i höstas lagförslag som remitterats till Lagrådet. Det var två riksmöten under förra mandatperioden, det var två under den nuvarande Tidöregeringen. Där kom utskottet i sitt yttrande fram till att under de senaste två riksmötena under mandatperioden har det skett i lägre utsträckning än tidigare att man inte har godtagit lagrådsförslag och beaktat synpunkter.

Utskottet understryker att det är angeläget att Lagrådets centrala roll i lagstiftningsarbetet inte urholkas. Här har vi i utskottet noterat en ökning av antalet propositioner från regeringen där Lagrådet avstyrkt eller allvarligt ifrågasatt lagförslag eller delar av lagförslag.

Inledningsvis skulle jag med tanke på utvecklingen vilja höra vad Gunnar Strömmer vidtar för åtgärder för att motverka en urholkning av Lagrådets roll.

Lagrådets roll består av flera delar, och jag menar att i en bredare debatt finns en hel del missförstånd om vad Lagrådet faktiskt ska göra. Rådets roll stadgas i regeringsformen – en grundlag. I regeringsformen 8 kap. 22 § 4 står det också att Lagrådet ska titta på om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts. Det här är något som Lagrådet kontinuerligt enligt grundlagen har skyldighet att titta på.

Men här har jag också noterat att det förekommer uttalanden om att man gör andra bedömningar än Lagrådet från justitieministerns sida. Då undrar jag hur justitieministern ser på det som står i grundlagen om Lagrådets roll, alltså att även titta på hur ett lagförslag kan antas tillgodose de syftena. När Lagrådet kommer fram till att så inte är fallet, görs då någon överprövning av Regeringskansliet och justitieministern om att man inte delar den bedömningen, eller hur går det till?

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Tack, Malin Björk, för frågan!

Om jag får börja mer principiellt om Lagrådets roll och ställning är det helt riktigt: Både jag personligen, Moderaterna som parti och vår regering tycker att Lagrådet har en mycket betydelsefull roll i vår konstitutionella ordning och i vår lagstiftningsprocess.

Om vi gör någonting vad gäller Lagrådet under den här mandatperioden vill jag understryka att vi alltså stärker Lagrådets ställning under den här mandatperioden. Jag kan peka på det förslag som vi har fått alla partier i riksdagen att ställa upp bakom, nämligen att Lagrådet också ska få en roll när det gäller att granska grundlagsförslag som tar sikte på fri- och rättighetsskyddet i regeringsformen, där ju Lagrådet inte har haft någon roll alls hittills. Det kan jag själv tycka är bakvänt.

Om man nu ändå tänker sig att detta är en aktör som i synnerhet ska ägna sig åt att granska lagstiftningsförslag från mer konstitutionella och principiella synpunkter välkomnar jag väldigt mycket att detta nu ligger på riksdagens bord. Det förutsätter ju en grundlagsändring, men vi har gott hopp om att vi både före och efter valet ska få brett stöd för den förändringen.

Det andra är: Det är helt riktigt att Lagrådets roll och uppgift inte är tagen ur luften, så att säga. Den finns stadgad i regeringsformen och rymmer en rad olika moment: förstås de konstitutionella och mer grundlagsmässiga eller konventionsrättsliga perspektiven på lagstiftning, det lagtekniska och det systematiska – men också, som Malin Björk lyfter, att ställa frågor eller se om man bedömer att en viss lagstiftning är ägnad att uppnå det syfte som regeringen har med lagstiftningen.

Får jag också bara säga, för att ändå vara lite konkret: Om vi nu talar om Straffreformutredningen är det bara den första delen som ännu har varit hos Lagrådet, så vi vet inte vad Lagrådet kommer att säga i den andra delen.

Där finns för övrigt också stora pjäser som remissinstanserna överlag var väldigt positiva till, till exempel förslaget om villkorligt fängelse – någonting som för övrigt utreddes för 15 år sedan men som är ett ganska stilrent exempel på vad som kan hända med en straffrättslig reform i Sverige om man inte har lite driv i steget: Vi får stora, breda utredningar som det aldrig blir någonting av. Nu har vi ändå plockat upp detta med villkorligt fängelse, som ju föreslogs redan 2012, och gör någonting med det. Jag hoppas att Lagrådet ska ge oss stöd i det också.

Nåväl. Om vi går till den del av Straffreformutredningen som har varit hos Lagrådet och just den konkreta frågan om lagstiftningen, så som den är utformad, når sina syften ifrågasätter Lagrådet det på en punkt, nämligen att man ifrågasätter om en generell höjning av straffen är ägnad att minska brottsligheten på samhällsnivå. Om vi nu ska vara konkreta är det där Lagrådet befinner sig i den frågan.

Det kan man naturligtvis ifrågasätta. Man kan också anföra ett ganska solitt forskningsstöd för att inkapacitering har en effekt på brottsligheten på samhällsnivå. Det är klart att en regering måste kunna problematisera en sådan synpunkt men naturligtvis, ställd inför den kontrollfråga som kommer från Lagrådet, överväga: Har vi utformat detta på ett sådant sätt att det också kommer att få den effekten, som vi utan tvekan eftersträvar? Samhällsskyddet vill vi ju stärka i lagstiftningen: bort från ett alltför ensidigt fokus på gärningsman, ett större fokus på samhällsskydd. Det är klart: Då vill man också på samhällsnivå gärna se effekter på brottsligheten, och det menar vi att det finns tydligt forskningsstöd för.

Det finns andra tänkbara effekter, eller vad man ska säga, andra efterfrågade syften med straff, där forskningsstödet för att det har de effekterna kanske är något svagare, typ avskräckning i relation till förhärdade brottslingar. Där finns det ett ganska drygt forskningsstöd för att det inte har någon vidare effekt. Men just i det avseendet menar vi att det finns ett forskningsstöd.

Det andra, apropå vad vi då gör med en sådan synpunkt: Där tycker jag att Lagrådet missade att ta fasta på att vi väldigt tydligt har anfört att den här reformen har fler syften än att minska brottsligheten på samhällsnivå – exempelvis, eller inte bara exempelvis utan väldigt tydligt, att få till stånd en straffrätt som i det enskilda fallet innebär straff som på ett bättre sätt än i dag återspeglar brottens allvar, alltså upprättelsen i det enskilda fallet oaktat vad det sedan får för effekter på samhällsnivå.

Där måste vi ju kunna anföra, vilket vi också har förtydligat i det som sedan har gått till riksdagen, att det är ett helt centralt syfte med reformen. Så mycket tror jag att vi ändå kan säga om den svenska lagstiftningsprocessen: Att respektera Lagrådets roll och att naturligtvis på ett mycket ödmjukt sätt ta sig an de synpunkter som kommer från Lagrådet är inte liktydigt med att Lagrådet har veto när det kommer bedömningar av närmast kriminologisk karaktär.

Att vi som lagstiftare – jag säger vi; det är ju ni som är lagstiftare – men att riksdagen ytterst måste ha ett handlingsutrymme att ta ställning till en fråga som närmast är en värderingsfråga, exempelvis när det gäller rättvisa straff, tycker jag är en grundbult i vår demokratiska ordning och helt förenligt med Lagrådets roll i vår demokratiska rättsstat.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, Gunnar Strömmer, för svaret!

Jag förstod justitieministern som att just punkt 4 i Lagrådets instruktion, som finns fastslagen i regeringsformen, har en mer kriminologisk inriktning, om jag uppfattade det rätt.

Jag tänker gå in på en av de andra punkterna som Lagrådet också har att förhålla sig till i sin granskning, nämligen punkt 1, hur förslaget förhåller sig till våra grundlagar och rättsordningen i övrigt. Bland de grundlagarna finns ju just beredningskravet, som vi särskilt tittar på i den här granskningen.

En av de reformer som anmälaren tar upp i den anmälan som vi behandlar är utredningen om straffbarhetsålder, som från början var en SOU, nämligen SOU 2025:11. Sedan har detta så småningom också lett till att man har remitterat lagförslag från regeringen till Lagrådet, och Lagrådet har yttrat sig i detta. Det skedde här för någon månad sedan.

I yttrandet säger Lagrådet att man från regeringens sida parallellt har bedrivit flera lagstiftningsprojekt som direkt påverkar förslaget om sänkt straffbarhetsålder, och det medför att det inte funnits ett beredningsunderlag som möjliggjort för remissinstanserna att samlat kunna bedöma och ge synpunkter på innebörden av förslaget om sänkt straffbarhetsålder. Beredningskravet är alltså inte uppfyllt, och Lagrådet avstyrker därför förslaget redan av detta skäl.

Jag vet att regeringen ännu inte har lagt fram någon proposition, och vi ska väl inte spekulera just i det. Men det blir ändå en hypotetisk fråga kring det fall där Lagrådet, som alltså har att bedöma hur ett förslag förhåller sig till grundlagarna, säger att det inte är i enlighet med grundlagarna – det är ju det man säger i sitt yttrande. Anser Gunnar Strömmer att regeringen även i detta fall har en möjlighet att överpröva hur Lagrådet, alltså landets främsta jurister, tolkar hur grundlagen ska ses?

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Först måste jag bara följa upp en sak vad gäller den föregående frågan, eftersom jag upplever att Malin Björk lade ord i min mun när hon konkluderade det förra meningsutbytet.

Nej, jag reducerade naturligtvis inte regeringsformens stadgande om att Lagrådet i sin granskning också har att se på om en föreslagen lagstiftning uppnår det angivna syftet till en rent kriminologisk fråga. Det är förstås en mycket bredare fråga. Det handlar också om vad det handlar om för lagstiftning.

Däremot tog jag upp Straffreformutredningen, eftersom den var ett av de ärenden som lyfts i den anmälan som vi hanterar här i dag och också var en ingång i frågan. Den konkreta bedömningen i just det fallet avseende syftet tar ju sikte på om den reformen når det angivna syftet vad avser kriminaliteten på samhällsnivå, och det är naturligtvis en bedömning som onekligen rymmer en del kriminologiska moment. Men det är naturligtvis inte samma sak som att grundlagsstadgandet kan reduceras till en fråga om kriminologi. I den mån det var otydligt vill jag gärna förtydliga det.

Vad gäller den andra frågan om straffbarhetsålder vill jag också vara lite noggrann och säga: Nej, Lagrådet säger inte att det här strider mot regeringsformen. Däremot säger man att det finns omständigheter som talar för att det kan vara på det sättet och pekar på ett antal beredningsfrågor – bara för att vara lite precis i den beskrivningen.

Här finns det frågor som egentligen är parallella till hanteringen av den stora straffreformen, nämligen frågan om ett slags metodik. Där har vi – det är helt riktigt – hanterat olika delfrågor i utredningar som har pågått parallellt och gått om lott med varandra. Det har av en rad olika skäl också varit praktiskt och om inte nödvändigt så i varje fall väldigt fördelaktigt för att kunna komma i mål under en mandatperiod.

Om vi nu sätter in frågan om straffbarhetsåldern i ett sammanhang – vi tar den eftersom det är det frågan gäller – har vi en bakgrund i en utredning som tillsattes redan under förra mandatperioden och som handlar om övergången från statlig ungdomsvård till fängelse som straff för 15-, 16- och 17-åringar. Där har vi en del som naturligtvis i högsta grad är väsentlig också för frågan om 13 och 14-åringar. Men det är alltså en utredning som var igång redan från och med slutet av förra mandatperioden.

När vi sedan får den på bordet måste vi, för att den ska bli hel, också ändra påföljdssystemet, det vill säga mönstra ut sluten ungdomsvård som påföljd och ersätta det med fängelse som straff för de minderåriga. Den utredningen leddes av den före detta chefsåklagaren Gunnel Lindberg, intill nyligen ordförande i SIN, som är en oerhört erfaren utredare. Den i sin tur rymde ett antal olika delmoment. Påföljderna var en del, alltså själva påföljdssystemet oaktat om det även ska omfatta 13 och 14-åringar eller inte, och också frågan om straffbarhetsåldern.

Den skedde sedan i två steg: först ett delbetänkande om det stora breda som handlade om påföljderna, sedan ett slutbetänkande ett halvår senare, inklusive

utredarens förslag om att sänka straffbarhetsåldern till 14 år. Sedan remitterades den helheten.

Det som sedan tillkom var en samhällsutveckling parallellt med hela utredningsarbetet – som om vi ska göra frågan rättvisa alltså egentligen har pågått sedan 2021, eller om det var vårterminen 2022, 2021 tror jag, när själva ungdomsfängelsegreppet började tas. Sedan dess har det hänt väldigt mycket i verkligheten. Faktum är att det hände väldigt mycket i verkligheten bara under den tid som Gunnel Lindberg arbetade med sin utredning om påföljderna.

En sådan väldigt konkret sak är utvecklingen med crime-as-a-service, violence-as-a-service, där vi kunde se en snabb förflyttning av brottsligheten när det gäller unga och rekryteringen till våldet från fotbollsplanen och skolgården till mobiltelefonerna och därigenom också ett väldigt tryck nedåt i åldrarna när det gäller den rekryteringen.

Plötsligt hade vi ett läge under förra året med över 50 barn under 15, framför allt 13 och 14-åringar, som var misstänkta för att vara involverade i mord och mordplaner. Det är klart: Den verkligheten måste vi ju ta om hand, också i ett lagstiftningsprojekt som tar sikte just på barn och unga som begår allvarliga brott.

I det sammanhanget tog vi fram en promemoria på Justitiedepartementet där vi – efter avslutad remittering av det breda greppet om påföljderna, där 14-årsgränsen fanns med – remitterade ett nytt förslag om 13 för att helheten skulle möta verkligheten så som den såg ut.

Man kan säga att frågan ställdes lite på sin spets i den remitteringen, men när vi väl remitterade 13 var alla komponenter i övrigt i princip kända – inte kända i så måtto att regeringen ännu hade fattat beslut om hur påföljdssystemet skulle se ut, men vi kunde i den remissen ange att frågan förstås skulle ses i ljuset av en övergång. Eller ”förstås”, den skulle ses i ljuset av att vi var på väg att lämna sluten ungdomsvård och övergå till ungdomsfängelse.

Där fanns påföljdssystemet med, inklusive den principiella utgångspunkten när det gäller påföljderna – 80-60-40-20-10-modellen när det gäller reduktionen, som även träffar 13-åringarna.

Vi menar att det från beredningssynpunkt gör, när remissinstanserna får ta ställning till 13 år, att alla komponenter i praktiken är kända.

Sedan har jag ändå en förståelse för synpunkten. I en ideal tillvaro – exempelvis utan händelseutvecklingen i samhället där brottsligheten skenar, också när det gäller mord och barn under 15 år – hade man kanske kunnat remittera en helhet på nytt, gärna under ett halvår eller tolv månader om man hade ideala förutsättningar.

Här handlar det om att hitta en balans. Då vill jag komma tillbaka till någonting som ändå är ett grundackord. Vi måste ha ett handlingsutrymme att agera skyndsamt och målrationellt om vi ska hantera ett akut läge. I min bok är 50 barn under 15 år som är involverade i mord och mordplaner onekligen ett sådant allvarligt läge som påkallar skyndsamhet.

Jag har full respekt för att man kan ha olika uppfattningar i sakfrågan, men det är ändå inte den som vi diskuterar här. Det tycker jag är givet. Att inte en sådan hantering skulle rymmas inom ramen för våra beredningskrav har jag för egen del rätt svårt att se.

Malin Björk (C): Jag noterar bara att Gunnar Strömmer väljer att svara på en fråga om beredningskravet med rättspolitiska argument. Det är ingen följdfråga, tack.

Larry Söder (KD): Under mandatperioden har Justitiedepartementet varit väldigt produktivt med nya förslag och lagar. Det borde finnas en gedigen kunskap om remissvar och remisshantering inom departementet. De olika lagarna och propositionerna har varit av olika storlekar, både små och stora.

Min fråga är egentligen om man ser någon bild av att det är lägre andel remissvar för de stora propositionerna, och om remissvaren på något sätt innebär att man inte känner sig ha fått dem från de viktigaste delarna i området. Det gäller remissvar från dem som man tycker borde svara och som har kunskapen och möjligheten att svara.

Ministern var lite grann inne på trögheten i systemet för att kunna fatta ett beslut under en mandatperiod. Vi är några som tycker att det är väldigt trevligt när det kan ta tid så att det blir så bra som möjligt.

Har det gjort att man på något sätt har gjort en annan bedömning när det gäller remisstiden? Jag antar att man har en diskussion om remisstiden och också att man gör en rimlighetsbedömning så att de viktigaste komponenterna ska ha möjlighet att kunna svara på det, och att man i det läget bestämmer remisstiden.

Gunnar Strömmer: Jag får först säga att det finns en enorm erfarenhet i Regeringskansliet av att hantera remissprocesser. Man ser det över lång tid. Jag tror att det finns ledamöter här i kammaren som kan överblicka en lång tid, och som säkert har prövat och granskat beredningsfrågor under många mandatperioder.

Vi har också haft situationer när man har remitterat saker på ett par dygn under pandemin och under väldigt olika omständigheter. Det finns en stor erfarenhet av både att hantera själva remisskravet och att förstås tillgodogöra sig det som kommer in från remissinstanserna.

Jag och regeringen måste naturligtvis ha 150 procent ansvar för regeringens hantering av remissinstanserna. Det vill jag inte lägga på departementet och departementets tjänstemän.

Om jag nu talar för Justitiedepartementet sker det ett enormt professionellt arbete i relation till de underlag som kom in från remissinstanserna. Det upplever jag verkligen har vidmakthållits också i de projekt som vi talar om.

När det handlar om väldigt stora projekt, som exempelvis Straffreform-utredningen, är själva utredningsmaterialet väldigt omfattande med nästan 2 000 sidor.

Vi är fullt medvetna om att flera remissinstanser har efterfrågat mer tid. Det kan jag ha förståelse för, eftersom det är väldigt stort och komplext. Men

samtidigt är det fyra månader i ett läge där vi har ambitionen att hinna med en stor reform under den här mandatperioden.

Andra aktörer måste också få en rimlig chans att säga sitt, allt från Lagrådet till riksdagen, och vi måste få en rimlig chans att arbeta med det på departementet. Likafullt får man kompensera för det på olika sätt.

Det är kanske 10–15 personer som har arbetat med lagstiftningsprojektet, inklusive analys av det omfattande remissmaterialet. Det är oerhört mycket större i volym också i remisshantering än vad som kanske vanligen är fallet.

Jag känner en stor trygghet i det. Nu vill jag inte gradera vikten av remissinstanser. Alla får chansen att svara. Det får i och för sig alla oavsett om de är på remisslista eller inte. De är naturligtvis betydelsefulla. Alla synpunkter måste tas på allvar.

Om vi hade haft ett läge där landets stora domstolar inte över huvud taget hade svarat på frågor om en straffreform hade det onekligen varit ett rätt bekymmersamt läge. Så är inte fallet. Det är tvärtom väldigt omfattande remissvar som jag menar att vi också har tillgodogjort oss.

Jag antar att det kommer att vara föremål för utskottets diskussioner. För mig är en kärnfråga om en så pass stor reform som Straffreformutredningen ska kunna genomföras på en mandatperiod eller inte.

Jag säger det igen i ljuset av vår historiska erfarenhet. Villkorligt fängelse är en rätt viktig del av reformen. Det utreddes 2012. Det var ett stort grepp som aldrig blev av olika skäl.

Vi har haft den ambitionen att en bred och stor reform av straffrätten ska kunna genomföras under en fyraårsperiod. Då har vi fört det framåt på det sättet. Jag känner mig mycket trygg med att vi har fått med remissinstanser på det sätt som har varit lämpligt och nödvändigt för det arbetet.

Mauricio Rojas (L): Tack för ordet, fru ordförande, och tack ministern för svaren hittills!

Mårten Schultz, professor i civilrätt och juridisk kommentator i Svenska Dagbladet, publicerade för en månad sedan en text där han bland annat skriver: Regeringen behöver inte efterkomma Lagrådets kritik och har i detta ärende – straffreformen – visat att den inte har för avsikt att efterkomma remissinstansernas kritik.

Därefter ställer han följande fråga: Är det över huvud taget motiverat att ha en beredningsorganisation av det här slaget, eller innebär den bara ett onödigt extraarbete för en massa jurister som får sin lön från skattebetalarna?

Utifrån detta undrar jag hur ministern svarar på en sådan fråga.

Gunnar Strömmer: Tack för det. Jag läste också Mårten Schultz inlägg och uppfattade det på ett rätt sedvanligt sätt som något ironiskt menat.

Om jag ändå ska ta fasta på de två delar som Mauricio Rojas lyfte fram här gäller den första delen, bara för att säga det konstitutionellt, att ingen regering har någon konstitutionell förpliktelse att följa Lagrådet, eller för den delen remissinstanser, om vi nu ändå talar om skyldigheter. Jag ska snart utveckla

varför jag ändå tycker att det är lämpligt att göra det så mycket det bara går, när vi ändå talar om det konstitutionella här.

Vad först gäller experterna pratade vi om det senast jag var här. Sverige är en demokrati och inte en teknokrati. Vi har folkstyre och inte expertstyre. Det är trots allt en rätt viktig demokratisk princip.

Det andra är att Lagrådet, med en förvisso viktig roll i vår ordning, naturligtvis inte har veto över lagstiftningen. Ytterst är det Sveriges riksdag som råder över de frågorna.

Sedan vill jag ändå lägga till två saker. Det första är, och det var vi också inne på senast jag var här: Om Lagrådet skulle säga att en viss föreslagen lagstiftning strider mot regeringsformen i olika avseenden, eller strider mot Europakonventionens rättighetsskydd i olika avseenden, kan förvisso regering eller riksdag välja att ånga på. Men sedan ska det prövas i en domstol, som säkerligen kommer att använda det som underlag för att göra en prövning om det är en lagstiftning som vi får tillämpa eller inte. Man kan förstås ändå inte komma runt att Lagrådet inte har veto.

Det andra som jag vill säga är att det ändå är väldigt viktigt, och det vill jag säga för egen del, även i de delar där vi gör en annan bedömning än Lagrådet. I närtid är det exempelvis i frågan: Hur ska man avgöra vad som ska vara den generella straffnivån i ett samhälle?

Även den frågan problematiseras av Lagrådet. Vi gör en annan bedömning. Av lämplighetsskäl ska en regering verkligen utveckla sina skäl för det och göra det väldigt tydligt i lagstiftningsprocessen.

Även om man inte har en skyldighet till det tycker jag ändå att vi alla inom vår demokratiska kultur har ett intresse av att respektera alla olika aktörer och lägga sig vinn om att motivera sig om man väljer att göra på ett annat sätt.

För den delen ska man förstås också så långt det är möjligt hörsamma synpunkterna, vilket vi har gjort i många väsentliga avseenden när det gäller straffreformen.

Det gäller inte minst bestämmelsen om dubbla straff för gängkriminella. Där hade Lagrådet synpunkter av både teknisk och systematisk karaktär som vi har arbetat in tillsammans med en rad andra förändringar.

Det är ändå det första. Även om Mårten Schultz har rätt i den första lite slängiga delen ska man i det längsta göra vad man kan för att hantera det som kommer från Lagrådet med respekt och seriositet.

Den andra frågan, lite slängigt och ironiskt, var: Behövs det? Det är min bestämda uppfattning. Lagrådet har en väldigt viktig roll i vår modell och i vår demokratiska rättsstat.

Vi har inte efterhandskontroll i form av författningsdomstol. Vi har inte den typen av inslag, utan vi har förhandskontroll i hög grad.

Sedan kan man säga att alla domstolar i någon mån är författningsdomstolar och kan lagpröva efteråt. Det kan för all del alla myndigheter och inte bara domstolar.

I vår modell har Lagrådet en viktig roll. Ser man det över tid kan man se att samspelet mellan regering och Lagrådet i det som kommer till riksdagen är

ägnat att höja kvaliteten i lagstiftningen så att den blir mer precis och är in line med systemet i stort och vårt konstitutionella rättighetsskydd och så.

Jag tycker att det var en läsvärd artikel, som man kanske ändå vad gäller slängigheterna ska ta med en nypa salt.

Mauricio Rojas (L): Jag vill spinna vidare på frågan om ett eventuellt veto gällande lagar som enligt Lagrådet strider mot grundlagen, eller våra grundlagar.

En sådan ordning skulle innebära en form av konstitutionell lagprövning ex ante liknande den som utövas av den franska författningsdomstolen eller den finska riksdagens grundlagsutskott, vars ställningstaganden trots att de formellt saknar bindande verkan i praktiken är avgörande för vad som anses vara förenligt med grundlagen.

Det finns många andra exempel på att det finns en författningsdomstol eller något liknande som har en sådan vetorätt. Vad tycker ministern om det?

Gunnar Strömmer: När det gäller det första ska jag bara upprepa, och det ligger förstås i frågan implicit: Någon sådan rätt finns inte i dag. Jag vill börja i den änden.

Det är ett sampel mellan makt och motmakt, eller makt och motvikt. Det tycker jag nog i grund och botten är en ordning som har tjänat oss väl och som vi har all anledning att hålla fast vid.

Jag tror för egen del inte på ett veto från Lagrådet. Däremot har jag själv och Moderaterna tidigare lyft fram att man skulle kunna tänka sig en modell där, om Lagrådet skulle avstyrka en lagstiftningsprodukt med ett rätt skarpt påstående om att det strider mot kanske framför allt en materiell rättighet, en individuell fri- och rättighet i regeringsformen eller så, att regeringen skulle kunna ha en skyldighet att ta tillbaka det arbetet genom att gå tillbaka till Lagrådet innan man går till riksdagen.

Man skulle även kunna tänka sig att arbeta med större tröghet i systemet eller så.

Men nu pratar vi om saker som man kan tänka olika kring.

Jag tycker allmänt sett, och det är viktigt för mig att understryka att Lagrådet har en stor betydelse i vår ordning. Jag är glad att vi under den här mandatperioden stärker Lagrådets roll i vårt lagstiftningsarbete genom det grundlagsförslag som nu ligger på riksdagens bord. Där ska Lagrådet också få en roll – om riksdagen håller med – i relation till fri- och rättighetsskyddet i regeringsformen, eller rättare sagt i andra kapitlet, fri- och rättighetsskydd. De har ju en roll i andra delar sedan tidigare. Jag kan tänka mig att man rättspolitiskt kan diskutera även andra förstärkningar framåt.

Det viktiga för mig att framhålla i dag, i relation till ingången till att jag är här, är att det inte råder någon tvekan om att Lagrådet har haft väldigt starka kritiska synpunkter på flera delar i vår breda straffrättsreform. Men vi tar hand om det som vi menar är berättigad kritik eller berättigade synpunkter, inte minst det tekniska och det systematiska. Vi har ju naturligtvis också ett starkt intresse av att det här kommer att fungera på ett bra sätt i praktiken.

I de delar där Lagrådet helt inom ramen för sitt handlingsutrymme ställer kritiska frågor om det här är ägnat att uppnå de angivna syftena, förtydligar och utvecklar vi oss och tydliggör ytterligare gällande effekterna på samhällsnivå när det gäller kriminaliteten. Jag menar i och för sig att det hela tiden har varit tydligt att det också finns andra syften eller kanske till och med primärt andra syften.

Vad gäller beredningsfrågorna, som kanske till och med är den riktiga kärnan i vår övning här, är det klart att vi måste analysera det Lagrådet säger. Men vi måste också svara, när vi går till riksdagen, på hur vi ser på det. Vi menar att vi har haft goda skäl att hantera det på det sätt vi har gjort och att vi med god marginal håller oss inom ramen för de spelregler som inte minst konstitutionsutskottet tidigare har satt upp – utan att föregripa utskottets värdering av de frågor som nu ligger på utskottets bord.

Ordföranden: Tack så mycket! Då ska vi gå vidare till en ny runda. Vi kommer att börja med Miljöpartiet, som är anmälande parti. Men jag vill uppmana både ledamöterna och ministern att hålla sig till ämnet, som alltså är regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet, och att försöka hålla både frågor och svar lite mer korta och koncisa.

Jan Riise (MP): Ordförande! Tack, ministern, så här långt! Jag ska försöka fatta mig kort. Det här är delvis den följdfråga som jag inte ställde förra gången.

Det är vi som är anmälande parti. Och det är mycket riktigt beredningsfrågorna vi talar om.

Vi är självklart medvetna om regeringsformens förutsättningar när det gäller att de ska ses som en del av processen. Det är inte själva beslutet eller bedömningen av hur lagstiftningen ska utformas. Men det bidrar till trögheten i systemet, som ledamoten Söder tog upp här förut. Vi tycker att det på många sätt är en angelägen process, som vi måste följa. Men den är inte binär på något sätt. Det finns inte ett godkänt och ett icke godkänt, utan det finns en skala här.

När man börjar tala om varför remissinstanserna inte får det öra de kanske förtjänar hos departementet eller i andra sammanhang uttalade justitieministern också i något sammanhang, eller kanske till och med vid flera tillfällen: Vi håller helt enkelt inte med – vi håller helt enkelt inte med.

Jag tänker att det finns något slags bortre gräns där, som jag gärna skulle vilja höra ett kort resonemang om. Var någonstans går den gränsen? När blir förtroendet för remiss- och beredningsförfarandet helt urholkat, så att vi riskerar att remissinstanser redan från början väljer att inte lägga sig i debatten? När riskerar vi att forskare och andra debattörer på ledarsidor och andra ställen tycker att det inte är någon idé att lägga sig i det här, på grund av: Vi håller helt enkelt inte med? Vi har en målsättning, som vi har talat om och som vi möjligtvis har fått något mandat för. Det är den andra delen av den här frågan.

Jag lyssnade på gårdagens interpellationsdebatt med just anmälaren Ulrika Westerlund. Också där dök det här resonemanget upp om att fullfölja en

process under en mandatperiod. Den första spontana reaktionen var lite grann: Varför det? Ministern hänvisade då bland annat till förslaget om villkorliga fängelsestraff och sådant.

Men likafullt, om nu själva idén med beredningsförfarandet är att skapa en större förankring, en publik debatt och en diskussion i samhället om de här frågorna borde det egentligen inte finnas någon motsättning i tanken att det här kan få ta den tid det tar. Dessutom skulle det i så fall inte vara möjligt att påbörja några stora projekt två, tre eller för den delen tre och ett halvt år in i en mandatperiod.

Har ministern några funderingar kring detta, som vi kan ta i korthet här?

Gunnar Strömmer: Tack för frågan! Jag börjar med den första delen, som handlar om var gränsen går och så vidare. De två större projekten som har varit kroken, eller vad man ska säga, för anmälan till konstitutionsutskottet är Straffreformutredningen och hela hanteringen av påföljdsgreppet runt barnen och straffmyndighetsåldern.

När jag läser remissvar ser jag inga tecken på återhållsamhet eller mer kritiska synpunkter. När jag lyssnar på den allmänna debatten, inte minst när det gäller straffbarhetsåldern 13 och 14, tror jag att få lagstiftningsförslag på senare år har debatterats med en sådan intensitet, och så många olika röster, också många kritiska röster, har fått komma till tals när det gäller den frågan.

Jag skulle alltså snarare vilja vända på steken och säga att jag önskar att många fler lagstiftningsprocesser kännetecknades av det väldigt raka, breda och djupa meningsutbyte som sker runt kanske framför allt barnen, dels för att det är en väldigt svår fråga, dels för att den har engagerat väldigt många.

Det tycker jag är det första. Jag har ingenting emot diskussionen, men jag ser inga tecken på återhållsamhet där.

Det andra är – apropå att vi helt enkelt inte håller med, vilket kan låta nonchalant. Men det vore inte riktigt rättvist att uppfatta det på det sättet. Det skulle kunna vara en rigid hållning där man över huvud taget inte är intresserad av att lyssna på vad andra har att säga. Men det kan faktiskt också vara så att när vi har tröskat hela det här underlaget och gått igenom alla de här synpunkterna måste var och en av oss till syvende och sist göra en egen bedömning. Då kan man i högre eller lägre grad komma fram till att man håller med eller inte håller med. Vissa frågor av den karaktären är till sin natur sådana att människor kommer att tycka olika.

Den här frågan är en av huvudfrågorna i Lagrådets synpunkter när det gäller just syftena. Det vi menar att man kanske inte har fångat i tillräckligt hög grad är frågan om vad som är ett rättvist straff. Vad är det? Vad är ett proportionerligt straff? Det är en värderingsfråga, en proportionalitetsfråga. Där kommer rimliga människor att kunna göra olika bedömningar. Det går inte att forska sig fram till den slutsatsen eller att säga att den följer av hur vi förstår beredningskravet i regeringsformen. Det är alltså så man ska uppfatta i alla fall mig när jag har sagt det.

Till slut kommer vi till en punkt där vi måste välja väg, och då kommer vi att ta fasta på att många remissinstanser backar upp detta med villkorligt

fängelse. Många andra remissinstanser ifrågasätter andra delar. Så är det med det.

Den andra frågan gällde: Varför gå vidare? Om jag nu ändå får svara konkret i relation till de två lagstiftningsfrågor som nämns i anmälan – Straffreformutredningen och greppet kring barnen – vill jag framför allt lyfta fram skyndsamhetsbehovet. När vi klev in i Regeringskansliet hösten 2022 kunde vi snabbt konstatera 62 dödsskjutningar kopplade till den gängkriminella miljön. Det var otroligt viktigt, menar vi, att få till stånd ett principiellt skifte i synen på straffen för gängkriminella. Vi tog de lågt hängande frukterna först: de grova vapenbrotten.

Men nu är det också den här stora principiella förändringen, som det här med dubbla straff innebär. Man kan naturligtvis ha olika sakpolitiska uppfattningar om det, men att det finns en skyndsamhetsaspekt i detta i relation till hur verkligheten ser ut tycker i alla fall inte jag att det råder någon tvekan om.

Detsamma gäller i fråga om barnen. Man kan verkligen ha olika uppfattningar i sak om hur man ska hantera den problematiken. Men det faktum att vi förra året hade 50 barn under 15 år som var involverade i mord och mordplaner menar jag är ett sådant akut läge att det motiverar en viss skyndsamhet i hanteringen. Jag är fullt medveten om att man kan ha olika uppfattningar om vad den skyndsamheten ska leda till för slags beslut.

Per-Arne Håkansson (S): Ordförande! När vi hade Gunnar Strömmer här strax före påsk nämnde vi frågan om förtroende och tillit för lagstiftningsproceduren. Jag tog upp en debattartikel i Dagens Nyheter där Institutet för mänskliga rättigheter och Diskrimineringsombudsmannen lyfte fram att våra lagar byggs på allt svagare grunder. Det kan vi också relatera till i fråga om de synpunkter som Lagrådet har lagt fram.

Med tanke på Gunnar Strömmers bakgrund med engagemang för fri- och rättighetsfrågor och mänskliga rättigheter kan man kanske ändå resonera om departementets beredningsarbete. Gunnar Strömmer menar: Det är inte en riktig slutsats att jag inte har tagit intryck av de kritiska synpunkterna. Däremot måste jag naturligtvis värdera de synpunkterna.

Jag tänker på hur han i den värderingen har beaktat frågor om mänskliga fri- och rättigheter i det långsiktiga perspektivet i en lagstiftning. Jag tror att de flesta här i salen är övertygade om att brottsligheten och våldet behöver bekämpas med full kraft. Men den eventuella effekten på kort sikt finns det, vad jag förstår, än så länge begränsad forskning kring. Det nämnde Gunnar Strömmer också vid förra tillfället. Då kan man fråga sig hur han har resonerat i värderingen av den långsiktiga verkan när det gäller tilliten till lagstiftningsprocessen och fri- och rättigheterna i Sverige.

Ordföranden: Jag inser att ministern uppmanades att resonera. Men ordförande uppmanar till rimligt långt resonerande kopplat till den här frågan.

Gunnar Strömmer: Fru ordförande! Det är mig naturligtvis helt främmande att recensera ledamöternas frågor. Men frågan inbjöd onekligen till resonemang, som det heter. Jag ska ändå försöka förhålla mig kärnfullt till detta.

Bara först: När det gäller förtroende och tillit till processen tror jag att vi måste tänka in några komponenter till. Den ena är det politiska systemets förmåga att leverera när det gäller väldigt konkreta allvarliga samhällsproblem. Jag tror att det, oavsett var i landet vi är verksamma, är väldigt sällan medborgarna kommer fram till oss och säger: Ni gör alldeles för mycket, och det går alldeles för fort. Medborgarna har som regel den rakt motsatta inställningen. Det är klart att människor tycker olika, men som regel säger de: Ni gör inte tillräckligt. Och måste det ta så väldigt lång tid? Det är också en fråga om tillit till processen.

Jag vill när det gäller straffen återigen lyfta fram stora breda reformgrepp som det historiskt aldrig har blivit någonting av. Det tror jag också är ägnat att nagga förtroendet för lagstiftningsprocessen i kanten. I det ljuset tycker jag inte att det är orimligt att tänka i en fyraårscykel i relation till straffrättsliga reformer. Vi talar trots allt inte om grundlagsreformer utan om straffrätt som ändå får ordentligt med tid.

Vad gäller frågorna om den principiella kritiken och exempelvis remissinstansers synpunkter när det gäller barnen och påföljdssystemet är den grundläggande frågan: Ska vi eller ska vi inte sänka straffbarhetsåldern? Till slut tycker man det, eller så tycker man det inte. Men det betyder inte att vi – även om man som vi har gjort i lagrådsremissen, även om vi ännu inte tagit ställning till nästa steg men ändå går fram med det – inte har beaktat synpunkter i remissvaren under den processen.

Också i relation till barnens rättigheter, för att ta ett mycket tydligt exempel, lyfter vi i Justitiedepartementets arbete in en portalbestämmelse om ungdomsfängelserna som handlar om barnets bästa. En portalbestämmelse om barnets bästa förs in i den lagstiftningen, inte för att den fanns med i utredningsförslaget utan därför att många remissinstanser har lyft upp att det grundackordet verkligen skulle vara ägnat att i varje läge påminna systemets aktörer om att sätta barnets bästa i centrum. Det tycker jag är ett tydligt exempel på att man kan vara lyhörd för remissinstanser utan att för den skull nödvändigtvis hålla med dem som inte tycker att man alls ska gå i den riktning som man är inne på.

Vad gäller om det är begränsat med forskning har jag nog inte sagt det – och sa jag det uttryckte jag mig otydligt – i relation till Straffreformutredningen. Därför där menar jag att just när det gäller effekterna på samhällsnivå finns det en ganska entydig forskning som pekar på att en inkapacitering har den effekten, även om jag har varit tydlig med att säga att vi har även andra och kanske till och med mer primära syften som handlar om upprättelse i det enskilda fallet, oavsett effekter på samhällsnivå.

När det däremot gäller barnen finns det, kan man säga, ett ganska begränsat forskningsunderlag på hur man ska hantera 13–14-åringar som mördar – och mördar andra barn. Det tycker jag blir påtagligt när man kanske också går

igenom det. Till slut hamnar man i ett par tre studier som avser förhållanden i amerikanska institutioner för barn, som trots allt befinner sig på en annan kontinent i ett annat sammanhang, i ett annat straffrättsligt system, i ett annat påföljdssystem, i ett annat socialt system än vårt. Det vill säga: Det är inte så enkelt att dra säkra slutsatser av ett sådant underlag.

Dessutom ska det vägas också mot en egen och ganska färsk erfarenhet, exempelvis insikten om att över 90 procent av barnen dömda till sluten ungdomsvård och kopplade till gängen återfaller i allvarlig brottslighet.

Vår helt egen färska erfarenhet av crime-as-a-service, som över huvud taget inte … Mycket forskning när det gäller barn handlar också om en annan sorts brottskarriär – den traditionella – från att liksom trimma moppen till snatteriet, till skolkningen, till den ringa misshandeln, till langningen av … Det vill säga forskningen träffar inte heller det nya samhällsfenomen som vi nu har att hantera.

I det läget måste till slut – fru ordförande, nu går jag in för landning här – politiken naturligtvis ändå väga ihop den forskning som finns i relation till den praktiska erfarenheten som finns i vårt system och också vårt nuläge. Det menar jag ändå sammantaget och långsiktigt är ägnat att stärka tilliten till vår lagstiftning, inte motsatsen.

Ordföranden: Det är alldeles uppenbart att det här är frågor som besjälar och berör, och de är politiskt viktiga i sak. Dock vill jag igen påminna om att det vi granskar är regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet.

Jag kommer att lämna ordet för en kort följdfråga till Per-Arne Håkansson, om han vill ha en.

Per-Arne Håkansson (S): Det gäller väl mer värderingen. Gunnar Strömmer nämnde att han värderade synpunkterna, och det är ju beredningsarbetet. Har frågor kring fri- och rättigheter värderats ned i Gunnar Strömmers bedömn… i beredningsarbetet? Är det Gunnar Strömmers uppfattning också?

Gunnar Strömmer: Där kan jag säga att det raka svaret är nej. Och jag kan möjligtvis också säga att väldigt få synpunkter handlar om en hård kritik i relation till det individuella fri- och rättighetsskyddet i regeringsformen eller Europakonventionen för mänskliga rättigheter.

Det är klart att det finns en gräns när man har ett mycket begränsat handlingsutrymme att göra en annan bedömning. Men vi talar ju om frågor … Straffrätten är ju typiskt sett ett sådant område som så att säga ändå rör sig kring frågor om proportionalitet och rättvisa. Sedan är det klart att det finns rättssäkerhetsramar. Men den diskussion vi för rör sig inom de ramarna.

Den konstitutionella fråga som har uppkommit – möjligen – framför allt i relation till barnen, är ju mer en fråga om beredningskravet. Det är förvisso en grundlagsfråga men trots allt av en annan karaktär än det individuella fri- och rättighetsskyddet.

Så jag tycker att det är uppenbart, för mig i varje fall, att vi tar den typen av synpunkter när det gäller individuellt fri- och rättighetsskydd på ett utomordentligt stort allvar och har inte tänjt på det i det här arbetet.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Vi har inga följdfrågor.

Ulrik Nilsson (M): Fru ordförande! Jag har en fråga som egentligen vänder på hela resonemanget. Vi har talat väldigt mycket om områden där någon tycker att remisshanteringen – processen – har varit för kort. Min fråga till statsrådet är egentligen: Finns det något ärende där statsrådet uppfattar att man kunde fått bättre underlag med en bättre remisstid – någonstans där man har funderat på det omvända sättet?

Gunnar Strömmer: Tack för frågan! Jag har sagt flera gånger att jag har förståelse för dem som upplever, när man ska hantera ett stort lagstiftningsprojekt, att man hade kunnat arbeta ännu mer med det om man hade fått några månader till. Det kan naturligtvis inte uteslutas att arbetet hade blivit ännu mer omfattande hos några remissinstanser med mer tid. Men det tycker jag å andra sidan nog gäller för alla lagstiftningsprojekt.

Och också den här synpunkten när det gäller just straffreformerna: Eftersom det har varit så stort menar jag och vi från departementets sida att det fanns goda skäl för att dela upp lagstiftningsarbetet i ett antal parallella spår. Att det naturligtvis också … Allting kommer med en kostnad – varje vägval. Här finns det väl en viss risk för att det finns remissinstanser som inte upplever sig ha kunnat överblicka helheten på samma sätt som om man hade fått allting på bordet samtidigt.

Jag är liksom inte … vad ska jag säga … immun mot den typen av synpunkter och tänker nog att det i vissa delar säkert hade kunnat gå att få fram ännu bättre underlag. Men då ska ju det vägas mot dels verklighetens krav på skyndsam hantering av akuta problem, dels vårt intresse av, tror jag, att som lagstiftningssystem kunna leverera lagstiftning inom rimlig tid och också skapa utrymme för andra aktörer att arbeta med frågorna på ett bra sätt.

All in all menar jag att vi har gjort de här avvägningarna i de här fallen och upplever att det har landat väl.

Ordföranden: Ingen följdfråga från Ulrik Nilsson? Nej.

Jessica Wetterling (V): Ordföranden! Det är som sagt tydligt att Gunnar Strömmer är besjälad av de här frågorna. Det är intressant att lyssna på mycket av de resonemang som Gunnar Strömmer har, men vi fokuserar som sagt inte på de filosofiska resonemangen utan mer på vad som har legat till grund för regeringens bedömning.

Jag noterade ändå i något av resonemangen att Gunnar Strömmer nämnde att man på olika sätt inom Regeringskansliet har valt att kompensera. Då blir jag lite nyfiken på vilket sätt som man inom Regeringskansliet har valt att kompensera. För det är ju precis som Gunnar Strömmer säger: De olika domstolarna har absolut lämnat in remissvar. Men exempelvis Uppsala tingsrätt konstaterar att även om det var fyra månaders remisstid i ett av de här ärendena som vi har pratat om tidigare var det över sommaren, och därför har det funnits till förfogande för tingsrättens arbete med remissvaret … Det har varit väldigt kort i praktiken. Man har därför både begränsat sig och …

Det är många domstolar som särskilt poängterar i sina remissvar att man har begränsat sitt svar just på grund av omfattningen men också att man inte har haft möjlighet. Under semestertider och sommaren så har man som sagt semester helt enkelt. Så det har varit mindre tid i praktiken.

Men ett remissvar som jag faktiskt vill läsa upp – det är väldigt kortfattat, ordförande – gör mig extra bekymrad, och jag tänker att det ändå borde ha bekymrat Gunnar Strömmer också. Just därför undrar jag hur man har kompenserat för det här. Det är när Åklagarmyndigheten skriver så här när det gäller remisstiden:

”Betänkandets omfattning med förslag till genomgripande förändringar av det straffrättsliga reaktionssystemet gör det i lika mån angeläget som svårt att rätt värdera och se konsekvenserna av förslagen, såväl sedda för sig som mot bakgrund av andra pågående reformer på området. Åklagarmyndigheten, som onekligen har betydande erfarenhet av brott och straff, känner ett särskilt ansvar att göra lagstiftaren uppmärksam på sådant som är eller kan vara viktigt. Den korta remisstiden, i praktiken ytterligare begränsad genom semestertider, har gjort det svårt att … axla det ansvaret.”

Är inte det ett bekymmer för Gunnar Strömmer när en så pass relevant remissinstans gör det – det är första punkten i remissvaret – det vill säga betonar just detta? Jag har svårt att se att fler anställda inom Regeringskansliet skulle kunna kompensera för det, eftersom det här pekar på att man ju inte får in de svar som man sedan har att bereda och bearbeta.

Gunnar Strömmer: Så läser jag inte det, och så uppfattar jag inte det svar som har kommit in.

Jag menar, vad det där är ett uttryck för är ju det vi har talat om. Det är klart att ett stort lagstiftningsprojekt kräver väldigt mycket av remissinstanserna, och det är klart att i en ideal tillvaro hade de kunnat få ännu mer tid. Att Åklagarmyndigheten säger att det är svårt att axla det ansvaret är ju trots allt inte samma sak som att säga att det är omöjligt att ta det ansvaret.

Jag vill också understryka att om man sedan ser på det underlag som har kommit in från Åklagarmyndigheten och andra remissinstanser är det väldigt omfattande remissvar. Det är väldigt genomarbetade remissvar.

Jag vill också understryka att vi alltså talar om en remisstid på fyra månader, förvisso med beaktande av semester. Men jag vill möjligtvis också säga detta, om vi tittar på hur vi har organiserat utredningsarbetet i stort: Skälet till att man har kunnat driva upp utredningstiden i vissa fall är att man har bemannat det på ett annat sätt än vad man har gjort hittills.

Det är klart att jag tycker att det inte är helt orimligt att tänka att om samhällsproblemen är stora måste också andra aktörer i samhället ibland hitta ett annat sätt att arbeta med remissprocesserna för att kunna få fram bra underlag på något kortare tid än vad som i en ideal värld förstås hade varit önskvärt.

Hur många arbetar med remissvaren? Hur ser processerna ut och så vidare? Jag säger inte detta som en kritik mot någon – inte någon specifik – och inte som en särskild respons mot just Åklagarmyndigheten. Men i en avvägning i

ett läge när det brinner där ute … Jag vill bara säga det; jag är fullt medvetet om att vi ibland har varit inne på de materiella frågorna hos det rättspolitiska.

För mig är det ändå viktigt att komma tillbaka till att det här handlar om att det finns stora, akuta samhällsproblem. Det går liksom inte att frikoppla den här diskussionen från det läget, så att säga, utan vi arbetar inte i en ideal värld. Vi arbetar i ett läge där folk skjuter ihjäl varandra. Nu är jag glad att det har gått ned med 60 procent på tre år, men likafullt. Vi har läget med barnen. Det är klart att ett visst driv i steget är ändå lämpligt, om vi ska kunna få lagstiftning på plats.

Ja, jag är medveten om att det är ett uttryck för att man gärna hade haft mer tid. Men det tycker jag inte alls är konstigt att man säger. När jag sedan ser på det underlag som har kommit in kan jag bara konstatera att det är ett mycket gediget underlag och ett underlag som också har gjort stora avtryck i den lagstiftning som vi senare har gått vidare med till Lagrådet och, i del ett av reformen, också till riksdagen.

Ett mycket tydligt uttryck för det är att hela tiden arbeta med möjligheten till en nyanserad straffmätning och ett system med dubbla straff som utgångspunkt. Det är en stor del av reformen, principiellt och systematiskt, där samspelet med remissinstanserna har varit påtagligt.

Får jag också bara säga, om jag nu breddar perspektivet något, att det också finns delar av den samlade förändringen av straffrätten under den här mandatperioden då vi har remitterat saker flera gånger, trots att det möjligtvis inte har varit formellt nödvändigt. Det gäller exempelvis villkorlig frigivning, där vi remitterade på nytt därför att vi tyckte att vi gjorde så pass stora förändringar i relation till det tidigare remitterade underlaget att det var rimligt att remissinstanserna fick titta på det på nytt. Vid kriminaliseringen av psykiskt våld var det samma sak.

Det är inte så att vi slarvar över remissinstanser som något slags grundläggande princip, utan tvärtom. Vi vill göra allt vad vi kan, givet lagstiftningsprojektets innehåll, det omgivande samhällets krav på skyndsamhet, för att involvera remissinstanser på ett riktigt bra sätt.

Ordföranden: Finns det en följdfråga? Nej.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, Gunnar Strömmer, för svaren så här långt!

Jag noterade särskilt formuleringen ”när det brinner där ute” i senaste svaret här på Jessica Wetterlings fråga. Eftersom Åklagarmyndigheten nämndes kom jag att tänka på att det i allra högsta grad är någonting som åklagare märker av, som sitter med detta dagligen och fattar snabba beslut. De har naturligtvis en ganska strid ström av ärenden att hantera.

Jag som då råkar vara tjänstledig åklagare besökte en kammare härom-veckan och fick höra om ett lagförslag som hade tagits fram, säkert i det allra bästa syftet, men som i praktiken innebär att den orosanmälan som ska göras till socialtjänsten och som ska göras av polisen nu också åläggs att göras av åklagare. Jag pratade med både chefer och tidigare kollegor. Det här innebär att exakt samma anmälan med exakt samma innehåll ska läggas … ska göras.

Även om polisen har gjort det måste en åklagare också göra det. Gör man det inte begår man tjänstefel eftersom det inte finns någon ventil i det här.

Jag fick då också höra att det här förslaget, när det ganska skyndsamt togs fram, aldrig gick ut till operativa åklagare att ha synpunkter på.

Det här är, skulle jag vilja säga, ett åskådliggörande av å ena sidan de behov som naturligtvis finns när det gäller att komma åt viss brottslighet och å andra sidan, som Gunnar Strömmer ger uttryck för, de krav på skyndsamhet som regeringen lever under.

Ser Gunnar Strömmer en möjlig konfliktyta här? Hur ser Gunnar Strömmer på att, som ministern nämner, en medborgare som man träffar på gatan gärna vill se åtgärder och att regeringens åtgärder för att visa handlingskraft kan bli mindre träffsäkra än om man faktiskt tar sig tid att lyssna på remissinstanser, om man därmed missar själva målet?

Gunnar Strömmer: Tack, fru ordförande, och tack för frågan! Om jag inte är ute och cyklar är den orosanmälan en del av den här mellantvångsreformen som ligger på Socialdepartementet. Jag har ingen djupare kunskap om hur remissförfarandet har gått till på Socialdepartementet i den delen.

På ett allmänt plan kan man naturligtvis säga att en allmän populistisk hållning i olika lagstiftningsfrågor kan komma i clinch med vad som skulle vara lämpligt och nödvändigt. Men jag vill för egen del säga att jag känner mig väldigt trygg med att när jag lyfter den aspekten så menar jag bara det här, och jag lyfte den ju i ett sammanhang när jag fick frågor om tilliten och förtroendet för lagstiftningsprocessen. Jag menar att den balans som vi måste uppnå mellan å ena sidan systemets berättigade förväntan på ibland lite långsamma och noggranna processer och å andra sidan medborgarnas ganska rimliga förväntan på att om det skjuts 62 människor på årlig basis så måste vi göra någonting åt det … Det behöver inte vara en målkonflikt, utan det går att balansera det på ett bra sätt.

Om vi ser på totalen är jag helt övertygad om att de förslag som vi lägger på riksdagens bord på det straffrättsliga området eller för den delen på det processrättsliga och överlag, vågar jag nog också säga utan att vara lika djupt inne i det, det socialrättsliga, men det finns säkert undantag från den regeln, också är ägnade både att möta omvärldens förväntan på skyndsam hantering av mer eller mindre akuta samhällsproblem och att samtidigt möta rimliga krav på en sådan precision att de också kommer att kunna fungera i praktiken.

När jag var här senast talade vi om några projekt där vi faktiskt inte har så mycket erfarenhet att gå på men ändå måste agera skyndsamt och skaffa oss den erfarenheten under gång och också förstås, om det visar sig vara nödvändigt, öka precisionsgraden under gång. Det har gällt reformer som vistelseförbud, säkerhetszoner och annat där läget har varit akut och det har varit angeläget att gå fram, men vi har byggt en metodik också i den lagstiftningen med en regelbunden och systematisk insamling av empiri som sedan ska utvärderas och kommer att kunna leda till olika slutsatser.

Det är klart att på ett allmänt plan kan man säga att det är något slags hejdlös populism å ena sidan och avsaknad av precision å den andra. Jag skulle nog

säga att de flesta av oss ändå agerar fullt medvetna om vad medborgarna efterfrågar men samtidigt på ett sådant sätt att det vi gör ska få avsedda effekter. Sedan betyder inte det att varje enskild del nödvändigtvis blir bra; det kan till och med vara så att olika departement kan ha olika utmaningar om en viss lagstiftningsprodukt, exempelvis. Men i slutändan ska det där vägas ihop och någons intresse får liksom ta överhanden. Det är vad det är.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! I detta sammanhang, straffreformen, har regeringen fått mycket kritik, men också Lagrådet har fått kritik. En sällsynt allvarlig kritik har kommit från ett av partierna i regeringsunderlaget som hävdar att yttrandet från Lagrådet skulle vara politiserat, det vill säga att man agerar utifrån politiska motiv.

Jag vill fråga ministern direkt: Delar du den åsikten?

Gunnar Strömmer: Tack för frågan! Min uppfattning är den, och det har vi varit inne på tidigare, att Lagrådet, om man ser det ur regeringsformens synvinkel, har ett brett mandat att yttra sig över olika frågor, alltifrån det konstitutionella till det lagtekniska systematiska till det bredare om den föreslagna lagstiftningen är ägnad att uppnå de angivna syftena och så, och sedan alla beredningsfrågor. Man kan alltså säga att det är ett brett mandat.

Det betyder naturligtvis också att frågorna kommer mer eller mindre nära politikens bedömningar beroende på vilka slags synpunkter det handlar om. Det är inte samma sak som att själva yttrandet är politiserat eller att det skulle finnas politiska bevekelsegrunder bakom ett visst yttrande. Det vill jag för egen del vara noggrann med att understryka.

När det gäller exempelvis frågan om straffnivåerna i samhället, som vi har varit inne på några gånger här i diskussionen, menar jag att det är legitimt att Lagrådet i och för sig granskar det eftersom man, återigen, kan koppla det till om den föreslagna regleringen får genomslag i relation till de angivna syftena. Då handlar det om straffens funktion – och vi vet att det finns olika funktioner – och en del av det blir till syvende och sist mer en politisk värdering hur man ser på straffnivåerna i samhället – vad är ett rättvist straff, vad är proportionerligt, vad är ett straff som återspeglar brottens allvar?

Det är mer så i alla fall jag uppfattar det. Lite grann beroende på vilken fråga som är föremål för granskning befinner man sig på mer eller mindre behörigt avstånd från de avvägningar som till syvende och sist är värderingsmässiga.

Det har blivit en del diskussion om just det här med straffnivåerna, och där vill jag återigen för egen del bara konstatera att till syvende och sist är det, vad gäller just kopplingen till rättvisa straff och straff som återspeglar brottens allvar, en rättvisefråga, och alla som har ägnat sig åt politik under några år … Om man har varit kommunalråd i 30 år och gjort fyra mandatperioder i riksdagen vet man att det här med rättvisa kan man ha olika uppfattningar om, och det är faktiskt inte annorlunda när det kommer till straff.

Man kan möjligtvis säga att det är bra att en sådan diskussion kommer. En diskussion om Lagrådets roll och hur man ser på olika delar av ett yttrande klarar vår demokratiska rättsstat också av. Där befinner jag mig.

Ordföranden: Med detta tackar vi Gunnar Strömmer för utfrågningen.

Bilaga B11 Statsråd Johan Forssell

Tisdagen den 14 april 2026

Granskningsärende 25, 27 och 32 – Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration (se avsnitt 2.10)

Ordföranden: Då återupptar vi konstitutionsutskottets sammanträde och vår offentliga utfrågning gällande Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration med statsrådet Johan Forssell. Också detta är en utfrågning som är påbörjad sedan tidigare och ajournerad, så vi kommer helt enkelt att gå rakt in där vi slutade förra gången. Det innebär att jag först hälsar Johan Forssell med medarbetare varmt välkomna. Sedan lämnar jag ordet till Centerpartiet och Muharrem Demirok.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Det är lite speciellt att återuppta detta mitt i den ganska spännande diskussion vi hade förra gången. Det har också under ledigheten vänts en hel del tankar kopplat till de svar vi gavs och det mediala intresse som har visats under påsken, inte minst dokumentären i Sveriges Radios *Konflikt* om just denna fråga, där statsrådet själv också figurerar. En del av det som figurerar där är sådant som vi kanske fått ta del av i det mer sekretessbelagda materialet. Men det är sådant som nu cirkulerar i medierna, så jag kan komma att hänvisa till det i mina frågor.

För att fräscha upp mitt eget minne och komma direkt in på frågorna fastnade jag i funderingarna kopplat till frågan om avtal eller inte. Det var en av de stora diskussioner vi hade – huruvida det fanns ett avtal eller inte. Jag tänker inte gå i polemik med statsrådet om huruvida vi ska kalla det avtal, viljeriktning, överenskommelse, handslag eller något annat av alla de olika ord och formuleringar som användes.

Men jag blir inte riktigt klok på alla de luckor som finns i det underlag vi har fått – alltifrån regeringsföreträdarens första möte med representanter från Somalia i november 2022 till hänvisningar till december 2023, där Sveriges ambassadör får instruktioner från Regeringskansliet om att nå en uppgörelse, och därefter Sveriges ambassadörs meddelande till Regeringskansliet om att en uppgörelse är klar till dess att pengar börjar betalas ut och Somalia börjar återta utvisade medborgare.

Min första fråga – jag går rakt på sak: Det hölls ett möte i Sverige i september 2023 – ett möte på politisk nivå, som det står i vår tidslinje, i Stockholm mellan en somalisk delegation och företrädare för Regeringskansliet, Utrikesdepartementet och Justitiedepartementet. Vid detta möte diskuterades förutsättningarna för återtagande av somaliska medborgare. Var statsrådet informerad om det här mötet, och hade statsrådet skickat med tydliga instruktioner kopplat till mötets syfte och förhoppning om en utgång av detta möte?

Ordföranden: Innan jag lämnar ordet till Johan Forssell ska jag säga att detta alltså är ett stort ärende som omfattar både offentligt och sekretessbelagt

material. Det sekretessbelagda materialet har vi hanterat i en sluten del. Det går inte att utesluta att vi kommer att behöva ha en sluten del igen, beroende på frågor och svar, givetvis. Men jag överlåter åt Johan Forssell att göra bedömningen av vad som kan tas offentligt kopplat till den här frågan.

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Det var, vill jag minnas, ett möte på tjänstemannanivå i september 2023. Jag kan faktiskt inte påminna mig om ifall jag har gett några instruktioner för det mötet, men det är klart att hela vår ambition hela tiden har varit att få arbetet att fungera. Det har varit en uttalad prioritet. Men mer än så kan jag inte på rak arm påminna mig om, i alla fall inte om några instruktioner inför det mötet – om det var svar på frågan.

Muharrem Demirok (C): Den 7 december presenterar premiärministerns kansli i Somalia ett pressmeddelande om ett förnyat partnerskap med Sverige. Samma dag skickar den svenska ambassadören i Somalia hem ett meddelande där det står att en uppgörelse är klar. Detta sker kort efter att det här mötet skett. Var statsrådet informerad om det pressmeddelandet från den somaliska premiärministerns kansli eller den svenska ambassadörens meddelande hem om att en uppgörelse var klar?

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Nej, Somalias pressmeddelanden har inte jag haft något med att göra i min roll som minister i Sverige. Sedan har jag väl noterat detta i efterhand, men det är inget som jag har haft någon inblick i.

Vi har från Justitiedepartementets sida en avsiktsförklaring som inte har varit bindande, och vi har hela tiden haft som tydlig prioritet att få detta viktiga arbete att fungera. Det har vi också fått, inte perfekt men betydligt bättre än tidigare. Vi ser detta till exempel i hur antalet tvångsutvisningar på förhållandevis kort tid nästan femdubblades. Från att egentligen ha legat på nollnivåer under flera år var det på det sättet – betydande framsteg senare.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag ställer korta frågor och hoppas få ställa ytterligare några följdfrågor.

Ganska snart efter att meddelandet till Sveriges ambassadör om att en uppgörelse är klar skickas hem får också Sida ett tydligt uppdrag att försöka hitta en lösning för att betala ut pengar till Somalia. Redan den 24 april 2024 betalas 40 miljoner kronor ut, eller beslut fattas om detta. Därefter tar det stopp i apparaten – 100 miljoner kronor är utlovade och ska hanteras.

Statsrådet nämnde flera gånger samarbetet med IOM och tryggheten i att det var en organisation som man kände sig nöjd med att jobba med. Kan statsrådet säga hur stort stödet till IOM var?

Johan Forssell: Fru ordförande! Vi diskuterar vad vi kan säga i en öppen och inte öppen utfrågning. Vi tror att vi kan vara helt öppna här. Vi har ju också pressmeddelat de här stöden. Vårt samarbete med IOM sker inte bara i Somalia utan i en lång rad olika länder. Det finns också att ta del av på Regeringskansliets hemsida.

Jag vill minnas att just det här stödet till IOM, som jag förfogar över som migrationsminister, rör sig om 10 miljoner kronor – i en omräknad dollarkurs, vill jag minnas. Just den här delen har varit ungefär 10 miljoner kronor. Det ligger på regeringens hemsida, precis som alla andra samarbeten vi har med IOM.

Muharrem Demirok (C): Detta ska förhoppningsvis vara min sista följdfråga. Stödet till IOM under statsrådets ansvarsområde var 10 miljoner. Samtidigt hanterades 100 miljoner kronor via Sida, eller skulle hanteras via Sida. Det är den delen vi försöker reda ut – huruvida beredningskravet har gått rätt till eller inte.

Min avslutande fråga är egentligen lite mer öppen: Anser statsrådet att beredningskravet vid hanteringen av de 100 miljoner kronorna – 40 miljoner först och 60 miljoner sedan till premiärministerns eget kansli – har gått rätt till?

Johan Forssell: Fru ordförande! Ja, beredningen har gått till på precis det sätt som den alltid går till vid den här typen av stöd. Det rör sig om väldigt erfarna aktörer. När det gäller den här delen är det med IOM, FN:s eget organ, och också med Sida som vi har väldigt noggranna kvalitetsprocesser och väldigt noggranna utvärderingar.

På frågeställaren låter det ungefär som att man bara betalar ut pengar, och sedan är det klart. Jag vill understryka att det är en väldigt noggrann process och en väldigt noggrann beredning som sker här. Men Sida är ju också en myndighet som agerar efter en instruktion som vi har gett men gör egna bedömningar.

Jag har ingen information om att beredningen inte skulle ha fungerat på ett tillfredsställande sätt. Tvärtom ser jag när jag minns tillbaka och ser på det i efterhand att det har gått till på det sätt som det ska. Sedan händer det ibland att man kanske inte når de mål som finns och att det kan uppstå komplikationer; det är så det är i biståndet.

Men svaret på frågan om det finns något i beredningen som skulle vara avvikande eller inte skulle ha gått till på rätt sätt är att jag inte i dag kan se något sådant.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag lovar att detta är min sista fråga, men jag reagerade på statsrådets svar. I underlaget vi har fått, särskilt det öppna, kan man tydligt se att Sida inte har varit informerade om – vad vi nu ska kalla det – handslaget, viljeinriktningen eller liknande som ambassadören uppenbarligen har varit del av. Det ger ändå sken av att Sida inte har varit inkopplat och att ordinarie process inte har följts – därav min fråga. Detta ledde senare också till att biståndsrådet på plats förklarades persona non grata därför att hon under tiden hade lyft att stödet inte gick att betala ut på det sätt som den somaliska premiärministerns kansli efterfrågade.

Jag vill ändå problematisera det självklara svaret att beredningsordningen har gått till som den ska. Vi hade inte suttit här om det varit så. Jag justerar min fråga: Finns det någonting som statsrådet i det här läget ser som hade

kunnat göras annorlunda för att beredningskravet hade kunnat följas ännu tydligare och involvera Sida från första början?

Johan Forssell: Fru ordförande! Min bestämda uppfattning är att beredningskravet har följts och att det här inte avviker från andra typer av verksamheter som sker, ofta i svåra miljöer, naturligtvis; annars hade inte biståndet behövts. Det har gått till på det sätt det ska.

Sedan finns det också e-postkorrespondens från den här hösten, från både oktober, november och december. Den har också delgivits konstitutionsutskottet. Där framgår det också att dialogen med Somalia, om både biståndsoch återtagandefrågor, har diskuterats med Sida och även de Sidaanställda vid ambassaden. Påståendet att Sida inte skulle ha varit informerade om detta vill jag nog problematisera i gengäld.

Larry Söder (KD): I detta skede har vi ingen extra fråga.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Ministern har sagt väldigt tydligt att det inte fanns någon uppgörelse eller överenskommelse mellan Sverige och Somalia. Hur förklarar man då att så många, både på svensk och på somalisk sida, inte har uppfattat det så? Fanns det kommunikationsbrister? Gjorde man det inte tillräckligt tydligt att det inte var en överenskommelse?

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, ledamoten, för frågan! Det är väl ärligt talat lite svårt för mig att svara på varför människor upplever saker på ett eller annat sätt. Vi har försökt från regeringens sida att vara väldigt transparenta – så transparenta vi kan vara. Jag tycker att det syns i vår kommunikation och i de uppgifter vi har redovisat på regeringens hemsida.

Sedan kan jag bara konstatera att det under den här diskussionen har påståtts saker som har varit gravt felaktiga. Jag sa ju också det förra gången att om det har skett mot bättre vetande eller medvetet kan ju inte jag uttala mig om. Men jag kan bara konstatera att de har fått fötter, och det har ju varit skadligt, naturligtvis. Det inser ju alla. Men vi har försökt att kommunicera detta på det sätt vi tyckt varit befogat.

Vi har försökt att vara öppna och transparenta mot medierna och mot riksdagen. Jag har ju varit i utskottet, och jag är här i dag. Vi har ingenting att dölja i detta utan tvärtom ser vi att vi har ett välfungerande samarbete som inte har funnits tidigare. Vi ser goda resultat, och vi ämnar fortsätta det samarbetet så länge vi ser att det uppfyller de mål vi vill nå med detta.

Det var kanske inte ett svar på frågan, men det var i alla fall ett resonemang.

Mauricio Rojas (L): Tack för svaret! Jag undrar … När ni under processen insåg att så många, eller några, hade missuppfattat – inte minst viktiga aktörer som ambassadören eller den somaliska regeringen – gjorde ni någon informationsinsats för att klargöra detta så att man inte fortsatte att tro att det fanns någonting som inte fanns?

Johan Forssell: Fru ordförande! Ja, jag tror att jag direkt när jag första gången fick frågan om detta försökte vara väldigt tydlig och klar med vad som har skett men också vad som inte har skett. Jag kan ändå konstatera att det inte

verkar ha lett till någon förändring vad gäller de personer som har påstått olika saker som helt enkelt inte stämmer.

Det har ju påståtts att det skulle finnas en bindande överenskommelse, att det skulle handla om spöktjänster, att det skulle vara mutor och så vidare. Det finns ju inga belägg för det. Men det är klart att … Det är klart att när sådana påståenden kommer underlättar det ju inte vare sig Sveriges intressen eller naturligtvis att man får en korrekt uppfattning om detta. Man kan ju tycka att detta är bra eller att detta är dåligt, och då kan man ha en diskussion om det. Men det är klart att när det har påståtts saker som är djupt felaktiga underlättar det inte en sansad diskussion.

Sedan är det ju också så, på temat att ha en formell överenskommelse eller så, att vi från regeringens sida ju aldrig har uteslutit att man ska ha det. Det kan finnas fördelar med det också, men så var inte fallet den här gången. Vi bedömde att det mest effektiva var en avsiktsförklaring. Sedan kan man tänka sig mer formella överenskommelser. Det finns säkert andra länder som jobbar på det sättet. Men den här gången bedömde vi att det var mer effektivt att ha just en avsiktsförklaring som inte är legalt bindande.

Ordföranden: Nu går vi in på den uppföljande rundan. Jag kommer att lämna ordet först till anmälande partier utifrån den ordning de har anmält i och sedan till övriga partier i storleksordning.

Jan Riise (MP): Jag tackar statsrådet för svaren nu och förra gången.

Jag måste dessvärre återvända lite grann till den allra första vändan, som Muharrem Demirok har varit inne på här också, och vad som hände efter den här uppgörelsen. Då var svaret rätt mycket, som statsrådet säkert minns, att IOM var vår avtalade lösning. Men den tillkom ju inte förrän mot slutet av 2024. Finns det ett mejl eller brev som talar om att det var klart med de här uppemot 10 miljoner kronorna? Det finns även med i den maskade versionen av vår beskrivning.

För 2023 finns också uppgiften om 40 miljoner till Världsbanken för vidare behandling, och 60 miljoner till UNDP tillkom så småningom i den resan, innan IOM kom in. Jag hoppas att det är en korrekt beskrivning av situationen.

Jag satte min förtjusande kollega AI-assistenten på att leta rätt på avtalet som skulle ha legat till grund för de 40 världsbanksmiljonerna. Jag är den första att utfärda alla sorters reservationer för AI. De kan ha fel, och de kan hallucinera. Men det svar jag fick var att om det finns ett sådant avtal är det inte publikt. Det finns inte i regeringens databas. Det finns inte hos Världsbanken.

Uppenbarligen har det ändå funnits en överenskommelse om utbetalning av 40 miljoner. Det är ingen som har ifrågasatt det, men jag måste ändå få det där klart för mig. Hänger det ihop med den första … det ambassadören kallade en överenskommelse, det som möjligen är en viljeinriktning eller någonting annat? Är detta samma sak? Är detta första steget efter ambassadörens och det resonemang som följde därpå, inte minst Regeringskansliets och Sidas svar

om att vi måste följa gängse beredningsordning och allt detta? Finns det alltså inget skriftligt utifrån det? Finns det inget avtal att se?

UNDP-avtalet har vi sett, och IOM-avtalet finns också utprintat i våra handlingar. Men Världsbanken undrar jag över. Är det följden av det första mejlet från ambassadören den 7 december?

Johan Forssell: Fru ordförande! Det är väl så här, när det gäller stödet till Världsbanken och gällande just Somalia, att Sverige ju sedan tidigare har haft ett samarbete under ganska lång tid med Världsbanken i situationer i Somalia, precis som i en lång rad andra länder runt om i världen. De gör ju ett bra arbete. Då var det väl så att ambassaden, vill jag minnas, i april 2024 fattade det här beslutet om den här Världsbanksfonden – en påfyllnad, vill jag minnas att det var då, till den.

Om det exakta avtalet ligger på regeringens hemsida och kan letas upp med AI, det kan jag faktiskt inte svara på. Men jag tror att det finns ju … I och med att det här ju är biståndsmedel får man möjligen titta på Openaid. Jag kan faktiskt inte säga om de avtalen finns.

Det finns ibland också utrikessekretess i den här typen av frågor, som ju har funnits under lång tid. Det handlar ju ibland om vårt förhållande till andra länder, ibland också om förhållandet till den här typen av organisationer. Inte sällan är det ganska vanligt när det gäller just FN-systemet.

Det är egentligen det svar jag kan ge, men påfyllaren till Världsbanken i Somalia – det var ett arbete som hade pågått under lång tid. Det var ett stöd som hade funnits … Ett liknande stöd till Somalia hade funnits under lång tid, som ambassaden där och då gjorde bedömningen var tillfyllest.

Jan Riise (MP): Jag vill bara försäkra mig om att jag förstått det rätt. Det finns alltså en succession här. Först har vi ett världsbanksstöd, som möjligen är en del av ett tidigare avtal eller en tidigare överenskommelse med Världsbanken. Sedan har vi ett avtal med UNDP om 60 miljoner. Efter det kom IOM med uppemot 10 miljoner, som mer uttryckligen handlade om migration. Är det riktigt uppfattat?

Johan Forssell: Ja, alltså det är ju helt olika delar här. Å ena sidan de första medlen som nämns här – de är ju då från biståndsbudgeten. Den andra delen, som jag har svarat på mycket frågor om här, är ju inte biståndsmedel utan det är ju de medel som Justitiedepartementet förfogar över. De är mindre, men de är ju då inte som biståndspengar, vilket gör att de kan användas lite friare än de.

Nu har vi ändå valt att arbeta med IOM, som vi också kanaliserar … som är en stor biståndsaktör. Nu är det det som skapar en viss begreppsförvirring. Det är olika delar och olika syften med detta. Ibland tangerar de varandra; så kan det vara. Men i formell mening är det som jag har kommit hit för i dag, kopplat till vårt IOM-stöd från Justitiedepartementet … Det är ju inte bistånd. Det ligger utanför de här 40 plus 60. Jag hoppas att det var svar på frågan.

Vasiliki Tsouplaki (V): Fru ordförande! Jag hade egentligen tänkt fråga lite mer om de här anställningarna, men jag hoppas att jag kan ställa flera frågor

utifrån det Jan Riise just tog upp. Skulle ministern kunna beskriva lite mer vilka skillnaderna är i kontroll, uppföljning och transparens om en utbetalning görs som biståndsmedel kontra om den görs som en utbetalning från migrationsområdets budget hos Justitiedepartementet?

Johan Forssell: Fru ordförande! Det är klart att när det gäller biståndsmedlen är det ju ansvarig myndighet som sköter mycket av det kontrollarbetet. Där har väl generaldirektören varit i utskottet och svarat på de frågorna? Vi gör ju alltid den typen av löpande … ja, men kontroller. Jag tror att det också har delgetts utskottet hur det går till.

Det finns också andra aktörer här som tittar på detta. För att säga det uppenbara: Vi förfogar ju på Justitiedepartementet över betydligt mindre resurser. Det är en helt annan skala, naturligtvis, än om man jämför med det som sker på Sida. Det är ett helt annat omfång. Men i det här fallet har vi haft, och har, en dialog med IOM. Vi har fått olika typer av rapporter kopplat till hur arbetet går, vad som har uppnåtts och också vilka utmaningar och problem som finns. Det är ett pågående arbete som vi hela tiden följer upp.

Vasiliki Tsouplaki (V): Det jag funderade på gällde just de här personerna som har anställts inom ramen för IOM:s projekt. Det har vi kunnat ta del av i medierna, och ministern har också kommenterat det offentligt, så jag tror att det skulle kunna gå bra att resonera om det här i kammaren också.

Det som har framgått av den rapporteringen är att de här personerna också sedan tidigare har haft andra arbetsuppgifter inom den somaliska administrationen, men att man här då har avlönats med ganska höga löner på 100 000 kronor i månaden. För allmänheten framstår det i alla fall som att man, utifrån de här lönerna, skulle ha jobbat heltid med det svenska uppdraget, trots att man då haft andra arbetsuppgifter.

Jag funderar på hur ni har bedömt rimligheten i det här upplägget. Har det varit önskvärt och möjligt för departementet att styra på den detaljnivån att också fundera på exakt hur de här fem miljonerna har använts och om det har varit effektivt och rimligt att ha den här typen av löner inom det här projektet?

Johan Forssell: Fru ordförande! Till att börja med har vi inte anställt några specifika personer. Vi har finansierat ett antal tjänster. Det är viktigt. Och det gör vi tillsammans med IOM, detta välrenommerade FN-organ, som ju har lång erfarenhet av att just arbeta i komplexa miljöer. Det var ju för att säkerställa att saker och ting går rätt till.

IOM bedömde vi … Man har inte bara arbetat i Somalia väldigt länge, utan man har arbetat i många av de här typerna av miljöer. De är naturligtvis inte enkla. Hade de varit enkla, hade de varit perfekta – ja, då hade vi inte behövt ha den här typen av samarbeten. Då hade det fungerat ändå. Men nu ser världen ibland inte ut på det sätt man vill att den ska, utan den förhåller sig på andra sätt.

Vi valde att samarbeta med det här FN-organet, och då har vi anslagit finansiering till det. Den här lönesättningen följer det lönespann som IOM själva har satt upp. Då fann inte jag någon anledning att på något sätt överpröva

det. IOM säger att detta är inom lönespannet. Det kan finnas olika jämförelser. Det är klart att man ibland har jämfört med somaliska löner. Men IOM har bedömt att lönerna ska jämföras med internationell personal, alltså andra FN-anställda, och att de ligger inom det spannet. Det var grunden för rimlighetsbedömningen.

Till det kommer då de här återkommande rapporterna från IOM om hur arbetet går kring detta. Vi har inte sett någonting i de rapporterna som har fått oss att ändra vår slutsats kring att arbetet fortskrider, med reservation för att det fortfarande finns en hel del svårigheter och problem här. Det finns också tydliggjort i de rapporter vi har fått och som jag tror att utskottet också har tillsänts.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag uppfattade inte riktigt om ministern kommenterade detta med att man till departementet hade fått medieuppgifter om att de här personerna inte jobbade heltid utan kanske redan var anställda med andra uppgifter inom den somaliska administrationen. Har detta gjort att man har kontaktat IOM eller agerat på något vis?

Ministern nämnde tidigare också att det finns många pågående projekt genom IOM. Har det löneläge vi talar om varit det vanliga i de projekt som man från departementet har haft i andra länder?

Johan Forssell: Vi har alltså finansierat tre tjänster. Vi har fått löpande rapporter som beskriver att arbetet går framåt enligt det som vi har kommit överens om. Det har varit en kontinuerlig dialog med IOM. Det har varit olika digitala möten. Det var ett fysiskt möte här i höstas, och jag vet att det var ett digitalt möte precis före jul.

Jag vet att IOM hela tiden följer upp att det praktiska arbetet sker för att säkerställa att man följer den projektplan som finns. Vi har inte fått några indikationer på att arbetet inte skulle fortskrida som vi har kommit överens om. Vi har inte fått några belägg för det. Tjänstemän från Justitiedepartementet har haft direktkontakt med och även fått ta del av skriftliga rapporter från personer som har de tjänster som Sverige finansierar via IOM. Till detta kommer också att IOM löpande följer upp det arbete som dessa tjänstemän utför.

Med det har vi känt att arbetet fortskrider. Det har inte föranlett oss att vidta några åtgärder. Skulle vi få annan information – att man inte följer den plan vi har satt upp eller att det skulle finnas några felaktigheter – skulle vi självfallet agera. Men hittills har vi inte nåtts av något sådant. Vi ser ett samarbete som sker med detta välrenommerade FN-organ och att vi följer den plan som vi har kommit överens om.

Hans Ekström (S): Tack, statsrådet, för svaren så här långt! För att undvika att gå in på hemligt material kommer jag att luta mig mot sådant som framkom i programmet Konflikt, som sändes i lördags. Det jag använder i begrepp kommer därifrån. Då kanske vi kan undvika en sluten utfrågning.

Vi pratar väldigt mycket om begrepp – vad är det vi har att röra oss med? Vi hade en diskussion om det förra gången. Vi diskuterade om det var att märka ord eller inte. Det har en vikt.

Jag kan bara konstatera att den svenska statens egna representanter, till exempel ambassadören i mejl till sin personal, använder begrepp som att han har ”gjort en uppgörelse”. UD valde att reagera på det genom att säga att de ”väljer att tolka det som en viljeyttring”. Man säger också att ambassadören säger till Världsbanken att det är ”en del av en migrationsuppgörelse”. Statsrådet Benjamin Dousa använder begreppet ”ingå överenskommelse” i en intervju i programmet.

Då blir det lite komplicerat för oss i konstitutionsutskottet. Vi får ju liksom motsatta besked. Jag skulle vilja säga att den som försatt oss i denna situation inte är illasinnade riksdagsledamöter och folk som pratar illa om regeringen, utan det är den svenska statens egna representanter som har använt olika begrepp.

Detta saknar inte betydelse. Jag läser i 10 kap. 1 § regeringsformen: ”Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen.” I 2 § står det: ”Regeringen får ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga” och så vidare, men det gäller alltså inte här. Men det finns alltså bestämmelser som reglerar detta. Därför tycker vi att detta med orden är så viktigt här. Den svenska statens representanter har använt begrepp som tydligt omnämns i regeringsformen.

10 kap. 13 § regeringsformen gäller väl ändå även i det här fallet? Där står det: ”Chefen för det departement som har hand om utrikesärendena ska hållas underrättad, när en fråga som är av betydelse för förhållandet till en annan stat eller till en mellanfolklig organisation uppkommer hos en statlig myndighet.” Jag förutsätter alltså att utrikesministern har varit informerad om detta hela tiden. Det omfattas faktiskt av 13 § även i det här ärendet, om jag läser rätt.

Ordföranden: Det var inte en uppenbart tydlig fråga, men jag ger ändå Johan Forssell möjlighet att svara på inlägget.

Johan Forssell: Fru ordförande! Ja, vi hade ju en lång diskussion om detta förra gången. Jag har inte så mycket nytt att säga egentligen.

Det finns ingen formell överenskommelse. Om det hade funnits det hade den beretts på ett annat sätt, precis som Hans Ekström säger här. Jag vill dock bara påpeka att vi inte har någonting emot en formell överenskommelse som sådan. Man hade kunnat välja den vägen. Jag kan inte ta gift på att det inte finns andra länder som har valt den vägen. Detta kanske man får utvärdera framöver och titta på för- och nackdelar.

Vi bedömde den här gången att det var mest effektivt att snarare ha det som just en avsiktsförklaring. Några av punkterna har genomförts, några har inte genomförts.

Jag kan också bara konstatera att det från Utrikesdepartementet ändå har tydliggjorts också internt att detta är någonting annat än en formell överens-

kommelse. Det är mer av en viljeinriktning eller avsiktsförklaring. Man kan välja vilket ord man vill, men det har aldrig varit frågan om en formell överenskommelse, för då hade den beretts på ett annat sätt. Jag tror att vi möjligen med olika ord menar samma sak.

Hans Ekström (S): Vad jag med mitt inlägg ville tydliggöra var att det inte är lika klart som statsrådet under den förra utfrågningsomgången gjorde gällande. Då menade han att det var glasklart. Här ser vi att statens egna representanter använder begrepp som omfattas av regeringsformens bestämmelser.

Ordföranden: Johan Forssell ruskar på huvudet och har inget behov av att kommentera detta. Då går vi vidare till nästa frågeställare.

Lars Andersson (SD): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för ytterligare en frågemöjlighet! Jag har inga följdfrågor. Tack för i dag!

Oskar Svärd (M): Ordförande! Tack, statsrådet Johan Forssell, för att du kom hit i dag igen! Jag tycker att jag fick en bra bild utifrån min frågeställning senast och har i nuläget inga kompletterande frågor.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Tack, statsrådet, för svaren på frågorna så här långt! Jag tror vi är många som hade önskat att vi hade behövt slippa kalla hit statsrådet ytterligare en gång, men förra utfrågningen drog ut på tiden, så det var bra att vi kunde få till denna utfrågning med så kort varsel.

Jag vill ändå stanna kvar vid frågan om beredningskravet, regeringsformen och liknande. Det vi har att göra här är ju inte att bedöma vare sig regeringens migrationspolitik eller regeringens biståndspolitik. Den har vi i det här forumet ingen anledning att kommentera över huvud taget, utan det vi ska bedöma är regeringens hantering av grundlagen och beredningsfrågan i ärendet.

Det är svårt för oss att täppa till alla luckor när vi får olika besked, oavsett om det handlar om begrepp eller om vem som har vetat vad vid vilken tid.

Jag hajade till när statsrådet sa att det finns information som har fått fötter och som inte stämmer. En av de frågor vi har diskuterat vid upprepade tillfällen är huruvida Sida fick information och var insatta i ärendets hantering i ett tidigt skede eller inte. Vi har haft den förra generaldirektören för Sida här för utfrågning. Den förra generaldirektören var då tydlig med att Sida inte hade information vid det tillfälle då de initiala 40 miljonerna diskuterades.

Vi har fått information från statssekreteraren kopplat till hanteringen i det här ärendet. Vi har sett flera uppgifter, inte minst i det underlag vi har fått om hur biståndsrådet på plats vid upprepade tillfällen begärt att få ändringar i det regleringsbrev de har för att kunna följa upp det som är regeringens ambition.

De uppgifter som statsrådet menar har fått fötter, vari består de? Är det i så fall myndighetspersoner som har gett oss felaktiga uppgifter, eller handlar det om mediala uppgifter som inte har stämt? Det skulle vara väldigt bra för den fortsatta hanteringen för oss att veta detta. Vi har ju bara att utgå från de svar vi har fått här, och de svar vi har fått har varit väldigt tydliga kopplat till när Sida fick information eller inte och om man har varit med i beredningen eller inte.

Johan Forssell: Fru ordförande! Tack, Muharrem Demirok, för frågan! Jag har ju inget som helst emot att information får fötter. Jag tycker det är jättebra att vi kan sprida information om hur vi arbetar med de här svåra men väldigt viktiga frågorna. Jag ser ju gärna att fler tar del av detta – det fungerande samarbete vi har eller hur vi använder biståndsmedel. Det finns ju öppet och transparent redovisat på bland annat Openaid.

Det regeringsbeslut som jag diskuterar i dag ligger ju på regeringens hemsida. Jag tycker att det är jättebra och ser gärna att fler tar del av det.

Vad jag däremot har problem med är när det påstås saker som är helt felaktiga. Då är det inte information utan påståenden. Det var detta jag refererade till i mitt inlägg. Jag kan ge några exempel. Det sägs att det skulle handla om mutpengar. Det finns fortfarande inga belägg för att det skulle vara på det sättet. Jag tycker att det är problematiskt när det påstås saker som inte stämmer. Detta måste man väl ändå från vänster till höger tycka är ett problem?

Låt oss gärna ha en öppen diskussion om detta, men det som påstås måste ju stämma! Det finns inga belägg för att det skulle vara mutor. Då får man i så fall redovisa den information som ligger bakom påståendet. Det har fortfarande ingen kunnat göra.

Ett annat påstående som har valsat runt är att det skulle handla om spöktjänster. Inte heller detta stämmer. Det finns inga belägg för det. Den informationen har Muharrem Demirok och övriga utskottet också fått. Dessa påståenden är ett problem, för de försvårar för människor att bilda sig en korrekt och rättvis uppfattning om vad man gör.

Sedan kan man tycka att detta inte borde ha skett. Man kan tycka att det inte är prioriterat. Man kan tycka att vi borde ha haft en formell överenskommelse. Man kan tycka att vi borde ha arbetat med någon annan aktör. Man kan tycka att vi kanske borde ha arbetat med ett annat land. Eller vad vet jag, man kanske inte borde ha arbetat med återvändandefrågorna över huvud taget.

Men om man ska kunna ta ställning till detta själv och bilda sig en egen uppfattning är ingen betjänt av att det valsar runt uppenbara felaktigheter som vi gång på gång har beskrivit att det inte finns någon sanning i.

Där menar jag att var och en måste ställa sig frågan vilket ansvar man själv tar, som riksdagsledamot eller politiker på annan nivå, när man påstår sådant som är felaktigt utan att kunna belägga det. Det är klart att det skadar diskussionen.

Jag fick ju andra frågor här: Varför tror så många personer att det förhåller sig på ett visst sätt? Ja, en ganska rimlig förklaring torde väl vara att det påstås saker som är helt felaktiga. Men jag ser väldigt gärna att det sprids information. Jag ser också min medverkan här i dag som ett sätt att just försöka sprida information.

Muharrem Demirok (C): Jag är glad att vi har den samsynen, att information ska spridas och att vi ska försöka råda tydlighet i det här. Det är också vårt syfte att försöka få klarhet. Det är därför jag också menar att det är så många

hål i det underlag vi har som inte riktigt går att reda ut. Det är också motstridiga uppgifter vi får. Huruvida det var ett avtal eller inte, som tidigare har lyfts här, har vi ju fått motstridiga uppgifter om från representanter, både från regeringshåll och från regeringstjänstemän och sådana som har varit inblandade. Därför blir det också vår uppgift att ställa frågorna om och om och om igen – därför att vi behöver bringa klarhet i det här, därför att den information som delas ska vara rätt.

Samma sak gäller huruvida Sida var inblandad i beredningen eller inte därför att det är en grundlagsskyddad del att beredningskravet ska följas. 100 miljoner kronor har diskuterats i det här. Det är inga små pengar, och vi pratar om ett av världens mest korrupta länder. Jag tror att jag delar även den uppfattningen med statsrådet, att vi behöver reda klarhet i alla de här delarna därför att inga tveksamheter ska råda, att svenska medel används på rätt sätt, oavsett vad man har för politisk ambition eller inte – den behöver vi inte diskutera i det här sammanhanget – men att vi också ser till att den lagstiftning vi har följs, till exempel beredningskravet eller att myndigheter ska vara fristående att kunna besluta utifrån sina egna bedömningar och inte politiska påtryckningar.

Det var kanske mer ett resonemang utifrån den öppning som statsrådet gav än en fråga. Men statsrådet får givetvis reflektera över det om han känner för det.

Ordföranden: Som sagt var: Det var ingen direkt fråga, men jag ger självklart Johan Forssell möjlighet att kommentera.

Johan Forssell: Fru ordförande! Jag har självfallet ingen annan uppfattning i sakfrågan, att beredningskravet ska följas. Därför känns det väldigt bra att kunna vara väldigt trygg i att beredningskravet har följts i det här fallet, liksom … Jag menar: De övriga samarbeten vi har finns ju också öppet redovisade på till exempel Openaid och på regeringens hemsida. Jag känner mig väldigt trygg i det, faktiskt.

Ordföranden: Då går jag vidare och lämnar ordet till Kristdemokraterna och Larry Söder.

Larry Söder (KD): Ingen ytterligare fråga.

Ordföranden: Då går jag vidare till Liberalerna och Mauricio Rojas.

Mauricio Rojas (L): Nej, ingen vidare fråga.

Ordföranden: Då tittar jag mig lite runt i rummet, om någon ytterligare begär ordet. Det gör Jan Riise.

Jan Riise (MP): Ja, och det är ytterligare av karaktären förtydligande eller så. Jag delar naturligtvis statsrådets uppfattning om kommunikation som inte är korrekt. Jag arbetar i ett parti som titt och tätt får olika saker tillskrivna – och sedan angripna – som över huvud taget inte är korrekta. Så jag vet ju lite grann om hur det där fungerar.

Det är olyckligt när det uppstår situationer som så att säga lånar sig till den möjligheten, som i det här fallet då, beroende på att saker och ting har förståtts

på olika sätt, att det finns, som Muharrem Demirok var inne på här, saker vi inte har sett, avtal av olika slag.

Det här är väl kanske också bara en reflektion, som inte leder till någon fråga. Men jag vill också vara säker på att vi talar om den period när statsrådet var biståndsminister, inte migrationsminister. Åtminstone vår anmälan tar sin utgångspunkt i den perioden, alltså den period som började med besöket i Mogadishu i november -22 och som möjligen pågick fram till att Benjamin Dousa tog över. Och det ska vi ju återkomma till i ett annat sammanhang.

Tack för svaren för övrigt!

Ordföranden: Inte heller här fanns det en uppenbar fråga, men jag ger Johan Forssell möjlighet att kommentera.

Johan Forssell: Fru ordförande! Det är väl olika anmälningar som gäller olika delar då … blir så när man byter departement och frågorna delvis går in i varandra.

Jag kan bara säga att vi har försökt vara så transparenta vi över huvud taget kan vara i detta. Jag tror att konstitutionsutskottet har fått all den information som vi har fått. Jag vet inte om det har betts om någonting ytterligare, pekats på någonting mer. Men jag har sett en ordentlig lunta som har gått iväg, med allt det material … Jag har inget annat material att ge i den delen, utan allting har konstitutionsutskottet fått.

Jag är här nu för andra gången. Jag har varit i riksdagen flera gånger och svarat på frågor. Jag tror att … Generaldirektören för Sida har varit här. Biståndsministern ska snart hit. Jag delar helt och hållet, liksom, uppfattningen om att konstitutionsutskottet i sitt viktiga arbete ska få allt det material som behövs för att kunna göra sin granskning. Finns det någonting som inte har skickats får vi titta på det. Men jag vet inte någonting sådant, utan att allting har skickats och att det var en ordentlig lunta på många kilo, vilket jag konstaterade i går när jag bar runt på den där luntan. Jag hoppas att KU känner att det har varit tillfyllest.

Ordföranden: Då har jag, avslutningsvis, två frågor för egen del. Den ena handlar om … Här vill jag mest bara ha ett förtydligande, för jag uppfattade det som att Johan Forssell sa i ett svar på en fråga under dagen här, kopplat till riskbedömningar, att Sida hade gjort en riskbedömning kopplat till det här ömsesidiga åtagandet. Min bild är att det förnekades av Sidas generaldirektör när han var här, givet att han hänvisade till att man från Sidas sida inte kände till den här överenskommelsen, eller vad vi nu kallar den för, de första ett och ett halvt åren. Jag skulle bara vilja ha ett förtydligande om det var det Johan Forssell sa eller om jag missuppfattade vad som sades i den delen.

Vi kan ta dem var för sig. Du kan börja med den frågan.

Johan Forssell: Fru ordförande! Nu var jag inte riktigt med på, faktiskt, frågan om risker. Du får nästan upprepa den igen, tack.

Ordföranden: En del av vår utfrågning har ju handlat om vilka riskbedömningar som gjordes. Och tidigare har Johan Forssell, såsom jag uppfattade det, hänvisat till att riskbedömningarna framför allt gjorts av de

organisationer som har betalat ut pengar, exempelvis Världsbanken och IOM. Men i ett svar på en fråga i dag uppfattade jag det som – möjligen uppfattade jag det fel; det är därför jag ställer en kontrollfråga här – att du hänvisade till att också Sida hade gjort riskbedömningar.

Det vore inte något konstigt i sig eftersom det ligger i Sidas instruktion att göra riskbedömningar när man jobbar med bistånd kopplat till länder som Somalia, som ju har hög risk för korruption annars. Men det stämmer inte med min bild av vad Johan Forssell har sagt tidigare när vi har ställt frågor om det. Det stämmer heller inte med min bild av vad generaldirektören sa när han fick frågor om det här när han var här eftersom han hänvisade till att man inte hade kännedom om det här ömsesidiga åtagandet, viljeinriktningen, de första ett och ett halvt åren. Jag vill bara dubbelkolla om jag uppfattade vad Johan Forssell sa nu … var korrekt, eller vilket som gäller.

Johan Forssell: Fru ordförande! Till att börja med är det väl så, som också har framkommit i svaret till konstitutionsutskottet, att vår uppfattning är att den här informationen har varit känd på Sida. Sedan innebär inte det att all information alltid når en generaldirektör. Det hade väl varit konstigt kanske om det hade varit på det sättet, givet hur stort det svenska biståndet är, hur komplext det är, hur många olika länder det verkar i. Men det är klart att informationen har funnits. Det är vår uppfattning. Det är inget märkligt med det. Det har också stått i de svar som har getts till KU här.

Sedan är det så … Vi har ju valt … Jag menar om det då gäller OPM-stödet, via Justitiedepartementet … Det är, återigen, olika delar här. Där är det så att vi gör … Vi har det här samarbetet, som jag har återkommit till många gånger, med IOM, som i sin tur gör det med OPM i Somalia. Där är det IOM som gör, liksom har gjort, den här typen av bedömningar. Sedan är det klart att … Ja, det är de som har stått för det.

Sedan väljer vi själva alltid var vi vill verka någonstans. Ytterst är det ju, liksom … det är ju svenska regeringsbeslut, och det är klart att man får väga in olika delar i detta. Men om man nu talar om det utifrån en formell mening är det IOM som har gjort den här typen av bedömningar. Det är de som gör det här arbetet åt oss. Sedan får vi rapporter, naturligtvis. De har ju tillsänts konstitutionsutskottet också. Där definieras det … eller det pekas på olika, ska vi säga, utmaningar, fortsatta problem. Gränsdragningen mellan en utmaning och en risk är väl kanske inte alltid självklar i den delen. Men formellt sett är det IOM som har gjort detta.

Ordföranden: Då tackar jag för det svaret. Sedan har jag en avslutande fråga, och den är: När och hur fick statsministern information om den här viljeyttringen?

Johan Forssell: Fru ordförande! Det kan jag inte svara på, på rak arm, faktiskt.

Ordföranden: Det kan jag i och för sig förstå, men vi har inte så mycket val annat än att ställa den typen av frågor till Johan Forssell eller Benjamin Dousa, givet att vi har blivit nekade att kalla statsministern i ärendet. Men är det då –

som en följdfråga på det – Johan Forssells bild att statsministern har varit informerad längs resans gång i det här ärendet?

Johan Forssell: Fru ordförande! Det här arbetet har följt de rutiner och de noggranna beredningskrav som vi har i Regeringskansliet och även då på ansvarig myndighet. Arbetet har fortlöpt … ja, enligt den plan som vi har lagt upp. Det har inte funnits några belägg för några felaktigheter eller någonting sådant. Det har fortlöpt enligt plan. Den interna informationsgivningen i Regeringskansliet har fungerat på precis samma sätt som i övriga typer av sådana här samarbeten som vi har.

Ordföranden: Med det bedömer jag att vi är färdiga. Jag tackar Johan Forssell för alla de svar som har avgivits under de tre överläggningar, totalt sett, som vi har haft – två öppna och en sluten. Tack så mycket!

Bilaga B12 F.d. finansmarknadsminister Åsa Lindhagen

Tisdagen den 14 april 2026

Granskningsärende 4 och 9 – Dåvarande regeringens agerande i samband med att statliga AP-fonder och bolag investerat i Northvolt
(se avsnitt 3.6)

Vice ordföranden: Nu fortsätter dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet. Vi hälsar Åsa Lindhagen, tidigare finansmarknadsminister, välkommen till dagens utfrågning. Granskningen och utfrågningen gäller det numera konkursade företaget Northvolt och den eventuella politiska påverkan när investeringen gjordes 2021 mot bakgrund av de uttalanden som då gjordes av ansvariga statsråd. Konstitutionsutskottet har tidigare frågat ut AP-fondernas dåvarande vd:ar, vissa av dem nuvarande vd:ar också, samt den tidigare statssekreteraren Ulf Holm. Konstitutionsutskottet kommer även framgent att fråga ut den dåvarande finansministern tillika chefen för Finansdepartementet Magdalena Andersson.

Jag kommer först att ge Åsa Lindhagen möjlighet att göra en inledning. Sedan kommer konstitutionsutskottets ledamöter att få möjlighet att ställa frågor.

Åsa Lindhagen: Jag avböjer inledning och ser fram emot utskottets frågor.

Vice ordföranden: Därmed går vi över till frågorna från utskottet. Jag kommer först att lämna ordet till anmälande partier utifrån den tidsordning som anmälningarna kom in i för att sedan lämna ordet till övriga partier i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet till frågor och också uppföljande frågor, åtminstone i första rundan. Om det finns ytterligare frågor kommer jag att samla upp dem på slutet.

Jag ger först ordet till Moderaterna.

Lars Engsund (M): Herr ordförande! Tack, Åsa Lindhagen, för att du kom hit i dag!

Detta ärende har både ett medialt och publikt intresse, så jag tänkte göra en liten inledning. I februari 2021 tillträdde du som finansmarknadsminister efter Per Bolund. I april samma år bildade Första och Fjärde AP-fonderna riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments vars enda syfte föreföll att vara att investera i just Northvolt. Detta skedde efter deras tolkning och tillämpning av den lagstiftningsprodukt som togs fram året före, 2020, där AP-fonderna gavs större möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag. I början av juni 2021 skedde en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder av svenskarnas pensionskapital. Året efter, i augusti 2022, skedde en andra investering med 2,5 miljarder av pensionskapitalet. Vi pratar i praktiken om 6 miljarder kronor.

Northvolt gick i konkurs för ett drygt år sedan, och den konkursen är tillsammans med Kreugerkraschen de överlägset största konkurserna i svensk modern historia. Samhällskostnaderna är stora, oerhörda skulle jag säga, och

Northvolts skulder överstiger 80 miljarder kronor. Detta har gett en stor påverkan inte minst på lokalsamhällena på de orter där Northvolt verkade.

Således har 6 miljarder av svenska folkets pensionskapital gått förlorade.

Så till min fråga. I tidigare svar på frågor från konstitutionsutskottet både våren 2025 och i februari i år har du sagt att du inte hade någon information eller att du när det gäller vissa frågor inte minns när det gäller AP-fondernas investering i Northvolt via 4 to 1 Investments.

När du tillträdde som finansmarknadsminister pågick samtidigt ett arbete på Riksgälden med att ta fram en modell för så kallade gröna kreditgarantier. För mig är det lite oklart när detta arbete blev klart, men den 3 juni 2021 fattade regeringen beslut om en ny förordning, som sedan presenterades den 7 juni 2021. Den dagen höll du tillsammans med dåvarande näringsminister Ibrahim Baylan en pressträff där ni tillsammans redogjorde för ett uppdrag till Riksgälden att ställa ut så kallade gröna kreditgarantier till företag som ”bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket”. Denna pressträff hölls alltså bara två dagar innan det offentliggörs att AP-fonderna skulle investera i Northvolt via 4 to 1 Investments.

Hur ska vi förstå att AP-fondernas investering via 4 to 1 Investments och beskedet att ni ska ge kreditgarantier skedde samtidigt och var oberoende av varandra? Jag skulle gärna höra dina reflektioner kring detta.

Åsa Lindhagen: Tack, Lars Engsund, för inflygningen och frågan!

Det pågick ett väldigt aktivt arbete i S-MP-regeringen för att stimulera grön omställning, inte minst inom industrin. Industriklivet var också en viktig reform i detta, infrastruktur, investeringar och så vidare.

Dessa två händelser har över huvud taget ingen koppling på annat sätt än att lagstiftningen hade ändrats 2019 och 2020, i överenskommelse med Pensionsgruppen, för att man också skulle ha ett mål om hållbarhet i AP-fondslagen och för att fonderna också skulle fästa särskild vikt vid hållbarhet i sin placering.

Reformen om gröna kreditgarantier var också en del i det arbete regeringen bedrev, men det finns ingen koppling mellan dessa två.

Jag kände inte till investeringen den 7 juni eftersom den annonserades den 9 juni. Regeringen får ingen information i förväg, och det är AP-fonderna väldigt noggranna med. Regeringen ska inte heller lägga sig i och styra enskilda investeringar, utan det sker via AP-fondslagen; det är den som sätter ramarna. Regeringen gjorde en redovisning av AP-fondernas verksamhet året efter, och jag var inte kvar på Finansdepartementet när 2021 granskades.

Det finns alltså ingen koppling eftersom detta var två dagar före den 9 juni och jag då inte hade någon information om att denna investering skulle göras.

Lars Engsund (M): Tack för det utförliga svaret!

Jag backar nu till tiden före. Det förekommer medieuppgifter om att det under Riksgäldens förarbete, som ledde fram till regeringsbeslutet om gröna krediter den 3 juni, hölls tre möten mellan Northvolt och Riksgälden. Vilka

kommentarer har du till att Northvolt och Riksgälden hade regelrätta möten om gröna krediter?

Åsa Lindhagen: Detta har jag inget minne av. Det ligger också flera år tillbaka i tiden. Jag har ingen kommentar till detta och minns inte detta.

Regeringen sätter ramarna för AP-fonderna i lagstiftningen och lägger fram förslag och fattar beslut i en rad olika frågor som rör grön omställning. Men jag har ingen vidare kommentar till det.

Lars Engsund (M): Under den här tiden, när du kommer in som finansmarknadsminister, pågår beredningen av det som sedan blir regeringsbeslutet i förordningen. Jag funderar lite grann på vilka som deltog i beredningen från Regeringskansliet. Var till exempel externa konsulter, exempelvis McKinsey, involverade i beredningen av den produkt som sedan togs fram?

Åsa Lindhagen: Det vet jag inte. Jag kan inte ge ett svar. Jag tror att det är bäst att vända sig till Regeringskansliet för att få de uppgifterna.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag skulle vilja hålla mig kvar vid det som Lars Engsund nämnde om de statliga kreditgarantierna för gröna investeringar. Åsa Lindhagen! Under din tid som finansmarknadsminister, hur följde du upp användningen av statliga kreditgarantier, och vilken insyn hade du i större enskilda ärenden?

Åsa Lindhagen: Tack så mycket för frågan! Ja, vi fattar beslut om de gröna kreditgarantierna. Sedan är det Riksgälden som tar besluten. Det styr ju inte vi.

Det var ju inte så lång tid mellan beslutet och att jag lämnade mitt uppdrag den 30 november. Det var en väldigt kort tidsperiod. Men Riksgälden är den som fattar sina beslut, och regeringen fattar beslut om själva ramverket.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en följdfråga.

Du säger att det var Riksgälden som hade det yttersta ansvaret, Åsa Lindhagen, och att du i din roll som finansmarknadsminister och regeringen inte hade någon bredare insyn, trots att det ändå är regeringen som är ytterst ansvarig.

Min fråga är: Hur säkerställde ni att staten inte tog på sig oproportionerligt stora risker i mycket stora enskilda projekt?

Åsa Lindhagen: Bland annat sker det en myndighetsdialog varje år med myndigheterna, där man följer upp den verksamhet som bedrivs. Då tänker jag att det kan vara en rimlig fråga att lyfta i en sådan dialog. Jag var ju inte kvar 2022, året efter, men det är förstås ett väldigt viktigt verktyg som regeringen har för att följa upp myndigheterna i den årliga dialog som sker.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Med tanke på den utveckling vi nu har sett med Northvolt och hur allting så att säga landade: Anser du, Åsa Lindhagen, att den före detta rödgröna regeringen hade tillräcklig kontroll över hur dessa kreditgarantier användes? Fanns det till exempel några konkreta

uppföljningsmekanismer för att fånga upp risker i projekt som var i behov av stora kreditgarantier?

Åsa Lindhagen: Det är en bedömning Riksgälden också får göra, men det är klart att man alltid måste följa upp de reformer man genomför och se hur de faller ut. Om det är ett tidigare statsråd som har genomfört det är det såklart kommande statsråd som behöver följa upp de uppdrag och de reformer som man genomför.

Överlag är det såklart väldigt viktigt att alltid se till att det blir ett bra genomslag av de reformer man genomför och att de gynnar svenskt näringsliv och samhället i stort. Det uppdraget kommer man alltid att ha.

När det gäller den gröna omställningen och att stötta industrin i att ställa om och möjliggöra till exempel ny teknikutveckling anser jag att det är en väldigt viktig uppgift för en regering att stötta och skapa goda förutsättningar för ett starkt näringsliv och en stark svensk konkurrenskraft. Men givetvis ska man alltid följa upp de reformer man genomför och såklart också justera om det finns behov av det.

Vice ordföranden: Nu när vi är igenom de två anmälande partierna, Sverigedemokraterna och Moderaterna, kommer vi att låta partierna i storleksordning fortsätta att ställa frågor.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag har funderat en del efter de två tidigare utfrågningar vi har haft i det här ärendet. Jag vill komma tillbaka till det som är själva kärnan, det vill säga om regeringen på något sätt har försökt påverka AP-fondernas beslut att investera i framför allt Northvolt.

Vi har fått svar från Regeringskansliet, vi har fått det från dig, Åsa Lindhagen, och vi har fått det från ett antal tidigare statsråd, att man inte har haft någon förhandsinformation om investeringen eller själva upplägget kring konstruktionen.

Jag tycker mig, vid tidigare utfrågningar, ha hört antydningar om … Jag tror att någon sa att någon måste ha vetat. Det är ju det svar vi har fått, att ingen i Regeringskansliet eller tidigare statsråd haft informationen, eftersom man inte ska ha informationen.

Egentligen drar jag mig för att göra en sådan där om-ifall-att-fråga, men jag gör det ändå. Om du som finansmarknadsminister hade fått information om investeringen, om du vid det tillfället skulle ha börjat genomföra en bedömning av kvaliteten i den investeringen, oavsett om du då skulle ha en inledande uppfattning att det var positivt eller negativt – delar du, Åsa Lindhagen, uppfattningen att det inte skulle vara förenligt med din roll som finansmarknadsminister?

Åsa Lindhagen: Svar ja, jag delar det fullt ut.

Peter Hedberg (S): Jag har inga fler frågor i nuläget.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Åsa Lindhagen var inne lite grann på att det som låg till grund för kreditgarantierna var Pensionsgruppens överens-

kommelse, om jag förstod rätt. Möjligen ifall du vill utveckla det något. Jag stannar där.

Åsa Lindhagen: Jag syftade främst på lagstiftningsförändringar. Tack för möjligheten att tydliggöra! Det var dels den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019, dels den som trädde i kraft i maj 2020, där det fanns en överenskommelse och uppslutning i Pensionsgruppen kring lagstiftningen. Det är viktigt i styrningen av AP-fonderna.

Jessica Wetterling (V): Jag tror att du var ganska tydlig i tidigare svar. Det var nog jag som missuppfattade eller blandade ihop. Det är lite olika begrepp. Men det var alltså det här kring hållbarhet, och det var som sagt Pensionsgruppen som var överens om det. Så det var väl … Nu var inte … Man kan väl anta att det i praktiken var en enig riksdag som ställde sig bakom Pensionsgruppens överenskommelse.

Vice ordföranden: Är det något som Åsa Lindhagen vill kommentera?

Åsa Lindhagen: Nej.

Muharrem Demirok (C): Herr ordförande! Tack, Åsa, för svaren så här långt!

Det här är ett ärende som naturligtvis engagerar många eftersom det berör både vår gröna omställning och lokalsamhället på ett sätt som är väldigt påtagligt när man besöker kommuner.

Jag tycker att vi har fått väldigt utförliga svar i det skriftliga underlag som vi har fått. Precis som Peter drar jag mig egentligen för att komma in i de här om-utifall-att-frågorna, men utifrån karaktären hos de diskussioner som har varit tycker jag ändå att vi kan bege oss in i det häradet lite och tillåta oss att spekulera, för att få ytterligare klarhet i de ganska utförliga svar som har getts.

Det har talats om uttalanden som har gjorts som på något sätt skulle kunna ha påverkat AP-fonderna i deras investeringar och liknande. Så här med facit i hand och med lite perspektiv på sakerna: Ser du, Åsa Lindhagen, att det finns någonting som du som dåvarande statsråd hade kunnat göra annorlunda än så som ni agerade?

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Det här var ju ett beslut som AP-fonderna tog baserat på de lagstiftningsförändringar som skett. Där och då är det oerhört viktigt att regeringen inte går in och styr vare sig vad man ska investera i eller vad man ska avyttra. Det är inte regeringens uppgift, utan det är att göra en granskning året efter av det som skedde 2021. Jag skulle säga att det där och då inte fanns skäl för regeringen att agera.

Däremot vill jag ge en eloge till nuvarande regering för att man har gjort den fördjupade granskningen vad gäller investeringen. Jag har läst delar av den rapport som Arkwright har lagt fram. Jag tycker att den är väldigt intressant och förutsätter att regeringen nu funderar kring hur den ska hanteras.

Det är såklart en väldigt viktig uppgift att följa upp hur lagstiftningsförändringarna har fallit ut. Utredaren Mats Langensjö har också uttalat kritik mot upplägget med 4 to 1 Investments. Det tycker jag är en viktig uppgift att följa framöver, så jag tycker det är bra att den nuvarande regeringen har gjort

granskningen. Det var inte möjligt att göra det 2021, innevarande år, men det är bra att det har gjorts nu, tycker jag.

Larry Söder (KD): Jag skulle vilja uppehålla mig vid en artikel i Svenska Dagbladet den 12 juni 2021, där du uttalade dig. Jag ska försöka läsa upp det så att du har det i minnet: ”Från regeringens sida har vi varit väldigt tydliga med att sätta hållbarhetskrav på AP-fonderna. Det har vi gjort genom lagstiftning. Så det är klart att det har funnits en förväntan [– – –] Politiken måste göra mer för att hjälpa företag och andra aktörer att göra den nödvändiga klimatomställningen.”

Min fråga är egentligen hur den ökade förväntan har överförts till AP-fonderna, förutom via lagstiftning, som du har berättat om. Man måste ju ha överfört detta på annat sätt. Hur har man gjort det i så fall?

Åsa Lindhagen: Tack så mycket för frågan! Jag har ju inte varit med på de årliga dialogerna, men jag vet att statssekreterare Ulf Holm har berört hållbarhetsfrågor, till exempel, och också, med de lagstiftningsförändringar som trädde i kraft 2019, frågat till exempel hur man jobbar utifrån det.

Min roll i detta är det som har skett i uttalanden medialt kring den lagstiftning som jag uttalade mig om i artikeln. Det gjorde jag vid flera tillfällen. Jag pratade också om lagstiftningen därför att jag ofta fick frågor just kring AP-fondernas investeringar, inte minst investeringar i fossilt, där det kunde finnas stor kritik, och om vad regeringen gör åt det.

Där är det väldigt viktigt att inte svara på frågor kring vad de ska göra för enskilda placeringar. Jag får ju också en fråga i just artikeln i Svenska Dagbladet, som jag läste igenom igen inför att jag skulle komma hit, om jag tycker att man ska investera i till exempel H2 Green Steel, som bolaget hette då. Det är någonting som jag ser att jag inte har några synpunkter på alls när det gäller enskilda placeringar.

Det är så man måste svara i den rollen. Jag ska inte ge mig in i den typen av frågor. Däremot är det självklart att regeringen, oavsett vilken regering det är, har förväntningar på att alla våra myndigheter ska följa svensk lag, som riksdagen har beslutat om.

Det är tydligt i den förändring som skedde 2019 att förvaltningen vid placeringen ska fästa särskild vikt vid hållbarhet. Då är det klart att regeringen, när en enig pensionsgrupp och också riksdagen har fattat beslut om det, har förväntningar på att myndigheterna ska följa den lagstiftningen. Det uttalade jag mig om i artikeln. Den förväntan är det självklart att ha på myndigheterna.

Larry Söder (KD): Det är ju otvetydigt så att AP-fonderna måste ha känt signalen på ett eller annat sätt genom artikeln utifrån det som du svarar här, tycker jag. Men du ger också en signal om att politiken måste göra mer för den gröna omställningen. Kan du exemplifiera hur man skulle kunna göra mer från politiken, förutom just lagstiftningsdelen, som du syftade på i själva artikeln?

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Jag uppfattar … generellt vad politiken kan göra? Ja.

Jag tänker att till exempel Industriklivet var en väldigt viktig reform, som också nuvarande regering har fortsatt och behållit, som givit möjligheter att kunna investera och testa pilotprojekt, till exempel. Det tycker jag är ett viktigt sätt att stötta industrin i de stora risker som kan finnas också när det gäller ny teknik. Det är ett sätt, till exempel, att från regeringens sida gå in och stötta industrin.

Sedan vill jag återigen också vara tydlig med att när det gäller förväntan är det en förväntan att följa svensk lagstiftning. Det förutsätter jag att alla regeringar har. Däremot ingen som helst förväntan på att AP-fonderna skulle göra enskilda investeringar av något slag. Det ska regeringen hålla sig borta från och inte uttala sig om. Men däremot en förväntan på att följa den lagstiftning som beslutades 2019 och 2020. Tack för frågan!

Jan Riise (MP): Tack för frågorna! Jag har försökt att göra en sammanvägd bedömning, som det ibland heter, av allt jag har hört under de senaste veckorna. Jag har egentligen inga frågor, men jag skulle kunna tänka mig, bara för att be om ett förtydligande, att …

Vid den tiden, och det kanske borde vara så fortfarande, var det väl så att stöd eller investeringar i hållbarhet ansågs av hela riksdagen som angeläget. Alltså, det var inte direkt så att det var någon strid kring förändringarna i AP-fondslagstiftningen, utan det var ett tillägg som kom till där.

Det här blir ännu mer aktuellt, och så sent som i helgen hörde jag på resonemang som gäller … som är nu, med alla … Jag visste inte att det är så, men det tenderar tydligen att vara så att en del investeringar som görs av de allra rikaste här i världen är ohållbara i många avseenden. Det gör ju att det blir oerhört angeläget att driva den typen av frågor som gjordes då, i stort samförstånd.

Jag vill bara höra om du vill bekräfta eller förneka att det förhöll sig på det sättet att det här var ingenting som var någon stor stridsfråga vid den tiden. Kanske borde det inte vara det nu heller. Men det gäller framför allt då, naturligtvis, eftersom det är det vi talar om.

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Det fanns ju en uppslutning kring de här lagstiftningsförändringarna och … om det var den specifikt som var frågan. Det gjorde det.

Det fanns ju också … Det var som sagt mycket vanligt i den rollen för min del att få frågor just kring de investeringar som skedde och kritik kring enskilda investeringar som kunde lyftas från journalister, inte minst, och också olika aktörer.

Det fanns också en uppslutning i riksdagen att också lägga in krav på hållbarhet i målen för placeringsverksamheten som finns för AP-fonderna, och det var en enig pensionsgrupp som stod bakom detta.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack, Åsa Lindhagen, för svaren så här långt!

Det är uppenbart att Northvolt har en särskild betydelse för Miljöpartiet. Det var kronan på verket i den gröna omställning som partiet ville driva fram

genom kraftfulla politiska ingrepp. Partiets språkrör Per Bolund sa följande i Almedalen sommaren 2022: ”Få saker har gjort mig så stolt som när jag nyligen besökte Northvolts nya fabrik för elbilsbatterier utanför Skellefteå.”

Det skulle kunna hävdas i efterhand att det vid den tidpunkten inte fanns några tydliga varningssignaler, att allt framstod som guld och gröna skogar. Men det stämmer inte. Redan då fanns det många som varnade för att den gröna entusiasmen riskerade att leda fel och ge upphov till gröna bubblor.

Northvolt var ett så viktigt prestigeprojekt för Miljöpartiet att partiet så sent som i april förra året, som enda parti, ville att staten skulle gå in som delägare i det då konkursade bolaget.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga: Hur ser Åsa Lindhagen i dag på sitt partis och sitt eget ansvar för det som har hänt med Northvolt och andra, liknande gröna bubblor?

Åsa Lindhagen: Att uttala sig uppskattande om svenskt näringsliv och företag som drivs av entreprenörsanda och vill vara med och bidra till att bygga Sverige starkt ser jag inte som anmärkningsvärt alls, utan min förhoppning är ju såklart att vi ska ha välmående och starka företag med stark konkurrenskraft som bidrar till att bygga Sverige starkt. Och att uttala sig positivt om företag generellt tycker jag är rimligt eftersom det är oerhört viktigt för Sverige och för vårt samhällsbygge.

När det gäller Northvolt delar jag inte helt beskrivningen vad gäller att det är ett prestigeprojekt för Miljöpartiet – även om jag har respekt för det, såklart, att man kan ha en sådan uppfattning. Men jag hoppas förstås att företag som vågar bryta mark, testa ny teknik och vara en del i omställningen, exempelvis, att det går bra för de företagen, att de växer sig starka och bidrar till Sveriges konkurrenskraft.

Därför tycker jag att det är mycket tragiskt, det som har skett med Northvolt. Som Lars Engsund beskrev tidigare: Det är en av våra största kurser i svensk historia och har haft en mycket stor påverkan på Skellefteå, exempelvis. Människor har också sökt sig till Sverige för att jobba här, så det är tragiskt för alla inblandade i det som har skett.

Sedan så … Ja, det finns ju en beskrivning av varför det slutade som det gjorde när det gäller just Northvolt och inte minst att man hade för höga kapitalkostnader, en ineffektiv produktion och så vidare, som jag har förstått när jag har försökt läsa lite kring den här konkursen. Men jag tycker att det är väldigt, väldigt ledsamt att det blev på det sättet.

Jag tänker att vi är väldigt eniga generellt i politiken om att vi hoppas att det ska gå bra för svenska företag. Det gjorde det inte i det här fallet, och det drabbade också pensionsspararna, som är anledningen till att vi sitter här. Det har fått stora konsekvenser, som också Lars Engsund inledde med. Det är mycket ledsamt.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack för svaret!

I min fråga citerade jag Per Bolund, som uttryckligen pratade, eller talade, om Northvolt. Sedan säger du att det är positivt att uttrycka sig positivt om

fina, starka svenska företag. Det verkar som att du menar att Northvolt var ett sådant exempel. Antagligen inte, men du kan förklara det sedan.

Låt mig illustrera vad jag menar med ansvar för uppkomsten av mycket kostsamma, inte minst för skattebetalarna, gröna bubblor.

Under utfrågningen har de gröna kreditgarantierna redan nämnts. Kontentan är att staten, det vill säga skattebetalarna, skulle bära merparten av risken – upp till 80 procent – i så kallade gröna investeringar. Om investeringen misslyckades var det samhället som tog den största förlusten. Om den lyckades var det i stället privata aktörer som tog hem vinsten. Som det är känt i analyser av finansiella kriser leder denna typ av politisk riskminimering, där risk socialiseras medan vinster privatiseras, ofta till mycket betydande felinvesteringar som drabbar skattebetalarna och i förlängningen hela ekonomin.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga: Var du som finansmarknadsminister medveten om att denna typ av politisk riskminimering riskerar att leda till betydande felinvesteringar när du i juni 2021 presenterade de gröna kreditgarantierna på upp till 50 miljarder kronor?

Åsa Lindhagen: Det finns såklart risker förknippat med det, och det fanns ju också regelverk kring hur det här skulle fungera för Riksgälden.

Min ingång är också att vi behöver ha en aktiv politik för att främja näringslivet. Det tror jag att vi delar. Där tycker jag att det här är en del i att stötta företag i en grön omställning där staten kan gå in och stötta upp.

Där kan man ha olika ingångar i det. Det finns ju också en stor diskussion kring kärnkraft, till exempel, för att ta ytterligare ett exempel där staten kan vara med och bidra. Man kan såklart tycka olika i den frågan, men att staten ska kunna ta en aktiv roll och stötta näringsliv och bidra på olika sätt tror jag är oerhört viktigt. Det här är ju en del i det – de gröna kreditgarantierna var ju en sådan typ av reform.

Sedan är det viktigt, tycker jag, att hela tiden följa, som jag lyfte tidigare, hur reformer faller ut och givetvis vad det finns för risker för skattebetalarna. Det behöver vi ju alltid ha med oss, så det tycker jag är kloka aspekter som lyfts av Mauricio Rojas. Men det är såklart också viktigt att vi har en aktiv politik och stöttar näringslivet på olika sätt. Där jobbar ju regeringar aktivt på olika sätt, också med den typen av reformer, och det här var ett steg som togs när Miljöpartiet satt i regering.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack så mycket för svaret!

Min fråga gällde specifikt om du var medveten om att den här typen av socialiserade risker och privatiserade vinster ofta leder till felinvesteringar, av en mycket enkel anledning: Man tar inte risken. Det är vi alla som tar risken.

Om du är medveten om det, då vet du att här finns inte olika åsikter. Den ekonomiska vetenskapen är ganska överens om att det här är en fara i en marknadsekonomi när man provocerar riskerna till 80 procent. Var du medveten om detta? Hade du på något sätt informerat dig om att det fanns, och att ni skapade då, risker för hela samhället?

Åsa Lindhagen: Ja, det fanns ju också ett regelverk kring hur de här kreditgarantierna kunde ställas ut. Det var ju inte hur som helst det fick gå till, så det …

Som jag sa tidigare är det viktigt att vi också har en aktiv näringspolitik. Men man behöver såklart följa upp hur det faller ut och vilken typ av stöd som ges i detta.

Det här har som jag har förstått det – det här är ju långt efter min tid – inte heller realiserats i Northvolts fall, som också är det som är kärnan i den här utfrågningen. Vad gäller Riksgäldens kreditgarantier har jag uppfattat det som att det inte heller har realiserats några förluster. Men det är en viktig fråga som lyfts. Men det är också viktigt att vi har en aktiv politik och stöttar svenskt näringsliv. Men det ska såklart göras under ordnade former.

Vice ordföranden: Då går vi in på rundan vad gäller uppföljningsfrågor.

Lars Engsund (M): Jag går tillbaka till tiden när du var finansmarknadsminister – februari till november -21 var det, va? Hade du några kontakter direkt med Northvolt kopplat till finansieringsfrågor eller något annat?

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Nej, det hade jag inte.

Lars Engsund (M): Tack för det svaret!

2019, i november, blev din företrädare Per Bolund intervjuad i Dagens ETC. Ett uppmärksammat citat ska jag nu läsa upp: ”Om fonderna inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser.”

Jag tänker på den Svenska Dagbladet-artikel som ledamoten Söder refererade till för en stund sedan. Där säger du att politiken måste göra mer och att ni var väldigt tydliga med att ställa hållbarhetskrav på AP-fonderna.

I skenet av de här två uttalandena, hur ska vi se … Vad avsåg du med ditt uttalande? Ska inte politiken ha så kallat armlängds avstånd till AP-fonderna? Kan du fundera lite kring de sakerna? Tack!

Åsa Lindhagen: Tack så mycket för frågan! Regeringen ska ha armlängds avstånd när det gäller enskilda placeringar och ska inte lägga sig i det – varken vad som ska investeras i eller vad som ska avyttras.

Däremot kan ju regeringen uttala sig kring att det såklart finns en förväntan om att en lagstiftning som har stiftats och som är ny och som riksdagen har beslutat om följs. Jag fick också mycket frågor från medierna kring AP-fondernas investeringar, och då är det rimligt att hänvisa till att de styrs via lagstiftning och att vi har förväntningar på att den lagstiftningen följs. Det uttalar jag mig också kring i den här artikeln.

Sedan var det ju så att det också fanns ett brett engagemang och en stark agenda i den dåvarande regeringen kring den gröna omställningen och näringslivets viktiga nyckelroll i den omställningen. Där hade vi en tydlig inriktning att vi behövde göra mer på olika sätt för att stötta den gröna omställningen, där till exempel Industriklivet var en viktig del. Det var alltså också något som det resonerades mycket kring i exempelvis medierna och när journalister ställde frågor.

Lars Engsund (M): Tack så mycket! Jag tänker på Per Bolunds ganska skarpa uttalande, där han i praktiken säger: Gör man inte som regeringen säger byter den ut styrelser. Anser du att det är att betrakta som ministerstyre?

Åsa Lindhagen: Jag tror att man behöver fråga Per Bolund vad han syftade på. Jag har ju tagit del av det svar som också har tillhandahållits konstitutionsutskottet och har förstått att Per Bolund syftade på den lagstiftning som regeringen har beslutat om. Men det är klart att det är ett lite olyckligt citat, som går att misstolka.

Det är lagstiftningen som är det centrala här – att regeringen har förväntningar på att man följer lagstiftningen. Men regeringen ska däremot inte lägga sig i enskilda placeringar, som jag har lyft tidigare, utan det är lagstiftningen som gäller.

Vice ordföranden: Lars Engsund är nöjd. Då går ordet till Sverigedemokraterna och Martin Westmont, var så god!

Martin Westmont (SD): Tack, ordförande, för ordet! Jag tänkte börja med att läsa upp ett längre citat av före detta statsrådet Magdalena Andersson. Det lyder så här:

Vi ser nu våg av investeringar som sköljer över Sverige med batterifabriker från norr men också i Västsverige, fossilfri stålproduktion och grön gruvverksamhet. Kombinationer av piska och morötter som Miljöpartiet har drivit på under alla de år som Miljöpartiet har suttit i Sveriges riksdag gör att vi nu ser den här vågen av investeringar runt om i hela Sverige. Det hade inte sett ut så här om inte Miljöpartiet hade funnits i Sveriges riksdag och i Sveriges regering och drivit på.

Det här är ett citat av före detta statsrådet Magdalena Andersson från en debatt i riksdagen. Du var ju delaktig i det samarbete under förra mandatperioden som Magdalena Andersson här lyriskt talar om – och som har resulterat i en av Sveriges största konkurser. Enorma resurser har gått förlorade, inte minst svenska folkets pensionspengar.

Min fråga handlar lite om att Magdalena Andersson säger att Miljöpartiet har drivit på. Åsa Lindhagen, på vilket sätt drev du och dina kollegor i Miljöpartiet på för att gröna batterifabriker och fossilfri stålproduktion skulle genomföras?

Åsa Lindhagen: Vi hade ett väldigt gott samarbete mellan Miljöpartiet och Socialdemokraterna när det gällde just, som Magdalena Andersson också beskriver i sitt svar, socialdemokratisk industripolitik och miljöpartistisk klimatpolitik. Det kan bli en väldigt kraftfull kombination.

En viktig del har jag redan lyft där: Industriklivet hade en väldigt … Det var en del i kärnan av den omställningspolitik som drevs och ett sätt för regeringen att ta ansvar för att stötta näringslivet och ställa om. Det tycker jag också beskrivs väl i citatet från den debatt där Magdalena Andersson då uttalar detta. Det är viktigt, såklart, med att driva på för en omställning i den omvärld vi lever i, med en alltmer akut klimatkris och en väldigt orolig tid och ett

allvarligt säkerhetsläge – att ta ansvar också för att stötta näringslivet på olika sätt. Industriklivet skulle jag lyfta fram som en väldigt viktig reform i detta.

Martin Westmont (SD): Tack, Åsa Lindhagen, för svaret! Du nämner Industriklivet, men jag tänker på arbetet med de statliga kreditgarantierna, som vi har diskuterat och som du som minister var involverad i. Skulle man inte kunna säga att det är det som Magdalena Andersson syftar på när hon talar om att Miljöpartiet har drivit på?

Åsa Lindhagen: Jag tror att det bästa såklart är att ställa frågan, och det kommer utskottet såklart att göra på torsdag, förutsätter jag. *Jag* uppfattar inte att Magdalena Andersson uttalar sig specifikt om särskilda reformer, utan det var ju väldigt många olika reformer som skedde. Gröna kreditgarantier är en av de reformerna. Men det bedrevs ju ett väldigt aktivt arbete under sju års tid med grön omställningspolitik – som också var framgångsrik, med minskade utsläpp, en elbilsförsäljning som tog fart och insatser för att driva på elektrifieringen på olika sätt.

Det här var alltså väldigt högt på regeringens agenda, och jag uppfattade citatet som en beskrivning på övergripande nivå av det arbete som har skett – och också att det var ett framgångsrikt arbete såtillvida att utsläppen minskade och omställningen tog steg framåt. Det är så jag har uppfattat det här citatet.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har en sista fråga: Nu med lite perspektiv, Åsa Lindhagen, finns det saker som du anser att ni hade kunnat göra annorlunda? Fanns det brister i de gröna industrisatsningar som Miljöpartiet drev igenom tillsammans med Socialdemokraterna, och i så fall vad?

Åsa Lindhagen: Det är klart att man alltid kan utvärdera reformer och se vad det finns för ytterligare steg framåt som vi behöver ta. Vi ser nu att det är en avstannad omställning och ökade utsläpp, till exempel. Finns det saker som vi hade kunnat göra för att lägga en ännu bättre grund även i tidigare politik, även om det såklart är så att nuvarande politik har stor påverkan på detta? Hur kan vi stimulera omställningen? Hur kan vi se till att näringslivet får de förutsättningar det behöver? Hade vi kunnat göra ännu mer och jobba hårdare?

Det är en fråga jag alltid tycker att man ska ställa sig i ett politiskt uppdrag, vilket det än är: Kan jag få ännu mer gjort? Det är leverans som gäller; det är det viktigaste – och att också ha en ödmjukhet, såklart. Om man ser att man behöver justera i reformer och fundera kring det ska man sätta Sveriges bästa först, inte prestige.

Därför tycker jag också att det när det gäller kärnan i den här utfrågningen, som är dessa nu nästan 6 miljarder av pensionsspararnas pengar som har gått upp i rök, är klokt av nuvarande regering att ha gjort den här särskilda granskningen av bolagsupplägget med 4 to 1. Det är intressant att ta del av den kritik som utredaren riktar, och det är klart att det här är en fråga för regeringen att hantera och fundera kring – och såklart någonting som också berörs i finansutskottet, som tar emot den skrivelse som lämnas varje år. Det tycker jag är viktigt.

Den typen av granskningar behöver man alltid göra när man ser att det finns fog för att se: Finns det brister vi behöver rätta till? Men vi behöver göra mer för omställningen också. Det är en viktig fråga att ha med sig, är min ingång.

Vice ordföranden: Tack! Martin Westmont var nöjd där. Då går ordet till Socialdemokraterna och Peter Hedberg, var så god!

Peter Hedberg (S): Tack, herr ordförande! Ja, jag vill väl börja den här delen där Åsa Lindhagen slutade, alltså med att … Jag tycker också att det är en viktig granskning som har genomförts nu. Det är dock inte en granskning som vi sysslar med.

Jag tycker också att det är viktigt att Åsa Lindhagen tidigare lyfte – och det har flera kollegor också gjort – att det finns människor som har drabbats av Northvolts konkurs. Det är kommuner som har tagit stora risker. Det mänskliga perspektivet får inte glömmas bort, men heller inte vilket otroligt hopp som många av de här investeringarna har inneburit för den del av landet som jag kommer från. Jag tror inte att det finns någon som känner någon glädje – hoppas jag, i alla fall – över att en del av de här investeringarna faktiskt har gått omkull. Det är många människors drömmar och hopp som har krossats i min del av landet, och det tycker jag inte att man ska förringa eller göra till ett politiskt spel.

Däremot måste jag väl erkänna att jag fortfarande har rätt svårt att orientera mig i både den här utfrågningen och det här ärendet. Det kan naturligtvis bero på mina egna tillkortakommanden – kanske bristande begåvning, vad vet jag – men jag tror faktiskt att det beror på att jag tycker att vi har rört oss väldigt mycket från de ursprungliga granskningsfrågorna, som handlar om ifall den dåvarande regeringen – och från början specifikt utpekade statsråd – på något sätt har influerat eller försökt styra AP-fondernas investering på ett otillbörligt sätt.

Det finns då både de formella delarna, det vill säga hur man har skött kontakter och vilka eventuella kontakter som har förekommit, men också de uttalanden som har tagits upp här och som är högst relevanta att ställa frågor kring. Men jag har också svårt att orientera mig därför att det nu dyker upp frågor kring Riksgälden och regelverket kring de reformerna, som jag inte har uppfattat att vi har granskat hittills.

Jag uppfattar att det nu finns ett generellt ifrågasättande, eller nästan en diskussion om grön omställning och politiska reformer på det området. Om det nu är den vägen vi ska gå granskningsmässigt: Nuvarande regering, med nuvarande näringsminister, har ju mig veterligen åkt upp och ställt sig och sett väldigt glad ut i Boden gällande ett visst företag som i dag heter Stegra, där Wallenbergsfären nu tydligen investerar ett antal miljarder. Det kom det besked om bara i dag.

Jag tycker inte att det egentligen är relevant för den här granskningen, men jag tar upp det för att jag tycker att vi nu vidgar granskningen något oerhört och börjar komma både till andra styrningsfrågor, som inte är föremål för granskningen i grunden, och till en typ av allmänpolitisk debatt kring

klimatpolitik och industripolitik. Jag tycker att det är olyckligt. Ska vi gå tillbaka historiskt också, och prata Kreugerkraschen? Vi kan ju prata politiskt ansvar där; mig veterligen fick en statsminister avgå som en konsekvens av de otillbörligheter som förekom där, och det var varken en socialdemokrat eller en miljöpartist.

Det finns naturligtvis allvarliga frågor att granska även i den här granskningen, och det är dem jag tycker att vi ska hålla oss till. Och med den inflygningen, eller vad man nu ska kalla det, tänker jag att jag går på en av de saker som jag har uppfattat att det finns ett visst intresse för och som rör just styrningen från den dåvarande regeringen. Det rör din relation, som dåvarande finansmarknadsminister, med din departementschef, som då var Magdalena Andersson.

Utifrån din erfarenhet, föreligger det något särskilt ansvar för en departementschef att följa upp övriga statsråds enskilda lagstiftningsärenden och det arbete som genomförs? Eller finns det något särskilt ansvar för dig som statsråd att informera din departementschef i några särskilda ärenden – eller alla typer av ärenden? Det skulle jag vilja veta.

Åsa Lindhagen: Tack så mycket för frågan! Det är såklart viktigt att ha en god dialog, men sedan är ju regeringen alltid kollektivt ansvarig för alla beslut. Ur den aspekten har vi alltså ett gemensamt ansvar när man har ett uppdrag i regeringen.

Jag och Magdalena Andersson hade ett väldigt gott samarbete kring olika frågor. Sedan hade vi olika ansvarsområden, och just AP-fonderna låg under mitt ansvarsområde och inte finansministerns. Då fokuserar man på sitt jobb och gör det – och tar såklart kollektivt ansvar gemensamt för de beslut som regeringen fattar. Så tänker jag kring den frågan.

Vice ordföranden: Det finns inga fler frågor från Socialdemokraterna. Då går ordet till Vänsterpartiet och Jessica Wetterling, var så god!

Jessica Wetterling (V): Jag kan instämma lite grann i den inflygning som föregående frågeställare gjorde, men jag kommer kanske inte att hålla mig till det. Jag kommer att ställa en del frågor; jag ska inte säga att de är insinuanta.

Åsa Lindhagen har ju här liksom blivit uttolkare av olika citat – även sådant som hon själv inte har sagt – när det gäller vad hon tänker och tycker om dem. Jag letade givetvis också upp artikeln i Svenska Dagbladet där Åsa Lindhagen först säger att Sverige måste fortsätta att ta ledartröjan när det gäller den globala klimatkrisen. Du får gärna bekräfta detta, Åsa Lindhagen, eller motsäga mig om jag har missförstått någonting. Jag antar att man kanske syftar på Industriklivet eller på att Sverige har klimatlagstiftning, olika miljömål och klimatmål som man vill uppnå. Det går ju så där just nu.

Utifrån det resonemang som Åsa Lindhagen hade tidigare kring statens roll i att stötta företag … Jag tänker mig att alla partier i riksdagen gärna ser att Sverige ligger i framkant. Att på olika sätt vara ledande när det gäller teknik är väl också ett sätt för Sverige att konkurrera i den här världen. Du får gärna säga om jag har missförstått någonting.

Sedan var det ju lagstiftningen om nya hållbarhetskrav. Där var citatet: Jag har inga synpunkter på enskilda investeringar, men från regeringens sida har vi varit väldigt tydliga med att vi inför hållbarhetskrav på AP-fonderna. Det var ju den nya lagstiftningen.

Är det någonting jag har missförstått när det gäller det?

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Jag instämmer i din beskrivning, Jessica Wetterling.

Jessica Wetterling (V): Du ser ingenting problematiskt med det uttalande där du sa att du avstår från att säga någonting om enskilda investeringar? Det får du gärna utveckla.

Jag har en fråga om ett annat citat, som gäller Northvolt. Det kom mycket mer nyligen än det som har citerats tidigare. Det här är från den 8 september 2025. Nu blir det en lite insinuant fråga: Har du låtit något företag, till exempel det som köpte upp det konkursade batteriföretaget Northvolt, skriva dina citat till ett pressmeddelande? Under den här regeringens tid har ju amerikanska Lyten skrivit citat åt den nuvarande näringsministern om att det är en vinst för Sverige och att man i regeringen ser fram emot att jobba ihop med Lyten framöver för att utnyttja den enorma potentialen i de tillgångar som finns kvar efter Northvolts konkurs. Det har ju lite mer nyligen uppmärksammats i medier att detta var direktcitat som det här företaget skickade till Regeringskansliet och som sedan lades in i ett pressmeddelande.

Jag vill ställa en kontrollfråga. Formulerade du dina citat –och din återhållsamhet, kanske man kan säga – kring investeringar på egen hand, eller var det Northvolt eller något annat bolag som skrev dem åt dig?

Åsa Lindhagen: Arbetsfördelningen fungerar så att det brukar vara en pressekreterare som skriver citaten. Jag förutsätter att de inte kommer från något företag. Det är min absoluta ingång; jag förutsätter att så inte sker.

Jessica Wetterling ställde också en fråga om enskilda investeringar. Det sista citatet i den artikeln är ju ett exempel på att regeringen inte ska lägga sig i enskilda investeringar. Det är precis det som jag ger uttryck för. Jag får ju också en specifik fråga från journalisten om huruvida jag tycker att man ska göra en investering i nuvarande Stegra. Jag säger att jag inte har några synpunkter.

Det är väldigt viktigt att hålla sig ifrån att uttala sig om detta. Den frågan vill jag helt enkelt inte svara på, och det gör jag inte.

Jessica Wetterling (V): Nu har du ju inte citatet framför dig, men skulle du säga att det som jag citerade från en annan näringsminister, om att det är en vinst för Sverige när ett amerikanskt bolag köper upp Northvolt och att man ser fram emot att jobba ihop och utnyttja den enorma potentialen i tillgångarna, är lika återhållsamt?

Åsa Lindhagen: Tack för frågan! Gäller frågan huruvida det är återhållsamt att uttrycka sig så?

Jessica Wetterling (V): Ja.

Åsa Lindhagen: Det är väl ett citat som ger uttryck för en tydlig riktning; det måste man väl konstatera. Det har jag också gjort i många sammanhang. Jag har gett uttryck för en tydlig riktning till exempel när det gäller omställningen, som vi har varit inne på mycket i den här utfrågningen, som har behandlat många olika ämnen. Det är en väldigt viktig riktning också i mitt nuvarande uppdrag som miljö- och klimatborgarråd i Stockholms stad.

Det var min reflektion kring detta. Tack för frågan!

Muharrem Demirok (C): Jag vill börja med att tacka Åsa Lindhagen för svaren och tålamodet med de alltmer insinuanta frågor som har kommit. Det är väl självklart att det finns en ambition att försöka utkräva ansvar, men jag vill ta tillfället i akt att ansluta till det som Peter Hedberg sa: Vi har allt tydligare glidit ifrån konstitutionsutskottets granskande uppgift att utreda huruvida det har begåtts brott mot grundlagen. Nu är vi inne på ansvarsutkrävande när det gäller ekonomiska investeringsbeslut och liknande, vilket ligger långt utanför det som är vårt ansvarsområde.

Jag tänker inte bryta mot den inflygningen utan vill bara återigen tacka för svaren på frågorna. Jag har inga ytterligare frågor.

Larry Söder (KD): Det är alltid enkelt att ha svaren när historien finns bakom oss. Det är otvetydigt så att man gjorde en riskbedömning som var helt felaktig. Det här företaget gick ju i konkurs, och miljarder försvann från pensionerna. Det var olyckligt för alla; det tycker vi nog allihop.

Det är ju enkelt att ha svar nu efteråt, men du svarar ju utifrån den kontext som fanns då. Man gjorde lagförändringar, och regeringen var – rent citatmässigt – positiv till den gröna omställningen och de investeringar som kunde vara där, utan att det pratades om specifika investeringar. Det handlade om den gröna omställningen som sådan. Kan man tänka sig att hela den kontexten gjorde att investeringsviljan blev för stor?

På något sätt har det här gått över styr. Ett företag går i konkurs, och flera miljarder försvinner. Vi måste på något sätt utreda vad som egentligen gick fel. Det behöver inte vara så att lagen var fel. Kan man tänka sig att kontexten blev sådan att AP-fonden tog högre risker än vad man egentligen skulle göra och därmed riskerade medborgarnas pengar?

Åsa Lindhagen: Jag tänker att alla ansvarsfulla investerare analyserar olika typer av risker inför en investering. Det kan vara marknadsrisker eller likvida risker. Det kan givetvis vara finansiella risker. Det kan också vara regulatoriska risker. Hur ser den politiska kontexten ut när vi ska göra den här investeringen? Om vi till exempel ser att det finns samsyn inom politiken när det gäller vikten av elektrifiering och att den resan kommer att fortsätta oavsett regering kan det såklart spela in i ett investeringsbeslut. Det här handlade om batteritillverkning, och där är ju elektrifieringen helt avgörande.

Jag är inte rätt person att bedöma den här enskilda investeringen. Detta var ett beslut som AP-fonderna fattade och som regeringen givetvis inte deltog i. Ur perspektivet grön omställning kommer jag som miljöpartist dock såklart alltid att vara med och driva på för det som Magdalena Andersson beskriver,

en omställning av samhället. Det är också väldigt viktigt för konkurrenskraften och för att vi ska kunna vara ett resilient och motståndskraftigt samhälle även i framtiden och kunna hantera de stora risker som klimatkrisen och krisen för den biologiska mångfalden innebär. Det behöver vi ta ansvar för. En regering behöver ta ansvar för detta och exempelvis minska utsläppen i stället för att öka dem.

Det kommer såklart att spela roll för en investerare hur den politiska kontexten ser ut. Jag skulle också anta att det spelar roll vad som sker på EU-nivå, där det just nu backas när det gäller klimatarbetet. Det är ju en svårnavigerad miljö för en investerare att bedöma hur framtiden kommer att se ut.

Spelar den politiska kontexten roll när man gör investeringar? Jag förutsätter att kompetenta och erfarna investerare väger in detta. De regulatoriska riskerna är ju en del av riskbedömningen, men det finns också möjligheter som man behöver analysera inför en investering.

När det gäller Northvolt kan vi ju konstatera att det var en misslyckad investering. Det är väldigt tragiskt, och det spelar roll – vi har förlorat nästan 6 miljarder av pensionsspararnas pengar. Som har lyfts tidigare i flera kloka inlägg från riksdagsledamöterna har det inneburit väldigt stor skada för många människor och för lokalsamhällen. Just Northvolt var såklart en felaktig investering; det kan vi konstatera. Det är lättare att säga i efterhand, om jag ska vara lite ödmjuk. Det var den investering som AP-fonderna gjorde, helt enkelt.

Jan Riise (MP): Jag har väl fått med mig en hel del som vi kan spara till bedömningsfasen.

I mitt parti flyger vi ju inte så förskräckligt mycket, men nu tänkte jag nog hänga med Peter, Muharrem och Jessica på inflygningen. Vi får försöka att fokusera på det som denna granskning handlar om.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Jag skulle vilja ha ett förtydligande. Det finns inget ifrågasättande av behovet av den gröna omställningen. Det vi diskuterar här är metoderna. Det finns piskor, som Per Bolund nämnde, som att byta styrelse. Det finns också morötter, som de kreditgarantier som du själv presenterade. I grunden skulle det här leda till en diskussion om vad politiken kan göra och vad marknaden kan göra. Jag förstår dock att det här inte är det rätta sammanhanget för en sådan diskussion.

Jag tackar Åsa Lindhagen för svaren.

Vice ordföranden: Finns det någon övrig utskottskollega som önskar ställa någon uppföljande fråga?

Lars Engsund (M): Jag har en sista fråga, och innan jag ställer den vill jag förklara för dem som tittar och som undrar om vi breddar det här. Jag ser inte det, för man måste vara medveten om att allt det här är parallella processer. Det gäller AP-fondernas investering via 4 to 1 och arbetet med gröna kreditgarantier. Dessa sker samtidigt och med ett begränsat antal personer involverade. Enligt vad vi nu har förstått av det Åsa Lindhagen sagt är de

separerade från varandra och allting sker parallellt, men jag tycker ändå att det är viktigt att ta med den delen i granskningen.

Nu till min fråga! Jag noterar att du har läst åtminstone delar av Arkwrightrapporten, det vill säga utvärderingen av AP-fondernas investering i 4 to 1 Investments. Vad anser du om AP-fonderna? Har man följt lagstiftningen och den intention som var tanken med lagstiftningsprodukten? Jag skulle vilja höra dina reflektioner kring det.

Åsa Lindhagen: Jag vill återigen bekräfta att det är parallella spår, och AP-fonderna är väldigt noggranna med att inte dela information. Det gäller inte bara statsråd och statssekreterare, utan Finansdepartementet får inte information.

Jag tycker att det är intressant att ta del av den här rapporten, och den lyfter upp tre delar. En sak är att det inte finns några anställda i 4 to 1 Investments, utan det handlar som jag förstått det om två deltidskonsulter. Det finns ingen kapitalram, så 4 to 1 Investments kan inte fatta några beslut om investeringar utan att AP-fonderna godkänner dessa. Det sista som lyfts fram är att det bara finns ett innehav – det är bara Northvolt. Det brukar generellt vara 10–20 innehav i ett riskkapitalbolag.

Detta föranleder väl Mats Langensjö att dra slutsatsen att det förefaller som att man har upprättat detta bolag enbart för att kunna göra den här investeringen. Riksdagen har beslutat att man inte får göra direkta investeringar i illikvida tillgångar utöver fastigheter enligt jordabalken, så det är väl den slutsats man kan dra. Det är klart att det väcker frågor hos mig när jag tar del av detta. Det är dock inte jag som ska ta den här frågan vidare eller vara den som bedömer detta, utan nu ligger frågan hos regeringen i den årliga granskningen, och den kommer att lämnas över till finansutskottet.

Det är såklart också alltid intressant vilka bedömningar revisorerna som finns i de olika AP-fonderna gör, och i det här fallet vet jag inte det.

Det var några reflektioner kring den här rapporten, som jag tyckte var mycket intressant att ta del av och som jag som sagt tycker att det var mycket bra att regeringen lät göra. Det är inte upp till mig att göra en slutgiltig bedömning, men jag har nu fått möjlighet att dela med mig av mina reflektioner, så tack för det.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag lovar att det inte blir någon mer inflygning, utan jag har faktiskt en konkret fråga. Jag vill följa upp det som Lars Engsund var inne på utifrån att han ser ett behov av att ändå inkludera Riksgälden. Jag undrar, bara för tydlighetens skull, om Riksgälden och AP-fonderna enligt din kännedom har haft någon kontakt sinsemellan gällande investeringarna i Northvolt?

Jag undrar också om du under din tid som finansmarknadsminister gav något gemensamt uppdrag över huvud taget till Riksgälden och AP-fonderna om att samverka i någon form kring grön omställning eller om något annat där de har haft ett gemensamt ansvar för någon fråga.

Åsa Lindhagen: Jag tackar för frågorna. När det gäller den första frågan vet jag inte om det har förekommit någon kontakt mellan Riksgälden och AP-fonderna. När det gäller den andra frågan gav vi från regeringens sida inga uppdrag till AP-fonderna. Det gör inte en regering. Man ger inte uppdrag, instruktioner eller regleringsbrev, utan det är lagstyrt. Det är en årlig granskning, det är dialoger och regeringen tillsätter också styrelseledamöter. Vi gav helt enkelt inte uppdrag till AP-fonden.

Vice ordföranden: Jag tackar Åsa Lindhagen för medverkan i den offentliga utfrågningen och förklarar den offentliga delen av konstitutionsutskottets sammanträde avslutat.

Bilaga B13 F.d. finansminister Magdalena Andersson

Torsdagen den 16 april 2026

Granskningsärende 4 och 9 – Dåvarande regeringens agerande i samband med att statliga AP-fonder och bolag investerat i Northvolt
(se avsnitt 3.6)

Vice ordföranden: Klockan är 09.00, och vi inleder dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet. Vi hälsar Magdalena Andersson, i egenskap av tidigare finansminister och chef för Finansdepartementet, välkommen till dagens utfrågning.

Sammanfattningsvis syftar den här utfrågningen till att ge konstitutionsutskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor om bakgrunden och processen som ledde fram till att 6 miljarder av svenskarnas pensionspengar tillintetgjordes i och med AP-fondernas gemensamma placering samt breda och djupa involvering i det numera konkursade bolaget Northvolt, vars skulder uppgår till totalt 60 miljarder kronor. Denna granskning gäller eventuell politisk påverkan när investeringen gjordes år 2021, mot bakgrund av de uttalanden som då gjordes av ansvariga statsråd. Konstitutionsutskottet har tidigare frågat ut AP-fondernas vd:ar, dåvarande statssekreterare Ulf Holm, Miljöpartiet, och i förrgår dåvarande finansmarknadsminister Åsa Lindhagen, Miljöpartiet.

Jag kommer först att ge Magdalena Andersson möjlighet att inleda. Sedan kommer jag att ge utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor.

Magdalena Andersson: Tack så mycket för möjligheten att säga några inledande ord! Jag är här för att svara på frågor om den dåvarande regeringens agerande i samband med att de statliga AP-fonderna och bolag investerade i Northvolt. Jag har ju skriftligt svarat på specifika frågor som riktats till mig gällande min hantering som finansminister. Där har jag redogjort för att de här sakfrågorna inte sorterade under mig utan under en annan minister.

Vid tidpunkten sorterade AP-fonderna under finansmarknadsministern; det var så arbetsfördelningen i regeringen var. Det är ju statsministern som utifrån regeringsformen ger ansvar för sakområden till ministrar via så kallade § 5-förordnanden, och så skedde med de här sakområdena. Det är ju andra ministrar som ges ansvaret från regeringschefen och som har fullt sakägaransvar för de frågor som de har fått ansvar för via § 5. Det inkluderar också myndighetsstyrning.

Svenska folket utser riksdagen, riksdagen utser statsministern och statsministern är chef för regeringen. Statsministern utser statsråd, är deras chef och ger dem ansvar för sakområden. Det är ju en viktig ordning. Därutöver kan det vara värt att notera att AP-fonderna fattar sina investeringsbeslut självständigt från regeringen utifrån de ramar som den lagstiftning som riksdagen har beslutat om ger dem. Den lagstiftning som låg till grund för AP-fondernas investeringsbeslut under den här perioden har tagits fram i

Pensionsarbetsgruppen i brett samförstånd och röstats igenom i riksdagen med brett stöd.

Vice ordföranden: Jag kommer nu att lämna över till utskottets ledamöter så att de kan ställa frågor. Jag kommer först att lämna ordet till de anmälande partierna i den ordning som anmälningarna har kommit in för att sedan lämna ordet till övriga partier i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet till frågor och uppföljande frågor, åtminstone i första rundan. Jag kommer även att samla upp eventuella ytterligare frågor på slutet.

Lars Engsund (M): Herr ordförande! Tack, tidigare finansministern, för inledningen!

Det finns ju ett medialt och publikt intresse – ett allmänintresse om man så vill – när det gäller frågan om pensionsmiljardförlusterna med AP-fondernas investering i Northvolt via riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments. Därför vill jag inleda den här utfrågningen så att de som lyssnar ska få en bakgrund, eller en påfart, som det så vackert heter.

Under våren 2021 pågick ett arbete i Regeringskansliet med att ta fram en modell för så kallade gröna kreditgarantier. Samtidigt, närmare bestämt i april 2021, bildade Första–Fjärde AP-fonden ett så kallat riskkapitalbolag som döptes till 4 to 1 Investments. Detta skedde efter deras tolkning och tillämpning av de ändringar i AP-fondlagstiftningen som genomfördes 2019 och 2020. Med den lagstiftningen gavs AP-fonderna större möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag, eller illikvida tillgångar, som det också heter.

Det förefaller vara så att det enda syftet med riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments var att investera i just Northvolt. Inga andra investeringar fanns i 4 to 1 Investments portfölj, som normalt kanske skulle omfatta åtminstone ett tiotal bolag. 4 to 1 Investments investerade bara i Northvolt.

I början av juni skedde en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder av svenskarnas pensionskapital. I augusti året därpå, 2022, skedde en andra investering i samma bolag med 2,5 miljarder av pensionskapitalet.

För ett drygt år sedan gick Northvolt i konkurs. Det är en av Sveriges största konkurser i modern historia. Den är i särklass störst tillsammans med Kreugerkraschen på 30-talet. Skulderna uppgår enligt medieuppgifter till över 80 miljarder kronor. Konkursen har också orsakat stor ekonomisk påverkan på lokalsamhällena, framför allt i de städer där Northvolt har verkat, Skellefteå och Västerås.

Således har 6 miljarder av svenska folkets pensionskapital gått förlorade. Vi talar om pensionskapital som skulle ha gått till undersköterskor, byggnadsarbetare, poliser och lärare, för att nämna några yrkesgrupper. Efter denna påfart går jag vidare till min inledande fråga.

I partiledardebatten i juni 2022 sa den före detta finansministern så här: Vi ser en våg av investeringar som sköljer över Sverige, med batterifabriker i norr men också i Västsverige, fossilfri stålproduktion och grön gruvverksamhet. Det är helt fantastiskt.

Vidare sa finansministern: Det hade inte sett ut så här om inte Miljöpartiet hade funnits i Sveriges riksdag och i Sveriges regering och drivit på; det ska vi alla komma ihåg.

Utifrån det citatet har konstitutionsutskottet tidigare ställt frågor till före detta finansministern. Vi bad dig, Magdalena Andersson, att ge exempel på det här med piskor och morötter, som kommer upp. Du svarade att Klimatklivet och Industriklivet kan vara exempel, liksom koldioxidskatt.

Just när det gäller det här med piskor och morötter undrar jag om före detta finansministern kan vara mer konkret och ge några relevanta exempel på såväl piskor som morötter utöver dem jag nämnde och utöver det hon svarat skriftligt.

Magdalena Andersson: Herr ordförande! Piskor och morötter är ju ett vanligt sätt att beskriva en politik som handlar om att stimulera vissa saker och försöka att reglera eller minska ett annat beteende. Två konkreta exempel på stimulanser är ju Industriklivet och Klimatklivet, men det har väl också funnits andra stöd, till exempel för att energieffektivisera. För länge sedan hade vi till exempel stöd för att vi skulle ställa om från oljepannor.

Olika former av punktskatter är ett vanligt styrmedel, men ibland används också direkta regleringar för att man inte ska kunna utöva vissa verksamheter som till exempel kan vara farliga för miljön.

Lars Engsund (M): Före detta finansmarknadsminister Per Bolund uttalade sig så här i tidningen ETC i november 2019 angående just AP-fonderna: Om fonderna inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser.

Anser före detta finansministern att det här är att betrakta som en piska eller en morot?

Magdalena Andersson: Jag ser ingen anledning att recensera Per Bolunds uttalande. När jag pratar om piskor och morötter menar jag konkreta verktyg i form av lagstiftning som regeringen använder.

Lars Engsund (M): Hur ser då finansministern på Per Bolunds uttalande? Vad var din reaktion när det här uttalandet gavs? Trots allt var ju före detta finansministern chef på Finansdepartementet och i praktiken Per Bolunds chef. Hade ni något samtal? Vidtogs någon åtgärd kring lämpligheten i uttalandet?

Magdalena Andersson: Det är statsministern som är chef för alla ministrar i en regering. Det är också statsministern som ger enskilda ministrar sakansvar för frågor, så här är det statsministern som är Per Bolunds chef. Jag ser ingen anledning att, som kollega till Per Bolund, recensera hans uttalanden offentligt.

Lars Engsund (M): Anser före detta finansministern att Per Bolunds uttalande om AP-fonderna i tidningen ETC är att betrakta som ministerstyre?

Magdalena Andersson: Det är ju inte min uppgift att göra en sådan bedömning; det är väl KU:s uppgift.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag skulle vilja fråga dig, Magdalena Andersson, vad du ansåg om AP-fondernas upplägg, med skalbolag som investerade pensionspengar i onoterade bolag, vid den tid då AP-fondernas investeringar i Northvolt ägde rum?

Magdalena Andersson: Det var ju inte jag som var ansvarig för de här frågorna, utan det var Per Bolund som hade sakansvaret för AP-fonderna. Det är dock AP-fonderna själva som fattar beslut om vilka investeringar de gör och om de upplägg som de gör.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Om vi tittar närmare på regeringens redovisning av AP-fondernas verksamhet till och med 2021, skrivelse 2021/22:130, kan vi läsa på sidan 81 att vissa av AP-fonderna även har etablerat gemensamma investeringsstrukturer, till exempel bolaget 4 to 1 Investments. Lite längre ned på samma sida kan vi också läsa att regeringen välkomnar den samverkan som AP-fonderna har haft under 2021 och anser att fonderna bör fortsätta arbetet med att identifiera konstruktiva samverkansmöjligheter och aktivt arbeta med att genomföra de samverkansprojekt som inte äventyrar fondernas självständighet. Denna skrivelse är daterad den 25 maj 2022. Den är undertecknad av dig, Magdalena Andersson, och av Max Elger.

Jag vill ställa en fråga till dig, Magdalena Andersson. Har jag förstått allt korrekt? Är det så att regeringen och du själv, i din roll som statsråd, i maj 2022 ansåg att det som AP-fonderna hade gjort genom att kringgå gällande lagstiftning för att kunna investera i onoterade bolag var något som den dåvarande rödgröna regeringen såg positivt på?

Magdalena Andersson: Det har kommit till min kännedom att det har skett en utvärdering av AP-fondernas agerande kring just det här, och jag välkomnar naturligtvis att det har skett en sådan utvärdering. Nu är det den nuvarande regeringens uppgift att ta de här frågorna vidare.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag lägger märke till att Magdalena Andersson inte svarade riktigt på min fråga, så hon ska få en möjlighet till.

Jag skulle också vilja gå in på det vi kan läsa i skrivelsen från 2022, att den rödgröna regeringen välkomnar den samverkan som AP-fonden haft under 2021 och anser att fonderna bör fortsätta arbetet med att identifiera konstruktiva samverkansmöjligheter.

Vi ser att denna samverkan innebar kreativa skalbolagslösningar för att kunna investera pensionsspararnas pengar i onoterade bolag, detta trots att vi redan hade ett regelverk som möjliggjorde för en av AP-fonderna att investera i onoterade bolag. Den AP-fonden hade dock sagt nej till att investera i Northvolt, som Magdalena Andersson säkert känner till, då man uppenbarligen helt enkelt inte ansåg att det var en bra investering för pensionsspararna.

Min fråga är om Magdalena Andersson inte håller med om att … Om du i din roll som dåvarande finansminister hade markerat i stället för att uppmuntra, bland annat i den skrivelse om AP-fondernas verksamhet som jag

hänvisade till, vikten av att regelverk ska följas, så att ni inte stöder att man hittar vägar runt gällande lagstiftning, kanske de 6 miljarderna av pensionssparnas pengar inte hade förbrukats i onödan.

Magdalena Andersson: Det är ju AP-fonderna som självständigt fattar sina investeringsbeslut utifrån de riktlinjer som man fått från riksdagen och agerar utifrån det. De riktlinjer som fanns för AP-fondernas investeringar var det ett mycket brett stöd för i riksdagen. Även Sverigedemokraterna hade röstat ja till de riktlinjerna.

Sedan är det naturligtvis viktigt att AP-fonderna följer lagstiftningen. Om det finns misstanke om att man inte har gjort det är det något för nuvarande regering att ta vidare.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag får väl, som jag gjort vid tidigare tillfällen, göra en liten inflygning. Jag måste erkänna att jag fortfarande känner mig lite desorienterad i den här granskningen.

Vi har ställt ett antal skriftliga frågor, till både tidigare statsråd och tidigare statssekreterare, och vi har gjort det till AP-fonderna. Vi har haft ett antal av dem här på utfrågning och nu Magdalena Andersson. Jag tycker att vi på något sätt behöver få klart för oss i det här utskottet både vad det är vi granskar och vilka principer vi utgår från i granskningen.

Jag har hört flera gånger här nu att det talas om rollen som departementschef. Jag ställde en fråga till Åsa Lindhagen i måndags angående den frågan. Det hon svarade då var att hon haft en god dialog generellt med Magdalena Andersson, som då var departementschef, man att det inte förelåg, vilket jag hörde en kollega säga här, ett direkt chefskap i förhållandet mellan departementschef och övriga statsråd.

Jag tycker att det är viktigt att klargöra detta så att vi inte vilseleder dem som lyssnar på det här och ger en bild av att det finns en annan typ av ansvarsförhållanden som faktiskt är gällande.

Jag har också noterat frågan om uttalanden. En del är det som Magdalena Andersson nu har svarat på muntligen, men också skriftligen, gällande piska och morötter. Då kan det vara värt att påminna utskottet om den del som handlar om hur vi har hanterat uttalandeärenden under den här mandatperioden.

Det uttalande som vi nu har vänt och vridit på ett antal gånger – det är helt korrekt och fine att göra det – gjordes i en partiledardebatt. Utskottet har sagt att man får anta att uttalanden som görs inom ramen för en debatt har en viss typ av polemisk karaktär och inte kan anses vara lika styrande som till exempel förberedda uttalanden i en regeringsförklaring.

När jag säger att jag inte riktigt kan orientera mig i det här ärendet är det också för att vi nu har haft ett antal statsråd och statssekreterare på utfrågningar som tydligt har sagt att man inte har haft någon direkt påverkan eller har försökt styra över AP-fondernas investering.

Nu har vi Magdalena Andersson här, som tydligen är kallad i rollen som tidigare departementschef, vilket är en ny princip som vi tydligen jobbar efter.

Frågorna har alltså inte sorterat under dig, Magdalena Andersson. Jag får helt enkelt bara ställa frågan om du kvarstår vid de svar som du har lämnat skriftligen: att frågorna inte har sorterat under dig och att du inte har haft någon direkt kontakt med AP-fonderna gällande att uppmuntra eller avstyra från dylika investeringar. Det är min fråga: Kvarstår Magdalena Andersson vid de svaren?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Nej, det är finansmarknadsministern som har varit ansvarig för de här frågorna. Jag har inte lagt mig i myndighetsstyrning över AP-fonderna. Det har inte varit mitt ansvarsområde det heller.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, Magdalena Andersson, för svaren och redogörelsen hittills!

Magdalena Andersson var inne lite på den rapport som nuvarande regering har beställt. På sidan 37 i den konstaterar regeringens egen utredare att det inte finns något som pekar på att en direkt politisk styrning låg till grund för 4 to 1 Investments bildande eller dess investeringsbeslut om Northvolt.

En fråga till Magdalena Andersson är ifall hon har samma bild som utredningen har, att det inte fanns någon politisk påverkan som låg till grund för AP-fondernas agerande på ett sätt som skulle kunna tolkas som minister-styre.

Magdalena Andersson: Om jag förstod rätt har även AP-fonderna svarat på det sättet. Jag tillhör heller inte dem som ifrågasätter AP-fondernas integritet, vare sig deras styrning eller deras ledning.

Jessica Wetterling (V): Bara för att vara helt säker på att ingen ska missförstå eller att det inte ska finnas någon utestående fråga: Det är inte så att man bara för att man har rollen som departementschef för Finansdepartementet får förhandsinformation om olika investeringsbeslut som exempelvis AP-fonderna har för avsikt att göra?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Nej, jag har inte haft någon förhands-information.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, Magdalena Andersson, för redogörelsen och svaren på frågorna hittills!

Jag kan, i likhet med min kollega Peter Hedberg, bara reflektera lite grann över vad det egentligen är vi granskar här. Vi har i de anmälningar som har kommit in i det här ärendet dels redogörelser för uttalanden som Per Bolund har gjort, dels redogörelser för uttalanden som Magdalena Andersson gjorde i en partiledardebatt i juni 2022.

Precis som Peter Hedberg sa har vi hanterat uttalandeärenden på ett lite mer restriktivt sätt här i utskottet de senaste åren. Jag uppfattar väl lite grann den anmälan som handlar om Magdalena Anderssons uttalande om att man skulle ha en kombination av piska och morötter som har lett fram till den politik och de resultat man hade fått.

Jag uppfattar det lite grann som att vi hör Magdalena Andersson om det fanns någon kunskap om just den specifika investeringen i Northvolt, om det

hade funnits någon särskild påverkan från regeringen i det ärendet. De svar som har getts skriftligen visar på att det inte har funnits någon sådan påverkan.

Jag vill ändå ställa frågan igen till Magdalena Andersson, nu när vi har dig här på utfrågningen: Fanns det någonting som Magdalena Andersson kände till just i ärendet Northvolt med anledning av att uttalandet om piska och morötter gjordes i partiledardebatten? Fanns det någon koppling till Northvolt i det uttalandet?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Nej, det var en allmän beskrivning av de konkreta lagförslag som regeringen lagt fram vad gäller både en positiv styrning och vad man kan kalla en negativ styrning.

Larry Söder (KD): Tack så mycket, Magdalena, för att du har kommit hit i dag!

Det finns ganska många som har varit intresserade av Northvoltaffären eller den investering som har varit, och många har gjort utvärderingar. Vi har en utvärdering, Arkwrightrapporten, som har gått igenom själva Northvolt-investeringen. Jag vill nog påstå att man i den rapporten är ganska tuff i kritiken mot bristande oberoende, ett flockbeteende kan man kalla det, och svag intern kontroll.

Min fråga till Magdalena Andersson är om hon har tagit del av själva rapporten och – om hon har tagit del av den – vilka kommentarer hon har kring slutsatserna i rapporten om just Northvoltaffären.

Magdalena Andersson: Jag har övergripande kännedom om att den är skriven, och jag ifrågasätter inte AP-fondernas integritet, vare sig deras ledning eller deras styrning. Om man är bekymrad över det finns ju nuvarande finansmarknadsminister som man i så fall kan vända sig till.

Larry Söder (KD): Eftersom Magdalena Andersson ändock har tagit del av själva rapporten: När du tog del av rapporten, hade du då funderingar kring om du eller ni som regering kunde ha gjort annorlunda vid den tiden, eftersom det är då på något sätt att man har ett bristande oberoende, som det står i själva rapporten, att man kunde ha agerat annorlunda från regeringen för att låta AP-fonderna vara ännu tydligare oberoende?

Magdalena Andersson: Herr ordförande! Min bedömning är att AP-fonderna är oberoende, att de agerar utifrån de riktlinjer som riksdagen har beslutat om i brett samförstånd och att de gör sitt bästa för att förvalta pensionsspararnas pengar utifrån de riktlinjer som riksdagen har beslutat om.

Jan Riise (MP): Ordförande! Tack, Magdalena Andersson, för svaren hittills!

Jag tänkte fortsätta lite med inflygandet och tassandet runt, bara kort, för att få saker och ting i någon ordning. Vad vi talar om är alltså en förändring av pensions … som ledde fram till en förändring av möjligheterna för pensionsfonderna att göra … förvalta pengar, helt enkelt. Det gjordes i en stor överenskommelse bland riksdagens partier i slutet av 2010-talet, alltså 2019–2020 någonstans.

Därom var det ingen fråga. Det innebar alltså, om jag har förstått det hela rätt, att målet att säkra pensionsspararnas pengar gällde fortfarande, men vi gjorde en liten förändring som sa att hållbarhetsaspekten skulle vägas in på ett annat sätt än så.

Det har uppenbarligen inte gått särskilt dåligt, totalt sett. Om jag förstår det rätt har AP-fonderna levererat minst lika höga eller till och med högre avkastningar under en lång följd av år, och det har väl snarare ökat än minskat. Det går inte att säga att själva förändringen har gjort någon skada i sammanhanget.

Då kommer vi till att det fattades ett beslut i riksdagen, och därmed säger … så uppstår … så går det ett par år och så görs investeringarna i Northvolt, och så kommer frågorna kring om regeringen – i första hand den rödgröna regeringen, fram till slutet av 2021 – hade något att göra med det. Då säger tre statsråd, tror jag att det är nu, en statssekreterare och fyra AP-fondsdirektörer: Nej, överhuvudtaget inte.

Det var de första svar vi fick skriftligen två gånger och nu även muntligt en gång: Nej, det har inte förekommit något sådant. I samband med att riksdagen fastställde lagstiftningen lämnades alla former av ansvar. Då är det AP-fondernas ansvar. Det innebär att det rimligen blir den nuvarande regeringen som får utreda om fonderna har tagit sig för stora friheter i sammanhanget.

Om det här ska leda fram till någon form av fråga är det rimligen: Överensstämmer denna beskrivning något så när med Magdalena Anderssons beskrivning av tingens ordning i något slags kronologisk ordning?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Ja, precis som Jan Riise säger är det så att riksdagen i väldigt brett samförstånd röstade för förändringarna i riktlinjerna till AP-fonderna.

Efter det har AP-fonderna arbetat utifrån de här nya riktlinjerna och gjort investeringar utifrån dem med pensionsspararnas bästa i åtanke.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack, Magdalena Andersson, för inledningen och svaren hittills!

Jag vill gå tillbaka till min kollega Martin Westmonts fråga. Det vill säga den skrivelse som du signerar den 25 maj 2022, där du hänvisar direkt till 4 to 1 Investments. Du säger: ”Vissa av AP-fonderna har även etablerat gemensamma investeringsstrukturer som t.ex. bolaget 4 to 1 Investments.” Du fortsätter med att regeringen välkomnar den samverkan och rekommenderar att man gör på samma sätt i fortsättningen.

När du säger detta måste du ha en kunskap, en gedigen kunskap, om vad 4 to 1 Investments är och vad de har gjort. Vi vet nu exakt vad de har gjort. Min fråga är: Hade du den gedigna kunskapen om 4 to 1 för att rekommendera det till andra? Och vilket underlag hade du då, när du gjorde en sådan rekommendation?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Underlaget till regeringens skrivelser tas ju fram av tjänstemännen på departementet och bereds ju sedan samlat i

Regeringskansliet. Därefter fattar regeringen beslut om det, och statsministern tillsammans med ansvarigt statsråd skriver under.

Mauricio Rojas (L): Men jag antar att du, när du rekommenderar 4 to 1 Investments-modellen, vet vad du rekommenderar. Det är inte bara någon tjänsteman som har skrivit någonting. Ministern måste ha ansvar för vad hon skriver under. Detta är väldigt tydligt.

Jag frågar: Hade du en gedigen kunskap om 4 to 1? Då säger du att andra har skrivit någonting. Det här är ett svar som är mycket, mycket märkligt.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag redovisar alltså arbetet i Regeringskansliet, och det är inte så att statsministern skriver alla propositioner personligen som lämnas på riksdagens bord.

Sedan är det ju så att AP-fonderna är självständiga i sina investeringsbeslut. Det är de som beslutar hur de vill investera och också, utifrån de riktlinjer som riksdagen bestämmer, på vilket sätt de arbetar. Och är det så att AP-fonderna på något sätt har gjort något som inte är i linje med de här riktlinjerna är det viktigt att det utvärderas och att nuvarande regering tar det vidare.

Mauricio Rojas (L): Så jag antar att ministern inte hade gedigna kunskaper om det som ministern rekommenderade. Annars hade ministern sagt just det. Det säger hon inte. Det är mycket, mycket märkligt, faktiskt. Det är uppseendeväckande på alla sätt.

Men nu går jag vidare till några andra, redan citerade ord. Piska och morötter har man citerat. Det är ganska vanligt att prata i sådana termer, piska och morötter. Men i det här fallet har vi mycket konkreta exempel på vad piskan betyder för Miljöpartiet – det är det man pratar om – och också vad morötter betyder.

Vi börjar med piskan. Det bästa exemplet är givetvis Per Bolunds redan citerade uttalande om att om AP-fonderna inte gör som regeringen signalerar ”kan vi behöva rekrytera nya styrelser” och så vidare.

När Per Bolund säger ”vi”, då är det regeringen han menar. Det är Stefan Löfvens regering, där Magdalena Andersson är finansminister. Jag har inte kunnat hitta någon offentlig reaktion om denna mycket uppseendeväckande typ av uttalande från ministern, varken från din sida eller från regeringen.

Det här kan antas vara ett tyst stöd till vad en minister säger, för om ministern säger någonting och egentligen pratar om regeringen och ingen säger något annat, då säger man: Det är okej; så är det. Är den här tolkningen korrekt eller inte?

Magdalena Andersson: Jag … Det är alltså inte andra ministrars uppgift att tillrättavisa ministerkollegor offentligt. Den typen av samtal tas av statsministern, och eventuell offentlig korrigering sker i så fall av statsministern.

Mauricio Rojas (L): Men jag antar att … Tack för svaret! Jag antar att Magdalena Andersson pratade med statsministern, för det är inte bara uppseendeväckande, det som Per Bolund säger. Det är unikt i svensk modern förvaltningshistoria. Det har aldrig förekommit något liknande. Man hotar direkt en myndighet med att byta styrelse när den inte gör som regeringen vill.

Men okej, jag antar att man inte pratade om det. Då kunde alla tolka det som att regeringen delade Per Bolunds mycket märkliga uttalande.

Mot bakgrund av detta kan man också tro att AP-fondernas agerande i fråga om Northvolt är ett sätt att anpassa sig till regeringens förväntningar, som Per Bolund har uttryckt väldigt tydligt och som ni andra ministrar inte har sagt någonting emot. Detta innebär naturligtvis inte att regeringen direkt ingrep i beslutet att bilda 4 to 1 Investments. Men det kan onekligen framstå som en tydlig politisk styrning av de konkreta beslut som AP-fonderna självständigt borde fatta.

När man så småningom också säger att den här modellen är jättebra och rekommenderar den, då är det ingen som kan tveka om att regeringen mycket aktivt stöder den här typen av märkligt företagsbildande som 4 to 1 är. Jag vet inte om Magdalena Andersson har någon kommentar till en sådan tolkning.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag noterar att Mauricio Rojas gör ganska vidlyftiga tolkningar. Men jag ifrågasätter inte AP-fondernas integritet, vare sig deras styrelser eller deras ledning.

Mauricio Rojas verkar vara väldigt bekymrad över AP-fondernas integritet. Jag föreslår då att han vänder sig till nuvarande finansmarknadsminister.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket för svaret, Magdalena Andersson!

Det jag är bekymrad för är en hel regerings tystnad när en minister hotar styrelseledamöterna i en myndighet att sparka dem om de inte gör som regeringen vill.

Jag är dessutom mycket förvånad över att finansministern skriver under någonting och sedan, när jag frågar vilka kunskaper hon hade om detta, säger att det var någon annan som skrev det här. Så vi delar förvåningen fast vi har olika motiv för det.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag har alltså beskrivit hur arbetsgången är i Regeringskansliet. Självklart har … Jag menar självklart har de ministrar som har varit involverade i ärenden en övergripande kunskap om dem. Sedan är det ju sakministern som är den som har den djupa kunskapen i enskilda frågor.

Mauricio Rojas är väldigt upptagen vid det uttalande som Per Bolund har gjort. Jag tror ärligt att det hade varit bättre att ställa frågor om det uttalandet till Per Bolund eftersom det var han som var ansvarig för sakfrågorna och för myndighetsstyrningen. Men han är ju då alltså inte kallad till KU. Och som jag sagt tidigare är det ju inte … Det är ju inte andra ministrars uppgift att offentligt läxa upp ministerkollegor, utan att ta den typen av samtal, både internt och externt, är statsministerns uppgift.

Vice ordföranden: Då påbörjar vi den andra rundan.

Lars Engsund (M): Jag tänker så här om den inflygning som kollegan Hedberg gjorde förut. För att de som tittar på det här inte ska bli helt förvirrade vill jag nog betona att det är nödvändigt för utskottet att utskottet får möjlighet att ställa ett antal frågor till tidigare finansministern.

Det är ändå en period som tar sin början någonstans 2018, 2019. Det här ledde fram till en lagstiftning som öppnade möjligheten för AP-fonderna att göra den typen av investeringar som sedan gjordes. Åren som följde därpå gjorde man då investeringar via 4 to 1 Investments i Northvolt, och 6 miljarder av pensionskapitalet försvann. Man kan förringa det och säga att AP-fonderna har gjort stora vinster. Men 6 miljarder är 6 miljarder, det ska man komma ihåg, och de är borta i och med Northvolts konkurs.

Under den här perioden var Magdalena Andersson finansminister och chef för Finansdepartementet. Du tillträdde senare som statsminister. Jag tycker att det är rimligt att vi i utskottet får chans att ställa frågor kring de här händelserna som skedde då.

Jag tänkte ställa en fråga kring gränsdragning i, vad ska vi kalla det för, myndighetsstyrning eller direktstyrning. Hur ska vi förstå att … Du nämner att AP-fonderna ska jobba självständigt och helt oberoende. Dels har vi då Per Bolunds hotfulla uttalande, som har nämnts här vid några tillfällen.

Jag kan ta ett annat exempel. Vi hade vd:n för AP-fond 3 här på besök för några veckor sedan. Hon meddelade vid utfrågningen att hon tog väldigt illa vid sig och att det blev en diskussion på AP-fonderna kring Bolunds uttalande.

Hon nämnde också några andra exempel. Bland annat tog hon ett exempel där AP-fonderna fick ganska massiv kritik när man valde … när Nordea valde att flytta sitt huvudkontor från Stockholm till Helsingfors. Vad jag förstått var det tidigare finansministern och dåvarande statsminister Stefan Löfven som utformade den kritiken till AP-fonderna. Så jag undrar lite grann: Var går gränsen för oberoendet för AP-fonderna?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Det är väldigt tydligt i instruktionen till AP-fonderna att de ska fatta sina investeringsbeslut självständigt.

Lars Engsund (M): Jag tänker var gränsdragningen går kring ministrars uttalanden kring AP-fondernas självständiga beslut och affärsmässiga beslut. Var går gränsen för politisk inblandning och att politiskt kommentera just sådana beslut som AP-fonderna självständigt tar? Jag tänker kopplat till just oberoendet som ministern själv nämnde för en stund sedan.

Magdalena Andersson: Frågan var … Jag menar det är ju tydligt att i instruktionen till AP-fonderna fattar de sina beslut självständigt. Min bedömning är att de har integritet i sina beslut, och det har ju också … När de har blivit utfrågade här har jag förstått att de också har varit tydliga med att de fattar sina beslut självständigt.

Lars Engsund (M): Det är ju korrekt att de fattar sina beslut självständigt, men just det faktum att ministrar blandar sig i deras beslut och försöker, som jag uppfattar det, påverka deras beslut, exempelvis i Nordeafallet när Nordeas bolagsstämma tar beslut att flytta huvudkontoret från Stockholm till Helsingfors.

Magdalena Andersson: Jag vet faktiskt inte … Tack för frågan! Jag vet faktiskt inte exakt vad Lars Engsund syftar på. Men oavsett fattar ju de här AP-fonderna självständigt sina beslut, och jag ifrågasätter inte deras integritet.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag tänkte göra en inflygning över de gröna kreditgarantierna. Senhösten 2020 ger Finansdepartementet Riksgälden i uppdrag att ta fram en modell för så kallade gröna kreditgarantier, och den 3 juni fattar regeringen, som du var en del av Magdalena Andersson, beslut om en ny förordning, som sedan presenteras den 7 juni 2021 på en pressträff med dåvarande finansmarknadsminister Åsa Lindhagen och dåvarande näringsminister Ibrahim Baylan. På pressträffen redogörs för ett uppdrag till Riksgäldskontoret att ställa ut gröna kreditgarantier till företag som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Pressträffen hålls bara två dagar innan AP-fondernas investering via bolaget 4 to 1 Investments i Northvolt offentliggörs.

Hur ska konstitutionsutskottet förstå att AP-fondernas investering i Northvolt och beskedet ni ger om gröna kreditgarantier kommer i stort sett samtidigt? Kan du förklara detta sammanträffande?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag förstår inte varför jag skulle förklara detta sammanträffande. Jag var inte ansvarig för kreditgarantierna, och jag satt inte heller i AP-fondernas styrelse eller ledning. Jag tror att AP-fonderna är bäst på att svara på den frågan.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Du satt ju i den dåvarande regeringen, Magdalena Andersson, så jag tycker absolut att det är befogat att be dig om en reflektion över hur denna fråga hanterades.

Det ska ha förekommit minst tre möten mellan Northvolt och Riksgälden i samband med beredningen av dessa gröna krediter. Men protokollen från dessa möten är delvis maskade. Har du några kommentarer till det?

Har du några uppgifter på om det var personer som var involverade i Northvolt på något sätt som även var delaktiga på någon nivå i förarbetet till gröna krediter?

Magdalena Andersson: Herr ordförande! Om man vill fråga alla ministrar om en reflektion över detta skulle KU kanske ha kallat fler ministrar än mig, om man nu är intresserad av ministrarnas reflektioner. Men jag kände inte till om några personer som var involverade på något sätt. Nej. Jag minns inte exakt frågan, men det är inget jag känner till i alla fall.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag kan upprepa frågan för Magdalena Andersson. Fanns det personer som du hade kunskap om som var involverade i Northvolt på något sätt som även var delaktiga på någon nivå i förarbetet till gröna krediter?

Magdalena Andersson: Nej inget som jag kände till, och jag var inte heller ansvarig för dessa frågor.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Du, Magdalena Andersson, sa ju i en intervju i Sveriges Radio den 9 maj 2025 att du anser att AP-fondernas investering i Northvolt måste utvärderas, inte minst den konstruktion AP-fonderna använde sig av för att kringgå gällande lagstiftning för att kunna investera pensionspengar i onoterade bolag.

Om vi ser tillbaka på hur du som finansminister och den rödgröna regeringen agerade runt 2021 och 2022 ser vi att ni var positiva till den företagskonstruktion med skalbolag som AP-fonderna skapade. Du till och med uppmuntrade AP-fonderna att hitta fler konstruktiva samverkansmöjligheter, vilket vi kan läsa om i den skrivelse från 2022 som jag tidigare hänvisade till.

År 2022 ansåg du och den regering du representerade att avancerade skalbolagsupplägg var något positivt. Men nu när vi har Sveriges största konkurs i modern tid anser du att AP-fondernas konstruktion, som du tidigare var positiv till, måste utvärderas.

Hur ska konstitutionsutskottet tolka detta kappvändande från din sida? Ska vi tolka det som att du anser att den dåvarande rödgröna regeringen skulle ha agerat annorlunda mot AP-fondernas investeringskonstruktion?

Magdalena Andersson: Tack för frågan! KU behöver inte tolka det alls eftersom jag är här för att frågas ut i min roll som tidigare finansminister.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag märker att Magdalena Andersson inte är så intresserad av att svara på de frågor som jag och flera av mina kollegor ställer. Men jag vill ändå ge Magdalena ytterligare en möjlighet att svara på min sista fråga.

För drygt ett år sedan, den 9 maj 2025, ansåg du att detta är något som utvärderas medan du 2022 var väldigt positiv till den lösning AP-fonderna presenterade. Då är det relevant för konstitutionsutskottet att få veta hur du har resonerat. Är din slutsats att den rödgröna regeringen hade fel i den slutsats som man hade i den skrivelse man redovisade 2022?

Magdalena Andersson: Jag bara konstaterar i vilken egenskap jag sitter här. Vi kan gärna ha en allmän debatt om investeringar och AP-fonder, men den kan vi ha i kammaren i så fall.

Om det har uppkommit frågetecken kring om det är korrekt att göra den typ av upplägg som AP-fonderna gjort är det naturligtvis viktigt att det utvärderas och i så fall tas vidare av nuvarande regering.

Martin Westmont (SD): Jag stannar där för tillfället.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag är sedan drygt tio år tillbaka medlem i en orienteringsklubb på grund av giftermål, men jag är en ganska dålig orienterare. Det kanske påverkar denna granskning och utfrågning, för jag vill än en gång återkomma till vad det är vi granskar för något. Vi granskar den dåvarande regeringens eventuella påverkan på AP-fondernas investering i Northvolt.

Det som gör det så svårt för mig och flera av kollegerna i oppositionen är att KU har fått en hel mängd skriftliga svar samt muntliga svar vid utfrågningar gällande just dessa delar, men nu pratas det om bolagsstämmor och flytten av Nordeas huvudkontor. Tydligen har ribban också höjts så att en statsminister ska hållas ansvarig för vartenda ord i varenda regeringsprodukt hon eller han signerar och ha detaljkunskaper om det exakta innehållet i dessa. Detta tycker jag är ganska intressant med tanke på att vi inte får kalla hit nuvarande

statsminister för att ställa frågor om rikets säkerhet. Det är ganska iögonfallande, tycker jag.

Den skrivelse det refereras till och som regeringen lämnade över 2022 har jag inte tagit del av, och jag tror inte att den ingår i utskottets material. Jag tänker att vi efter denna utfrågning får granska den och titta på om det är så som det har citerats av kollegorna. Jag tänker att det kanske finns vissa andra nyanser i den också.

Jag återkommer till chefskapet kopplat till departementet, för nu har vi blandat dina roller ganska mycket: den som finansminister, trots att du inte har haft ansvar för dessa frågor, den som departementschef och den som statsminister eftersom du våren 2022 signerade en regeringsprodukt.

Att ombes recensera eller kommentera andra statsråds uttalanden är nog en fråga som både partiledare och statsråd får eftersom det finns ett visst medialt intresse av det. Såvitt du vet, är det vanligt att departementschefer får frågor om andra statsråd på sina departement och ombeds att specifikt kommentera uttalanden som de har gjort och att det i så fall skulle föreligga något implicit ansvarsförhållande där? Jag försöker fortfarande reda i detta, så ge gärna en kommentar till det.

Magdalena Andersson: Nej, jag kan inte påminna mig att jag har fått någon fråga om att kommentera andra ministrars uttalanden.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag har ingen fråga men liksom tidigare talare noterar jag att vi uppenbarligen har en ny praxis i utskottet. Jag beklagar att det ställs frågor utifrån ett material som jag inte har tagit del av utan som jag under sittande utfrågning får leta reda på. Men jag är bra på att googla, så jag har också hittat regeringsskrivelsen. Den har du, Magdalena Andersson, dock undertecknat i rollen som statsminister, och mig veterligen är du kallad till utskottet i rollen som före detta departementschef och inte i rollen som före detta statsminister. Jag blir därför lite ställd av vissa av frågorna.

Jag kan tänka mig att man i rollen som departementschef eller statsminister undertecknar en hel del dokument, och under den tid jag har suttit i utskottet har det varit kutym att vi delar att oppositionen och regeringspartierna delar med sig av allt material för att alla i utskottet ska få del av samma material och kunna diskutera det. Det är en allmän reflektion. Så har jag gjort tidigare. När jag har velat ställa frågor om exempelvis en specifik artikel har jag delat den med övriga utskottet just för att ingen ska hamna i den situation jag nu hamnat i, nämligen att jag måste leta efter det material andra ledamöter ställer frågor om. Jag beklagar detta.

Jag beklagar också delar av utfrågningen, för jag tycker också att det i alla utfrågningar är viktigt att vi delar det material vi i utskottet har som underlag med den personen som ska utfrågas. Så har vi gjort i alla andra ärenden, exempelvis när det gäller Somalia och annat. Detta gör också, mig veterligen, att man får bättre svar.

Magdalena Andersson: Jag noterade också att jag är kallad som tidigare finansminister men får frågor som tidigare statsminister.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, Magdalena Andersson, för tålamodet under denna utfrågning!

Jag har suttit som ledamot i konstitutionsutskottet under några år, och jag vill liksom Jessica Wetterling beklaga delar av denna utfrågning. Framför allt vill jag beklaga det inför dem som lyssnar och som funderar över vad konstitutionsutskottet har för roll som kontrollmakt av regeringen.

Förutom att vi inte har delat allt underlag och att det ställs frågor utifrån underlag som inte alla ledamöter har framför sig beklagar jag att det också under utfrågningen görs bedömningar och används värdeord om vissa ageranden. Konstitutionsutskottet går så småningom in i en bedömningsfas, där vi under ganska många år nu varit överens. Men då måste vi också vänta till den innan vi börjar värdera vad som sägs här.

Jag noterar ett uttalande från Lars Engsund om de inflygningar som Peter Hedberg gjorde om vad vi granskar och att man ibland behöver kunna ställa frågor utanför det specifika vi granskar. Det vill jag också kommentera. Det är lite frustrerande om man har den inställningen i detta ärende att vi ska kunna göra en mer extensiv utfrågning när utfrågningar i andra ärenden blockeras från majoritetens sida. Det blir en princip som inte riktigt håller ihop om vi ska tolka detta utfrågningsinstitut extensivt.

Nåväl, jag har inga ytterligare frågor utan kan bara beklaga inför dem som lyssnar att det har blivit som det har blivit.

Larry Söder (KD): Låt mig försöka formera bilden av hur det var när investeringen gjordes. Man var i stort sett positiv till den gröna omställningen. Vi har ju hört en del uttalanden från ministrar och så vidare, men jag vill nog påstå att man i samhället i stort var ganska tydlig med hur man såg på den gröna omställningen.

Jag pratade om Arkwrightrapporten, där man skrev lite grann om flockbeteende. Man kan tänka sig att när många säger att en investering är bra kanske man tar lite större risker än man annars skulle göra. Det kan man väl konstatera i efterhand. Det är svårt att göra det precis när man gör investeringar, men i efterhand kan man konstatera att AP-fonderna tog en för stor risk, eftersom bolaget gick i konkurs.

Min fråga till Magdalena Andersson är egentligen denna: När det gäller den typ av investering som gjordes med Northvolt – övervägde man andra alternativa stödformer för att ha en lägre risk för staten? Det blev ju en ganska stor risk för staten när AP-fonderna gick in.

Magdalena Andersson: Det är en fråga som bör ställas till finansmarknadsministern och naturligtvis tas upp i Pensionsgruppen om man bedömer att AP-fondernas riskhantering inte fungerar på ett bra sätt.

Jan Riise (MP): Tack för diskussionen så här långt! Jag är lika bekymrad som mina kollegor här, Peter Hedberg, Jessica Wetterling och Malin Björk. Jag beklagar att diskussionen har tagit den vändning den har gjort. Jag har väl egentligen inga ytterligare frågor utan sparar gärna den här diskussionen till bedömningsfasen i KU.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack så mycket, Magdalena Andersson, för svaren – och tålamodet, som har sagts här! Det är också viktigt.

Jag ser att många är bekymrade i dag och beklagar sig över mycket. Jag är väldigt bekymrad och beklagar att 5,8 miljarder kronor från pensionsspararna gick förlorade just genom den konstruktion som AP-fonderna hittade på, 4 to 1 Investments. I dag har vi alla efter Arkwrightrapporten förstått att detta var väldigt, väldigt märkligt.

Jag och min kollega frågar Magdalena Andersson om hennes skrivelse som hon undertecknat, inte någon annan minister. Det är sant att det var som statsminister, men det gör det inte mindre intressant att man som statsminister rekommenderar 4 to 1 Investments till AP-fonderna som en bra modell, precis den typ av konstruktion som ledde till att 5,8 miljarder kronor investerades på ett mycket märkligt sätt.

Man vill ha ett svar på detta. Jag tror att det är relevant, inte bara för utskottet utan för alla som följer de här utfrågningarna att veta hur det är möjligt att man kan rekommendera en företagskonstruktion som ledde till en sådan förlust för skattebetalarna.

Magdalena Andersson: Herr ordförande! Jag antar att den skrivelse som Mauricio Rojas hänvisar till är en utvärdering av AP-fondernas agerande. Det är alltså inte en rekommendation för hur AP-fonderna ska agera, eftersom AP-fonderna självständigt fattar sina beslut. Min bedömning är att de också har integritet. Men det tycks som att många ledamöter i KU är väldigt bekymrade över AP-fondernas integritet, och jag utgår från att man tar de frågorna vidare till en diskussion i Pensionsarbetsgruppen, men naturligtvis också med nuvarande finansmarknadsminister.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket, Magdalena Andersson, för svaret! Nej, jag citerar inte en utvärdering. Jag citerar dina ord. Och det står så här: Vissa av AP-fonderna har även etablerat gemensamma investeringsstrukturer som till exempel bolaget 4 to 1 Investments. Regeringen välkomnar den samverkan som AP-fonderna har haft under 2021.

Det var då 4 to 1 bildades. Detta är en direkt uppmuntran till just den typ av företagskonstruktion som ledde till att 5,8 miljarder gick förlorade. Om man säger att det här handlar om en utvärdering eller något annat är det givetvis inte ett bra svar på något som du själv som statsminister har skrivit under. Då måste man ta ansvar för det man säger. Vad ska annars en statsminister göra när man skriver under någonting?

Magdalena Andersson: Jag utgår som sagt från att skrivelsen är en utvärdering av AP-fondernas arbete, som AP-fonderna har gjort utifrån de riktlinjer som regeringen har lagt fram till riksdagen och som riksdagen har fattat beslut om i brett samförstånd.

Om man tycker att det är fel i de riktlinjerna eller om man är bekymrad över AP-fondernas integritet finns Pensionsarbetsgruppen där för att ta de diskussionerna. Man kan naturligtvis också ta de diskussionerna med nuvarande regering.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Jag tänker säga något för att det i alla fall ska komma till uppteckningarna. Det kanske kommer att underlätta för KU:s kansli och framför allt för alla ledamöter i KU.

Det citat som återgavs från föregående frågeställare är från skrivelse 2021/22:130. Jag gissar att Mauricio Rojas citerar från sidan 80, som just handlar om punkt 7.2, Samarbete mellan AP-fonderna. Det jag noterade när jag läste på sidan 80 och 81 – för att ändå ge en lite mer fyllig bild jämfört med det som tidigare frågeställare noterade – är att det handlar om vilket samarbete AP-fonderna haft under 2021. Man nämner absolut AP-fondernas etablering av gemensamma investeringsstrukturer, exempelvis 4 to 1 Investments. Men däremellan – innan det kommer till att regeringen välkomnar den samverkan som AP-fonderna haft under 2021 och anser att fonderna bör fortsätta arbetet med att identifiera konstruktiva samverkansmöjligheter och aktivt arbeta med att genomföra de samverkansprojekt som inte äventyrar fondernas självständighet – återges också väldigt många andra former för samverkan som AP-fonderna har haft. Det gäller exempelvis upphandling och utveckling av nya perspektiv på gemensamma utmaningar relaterat till innovation, etik och hållbarhetsfrågor.

Jag vill bara upplysa – kanske för oss i oppositionen som inte har tagit del av det här materialet på förhand – om att det som regeringen välkomnar kanske är något bredare än enbart 4 to 1 Investments.

Magdalena Andersson: Jag tror också för framtiden att det är bra att, om man kallar en person i flera olika roller, den personen också får reda på det i förväg.

Ulrik Nilsson (M): Tack, tidigare finansministern, för de hittills givna svaren! Jag har en lite annan utgångspunkt till min fråga. Det är naturligtvis så att vi dels ska granska frågor men också försöka hitta sätt att undvika … eller att lära av historien. Det är ett av skälen till att KU har den här typen av granskning.

Det är dessutom ganska tydligt i regeringsformen att det är regeringen som styr riket. Det är också rimligt att den som kommer till regering har möjlighet att genomföra sin politik och därmed ta fullt politiskt ansvar för det som sker. Den granskning vi gör här handlar egentligen inte om det politiska ansvaret utan mer om den formella hanteringen.

Mot den bakgrunden skulle jag egentligen vilja fråga dig i rollen som tidigare finansminister om du tycker att konstruktionen med armlängds avstånd till AP-fonderna är ändamålsenlig eller om det är din uppfattning att regeringen skulle kunna använda AP-fonderna på ett mer aktivt sätt och om det hade varit en framgångsfaktor.

Jag har alltså lite grann vänt åt andra hållet här. Just nu är det väldigt mycket fokus på att det är AP-fondernas beslut. Men hade det – för att lära för framtiden – varit bättre att ha ett läge där AP-fonderna kan nyttjas mer av regeringen just för att utföra en politik man har fått stöd för och är beredd att ta politiskt ansvar för?

Magdalena Andersson: Jag hoppas verkligen inte att vi går i den riktningen. Vårt pensionssystem är ett av de områden där vi fortsatt har en bred samverkan i Sveriges riksdag. Det är tyvärr alltför många av de områden där vi tidigare har kunnat ha bred samverkan och sett till att få med så många som möjligt på vagnen – grundlagsfrågor, till exempel, och public service – där vi tyvärr inte har det längre.

Men Pensionsarbetsgruppen är ju ett område där vi fortfarande samlas i Sverige. Jag tycker det är en väldigt bra ordning att vi i Pensionsarbetsgruppen tillsammans utformar pensionssystemet men också är överens om vilken styrning som vi ska ha och vilka riktlinjer som vi ska ha till AP-fonderna. Jag ser ett stort värde i att vi arbetar så och att en enskild regering inte använder AP-fonderna för sina politiska syften, utan att vi tar ett gemensamt ansvar brett i svensk politik för svenska pensionssparares pengar.

Ulrik Nilsson (M): Jag tackar gärna för det svaret, för det ligger i linje med vad jag själv har som uppfattning. Samtidigt är det, så att säga, en problematisk fråga här just hur det kommer sig att AP-fonderna gör en så pass dålig investering som samvarierar med den politiska viljan. Det är den fråga vi egentligen försöker komma fram till svar på. Men jag tackar för svaret och delar tidigare finansministerns uppfattning i den delen.

Magdalena Andersson: Tack för frågan! Jag tror att de som bäst kan svara på varför AP-fonden gjorde den här investeringen är AP-fonderna.

Lars Engsund (M): Jag har en sista fråga. Den gäller en period då du faktiskt var finansminister. Det gäller 2019 och den lagstiftningsprocess som pågick då. AP-fonderna var ganska kritiska i sina remisskommentarer kring regelverket om investeringar i så kallade onoterade bolag. AP-fonderna ville, kortfattat, helt enkelt ha ett större handlingsutrymme än vad lagförslaget medgav.

I propositionen om en ny AP-fondlagstiftning 2020 skriver regeringen i en kommentar: ”Syftet med bestämmelsen är att kodifiera att AP-fonderna inte ska förvalta riskkapitalföretag eftersom AP-fonderna inte ska bygga upp stora organisationer som dels söker efter och utvärderar enskilda företag, dvs. sköter t.ex. due diligence, värdering och analyser, dels förvaltar dessa företag.”

Då blir jag lite nyfiken på att höra hur före detta finansministern såg på det här förtydligandet från regeringen i skenet av AP-fondernas investering i Northvolt via just riskkapitalbolaget 4 to 1 Investments.

Magdalena Andersson: Herr ordförande! Det här var alltså inte mitt ansvarsområde utan Per Bolunds ansvarsområde. Och de riktlinjer som beslutades av riksdagen var ju förankrade i Pensionsarbetsgruppen, inklusive med Moderaterna.

Lars Engsund (M): Jag tror till och med att det var Åsa Lindhagen som var finansmarknadsminister vid det här tillfället. Men jag tänker ändå, i skenet av historien som vi har lärt oss, att du skulle kunna kommentera just händelserna efteråt och just det faktum att AP-fonderna i praktiken rundade lagstiftningen.

Magdalena Andersson: Det är naturligtvis viktigt att AP-fondernas agerande utvärderas och att, om det är någonting som inte har skett på korrekt sätt, den nuvarande regeringen vidtar åtgärder i samverkan med Pensionsarbetsgruppen.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Det blir ingen flygning eller orientering nu. Jag ska försöka hålla det väldigt kort.

Utifrån det som Jessica Wetterling och Malin Björk sa funderar jag på om inte den här granskningen börjar breddas ganska mycket till den innevarande mandatperioden. Nu kommer det nämligen också frågor om vad Magdalena Andersson har för synpunkter på det som har framkommit under den här mandatperioden.

Det är absolut relevant att ställa frågor om den här skrivelsen, som för övrigt inte enbart Magdalena Andersson undertecknade. Också statsrådet Elger gjorde det. Det är klart att det är relevant utifrån vilka bedömningar man kan ha gjort. Men det är ju inte det vi granskar. Det är inte konstitutionellt fel att göra en, om man uppfattar det så, felaktig bedömning av något. Men om vi pratar om att det är brist på agerande har vi nu en hel mandatperiod mellan 2022 och 2026 som vi också behöver inkludera i den här granskningen. Det är i alla fall åt det hållet jag uppfattar det.

Den nuvarande regeringen har tagit initiativ till den här utvärderingen. Så är det absolut, och det är väl bra utifrån det som har framkommit. Men om vi pratar om Northvolt och den konkursen är det ganska länge sedan den inträffade. Om man har en sådan akut oro för konstruktionerna, som har uttryckts i tidigare regeringsskrivelser, över AP-fondernas utvärdering är det i så fall ganska många år under innevarande mandatperiod som vi också behöver inkludera i granskningen.

Jag tror inte att vi kommer att ha tid för det under det här riksmötet. Det blir väl i så fall de – jag tänkte nästan säga stackare, men de lyckliga – som sitter i utskottet nästa mandatperiod som får göra det.

Det här är en granskning som vi påbörjade under förra året. Det är klart att det vore olyckligt om vi inte kan avsluta den i år, men jag upplever att det ändå finns saker som förs till protokollet som egentligen rör innevarande mandatperiod och nuvarande regerings mandat. Men det får vi väl återkomma till senare. Det var ingen fråga, utan det var ett konstaterande.

Vice ordföranden: Jag finner att det ej finns någon övrig fråga.

Jag avser inte att gå i polemik med mina kollegor till vänster. Men jag tror att vi alla bör vara ödmjuka inför 6 tillintetgjorda miljarder av svenskarnas pensionspengar, konsekvenserna för lokalsamhället i både Skellefteå och Västerås samt de befogade konstitutionella frågor som finns utifrån de uttalanden som ansvariga statsråd bevisligen gjorde i samband med AP-fondernas massiva kapitalsatsning. Det är det konstitutionsutskottet handlar om, och det är därför vi måste fortsätta ställa de här frågorna, även om inte alla tycker att de är särskilt bekväma.

Jag tackar Magdalena Andersson för medverkan i den öppna utfrågningen med konstitutionsutskottet.

Jag förklarar denna del av det öppna sammanträdet för avslutad och ajournerar förhandlingarna till klockan 10.30.

Bilaga B14 Biståndsminister Benjamin Dousa

Torsdagen den 16 april 2026

Granskningsärende 18 (delvis) och 19 – Regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA (se avsnitt 4.11)

Granskningsärende 25, 27 och 32 – Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration (se avsnitt 2.10) – delvis sluten utfrågning

Öppen del

Ordföranden: Klockan är 10.30, och vi återupptar konstitutionsutskottets öppna utfrågning. Vi ska nu ha två utfrågningar med Benjamin Dousa. Vi kommer att börja med ärendet om regeringens styrning av Sida när det gäller stöd till UNRWA, G18 (delvis) och 19. Vi kommer sedan att fortsätta med Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration, G25, 27 och 32.

När det gäller utfrågningen om UNRWA och delarna som rör Somalia kommer vi att ha både en öppen utfrågning och sedan gå vidare till en stängd del där vi behandlar de frågor som omfattas av sekretess.

Vi har en tidsram att förhålla oss till. Klockan 12.00 är det arbetsplenum. Då behöver vi bryta. Ambitionen är att vi ska vara klara med den öppna delen innan klockan 12, men jag säger det som en uppmaning till utskottets alla ledamöter att det finns tidsramar att förhålla sig till som vi inte kan flytta på och heller inte styra över.

Utfrågningen går till så att jag först ger ordet till Benjamin Dousa att ge en inledning, var för sig för de två fallen. Sedan kommer ordet att gå till de partier som har varit anmälare i den ordning som anmälningarna har kommit in. Därefter går vi över till resten av partierna i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet att ställa frågor och följdfrågor. Vi kommer också att samla upp utestående frågor på slutet. Det är ramarna för utfrågningen.

Jag hälsar Benjamin Dousa varmt välkommen till utskottet och utfrågningen. Jag lämnar ordet till dig för att ge en inledning kopplad till regeringens styrning av Sida när det gäller stödet till UNRWA.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Ärade utskottsledamöter! Jag välkomnar granskningen som konstitutionsutskottet nu genomför, och jag vill tacka för att jag har bjudits in för att också svara på era frågor.

Det första ärendet handlar, som sagt, om regeringens styrning av Sida när det gäller stödet till UNRWA. Jag skulle vilja inleda med några ord om regeringens beslut att kanalisera medel till den humanitära responsen i Gaza för 2025 genom andra aktörer än just UNRWA.

För regeringen och för mig som biståndsminister är det viktigaste att svenskt stöd når fram till de människor som är allra mest utsatta. Givet detta

gör vi alltid en sammanvägning av flera faktorer när vi beslutar om vilka aktörer som ska få motta svenskt kärnstöd.

Det är också viktigt för regeringen att organisationernas resultat förhåller sig till regeringens biståndspolitiska prioriteringar och att den humanitära verksamheten bedrivs på ett lämpligt sätt med tydliga strukturer för styrning och för kontroll. Den sammanvägda bedömningen ledde till att regeringen beslutade att avsluta kärnstödet om 400 miljoner kronor till UNRWA inför 2025. Regeringen beslutade samtidigt att öka det totala stödet till Gaza och regionen genom att avsätta och betala ut 800 miljoner kronor till ett antal humanitära aktörer. Regeringen dubblerade därmed det humanitära stödet till Gaza och till regionen. FN:s livsmedelsprogram WFP och FN:s barnfond Unicef är två exempel på aktörer som fick ta del av dessa medel.

Vårt stöd innebar bland annat att Unicef kunde ge 1,7 miljoner människor tillgång till rent vatten och behandla 86 000 barn för undernäring. Det stöd vi gav till WFP resulterade bland annat i att 235 000 människor fick mjöl under en hel månad under en period då behoven var mycket kritiska.

Regeringen har skapat goda förutsättningar för att medel för den humanitära responsen når ut till de människor som allra mest också har behövt stödet. Vi har framför allt fokuserat på kvinnors och barns behov. Stödet till Gaza och regionen bidrar bland annat till akut sjukvård, skydd, tillgång till mat, hälsa, psykosocialt stöd, mödravård, vatten och sanitet. Genom att avsätta 800 miljoner kronor till den humanitära responsen var Sverige den största bilaterala givaren av humanitärt stöd till Palestina inom EU under 2025.

Under 2026 har motsvarande belopp avsatts, och alldeles nyligen fattade regeringen beslut om ett nytt stödpaket till Gaza om 555 miljoner kronor, som bland annat kommer att bidra till att 150 000 barn kommer att få tillgång till förbättrad hälso- och sjukvård. Med detta nya stödpaket är Sverige hittills i år den andra största bilaterala givaren i hela världen till den humanitära responsen i Gaza.

Fru ordförande! Sida är en statlig förvaltningsmyndighet som lyder under regeringen. Sida ska följa den generella styrning som myndigheten får från regeringen genom exempelvis myndighetens instruktion, regleringsbrev, regeringsuppdrag och biståndsstrategier. I regleringsbrevet till Sida anslås medel för myndighetens humanitära bistånd under anslagspost 1 Humanitära insatser. Sida beslutar självständigt vilka organisationer som ska få stöd inom ramen för anslagsposten, men myndighetens beslut ska förstås vara förenliga med regeringens styrning, till exempel myndighetens instruktion och de biståndsstrategier som styr myndighetens verksamhet.

I maj 2025 beslutade regeringen om en ny förordning med instruktion för Sida. En översyn av instruktionen gjordes främst för att den bättre skulle återspegla regeringens utrikespolitiska och biståndspolitiska prioriteringar samt för att inkludera nya och förändrade uppgifter för myndigheten.

Av den nya instruktionen framgår det tydligt att Sida ska säkerställa att biståndspolitiken är en integrerad del av utrikespolitiken. Gd Granit har betonat att Sida vägde in regeringens beslut om att avsluta kärnstödet till

UNRWA i sin bedömning om att inte svara på nödappellen. Det är naturligt att Sida gjorde det eftersom regeringens beslut är ett uttryck för just utrikespolitiken.

Fru ordförande! Jag vill även lyfta upp den dialog som löpande sker mellan Regeringskansliet och myndigheter. Som en del i uppföljningen av den humanitära lägesbilden i Gaza hålls en löpande dialog mellan medarbetare på Utrikesdepartementet och på Sida. Dialogen mellan myndigheter och Regeringskansliet behövs för att ha en fungerande verksamhet.

Därmed, fru ordförande, välkomnar jag frågor från utskottets ledamöter att ställa till mig.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tänkte att jag skulle börja där statsrådet avslutade – med dialogen. Vi har uppehållit oss ganska mycket vid dialogen mellan statsråd, statssekreterare, Regeringskansliet och myndigheter under utfrågningarna.

Som statsrådet säkert känner till har det vid de tidigare utfrågningarna tagits en del tid i anspråk gällande viss sms-konversation, den som fördes mellan statssekreterare Diana Janse och dåvarande generaldirektören Jakob Granit på Sida. Jag förutsätter naturligtvis att statsrådet känner till innehållet eftersom statsrådet har fått ta del av uppteckningarna från utfrågningarna. Jag väljer ändå att läsa upp dem för tydlighets skull och för att de som lyssnar på utfrågningen ska vara medvetna om vad det handlar om.

Konversationen ägde rum några dagar efter ett fysiskt möte mellan statssekreteraren och dåvarande gd Granit. Den handlade om att gd:n hade uttryckt en vilja att sammanställa en promemoria, och promemorian skulle hantera Sidas bedömning av det operativa läget i Gaza och möjligheten att genomföra olika typer av stödinsatser, bland annat det eventuella stödet till UNRWA och hur det skulle förhållas till regeringens politik.

Sms-konversationen löd som följer.

Statssekreteraren uttrycker: ”Då vi har ringt om varandra: jag har talat med kollegorna om något ev inskick från er gällande Palestina o det kan konstateras att det inte bidrar till något här; vår politik i frågan ligger, som jag också sade, fast.”

Då svarade dåvarande generaldirektören: ”Vi ger enbart en lägesrapport från ett operativt perspektiv och informerar att vi inte per förordning med instruktion avser stödja den organisationen. Då vet ni det. Expertmyndigheten i god dialoganda bör kunna ge sin operativa bild av situationen som inte ifrågasätter politiken.”

På detta svarar statssekreteraren: ”Vi vet det utan paper trail, då du ju informerat mig.”

Vi i utskottet har fått ta del av uppgifter att du som deltog i en intervju i tv-programmet 30 minuter fick en fråga om detta och vad hon hade menat med uttrycket. Om vi har förstått rätt svarade du att du inte visste. Har du i dag den kunskapen om vad hon avsåg med det uttalandet? Vad har du för kommentarer kring det?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågorna.

Statssekreterare Diana Janse har varit i konstitutionsutskottet och redogjort för vad hon menade med sms:et. Hon sa i konstitutionsutskottet att hennes bedömning var att Utrikesdepartementet, som stod i mycket nära dialog, särskilt under de dagarna, kopplat till den operativa miljön i Gaza, inte behövde ytterligare underlag.

Jag hade inte uttryckt mig på det sättet. Jag uppskattar att vår expertmyndighet löpande kommer med information, inklusive med promemorior. Det har också Diana Janse kvitterat i utskottet, nämligen att det var klumpigt uttryckt, vilket jag instämmer i. Det var bakgrunden, som hon själv säger. Och det är den information jag har i dag. Men som sagt; jag hade inte uttryckt mig på det sättet. Jag uppskattar att Sida löpande ger analyser, inte bara av Gaza utan av hela världen. Jag fick också själv ta del av underlaget, lite senare än Utrikesdepartementet, men jag fick ta del av det den 20 maj 2025.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tackar för svaret.

Jag tror att jag vid utfrågningen av Diana Janse nämnde att vi i konstitutionsutskottet tycker om paper trails. Det gör det mycket lättare att granska. I det här fallet lyfte jag fram vid den utfrågningen, och jag vill lyfta upp det med dig, det faktum att det fanns en tydlig vilja som jag uppfattade det från dåvarande generaldirektören, att han ansåg att det var nödvändigt att sammanställa ett skriftligt underlag. Det här är en känslig fråga. Precis som statsrådet sa i inledningen har man lagt om en hel del av politiken, och där har man varit tydlig med vad man vill. Man kan tänka att det finns ett värde i att det finns en tydlighet även från myndighetens sida skriftligen i hur man uppfattar styrningen från regeringen och vilka bedömningar man gör.

Som jag uppfattar det när Jakob Granit var i utskottet, sa han att hans uppfattning var att han i princip hade fått instruktionen från Diana Janse att inte skicka in rapporten. Du uttryckte i 30 minuter-intervjun att det var positivt att rapporter lämnas in.

Utifrån att det ändå finns ett värde med den skriftliga dokumentationen, för att allmänhet, medier och utskottet ska se hur styrningen har fungerat, hur ser du på de olika budskapen från dig respektive statssekreteraren?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Precis som jag sa nyligen uppskattar jag när Sida kommer med både muntliga och skriftliga analyser om läget på marken i alla de geografier som Sida just nu är verksam i. Jag fick själv ta del av promemorian den 20 maj 2025, och jag läste den samma dag. Det är viktigt att vi har en nära kontakt med Sida, och det måste vara Sida som självständigt fattar beslutet om när de tycker att det är lämpligt att muntligen kontakta Utrikesdepartementet eller skriftligen upprätta en promemoria. Jag uppskattar ju mer underlag vi får från våra myndigheter.

Peter Hedberg (S): Jag har eventuellt en följdfråga senare, men av tidsskäl lämnar jag ordet till övriga kollegor.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordföranden! Tack, ministern, för svaren så här långt! Jag är inne lite grann på samma spår som kollegan från Socialdemokraterna.

Jag tänker att en av anledningarna till att vi har expertmyndigheter som tar fram underlag och självständigt arbetar utifrån en övergripande politisk styrning är att det skapar ett visst friutrymme för myndigheterna att bedöma vad som skulle vara mest lämpligt och effektivt utifrån den kompetens och den expertkunskap som medarbetarna på en myndighet besitter. Tanken med det är ju att vi beslutsfattare ska få en så god bild som möjligt av förhållandena i en fråga innan vi fattar beslut. Det är grundläggande för att resultaten också ska kunna bli det som vi politiskt hoppas på när vi fattar besluten – att det ska bli det önskade.

När det gäller beslutet om biståndet till Gaza har vi fått se det som nämndes tidigare, att statssekreterare Diana Janse undanbett sig att få just ett sådant här expertutlåtande i skrift – att hon inte vill ha paper trails. Det här väcker ju frågan om det är så att den politiska ledningen – i slutändan ministern själv – inte vill ha en information som inte stämmer överens med den bild som han själv har. Jag välkomnar att du har avfärdat detta, men det är den tanken som väcks.

Min följdfråga blir hur ministern ser på den här typen av sms-styrning mellan generaldirektör och statssekreterare, som på sätt och vis kanske går utanför de vanliga vägarna med regleringsbrev och formella möten för myndighetsdialog. Det finns ju en risk att ministern och andra beslutsfattare inte får all den information man behöver för att kunna fatta kloka beslut i slutändan – välgrundade beslut. Det jag funderar på är om det här är ett vanligt och sanktionerat arbetssätt och om ministern kan se att det finns en risk att inte regeringen och vi i riksdagen i slutändan får allt det underlag som vi skulle behöva.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag menar … Som jag har varit inne på tidigare: Vi uppskattar när Sida, våra utlandsmyndigheter och civilsamhälles-organisationer skapar lägesbilder i geografiska kontexter där vi är stora biståndsgivare. Vi har ingenting emot att få ta del av underlag och analyser även om de analyserna inte helt är i linje med regeringens uppfattning. Tro mig när jag säger att jag som biståndsminister träffar både organisationer och personer som inte alltid hoppar jämfota vad gäller regeringens biståndspolitik, men jag uppskattar ändå dialog och att få ta del av deras analyser. Så är även fallet med Sida.

Jag förstår inte helt vad som menas med frågan om sms-styrning. Jag menar … Jag uppmuntrar mina två statssekreterare att så ofta som möjligt träffa våra myndigheter och ha sms-kontakt och telefonkontakt med våra myndigheter, men det är klart att … Myndigheterna styrs ju primärt av till exempel instruktioner, regleringsbrevsändringar och så vidare, men det betyder ju inte att vi löpande har nästan daglig kontakt med de myndigheter som vi också förfogar över, så det är … Jag skulle inte kalla det sms-styrning, utan det handlar ju om att löpande få ha kontakt med myndigheterna och få ta del av deras analyser och hur de ser på läget ute i fält också.

Just vid den här tidsperioden i Gaza var det ju så att säga många variabler som förändrades mycket, mycket snabbt samtidigt, och det såg ju fruktansvärt

ut. Vi hade ju … Vi fick ju löpande, dagligen … Jag personligen som statsråd fick ju dagligen de senaste siffrorna – till exempel hur många lastbilar som kom in och hur många av de lastbilarna som dessutom nådde hela vägen ut i fält och hur många som kanske rånades på vägen. Den typen av information uppskattar vi från Sida, från våra utlandsmyndigheter och direkt från till exempel FN-systemet – som faktiskt är de som för ut matpaketen hela vägen ut i fält.

Vasiliki Tsouplaki (V): Tack, ministern, för svaret! Det jag funderar på är väl just utifrån att det som händer när man har en formell träff – en myndighetsdialog, det upptas anteckningar, det finns en viss formalitet kring utbytet av information – ju gör att man som ansvarig minister också kan säkerställa att allting finns nedtecknat.

Om det är så att mycket av styrningen sker lite mer informellt – via sms, till exempel, som jag uppfattar som en mer informell styrning den vägen – hur kan ministern säkerställa att all information verkligen når fram, om saker stoppas via sms på det här sättet och man undanber sig paper trails? Har ministern efter det här säkerställt att detta inte är fallet i flera fall?

Nu har vi sett att det har hänt i det här fallet med Gaza, men om det här … Det är därför jag undrar om det här är ett vanligt och sanktionerat arbetssätt som kanske då gör att inte alla underlag kommer fram till beslutsfattare.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för följdfrågorna. Det är ju både och. Det är ju både att regeringen kollektivt fattar beslut om till exempel regleringsbrevsändringar och till exempel fattar beslut om en ny instruktion till Sida men också att löpande ha kontakt med våra myndigheter, och särskilt när läget var så pass akut och föränderligt under de här dagarna kunde en situation dag ett se helt annorlunda ut dag två.

Jag kan ta en annan referens i min roll som handelsminister. När det var som mest med USA-tullarna stod ju jag personligen i nästan daglig kontakt med vår expertmyndighet på handelsområdet, nämligen Kommerskollegium. Det är klart att vi uppskattar både skriftliga underlag och nedtecknade möten, men när det är så extremt mycket som rör på sig samtidigt – och också att få kännedom om vilka aktörer som löpande får in stöd hela vägen ut i fält – är det viktigt att mina statssekreterare och jag personligen både fattar kollektiva beslut i regeringen och självklart har nära kontakt med våra myndigheter.

Det är ju Sida som har detaljkunskapen om den operativa miljön för UNRWA och som vet på handgriplig nivå vad som sker inne i Gaza – när det dessutom har varit en plats där få journalister kommer in och så vidare. Vi har ju stått i nära kontakt med Sida både vad gäller nedtecknade möten och vad gäller fattade beslut, men också för att bara få en känsla kring vad det är som faktiskt händer inne i Gaza.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag tackar för det svaret! Det som blir min följdfundering är just utifrån att … Om det är så pass rörligt och man hela tiden från regeringens sida vill ha det mest effektiva sättet in med biståndet, hur kommer det sig då att … Jag funderar på liksom var skärningspunkten är

mellan myndighetens möjlighet att självständigt fatta beslut om vad som är det effektivaste sättet att få in bistånd i den här akuta situationen och vad som blir den politiska bedömningen – skärningspunkten här – när det är väldigt tydligt i det här underlaget och också i uttalanden från andra biståndsorganisationer om att just UNRWA är den infrastruktur man behöver för att biståndet ska kunna komma ut på bästa effektiva sätt. Det är ju det som myndigheten säger.

Trots att det är det bästa väljer man att avstå från att delta i den här nödappellen utifrån att det finns en politisk bedömning om att inte göra så. Det gör ju att man funderar på hur självständig myndigheten är, och blir det verkligen de mest effektiva besluten när de politiska signalerna ser ut på det här sättet?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Regeringen har ju egentligen i just det här ärendet fattat två beslut. Det ena handlar om en ny instruktion till Sida, och det andra handlar om att kanalisera om kärnstödet från UNRWA till andra organisationer och dessutom dubblera det kärnstödet från 400 miljoner kronor till 800 miljoner kronor. Vi gör ju en sammanvägd bedömning inklusive med den information som vi har fått från vår expertmyndighet Sida.

Jag har ju redogjort i riksdagens kammare och jag har ju redogjort i medierna många, många gånger. Under den här tidsperioden var det i princip bara Gaza jag pratade om i flera månader – om varför vi har fattat beslutet kopplat till att kanalisera om stödet till UNRWA.

Det stämmer helt och hållet att UNRWA även nu – men även då – har infrastruktur inne i Gaza som få andra organisationer har, men faktum är att de lagförslag som var i ”pajpen” då och som delvis hade röstats igenom i israeliska knesset kraftigt begränsade och delar av verksamheten omöjliggjordes helt som ett resultat av de israeliska förslag som sedan blev verklighet – som den svenska regeringen för övrigt också har varit mycket, mycket kritiska till och som jag personligen har tagit upp med israeliska företrädare.

Allt som allt, den sammanvägda bedömningen var att andra organisationer, som World Food Programme och Unicef, hade logistikmöjligheter att också få in stödet, och det är ju det viktigaste. Vi växlade ju en FN-organisation mot framför allt flera andra FN-organisationer.

Det centrala var ju att vi dubblerade stödet till Gaza och då var det näst största EU-medlemslandet som gav mest till Gaza och i dag är världens näst största land … världens största … näst största land som ger mest till Gaza bilateralt, efter bara Förenade Arabemiraten. Jag är mycket stolt över våra viktiga insatser som vi gör och har gjort i Gaza.

Lars Andersson (SD): Ordförande! Tack, statsrådet, för din närvaro här i dag för ytterligare frågor!

Statssekreterare Diana Janse framhöll då, citat, att ytterst är det ett politiskt beslut vilka organisationer de väljer att ge kärnstöd till, slut citat, samtidigt som Sida enligt regelverket självständigt ska fatta beslut i de enskilda ärendena. Det har också framkommit att delar av den här dialogen i ärendet, som vi har berört redan, har skett informellt och att kontakter inte alltid är

dokumenterade samt att formuleringar som vi har hört – ”utan paper trails” – har förekommit.

Lite mer mot den bakgrunden vill jag bara ställa frågan om du anser att den styrning som faktiskt har utövats i det här specifika ärendet, i kombination med viss bristande dokumentation, ändå fullt ut ryms inom vårt gällande regelverk för både myndighetsstyrning och dokumentationskrav.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågan. Det enkla svaret är ja. Vi har som sagt fattat två beslut, delvis om en ny instruktion till Sida, och … Det handlar ju mycket om att vi vill att biståndspolitiken ska vara en integrerad del av den samlade utrikes- och säkerhetspolitiken och att vi ska hålla jämna steg med våra myndigheter och prata med enad front också när vi har bilaterala diskussioner – som vi kanske exempelvis kommer in på i den andra punkten som konstitutionsutskottet just nu tittar på vad gäller mig.

Min bedömning är som sagt: Vi har fattat två beslut kopplat till det här. Det ena är den nya instruktionen till Sida, som är framgångsrik och bra. Det andra är det förändrade kärnstödet, som regeringen förfogar över och har beslutat om vad gäller UNRWA.

Lars Andersson (SD): Ordförande! Jag tackar för svaret. Nu när det uttryckligen har sagts att beslutet är ytterst politiskt och att regeringen då väger in fler perspektiv än Sida öppnar det ju för att andra hänsyn än kanske bara effektivt bistånd kan ha varit avgörande som faktor. Frågan blir bara: Vilka politiskt renodl… politiska överväganden, utöver biståndets effektivitet, vägde tyngst i ert beslut att avsluta stödet till UNRWA?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tolkar frågan också … Vad gäller regeringens beslut om det omkanaliserade kärnstödet och inte Sidas självständiga beslut – så tolkar jag det – och … Det är ju som sagt en sammanvägd bedömning där UNRWA:s förmåga att inte få in lastbilar var en viktig del, men det fanns ju självklart andra politiska ställ… Det fanns samtidigt politik i den sammanvägda bedömningen.

Det finns ju som bekant ingen skyldighet att ge bistånd till en enda organisation. Det är ingen mänsklig rättighet att få ta del av svenska skattemedel. Det är ett mycket stort privilegium att få ta del av svenska skattemedel.

Tittar vi på UNRWA har de alltså de senaste 20 åren fått ta del av 8,5 miljarder svenska kronor. Det är ganska mycket pengar, även för … kopplat till biståndet. Då vet vi att UNRWA är en organisation som i många decennier har fått kritik för bristande neutralitet på ett sätt som till exempel World Food Programme och Unicef inte har fått.

Det finns uppgifter som har förekommit om att UNRWA-medarbetare kan ha varit aktiva i de fruktansvärda dåden mot Israel den 7 oktober. Det har också framkommit till exempel uppgifter om att en tidigare ledare för UNRWA:s personalfack blev vald till ett politiskt ämbete för Hamas innan den 7 oktober och de hemska terrorattentaten.

Det är klart att allt det här … den sammanvägda bedömningen … delvis för att UNRWA inte får in lastbilar och delvis för att Unicef och World Food

Programme och många andra FN-organisationer inte på samma sätt som UNRWA har fått den här typen av kritik och det inte på samma sätt har funnits uppgifter om att tidigare medarbetare till exempel har varit delaktiga på det här sättet … Allt det summa summarum gjorde att vi fattade det här beslutet.

Lars Andersson (SD): Ordförande! Jag är nöjd med svaren.

Oskar Svärd (M): När Sverige ger bistånd till andra länder runt om i hela världen finns det flera sätt att göra det på. En avvägning behöver såklart också göras av vilka organisationer det ska ges till, detta för att stödet ska nå rätt och ska kunna hjälpa människor i nöd på bästa sätt. Du var inne på en del av det i ditt inledningsanförande.

Nu har vi haft några utfrågningar i detta ärende, och min fråga blev lite tagen av tidigare frågeställare. Men jag hakar på min kollega i utskottet och frågar om du vill lägga till något ytterligare gällande vilka underlag regeringen hade när man valde att stoppa stödet till UNRWA.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Nej, precis som sagts tidigare var det ju en sammanvägd bedömning, delvis av UNRWA som organisation, delvis av UNRWA:s kapacitet att få in stöd till den mycket hårt ansatta civilbefolkningen i Gaza, även med anledning av de lagstiftningspaket som kom från den israeliska regeringen och som vi från Sveriges perspektiv också har kritiserat. Sammanvägt bedömde vi att det fanns bättre lämpade organisationer som också kunde få in fler matpaket och få in mer läkemedel till befolkningen som verkligen behövde det.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag tycker att jag har fått svar på flera av de frågor som jag hade avsett att ställa. Med respekt för tiden har jag inga frågor vid det här tillfället.

Larry Söder (KD): Tack så mycket för att du kom hit! UNHCR hanterar ju stöd i övriga delar av världen, men inte just i den del som vi pratar om.

Jag skulle vilja ställa en liten analysfråga. Är det inte väldigt problematiskt för oss att vi bara förlitar oss på en organisation som har en problematik med att vara neutral i området och att man som jag anser lutar åt en del i området, det vill säga stöder palestinierna på ett otillbörligt sätt? Jag skulle vilja fråga om man egentligen inte borde ha reagerat tidigare från Sveriges sida på detta faktum för att kunna rätta till det på ett eller annat sätt. Vi skulle i bästa fall ha velat ha flera alternativ i området som skulle kunna göra detta.

Men nu är det ju så att UNRWA är väldigt duktiga på det de gör i området. Det är klart att det är naturligt för Sverige att hjälpa och ta biståndet den vägen. Men borde inte Sverige ha reagerat mycket tidigare på situationen där och kanske gjort andra överväganden tidigare?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Detta är ytterst en politisk bedömning som säkert skiljer sig från parti till parti i denna församling. Men det är klart att jag personligen kan tycka att det är något märkligt att en grupp i hela världen har en annan lösning – där förändras FN-mandatet. På sikt hade, tror jag, det bästa

varit om UNHCR kunde ta över hela eller stora delar av UNRWA:s verksamhet.

Sedan ska man med det sagt säga: Att göra det mitt under brinnande krig i Gaza, under de förutsättningarna – det hade i så fall behövt vara en process som hade fått ta lite längre tid än vad som var fallet under de mest akuta dagarna just där och då. Men det är klart att det är en fråga som verkligen har aktualiserats och som säkert kommer att vara föremål för debatt kommande år, givet att flera andra länder har fattat helt lika eller liknande beslut som Sverige.

Även om UNRWA har operativ kapacitet i Gaza i dag har deras verksamhet blivit mycket, mycket svårare. Dessutom har det – vilket jag beklagar och vilket jag också har kritiserat Israels regering för – blivit mycket osäkrare rent säkerhetsmässigt för många UNRWA-medarbetare. Det behövs en långsiktig lösning för hur mandaten ska se ut för att hjälpa så många civila palestinier som bara är möjligt.

Larry Söder (KD): Tack så mycket för svaret! Statsrådet talade om att vi ökade stödet, dubblerade det egentligen, när vi förändrade vem som skulle få stödet. Sveriges regering såg inte att det behövdes mindre stöd, utan det var som så att behovet av stöd till palestinierna var betydligt större än vad vi hade förmått ge tidigare. Vi ville kanalisera det på ett helt annat sätt och få mer neutralitet. Är detta rätt? Det var kanske en analysfråga.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Det är precis så som ledamoten säger. Stödet var ju – även nu, men också under den här tidsperioden … det var ju brist på i praktiken allting i Gaza: brist på rent vatten, brist på matpaket, brist på läkemedel. Det var svårigheter i alla delar av logistiken. Lastbilarna fanns där. Där och då var det nog inte – nu ska jag inte säga för mycket, så att jag inte säger fel, men vid flera tillfällen under det pågående kriget var det egentligen inte brist på lastbilar och pengar som var det stora problemet, utan logistiken. Ett: att få in lastbilarna över gränsen till Gaza. Två: att få lastbilarna att kunna köra hela vägen ut till behövande familjer. Vi vet att både Hamas och andra kriminella och terroristnätverk rånade och förstörde lastbilar längs vägen.

Det här var alltså ett mycket, mycket utsatt läge, men Sverige gjorde verkligen allt vad vi kunde. Vi hade önskat att fler länder var lika engagerade och dessutom kunde gå in med lika mycket stöd som Sverige och den svenska regeringen gjorde.

Jan Riise (MP): Jag tackar för genomgången hittills. Jag hänger på lite av vad kollegorna sagt. Det är kanske inte så konstigt; det är samma ärende förstås. Jag tänker i första hand på det här med styrningen.

Det här med kärnstöd är oerhört viktigt för inte bara UNRWA utan praktiskt taget alla organisationer som får det. FN-organisationerna uttrycker ofta tack till oss i Sverige för att vi är ganska stora givare i många sammanhang. Det ska man ha med sig. Att vi sedan väljer att flytta en del av det till något av mer projektbetonad karaktär är en annan fråga som hänger ihop med den politik

som regeringen har valt att föra eller som andra regeringar valt att föra. Det är inte det jag är ute efter här, utan jag är ute efter det som handlar om styrningen.

Nu har du nämnt vid ett par tillfällen att du uppskattar väldigt mycket att få kunskaper eller material som handlar om hur det ser ut på marken eller hur det ser ut i området eller geografiskt. Den ena frågan är då: I vilken utsträckning tas initiativ från er om att be om det här materialet?

Den andra frågan gäller nödappellen, som jag fastnade lite grann vid under förra utfrågningen också. Nödappellen låg utanför bedömningen om kärnstöd och borde teoretiskt sett vara en ren Sidabedömning. Man kom då till samma resultat: att vi avstår från att besvara den på det sätt som UNRWA kanske hade önskat sig.

Jag menar inte på något sätt att vara insinuant här, men är det så att det förekommer styrning av det informella slaget, som vi har talat om flera gånger här, med ”no paper trails” och sådant? Har ledningen för biståndsfrågor och utrikeshandelsfrågor tagit tag i det här och sagt att vi behöver ha dokumentation av alla typer av beslut vi tar, så att de kan följas i efterhand och i den mån det behövs utlämnas till dem som har frågor i riksdagens kontrollmakt eller har andra frågor som har med ansvarsutkrävande att göra?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågorna. Vad gäller den första av ledamotens två frågor, om det tas initiativ från vår sida för att få bättre underlag och bättre analyser från Sida, kan jag verkligen intyga att det görs löpande hela tiden i varenda region vi är i. I den mån Sida till exempel har utsänd personal sitter den ju ofta geografiskt på samma plats och pratar dagligen. Man gör en gemensam analys, där ambassaden ofta kan bidra med en bredare geopolitisk kontext och Sida kan hjälpa till med konkreta biståndsinsatser: Vem gör bäst? Var är effektiviteten? Hur gör andra länder i just den här specifika situationen? Det här sker så att säga längst ute i kapillärerna.

Ibland – ganska ofta – händer det att vi även i den politiska ledningen vill något. Nu händer någonting i Sudan till exempel. Nu vill jag att alla AB Sveriges främsta experter sitter i samma rum och pratar och diskuterar igenom vad som händer just nu och vad vi kan göra för att hjälpa så många människor som möjligt. Svaret på frågan är: Ja, det sker varje dag och varje minut ute i fält, och sedan sker det även på politisk nivå när det sker större händelser.

Vad gäller den andra frågan, om nödappellen, är min bild att det är en mycket formell styrning. Vi har fattat beslut om en ny instruktion. Det är det som är regeringens styrning i detta. Det i kombination med att vi kanaliserade om kärnstödet leder till att Sida gör en ny bedömning. I den bedömningen antar jag – utgår jag från – att Sida har följt alla sina beredningsrutiner och att det finns dokumenterat exakt hur de har fattat det beslutet.

Det hade varit väldigt märkligt om vi inte hade tagit beslut om den här nya instruktionen men sedan via något slags telefonsamtal hade tvingat Sida att fatta ett visst beslut utan att det fanns för allmänheten att beskåda. Det är ju inte så vi har gjort. Vi har fattat beslut om en ny instruktion, och vi har valt att

kanalisera om kärnstödet. Allt det finns upptecknat för allmänheten och för riksdagens ledamöter att följa – och kritisera, ifall man vill det.

Jan Riise (MP): Jag är nöjd och har ingen följdfråga.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Jag tackar ministern för svaren hittills, men inte minst för inledningen. Man blir väldigt imponerad när man får veta att Sverige är den andra största biståndsgivaren, bidragsgivaren, i världen humanitärt. Jag undrar om det är absoluta tal du pratar om. Ja, Benjamin Dousa nickar. Per capita borde det vara en enorm typ av hjälp.

Du visar ett intresse för Gazafrågan som antagligen går lite utöver det vanliga formella intresse som en minister borde ha. Du berättar att du praktiskt taget dagligen får information om hur det går och så vidare. Det är väldigt imponerande, inte minst för att somliga har sagt att beslutet att inte stödja UNRWA berodde på brist på solidaritet med det palestinska folket. Nu konstaterar vi att det tvärtom är en ökad solidaritet som vi kan prata om.

Mina frågor är: Hur har det gått med de andra, alternativa kanalerna för att nå de mest behövande i Gaza? Har förväntningarna från regeringens sida uppfyllts? Hur utvärderas detta, och av vem?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar ledamoten för frågan. Jag kan bara kvittera att det verkligen inte råder brist på solidaritet. Det hör kanske inte till just det här ärendet, men det finns ingen resa jag har gjort som vare sig handels- eller biståndsminister som har berört mig lika mycket som just min resa till både Israel och Palestina. Jag fick höra hemska berättelser från de kibbutzer som blev värst drabbade av Hamas terror och från mycket av den fredsrörelse som vill leva sida vid sida med – eller knappt ens sida vid sida, utan tillsammans med – sina palestinska bröder och systrar. Jag fick också höra om de förskräckligheter som pågår både på Västbanken och i Gaza. Jag fick höra berättelser om Hamaskritiker inne i Gaza som mist livet. Ingen resa har berört mig på djupet lika mycket som när jag var på besök i både Israel och Palestina. Det råder inte brist på solidaritet. Tvärtom hade jag önskat att fler länder, inte minst västerländska och europeiska, gav lika mycket och gjorde lika mycket som den svenska regeringen.

Till ledamotens frågor! Jag kan verkligen kvittera att vårt stöd har gjort skillnad för hundratusentals människor.

Där har vi löpande följt situationen för att delvis kunna göra de insatser som betyder allra mest just då. Tittar man på dels föregående års 800 miljoner kronor, dels i år – allt är inte utbetalt än, utan vi har fattat beslut om 555 av de 800 – så har vi anpassat det efter var behovet är som störst. I inledningen var det framför allt sjukvård och matpaket som behövdes, och då var det fokus för de stödpaket som regeringen gick fram med. Sedan skiftade det lite mer till kanske ännu mer fokus på psykosocialt stöd och liknande, och i det senaste paketet var det framför allt barn som var det stora fokuset.

Däremellan, i vintras, var tält och tältsängar ett stort problem. Det var kallt och regnigt, och det finns bekräftade fall där små barn mist livet som ett resultat av att det var för kallt och för regnigt, helt enkelt. Tälten var av alldeles

för dålig kvalitet, framför allt för att Israels regering inte släppte in en del tält av högre kvalitet. Men den svenska regeringen lyckades tillsammans med likasinnade och det Ikeakopplade bolaget Better Shelter få in tält av högre kvalitet, som bokstavligt talat faktiskt har räddat människoliv.

Det här granskas självklart av oss. Vi följer det här mycket noggrant. Det granskas av Sida i de delar som rör Sidas humanitära arbete, och det granskas självklart av framför allt de FN-organisationer som bedriver det här arbetet. Jag kan också lägga till att när läget var som allra värst var ju Gaza i alla bemärkelser egentligen ett laglöst land. De civila hjälpleveranserna åkte in i Gaza helt obeväpnade, och då var det många händelser. Vissa veckor var det nästan runt hälften som rånades och togs över – kapades helt enkelt.

Det är inte ett kvitto på att vi ska sluta med bistånd; vi måste ju göra allt vad vi kan. Det är ju inte den vanliga barnfamiljens fel, människorna som sliter för sin egen överlevnad, att kriminella och/eller terrorister kapar lastbilar, till exempel. Så vårt stöd kan jag med gott samvete säga verkligen har gjort skillnad.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket, ministern! En av de saker som var intressanta i det som du har berättat är kritiken mot Israels regering och den politik man för i olika avseenden. Detta är viktigt, för man har sagt att vår regering på något sätt stöder det man kallar för folkmord i Gaza och sådant. Därför vill jag att ministern utvecklar lite mer kring dialogen med Israels regering. Hur framhåller man den här kritiken?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Tack för följdfrågor! Det här har varit en fråga som stora delar av utrikesförvaltningen har varit väldigt engagerade i. Jag personligen har tagit upp det med Israels biträdande utrikesminister. Vår egen utrikesminister har tagit upp det med israeliska företrädare. Vår ambassad på plats har också gjort stora insatser, och vi har mycket tydligt framfört att vi förväntar oss att man följer de humanitära principerna och helt enkelt släpper in lastbilar som kommer med civilt stöd. Det har vi gjort löpande. Vi har också samarbetat mycket nära med flera likasinnade länder i EU för att tillsammans som europeiskt block också kunna sätta press på den israeliska regeringen. Vi har alltså gjort allt vad vi har kunnat politiskt och diplomatiskt för att på olika sätt hjälpa fler civila inne i Gaza.

Det är klart att vi inte styr över Israel, men om jag ska ta ett konkret exempel där vi faktiskt har gjort skillnad tillsammans med andra länder är det just det som jag var inne på tidigare med Better Shelter. Vi såg att det var ett mycket stort problem att tälten som kom in var av låg kvalitet. De var små och svajiga och kunde lätt gå sönder och falla ihop. Samtidigt var det väldigt kallt. Då lyckades vi till slut få in lite större och kraftigare Better Shelter-tält av hög kvalitet som är ganska lätta att bygga upp. Kärnfrågan har hela tiden varit om den stålram som håller uppe tältet ska räknas som dual use eller inte. Men tack vare den svenska regeringens och många andras arbete lyckades vi faktiskt få in tält, så just nu står svenskkopplade, svenskfinansierade tält i Gaza och hjälper helt vanliga barnfamiljer.

Ordföranden: Då har vi avslutat den första rundan, och vi kommer att göra en ny runda. Jag vill inleda den med att uppmana både frågeställare och ministern till korta svar, om det är möjligt.

Peter Hedberg (S): Tack, ordförande! Jag ska göra mitt bästa.

Jag vill återkomma till intervjun i 30 minuter som statsrådet deltog i. Det finns naturligtvis andra intervjuprogram också, men det är det här som har väckt en del intresse eftersom det finns i vårt underlag.

I programmet, enligt det vi har fått till oss, har det uppgetts att statssekreteraren i ett muntligt samtal, i något slags direkt instruktion till generaldirektören Jakob Granit ska ha sagt att man inte borde betala ut något stöd till UNRWA. Det skulle alltså ha varit en direkt muntlig instruktion från statssekreteraren till generaldirektören. Men när statsrådet fick den frågan i 30 minuter svarade han att han inte hade någon kännedom om det.

Min fråga är helt enkelt om statsrådet efter det på något sätt har informerat sig huruvida de här uppgifterna stämmer eller inte, och om det har förekommit någon sådan eventuell instruktion från statssekreteraren.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Nej, det har inte funnits någon sådan styrning från den politiska ledningen. Våra två beslut handlar, som sagt, dels om vårt omkanaliserade kärnstöd, dels om den nya instruktion som regeringen har fattat beslut om.

Peter Hedberg (S): Tack, ordförande! Bara för att vara extra tydlig: Uppfattar jag det rätt att statsrådet har försäkrat sig om att statssekreteraren inte har gett någon sådan muntlig instruktion till Sidas dåvarande generaldirektör?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag känner fortfarande inte till att det ska ha skett.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag har en kort uppföljande fråga utifrån det jag frågade förra gången men som jag kanske inte riktigt tycker att jag fick svar på. Det gäller just hur möjligheten att fatta självständiga beslut ser ut för Sida.

Utifrån att en organisation försvinner från listan som finns i instruktionen när det gäller regeringens kärnstöd, är det möjligt för Sida att fatta självständiga beslut om att ge pengar i nödappellsform till organisationer som inte finns med på den lista som regeringen har tagit fram?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Den bedömningen måste Sida göra.

Vasiliki Tsouplaki (V): Det jag är ute efter är väl just hur styrningen ser ut där. Som du redogjorde för i svaret till Miljöpartiet tidigare är det en formell styrning, den formella instruktionen. Men är det sedan upp till myndigheten att försöka tolka vad det innebär att en organisation inte finns med här, eller är det då i de andra dialogformerna som det kommer att framgå, utifrån regeringens önskan om hur man ska tolka den här listan?

Det är det jag är ute efter. Både Benjamin Dousa och andra som vi har frågat här hänvisar till att Sida själva får fatta självständiga beslut, men på något vis uppfattas det ju inte så när man ser den kommunikation som finns på sms eller

i andra former, utan där är det väldigt tydligt att det är det som regeringen har sagt om UNRWA som liksom ska gälla när man sedan fattar sina beslut.

Jag försöker förstå hur den här gången ser ut och hur det friutrymmet egentligen ser ut för Sida.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Regeringen styr riket och har ju ett mycket stort mandat att styra våra respektive myndigheter. Med det sagt ska vi inte vara inne i enskilda beslut om myndighetsutövning.

Med de här två besluten som vi har fattat, inklusive den nya instruktionen, har vi styrt Sida, men det måste vara Sida som löpande och självständigt fattar beslut om vilka organisationer som ska få pengar och vilka organisationer som inte ska få pengar.

Det finns ett liknande beslut som Sida har fattat i ett helt annat ämne, som också är ett resultat av en annan paragraf, förvisso, i den nya instruktionen, och det gäller Islamic Relief, till exempel. Regeringen har inte varit inne i den frågan, men det är ju ett direkt resultat av regeringens styrning av myndigheten, med den nya instruktionen som bas för det.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, ministern, för svaren!

Jag vill gärna att ministern utvecklar kopplingen mellan å ena sidan självständiga beslut från olika myndigheter och samordningen av de här besluten inom det som är regeringens allmänna politik, inte minst inom utrikespolitik och migrationspolitik som vi kommer att diskutera senare.

Jag vill att du utvecklar det, för de som följer den här utfrågningen kanske inte riktigt förstår att de här två sakerna kan hända parallellt.

Ordföranden: Nu fick ministern en uppmaning om att ha ett längre svar, och det står givetvis ministern fritt att ge det på en fråga. Men jag vill ändå för ordningens skull uppmärksamma alla på att klockan nu är 11.26, och vi kommer att behöva bryta 12.00. Vi har ett ärende kvar och börjar få en tidsutmaning igen.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Hur regeringen styr riket är väl ett ypperligt tema för en seminarieövning som jag gärna deltar i, gärna tillsammans med Liberalerna, om hur vi utvecklar vår konstitution!

Men för att försöka svara så begränsat som möjligt men ändå svara på frågan handlar det om att vi från regeringens sida sätter ramarna med en ny instruktion och med en budget till Sida. Sedan har vi såklart löpande dialog på alla nivåer, på högsta nivå inklusive den politiska ledningen och på gd-nivå, på lägre nivåer, alltså enheterna på UD tillsammans med respektive enhet på Sida, och såklart ute i fält också. Det sker alltså hela tiden en löpande dialog kring hur man ska tolka regeringens politik, hur regeringen ser på olika geografiska kontexter och hur Sida bedömer den operativa närvaron. Så det är ju ett ständigt utbyte av analys, idéer och förståelse för att hänga med i allt det här.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Nu ska jag följa ditt råd och inte ställa någon följdfråga!

Ordföranden: Jag vill inte att ledamöterna ska tolka det som att jag försöker förmå dem att inte ställa frågor; jag bara uppmärksammar er på tiden, och så är det upp till varje ledamot att förhålla sig till den informationen.

Ingen ytterligare har begärt ordet när det gäller detta ärende. Det betyder att vi tackar Benjamin Dousa för de svar som han gett när det gäller ärendet Regeringens styrning av Sida när det gäller stödet till UNRWA och växlar över till utfrågning om Sveriges överenskommelse med Somalia om bistånd och migration.

Det kommer att bli en utmaning att lyckas göra den här utfrågningen på 30 minuter, men vi är optimistiska och ser hur långt vi kommer. Jag börjar med att ge Benjamin Dousa ordet för en inledning.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Ärade utskottsledamöter! Jag är här för att svara på frågor om samarbetet med Somalia om bistånd och migration.

Låt mig först bara säga några ord om Sveriges mycket långa och breda partnerskap med Somalia. Utskottet känner redan till vårt bistånd sedan 1970-talet, där mycket har handlat om stärkta institutioner, ekonomisk tillväxt och såklart humanitärt stöd. Vi har också samarbeten inom flera andra områden, som politisk dialog, stöd till Somalias WTO-anslutning, stöd via EU till kapacitetsutveckling inom försvars- och säkerhetsområdet och mellanfolkliga band genom många svensksomalier både här och i Somalia.

Vårt samarbete är viktigt av flera skäl. Utvecklingen i Somalia har betydelse för stabiliteten på Afrikas horn och i Rödahavsregionen. Att vi bistår dem i deras utveckling är således inte bara bra för Somalia; det är också bra för svensk och europeisk säkerhet och för global handel. Det är fullt rimligt att vi också för dialog kring migrationsfrågorna.

Därför är det bra att regeringen nyligen fattat beslut om en ny treårig strategi för utvecklingssamarbetet med Somalia, så att vi kan fortsätta vårt samarbete inom områden som är viktiga för både Sverige och Somalia.

Med detta sagt vill jag, liksom statsrådet Johan Forssell och statssekreterare Diana Janse, inledningsvis säga att inte heller jag känner igen mig i den bild som ibland har tecknats i den offentliga debatten vad gäller just samarbetet på biståndS- och migrationsområdet. Därför välkomnar jag också möjligheten att komma till utskottet och redogöra för min bild och svara på utskottets frågor – såväl i den öppna som i den slutna delen av utfrågningen, eftersom mycket såklart omfattas av sekretess.

Låt mig börja med att beskriva regeringens styrning när det gäller bistånd och migration i allmänhet och utvecklingsarbetet med Somalia i synnerhet.

De senaste åren har det bilaterala utvecklingssamarbetet med Somalia styrts av den strategi som beslutades 2018 av den dåvarande, socialdemokratiskt ledda, regeringen och som därefter har förlängts ett antal gånger. Det var en strategi med tolv strategimål som angav verksamhetens inriktning. Strategins tyngdpunkt låg på statsbyggande och stärkta institutioner på basis av Somalias egna prioriteringar. Det framgick även att Sida inom ramen för strategin skulle bidra till att stärka Somalias kapacitet att hantera migration, inklusive återvändande till Somalia.

Under den här perioden har regeringens uppdrag till Sida på migrationsområdet också framgått av Sidas instruktion genom särskilda uppdrag om migration och bistånd i myndighetens regleringsbrev, till exempel det för 2023, liksom i regeringens migrationsstrategi, som beslutades 2024. Som framförts i UD:s dialog med Sida är Somalia ett av de prioriterade länderna i genomförandet av migrationsstrategin.

Sida och ambassaden har alltså under hela perioden haft en tydlig styrning för sin verksamhet i Somalia. Det har också varit tydligt att migration har varit en prioriterad fråga inom ramen för biståndS- och utvecklingssamarbetet. Sida och Sidautsänd personal vid ambassaden i Nairobi har varit informerade om dialogen som fördes med Somalia, och de har varit aktiva i att identifiera lämpliga insatser.

När det gäller riksdagens insyn i frågan vill jag understryka att statsminister Kristersson redan i regeringsförklaringen 2022 redogjorde för regeringens politik gällande att biståndspolitiken ska utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka återvändandet och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring. Därefter har regeringen löpande uppdaterat riksdagen om politikens inriktning och resultat i budgetpropositionen. I regeringens reformagenda för biståndet från december 2023 finns dessutom ett särskilt avsnitt om stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken.

Att regeringen vill använda biståndet som hävstång för att få till stånd förbättrade samarbeten om migration torde därför inte vara någon nyhet för riksdagens ledamöter. Detta är en del av regeringens samlade politik för reglerad invandring. Det är inte heller en fråga som bara hanteras på ett enda sätt, utan det finns olika tillvägagångssätt. Av dem valde vi samarbete eftersom avtal inte bedömdes vara en framkomlig väg. Att över huvud taget föra den typen av dialog är därtill inte något konstigt; det är en folkrättslig skyldighet för Somalia att ta emot sina egna medborgare som inte har laglig rätt att stanna i till exempel Sverige.

Fru ordförande! Låt mig i denna inledning också ge några kortare kommentarer med bäring på de frågor som har kommit upp under utfrågningarna.

För det första: Att olika ord används för den fråga som just nu diskuteras – överenskommelse, uppgörelse, handskakning, avsiktsförklaring, samsyn, viljeyttring – är inte konstigt, och jag tror att jag personligen har använt alla de här orden i olika sammanhang. Det viktiga är att det inte rör sig om någon formell överenskommelse, och med det menas alltså att det inte finns någon internationell överenskommelse i grundlagens mening som har gett upphov till några rättsliga förpliktelser mellan Sverige och Somalia. Det har heller inte fattats något beslut om ett avtal eller formell överenskommelse som ska ingås, men det centrala är att vi helt enkelt är överens.

För det andra: Frågor har ställts om stöden till Världsbanken och UNDP. Låt mig därför klargöra att båda dessa organisationer är väl förtrogna partner till Sverige i Somalia och många andra länder. Vid årsskiftet 2024/25 hade Sida totalt 133 avtal med UNDP globalt sett. Motsvarande uppgift för

årsskiftet 2021/22 var 151 avtal. Världsbanken är en central aktör i Somalia och en respekterad partner världen över som Sverige har stöttat i väldigt många år.

De stöd som Sida och ambassaden beslutade om till dessa organisationer låg helt i linje med strategimålen i den dåvarande strategin, bland annat de mål som rörde stärkta system och institutioner och förbättrade förutsättningar för en inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Stöden, såväl som beslut och avtal, finns redovisade på Openaid.se och i det underlag som också konstitutionsutskottet har fått.

Världsbanksstödet genom den så kallade RCRF-fonden handlade om institutionell kapacitet och beskrivs av Sida i den policy brief som också har delgivits konstitutionsutskottet som ett av de mest effektiva och strategiska sätten att stötta statsbyggande och finanspolitiska reformer i Somalia.

UNDP-stödet handlar om genomförandet av Somalias utvecklingsplan med fokus på bland annat stärkt samhällsstyrning, institutionell kapacitet och samordning. Partnerländernas ägarskap – att de är med och för dialog om biståndets utformning – är helt centralt för utvecklingssamarbetets effektivitet. Det framgick inte minst av den dåvarande Somaliastrategin, som bland annat hänvisade till att utvecklingssamarbetet ska utgå från just partnerlandets utvecklingsstrategi.

Ambassadens intryck hittills – bland annat från deras fältbesök under just den här veckan, faktiskt – är att verksamheten inom ramen för UNDP-stödet löper på bra och levererar i linje med uppställda mål. Av Sidas senaste strategirapport framgår också att Sida noterar en trend att flera departement och myndigheter samverkar som ett resultat av UNDP-projektet.

Samtidigt ska man komma ihåg att Somalia är ett av världens mest korrupta länder. Under mandatperioden har vi stärkt Sidas arbete mot korruption, bland annat genom regeringsuppdrag och i deras instruktion. Skulle vi få information om att pengar är på glid i någon av insatserna kommer vi självklart att agera, och vi utgår från att också Sida agerar. Några sådana indikationer har vi inte fått från Sida.

För det tredje: Det har sagts att beslutsfattandet om stöd till Världsbanken och UNDP tog lång tid. Jag delar inte den bilden. Ambassadens biståndssektion föreslog stödet till Världsbanken i februari 2024 och fattade beslut i april samma år. När det stod klart i februari 2025 att den planerade påfyllnaden inte längre var möjlig då fonden var fullfinansierad utifrån de mål som hade överenskommits mellan Världsbanken och Somalia och att mer medel från internationella givare skulle motverka målet om att Somalia skulle ta ett större finansiellt ansvar inleddes en dialog om andra alternativ till just Världsbanken.

Vissa av dessa alternativ ville Sida och ambassaden inte gå vidare med, och vissa ville Somalia inte ta vidare. Till slut nåddes en principiell samsyn i april 2025 om stöd till UNDP. Men som inför alla biståndsbeslut krävdes en gedigen beredning innan beslut kunde fattas i juni. Innan regeringen möjliggjorde ett undantag för stödet till UNDP genom ändringen av regleringsbrevet

för 2025 ville vi självklart invänta Sidas initiala bedömning av stödet. Ändringen i regleringsbrevet gjordes sedan i maj, och Sida fattade beslut i juni.

För det fjärde har vårt samarbete med Somalia redan gett resultat. Från 2024 har det tvångsvisa återvändandet, inklusive brottsutvisningar, till Somalia ökat markant till 57 personer som saknar laglig rätt att vara i Sverige. Här har bland annat ingått personer som varit dömda för brott som medhjälp till mord, bedrägeri och till och med våldtäkt mot barn. Det handlar om farliga personer som alltså inte ska vara i Sverige.

Avslutningsvis, fru ordförande, vill jag också ta upp Somalias beslut att förklara biståndschefen för Somaliasektionen vid ambassaden i Nairobi persona non grata. Detta var, som alltid, ett ensidigt beslut från värdlandet. I det här fallet var det Somalias ensidiga beslut. Vi har varit mycket tydliga med Somalia om hur vi ser på just det här beslutet. Det här är någonting jag också kan utveckla i den slutna delen.

Regeringen har också i dialogen med Somalia varit tydlig med att vi tar starkt avstånd från alla former av antisemitism och alla typer av Hamas-hyllningar. Det har jag också redogjort för i riksdagens kammare.

Därmed, fru ordförande, välkomnar jag de frågor som finns från konstitutionsutskottets sida.

Ordföranden: Tack så mycket! Vi påbörjar en runda, så får vi se hur långt vi hinner. Vi börjar med Miljöpartiet och Jan Riise, var så god!

Jan Riise (MP): Tack så mycket! Jag ska göra mitt bästa för att fatta mig kort utan att bli obegriplig – hoppas jag.

Det är lite intressant såtillvida att vi har två ministrar som har varit verksamma under den här perioden från det första mötet, som ägde rum 2023 och som satte igång hela resonemanget om överenskommelse, samsyn och allt detta. Jag är naturligtvis mest intresserad av det som har hänt under din resa här, och den började kanske något före det med de här … under 2024, med avtalen med Världsbanken och senare med UNDP – och slutligen med det som Johan Forssell gärna underströk, med IOM, där kanske den här – vad ska vi säga – återvändandedelen av stödet blir ännu mer klar och tydlig.

Mitt problem eller min fråga – vi är ju det anmälande partiet – handlar dels om att det naturligtvis uppfattas som farligt att sätta igång ett stort stödpaket till ett land som ligger längst ned på listan över korrupta nationer. Det andra är att det till just den delen kanske saknas en del dokumentation, som det ser ut, när det gäller framför allt Världsbanken – eller det som så småningom blev Världsbanken; innan dess fanns det ytterligare något förslag som handlade om andra fonder i sammanhanget, som visade sig inte vara lämpliga.

Jag skulle alltså gärna vilja höra lite grann från ministern om, så att säga, din ingång i detta i september 2024. Vad fattade ni för typ av beslut under den resan? Att Sidastrategier förnyades efter hand tog ju lite tid. Det var ju ändå meningen att den skulle avslutas, och sedan kom det en ny – och nu alldeles nyligen har vi en helt ny. Jag skulle gärna vilja ha en liten, liten utläggning om detta – så pass kort att vi inte får skäll efteråt.

Ordföranden: Jag ber om ursäkt på förhand för eventuellt skäll. Var så god, Benjamin Dousa!

Benjamin Dousa: Tack, fru ordförande! Tack också för frågan!

Jag tolkar det som att ledamoten hade lite olika frågor, delvis hur det egentligen funkar att ge stöd till ett land som kommer ganska högt upp eller långt ned, beroende på hur man ser det, på korruptionslistan. Och det stämmer ju, men det är ju inte så att vi inte hade något biståndsarbete i Somalia över huvud taget innan; sedan 1998 har svenska folket alltså gått in med 10 miljarder svenska kronor.

Vi har alltså minskat biståndet till Somalia; det är mindre nu än under föregående regering. Men det understryker såklart att det är viktigt att löpande följa upp och säkerställa att pengar inte hamnar på glid. Det gör vi också, det gör Sida också och det gör även de respektive organisationerna Världsbanken och FN – i det här fallet UNDP.

Vad gäller underlag: Alla beredningsrutiner har följts, både av ambassaden och av Sida. Det har varit en noggrann analys. På frågan om andra fonder: Det finns ju i ert underlag … Personligen tycker jag inte att det är konstigt; tvärtom ligger det i ambassadens roll och uppdrag att hela tiden ta fram inspel och idéer på vad man kan göra. Sedan måste ju … När själva idén finns ska den ju beredas och följa alla de regelverk som också finns. Det finns tydligt i det skriftliga underlag som har kommit till konstitutionsutskottet att signalen från UD hela tiden har varit att alla beredningsrutiner ska följas till punkt och pricka, vilket det också är min bild att man har gjort i det här fallet.

Det regeringen har gjort är alltså egentligen två saker: Man har fattat beslut om Somaliastrategin, som ledamoten också tog upp har förlängts under den här tiden. Jag är väldigt glad att vi har en lite längre strategi som äntligen har kommit på plats. Jag kan i den slutna delen gå in på varför det har dröjt, ifall det finns ett sådant intresse. Vi har såklart också haft en löpande politisk dialog med Somalia under hela den här tiden. Det var före min tid, men en av Diana Janses första resor som statssekreterare gick till just Somalia. Statsrådet Forssell tog också emot en delegation från Somalia, och jag personligen var i slutet av – nu måste jag tänka efter här – förra året på besök i Mogadishu.

Det är alltså dessa två saker i kombination som har varit det som regeringen har gjort i den här processen.

Ordföranden: Följdfråga, Jan Riise?

Jan Riise (MP): Gärna, men jag lämnar det till mina kollegor så att vi får lite bredd på diskussionen.

Ordföranden: Det tackar jag för. Dock gör jag bedömningen att vi ändå inte kommer att hinna färdigt – så att inte alla avstår bara för det och inte får möjlighet att ställa frågor.

Vasiliki Tsouplaki (V): Ordförande! Jag tackar ministern för svaren så här långt.

I helgen sändes programmet Konflikt i Sveriges Radio, där experter på biståndsstyrning intervjuades om hur migrationspolitik och biståndspolitik kan

kombineras. Programmet fokuserade särskilt på regeringens biståndsinriktning i Somalia. Där framkom ett intressant resonemang. De pratade om hur man kan behöva flytta biståndsinsatser från civilsamhället och demokratirörelser till regeringsmakten i mottagarländerna för att kunna få till stånd ett utbyte av tjänster, det vill säga mottagande av biståndsmedel i utbyte mot mottagande av utvisade medborgare.

Experterna pratade om att detta i förlängningen kan innebära att man göder korrupta regeringars agenda och administration på bekostnad av projekt som kan stärka demokratin underifrån i stället. Just i Somalia har vi ju sett rapporter om att det är ett utbrett problem med så kallade spöktjänster, att det finansieras väldigt mycket tjänster inom administration där kanske inte människor egentligen utför något egentligt arbete.

Jag skulle vilja be ministern redogöra lite mer. Du var inne på det här tidigare, men om du kunde redogöra lite mer för hur du i rollen som minister har arbetat för att just den här risken inte ska uppstå – att man urholkar demokratiarbetet underifrån för att i stället kanalisera pengar till regeringsmakten, nu när ni har bestämt att biståndet ska fungera som den här hävstången för migrationspolitiken specifikt.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Mycket av det där är egentligen politiska bedömningar som vi gärna kan debattera i kammaren i riksdagen. Det är klart att det finns olika sätt att stötta antikorruptionsarbete och bygga institutioner även utanför statsapparaten, men det är ytterst Sida som måste göra den typen av bedömningar. Vi fattar beslut om strategimålen; det är Sida som bedömer vilken väg som mest effektivt leder till de strategimålen.

Där kan man ju tänka sig att det beror på vad målet är. Om målet är migration kan man tänka sig att det ofta ligger närmare statliga institutioner. Om målet är att bidra till antikorruption och demokrati i mer auktoritära styren, till exempel, kan man tänka sig att det är genom civilsamhället – exempelvis. Det kommer nog att se olika ut. Graden av, vad ska man säga, statliga institutioner kommer nog att se olika ut beroende på vad strategimålet är. Det bestämmer ytterst Sida självständigt, men det vi fattar beslut om är såklart inriktningen och strategimålen.

Vasiliki Tsouplaki (V): Men du har inte i fallet Somalia uppfattat att det finns en målkonflikt mellan de biståndspolitiska insatserna och de migrationspolitiska målen?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Det finns målkonflikter varje dag i biståndet. Jag menar, vi har en begränsad budget. Alla strategier har en begränsad budget, så det finns målkonflikter i allt, hela tiden. Det är vårt uppdrag som politiker att också vikta dem mot varandra. Min bedömning är alltså definitivt att det finns målkonflikter, inte bara i Somaliastrategin utan i alla de 53 miljarder som utgör Sveriges bistånd.

Ordföranden: Jag behöver nu börja ställa frågan ändå om Hans Ekström gör bedömningen att han har möjlighet att ställa sin fråga och få svar på under tolv minuter.

Hans Ekström (S): Jag hoppas det.

Ordföranden: Det vore nämligen olyckligt att bryta mitt emellan det att en fråga ställts och att svar ska ges. Båda delarna bör hinnas med, och här är alltså bedömningen att det görs.

Hans Ekström (S): Det har ju använts väldigt många olika begrepp av olika statliga aktörer. Det är inte journalister och elaka oppositionspolitiker som har använt olika begrepp utan ambassadörer, statssekreterare, statsråd, Sida och så vidare. Alla olika aktörer har använt olika begrepp om vad detta är. En del har sagt uppgörelse, en del har sagt överenskommelse, en del har sagt avtal och så vidare. En del har sagt att det är en viljeyttring. UD säger att man har valt att tolka det som en viljeyttring.

Den här begreppsförvirringen skapar ju ett problem. Då uppkommer ju det som statsrådet var inne på: Närmar vi oss vad grundlagen säger om en internationell överenskommelse? Det förnekas ju, men kan statsrådet ändå förstå att statens eget agerande genom att använda så många olika begrepp för det här, vad det nu är, icke-avtalet har skapat den här förvirringen? Det är min första fråga.

Den andra frågan är på vilket sätt utrikesministern löpande hållits informerad om det här ärendet.

Nästa del handlar om det som uttrycks av staten själv: att detta är något nytt, nämligen ett transaktionellt sätt att se på bistånd. Eftersom det är en ny princip, övervägdes det att förankra den nya principen i Utrikesnämnden, som ju är inrättad för att få breda synpunkter på utrikespolitiken och som ju också finns reglerad i grundlagen?

Det är väl de delar jag kan ta i den öppna delen.

Ordföranden: Då hoppas jag att ministern gör bedömningen att han hinner svara på dessa tre frågor.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Jag ska mycket tydligt till konstitutionsutskottet erkänna att jag är skyldig till att själv ha använt olika begrepp när det kommer till det här. Det är ju i grund och botten en fråga om semantik: Nu är jag inte lika språkligt bevandrad som min kollega Carl-Oskar Bohlin, men vad kallar man två parter som är överens om någonting? För mig ligger överenskommelse väldigt nära till hands, men jag har också använt samarbete, samsyn och partnerskap för att beskriva exakt samma sak.

Jag skulle inte säga, och det är inte min bild, att det har varit någon begreppsförvirring. I UD-systemet, i utrikesförvaltningssystemet, har det aldrig varit aktuellt med ett formellt avtal – jag kan utveckla varför i den slutna delen.

Internt hos oss har det aldrig varit en sådan förvirring. Gentemot riksdagen har det aldrig varit en sådan förvirring. Tvärtom har jag fått kritik från många

partier i kammaren för att vi inte har ett formellt avtal. Även i media har jag flera gånger behövt svara på frågan varför det inte har ingåtts ett formellt avtal.

Även om vi har använt många ord har innehållet alltid varit detsamma. Det har aldrig varit någon förvirring mellan regering och riksdag. Det har aldrig varit någon förvirring gentemot allmänheten. Det har definitivt aldrig varit någon förvirring internt i vårt eget system om vad det faktiskt syftas på. Vi har använt många olika ord, men innehållet har alltid varit detsamma. Det blir en fråga om semantik, egentligen, kopplat till det här.

Vad gäller fråga nummer två från ledamoten om huruvida och i vilken omfattning nuvarande utrikesminister – jag antar att det är nuvarande utrikesminister som åsyftas – har varit informerad: Som sagts tidigare är detta en process som påbörjades innan nuvarande utrikesminister var utrikesminister och innan jag själv hade den roll jag har nu. Men under tiden som den här typen av dialoger påbörjades var ju nuvarande utrikesminister migrationsminister och var såklart i den bemärkelsen löpande delaktig i detta.

Detta är ju en del av Utrikesdepartementets löpande verksamhet. Jag menar, utrikesministern har inte koll på exakt alla insatser i exakt alla strategier som vi har i hela världen – kanske, men jag skulle gissa att så inte är fallet. Men det är klart: Löpande och framför allt som migrationsminister har det funnits en insyn i processerna.

Vad gäller frågan om Utrikesnämnden: Eftersom detta inte är en formellt bindande överenskommelse med förpliktelser och skyldigheter har vi inte sett behovet av att Utrikesnämnden också ska informeras.

Ordföranden: Nu börjar det bli på håret här, men Hans vinkar. Jag förutsätter då att du har en extremt kort fråga som kan besvaras i princip med ja eller nej.

Hans Ekström (S): Det är ju ändå en ny princip att ha en transaktionell syn på biståndet, som Sida själva uttrycker det. Man uttrycker också lite bekymmer över det. Borde inte den nya synen på bistånd ha förankrats i Utrikesnämnden?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Tack också för följdfrågan!

Den här överenskommelsen, samsynen, viljeyttringen eller vad konstitutionsutskottet nu föredrar att jag använder för semantiskt ord är ju inte transaktionell i meningen att man mäter volymer mot biståndspengar. Den är inte transaktionell. Det är inte ett formellt bindande avtal på det sättet. Därför är det en del av Utrikesdepartementets löpande verksamhet.

Det som kan uppfattas som transaktionellt är ju att vi mycket tydligt har sagt att svenska folket inte är tio miljoner bankomater. Ska man få ta del av svenska folkets skattemedel förväntar vi oss också att man följer folkrättens principer och tar emot sina egna medborgare.

Det är klart att det kan bli aktuellt att förändra biståndsstrategier ifall vi inte känner att länder gör på det sättet, men i den samsyn, det partnerskap, som finns nu finns ingen transaktionell ventil på det sättet.

Ordföranden: Då konstaterar jag att klockan är 11.55, och vi har inte hunnit fullfölja att ge alla partier möjlighet att ställa frågor. Vi kommer alltså att behöva återkomma om huruvida vi behöver kalla om Benjamin Dousa eller

om vi kan lösa det på något annat sätt. Vi har kallat om i tidigare fall, men det är inte optimalt.

Med det tackar jag Benjamin Dousa för de svar som han har redogjort för så här långt. Vi kommer nu att ajournera mötet för att återuppta det klockan 12.15 i konstitutionsutskottets sessionssal för den slutna delen av dessa utfrågningar.

Sluten del[4]

Ordföranden: Då säger jag återigen välkommen till Benjamin Dousa till den slutna delen av utfrågningen. Jag inser att det är något strängt med väldigt, väldigt många timmar, som det blir när vi sitter så här. Det finns vatten och annat i lokalen om du behöver, men jag tänker att vi ändå går rakt in på den slutna delen.

Jag tänker att vi hanterar det på samma sätt som vi gjorde i den öppna delen: att vi tar frågorna var för sig och att vi börjar också här med den del som handlar om Sida – styrningen av Sida när det gäller stöd till UNRWA. Även här börjar jag med att fråga om det är så att du vill ha en inledning innan vi går på frågorna. Det vill du inte. I sådana fall är det så att vi då går in på att lämna ordet fritt till ledamöterna.

Peter Hedberg (S): För tydl… Är vi på UNRWA-ärendet?

Ordföranden: Oj, förlåt! Jag läser … Jag är också trött i huvudet. Jag ber så hemskt mycket om ursäkt. Vi har ingen sluten del i UNRWA-delen, eller hur?

Peter Hedberg (S): Nej, jag har då inte kommit på några hemliga frågor som jag behöver svar på i ärendet, så jag avstår gärna.

Ordföranden: Jag ber hundra … jag ber tusen gånger om ursäkt. Jag läser uppifrån och ned på samma kallelse, såklart. Det är helt korrekt.

Det är inte konstigt att det inte fanns någon inledning här. Jag ber så hemskt mycket om ursäkt för förvirringen som jag kanske skapade för ministern.

Somaliaärendet är vi på. Samma fråga: Vill du ha en inledning på Somalia? Nej.

Då går vi helt enkelt till Miljöpartiet och Jan Riise i stället.

Jan Riise (MP): Jag hade kunnat låta mig luras där ett tag, kan jag säga. Vi är kanske många i klubben.

Tack så mycket för tidigare svar! Tack så mycket för inledningen då! Jag beklagar att alla inte har hunnit ställa sina öppna frågor, men det kan hända att det klaras här.

Jag måste återkomma till saker som händer före din närvaro som biståndsminister, och det är det här med överenskommelse/avtal/en massa andra ord. Den fråga som egentligen inställer sig: Det känns lite underligt, och jag vet att det finns andra här som har samma åsikter och funderingar kring att just i

[4] Under utfrågningen förekom uppgifter som kan omfattas av sekretess. De ställen där uppgifter har uteslutits markeras med [sekretess].

diplomatins tjänst har man något slags intryck av att val av ord är sådant som man använder sin guldvåg till, i den mån man har en.

[sekretess]

Jag skulle gärna vilja ha din ofiltrerade åsikt om detta.

Benjamin Dousa: [sekretess]

[sekretess]

Sverige står redo att i princip när som helst skriva ett rättsligt bindande avtal. Det tror jag skulle vara det bästa för alla parter – definitivt för Sverige – men sådana förutsättningar har inte funnits.

Men det har inte funnits någon förvirring internt i UD-systemet, utrikesförvaltningen, om vad det är fråga om. Jag menar … Är uppgörelse, överenskommelse, samarbete, partnerskap synonymer till varandra? Ja, i min bok är de det, men aldrig någonsin har det varit frågan. Och frågan har egentligen aldrig aktualiserats. Vi fick tidigt – det var innan min tid – signaler om att det inte fanns ett intresse från Somalias sida.

[sekretess]

Jan Riise (MP): [sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: [sekretess]

[sekretess]

Det är Somaliastrategin som har varit styrningen och som har varit gällande under hela den här processen. Och som ni vet från underlaget som har skickats till utskottet har det … Implementeringen av Somaliastrategin har delegerats fram och tillbaka, kan man säga, mellan Sida och ambassaden, vilket också är fullt naturligt. Det gör Sida i olika geografiska kontexter.

Jag vet inte exakt varför man gjorde det just i det här fallet. Det kan bero på att vi närmade oss strategiperiodens slut, men det är ytterst bara Sida som kan svara på den frågan.

Vad gäller den andra frågan, om korruptionsrisken, är det ingen hemlighet att Somalia är ett av de mest korrupta länderna på hela jordklotet. Alla länder vi bedriver bistånd i är mer korrupta än Sverige. Även länder som jag tror att det finns en stor samsyn i riksdagen kring, typ Ukraina, är betydligt mer korrupt än till exempel Sverige. Det utgör ju inte ett hinder för att bedriva biståndsinsatser i det landet. Det är klart att det krävs att man har ännu bättre rutiner, att man följer bort … följer upp biståndet.

Just de 100 miljonerna, som för övrigt bara är en mindre del av det totala arbetet som vi gör i biståndet men som har fått mycket uppmärksamhet, är det FN och Världsbanken det handlar om – två partnerorganisationer som vi har samarbetat med i många kontexter, som har många styrmekanismer och kontrollmekanismer för att säkerställa att pengar inte hamnar på glid in i korruption.

[sekretess]

Ordföranden: Ytterligare följdfråga?

Jan Riise (MP): Tack, jag är nöjd.

Vasiliki Tsouplaki (V): Jag skulle vilja att vi fördjupar oss lite kring det här med transaktionellt upplägg eller inte. Du sa inne i den öppna delen att du inte uppfattade att det här är ett transaktionellt upplägg.

[sekretess]

Bara så att jag förstår vad ministern menar med att det inte var ett transaktionellt upplägg och vad skillnaden hade varit om det hade varit det, så att säga. Det var den ena delen.

[sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågorna. Jag tolkar det som att det egentligen är några delfrågor i det här frågebatteriet.

Om vi tar det i kronologisk ordning och börjar med ett ”transaktionellt upplägg” finns det, precis som jag svarade i den öppna delen, inte någon mekanisk ventil – om Somalia tar emot X många av sina egna medborgare får man X mycket pengar. På det sättet finns det inget juridiskt bindande avtal. Men det är ett exempel där vi villkorar biståndet, egentligen.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

På det sättet är biståndet alltså villkorat, och inte det heller är någon nyhet för riksdagen. Det tog statsminister Kristersson upp även i sin första regeringsförklaring. Det finns med i Tidöavtalet, och det har varit en del av Moderaternas politik i många, många år. Det var den frågan.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Vasiliki Tsouplaki (V): [sekretess]

Benjamin Dousa: [sekretess]

[sekretess]

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tackar för frågan.

Det är svårt för mig att förklara varför en enskild medarbetare på utrikesförvaltningen har använt exakt de här begreppen. Som jag sa i den öppna delen är jag själv skyldig till att ha använt olika begrepp under hela den här processen.

Men från UD:s perspektiv har det aldrig funnits någon begreppsförvirring. Jag har inte träffat en enda UD-medarbetare som har haft betänkligheter kring huruvida detta är ett juridiskt bindande avtal eller inte. Det har så att säga alltid varit mycket tydligt.

Min bild är också att det har varit mycket tydligt gentemot riksdagen. Jag har deltagit i flera interpellationsdebatter kopplat till detta. Det har därigenom

varit tydligt också gentemot medierna och allmänheten. Jag kan inte svara på varför en enskild medarbetare använder just de här begreppen.

Men att villkora biståndet – det råder inget tvivel om att det är en viktig, bärande del av regeringens nya omläggning av biståndet. Som sagt: Det finns med i Tidöavtalet, statsminister Kristersson har nämnt det flera gånger och det har varit många debatter i kammaren om just detta.

Hans Ekström (S): [sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Som ni känner till påbörjades den här diskussionen långt innan jag var handels- och biståndsminister. Min bild är att Sidas medarbetare kopplat till detta har varit delaktiga från första början. Det framkommer också i det underlag som har kommit konstitutionsutskottet till del att Sidamedarbetare är med på mejl och cc:ade i mejl. Det kan inte ha kommit som någon chock att man för dialog kring återvändandefrågor också med Somalia.

Vad gäller beredningsfrågan kan man dela upp den i två. Givet att det inte är ett rättsligt bindande avtal finns det därigenom ingen beredning att hänvisa till. Det finns ingen beredning eftersom det inte är ett rättsligt bindande avtal. Men vad gäller beredningen av de enskilda stöden, Världsbanken och UNDP i det här fallet, har Sida i högsta grad varit delaktiga i den. Det har också skickats en tydlig signal från den politiska ledningen om att alla beredningsrutiner ska följas. Det här ska vara som biståndsstöd i stort i övrigt, i hela världen. Det finns inget snabbspår och ingen gräddfil för Världsbanken och UNDP i Somalia, till skillnad från alla andra biståndsinsatser vi finansierar årligen.

Hans Ekström (S): Men om man inte är insatt i helheten i det icke-existerande avtalet kan det ju vara svårt att leverera.

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga, men jag ger ändå Benjamin Dousa möjlighet att reflektera över kommentaren.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Som sagt: Sida har varit delaktiga i diskussioner kopplat till detta från första början. Det är svårt för mig att svara på hur Sidas interna styrning fungerar, alltså hur mycket som går upp till gd-nivå och hur mycket som stannar på lokal nivå, så att säga.

Men när det gäller helheten kan jag berätta för den här församlingen – det behöver inte vara sekretessbelagt – att Sidamedarbetare alltså inte sitter med på alla bilaterala möten som jag håller som biståndsminister. Den samlade helheten är det ytterst regeringen som sitter på.

Men givet att detta inte har varit ett rättsligt bindande avtal finns det inget att bereda med Sida. Det finns inget att informera Sida om. Men Sida har varit högst involverade kring migrationsfrågorna. Det finns också med i de strategier kring Somalia som har varit gällande och som har styrt biståndet i Somalia.

Hans Ekström (S): Menar då statsrådet att bara för att det är ett icke juridiskt bindande avtal behövs det ingen beredning?

Benjamin Dousa: Det här är inte ett juridiskt bindande avtal med skyldigheter. Men Sida har varit delaktiga i processen från första början. Alla de beredningsrutiner som finns kopplat till världsbanks- och UNDP-stödet har Sida i högsta grad varit involverade i. Min bild är också att de har följt de beredningsrutiner som finns.

Lars Andersson (SD): Ordförande! I detta ärende har jag inga obesvarade frågor kvar.

Oskar Svärd (M): Jag har heller inga frågor i nuläget.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Jag informerar om att jag kanske tar ett antal fler frågor än vad som är brukligt i det här fallet därför att jag inte hann med dem i den öppna delen. Om jag tar dem nu kanske jag kan förmås att avstå att tycka att vi ska kalla hit statsrådet ytterligare en gång i den öppna delen. Ni får väl betrakta det som ni vill.

Jag vill börja med att tacka statsrådet för de öppna och resonerande svaren som har varit hittills. Det uppskattas verkligen. Vår uppgift är att försöka att sluta hål som finns i det underlag vi har för att förstå helheten och för att se till att saker och ting hanteras på det sätt som vi förväntar oss enligt grundlag och de lagar vi har.

Det har fram tills nu varit lite svårt att täppa till vissa hål. Vi har kommit lite närmare, även om inte alla hål är tilltäppta. Jag hoppas att vi kan komma ytterligare lite närmare.

Jag vill ändå börja med diskussionen om det är ett avtal eller inte, och inte utifrån vår del. Jag förstår utifrån de svar vi har fått från statsrådet att inom UD:s väggar har det inte rått någon tvekan om vad det har varit och hur det har hanterats.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Även om det kanske inte vara på Bohlinskt manér tyckte jag ändå att statsrådet uttryckte det väldigt fint med orden: Det är ett väldigt stort privilegium att få ta del av svenskt bistånd.

[sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Tack för frågorna. Jag inleder med frågan om Sida och hur Sida har varit inkopplad i allt detta.

Som framkommer av det underlag som har kommit konstitutionsutskottet till del har Sida varit delaktigt i processen. Sedan har det inte suttit med på alla bilaterala möten.

Regeringen förfogar över fler verktyg än bara myndigheten Sida. Vi förfogar delvis över egna medel, delvis jag som biståndsminister, som regeringen kollektivt kan fatta beslut om. Justitiedepartementet, som också har

varit föremål för diskussion i konstitutionsutskottet, sitter också på egna resurser. Det är till exempel därifrån som IOM-pengarna har gått.

I min bok är det fullt naturligt att en ambassadör för diskussioner med andra länders regeringar ganska brett. Hur vill vi att samarbetet ska se ut? Sedan kan man därefter tratta ned till: Okej, i vilken del kommer Sida in, i vilken del kommer kanske biståndsmedel direkt från UD, i vilken del kommer Justitiedepartementet in? Hur löser vi det här på bästa möjliga sätt?

Jag tycker inte att det är något märkligt att ambassadören – som känner väl till, om jag får uttrycka mig lite slarvigt, att de olika pengapåsarna finns – diskuterar lite brett och att Sida inte sitter med på alla möten.

Jag har suttit med på många bilaterala möten där Sida suttit med. Jag har suttit med på en del bilaterala möten där Sida inte varit med. Det är inte märkligt eller konstigt på något sätt.

Vad gäller frågan om Somalias stora förväntan om leverans började det lite innan min tid. Dessutom har jag inte suttit med i alla bilaterala möten som ambassadören har haft med Somalias regering.

Jag kan egentligen bara svara på hur mina diskussioner med somaliska företrädare har gått. En stor förväntan låter nästan lite aggressivt. Min bild är att de har varit väldigt tacksamma för Sveriges stöd och förstår att vi också har frågor som är viktiga för oss.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Muharrem Demirok (C): Tack, statsrådet, för svaren.

[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]
[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag tolkar det som att det egentligen är två frågor från ledamoten. Den första är delvis lite brett om styrningen, och den andra är kopplad till PNG-ärendet.

Om jag börjar med styrningen brett: Hade Sida mandat, hade Sida inte mandat? Oavsett vilken tidsperiod vi tittar i under hela processen hade Sida en gällande Somaliastrategi. Sida hade mandatet.

Sedan kan man samtidigt säga, om man ska vara transparent, att det har också stått i strategin att ju närmare vi kommer slutdatum för strategin ska Sida också undvika att ingå nya avtal.

Det är en kombination där. Det är en stor förväntan från regeringen att man ska jobba med återvändande. Det är en Somaliastrategi som gäller. Men Somaliastrategin har inte all den flexibilitet som en ny strategi som är flerårig har.

Det innebar att det uppstod problem, vilket också innebar att regeringen fattade beslutet om att för just UNDP- och Världsbanksstöden kunde Sida gå utöver strategin. Nu har vi löst alla de problemen med en ny Somaliastrategi som förhoppningsvis kan gälla hela strategiperioden.

Som svar på frågan: Sida hade mandatet. Sida hade vid varje givet tillfälle en gällande Somaliastrategi. Men med det sagt står det också att man inte ska ingå avtal som sträcker sig över strategiperiodens längd.

Det var därför vi – lite snyggt, om jag får säga det själv – löste den mekaniken genom att bevilja Sida att kunna ingå avtal som är längre än strategiperioden i just de två specifika fallen. På det sättet har all styrning som har behövts funnits på plats för att kunna hantera de frågorna.

[sekretess]

[sekretess]

Muharrem Demirok (C): Jag förvarnade om att jag tar några fler frågor. Jag hoppas att det är okej med er alla.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Tack för uppföljande frågor.

Efter att en första note verbale hade inkommit den 3 februari skrev kabinettssekreteraren ett svar till Somalia den 5 mars. UD:s Afrikaenhet hade också tre möten med Somalias chargé d'affaires den 10, 25 och 28 februari.

[sekretess]

Muharrem Demirok (C): Tack för svaren, statsrådet.

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: [sekretess]

Muharrem Demirok (C): [sekretess]

Jag vill återigen bara tacka statsrådet för hans resonerande stil i de här frågorna, för det ger oss möjlighet att försöka stänga lite luckor.

Jag nöjer mig där. Jag tror att jag har fått svar både på de delar jag skulle ställt i den öppna sessionen och i den här slutna.

Ordföranden: Vi kommer att hoppa över Kristdemokraterna, för man har ingen på plats i det här läget, tror jag. Jag ser nämligen stolen dåligt, men jag ser ingen där. Jag går till Liberalerna i stället.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Först en semantisk kommentar, som inte är samma som många har lyft upp, som jag skulle göra i den offentliga delen, men jag gör det nu för att kanske undvika en sådan [ohörbart].

När ministern talar om Somalia – Somalia vill, Somalia önskar sig – tror jag att det … man ger en regering som inte har något demokratiskt mandat, i ett land som inte har haft allmänna val sedan 60-talet – det vill säga ett halvt sekel drygt – legitimitet, som om de talar i somaliska folkets namn. Det gör de inte. Därför tror jag att du måste tala, alltid, om den somaliska regeringen eller regimen, så att ingen tror att de är något annat än vad de är – en diktatur, som vi kan föredra i stället för [ohörbart] eller någon sådan, men det är en diktatur.

[sekretess]

Benjamin Dousa: [sekretess]

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, ministern, för svaret!

Ordföranden: Då gör vi en ny runda om det, med anledning av de frågor och svar som har ställts i den första rundan, har uppkommit nya frågor och svar – i enlighet med hur vi brukar göra.

Jan Riise (MP): Ja, det gör ju det. … och försöka tänka lite snabbt och försöka få ihop vad det är för … Men jag vet att en som jag har burit med mig ett tag och som jag inte riktigt hittar svar på heller … det är … och jag förstår om statsrådet inte har möjlighet att svara på det, för det uppdrag som ambassadören Waern hade med sig till Mogadishu den här första gången i december 23 … Vad var det? Det finns inte i våra handlingar här. Det borde, kan man tycka, finnas någon form av paper trail, om man får säga så, även av det. Vad var det han skulle uträtta där då?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Det här var ju innan min tid som minister, så att det är svårt för mig att veta exakt vad ambassadörens uppdrag är, så det här blir av spekulativ natur. Jag kan spekulera i att det såklart handlar om att få ett fungerande återvändande på plats. Tittar man tillbaka de senaste säg 20 åren, återvändandesiffrorna till Somalia, och då menar jag det tvångsvisa återvändandet, så har det i praktiken inte fungerat över huvud taget. Det har handlat om kanske någon enstaka person, men det har inte varit i den skala som vi ser i dag. Men jag kan inte svara på det eftersom jag inte var minister. Men jag skulle kunna gissa att ambassadören hade en förväntansbild på att leverera på det.

Jan Riise (MP): Jag saknar alltså lite dokumentation kring det där, och jag tycker att det kanske borde finnas någonstans. Kan ministern ha någon åsikt om det? Finns det mejlväxling, sms-växling, diskussioner, samtalsuppteckningar som skulle kunna stödja den tanken?

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Återigen: Det här var innan min tid. Men det är klart att regeringsförklaringen, Somaliastrategin är formella dokument och formaliteter som ändå är gällande för regeringens arbete. Det kan inte komma som någon chock för någon ambassadör i den här typen av länder att återvändande är prioriterat från regeringens sida.

Jessica Wetterling (V): Jag tror att jag avvaktar och låter nästa frågeställare få ställa fråga.

Hans Ekström (S): Jag har faktiskt ingen mer fråga.

Ordföranden: Då går vi till Sverigedemokraterna och Lars Andersson. Han är nöjd. Moderaternas Oskar Svärd är också nöjd. Centerpartiets Muharrem Demirok är nöjd. Liberalernas Mauricio Rojas är också nöjd.

Då ställer jag en övergripande fråga – om det finns någon ytterligare, med anledning av att det inte kom några frågor här, som ändå vill ställa någon fråga som man har som är obesvarad. Det gör det inte.

Då har jag … Jag har två frågor egentligen för förtydligande och för egen del.

Det ena handlar om riskbedömning. Vi har vid de tidigare utfrågningarna fått klart för oss att riskbedömningarna gjordes i första hand av IOM, Världsbanken och UNDP, alltså de som betalade ut pengar. De har fungerande system för det. Och det låter väldigt rimligt.

Samtidigt har vi då i vårt väldigt omfattande dokument här de här uppgifterna om att man då ingår den här överenskommelsen med ömsesidiga åtaganden med ett land – och vi behöver inte fastna i semantiken, för jag försöker mest beskriva vad jag frågar efter här … men ett land som är, tror jag vi alla är överens om, ett av världens mest korrupta länder.

Sida har i sin instruktion som uppgift att å regeringens vägnar vara den som gör övergripande riskbedömningar i samband med att man arbetar med biståndsmedel i de här sammanhangen. Och i utfrågningarna med Sidas gd, när vi ställer frågor kring detta, säger han att man inte gjorde någon riskbedömning av helheten och initialt, om jag kommer ihåg det rätt, med hänvisning till att man inte kände till den här överenskommelsen det första ett och ett halvt åren.

Min fråga då blir ju om … På vilket sätt … Alltså finns det … Bortsett från det som vi har fått redovisat för, att det gjordes riskbedömningar av de utbetalande enheterna i enlighet med deras instruktioner, gjordes det någon, liksom, övergripande riskbedömning över, liksom, utmaningarna med att ha den här typen av ömsesidigt åtagande som man ändå ingick i? Och om det inte gjordes av … Om det gjordes … Om det då inte gjordes av Sida, vem gjorde i sådana fall den riskbedömningen?

Vi kan ta den frågan först.

Benjamin Dousa: Fru ordförande! Jag menar … tittar man på riskbedömningar sett till de enskilda insatserna och projekten så är det ytterst Sida som ansvarar för det. Och där har vi också skärpt styrningen av Sida. Och precis som gd Granit föredrog för utskottet så … Den typen av riskbedömningar beror ju på delvis vilken geografisk kontext vi pratar om och vilken typ av organisation vi pratar om.

Nu är det av spekulativ natur eftersom jag inte jobbar på Sida. Men man kan ju tänka sig att två organisationer som UNDP och Världsbanken, som vi har stöttat med många miljarder i många kontexter, som jag också sa i den

öppna delen … att över 100 gällande avtal finns mellan Sida och UNDP … kan man ju tänka sig att riskbedömningen ligger i det lägre spannet om man jämfört med att gå in med en helt ny partner till en somalisk organisation som vi aldrig någonsin har jobbat med tidigare.

Jag kan tänka mig – återigen spekulativt – att skulle man bereda ett stöd till den här TPSS-fonden så hade man gjort ett ännu mer gediget arbete än att stötta Världsbanken, till exempel. För övrigt … Den här Världsbanksstrukturen har ju … ska bara se om jag kommer ihåg rätt. Jag tror … Jag kan inte ta gift på det, men jag tror att det var 2018 som Sida också stöttade Världsbanksfonden, till exempel, så att det är klart att riskbedömningar görs i fall till fall beroende på kontext och beroende på vilken organisation det handlar om.

Sedan är det ytterst … Det här är fråga om vidareförmedling. Sedan är det ytterst UNDP, i det här fallet, och Världsbanken som gör bedömningar vad gäller själva projekten och insatserna som också finansieras. Men givet att … Vi är ju inte nya i Somalia. Alltså vi har hållit på med bistånd där sedan åtminstone 70-talet, säkert dessförinnan också, så att regeringen … Det är inte så att vi börjar med ett blankt blad, och nu ska vi bygga upp ett biståndsarbete från scratch. Då hade man nog gjort en sammanvägd riskbedömning från helheten i Somalia.

Det som har hänt är egentligen … Vi har haft bistånd där sedan väldigt lång tid tillbaka. Det biståndet till Somalia har faktiskt minskat. Vi har använt oss av samma partners som vi har gjort i andra geografiska kontexter. Det nya är egentligen att vi lyckas utvisa personer och där en del faktiskt har begått mycket grova brott i Sverige. Det är egentligen det nya i allt det här. I övrigt är allt lite som vanligt. Det har varit samma Somaliastrategi som har gällt sedan 2018. Det är svårt för mig att svara på vilken riskbedömning som gjordes där och då, när man fattade beslut i regeringen om den. Men, som sagt, det är … Det är insatserna som riskbedöms, och de riskbedömningarna gör ju ytterst Sida.

Ordföranden: [sekretess]

[sekretess]

Benjamin Dousa: [sekretess]

[sekretess]

[sekretess]

Ordförande: Då är ordet fritt. Jag konstaterar att ingen begär ordet. Det tolkar jag som att alla ledamöter har kunnat ställa de frågor de vill och fått svar på dem.

Jag vill rikta ett stort tack till Benjamin Dousa för hans medverkan. Det har varit många timmar och en lång dag. Jag hoppas att någon medarbetare åtminstone har gett dig en kopp kaffe!

Med detta avslutar vi den här delen.

Bilaga B15 Finansminister Elisabeth Svantesson

Tisdagen den 21 april 2026

Granskningsärende 34 – Finansministerns uttalanden om finanspolitiska ramverket (se avsnitt 4.6)

Ordföranden: Klockan är 11. Jag hälsar er alla varmt välkomna till dagens offentliga utfrågningar. Vi kommer att börja med Elisabeth Svantesson i ärendet Finansministerns uttalande om det finanspolitiska ramverket, G34. Jag kommer först att ge ordet till Elisabeth Svantesson för att hålla en inledning. Sedan kommer jag att ge ordet till utskottets ledamöter, först till anmälande parti och sedan till partierna i storleksordning.

Jag börjar med att hälsa Elisabeth Svantesson med medarbetare varmt välkomna till dagens utfrågning och lämnar ordet till dig, Elisabeth.

Elisabeth Svantesson: Tack för det, fru ordförande! Tack också till ledamöterna i utskottet för att jag får komma hit och svara på era frågor. Granskningen ger mig tillfälle att både diskutera och förklara viktiga finanspolitiska beslut och frågor. Vid min sida har jag expeditions- och rättschefen vid Finansdepartementet, Magnus Bengtson.

Fru ordförande! Den här granskningen sker med anledning av ett uttalande jag gjorde vid en pressträff på Harpsund förra året. Den pressträffen handlade om reformutrymmet inför den kommande budgetpropositionen. Under pressträffen fick jag en fråga om hur stor andel av reformutrymmet som behövde finansieras med lån. Jag svarade att man under år med underskott kan behöva låna och att detta är väl avvägd politik i en lågkonjunktur, som vi nu hanterar på det sätt som regeringar alltid gör. Jag sa också att det var inom det finanspolitiska ramverket.

Jag ska ge en kort bakgrund, ifall någon som lyssnar inte vet vad det finanspolitiska ramverket är. Det har sitt ursprung i 90-talets djupa ekonomiska kris och är numera en grundbult i svensk finanspolitik. Ramverket är utformat för att säkerställa långsiktigt hållbara offentliga finanser och för att främja en finanspolitik som bidrar till en hög och hållbar ekonomisk tillväxt, en stark välfärd och ett stabilt resursutnyttjande.

Ramverket utgörs av de lagar och regler och den praxis som det beslutats om och som vuxit fram de senaste 30 åren. Det sammanfattas i det som brukar kallas ramverksskrivelsen, som också kan beskrivas som en uppförandekod för regeringen och för dem som granskar finanspolitiken.

Enligt skrivelsen kan flera skäl föranleda en avvikelse från målet för det offentliga finansiella sparandet. En avvikelse är inte detsamma som att politiken skulle vara felaktigt utformad eller att det finanspolitiska ramverket inte följs. Till exempel kan det i en lågkonjunktur av stabiliseringspolitiska skäl vara motiverat att bedriva en aktiv finanspolitik som försvagar det strukturella sparandet.

Enligt den parlamentariska överenskommelsen om finansiering av försvar och stöd till Ukraina, som slöts mellan alla partier i riksdagen i juni i fjol, kan nya försvarsutgifter och stöd till Ukraina medge en avvikelse från målet för det offentliga finansiella sparandet mellan 2026 och 2034. När jag sa att regeringens politik var inom ramverket var det med beaktande av just detta, det vill säga att läget i svensk ekonomi föranledde ett behov av finanspolitisk stimulans och att den parlamentariska överenskommelsen medger avvikelser för nya försvarsutgifter och stöd till Ukraina.

Värt att notera, fru ordförande, är att riksdagens alla partier har gjort en liknande bedömning som regeringen gällande finanspolitikens roll och målet för offentliga förvaltningens finansiella sparande. Riksdagen har också beslutat i enlighet med de budgetförslag som regeringen har lämnat.

I början av mandatperioden bedrev regeringen en återhållsam finanspolitik för att bekämpa inflationen. Men från och med budgetpropositionen för 2025 kunde finanspolitiken läggas om och i stället fokusera på att stödja återhämtningen i ekonomin. Då var det läge att med hjälp av en expansiv finanspolitik få fart på tillväxten och därmed stärka konjunkturen. Den expansiva budgeten för 2026 väntas öka efterfrågan i ekonomin, stimulera tillväxten och leda till fler svenska jobb. Sveriges tillväxt bedöms bli bland de högsta i EU i år. Det är kommissionen som gör den prognosen.

Jag vill avslutningsvis nämna att regeringen i den ekonomiska vårpropositionen, som nyligen lämnats till riksdagen, gör bedömningen att återgången mot balansmålet kommer att påbörjas under 2027. Det strukturella sparandet, exklusive nya försvarsutgifter och stöd till Ukraina, bedöms vara i balans 2028, vilket också var bedömningen vi gjorde i budgetpropositionen för 2026.

Ordföranden: Tack så mycket! Jag kommer nu att lämna ordet till anmälande parti, som är Socialdemokraterna.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack, finansministern, för inledningen!

Det är viktigt att poängtera att vi inte ska granska regeringens förda politik, utan i det här fallet rör anmälan och granskningen ett uttalande, precis som finansministern redogjorde för. Jag tycker att vi under den här mandatperioden har utarbetat en ganska god ordning vad gäller just uttalandeärenden. Det spelar roll i vilken kontext uttalandet gjordes, hur förberett det var, vilket underlag som låg till grund för det och så vidare. När vi granskar ett uttalande väger vi också in i vår bedömning de möjligheter till förberedelser som ett statsråd har haft, vilken grund det har haft och vilka möjliga konsekvenser det har kunnat få.

Som finansministern redogjorde för skedde det här uttalandet på en pressträff i augusti förra året, 2025. Det var i samband med att budgetförutsättningarna presenterades. Det var med anledning av en direkt fråga från Dagens Nyheter om det prognostiserade underskottet och behovet av att låna till delar av reformutrymmet som finansministern fällde uttalandet att det ligger inom ramverket.

Enligt bedömningar som regeringen har gjort i budgetpropositionen avviker det strukturella sparandet från överskottsmålen under ganska många år, 2024–2028, som finansministern också var inne på i inledningen. Jag noterade i inledningen att finansministern, som jag uppfattar det, vidhåller eller kvarstår vid uttalandet att regeringens politik ligger inom det finanspolitiska ramverket.

Kan finansministern förtydliga, utifrån de bedömningar som regeringen ändå har gjort om att det faktiskt avviker från överskottsmålet? Står hon kvar vid att det här kan sägas, och slås fast, ligga i linje med det finanspolitiska ramverket? I så fall undrar jag vilket underlag som finns för det påståendet eller den slutsatsen.

Elisabeth Svantesson: Tack för frågan, Peter Hedberg!

Absolut! En del av ramverket, som åtta partier här i riksdagen är överens om, handlar ju också om avvikelser. Det är en del av ramverket. Om man är lite nördig, som några av oss är, och läser ramverksskrivelsen tror jag att man kan hitta ordet avvikelse 13 gånger på 24 sidor. Avvikelser är en del av ramverket och kan vara motiverade av olika saker.

Under pandemin var det motiverat just av att det var en pandemi och stora underskott. Nu har vi två delar som åtta partier här i riksdagen är överens om. Det handlar om pengar till Ukraina men också om nya försvarsutgifter. Därutöver befinner sig Sverige just nu i en lågkonjunktur som är den längsta och mest utdragna på väldigt länge. De senaste 30 åren har konjunkturer ofta varit ungefär som vid finanskrisen eller pandemin, det vill säga att man under en begränsad tid har ett stort resurstapp där bnp faller ganska ordentligt och sedan kommer tillbaka.

Den här gången, med en lågkonjunktur som börjar med hög inflation och höga räntor, gjorde vi bedömningen som regering att inte, trots att konjunkturen var på väg ned – i konjunkturnedgångar och lågkonjunkturer är hela poängen med ramverket att man har möjlighet att stimulera ekonomin och gå med underskott för att sedan få fart på ekonomin. Vi höll tillbaka. Men när inflationen är bekämpad kan man bedriva en expansiv finanspolitik. Det är precis det vi gör. Det är också precis det alla partier i riksdagen har gjort i sina budgetar. Vad jag vet finns det inte ett parti som har överskott i sin budget för 2026, eftersom vi alla vet att hela poängen med detta är att kunna stimulera i sämre tider.

Så jag står absolut kvar vid det. Avvikelser är en del av ramverket. Det jag gav uttryck för var precis det, att den lågkonjunktur vi såg och den osäkerhet som vi såg framför oss var så pass stor att det krävs en stabiliseringspolitik och att vi, som sagt, faktiskt gör som alla partier här i riksdagen även om man har olika innehåll i den mixen i sin konjunkturpolitik. Så jag står fast vid det – absolut.

Peter Hedberg (S): Jag misstänker att finansministern möjligen är lite mer nördig i det här avseendet än jag är när det gäller siffrorna. Men när vi granskar det här får vi såklart också möjlighet att gå in och titta på de specifika delarna,

både regeringens bedömning och vad det finanspolitiska ramverket faktiskt säger.

Jag noterar att finansministern hänvisar till den uppgörelse vi har om försvaret men också om stöd till Ukraina, vilket självklart är otroligt viktigt. Men samtidigt är det viktigt att påpeka i sammanhanget att det väl inte är, om jag uppfattade det rätt, hela förklaringen till den här avvikelsen. Precis som finansministern antydde har vi också olika delar i vår konjunkturpolitik.

En del i det som Dagens Nyheter frågade om handlade också om skattesänkningarna, som finansieras via lån. Det är en politik som flera andra partier inte står bakom. Detsamma gäller delar av den försvarsöverenskommelse som finansministern hänvisade till. Där hade andra partier, inklusive mitt parti, förslag på annan typ av finansiering, men som vi inte kom överens om då. Jag säger det bara för att få lite kontext.

Finansministern får gärna korrigera ifall det här är fel, men om jag har förstått saken rätt blir det strukturella sparandet minus 0,5 procent om man väger in Ukrainastödet och försvarsutgifterna. Överskottsmålet anger att målet ska vara 0,33 procent, med en accepterad praxisutformad avvikelse på 0,5 procent.

Jag tror och hoppas att det här är en enkel fråga. Ett strukturellt sparande på minus 0,5 procent är väl de facto inte i enlighet med målet? Eller? Det är min fråga.

Elisabeth Svantesson: Tack för den fortsatta frågan, Peter Hedberg! Poängen här är, precis som jag sa, att det finns två delar av det här underskottet. Den ena handlar om Ukraina och försvarsutgifter, som vi dessutom är överens om. Regeringen kan alltid och har rätt att motivera en avvikelse. Sedan får andra bedöma om den är motiverad. Men det är den ena delen.

Den andra delen är att om man plockar bort det är det fortfarande ett underskott – ja. Det handlar om konjunkturpolitik och om hur vi ska ta Sverige ur den lågkonjunktur som vi nu befinner oss i. Den fördjupades och förlängdes av att Donald Trump klev in på banan förra våren och började hota med olika tullsatser varje dag och skapade väldigt mycket oro och återhållsamhet hos de svenska konsumenterna.

Vår lågkonjunktur beror till den absolut största delen på låg inhemsk efterfrågan. Då tycker jag och regeringen att det är välavvägd konjunkturpolitik att se till att stärka den inhemska efterfrågan. Varje konjunktur har sina särdrag. En högkonjunktur har sina särdrag, och en lågkonjunktur har sina. Det här liknar inte finanskrisen, och det här liknar inte pandemin. Det här har en helt egen logik. Till exempel har den amerikanska administrationen just nu ganska stor påverkan på svenska hushåll men också på europeiska hushåll och på resten av världens hushåll.

I grund och botten är avvikelsen som sagt i två delar. Den ena är försvar och Ukraina, och den andra är konjunkturpolitik. Återigen: Man kan naturligtvis tycka att man kan ha den mixen på ett annat sätt. Vi har valt konjunkturpolitik i olika delar. Det är bland annat en tillfällig matmomssänkning, som jag tror att riksdagens partier i stort ställer sig bakom. Den är

tillfällig, men den gör att det kommer ut mer pengar till hushållen och att de i sin tur får mer köpkraft när priserna blir lägre.

Vi har också sänkt skatten tre år i rad. Det är många partier här i salen som säger att de också vill göra det, men när jag sänker skatten får jag ofta kritik för just det.

Det finns också andra delar av konjunkturpolitiken som är viktiga, till exempel sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Speciellt de mindre företagen i Sverige och tjänsteföretag som kämpar nu efter pandemin. Dessutom är det kämpigt för en del kaféägare, frisörer och väldigt många andra småföretagare eftersom hushållen håller tillbaka sin konsumtion och efterfrågan. Att sänka arbetsgivaravgifterna för unga är alltså också ett sätt att bedriva en del av konjunkturpolitiken.

Dessutom har vi det som egentligen inte är konjunkturpolitik men som också hjälper konjunkturen: de offentliga investeringar om 6 procent av bnp som regeringen gör innevarande år. 6 procent är väldigt mycket.

Det handlar om att bygga fängelser, vägar och järnvägar, och det handlar om mycket annat. De offentliga investeringarna är stora sett ur ett euroepiskt perspektiv. Så ja, sammantaget är de avvikelser som vi har väl motiverade i den konjunktur vi befinner oss i. Vi har också sett det som har hänt de senaste veckorna. Det finns en stor risk för att den globala efterfrågan sjunker ytterligare på grund av det som händer i Mellanöstern. En expansiv politik var väl avvägd då, och jag kan inte säga att den är mindre väl avvägd nu. Men vi vet inte alltid framtiden, och det är minst sagt viktigt med en expansiv politik, som alla partier i riksdagen driver i sina budgetar för i år.

Jag har stor respekt för att socialdemokrater och andra tycker att det ska vara en mix av konjunktur och konjunkturpolitik, att vi stärker hushållen på det sätt vi gör. Det kan man göra på andra sätt, men jag tycker att de är väl avvägda och riktiga av många skäl, både konjunkturellt och strukturellt.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag vill gå tillbaka till det jag sa inledningsvis, nämligen att det inte är mixen i konjunkturpolitiken, det faktiska innehållet, som utskottet granskar, utan det är grunderna för finansministerns uttalande. Jag noterar och delar den bild som finansministern tar upp, nämligen att man ska motivera avvikelser. Den möjligheten har regeringen.

Men då blir det nödvändigt att gå till Riksrevisionens granskning och bedömning av regeringens ekonomiska politik. Där är en tydlig kritik från Riksrevisionen i det avseendet, nämligen att regeringen inte har varit tillräckligt transparent i bedömningarna och i underlagen för att Riksrevisionen ens ska kunna avgöra om det är en väl avvägd konjunkturpolitik eller inte.

Det skulle vara värt att få finansministerns svar eller kommentarer till att Riksrevisionen drar följande slutsats: Med andra ord är det sammantaget inte möjligt att utifrån regeringens redovisning eller bakomliggande bedömningar avgöra om finanspolitiken är väl avvägd eller inte.

Jag förstår naturligtvis att vi tar debatten när det gäller innehållet i mixen och den faktiska politiken i kammaren. Det är en fråga som de politiska partierna ska hantera. Men om vi ska bedöma huruvida en politik ligger i linje

med det finanspolitiska ramverket finns ett antal institutioner som har till uppgift att granska och vägleda. Jag skulle gärna vilja höra finansministerns kommentarer till Riksrevisionens bedömningar och slutsatser.

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Jag kom in i riksdagen för 20 år sedan, och jag har haft glädjen att sitta i ett antal utskott, också i Riksrevisionens styrelse och insynsråd samt i finansutskottet i ett par omgångar.

Jag vet inte om Riksrevisionen någon gång, till någon regering, inte har lyft upp frågan om transparens i våra redovisningar. Jag skulle vilja säga att vi är transparenta i Sverige. Jag tar naturligtvis Riksrevisionens uppgifter och kritik på allvar. Det behöver man göra. Men jag kan konstatera att det inte är en ny kritikpunkt.

Däremot har Finanspolitiska rådet – och det har inte ledamoten nämnt – också lyft upp kritiken. Det har varit särskilt kritiskt till att åtta partier är överens om att låna tillfälligt för försvarsutgifterna. Rådet menar att det borde ha skett på ett annat sätt. Det kan man också ha stor respekt för. Men de åtta partierna i riksdagen är överens om att tillfälligt låna för att sedan finansiera permanenta utgifter, vilket jag tycker är en rimlig ordning för att inte tränga undan andra delar.

När det gäller den fråga jag uppfattar granskas, om det här var inom ramverket eller inte, kan jag återigen säga att ramverket har flera delar. Centrala är de budgetpolitiska målen. I detta handlar det om att driva stabiliseringspolitik. Ramverket medger avvikelser, om de är motiverade. Jag menar att Ukraina och försvaret definitivt är det. Det är åtta partier överens om. Jag har också uppfattat att åtta partier tycker att det är helt rimligt att föra en stabiliseringspolitik och motarbeta lågkonjunkturen. Alla andra har underskott. Det kanske blir en märklig fråga eftersom alla partier uppenbarligen tycker att det är inom ramverket att ha underskott och låna i lågkonjunktur, som är ett av syftena med det ekonomiska ramverket. Jag vet inte om någon härinne var med och stiftade ramverket på 90-talet.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tänker också att utskottet inte granskar alla åtta partier, utan det är specifikt regeringen – i det här fallet finansministerns uttalande.

Eftersom finansministern talar om tidigare kritik som Riksrevisionen har riktat, formulerar man sig i rapporten enligt följande: ”Regeringens redovisning av finanspolitikens effekt på bnp-gapet har som regel varit knapphändig även i tidigare budgetpropositioner. Men avsaknaden av sådan redovisning blir än mer påtaglig denna gång när den finanspolitiska expansiviteten är så stor.”

Med utgångspunkt i detta vill jag fråga om det inte är problematiskt i det läget, med en så expansiv budget, att Riksrevisionen inte ens kan bedöma hur väl avvägd konjunkturpolitiken är för att man anser att underlaget är så pass bristfälligt?

Elisabeth Svantesson: Kort svar: Jag vidhåller att vi redovisar på ett sätt som gör att man förstår att i den här konjunktursituationen, i det här

konjunkturläget, är det här avvägd politik. Det är inte så att regeringen inte redovisar bakgrunden.

Riksrevisionens uppgift är att vara en nagel i ögat på alla regeringar och hela tiden vilja ha mer transparens. Jag vill ändå säga att regeringar och tjänstemän, även här, som arbetar med dessa frågor hela tiden utvecklar informationssystemet, så att säga.

Jag tänkte lägga till en sak som ledamoten egentligen inte frågade om, men det finns en annan sak som är viktig att visa, nämligen hur man kommer tillbaka till sparandet, till balans. Där redovisar vi tydligt att det offentligfinansiella sparandet ska vara i balans 2035, och 2030 ska en bedömning av det säkerhetspolitiska läget göras igen, som vi också är överens om. Men till 2035 ska den delen vara i balans.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Finansministern nämnde att avvikelser från målet kan vara motiverande, bland annat med hänvisning till lågkonjunktur samt ökade utgifter för försvar och stöd till Ukraina, precis som finansministern nämnde i sitt inledande anförande.

Detta innebär samtidigt att begreppet inom ramverket i praktiken rymmer betydande underskott. Finns det enligt finansministern någon gräns för hur stor en avvikelse kan vara innan det inte längre är rimligt att beskriva politiken som inom ramverket?

Elisabeth Svantesson: Ramverket innehåller flera viktiga delar, men det viktigaste kanske oftast är det vi menar när vi pratar om de budgetpolitiska målen, exempelvis balanskrav från och med 2027, det kommunala kravet, utgiftstak och skuldankare.

När det gäller den fråga ledamoten Martin Westmont frågade om, måste vi i grund och botten alltid föra en politik som är väl avvägd utifrån den konjunktur man befinner sig i.

Finanspolitiken handlar om tre saker, nämligen stabiliseringspolitik, att ta hänsyn till hur konjunkturen ser ut, hur man kan få fart i lågkonjunkturen och i högkonjunktur spara i ladorna. Det är vad hela ramverket handlar om. Det är därför det finns ett ramverk, för att hålla ordning och reda. Vi har 35 procent, numera 36, offentlig skuldsättning. Den är låg.

Avvikelser beror i grund och botten på konjunkturläget. Under pandemin var alla överens om att det var fråga om en tillfällig kraftig avvikelse för att kunna göra det vi gjorde för att rädda jobb och människoliv. Nu är vi i en konjunktur som vi inte har sett på oerhört länge, med ett resurstapp under lång tid. Om vi tar integralen av den här konjunkturen – gå exempelvis tillbaka till finanskrisen, den var djup och kort, nu är den utdragen och medeldjup, och då menar vi att expansiviteten på 80 miljarder innevarande år är väl avvägd. Vi riktar i stort in den mot hushåll, mot dem som behöver få upp efterfrågan, som behöver handla och konsumera.

Svaret på frågan är att man alltid måste använda förnuft, sans och balans och tänka på ramverkets grund. Grunden är att i lågkonjunktur kunna stimulera för att få fart på tillväxten. En viktig del av ramverket är också att berätta och

redogöra för när och hur man kommer tillbaka till balans. Det är svaret på frågan. Det finns inte en enskild nivå eller siffra.

Den kritik som har framkommit under våren, speciellt från Finanspolitiska rådet, handlar om att de åtta partierna i riksdagen beslutar att både Ukrainastöd och försvarsutgifter ska läggas utanför. Till exempel försvarsutgifter menade man att det borde finansieras med en gång. Men den avvikelsen är vi överens om. Det handlar om läge, och när det gäller det säkerhetspolitiska läget är det helt unikt och tufft. Sverige är nu medlem i Nato och ska nå fram till 3,5 plus 1,5.

Summa summarum: Det beror på läget.

Mats Green (M): Min fråga tar givetvis också avstamp i det ramverk för finanspolitiken som anmälan och utskottets granskning handlar om – kanske i synnerhet det avsnitt i den skrivelse som Finansdepartementet hänvisade till i de skriftliga svar som man har gett konstitutionsutskottet i det här ärendet.

I det relevanta avsnittet i ramverket betonas följande omständighet: Att det föreligger en målavvikelse kan ha flera skäl och ska inte likställas med att politiken är felaktigt utformad eller att det föreligger ett brott mot det finanspolitiska ramverket. Bland annat kan det av stabiliseringspolitiska skäl vara motiverat att bedriva en aktiv finanspolitik som försvagar det strukturella sparandet.

Då kommer vi naturligtvis till den presskonferens som nämns i anmälan för ärendet.

Som framgår av Finansdepartementets skriftliga svar till oss gjorde finansministern under presentationen bedömningen att Sverige ansågs befinna sig i en lågkonjunktur som förväntades fortsätta in i 2026. Av det skriftliga svaret framgår att den bedömningen grundar sig i analyser gjorda av Finansdepartementet.

Min första fråga kommer att vara viktig för konstitutionsutskottets bedömning: Kan finansministern bekräfta att det var just så, det vill säga att bedömningen grundades i analyser gjorda av Finansdepartementet?

Jag ska ändå ställa en andra fråga mot bakgrund av den diskussion och de frågor som har ställts här tidigare. Hur står regeringens bedömning i förhållande till exempelvis andra budgetbedömningar? Jag uppfattar i både finansministerns inledning och i de svar som hon har gett här att det verkar finnas en bred samsyn om att det har varit rätt att stötta ekonomin under 2025. Kan finansministern utveckla det ytterligare utifrån de diskussioner som har förts här och de svar som redan har givits? Det är framför allt de två frågorna i allmänhet, men i synnerhet den första, som är den konstitutionellt betonade.

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Jag tackar Mats Green för frågan.

Själva påståendet om huruvida Sverige och svensk ekonomi befinner sig i en lågkonjunktur eller inte är något för de opolitiska tjänstemännen på prognosenheten, som har jobbat under många regeringar. Det är inte politik utan teknik. De utgår från det läge och de modeller de har, och även för de senare frågorna från Mats Green. Det finns flera olika prognosmakare i

Sverige, och många landar inte exakt på samma siffra, bland annat beroende på att prognoser är svåra att göra – men lika. Jag känner inte till någon annan prognosmakare i Sverige av tyngd och rang som har kommit fram till något annat än att Sverige befinner sig i en utdragen lågkonjunktur och nu till stor del är beroende av inhemsk efterfrågan.

Det andra, att det är inom ramverket, ja, det är delvis också en politisk bedömning, såklart. Men man måste också ta politiskt ansvar för den, vilket jag gör varje dag. Men ur den kan man ändå dra en slutsats, vilket vi gjorde och vilket jag vet att partier här i riksdagen också gör, det vill säga att i en lång och utdragen lågkonjunktur behöver man möta den med konjunkturpolitik eller stabiliseringspolitik. Riksbanken har sin uppgift, och finanspolitiken kan bidra på sitt sätt. Så det är ingen hittepåbedömning, så att säga, att Sverige befinner sig i lågkonjunktur.

Sedan, som jag sa, uppfattar jag … Det kanske är därför jag känner att jag förstår frågan som föranleder hela den här granskningen. Men det jag tycker är märkligt, eftersom jag har stor respekt för konstitutionsutskottet och dess ledamöter, är ju ändå att frågan ställs som om regeringen vore de enda som inom det här ramverket, med ramverket som grund, bedriver konjunkturpolitik.

Svaret på frågan är alltså att vi gör bedömningen, och Finansdepartementets tjänstemän gör helt enkelt prognoserna. Sedan får vi fatta politiska beslut utifrån det.

Ordföranden: Följdfråga, Mats Green?

Mats Green (M): Tack, men jag fick de två frågorna besvarade.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, finansministern, för svaren hittills!

Jag kanske låter lite upprepande nu, men jag tänkte ändå … I tidigare svar var ni inne på att det är Finansdepartementet som gör prognoserna. Jag tror också att det var första frågeställaren som också ställde lite frågor kring vilka underlag, och jag uppfattade inte riktigt att finansministern svarade på det. Jag förstår att det är Finansdepartementet som gör prognoser, men vilka underlag plockar man in?

Enligt vårt underlag och det material som vi tagit del av var det också en följdfråga från Dagens Nyheter om skillnaden mellan regeringens bedömning och till exempel Konjunkturinstitutets bedömning. Jag förstår att man kan landa olika, men då är jag lite nyfiken på ifall man på Finansdepartementet tar in underlag från andra expertmyndigheter, exempelvis, just för att få ett så bra underlag som möjligt.

Sedan en ren fråga från finansministerns inledning. Du nämnde några årtal där. Jag tror att det var det här att man ska gå från överskottsmål till balansmål 2027. Sedan var det någonting med 2028. Om du skulle kunna upprepa det, tack.

Elisabeth Svantesson: Tack för det! I grund och botten är ju Finansdepartementet en expertmyndighet. Då menar jag inte den politiska staben, ni

behöver inte vara oroliga, utan alla som jobbar på Finansdepartementet jobbar ju på en expertmyndighet i sig.

Konjunkturinstitutet är en myndighet under Finansdepartementet, som jag har ansvar för. Riksbanken gör sina prognoser, och sedan gör ju också många storbanker sina prognoser.

När man i efterhand tittar vilka prognosmakare som kommer närmast sanningen kan man säga att vi har goda prognosmakare i Sverige. Det är en väldigt svår uppgift som de gör. Vad handlar det om? Ja, det handlar både om utfall och om bedömningar framåt. Man … Det är en enorm mängd data som ekonomerna på Finansdepartementet och andra ställen använder för att göra prognoser. Det kan man känna sig lugn i och trygg i. Däremot är det ju så att ju mer oförutsägbar och osäker världen och omvärlden är, desto svårare blir det att göra prognoser.

Jag var i förra veckan i Washington på IMF:s och Världsbankens vårmöten. Där sa IMF:s chef Kristalina Georgieva att de jobbar nästan inte med prognoser längre, utan just nu är det bara scenarier därför att det är så hopplöst svårt att göra. Skillnaden på oförutsägbarhet och osäkerhet är att det oförutsägbara inte ens går att förutse. Och med en oförutsägbar amerikansk administration blir det här väldigt svårt. Men det är ju detsamma för alla, och de som jobbar med detta, både på IMF och Finansdepartementet eller Konjunkturinstitutet, är duktiga på sitt jobb. Men man kan bara använda de uppgifter och modeller man har och såklart hela tiden revidera när utfall och omvärlden förändras.

2027, det är då det nya … då börjar balansmålet att gälla. 2028 … Sa jag 2028 i något sammanhang? Nu kommer jag inte ens ihåg vilket sammanhang jag sa det i. Kanske expeditionschefen kommer ihåg? Ursäkta att jag … Balansmålet börjar gälla 2027. Men vi ska tillbaka till 2028, till exklusive Ukraina och … Jag ska … Jag återkommer om jag hittar. Jag är ledsen att jag rör till det lite.

Jessica Wetterling (V): Tack så jättemycket! Jag har faktiskt förståelse för att det inte finns tankeläsare eller siare på Finansdepartementet kring vilka världsledare som vaknar på dåligt eller bra humör olika dagar. Det kan inte jag förutspå heller. Jag tror inte att det finns någon som gör det.

Det som gjorde att jag hakade upp mig lite grann på de här årtalen … Jag skrev i alla fall upp 2027 och 2028, men det är möjligtvis så att jag tog fel på år och i så fall tar jag gärna en rättelse. Det var utifrån den här granskningen av Riksrevisionen, där jag uppfattar det som att de inte anser att man kommer att nå det nuvarande överskottsmålet eller balansmålet, utan deras slutsats är att planen enbart innebär att underskottet minskar. Jag undrar hur det hängde ihop, helt enkelt, jämfört med din inledning.

Elisabeth Svantesson: Tack så mycket för det!

Det strukturella sparandet är ju den intressanta delen när man ska bedöma om man är tillbaka i balans eller överskott. Och det jag sa först var att det nya balansmålet börjar gälla 2027. Men jag sa också, och jag kan läsa också: ”Det

strukturella sparandet, exklusive de utgifter som enligt den parlamentariska överenskommelsen om finansiering av försvaret och stöd till Ukraina får lånefinansieras, bedöms uppnå balans 2028.” Så exklusive Ukraina och försvar är bedömningen att vi är i balans 2028.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Tack, finansministern, för svaren så här långt!

Vi är nu inne och diskuterar uttalanden som har skett, och de är ju baserade på olika bedömningar. Men precis som tidigare ledamöter har sagt här ska vi ju inte bedöma det politiska innehållet, utan vår uppgift i KU är annat.

Finansministern har vid flera tillfällen sagt att avvikelserna inte ska anses som ett brott mot ramverket eftersom de motiveras med bland annat stabiliseringspolitik i en lågkonjunktur och stödet till Ukraina.

Det finns nog fog för att säga att så kan vara om att man kan göra avvikelser – 13 gånger, uppenbarligen. Som det står i ramverket går det att göra avvikelser om de anses exceptionella.

Vår uppgift blir då att försöka utröna vad som är exceptionellt eller om det är så att vi befinner oss i en situation som är det nya normala, det vill säga att avvikelserna är så pass stora att de faktiskt inte längre kan anses som exceptionella.

Om vi bortser från skillnaderna i det som är stödet till Ukraina skulle jag ändå vilja fråga finansministern om hon ännu tydligare kan definiera vad hon i de delar som har med konjunkturen att göra … vilka delar av dem som hon anser är mer permanenta och hur stor del av det underskottet det i så fall utgör.

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Tack för frågan!

I grund och botten har jag inget annat svar att ge nu än vad jag hade för några minuter sedan, det vill säga att det kan vara situationer som gör att man behöver avvika. Det är ju inte på något sätt märkligt. Det har hänt förr, och det kommer antagligen att ske med många andra regeringar framöver. Det viktigaste är att man når till balans och att man har en plan för det.

Det som ändå är exceptionellt nu är ju Ukraina och att vi snabbt ska rusta mot tre och en halv, vilket gör att alla vi – eller ni: jag är ju inte riktigt ledamot – har kommit fram till att det kommer att vara en avvikelse som vi alla är överens om.

Sedan måste jag ändå komma tillbaka till … Jag har ju svarat på den här frågan ganska många gånger nu, men alla partier inne i det här rummet har ju – man redogör alltid tre år när man lägger den – en statsbudget för 2026, 2027 och 2028. Om jag tittar på Centerpartiet … Nu är det ju inte en debatt mellan Muharrem Demirok och mig, men jag kan bara konstatera att även Centerpartiet har ett något, något starkare saldo nu – men det skiljer inte mycket; det är nästan samma – och ett ännu större underskott 2027 och 2028 i förhållande till regeringens budgetproposition.

Min poäng är bara … Jag har svarat, jag tycker att jag har svarat, och jag kan fortsätta svara. Jag har all tid i världen. Men jag tycker att det är rimligt att när Sverige befinner sig i en lågkonjunktur och när vi har ett ramverk av

just den anledningen att vi ska ha ordning och reda i våra offentliga finanser, då ska man använda styrkan i de finanserna.

Jag kommer ihåg att i opposition fick jag ofta frågan av journalister: Vi har så väldigt låg statsskuld i Sverige, nästan för låg. Borde vi inte låna mer till A, B, C, D, E, F, G? Då sa jag ofta: Återkom efter nästa kris! Och så kom pandemin och kriget i Ukraina, och så fick vi … En kombination av det ledde ju Sverige med höga räntor och hög inflation in till lågkonjunktur eftersom svenska hushåll är väldigt skuldsatta och ofta har rörliga bolån medan en amerikan har … 80 procent av amerikanerna, tror jag, binder sina lån på 30 år. Det ser inte riktigt ut så här. Så den lågkonjunktur vi drabbades av – det är olika i olika länder i EU – var just beroende på hushållen. Och då – tillbaka till den sista frågan – handlar det om att hushållen ska få tilltro och framtidstro. Det kan kanske ingen av oss här inne, tror jag, direkt påverka. Men vi kan göra det vi kan så att vi stärker deras köpkraft och att vi efter de här tuffa åren gör att man vet att det finns en styrka i svensk ekonomi. Man kan framåt nu också våga investera och tro på framtiden.

Med det sagt: Om vi om några år kommer tillbaka till balans här, exklusive försvar och Ukraina 2028, kommer inte statsskulden att vara många procentenheter högre än den är i dag. Då kan man jämföra det med Frankrikes 117 procent av bnp eller … Italien tror jag har 140 procent just nu. Jag träffade båda de kollegorna här i förra veckan.

Då är man glad och tacksam, och det säger jag ofta, att vi har åtta partier i Sveriges riksdag som vill stå bakom ett ramverk, även om … Vi ser lite annorlunda, men när det gäller försvarsutgifterna och Ukraina tycker vi precis lika. Det är en styrka. Det är en styrka att ha starka statsfinanser. Det är en styrka att kunna använda dem i de här tiderna så att inte lågkonjunkturen förlängs, för det är det som är hela saken.

Jag får ibland höra att jag gör för mycket och ibland för lite. Jag kan ta både och. Men om vi ska bryta den här lågkonjunkturen som leder till … För skulle vi ha haft ett mindre underskott, hållit tillbaka som vi gjorde tidigare, då hade vi också kunnat räkna med att arbetslösheten skulle vara något högre. Vi hade inte kunnat göra de investeringarna, för det handlar inte bara om skattesänkningar. Det handlar också om investeringar, som vi gör nu till exempel i infrastruktur, i arbetsmarknadspolitiken och mycket annat – utbildningssystemet.

Jag uppfattar också, som jag sagt många gånger nu, att det finns en samsyn kring detta, det vill säga att i lågkonjunktur göra det man kan för att få fart på ekonomin.

Muharrem Demirok (C): Tack, finansministern, för svaret! Det är uppenbart att det finns en passion för de här frågorna, vilket är bra i det här.

Men om vi skulle acceptera finansministerns logik att samtliga partier står bakom det här, och därför kan vi göra det här … Men om vi då ser till den kritik som ändå har förts fram både från Riksrevisionen och sedan också nu på senare tid från Finanspolitiska rådet, då har jag en mer resonerande fråga till finansministern.

Kan man utifrån det här föra resonemanget att ramverket i praktiken har slutat fungera som en begränsning och i stället blivit ett semantiskt verktyg som vi kan använda för att hantera olika svängningar utan att de kanske anses som exceptionella?

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Tack för en mycket berättigad fråga!

Min uppfattning är att vi fyra partier som nu har lagt fram en budgetproproposition, eller gjorde det i höstas inför i år, och också riksdagens andra partier i grund och botten är överens om … När riksdagens åtta partier kom överens om det nya balansmålet – det var, tror jag, någon gång på hösten 2024 – var det några partier som ville ha underskottsmål i stället för balansmål. Jag tror att det var två partier. Men en stor majoritet ville ha att det ska vara balansmål och även fortsättningsvis vara det. Jag tror att det är rätt.

Det jag har sagt angående Finanspolitiska rådet är ju att jag menar att de inte tar hänsyn till den exceptionella situation vi befinner oss i. Sverige har aldrig, vad jag vet … Det var 200 år sedan, kanske mer – jag hoppas att jag inte blir anmäld för det här nu om jag inte har full koll, men det var länge sedan Sverige var så engagerat i ett krig som vi är nu. Det kanske var finska vinterkriget.

Vi är med att skicka pengar och vapen. Jag sms:ade i dag med min ukrainska finansministerkollega och goda vän. Vi härinne gör enorma insatser för det, och vi gör enorma insatser för att nu snabbt bygga försvarsförmåga. Det är unikt.

Jag vill påstå att det är en ny världsordning med tre stormakter och tre världsledare som på helt olika sätt skapar en situation där vi inte riktigt vet vad som händer i morgon.

Skulle det vara så att amerikanerna inte satsar lika mycket i Nato framöver – vi har just nu inga tecken på det, men ändå – kommer vi att få ett ännu större ansvar. Det är en exceptionell situation.

Jag vill ändå säga att hela poängen är att man ska visa när man kan komma tillbaka till balans. Det gör regeringen i budgetpropositionen. Det är poängen, exklusive försvarsutgifter och Ukraina.

Sedan är vi alla överens om att även försvarsutgifter ska finansieras permanent längre fram. Vi kommer att återkomma med förslag på hur det ska ske. Det får varje parti göra. Sedan får nästkommande och nästkommande regeringar bestämma tillsammans med riksdagen exakt hur finansieringen permanent ska se ut.

Vi har fördubblat försvarsanslagen på fyra år utan att till exempel höja skatter. Man kan välja en annan väg. Det där var inte ett inlägg i debatten, men jag menar att det går. Med de stora nivåerna och den snabba uppbyggnaden som vi nu gör är jag glad för att vi först lånar för att sedan finansiera permanent så att det inte kan tränga undan andra delar och inte heller leda till höjda skatter på kort sikt.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har fått svar på mina frågor. Jag avstår.

Jan Riise (MP): Tack så mycket för både svar hittills och en del nyheter som jag inte kände till.

Jag är naturligtvis väl medveten om att jag hör till ett av de partier som under en följd av år har föreslagit ett underskott för att kunna göra klimatinvesteringar. Men nu är det inte det som det handlar om här.

Jag tänkte prata väldigt kort om en del saker som jag har fångat upp från andra frågeställare här. Det gäller transparens och, som finansministern själv var inne på, när läget blir oförutsägbart, när det inte går att göra prognoser på ett vettigt sätt längre.

Det är helt klart att vi i februari 2022 kanske trodde att det skulle vara en kort historia med Ukraina och Ryssland, och det som vi trodde tidigare om olika andra saker. Vi har i stället fått mer av osäkerhet. Vi har fått Trump i Vita huset och en del andra saker.

Vi har fått ett säkerhetspolitiskt läge som är extremt oförutsägbart. Jag tänker mig att begreppet oförutsägbar står i något slags proportion till begreppet transparens. Det blir ännu mer angeläget att vara ännu mer transparent ju mer oförutsägbart saker och ting blir.

Då cirklar mina resonemang tillbaka till själva grundpunkten i anmälan från Socialdemokraterna om uttalandet: Det här är inom ramverket. Det är fem ord där.

Jag förmodar att det inte bara är gripet ur luften som en stundens ingivelse, utan någon har tänkt på det: Det här kan vi säga. Det här är inom ramverket.

Några tidigare talare, Muharrem Demirok och Jessica Wetterling, har också varit inne på: Är det inte risk att själva begreppet ramverk förlorar i precision om allting är inom, även med extrem oförutsägbarhet i omvärlden och de investeringar som vi i överensstämmelse har valt att göra?

Hur kom det sig att beslutet blev sådant att använda just det uttrycket i det läget när oförutsägbarheten är så stor att det knappt går att göra en sådan prognos?

Elisabeth Svantesson: Tack, Jan Riise, för frågorna. Även jag riskerar att upprepa mig. Jag har ungefär samma svar på de frågor som ställs när de liknar varandra.

Det går att göra prognoser, men det är svårare än på väldigt länge. Det är självklart så. Man får jobba både med prognoser och scenarier, och sedan kanske också göra prognoser oftare. Jag kan tänka mig att det kommer att ske.

Jag vet att till exempel IMF, Internationella valutafonden, där nästan alla världens länder är med, kommer att göra det oftare. Det går, men det är svårare.

Det som ändå är unikt för Sverige och för oss som är i den här lokalen är att även när det blåser och är svårt att göra bedömningar har vi goda förutsättningar med statsfinanser i världsklass. Det gör ändå att vi kan agera och agera ganska snabbt när det krävs på olika sätt. Det gjorde vi under pandemin, det har vi gjort under inflationstiden på olika sätt, och det gör vi när saker händer.

Jag förstår verkligen, suddas begreppet ramverket ut. Jag talade om detta på Harpsund och sedan efteråt. Det handlar både om media, politik och befolkningen och att man inte förstår grundbulten i själva ramverket.

Varför har vi ramverket, och vad är det för delar i det? I grund och botten består det, som jag sa, av flera delar. Det handlar om de budgetpolitiska målen och målet för den offentliga förvaltningens finansiella sparande. Det handlar om riktmärke för skulden, skuldankare, och utgiftstak.

Allt det har vi för att se till att vi inte drar iväg och inte far iväg. Om man till exempel jämför med vår granne österut, Finland, tror jag att vi för kanske 15 år sedan hade en skuldnivå på ungefär samma nivå. Nu har de en fruktansvärd situation. De betalar enorma räntekostnader. Dessutom ska de också bygga upp försvaret ännu starkare. Men deras finansiella möjligheter och muskler är väldigt svaga.

Jag menar att det jag gjorde på Harpsund inte var något överilat. Det var inom ramverket. Jag vet att det är en partiledare som har sagt att det är kurs A i nationalekonomi, eller så. Det var någon annan partiledare och något annat parti.

Det här är grundbulten. Det vi gör med vårt ramverk är att vi ser till att vi har ett saldomål som gör att vi har en styrka. Det gör att Sverige kan investera i både låg- och högkonjunktur. I många andra länder drar man åt svångremmarna i lågkonjunktur, för man har inte råd.

Jag träffade några kollegor i förra veckan i Europa. Jag vill inte säga vilka namn. De kommer att ha svårt att göra det som krävs därför att deras skuldnivåer är väldigt höga.

Det finns alltid en risk att oförsiktiga politiker drar upp skuldnivån till orimliga nivåer. Men den här regeringen och jag som finansminister har bestämt oss för att vi självklart ska hedra ramverket. Det är en styrka för oss.

Vi visar också i budgetpropositionen på en bana till balans. Statsskulden kommer att vara några procentenheter högre om några år. Men den är ändå inte ens i närheten vad andra länders statsskuld är och kommer att vara om fem och tio år.

Mauricio Rojas (L): Tack så mycket, fru ordförande, och tack ministern för både inledningen och svaren hittills.

Först en liten kommentar om ordet avvikelse. Det kan låta som att man gör fel när man avviker. Men konjunkturpolitiken handlar just om att avvika, för att det är en konjunktur som rör sig upp och ned. Marknadsekonomin fungerar så. En konjunkturpolitik utan avvikelse vore en ren dumhet egentligen, en felaktig idé om hur marknadsekonomin fungerar.

Det är viktigt att bedöma om man under en konjunkturcykel kan uppnå balansmålet. Regeringen säger att man kan göra det, och du har ingen anledning att betvivla att det finns ett underlag för det som teknikerna inom Finansdepartementet har tagit fram.

Det här är jätteviktigt. Inom vänstersidan av politiken finns en mycket stor kritik mot balansmålet i sig. Det finns partier som Vänsterpartiet och Miljöpartiet som förespråkar ett underskottsmål. Det har man gjort under flera

år. Det finns också inom socialdemokratin en väldigt stark kritik mot att man ingick överenskommelse om balansmålet.

Det är väldigt viktigt att regeringen hedrar balansmålet. Det är centralt för att Sveriges finanspolitiska trovärdighet ska vara bra.

Utöver detta är det avgörande nu i bedömningen av konjunkturcykeln hur hushållen kommer att bete sig inför de stimulanser som ministern har pratat om. Det är en stor osäkerhet på riktigt.

Vi har ett exempel. Det är Japan, som under mycket lång tid brottades med att hushållen inte ville spendera oavsett hur mycket stimulanser man satte igång.

Jag vill fråga ministern om detta. Har man resonerat kring Japans erfarenhet? Vad skulle man göra om hushållen envisas med att inte spendera?

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Tack, Mauricio Rojas, för både den pedagogiska beskrivningen av ramverket och också frågorna.

Jag förstår verkligen ledamotens jämförelse med Japan. Däremot är det absolut så att vi heller inte vet exakt hur hushåll reagerar på alla stimulanser.

Det vi vet är att fram till i varje fall strax efter krisen och kriget i Mellanöstern hade hushållens konsumtion ökat sex kvartal i rad, och de började se mer positivt på framtiden.

Hösten 2024, på slutet av året, såg vi en konjunkturåterhämtning. Sedan kom Donald Trump in på banan, och det blev diskussioner om tullar.

Jag sa då och jag säger fortfarande att tullarna i sig är dåligt, men det är inte största problemet. Det största problemet var oförutsägbarheten. Nästan från dag till dag ändrades beskeden.

Det gjorde att många svenskar som sparar och investerar i aktier och i fonder och så vidare, och som är ganska medvetna om börsen, mer än vad man är i många andra länder, höll tillbaka.

Hur kommer då svenska hushåll att regera nu när vi ser en uppgång i konsumtion? Ingen av oss kan veta det exakt, men man kan tänka sig en viss rationalitet.

Man är 40 år och har inte gått och tänkt på hög inflation förrän den kom 2021. Inflationen gick upp, och räntorna gick kanske från 1 till 5 procent. Är man i min ålder tycker man kanske inte att 5 procents ränta är mycket. Men har man ett stort lån och den ökar snabbt blir det många tusenlappar i månaden för många svenska hushåll.

Man ser nu att det är stora utmaningar på Hormuzsundet, energipriserna börjar stiga, och oljepriset stiger. Vad kommer att hända? Det är klart att man är försiktig, absolut.

Det är då ännu viktigare att göra det vi kan för att beskriva svensk ekonomi som den är och att vi har möjlighet att göra mer. Men i slutändan är det hushållen som avgör hur mycket man konsumerar och vad.

Det vet vi inte exakt. Men det är ändå i varje fall ett visst lugn i att hushållens konsumtion nu har ökat under flera kvartal.

Mauricio Rojas (L): Det som ligger bakom hushållens försiktighet är det vi kan kalla chocken efter pandemin, när räntorna gick upp, beroende på den mycket riskfyllda strukturen som skuldsättningen har i Sverige. Ministern jämförde det mycket rätt med Förenta staterna, där de bundna lånen är på mycket längre tid.

Hushållen har antagligen inte återhämtat sig från den chocken psykologiskt. De vill gardera sig så mycket som möjligt. Vi har fortsatt en struktur på skuldsättningen som är väldigt utsatt. Det har inte förändrats, vad jag förstår. Jag vet inte om ministern har andra uppgifter. Jag tror att vi fortsatt är väldigt utsatta vad gäller skuldsättningens struktur.

Hur resonerar ministern kring detta?

Ordföranden: Vi börjar komma en bit utanför ämnet, men jag lämnar ordet till Elisabeth Svantesson för att svara på frågan.

Elisabeth Svantesson: Det finns två delar i detta. Den ena är hushållens skuldsättning. I Sverige är den offentliga skuldsättningen låg men hushållens relativt hög i förhållande till många andra länder. Min reflektion är ändå – efter pandemin och efter inflationen och med ett tryck på många hushåll som var tvungna att lägga ännu mer av sin inkomst på att betala bolån och räntor – att man klarade det. Man klarade en stagnation – att det stagnerar – och en oro. Hushållen har kommit ur det här rätt så väl ändå.

Sedan ska man alltid verkligen hålla koll på skuldsättningen. Men den skuldsättning som jag är väldigt orolig för är den globala skuldsättningen. Global skuldsättning närmar sig nu 100 procent av bnp.

Den amerikanska ekonomin – nu är jag också utanför ämnet; jag ska snart avsluta detta, fru ordförande – är en stor ekonomi med egen valuta. Men jag har under många år ändå varit orolig för skuldutvecklingen. Om det är så att tillväxttakten nu framöver – det vet vi inte – blir lägre än skuldutvecklingstakten har vi problem. Om det för den amerikanska ekonomin skulle finnas någon tipping point, där man börjar tvivla på institutioner, politik och ekonomi, har vi riktiga problem. Jag tror inte att vi behöver hamna där. Sannolikheten är inte jättestor, men den riskbilden finns också.

Nu med den här krisen i många, många länder är de som drabbas hårdast just nu av Mellanösternkrisen de fattiga länderna. Många av de länderna har hög skuldsättning redan i dag.

Så skuldsättningen globalt oroar mig oerhört och påverkar oss på olika sätt.

Ordföranden: En liten påminnelse inför nästa runda: Vi granskar finansministerns uttalande om det finanspolitiska ramverket. Jag har stor respekt för att finanspolitik någonstans är grunden för nästan all politik, och det finns potential att sväva ut, till och med längre än vad vi gjort så här långt. Men för granskningsarbetets skull skulle jag ändå önska att ledamöterna och finansministern så långt som det är möjligt i denna runda två håller sig rimligt i anslutning till vad vi egentligen är här för att granska.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack för den påminnelsen om vad granskningen innehåller!

Jag vill ändå först konstatera att ja, det finns väl de inom Socialdemokraterna som har en annan syn på den ekonomiska politiken. Jag har också hört rykten om att det inom Liberalerna finns olika uppfattningar i regeringsfrågan. Men jag kan konstatera att Socialdemokraterna har gjort en överenskommelse om en övergång till ett balansmål. Det är inte träffsäkerheten i den ekonomiska politiken som vi ska granska och dra slutsatser kring här.

Jag skulle vilja ta fasta på något som Muharrem Demirok var inne på i första rundan gällande den resonerande frågan: Riskerar det finanspolitiska ramverket, det begreppet, att nästan bli ett semantiskt verktyg? Kan allting nästan alltid sägas ligga inom det finanspolitiska ramverket?

Jag tycker ändå att det blir problematiskt om vi har, så att säga, hårda fakta i form av siffror – att vi har ett strukturellt sparande på minus 0,5 procent. Jag vill hävda och jag uppfattar att finansministern också säger att det avviker från vad målet är. I den delen ligger det alltså inte inom ramen för det finanspolitiska ramverket.

Däremot har finansministern framhållit att dessa avvikelser kan motiveras. Då tänker jag på frågan: Hur ska vi säkerställa att det finns en någorlunda rättvisande eller objektiv bedömning gällande huruvida en regerings politik ligger inom det finanspolitiska ramverket?

Jag vill bara för att ge ytterligare kontext citera ur Riksrevisionens slutsatser: ”Samtidigt visar granskningen att regeringen, trots att den lyfter konjunkturläget som motiv för den expansiva finanspolitiken som förs i budgetpropositionen för 2026, inte har bedömt vad konjunkturläget hade varit utan den föreslagna finanspolitiken. Riksrevisionen konstaterar att detta innebär att regeringen inte bedömt vilken effekt den föreslagna finanspolitiken har på konjunkturen.”

Vidare: ”Riksrevisionen konstaterar även att regeringens plan för återgång till målet för det finansiella sparandet varken innebär att det nuvarande överskottsmålet eller det föreslagna balansmålet nås under prognosperioden. Riksrevisionen bedömer att det inte är förenligt med det finanspolitiska ramverket att ha en plan som inte innebär att målet för det finansiella sparandet nås.”

Jag noterar att finansministern i samband med pressträffen sa att det görs olika bedömningar, och så är det naturligtvis. Men om vi nu har hårda fakta i form av siffror över hur det finansiella sparandet ser ut – vi kan konstatera att det inte är i linje med överskottsmålet – och Riksrevisionen då riktar så pass hård kritik mot regeringens underlag vad gäller bedömningen, blir det då inte väldigt svårt att på något sätt nå en samsyn kring vad som ligger inom det finanspolitiska ramverket? Vi kan inte bara titta på de siffror vi har, och när vi tar hänsyn till de övriga underlag som finns tas de inte heller i beaktande. Jag skulle vilja att finansministern resonerar lite om det.

Elisabeth Svantesson: Fru ordförande! Jag tycker att jag har ägnat den senaste timmen åt att just resonera kring det. Jag tänker att jag inte ska … när jag har

förklarat många gånger vad jag menar. Och återigen, Peter Hedberg: Att göra avvikelser är en del av det finanspolitiska ramverket – det ligger i den ramen.

Det finanspolitiska ramverket, kan jag nämna, är olika budgetpolitiska mål, men det handlar också om en stram budgetprocess och mycket annat. Det här är en del – det är min poäng. Så jag känner inte att jag behöver utveckla detta mer, utan det är att stjäla konstitutionsutskottets ledamöters tid när jag inte kommer att säga något nytt i detta.

Jag står helt för detta. Jag fick en fråga på Harpsund, i soligt väder, om lån och underskott, när jag förklarar att det nu är lågkonjunktur, och då är det så man gör. Det är det naturliga. Och den som inte gör det, den som inte har en expansiv politik i en så här utdragen lågkonjunktur, får låta befolkningen och företag betala ett väldigt högt pris.

Så ja, det ligger inom ramverket. Jag tänker inte lägga till några ytterligare ord om detta.

Peter Hedberg (S): Då tar jag en väldigt konkret fråga gällande just innehållet i underlaget eftersom finansministern tycker att hon har resonerat klart om det övriga. Riksrevisionen begärde i en skriftlig fråga till Finansdepartementet uppgifter om regeringens bedömning av vad bnp-gapet hade varit utan de föreslagna åtgärderna men fick besked om att någon sådan bedömning inte hade gjorts. Kan finansministern svara på varför den bedömningen inte gjordes?

Elisabeth Svantesson: Tack för frågan! Återigen: Jag uppskattar Riksrevisionen mycket. De är en nagel i ögat på alla regeringar och påminner om transparens och underlag. De har, vad jag vet, under mina år här i riksdagen alltid tyckt att det varit för dålig transparens och vill ha ännu bättre underlag. Vad enskilda tjänstemän på Riksrevisionen och enskilda tjänstemän på Finansdepartementet har haft för diskussion kring detta vet jag inte. Men det jag vet är att i varje vårproposition och varje budgetproposition redovisar regeringen – och regeringar, inte bara den här – ganska tydligt och väl hur man ska komma tillbaka till balans och motiverar också skälen för den typ av finanspolitik som bedrivs i ett specifikt läge.

Ordföranden: Då går vi vidare till Sverigedemokraterna, och jag lämnar ordet till Martin Westmont, som inte har någon följdfråga.

Mats Green (M): Vi har en konstitutionell fråga att hantera här, och den har besvarats. Så jag har inga fler frågor, tack.

Jessica Wetterling (V): Jag har inga fler frågor, tack.

Muharrem Demirok (C): Jag har inte heller några ytterligare frågor.

Gudrun Brunegård (KD): Samma här.

Ordföranden: Jag hade nästan varit imponerad om du hade haft det nu eftersom du inte hade någon i första rundan. Men man vet inte – det kan dyka upp saker och ting såklart. Det är därför vi kör två rundor.

Jan Riise (MP): Jag är också nöjd med svaren vi har fått.

Mauricio Rojas (L): Det är samma här. Tack, ministern!

Ordföranden: Då tittar jag mig lite runt om i salen för att se om det är någon annan som begär ordet, och det är det inte. Med det tackar vi Elisabeth Svantesson för de svar som vi har fått på våra frågor. Och med detta avslutar vi den här punkten och ajournerar oss i tio minuter, till klockan 12.20.

Bilaga B16 F.d. utrikesminister Margot Wallström

Tisdagen den 21 april 2026

Granskningsärende 16 – Dåvarande regeringens hantering av det s.k. tjänstemannauppropet (se avsnitt 3.2)

Ordföranden: Klockan är 12.20, och vi återupptar konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar.

Vi har kommit till punkten offentlig utfrågning med Margot Wallström gällande den dåvarande regeringens hantering av det så kallade tjänstemannauppropet, G16. Jag kommer först att ge ordet till Margot Wallström för en inledning. Sedan kommer jag att ge ordet till anmälande parti, för att sedan gå över till partierna i storleksordning.

Vi börjar med att hälsa Margot Wallström med medarbetare varmt välkomna till den här utfrågningen! Jag lämnar ordet till dig för en inledning.

Margot Wallström: Fru ordförande och ärade ledamöter i konstitutionsutskottet! Först och främst, tack för inbjudan! När konstitutionsutskottet bjuder in ett statsråd eller tidigare statsråd kommer man, även om det som ska diskuteras är sju år gammalt, även om jag slutade som statsråd för över sex år sedan och även om en del av det här underlaget är baserat på ogrundat skvaller.

Som bekant lämnade jag UD i september 2019, så jag kan redogöra för perioden fram till dess.

Jag är alltså lite förvånad och bekymrad över att ha blivit ombedd att komma hit. Anmälan saknar ju uppenbarligen grund, och det underlag som kansliet har tagit fram visar inte heller på några problem av den typ som beskrivs i anmälan. Det finns inga uppgifter om att anställda har tvingats eller tubbats att underteckna det här brevet. Inte heller har några tjänstemän belönats för att de har författat eller undertecknat brevet. Det finns ingen substans i den här anmälan, vilket de skriftliga svaren från statsrådsberedningens rättschef också visar.

Fru ordförande! Jag vill också från början göra klart att jag inte kommer att ge mig in i diskussioner om enskilda personer, och jag utgår från att KU:s ledamöter inte heller tar upp enskilda namn.

Jag kan konstatera att det inte finns någon information att personer som undertecknat brevet har gynnats. Däremot finns det information om att personer som har undertecknat brevet kan ha missgynnats av den nuvarande regeringen. Det är dokumenterat att en högt uppsatt ledamot i riksdagen för Sverigedemokraterna använder sig av listan över undertecknarna för att tillse att dessa inte kommer i fråga för till exempel befordran. Det här har också anmälts till utskottet av ledamöter från S, MP och V.

Frågan är vart den här anmälan har tagit vägen i KU:s granskningsprocess. Det bekymrar mig alltså att den här granskningen av nuvarande regering inte tillåts äga rum, för det hade varit ett tillfälle att faktiskt skapa klarhet. Varför vill inte utskottets majoritet ta det tillfället?

Jag oroar mig för rollen för konstitutionsutskottet när uppgifter om åsiktsregistrering inte kontrolleras. Det bekymrar mig att de granskningsorgan som riksdagen har, och därmed ytterst medborgarna, söker undvika granskning av den nuvarande regeringen, också mot bakgrund av att vi i landet har en debatt baserad på oro över att våra institutioner, myndigheter och de som arbetar där riskerar att förlora just sitt oberoende eller sin opartiskhet.

Med det är jag beredd att svara på frågor från utskottet. Vid min sida har jag Annika Söder.

Ordföranden: Tack så mycket! Då går vi först till anmälande parti som är Sverigedemokraterna. Jag lämnar ordet till Fredrik Lindahl.

Fredrik Lindahl (SD): Tack så mycket för ordet, fru ordförande, och tack så mycket, Margot Wallström, för att du kunde komma hit i dag!

Jag börjar från grunden. Du tog inte upp det i din inledning, men läste du det där brevet hösten 2018?

Margot Wallström: Ja, jag fick information om brevet och läste det. Exakt vilken dag det var kan jag inte återge.

Fredrik Lindahl (SD): Margot var själv inne på att hon var dåvarande utrikesminister. Har du någonting att tillägga till de svar och promemoriorna från Regeringskansliet som de ändå har redogjort för, i och med att du ändå kan titta tillbaka från den tiden 2018?

Margot Wallström: Nej, jag tycker att det är utförliga och korrekta svar som konstitutionsutskottet har fått på de där frågorna, och jag försökte kommentera de viktigaste av dem.

De frågor som är av substans i detta är om man har sett att någon har tvingats eller tubbats till att skriva under och om någon har belönats på något sätt för att man har skrivit under det här. Det har ni redan fått svar på, och jag kan bekräfta att så var det inte.

Fredrik Lindahl (SD): Tack så mycket för svaren! De svar som vi har fått från Regeringskansliet är att man inte har några uppgifter eller att man inte har tittat på den här typen av frågor, alltså ifall någon har blivit tvingad – ifall chefer som har undertecknat det här eller varit initiativtagare till det här brevet har uppmanat eller aktivt tvingat någon av sina anställda att underteckna brevet.

Jag tolkar det därför som att du, när du var utrikesminister, säkerställde av alla på bland annat Utrikesdepartementet att det inte hade skett någon påtvingad åtgärd från chefer, eller, om det är så, att man hade någon form av politisk fördel beroende på vilken typ av ideologisk övertygelse tjänstemännen hade personligen.

Margot Wallström: Det råder ju yttrandefrihet i landet, och det här handlar om välutbildade, professionella människor som gick ihop och skrev ett brev Det fanns ingen anledning för mig att överhuvudtaget lägga mig i detta. Det har de all rätt att göra.

Som sagt har ingen kunnat påvisa att det har funnits några som helst försök att övertala någon eller att någon har tvingats till detta. Detta finns i svaren.

Ordföranden: Slutlig följdfråga från Fredrik Lindahl – varsågod!

Fredrik Lindahl (SD): Tack så mycket för ordet, fru ordförande! Eftersom jag har varit väldigt kort i mina frågor till skillnad från hur det brukar vara hoppas jag ändå att man kan vara lite välvillig om jag kan ställa lite kortare följdfrågor i stället för långa redogörelser.

Absolut har vi yttrandefrihet. Det är givetvis så att även statens anställda berörs av den yttrandefrihet som gäller för alla medborgare i Sverige.

I det här brevet riktades udden mot ett enskilt parti, och man varnar för en framtida regering med ett regeringsunderlag bestående av just Sverigedemokraterna. Är det inte någonting som lite tangerar … speciellt i den känsliga tiden i september 2018 inför en regeringsbildning?

Fanns det inte någon typ av fingertoppskänsla från dåvarande utrikes…minister när det gäller att detta kanske skulle kunna uppfattas som inte särskilt bra för den opartiskhet och saklighet som Regeringskansliet och dess opolitiska tjänstemän ändå ska företräda, oavsett vilken regering som blir vald av Sveriges riksdag?

Margot Wallström: Brevet innehöll ju frågor som ställdes till förvaltningsavdelningen och förvaltningsdirektören, och det kom svar på de frågorna. Det fanns en oro för att man inte skulle följa grundlagarna i frågan om diskriminering. Och som sagt, man fick utförliga svar och de har ju återgivits här.

Ordföranden: Jag var ganska generös med följdfrågor i första rundan. Men vill Fredrik ställa en följdfråga får han gärna göra det.

Fredrik Lindahl (SD): Eftersom det var en uppmaning från fru ordförande kan jag släppa detta och i stället lämna övriga ledamöter fritt att ställa frågor.

Mirja Räihä (S): Tack, Margot Wallström, som nu efter sju år ska svara på våra frågor! Det kan inte vara det lättaste att dra sig till minnes ett brev som inte har gått till ministern utan har gått till förvaltningschefen.

De 261 tjänstemännen valsar just nu runt i två anmälningsärenden. Först kom G14, om åsiktsregistrering på Regeringskansliet. Strax därefter kom G16, om dem som hade skrivit under brevet. Konstitutionsutskottet har även tidigare granskat liknande ärenden.

För ett år sedan handlade det om statsministerns eventuella inblandning i lönerevisionen på Regeringskansliet. Det angavs som skäl till den anmälan att man hade uttalat att man i lön skulle premiera de tjänstemän som driver fram Tidöavtalet. Då konstaterade konstitutionsutskottet att det är statsministern som är chef för Regeringskansliet. Men vi frågade också ut förvaltningsdirektören, som då klargjorde hur lönerevisionen går till. Sedermera sa KU att statsministern inte hade någon inblandning i detta, utan det hela hade skötts av den person som faktiskt har ansvaret för arbetsgivarpolitiken på Regeringskansliet, alltså förvaltningschefen.

Med facit i hand kan jag alltså känna att vi inte riktigt har rätt person här. Vi kanske borde ha kallat förvaltningschefen för att svara på hur han hanterade brevet.

Men utifrån detta tänker jag ändå att det kan vara lämpligt att fråga före detta utrikesministern vilka underlag man har haft och så vidare. Det är viktigt att veta vilka skäl och underlag som kan ligga bakom just denna anmälan, som ju tar upp väldigt allvarliga saker. Man nämner till och med ordet ”statskupp” i anmälan, vilket jag tycker är väldigt allvarligt.

Har du någon uppfattning om vilka källor som använts i den här anmälan?

Margot Wallström: Jag har intrycket att man har använt sig av eller har trott på uppgifter som är helt ogrundade. Och som har funnits i någon blogg som heter Ledarsidorna, som jag inte i övrigt är särskilt bekant med. Men jag vet ju att den finns. För mig ser det ut som ogrundat skvaller.

I övrigt har ju konstitutionsutskottet fått svaret från förvaltningsdirektören, och man har fått utförliga svar om exakt hur man agerade, hur man följde upp det och hur man undersökte saken. I och med detta tycker jag att det är utagerat. Kom också ihåg att detta överlag handlar om mycket välkvalificerade personer som är vuxna, professionella människor, som själva är kapabla att avgöra huruvida de vill vara med på ett brev av det här slaget.

Mirja Räihä (S): Jag vill gå vidare nu och ställa frågor om rutiner för rekrytering och anställningar. Jag beskrev en del av det här regelverket tidigare. Regeringen fattar beslut om vissa anställningar, och förvaltningschefen på Regeringskansliet fattar beslut om andra anställningar – då handlar det alltså inte om anställningar som myndighetschef och sådant – och anställningar och beslut om utnämningar eller befordran sker utifrån Regeringskansliets riktlinjer. Vi har fått de riktlinjerna till oss flera gånger i ärenden som konstitutionsutskottet har hanterat.

Jag behöver bara säkerställa detta nu efter alla svar som du har hittills lämnat: Har jag verkligen uppfattat rätt att du som utrikesminister inte har befattat dig med de här brevskrivarna annat än att du har fått rapport från förvaltningschefen?

Margot Wallström: Nej, tillsättningar och beslut om anställningar ska ju göras utifrån sakliga grunder, förtjänst och skicklighet. Man ska följa regelverket. Så har det gått till också på mitt departement när jag fanns på Utrikesdepartementet. Det är ju absurt att tänka sig annat.

Jag höll mig ifrån detta, och jag tyckte att det var lämpligt att vi som politiskt ansvariga inte lade oss i det här över huvud taget. Brevet ställdes som sagt till förvaltningsdirektören.

Mats Green (M): Jag kan väl börja med att konstatera att utskottet håller utfrågningar mot bakgrund av totalt 17 granskningsanmälningar. Tre av dem kommer från något Tidöparti, och 14 av dem kommer från oppositionen. Man ska alltså ha klart för sig att balansen vad gäller granskningar väger över väldigt tungt till oppositionen, precis som den ska göra.

Nu till mina frågor. Det finns en bestämmelse i regeringsformen som har särskilt stark koppling till det här ärendet. Jag tänker på bestämmelsen i 1 kap. 9 §: ”Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför

lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.” Givet den rapportering som framkom hösten 2018 kring tjänstemannaupproret blir min fråga om det inom departementsledningen på UD lyftes en diskussion om just kravet på saklighet och opartiskhet.

Den andra frågan är: Vilka reflektioner hade du i din roll som dåvarande departementschef i detta?

Margot Wallström: Som jag förstår det rörde brevet just detta också. Brevet rörde ju huruvida det fanns risk för diskriminering. Det hade gjorts uttalanden som hade att göra med att man inte ansåg att judar och samer skulle betraktas som svenskar. Det var ursprunget till detta. Jag förstod också att brevskrivarna ville reda ut vad som skulle gälla: Var det etiska riktlinjer, lagstiftning eller någonting annat?

Det fanns ingen anledning för mig att över huvud taget ge mig in i någon sådan diskussion. De hade rätt att skriva ett brev och att få svar på det, och det har de fått.

Mats Green (M): Med anledning av det svaret skulle jag då vilja att man tänker sig scenariot med ett motsatt perspektiv. Låt oss anta att ett antal tjänstemän på UD hade konstaterat att exempelvis Vänsterpartiet vill lämna Nato. Det var ju bara för några år sedan som partiet beslutade att man inte längre ville lämna EU, fast det ville man tidigare. Man motsätter sig också militär kapacitetsförstärkning och har uppenbara problem med antisemitism i sina läger. Om ett antal av Margot Wallströms tjänstemän hade haft synpunkter på detta och startat ett uppror, skulle hon då varit så totalt avspänd, ointresserad och oengagerad i detta? Jag vill påstå att hon absolut inte skulle ha varit det. Tvärtom hade hon förmodligen skrikit från hustaken om hur olämpligt det var. Då kan jag bara reflektera – inte som ledamot i konstitutionsutskottet utan som demokrat – att vi naturligtvis också hade tyckt att det var helt oacceptabelt om några tjänstemän hade uttalat sig på detta sätt om Vänsterpartiet i detta fall. Det kan ju inte vara så att våra offentligt anställda på något sätt ska definiera sina egna uppdrag och därmed alltså klargöra att resultatet av svenska folkets demokratiska val egentligen inte ska spela någon roll eller faktiskt motarbetas. Jag fattar att min fråga är ganska ledande, men jag vill ändå sätta ett stort frågetecken för om Margot Wallström då hade varit lika nollställd som hon är nu. Jag vill påstå att hon då, med all rätt, skulle ha skrikit från hustaken att det är helt oacceptabelt. Jag skulle vilja höra Margot Wallström problematisera lite kring detta, alltså om fallet hade varit det motsatta.

Jag vill bara klargöra att för min del så hade min inställning i det här, om det hade rört SD eller V, varit exakt densamma, och min inställning grundar sig då på mina demokratiska utgångspunkter. Man måste alltid respektera resultatet av demokratiska val i Sverige.

Ordföranden: I någon mening gör väl den där frågan tydligt vad som är utmaningarna när vi håller utfrågningar. Det här är en ju KU-utfrågning i en väldigt specifik fråga. Nu ombeds Margot Wallström att förhålla sig till

hypotetiska frågeställningar. Det får hon göra om hon vill, men jag anser att hon inte behöver det om hon inte vill.

Jag kan väl också konstatera att det finns anmälningar som konstitutionsutskottet har på sitt bord som rör omvända förhållanden som inte är hypotetiska, och dem har majoriteten valt att inte hålla utfrågningar i. Detta nämner jag eftersom Mats Green ändå väljer att lyfta upp det på det här sättet.

Med detta sagt lämnar jag över till Margot Wallström att svara i den mån det är relevant för din roll och den faktiska ursprungsfrågan.

Margot Wallström: Ordförande och ledamoten Green! Jag tänker inte ge mig in i några spekulationer. Och återigen: Titta på brevet. Det var ett brev som de skrev, men en fråga som hänvisade till just deras uppgifter. Det var inte någon politisk stridsskrift, utan den där diskussionen har kommit upp i efterhand.

Men det finns ett riktigt exempel, som handlar om precis det ordföranden just nu tog upp. Det finns i verkligheten ett exempel med en intervju med Björn Söder, där han säger att han går runt med den här listan på folk och tänker se till att de inte får några jobb framöver. Att detta tillåts borde vara ett mycket större bekymmer, kan jag tycka, också för konstitutionsutskottet.

Om man läser brevet så framgår det mycket tydligt vad de vill ha svar på. Och brevet riktas inte till politikerna utan faktiskt till förvaltningsdirektören: Hur ska de som anställda agera?

Mats Green (M): Inlägget från den socialdemokratiska ordföranden säger väl ganska mycket. Men jag vill återupprepa min inledande fråga som jag aldrig fick något svar på.

Jag efterlyste Margot Wallströms reflektioner kring regeringsformens krav från offentliga tjänstemän att iaktta saklighet och opartiskhet. Du var trots allt departementschef för det aktuella departementet. Anser du att det här tjänstemannaupproret gav uttryck för regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet?

Margot Wallström: Absolut. Svaret är ja. Jag har stort förtroende för tjänstemännen i samtliga departement.

Mats Green (M): Jag konstaterar att den tidigare utrikesministern alltså anser att det är att vara opartisk och saklig att uttala sig om demokratiskt valda partier på det sättet. Det kan ju ge utgångspunkt för andra kommande diskussioner som även det här utskottet behöver ha. Men jag stannar där.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, före detta utrikesministern, för svaren hittills! Jag tänkte ställa frågor utifrån den DN-artikel som finns med i underlaget. Där tar man bland annat upp att Aftonbladet hade avslöjat en hemlig inspelning där Sverigedemokraternas dåvarande riksdagsledamot Stefan Jakobsson hade pratat om att man skulle rigga Regeringskansliet och plocka bort tjänstemän som motarbetar partiet.

Jag undrar om det under Margot Wallströms tid som departementschef för Utrikesdepartementet var flera sådana här incidenter som vållade oro internt inom exempelvis UD – det är väl det som ligger närmast till hands – där politiska partier uttalar saker som framstår som att man vill styra på ett sätt

som inte är förenligt med den statliga värdegrunden, opartiskhet och sådant som tidigare frågeställare var inne på.

Jag tror att Margot Wallström också nämnde att exempelvis Björn Söder hade uttalat en del uttalanden som väckte frågor kring det här, vilka som ska betecknas som svenskar och inte.

En annan fråga som jag också har, som är en ren sakupplysning, är hur många som jobbade inom UD vid tillfället.

Ordföranden: Då påminner jag om att den här granskningen handlar om dåvarande regerings hanterande av det så kallade tjänstemannaupproret.

Margot Wallström: Tack så mycket för den frågan, Wetterling!

Det finns ju en livlig politisk debatt i alla lägen, och fanns också då, kring både det ena och det andra. Det är ju viktigt att man inte … Man kan notera en sådan debatt utan att vi behöver agera på något sätt. Då ska det komma till att någon är direkt inblandad, att det påverkar oss eller så. Men vanligtvis sköter en personalavdelning eller en förvaltningsavdelning den typen av ärenden, om det skulle bli ett sådant.

Jag kan inte påminna mig att det fanns någon sådan diskussion kring det här, men man kunde ju se att det här brevet rapporterades i nyheterna och diskuterades mycket kring. Mycket av det som kan vara underlag är ju inte alls sanningsenligt eller några sanningsvittnen precis, så man får också ta det med en nypa salt ibland.

Det var inget uppror. Det var faktiskt ett brev som ett antal tjänstemän från olika departement gick samman om att skriva under, med oro för diskrimineringsärendet.

Jessica Wetterling (V): Det var nog dåligt av mig att jag spekulerade lite grann kring att det kan finnas många skäl till varför man valde att skicka ett brev, såklart, utifrån medial rapportering.

Utifrån att det har påstått att det fanns påtryckningar, att samtliga skulle underteckna brev och sådant där, noterar jag i alla fall att det enligt den tidningsartikel som DN har skrivit – och den antar jag stämmer – vid tidpunkten var ungefär 4 800 anställda inom Utrikesdepartementet. Det stämmer inte? Okej, ursäkta! Då står det fel. Då är det jättebra att jag får den upplysningen. Men jag gissar att det inte var enbart 219 personer som jobbade på UD vid tillfället utan att det var mer. Annars har det ökat väldigt mycket under de senaste åren.

Margot Wallström: Jag kan gärna erkänna att jag inte ens har läst hela listan på namn och absolut inte lagt något av dem på minnet eller haft det som någon sorts rättesnöre för det ena eller det andra. Sedan kände vi förstås till några av de här namnen från UD. Många var från UD, men de var också från andra departement. Och som sagt: Det var ett brev, återigen, för att få svar på ett antal frågor.

Vi försöker hitta siffran på exakt hur många det var då, för sju år sedan, som jobbade.

Ordföranden: Vill Vänsterpartiet och Jessica Wetterling ha ytterligare en följdfråga?

Jessica Wetterling (V): Nej, men jag får be om ursäkt. Det står alla i Regeringskansliet, cirka 4 800 anställda. Jag ber om ursäkt. Det var mest att jag … Jag konstaterar ändå, som sagt, att det inte var samtliga anställda som hade undertecknat det här brevet utan att det var ett fåtal.

Ordföranden: Det var inte en fråga utan ett konstaterande. Vill Margot kommentera det?

Margot Wallström: Nej.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Tack till Margot Wallström för svaren så här långt!

Det är uppenbart att den här frågan, trots att den ligger så långt tillbaka som 2018, fortsatt väcker många känslor, både i form av den anmälan som gjorts till det här och också, som Margot Wallström själv har konstaterat, i andra uppföljande anmälningar kopplat till konsekvenser som skett på grund av det här brevet hos andra företrädare som inte är representerade här i dag.

Jag skulle vilja resonera lite, eller höra dåvarande utrikesministern resonera lite, om det finns erfarenheter och i så fall vilka kopplat till detta som man skulle kunna ta med sig för att värna stabiliteten i Regeringskansliet och UD vid framtida regeringsskiften.

Margot Wallström: Det kändes ju som om det då inte … Eftersom jag blev lite förvånad, så tänkte jag … Jag var inte förvånad så länge, för jag förstod hur det där hängde ihop. Jag tror att när anmälan kom från somliga ledamöter här kring beteendet att gå runt med en lista och säga att de här personerna inte ska få några jobb, då kom den här anmälan snabbt därefter. Jag tror att det var en avledningsmanöver, om jag får gissa – och jag är ju fri att göra det nu här.

Jag tror att det säkert … Eftersom tjänstemän genomgår en bra utbildning kan det säkert vara så att man pratar om de här sakerna lite grundligare också. Säkert finns det här med i minnet, vad det har skapat. Det kan jag tänka mig att man från förvaltningsavdelningens sida också drar slutsatser av. Men det har ju aldrig varit problem förr, kan man säga, så vad är det som har hänt?

Muharrem Demirok (C): Konsekvenserna av ett mer polariserat samhälle har ju skapat följdeffekter inte bara på UD och Regeringskansliet utan långt utanför, även långt ned på kommunförvaltningar. Det är därför jag ställer de här lite mer resonerande frågorna om vad vi kan dra för lärdomar av det här. Det är uppenbart att ett polariserat samhälle också skapar oro och rädsla hos professionella tjänstemän.

Jag skulle vilja höra tidigare utrikesministern resonera lite om hur en politisk ledning skulle kunna stötta en opolitisk förvaltning i att känna större trygghet i sitt expertuppdrag när det politiska klimatet blir så polariserat som det faktiskt blir.

Margot Wallström: Det här är en fin och bra fråga just nu. Jag upplever att det är väldigt känsligt och att det är en mycket polariserad debatt. Just nu finns

den här debatten om oberoende, opartiskhet och vilken roll myndigheter, media och andra ska ha, så den här diskussionen finns ju levande just nu. Vi har sett det med att man ifrågasätter Lagrådet. Vi har sett när det gäller Sida hur politiker också går in och bestämmer där.

Det finns i allmänhet … Det bildas en misstro mot dem som normalt sett har stått för både kunskap, erfarenhet och fakta, ett ifrågasättande som gör att man säkert också känner sig mer orolig: Hur styrs landet? Vad är det för lagar och regler som gäller?

Jag tror att det var det som hände 2018 efter valet. Det kan ha varit bakgrunden till det brev man skrev: Vad är det som ska gälla? Är det våra etiska riktlinjer och det som står i grundlagen, eller är det någonting annat? Kommer vi att ställas inför sådana ställningstaganden som blir svåra och dilemman som blir väldigt svåra?

Det är den riktigt viktiga debatt som pågår just nu.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för svar och resonemang så här långt!

Det är ju en grundbult i det svenska samhället att tjänstemannakåren på Regeringskansliet, precis som vice ordföranden läste upp här från regeringsformen, ska grundas på saklighet och opartiskhet.

Jag skulle ur det perspektivet vilja fråga: Hur upplevde du som departementschef det faktum att en sådan här närmast kampanjartad situation uppstod, där en före detta socialdemokratisk tjänsteman som hade varit med och tagit fram partiets utrikespolitik men nu i rollen som opolitisk tjänsteman, enhetschef på FN-avdelningen, leder en sådan här kampanj för att samla in underskrifter med hjälp av en förtrupp, som det utformas i nyhetsmedia som har intervjuat personen i fråga, där man utser lämpliga personer som ska kunna rekrytera så många som möjligt att skriva på det här uppropet, som man kallar det – inte uppror, men icke desto mindre?

Hade det bara handlat om en grundmurad oro för vad som skulle kunna hända vid ett regeringsskifte, hade det då inte räckt med att det skrevs ett brev med en undertecknare? Just det faktum att man bedrev en sådan här närmast politisk kampanj för att ifrågasätta och underminera ett eventuellt kommande regeringsunderlag, väckte det någon som helst oro hos dig som departementschef? Även om det inte är du formellt som i den rollen har det ansvaret, fann du det på något sätt problematiskt? Fanns det någon oro hos dig att ett sådant här agerande från sådana som skulle vara opartiska och oberoende tjänstemän skulle kunna skada förtroendet för Regeringskansliet och UD-kansliet som helhet?

Margot Wallström: Tack så mycket, ledamoten Brunegård! Jag minns bara att jag tänkte: Det här är någonting som den politiska ledningen inte kan ha synpunkter på. Och låt oss gå tillbaka: Det var ett brev, och det är ju att läsa brevet och vad som uttrycks där. I övrigt hade jag nog fullt upp med andra frågor att hantera. Det här, menar jag, var ett uttryck för deras rätt till yttrandefrihet och att, som sagt, få svar på de frågor som var aktuella och fanns i debatten då.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tolkar alltså … Jag ger chansen att förtydliga: Det fanns inte någon som helst oro eller tanke att det var problematiskt att man går ut på det här sättet? Det fördes inte någon diskussion mellan dig som departementschef och kanslichefen om att man kanske behövde ta ett samtal om vad det innebär att vara opartisk som tjänsteman?

Margot Wallström: Nej, jag var säker på att de skulle få ett svar från förvaltningsdirektören och att där skulle det klarläggas också vad det var som gällde. Jag ansåg alltså att det här tillhörde deras rättighet att yttra sig och ställa frågor.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack, Margot Wallström, för att du har kommit hit och pratat om det här i dag!

Jag står naturligtvis bakom alla medarbetares rätt att göra sina röster hörda i de sammanhang som finns. Det är något jag kan försvara vilken dag som helst i veckan. När den rätten angrips får man ju fundera över en aspekt som vi inte har pratat om, nämligen den statliga värdegrunden. Där står det väl om både fri åsiktsbildning och respekt. Det ställs alltså krav på öppenhet och insyn och på respekt för andra och andras åsikter, naturligtvis, men det står också om frihet och allas lika värde, rättigheter och värdighet. Då tänker jag att det här liksom blir en icke-fråga, vilket jag har förstått av svaren hittills också.

Det var ett antal människor som skrev ett brev och som väl också fick ett svar på det. Det tycker jag är i allra högsta grad försvarbart. Jag har egentligen ingen fråga utöver den reflektionen, men om du vill säga något om det ska jag spara alla mina övriga synpunkter på det här ärendet till vår bedömningsfas, som kanske blir något annorlunda i tonen.

Ordföranden: Här fanns ingen konkret fråga, men jag ger ordet till Margot Wallström, om du vill komma med någon kommentar.

Margot Wallström: Frågorna av substans i anmälan … De var ju liksom vilka departement som var berörda, och det vet ni redan. Tvingades eller tubbades ovilliga anställda att skriva under? Nej. Det har också besvarats. Vilka statsråd som var berörda har det också svarats på. Har de belönats på något sätt för att de skrev under? Nej, det finns ingenting sådant heller – inte heller att någon skulle ha blivit otillbörligt gynnad av det här. Alla de här frågorna har fått svar. Det menar jag är det viktiga. Vad hände här? De fick svar, och ingenting av de här följderna har blivit verklighet. Med det menar jag att det här är en icke-fråga. Jag är mycket mer bekymrad över att den här listan används av folk som i dag vill se till att de inte ska få jobb någonstans.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack så mycket, Margot Wallström, för inledningen och för svaren hittills!

Jag vill gå tillbaka till den artikel som Dagens Nyheter publicerade den 11 oktober 2018. Rubriken lyder så här: ”Spelet bakom namninsamlingen på regeringskansliet – ’förtrupp’ leddes av chef med S-koppling.” I ingressen står det: ”Nu framgår att namninsamlingen har organiserats av en UD-chef med nära band till Socialdemokraterna.”

I artikeln konstateras att av de 261 personer som skrev under var 192 från Utrikesdepartementet. Det står klart att både de som tog initiativet och merparten av de som skrev under fanns vid det departement som du ledde. Jag antar att … Du läste givetvis artikeln. Jag kan inte tänka mig något annat. Hur reagerade du inför de allvarliga påståenden som finns i den här artikeln?

Margot Wallström: Nej, jag tyckte att det viktiga här väl var det brev som de skrev och att de skulle få svar på sitt brev. Det var inte en rad spekulationer kring vilken politisk tillhörighet som folk hade, utan det var faktiskt frågor i ett brev som ställdes till förvaltningsdirektören.

Mauricio Rojas (L): Jag antar att du tänkte ganska mycket på detta i och med att det pekades på en direkt koppling till ditt parti. Dessutom är själva brevet väldigt insinuant. Det är ett politiskt dokument, inte bara en oskyldig fråga.

Det frågas om ”ledningen” – det kan tolkas som den administrativa ledningen eller den politiska ledningen, det vill säga du själv – skulle kunna garantera att nästa regering inte kommer att urholka Regeringskansliets värdegrund. Det är uppenbarligen insinuant. Man menar att här finns ett hot mot just Regeringskansliets värdegrund. Man ställer en väldigt central fråga om lojaliteten: Ska vi vara lojala mot regeringen eller mot värdegrunden för Regeringskansliet?

Vad jag förstår är ett sådant dokument – som utan tvekan är politiskt – unikt i svensk förvaltningshistoria, åtminstone modern historia. Därför är det viktigt att diskutera det till både innehåll och form. Jag undrar vad Margot Wallström har att säga om just det insinuanta innehållet och själva grundfrågan om lojaliteten.

Margot Wallström: Ledamoten Rojas – jag hade ingenting med det där brevet att göra. Jag var inte inblandad i detta brev över huvud taget, utan detta är högt kvalificerade, välutbildade, mogna människor som har bestämt sig för att gå samman och skriva ett brev. Det var det de gjorde.

Jag hade ingenting med brevet att göra, och jag har inga synpunkter på brevet. Det var ett brev som det sedan blev en väldig diskussion om, förstås. Det är allt som finns att säga.

De frågor som konstitutionsutskottet har är av en annan karaktär. Sedan kan man tycka vad man vill om brevet. Men det ni har frågat om anser jag att konstitutionsutskottet har fått svar på. Och de fick också svar på sitt brev.

Mauricio Rojas (L): Jag menade inte att du hade något med brevet eller författandet av brevet att göra, utan jag frågade hur du ställer dig till kärnan i brevet, som handlar om lojalitet mot regeringen eller mot värdegrunden. När du läste brevet måste du ju ha funderat på detta, för det är ju det det handlar om. Och då frågar jag: Vilka funderingar hade du?

Margot Wallström: Ja, men det är klart att jag kan fundera hit och dit. Men det är väl inte det som är konstitutionsutskottets roll, alltså att fråga mig om hur jag funderar kring det här brevet? Det väckte uppmärksamhet, och det blev en väldig diskussion kring det. Jag tror att det också säkert finns med när man i dag utbildar människor i Regeringskansliet, som ett exempel på att man har

yttrandefrihet också som anställd i Regeringskansliet och kan ställa frågor av det här slaget: Vad händer? Vad är det som ska gälla?

Det finns ett väldigt tydligt svar också på det här brevet om vad det är som är utgångspunkten för den som är anställd och vilka skyldigheter man har. Jag har ingen anledning att sitta och resonera om både det ena och det andra.

Det här är ju en pågående debatt. Och som sagt: Det bekymrar mig mer hur det här sköts i dag av Tidöregeringen och när man då använder yttrandefriheten som de här anställda använde, och deras brev, emot dem. Man går med en lista på namn och funderar över hur man ska stoppa dem i deras karriärer.

Ordföranden: Nu går vi in på en ny runda.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack, Margot Wallström!

Ja, nu har jag ju lyssnat här, och det har sagts att det här är ingen politisk stridsskrift. Det är bara ett brev med några frågor. Samtidigt leddes den så kallade förtruppen av en tjänsteman med kopplingar till Socialdemokraterna. Du är ju socialdemokratisk före detta utrikesminister.

Du nämnde också att du inte hittade någon anledning att ta diskussionen med undertecknarna av det här brevet. Kan det vara så att du inte fann någon anledning att ta den diskussionen på grund av att det här brevet ju var till stöd för den socialdemokratiska, dåvarande regeringen inför en framtida regeringsbildning hösten 2018?

Margot Wallström: Nej, för jag fick ju reda på det här när det redan var ett faktum, när det hade skickats in. Så att … Nej.

Fredrik Lindahl (SD): Tack för svaret! Nej, men jag tänker också – vilket du nämnde i svaret till min kollega – att du inte är här för att resonera kring hur du känner kring innehållet. Jag tycker ändå att det vore intressant att höra lite om ditt resonemang när det gäller innehållet, inte bara att det var ett brev med några frågor, utan … Frågorna är ju för övrigt väldigt laddade. Det är en insinuant ton i hela brevet. Man kan uppfatta det som en politisk skrift. Det är många som har uppfattat det som en politisk skrift – inte bara sverigedemokrater utan även många andra aktörer ute i samhället. Jag skulle alltså gärna vilja höra dina tankar kring själva brevets innehåll.

Margot Wallström: Nej, jag tänker inte göra det. Ni får ursäkta, men det här brevet ska man läsa och också se på vilka frågor som ställs och på svaren.

Sedan finns det en allmän debatt som pågår i samhället, men jag menar att det väl inte är därför jag är här i dag. Jag är här för att fundera över om det var någonting som hörde ihop med min utövning som statsråd eller före detta statsråd. De frågorna har jag gett svar på. Dem har ni fått också från förvaltningsavdelningen.

Det finns ingenting som tyder på att någon skulle ha tubbats till att skriva på eller att det fanns någon som har gynnats av detta. Och som sagt – det som kan vara mer bekymmersamt är ju det som blev en uppföljning av det här och ytterligare en anmälan till det här utskottet. Det, som på riktigt är

bekymmersamt, borde verkligen granskas. Jag hoppas att det blir en granskning av det.

Fredrik Lindahl (SD): Ja, men jag tänker mig … Som jag uppfattar det är ändå din bild, när du var utrikesminister och hade Utrikesdepartementet under dig, att du – apropå innehållet, de tankar och svar och den viljeyttring som undertecknarna av det här brevet ändå skickade vidare till förvaltningen – anser att det är helt rimligt att ha den här typen av starka åsikter kring framtida regeringar och eventuella partier i regeringsunderlag och helt okej att ha den typen av organisering inom Regeringskansliet.

Margot Wallström: Ja, men åsiktsfrihet har vi ju i det här landet enligt lagarna. Samma sak gäller yttrandefrihet. Det omfattar ju också dem som finns på UD och andra departement. De har rätt att ha en åsikt, och de har rätt att skriva ett brev och fråga: Vad är det som ska gälla framöver? Om personer eller yttranden har landat i att judar och samer inte ska betraktas som svenskar – hur ska man då agera? Det var väl grunden, som jag förstår det, till det här brevet. De har fått svar.

Vi kan konstatera i dag att det här också har lett till en uppföljning som är väldigt olycklig. Samhället vrids i en riktning som känns väldigt bekymmersam när det gäller de etiska grunder och värderingsgrunder vi har, inte minst uttryckt i våra lagar och regler.

Fredrik Lindahl (SD): Nu har Margot Wallström återkommande kommit till just en av de här frågeställningarna och en enskild riksdagsledamot, där man tar citat – kanske ur sitt sammanhang. Men jag tänker mig också att det är att påvisa att Margot uppenbarligen har resonerat kring det här brevet och innehållet och att hon kanske till och med håller med om de här frågeställningarna. Men jag kan stanna där – tack så mycket!

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga, som jag uppfattade det, men jag lämnar ändå ordet till Margot Wallström om du vill kommentera detta.

Margot Wallström: Nej.

Mirja Räihä (S): Tack för ordet! Vi har haft ett par ärenden här nu där vi har fått ett nytt grepp i våra utfrågningar, och det är departementschefen. Jag har sedan jag kom in i riksdagen lärt mig att när det gäller den här typen av frågor, där de anställda är involverade, är det statsministern som är chef för Regeringskansliet, och arbetsgivarpolitiken sköts av förvaltningschefen. Det var därför jag i mitt första inlägg sa att vi kanske inte har riktigt rätt person här för att verkligen reda ut hur det har gått till efter att brevet kom till. Förvaltningschefen hade kunnat svara på de frågorna.

Men nu är vi där vi är, och jag tänker utifrån det fråga dig: Säkerställde du att förvaltningschefen verkligen redovisade tillbaka och svarade tillbaka? Eller hade han också fysiska samtal med en del av brevskrivarna? Jag är lite van vid att det går till på det sättet i arbetslivet.

Det var ju också flera departements anställda som var involverade. Då är det, för mig åtminstone, ännu mer solklart att det handlar om att frågan hamnar

på Regeringskansliet och inte på UD. Det var min fråga, och sedan kommer jag inte att ha några fler följdfrågor.

Margot Wallström: Tack så mycket, ledamoten Räihä! Man har väl förstått också av redovisningen här och av det svar som ni har fått i underlaget att det skedde en väldigt grundlig uppföljning med möten och med diskussioner, inklusive att förvaltningschefen också mötte personer som har skrivit under. Det har alltså följts upp på det sättet.

Ulrik Nilsson (M): Tack för ordet! Jag har uppfattat diskussionen här: Ett brev är inkommet. Det har sedan kommit ut en diskussion om brevets innehåll. Här kan man naturligtvis dra olika slutsatser; det finns säkert de som tror att det var ett inlägg åt det ena hållet i debatten eller åt det andra.

Men jag uppfattar att den riktigt svåra frågan här är att en tillträdande regering – och i en valrörelse vill ju, så att säga, båda gängen vara tillträdande regering när man resonerar – vill kunna förvänta sig att ha en lojal förvaltning som kan genomföra den politik som en tillträdande regering vill ha stöd för.

Därmed blir det ändå lite intressant om vissa uppfattar detta som ett sätt att markera en illojalitet mot en viss politisk uppfattning. Det är egentligen det jag vill fråga om – gjorde du som statsråd någon fundering? Fanns det läge att gå ut och säga: Ja, det här brevet finns, och jag vill betona att vi måste vara lojala oavsett hur valet går. Det handlar alltså om att lite grann undergräva den konspirationsteori som ett sådant här brev skulle kunna leda till.

Jag skulle vilja höra lite grann om detta. Många försökte ställa frågan hur du tänkte i det där läget, men just det här att det kan undergräva förtroendet för en regering tycker jag är den allvarligaste aspekten.

Margot Wallström: Tack för den frågan! Det är en viktig aspekt av det här. Förvaltningschefen gjorde det i sina möten och i svaret – tog upp hur viktigt det är med lojaliteten. Jag vill också säga att jag inte har tagit och inte tog ställning till innehållet i det här brevet, utan jag räknade med att de skulle få ett svar.

Jag vill bara också citera Tobias Billström, faktiskt, som i riksdagsdebatten i december 2022 svarade på en fråga kring det här. Han sa: ”Jag har ett stort förtroende för tjänstemännen i Utrikesdepartementet och har ingen anledning att tvivla på deras lojalitet och professionalism.”

Det har jag heller aldrig haft. Jag har helt kunnat lita på både deras lojalitet och professionalism.

Ulrik Nilsson (M): Jag har en gång i tiden suttit med i antagningsnämnden till UD, så jag har också rätt stor tilltro till professionalismen hos tjänstemännen.

Skälet till att jag ställer frågan är egentligen att förvaltningschefen som medial plattform är väsentligt mindre potent än vad statsrådet är.

Det är också uppenbart att den här brevfrågan kanske löste sig internt. Men externt levde den kvar. Det var därför jag egentligen fokuserade på om statsrådet funderade på om det fanns anledning att markera att en tillträdande regering måste kunna förvänta sig en lojal organisation.

Margot Wallström: Det har inte funnits någon anledning att ifrågasätta deras lojalitet och professionalism. Det finns inte heller rapporterat i underlaget att det skulle ha funnits några sådana företeelser som ger anledning till detta. De är professionella, de är lojala och de gör sitt jobb. Det har varit mitt intryck under alla mina fem år som utrikesminister, och jag tror att det gäller för andra departement också. De har som sagt en rätt att också ställa frågor i ett brev på det här sättet.

Ulrik Nilsson (M): Egentligen är detta ingen fråga, utan jag vill bara beklaga att betydelsen av lojalitet mot en sittande regering inte tydligare markeras från den politiska ledningen.

Ordföranden: Det var ingen fråga. Vill Margot Wallström ändå kommentera detta?

Margot Wallström: Jag anser att vi i allt det vi har gjort förstås alltid har understrukit det här och hur viktigt det är. Och det är också vad vi … Det finns inga tecken på att det skulle vara på något annat sätt.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack för svaren! Jag tänker att det fästs en väldig vikt i många frågor kring just de här tjänstepersonernas opolitiskhet och saklighet och sådant där. Vill Margot Wallström redogöra lite grann för kanske … som jag förstår det utifrån vårt underlag får man en utbildning när man är ny i Regeringskansliet. Jag gissar, i alla fall utifrån den beskrivning som Margot Wallström har gett tidigare, att hon har samma upplevelse som jag har av Riksdagsförvaltningens medarbetare: att de är väldigt professionella och behandlar alla partier på samma sätt.

Det har också varit lite frågor kring vad som kan vara skäl för en utnämning eller befordran. Jag tror att Margot Wallström var inne på det i sin inledning om det här med förtjänst och skicklighet. Men för tydlighetens skull får du så gärna säga några ord om det ifall du önskar.

Margot Wallström: Det står väldigt tydligt också i svaren som konstitutionsutskottet har fått att för tjänstemän i Regeringskansliet gäller, precis som för andra statligt anställda, den statliga värdegrunden. Här finns också etiska riktlinjer som anger generella principer för hur tjänstemän ska agera.

Dessutom har man en introduktionsutbildning som omfattar delar om tjänstemannarollen, de etiska riktlinjerna och så vidare. Det här förbereds alltså på ett väldigt grundligt sätt och upprätthålls. Det är förstås otroligt viktigt att också tillsättningar sker utifrån förtjänst och skicklighet, och det finns ingenting som tyder på någonting annat efter det här brevet heller.

Muharrem Demirok (C): Fru ordförande! Nu har likartade frågor vänts och vridits på ett antal gånger, och jag kan inte komma på något annat som inte skulle vara rent spekulativt eller kräva hypotetiska svar av före detta utrikesministern. Jag är nöjd så här.

Gudrun Brunegård (KD): Det finns ju ett antal länder där man byter ut ett antal tjänstemän när det blir ett regeringsskifte. Man är inte opolitisk på det uttalade sätt som råder i svensk förvaltning. Jag återkommer till formuleringen i

regeringsformen om kravet på saklighet och opartiskhet med tanke på den mediala uppmärksamhet som det här brevet väckte. Tyvärr har det väl inte belysts lika mycket vad som gjordes på UD efter brevet, men som du har varit inne på handlar det lite grann om utbildningssammanhang och så vidare.

Anser du att det finns någon anledning att ifrågasätta att regeringsformens krav på opartiskhet och saklighet skulle förändras vid ett regeringsskifte åt det ena eller andra hållet? Finns det risk att befara – som när det gäller de här 261 tjänstemännen som skrev under upproret – att man skulle frångå kravet på saklighet och opartiskhet?

Margot Wallström: Jag håller mig till de lagar och regler som vi har och uttrycker fullt stöd för dem. Jag tycker också att Regeringskansliet och det sätt på vilket de hanterar de här frågorna är bra.

Jag är mer bekymrad över det som sker just nu, och det är förstås någonting som Tidöregeringen kan ta itu med och som statsministern förhoppningsvis ser till. Det handlar om att se till att det inte finns någon som går omkring med en lista och säger: Nu ska vi göra en åsiktsregistrering här, och vi ska se till att de som tillhör ett visst parti inte ska få jobb någonstans!

Detta bekymrar mig mycket mer. Det är ju ett verkligt problem. Det andra är spekulationer kring det ena och det andra. Alla de där frågorna har fått svar, som jag hoppas ska vara tillfredsställande också för KU.

Gudrun Brunegård (KD): Det låter nästan på det senaste svaret här som att du oroar dig för att regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet inte ska gälla.

Margot Wallström: Jag oroar mig över att det är väldigt tydligt så att en högt uppsatt ledamot av den här riksdagen går omkring med en lista, som uppenbarligen överensstämmer med dem som skrev brev, och säger: Det här har jag i innerfickan, för jag kommer att se till att göra allt jag kan för att de inte ska få några jobb!

Det är det som bekymrar mig väldigt mycket just nu, och det är där jag menar att till exempel en signal från statsministern vore på sin plats.

Ordföranden: Jag påminner om att vi granskar ärende G16, Den dåvarande regeringens hantering av det så kallade tjänstemannauppropet.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har en väldigt kort följdfråga: Vad väger tyngst, regeringsformen eller en enskild riksdagsledamot?

Margot Wallström: Regeringsformen styr ju vad vi diskuterar här i dag, men det är väldigt seriöst om det är någon som vill bryta mot dessa regler. Sedan ska vi också komma ihåg att brevskrivarna inte tillhörde ett parti, vad jag förstår, utan det är faktiskt en mycket bredare krets av medarbetare. Det är viktigt att komma ihåg.

Man hade inte riktigt kunnat föreställa sig att den här typen av åsiktsregistrering, som den som Björn Söder har uttryckt, skulle förekomma.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Jag tackar för alla svar så här långt.

Jag delar min kollega Muharrem Demiroks enkla analys här, att vi har vänt och vridit på frågorna och att det inte återstår så mycket mer för oss eller för mig än att ta med oss detta till vår bedömning så småningom. Jag har inga ytterligare frågor.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack så mycket för svaren, Margot Wallström!

Du har flera gånger nämnt det professionella hos våra tjänstemän, hur viktigt det är och hur mycket du respekterar det. Det gör vi alla, men brevet kan inte betraktas som professionellt vare sig vad gäller innehållet eller formen för hur det togs fram.

Man pratar om mobilisering, och man selekterar några som man ska skicka det till. Jag vet inte om det är professionellt på något sätt. Partipolitiskt är det professionellt – det förstår jag – men tjänstemannamässigt är det inte så professionellt eller acceptabelt att mobilisera vänner, bekanta och sådana, och influencers, som ska påverka andra. Som mannen själv skriver: de personer – förtruppen – som mobiliserar de andra.

Det allra mest bekymmersamma här är att du hänvisar till att förvaltningschefen skulle ha svarat på brevet vid det möte som ägde rum i ditt departement. Men i brevet ställs politiska frågor, inte administrativa frågor, och då är det den politiska ledningen som måste säga något. Du säger att du inte har sagt något, och det förvånar mig.

Margot Wallström: Det gäller att skilja på brevet och en massa tidningsuppgifter, uppgifter i någon blogg och ogrundat skvaller som har förekommit runt detta. Brevet är ju det som ni och vi har att titta på.

Som sagt har jag över huvud taget inte varit inblandad i något författande av brevet. Det innehåller också, som jag förstår det, namn från flera olika departement. Det ställdes till… Brevet gick till förvaltningsavdelningen, och det är också därifrån svaren har kommit. De är utförliga. Dessutom har det här inte haft några av de … den oro som uttrycktes i frågorna också här i konstitutionsutskottet. Ingenting av detta har … De har fått svar, och därmed kan man gå vidare från det här. De har använt sin möjlighet att ställa frågor om hur det här ska uttolkas.

Ordföranden: Jag överlämnar till Mauricio Rojas för följdfråga.

Mauricio Rojas (L): Som sagt, Margot Wallström, har jag aldrig sagt att du har varit med i författandet av brevet eller något liknande.

Min fråga gällde hur en förvaltningschef svarar på politiska frågor som den politiska ledningen borde svara på, såsom frågor om lojalitet, konflikten däremellan, värdegrunden och den nya eventuella regeringen eller om möjligheten att företräda Sverige om en viss regering eller regeringskoalition skulle bildas.

Det är politiska frågor, och då antar jag att den politiska ledningen borde säga något. Om man inte har gjort har man helt enkelt felat.

Margot Wallström: Återigen: Tack för frågan! Jag försöker förstå hur du tänker. Brevet fick svar. Det blev en process där man samtalade med alla de här … eller med flera av brevskrivarna. Det följdes upp ordentligt.

Frågan om opartiskhet och diskriminering togs upp i efterspelet. Det fanns och har funnits en debatt och en beskrivning av alltihop som baseras mycket på rykten och ogrundade uppgifter, eller rena falsarier, skulle jag vilja påstå.

Man får faktiskt komma tillbaka till vad saken gäller. Vad stod det i brevet? Vilka var frågorna till förvaltningschefen? Och hur såg svaren ut? På ett föredömligt sätt har ni fått svar på alla de frågorna.

Det som var bekymmer och som oroade er rörande mig och mitt utövande av inflytande har ni också fått svar på – att det inte finns anledning att oroa sig över att det skulle ha varit någon som påverkades otillbörligt eller som pressades att skriva på eller att det var någon som gynnades eller missgynnades av detta.

Ordföranden: Mauricio Rojas signalerar att han är nöjd. Då släpper jag ordet fritt, om någon ytterligare har en fråga. Jag ser ingen som begär ordet.

För egen del har jag egentligen bara en fråga till Margot Wallström: Känner du att du har fått säga vad du ville säga, eller har du något ytterligare att tillföra i detta ärende?

Margot Wallström: Nej. Tack så mycket, allihop, för era frågor! Det är bra att det ändå kommer fram vad det här handlar om. Jag kan se och minns från den tiden att det var en debatt som for iväg åt alla möjliga håll, och det är viktigt att komma tillbaka till vad det verkligen handlade om.

Den större debatten kommer säkert att pågå om våra möjligheter att leva upp till det som står i lagstiftningen och värna icke-diskriminering och professionalitet och att det faktiskt är förtjänst och skicklighet som ska gälla när man befordrar människor.

Tack för debatten och alla era frågor!

Ordföranden: Då tackar vi Margot för svaren och ledamöterna för frågorna. Med det ajournerar vi mötet.

Bilaga B17 Statsminister Ulf Kristersson

Måndagen den 27 april 2026

Granskningsärende 31, 35 (delvis) och 38 – Statsministerns ansvar för Statsrådsberedningens och Regeringskansliets utlämnande av allmänna handlingar (se avsnitt 2.6)

Granskningsärende 40 – Statsministerns samt statsråds uttalanden om Region Stockholm (se avsnitt 4.5)

Granskningsärende 43 – Regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet (se avsnitt 2.11)

Ordföranden: Varmt välkomna, statsminister Ulf Kristersson och konstitutionsutskottets ledamöter! På dagordningen i dag står offentlig utfrågning med Ulf Kristersson i tre ärenden: statsministerns ansvar för Statsrådsberedningens och Regeringskansliets utlämnande av allmänna handlingar, G31, 35 (delvis) och 38, statsministerns samt statsråds uttalanden om Region Stockholm, G40, samt regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet, G43.

Vi kommer att ta dem var för sig. Jag kommer att ge Ulf Kristersson möjlighet att hålla en inledning i varje ärende. Efter inledningen kommer frågan först att gå till anmälande parti eller partier i den ordning man har lämnat in anmälan. Därefter går frågan till övriga partier i storleksordning.

Jag hälsar återigen Ulf Kristersson varmt välkommen. Jag lämnar ordet till dig i det första ärendet.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Ledamöter! Stort tack för det! Tack för möjligheten att komma hit och svara på utskottets frågor! Bredvid mig sitter Per Hall, som är rättschef i Statsrådsberedningen.

Det här ärendet handlar alltså om mitt ansvar som statsminister för hanteringen av ett antal framställningar om att få ta del av allmänna handlingar i Regeringskansliet under perioden oktober 2024–januari 2025.

Regeringskansliet hanterar, som ni alla vet, ett stort antal framställningar om att ta del av allmänna handlingar. Den löpande hanteringen sköts av tjänstemannaorganisationen. Som statsminister och i den egenskapen chef för hela Regeringskansliet har jag naturligtvis ett övergripande ansvar för all myndighetens verksamhet. Med den utgångspunkten är min bild att hanteringen av utlämnandeärenden normalt sett fungerar väl.

Som min statssekreterare framförde nyligen när han var här i utskottet, i samma ärende, hanterades många av de nu aktuella framställningarna i en situation som på flera sätt avvek från det normala. Framför allt innebar mängden framställningar att ett stort tryck riktades mot ett fåtal medarbetare, särskilt i organisationen under den nationella säkerhetsrådgivaren.

Samtidigt hade medarbetarna i den delen av organisationen, som då dessutom var under uppbyggnad, en påtagligt hög arbetsbelastning. Det

berodde inte minst på att Sverige var i det svåraste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget, med ett krig i vårt eget närområde, och att vårt land nyligen hade blivit medlem i Nato. Det krävde betydande arbetsinsatser från just den delen av Regeringskansliet.

När arbetet med utlämnandeärendena var som mest omfattande inföll också jul- och nyårshelgerna.

Fru ordförande! Att allmänna handlingar är just allmänna är en central princip i svensk förvaltning. Varken jag eller min statssekreterare, som alltså redan har varit här i samma ärende, har någon annan uppfattning än den som framfördes av Regeringskansliet redan när JO, Justitieombudsmannen, granskade den aktuella hanteringen, det vill säga att flera av de aktuella framställningarna borde ha besvarats snabbare. Det ska finnas beredskap för att hantera utlämnandeärenden skyndsamt, även när trycket på Regeringskansliet är högt.

Regeringskansliet har alltså redan bekräftat att hanteringen har varit för långsam och – viktigare – har vidtagit åtgärder för att detta inte ska ske igen. Min statssekreterare, som biträder mig i den löpande ledningen av Regeringskansliet, har förvissat sig om att lämpliga åtgärder har vidtagits med utgångspunkt i erfarenheterna från den perioden. Åtgärderna syftar till att göra hanteringen av utlämnandeärendena mer robust och därmed undvika att en liknande situation uppstår igen i framtiden. Vi tar alltså frågan på stort allvar.

Låt mig ändå påpeka att försenade utlämnandeärenden inte alls är något nytt. Det vet inte minst ni i det här utskottet, som har granskat snarlika frågor förut, under helt olika regeringar. I det sammanhanget kan man nämna hanteringen av allmänna handlingar i Utrikesdepartementet, som kritiserades av både konstitutionsutskottet och Justitieombudsmannen under perioden 2014–2019. JO kritiserade återkommande Regeringskansliet för långsam hantering av utlämnandeärenden.

Den gången handlade det bland annat om att framställningar med koppling till säkerhetsrådskampanjen inte hade prövats efter elva månader. I ett ärende från 2019 konstaterade JO att inga väsentliga förbättringar hade skett, trots den återkommande kritiken. Först vid ett senare ärende uttryckte JO att de såg positivt på de åtgärder som då hade vidtagits. Min bild är också att man tog till sig av kritiken från JO rörande UD:s hantering av utlämnandeärenden.

Fru ordförande! Därmed är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Tack så mycket! Då går ordet först till Socialdemokraterna och Peter Hedberg.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Tack, statsministern, för inledningen och för att statsministern tar konstitutionsutskottets tidigare uttalanden på allvar! Det som utskottet och JO har uttalat tidigare är naturligtvis något som vi har med i vårt underlag.

Som statsministern säkert känner till lyftes det också fram vid utfrågningen med statssekreterare Johan Stuart att det här egentligen är en väldigt liten del av det som flera granskningsanmälningar ursprungligen har hanterat och

berört. Det var lite tråkigt att en av rubrikerna i en av våra större kvällstidningar efter den förra utfrågningen var: ”Utfrågningen var ett skämt – en parodi.” Jag uppfattade inte att det handlade så mycket om ledamöternas frågor utan snarare om det faktum att vi faktiskt inte har möjlighet att ställa frågor i mer än väldigt begränsade delar som rör just utlämnande av handlingar.

Det som har kommit att kallas för Landerholmaffären eller säkerhetsincidenten berör ju betydligt mer. Jag vet att det har framhållits från kolleger i utskottet och även företrädare för regeringen att det pågår en rättsprocess. Men jag finner det ändå nödvändigt att påminna om att när vi från oppositionen har velat se om det är möjligt att granska fler delar endast har begärt att vårt opolitiska kansli ska få ta fram underlag för att se om det är möjligt att granska fler delar. Vi är alltså ganska begränsade till att ställa frågor om en väldigt liten del av hela den här historien.

Jag uppskattar dock att statsministern framhåller JO:s kritik mot just den här hanteringen. Men det som jag tycker att vi, trots upprepade frågor, inte riktigt fick svar på vid utfrågningen med statssekreterare Johan Stuart var just gällande den här promemorian med skadebedömning kopplat till säkerhetsincidenterna runt Henrik Landerholm.

Nu får jag inte ställa frågor om innehållet i den eller när statsministern fick kännedom om den. Men det som var mest anmärkningsvärt för både oss och ganska många andra var att man när framställningen om att ta del av den här handlingen gjordes fick man alltså efter 673 dagar veta att det under hela den perioden hade varit arbetsmaterial. Först då, när framställningen gjordes, diarieförde den och ansågs vara upprättad.

Jag frågade Johan Stuart hur det kunde komma sig och om det fanns någon kännedom om varför processen hade tagit så lång tid. Jag tycker inte att jag fick ett tydligt svar på den frågan.

Min första fråga till statsministern blir helt enkelt om han kan redogöra för processen kring detta och ge ett tydligt svar på varför det tog 673 dagar att färdigställa promemorian.

Ulf Kristersson: Jag känner inte till exakt när den begärdes ut eller hur det gick till när de besvarades. Vad jag däremot vet är att den först bedömdes vara ett arbetsmaterial och därför inte var allmän handling. Sedan prövades frågan inte över huvud taget förrän vid nästa begäran om utlämnande, långt senare. Då befanns den vara allmän handling. Det är naturligtvis alldeles för sent.

Min tro är att om den hade begärts ut tidigare hade den konstaterats vara en färdig allmän handling tidigare. Varför det inte skedde vet jag faktiskt inte. Men det är naturligtvis alldeles för lång tid. Det har Regeringskansliet också påpekat. Men den begärdes alltså inte ut igen förrän långt senare.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tackar för svaret.

Det är helt riktigt att det inte var förrän den begärdes ut igen som den ansågs vara en färdig allmän handling. Men det här har förbryllat mig och, tror jag, stora delar av utskottet – återigen får jag tassa lite försiktigt här utifrån att jag

inte kan ställa frågor om innehållet – jag har ju sett den här promemorian. Jag utgår från att statsministern också har gjort det. Givet innehållet i den blir man ändå fundersam: Tar det 673 dagar att färdigställa en sådan typ av promemoria?

Jag frågade Johan Stuart vid förra tillfället om det fanns någon generell princip för den typen av promemorior och skadebedömningar. Det fick jag inget direkt svar på. Det förefaller ändå märkligt, utifrån de situationer som promemorian hanterade, att det var arbetsmaterial i 673 dagar.

Jag tänker att det borde finnas någon typ av tidsram för när ett sådant arbete ska vara färdigställt, inte minst för att relevanta aktörer i andra delar av Regeringskansliet ska kunna ta del av det. Jag tror att jag vid utfrågningen av Stuart använde uttrycket: Vissa saker kan kräva politisk handpåläggning. Han ville kanske inte riktigt kännas vid det uttrycket eller begreppet. Men om man gör en skadebedömning utifrån en säkerhetsincident kan det ju behövas politiskt agerande.

Utifrån det tänker jag: Har statsministern inte funderat över att det tog 673 dagar, hur det hanterades inom Regeringskansliet och om det kan ha fått några möjliga negativa konsekvenser?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Först vill jag bara bekräfta att jag delar uppfattningen att det inte kan ta 673 dagar. Det tror jag inte heller att det hade gjort om den hade begärts ut tidigare.

Varför den inte färdigställdes och blev en allmän handling tidigare vet inte jag. Jag sköter inte om sådana saker själv. Men jag håller med om att det inte ska ta så lång tid. Jag skulle tro att om den hade begärts ut tidigare hade man konstaterat långt tidigare att det inte längre var ett arbetsmaterial. Men exakt hur det fungerade vet inte jag.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Det gör nog mig lite mer fundersam i så fall. Det här är nämligen den andra utfrågningen vi har i det här ärendet. Eftersom vi får ställa väldigt begränsade frågor, och då inte ens i en sluten del, kopplat till själva innehållet tänker jag att en relevant fråga som vi ändå bör kunna granska och komma till en slutsats kring här gäller karaktären på promemorian, att det är en skadebedömning kopplad till de här allvarliga säkerhetsincidenterna.

Finns det alltså ingen tidsram, ingen begränsning, för när ett sådant arbete ska vara färdigställt inom Regeringskansliet? Jag tycker att det låter märkligt. Om statsministern delar uppfattningen att 673 dagar är alldeles för lång tid, vad är den rimliga tiden?

Jag menar inte att statsministern ska göra en helt egen bedömning. Det måste väl ändå finnas någon typ av rutiner eller tidsramar för när ett sådant arbete ska vara färdigställt. Annars tänker jag att det här arbetsmaterialet kan stanna i en väldigt begränsad del av Regeringskansliet under lång tid. Det kan inte vara beroende av att en journalist eller en medborgare gör en framställan om att få ta del av det här innan det ska bli diarieförd, en allmän handling och kanske också någonting som delges den politiska ledningen.

Finns det några rutiner eller tidsramar för hur lång tid ett sådant här arbete med att upprätta den typen av skadebedömningar får ta och som det här har avvikit från?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Regelverket tror jag är relativt enkelt. Handlingar ska lämnas ut skyndsamt, och allmänna handlingar ska upprättas så fort de är allmänna handlingar, när de inte längre är ett pågående arbetsmaterial. Det kan jag också se rimligen borde ha skett långt tidigare än efter 673 dagar.

Varför detta inte skedde vet inte jag. Jag går inte igenom Regeringskansliets alla pågående arbetshandlingar och konstaterar om de borde vara det eller inte. Det är en rutin som uppenbart har brustit i det här fallet.

Sedan kan man säga att så fort den begärdes ut lämnades den också ut. Hade den begärts ut tidigare hade den sannolikt – det kan ju ingen av oss veta – också lämnats ut tidigare, för den var rimligen färdigbehandlad. Men jag vet som sagt inte varför just den här frågan blev liggande och inte blev en allmän handling från ett rimligen färdigt arbetsmaterial.

Michael Rubbestad (SD): Fru ordförande! Tack till statsminister Ulf Kristersson och Per Hall för att ni tar er tid att komma hit i dag!

Av underlaget framgår att det har förekommit återkommande brister i skyndsamhet, likabehandling och dokumentation, vilket också statsministern var inne på i sitt inledande anförande. Men från statssekreteraren har också framhållits att insynen varit begränsad i enskilda ärenden och att ansvaret i huvudsak ligger på tjänstemannanivå.

Jag skulle vilja fortsätta på spåret kring likabehandling. Vi har ju tagit del av information om att när Dagens Nyheter begärde ut underlag tog det 46 dagar, och det kunde endast hämtas i pappersform och under dagtid. Men när det sedan gjordes anonymt under pseudonymen Simon tog det endast två dagar och kunde också lämnas ut digitalt.

Jag undrar ifall statsministern kan kommentera det faktumet. Och hur säkerställer vi att identiteten på den som begär ut handlingar inte påverkar handläggningen?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Först vill jag bara återigen bekräfta att när det tar 46 dagar kan det inte betraktas som skyndsamt. Sedan har vi ju, både Johan Stuart och Regeringskansliet, förklarat ett antal bakomliggande orsaker till detta. Men vi bekräftar trots det att det har tagit för lång tid – bara så att det inte råder någon tvekan om den punkten – och att det är rutiner som också har åtgärdats därefter, med kapaciteter och med utbildning. Det råder ingen som helst tvekan om detta.

Den beskrivning jag har fått – och återigen: jag är inte med och gör de här utlämnandena själv, som jag tror att alla förstår, utan det finns en organisation för detta – är att det var ganska stora skillnader i volymer som lämnades ut men också i karaktären på det som begärdes ut. Därför kan det ta olika lång tid, naturligtvis. Men det är väl alldeles uppenbart att två dagar är en mycket rimligare tumregel än 46 dagar.

De närmare omständigheterna varför det tog så lång tid vet jag faktiskt inte. Det är inte jag som arbetar med de sakerna.

Michael Rubbestad (SD): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaret!

Lite annat spår: Jag undrar lite grann kring vilka kriterier det är som avgör när ett utlämnandeärende ska gå upp till en politisk nivå. Finns det inte någon risk att det då blir någon form av olika hantering kring de här olika känsliga ärendena när de flyttas från tjänstemannanivå till politisk nivå?

Ulf Kristersson: I grund och botten är det två tillfällen när det självklart skett på en politisk nivå. Det ena är om det går upp till regeringen för prövning om det ska lämnas ut eller inte. Det händer ju inte så sällan. Det händer att det sker ett utlämnande där en del saker som är sekretessbelagda är maskade, så som det ska vara, förstås. Men det kan också vara så att den som begär ut handlingen inte är nöjd med att det är maskat, av lika naturliga skäl. Ytterst måste då regeringen pröva om det ska lämnas ut eller inte. Då går det självklart, både i formell bemärkelse … Då blir det ett regeringsärende, helt enkelt, som jag skulle tro att justitieministern oftast håller i.

Det andra är om det finns ett ärende där det kan finnas politiska … alltså sekretessprövningen. Det klassiska är ju relationen till främmande makt – noteringar om vad som hänt på ett Natotoppmöte, på ett EU-toppmöte eller på en bilateral överläggning, till exempel. Det görs ju alltid dokumentation. Det kan vara väldigt känsliga saker som någon gärna vill ta del av men som Regeringskansliet bedömer skulle skada vår relation till ett annat land.

Det här är självklara saker, men jag nämner det ändå. Det är vid de två tillfällena som också den politiska nivån blandas in för att bedöma detta. Sedan finns det en hel organisation som löpande sköter alla normala utlämningar som inte har minsta sekretessproblematik över huvud taget, och så har det alltid varit genom alla regeringar.

Mats Green (M): Vi har i dag och vid tidigare utfrågningar, och även i de skriftliga svar som jag sitter och tittar på som Regeringskansliet har delgivit utskottet på våra frågor, fått förklaringar till varför det dröjde olyckligt länge innan de här sju begärandena kunde få slutliga utlämnanden. Regeringskansliet har också tidigare konstaterat att även med beaktande av speciella omständigheter borde utlämningarna och framställningarna ha hanterats betydligt snabbare. Det är ostridigt i frågan, och det erkänner alla här i dag.

Samtidigt kan vi konstatera att intresset för just de här utlämnandena av handlingar har varit väldigt stort. Med tanke på bakgrunden till de här begärandena och den långa hanteringstiden, kan statsministern ändå förstå att det här väcker frågor och kritik? Det är min första fråga.

Min andra fråga handlar om att vi sedan tidigare – det nämndes också här – haft möjlighet att ställa frågor till Johan Stuart, statsministerns statssekreterare, om den närmare hanteringen av de här utlämnandeärendena. Det är självklart relevant för oss i utskottet att få klarhet i i vilken utsträckning som statsministern själv varit involverad i den hantering som det här granskningsärendet, eller de här granskningsärendena, gäller.

Jag hade tänkt fråga när statsministern fick kännedom om att de här olika handlingarna hade begärts ut, men det har vi väl fått svar på här i dag och även i det skriftliga underlaget till viss del. Men min fråga där är: Gav statsministern i så fall några direktiv när det gäller de här utlämnandena? Och finns det något övrigt som statsministern vill tillägga som vi i utskottet bör vara medvetna om när vi gör vår ytterligare granskning och sedan landar i ett ställningstagande och gör en bedömning? Det skulle jag vilja ha svar på till att börja med.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Först den fundamentala frågan: Jag har alltså inte själv varit inblandad över huvud taget i någon av de här utlämnandefrågorna. Jag är inte inblandad i dem alls. Jag har än mindre skyndat på eller fördröjt någonting – absolut inte! Det finns en organisation som arbetar med de här sakerna, och så måste det vara. Det är en stor mängd saker som begärs ut från Regeringskansliet, av helt naturliga skäl, hela tiden. Jag har alltså inte varit inblandad i det här.

Den andra frågan, eller egentligen den första: Kan jag förstå att det finns kritik mot detta? Utan tvekan, självklart! Det har vi också sagt från det första skriftliga svaret. Det ska inte ta så här lång tid. Det finns ett antal förklaringar till att det har tagit för lång tid, men de duger inte som försvar för detta. Här har funnits brister.

Jag nämnde också att det har funnits brister förut. Det säger jag inte för att förminska den här bristen utan för att säga att det ibland uppdagas brister som man då åtgärdar på olika sätt. Det är själva vitsen med detta. Så var det mellan 2014 och 2019. De bristerna åtgärdades, och även här har man noterat brister och åtgärdat dem. Men kritiken – absolut!

Sedan finns det väl en underliggande fråga givet just de här frågorna: Har regeringen på något sätt varit inblandad i att fördröja detta? Då är svaret nej. Regeringen har inte varit inblandad i att fördröja någonting, utan det finns andra skäl till att det har tagit för lång tid och dem har vi redogjort för. Men regeringen har inte agerat för att det ska ta längre tid.

Mats Green (M): Tack för svaret! Jag har väl egentligen två följdfrågor.

När det gäller JO:s beslut och JO:s kritik om de sju utlämnandeärendena framgår av Regeringskansliets redogörelse att det i flera av dessa ärenden gjordes ett eller flera så kallade delutlämnanden. Kan statsministern kommentera syftet med dessa delutlämnanden, varför de gjordes i stället för att lämna ut allt i ett samlat, lätt överskådligt material? Det är min första fråga.

Min andra fråga: I redogörelsen till Justitieombudsmannen har Regeringskansliet också framhållit att det säkerhetspolitiska läget under den här perioden, alltså september 2024 till februari 2025, var mycket allvarligt – statsministern berörde också det i sin inledning här – vilket innebar en betydande påverkan på berörda delar av säkerhetsrådgivarens organisation. Samtidigt ledde alla mediegranskningar till ett mycket stort antal framställningar om att få ta del av allmän handling, varav de vi nu tittar på bara är en bråkdel. Man har påpekat i flera faser och i flera inlagor till oss i utskottet att det har varit ett stort tryck riktat mot ett väldigt begränsat antal medarbetare.

Jag vill ställa en fråga kopplat till det: Har statsministern någon bild av om det skedde en uppföljning avseende både arbetssätt och organisering för att säkerställa förutsättningar för kommande utlämnandeärenden? Som vi konstaterat är det här inte första gången detta sker, och man kan kanske utgå från att om det kommer att ske i framtiden kommer också utskottet att titta på just det. Därför är det väl en kanske lite framtidsinriktad fråga: Vad har ni gjort, och vad har du gjort, för att se till att detta kommer att hanteras på ett korrekt sätt framöver?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det var också därför jag valde att nämna de tidigare händelserna av lite snarlik karaktär – just därför att de har relevans för detta. Då kom det kritik från KU och från JO i snarlika frågor, och det gjordes förändringar. Man förstärkte kapaciteten. Man skapade tydligare rutiner som gjorde att allting gick snabbare. Samma sak har skett här: utbildning av medarbetare, en förstärkt organisation, en organisation som är på plats fullt ut.

Allt detta gör att min bedömning just nu är att vi har säkerställt, framför allt Johan Stuart som sköter den operativa driften av allt detta, att vi nu har en organisation som tillräckligt snabbt kan svara även på en högre mängd utlämnandeförfrågningar än vad som annars sker en vanlig vardag.

Den första frågan om delar … Som sagt, jag är inte inblandad i enskilda utlämnandeärenden, varken stora eller små. Men jag föreställer mig att om man lämnar ut i delar är det för att öka hastigheten. Det är ett antal saker som snabbare kan lämnas ut för att de kanske till exempel inte har någon sekretessprövning över sig eller för att det är sammanhållna frågor som är lätta att lämna ut i en del.

Som sagt, jag vet inte själv exakt hur de människorna arbetar i varje enskilt ärende för att lämna ut. Men det ska ske skyndsamt, och så fort som möjligt med bibehållen kvalitet är just skyndsamt.

Ordföranden: Har Mats Green någon ytterligare följdfråga?

Mats Green (M): Jag är nöjd så här långt, tack.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, statsministern, för svaren hittills!

Jag tycker ändå att det är bra att statsministern har tagit till sig av vad KU har sagt tidigare när det varit liknande ärenden om UD. Då är han troligtvis också beredd på att KU kanske uttalar brister, som är det ord vi brukar använda i utskottet; vi säger inte kritik. Skillnaden är att det som skedde på UD och där KU har utdelat kritik – statsministerns ord, inte mina – var 2014 till 2019. Det här utlämnandeärendet är fem år senare, eller sex år beroende på hur man räknar, 2024 till 2025, och rör Regeringskansliet.

Min första fråga är väl då om man inte när det uppkommer brister i hanteringen på ett departement, alltså UD, lär av varandra inom Regeringskansliet mellan de olika departementen. Det vore ju det kloka, så slipper man hamna i KU.

Min andra fråga knyter lite grann an till Mats Greens fråga kring detta med statsministerns kännedom. Jag noterade att statsministern sa att han inte hade kännedom om och inte hade varit involverad i de här ärendena, men utifrån de

svar som vi har fått på utskottets frågor rörde en av DN:s framställningar statsministerns e-postlogg. Där har vi fått information om att medarbetare vid statsministerns kansli informerades om flera av de här aktuella utlämningsärendena eftersom de bedömdes få politiska konsekvenser.

Jag undrar bara: När dina medarbetare får information, går den inte vidare till dig då? Fick du verkligen ingen information om de här utlämnandeärendena?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det är bestickande att inte en enskild lärdom, enskild kritik eller ett påpekande på ett departement automatiskt skapar förändringar på alla departement. Det är jag beredd att hålla med om. Regeringskansliet är en rätt stor organisation, och varje departement ansvarar självt för sina utlämnandeärenden. Det betyder inte att det inte har skett något lärande, naturligtvis, men det är inte omedelbart så att allt som sker på ett departement hanteras snabbt. Det tror jag att alla som har någon kunskap om Regeringskansliet känner till.

Det kan också vara så att volymerna kan vara olika på olika ställen. Men jag håller i grund och botten med om att de lärdomar som drogs på Utrikesdepartementet mellan 2014 och 2019 borde ha satt sig i alla departement. Jag håller med om den kritiken.

Jag tror att vi nu har sett till att de sakerna har åtgärdats, också på Statsrådsberedningen, som det här ärendet handlar om. Jag känner inte till att andra departement skulle ha haft några stora sådana problem – utan att garantera att det aldrig skulle hända i framtiden.

Sedan var det frågan om e-postloggen. Jag informerades övergripande om att e-postloggar hade begärts ut. E-postloggar begärs ut hela tiden. Det är inget konstigt med det. Jag var inte närmare inblandad än så, men det är klart att när min e-postlogg begärdes ut fick jag veta att det var så. Det var ingenting som föranledde någon åtgärd från min sida.

Jessica Wetterling (V): Jag tackar för svaren. Jag ville bara få klarhet eftersom statsministern var definitiv i att inte ha någon kunskap eller vara involverad alls. Man får ändå veta att ens e-postloggar begärs ut.

Det som föranleder den fråga jag undrar över är när saker bedöms få politiska konsekvenser. Där har Regeringskansliet svarat till Justitieombudsmannen, nämligen att man informerar den politiska ledningen inför ett utlämnande om det kan få politiska konsekvenser. Jag antar att det inte handlar om sekretessprövning. Det ska givetvis alltid ske inför ett utlämnande. Vad kan det vara? Enligt Johan Stuart skulle det inte leda till någon fördröjning, men jag undrar om statsministern har reflekterat över detta. Vad innebär politiska konsekvenser?

Utifrån ett annat svar, där man hänvisar till politiska konsekvenser svarar Regeringskansliet till JO att när ett utlämnandeärende har initierats av medierna lämnar kommunikationsfunktionen besked, besvarar frågor och sköter om kommunikationen. Är det två olika ingångar? Behandlas medierna på ett sätt, och allmänheten på ett annat sätt – utifrån att man svarar Justitie-

ombudsmannen att man sköter det genom kommunikationsfunktionen när det initieras av medierna? Gör man på ett annat sätt om det hade varit jag som skickade en förfrågan eller någon från ett annat kontor?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Bara så att vi inte missförstår varandra: Det är väl alldeles uppenbart att om de som sköter utlämnandeärenden tror att det här är något som ett statsråd kan få frågor om dagen efter är det klart att de berättar om utlämnandet. Annars kan man ha ett statsråd som är helt oförberedd på en uppgift. Det förändrar inte någonting i övrigt. Men på samma sätt som vi har funktioner på Regeringskansliet som informerar oss om alla andra saker som vi måste vara uppdaterade om, är det klart att om man tror att något kommer att väcka frågor behöver ett statsråd veta om att frågan kan komma. Det är rätt självklart.

Malin Björk (C): Jag tackar statsministern för svaren hittills.

Statsministern har varit inne på att det har vidtagits åtgärder på Regeringskansliet för att komma till rätta med det som uppenbarligen har inträffat under mandatperioden, nämligen att det har skett fördröjningar i utlämnande av allmänna handlingar. På fråga från kollegan Jessica Wetterling är svaret att man tyvärr inte alltid lär sig mellan departementen. Det har ju funnits kritik tidigare mot UD för åren 2014–2019.

Den här mandatperioden under statsministerns ledning har Regeringskansliet fått mer pengar för varje år, en ökad budget, i jämförelse med många av våra myndigheter som tvärtom har fått spara. Det har bland annat motiverats av säkerhetsläget, och under statsministern har det nationella säkerhetsrådet inrättats, som tidigare leddes av Henrik Landerholm.

Precis som statsministern har varit inne på är det statsministerns ansvar att se till att organisationen fungerar. Oavsett att man har vidtagit åtgärder nu är jag inne på frågan om att när organisationen byggdes upp, vilka kompetenser och rutiner tittade man på? Hur skedde arbetet för att säkerställa att en så viktig funktion som att se till att utlämnande av allmänna handlingar sker på det sätt som de ska, att det verkligen fanns en sådan kunskap och organisation för det?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Svaret är självklart att det borde ha funnits på plats på en gång. Sedan tror jag att alla kan förstå att när man bygger upp en ny organisation, hämtar kompetenser från olika delar av Regeringskansliet, bygger ett nytt system, är det klart att inte allt fungerar perfekt inledningsvis. Det har nog hänt förut, och det kommer nog att hända igen. Det är ändå inget försvar för att ganska grundläggande administrativa funktioner inte ska fungera tillräckligt bra. Där har vi förbehållslöst sagt att det borde ha fungerat bättre.

Min bild är att med förstärkningar på de områdena och med rätt sorts utbildning fungerar det bra i dag. Det borde ha fungerat bra tidigare, men vi har dragit slutsatser. Det var ganska snarlikt det som skedde på Utrikesdepartementet, nämligen att det inte fungerade bra nog. Då drar man slutsatser, och sedan fungerar det bättre i fortsättningen. Jag har inget annat svar på frågan.

Malin Björk (C): Jag tackar statsministern för svaret.

På en annan tidigare fråga, från kollegan i utskottet Peter Hedberg, svarade statsministern om innehållet i skadebedömningen, som vi inte får ställa detaljfrågor om. Men vi kunde konstatera att det tog 673 dagar att färdigställa den innan den lämnades ut. Att den färdigställdes skedde på begäran av medierna.

Statsministern svarade att rutinerna uppenbarligen har brustit eftersom det har dröjt så länge innan en sådan promemoria färdigställdes – 673 dagar.

På vilket sätt har statsministern sett att man har åtgärdat hur kunskapen om att färdigställa så viktiga handlingar som en skadebedömning måste anses vara, att den typen av rutiner fungerar? Vad har statsministern gjort för att säkerställa att det inte inträffar igen?

Ulf Kristersson: Det här är viktiga saker, men jag sitter inte hela dagarna och funderar över exakta ärendeframställningar. Såvitt jag vet är det här ingen generell brist i Regeringskansliet, att handlingar går från arbetsmaterial till allmän handling sker hela tiden och ska hända hela tiden. Här har något brustit, som har gjort att det var först när de begärdes ut som de blev allmän handling, och rimligen borde ha blivit långt tidigare. Såvitt jag vet finns inget generellt problem. Jag har i varje fall inte stött på att det skulle vara ett generellt problem. Men det är ett memento; kan det hända en gång, tror jag. Alla som upprättar handlingar vet att det är viktigt att handlingar blir upprättade som allmän handling vid rätt tidpunkt, inte för tidigt när det är pågående handling och inte för sent. Sedan kan det förstås vara olika för olika handlingar. Men såvitt jag vet är det här inget allmänt problem i Regeringskansliet.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tackar för svaren så här långt.

När man kommer så här långt ned på frågelistan är mycket redan utrett. Jag skulle vilja fortsätta lite grann på den fråga som Malin Björk ställde här. Jag uppfattade det på statsministerns svar att när en ny förfrågan kom efter flera hundra dagar gjordes en ny bedömning. Det framgår inte riktigt om det kan ha tillförts saker under mellantiden.

Finns det någon typ av flaggning om ett ärende har begärts ut men som inte är färdigställd, att när ärendet så småningom bedöms vara färdigställt, att den som en gång begärde ut handlingen får den per automatik? Hänger det på att vederbörande ställer frågor med jämna mellanrum: Är det här dokumentet färdigställt? Om jag uppfattade statsministern rätt hade det kanske kunnat lämnas ut tidigare.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Nu prövar du min kunskap om de dagliga rutinerna. Såvitt jag vet finns ingen automatisk flaggning att tidigare begärda utlämnanden så att säga automatiskt aktualiseras. De prövas, såvitt jag vet, när de begärs ut. Det händer ofta att saker begärs ut löpande. Någon gång övergår material från en arbetshandling till en allmän handling. Sedan tror jag inte att det finns något exakt recept för när det sker. Men någon automatik finns, såvitt jag vet, inte i detta.

Sedan är det ofta så att de som begär ut handlingar vet väl vad de vill. Vi pratar om några få handlingar. Det är en av styrkorna i den svenska offentlighetsprincipen att det är ett omfattande utlämnande av handlingar från Regeringskansliet. Det vet också kommuner och regioner – väldigt mycket utlämnanden. Det är krävande, men det befrämjar också transparens i vårt system.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har en mer allmän uppsamlande fråga.

Utöver de åtgärder som tidigare har redovisats i muntliga svar och skriftliga svar, att man har haft utbildningspaket och så vidare, anser statsministern att det finns något ytterligare som behöver göras för att man ska undvika den typen av händelser?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Kan inte alla dra slutsatsen att det här har hänt förut, och därför finns brister som behöver åtgärdas, men också dra slutsatsen att brister har åtgärdats?

Som sagt är det fråga om en mycket stor mängd utlämnanden. Såvitt jag förstår sker lejonparten på ett bra sätt. Det är också bra att det uppmärksammas när det inte sker på ett bra sätt. Då har hela Regeringskansliet starka incitament att se till att det inte fortsätter att fungera på ett otillfredsställande sätt.

Några andra krav på förändringar har jag varken rest själv eller stött på. Det här är ett evigt arbete. Människor byts ut efter hand i Regeringskansliet, som på alla arbetsplatser, och man måste hela tiden lära sig att göra detta så fort som det är möjligt med bibehållen kvalitet och med bibehållen sekretessprövning och med allt det som också krävs. Alla förstår att ett slarvigt men snabbt utlämnande av handlingar som skulle skada Sverige vore dåligt. Det är en ständig avvägning. Men skyndsamhetskravet ska respekteras, och det ska ske på ett kvalitetssäkrat sätt.

Jan Riise (MP): Tusen tack för svaren hittills! Det har varit omfattande resonemang i frågorna. Jag har fått många svar på sådant jag har haft funderingar om. Men jag har ett par små frågor kvar.

En fråga är mer detaljartad, och det är kanske inte statsministerns sak.

Det måste finnas något som triggar övergången från arbetsmaterial till allmän handling, någonstans, och det ska inte vara när någon frågar utan det ska vara vid något annat tillfälle, det vill säga att det finns en mängd handlingar som aldrig någonsin någon frågar efter, men de är ändå allmänna och finns där.

I ett lite större perspektiv kommer jag till den politiska dimensionen, nämligen vårt gemensamma ansvar att lagstiftningen och vår syn på allmänna handlingar, offentlighet och sekretess, baksidan av detta, hålls vid liv och utvecklas i den mån det är möjligt. Det är inte så mycket av en fråga utan mer en reflektion. Men jag tycker att det finns en politisk dimension i det som går utanför vad en opolitisk tjänsteorganisation gör. Det är vi och ni som har ansvaret för att det aldrig någonsin naggas i kanten.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det här är en viktig fråga. Som sagt: Jag vet inte varför det brast i det här fallet. Jag vet inte varför den inte upprättades som

allmän handling i just det här fallet. Men kan vi säga att när en handling har fått sin slutliga utformning är den också en allmän handling. Vid utlämnandebegäran kan man sedan pröva om den kan lämnas ut i sin helhet eller i delar.

Utan att kunna detta i detalj är min erfarenhet ändå att det i de flesta fall är solklart. På mycket kort tid har man all information som finns i ett enskilt ärende, och så är det klart. I andra fall kan det vara oerhört långa processer.

Låt mig ta några nu aktuella saker som exempel. Vi är ju lyckosamma nu med ett antal rätt stora exportaffärer för svensk försvarsindustri. De genererar ofta väldigt mycket dokumentation mellan länder. Då är det alldeles uppenbart att vi en dag kommer till en slutpunkt där allting är klart – antingen det är en framgångsrik affär eller en misslyckad affär – och det inte händer mer i den saken. Då är det en allmän handling. Sedan prövar man efteråt hur mycket av det hela kan vi lämna ut givet relationen till det andra landet. Men under en mycket lång tid kan det alltså vara en pågående process med ständigt nya kontakter. Då händer det saker hela tiden. De är förvisso av intresse, men det är fortsatt ett pågående arbetsmaterial. Då ska någon på ett omdömesgillt göra bedömningen att saken nu är klar och därmed alltså en allmän handling.

Exakt hur det går till tror jag varierar ganska mycket i olika ärenden. Lejonparten är ju väldigt enkla frågor naturligtvis. Lejonparten av utlämnandeärendena fungerar också smärtfritt av just den anledningen.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack så mycket statsministern för svaren och inledningen. Det vi granskar är statsministerns ansvar för utlämnandet av allmänna handlingar. Där finns ett eventuellt direkt ansvar, som statsministern har klargjort inte gäller i det här fallet. Du, Ulf Kristersson, var inte inblandad direkt i detta.

Men det kan också finnas ett indirekt, övergripande ansvar. Med tanke på att man har gjort ganska många ändringar efter att det här blev känt – det handlar om utbildning, personal och så vidare – är min fråga om du inte anser att du hade ett ansvar för att på något sätt föregripa eller förutse vad som skulle kunna hända i, som du säger, onormala situationer, som ju tyvärr alltid förekommer i det verkliga livet.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag vill först bara understryka att jag tar mitt ansvar på mycket stort allvar. Det finns inte en millimeter av vilja att komma undan mitt ansvar som statsminister och som chef för allt som sker i hela Regeringskansliet. 4 000 medarbetares dagliga verksamhet är mitt ansvar.

Detta betyder inte att jag bär skulden för ett enskilt missgrepp, naturligtvis, men jag har ansvar att se till att det inte sker igen och att det fattas beslut som åtgärdar de brister som kan ligga bakom det.

Det är klart att det ibland händer saker och ting i Regeringskansliet som inte bör hända, liksom på alla stora arbetsplatser. Så har det alltid varit. Och det har alltid varit statsministerns yttersta ansvar att här svara på frågor om vad som har skett i Regeringskansliet. Jag tar detta på mycket stort allvar.

Ett uppenbart exempel som ligger nära detta är att det även innan vi inrättade Nationella säkerhetsrådet efter internationell förebild var mitt ansvar att all information fanns på rätt ställe, hos rätt statsråd och i rätt del av organisationen. Tidigare regeringar har kritiserats för att inte ha klarat av den uppgiften, och man har haft olika förklaringar till det.

Sedan är det klart att jag inte bygger upp varje enskild del själv – inte på de andra departementen och inte heller på Statsrådsberedningen, där det finns chefer som är ansvariga för den löpande verksamheten. Men det är mitt ansvar att de cheferna agerar på ett bra sätt och åtgärdar brister när de upptäcks.

Jag tar alltså detta på mycket stort allvar. Jag vill bara understryka detta, så att ingen tror att jag ägnar mina dagar åt att följa olika utlämnandeärenden och hur många dagar de tar. Men det är mitt ansvar att se till att organisationen sköter det på ett bra sätt, och här har det inte fungerat tillräckligt bra. Därför är det också min bild att de åtgärder som nu har vidtagits kommer att visa att det hela fortsättningsvis fungerar bättre.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, Ulf Kristersson, för svaret! I ditt svar finns det ett erkännande av ansvar för att inte på något sätt ha föregripit detta, som skulle kunna hända och också hände. Det är klart att du har ett ansvar för det som kommer att hända – ett ansvar att lära sig av det här.

Men det vi egentligen granskar är alltså om det finns ett ansvar på något sätt. Som du säger är det klart att det finns ett ansvar. Du har alltid ett ansvar för att det funkar. Här funkade det inte riktigt, och då finns det någonting som heter ansvarskrävande som vi givetvis ska utöva. Men jag tackar för svaret!

Ordföranden: Jag uppfattade ingen fråga. Ulf Kristersson kan ändå få kommentera det om han vill.

Ulf Kristersson: Jag kvitterar det. Min tydliga bild är att det i normalfallet fungerar väldigt väl. Jag hade alltså ingen anledning att misstro Regeringskansliets förmåga att sköta en administrativ rutin som har funnits i alla departement under väldigt lång tid. Det som i allmänhet fungerar bra brukar man ju ägna mindre uppmärksamhet åt, av naturliga skäl. Men jag hade alltså inget skäl att misstro detta.

När vi uppmärksammades på att det fanns brister agerade vi på det. På samma sätt är det min bild att det mellan 2014 och 2019 också i allmänhet fungerade väl när det gällde utlämnandefrågor. Men så brast det på Utrikesdepartementet, och då åtgärdade man de brister som fanns där.

Ordföranden: Då är vi färdiga med första frågerundan. Vi går över till en ny runda och tar återigen partierna i storleksordning.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag har väl en allmän reflektion kring det här med arbetsbelastningen, som alltså är det som ska ha föranlett att det tog betydligt längre tid för Dagens Nyheters journalister att få ut handlingarna. Det har ju angivits att det berodde på att det var storhelger och att det var väldigt mycket tryck med olika typer av utlämnandebegäranden.

Men detta är alltså inte så mycket en fråga som en reflektion. Jag noterar att Dagens Nyheters journalister fick veta att de kunde få se handlingarna i

pappersform under begränsade öppettider medan pseudonymen Simon kunde få dem skickade till sig i digital form. Detta verkar ju direkt kontraproduktivt om det handlar om att man försöker sänka stressnivån. Då kränglar man ju bara till det genom att säga att man måste tillhandahålla dokumenten i pappersformat under begränsade öppettider.

Jag skulle säga att det är en förklaring som inte riktigt håller om man ska se till vad vi kan förvänta oss utifrån både skyndsamhet och att man ska tillhandahålla handlingar på ett så tillgängligt sätt som möjligt. Men detta var bara en reflektion.

Jag återkommer ändå till de berömda 673 dagarna. Det gör jag därför att jag försöker förstå en del av säkerhetsaspekterna, men jag vill samtidigt inte gå in på de säkerhetsaspekter som vi inte får granska.

Om det görs en skadebedömning efter en säkerhetsincident, hör det då till vanligheterna att det tar 673 dagar att färdigställa den? Jag frågar därför att jag föreställer mig att man som statsminister eller statsråd, särskilt om man har ansvar för rikets säkerhet, är det olika typer av bedömningar som rör de frågorna. Då vill man väl att det ska finnas en skyndsamhet att bli färdig med de skadebedömningarna – utan att tumma på kvaliteten, naturligtvis. Jag undrar ändå hur det kan ta 673 dagar att komma fram till att man är klar.

Nu får jag ju inte ställa frågor om hur arbetet i Regeringskansliet har gått och vilken information statsministern eller andra har fått löpande under tiden. Men det finns en generellt viktig princip som vi behöver få svar om. Hur lång tid är en acceptabel tid för en sådan skadebedömning som tar sikte på frågor kopplade till rikets säkerhet? När ska den vara färdig, och hör det till vanligheterna att det tar 673 dagar?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Som jag alldeles nyss sa så finns det goda skäl till att olika handlingar kan ta väldigt olika lång tid. Det kan vara pågående processer under mycket lång tid, kanske flera år. Jag nämnde till exempel den pågående ansträngningen för att göra en omfattande exportaffär. Det finns nog ingen generell regel. Regeln är bara att den ska färdigställas så fort den är slutförd.

Jag har inte hört talas om att det skulle ha tagit 673 dagar i något annat fall. Det finns nog goda skäl att anta att den hade ansetts vara allmän handling om den hade begärts ut tidigare. Det tycker jag att det finns rimliga skäl att anta. Men jag vet inte. Jag känner inte till den enskilda hanteringen av det här ärendet. När handlingen begärdes ut blev den också allmän.

Men på principiella grunder är det naturligtvis riktigt att den borde ha blivit färdigställd så fort den var klar och inte först när den begärdes ut. Apropå den bredare reflektionen vill jag ändå uppehålla mig vid detta ett ögonblick och säga att när man skapar en ny organisation som inte någonsin tidigare har funnits i Regeringskansliet, när man skapar den för att det är ett extremt högt omvärldstryck, när det dessutom begärs ut mycket stora volymer av handlingar som inkluderar väldigt många personuppgifter och det dessutom är storhelger – då kan jag förstå att man anför detta som förklaringar. Men det är inte godtagbara ursäkter till att det tog längre tid än det brukar. Jag kan förstå det,

men vi har varit noga med att säga att vi inte accepterar det som en ursäkt. Grundlagens krav gäller faktiskt ändå. Därför borde man ha tagit höjd för detta i ett tidigare skede.

Därför är vi ganska förbehållslösa här. Det ska inte gå till på det här sättet. Min bild är att regeringen under 2014–2019 insåg att det tog för lång tid på den tiden, och man rättade till de fel och brister som fanns. Så tycker jag att man normalt agerar.

Peter Hedberg (S): Jag tror inte att jag har någon följdfråga. Men jag vill knyta an till detta med skadebedömning. Jag tror att vi alla har förståelse för att processer kan ta olika lång tid. Men jag beklagar naturligtvis både för utskottets del, för granskningsmakten och för allmänheten att det kan framstå som obegripligt att vi inte kan gå in i de här delarna. Men vi har alltså inte kunnat gå in i vissa delar och fråga om processen eftersom den omfattas av sekretess. Det hade vi behövt göra i en sluten del. Men det finns också andra delar som vi inte ens vet om vi kan granska. Vi har faktiskt inte ens fått reda på om vi kan granska dem. Det är majoriteten i utskottet som har bestämt detta. Jag beklagar det, men jag tror inte att jag kommer så mycket längre när det gäller detta i nuläget.

Ordföranden: Det fanns ingen fråga där. Vill Ulf Kristersson ändå kommentera detta? Nej. Då går vi vidare i frågerundan.

Michael Rubbestad (SD): Jag har inga ytterligare frågor utan tackar statsministern för svaren i det här ärendet.

Mats Green (M): Jag har fått de svar jag önskade inför den framtida behandlingen.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, statsministern! Jag håller med om allt som statsministern har sagt kring att det troligtvis för det allra mesta fungerar väl. Det är liksom i de fall där det inte har fungerat väl som det blir en KU-anmälan och utfrågning i KU, så det är väldigt rimligt. Statsförvaltningen är också någonting som vi gemensamt ska värna.

Jag är också ganska övertygad om att statsministern har andra saker att göra än att sitta och bevaka enskilda utlämningsärenden; jag hoppas i alla fall det. Jag är ledsen att jag upprepar mig, men det jag inte riktigt blev klok på och som statsministern sa i sin inledning var det här när en handling går från att vara arbetsmaterial till att bli en allmän handling och diarieförd. Statsministern säger att om den hade begärts ut tidigare hade den troligtvis setts som allmän tidigare, men man kan inte veta säkert.

Just utifrån det andra resonemanget om att man är under stor arbetsbelastning är det här nästan, tänker jag, lite som en uppmaning till medierna att begära ut ännu mer eftersom det då skulle ha prövats ännu oftare och kanske blivit allmän handling tidigare. En del, och även jag, har ändå tankar kring att 673 dagar är väldigt många dagar jämfört med normalfallet.

Jag förstår liksom inte riktigt resonemanget att det är när en handling begärs ut som ligger till grund för när handlingen blir allmän. Jag tror att statsministern kanske förstår vad jag är ute efter. Det låter då nästan som om

Regeringskansliet önskar få ännu fler inkomna begäranden om utlämnande, och utifrån beskrivningen om arbetsbelastning och sådant … Man ska givetvis svara på alla som sker, men man kanske inte vill uppmana alla medier att begära ännu mer än vad de gör. Jag tar för givet att det är ganska mycket redan i dag.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! I så fall uttryckte jag mig oklart eller otydligt. Självklart är det så att den skulle ha blivit allmän när den var färdigställd – naturligtvis. Det jag sa var bara att det, såvitt jag vet, inte gjordes någon ny bedömning av handlingen förrän den begärdes ut, och då gjordes det. Det är inte så att det normalt ska fungera på det sättet i Regeringskansliet, utan normala handlingar övergår naturligtvis till allmänna handlingar när de är färdigställda. Så det var inte alls så att jag menade att det ska vara så – tvärtom. Det är så det inte ska vara.

Annars delar jag helt din uppfattning att det är allt det som inte fungerar bra som granskas. Inte minst som statsminister har man naturligtvis ett ganska starkt incitament att få allting att fungera så att man slipper svara på kritik för de saker som inte har fungerat. Jag tror att vi har en gemensam uppfattning i den frågan.

Ordföranden: Jag tänker att det var ytterst rimligt att man inte vill ha en allmän uppmuntran om att alla ska begära ut fler handlingar. Bra att få det klarlagt!

Jessica Wetterling (V): Tack så mycket för svaret! Utifrån det statsministern sa kan jag ändå konstatera att jag gärna hade ställt andra frågor till statsministern i den här utfrågningen än vad vi får lov att göra, så ett sätt är ju också att ha en majoritet i konstitutionsutskottet som blockerar minoriteten. Det är dock inte statsministerns ansvar utan något som vi diskuterar i det här utskottet.

Bara en sista fråga: Det är ändå så att Regeringskansliet på något sätt ska vara ett föredöme i statsförvaltningen, tänker jag, och vara bäst i klassen. Jag undrar om statsministern delar det.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag vågar inte ranka Regeringskansliet i den samlade statliga organisationen. Men jag skulle vara lite varsam med att säga att enskilda brister, som vi nu diskuterar, i största allmänhet skulle återspegla bristande kvalitet i det relativt stora Regeringskansliet där de allra, allra flesta är helt opolitiska tjänstemän som jobbar oavsett vilken regering vi har. Det skulle jag nog verkligen vara försiktig med.

Min bedömning är att det är mycket professionella medarbetare, som naturligtvis både vill följa all lagstiftning som ni i de här kamrarna har fattat beslut om och även vara effektiva på jobbet. Det är också min samlade erfarenhet av snart fyra år som chef för hela den här organisationen att vi nästan alltid lever upp till den förväntan.

Malin Björk (C): Tack, ordförande, och tack, statsministern, för de svar som har getts här! Jag har inga fler frågor om det som vi får fråga om här. Jag hade gärna kunnat ställa andra frågor men tillåts ju inte göra det.

Gudrun Brunegård (KD): Jag tackar för svaren så här långt. Jag har inget ytterligare.

Jan Riise (MP): Jag delar naturligtvis den frustration som har uttryckts av andra i oppositionen över att vi inte kan ställa riktigt alla frågor vi vill. Men just i det här ärendet är jag nöjd med de svar vi har fått. Tusen tack!

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, statsministern, för svaren!

Bara en liten kommentar: Många har beklagat att de inte kan ställa en del frågor. Det som blockerar en hel del frågor är vår praxis i konstitutionsutskottet där vi inte blandar oss i pågående rättsprocesser. Så har vi gjort tidigare, och så gör vi nu.

En fråga till statsministern: Hur deltar du i och följer processen kring den här typen av frågor? Blir du systematiskt informerad? Hur går det till?

Ulf Kristersson: Hur går det till? Som alla som har jobbat i Regeringskansliet vet är det en gigantisk maskin som har väldigt många olika uppgifter, inte minst att se till att alla delar av svensk offentlighet som har med Regeringskansliet att göra fungerar – det vi pratar om här.

Huvudprocesserna siktar till att förbereda regeringsbeslut. Dem följer jag förstås relativt nära, framför allt alla de saker som ytterst går upp till avgörande på regeringssammanträdet varje torsdag. Det kan vara hundratals ärenden, stort och smått, som alla har den gemensamma nämnaren att de ska prövas av regeringen – från propositioner till myndighetsutövning till enskilda anställningsärenden.

Det är klart att jag ser till att jag på ett övergripande plan är orienterad om allt detta, men det finns dessbättre statsråd och chefstjänstemän som tar ett detaljerat ansvar för att säkerställa att kvaliteten i varje enskilt ärende är hög. Jag tenderar att lita på att medarbetare och andra chefer också sköter sina jobb.

Ordföranden: Mauricio Rojas gör tecken att han är nöjd. Jag ställer frågan till rummet om det finns någon som har en utestående fråga som de vill ställa i nuläget. Det är det inte.

Jag har själv en kontrollfråga gällande en fråga som jag tycker har berörts men inte riktigt har fått ett svar.

Som en liten inflygning på den vill jag ändå konstatera, inte minst för den som tittar på det här utifrån, att det kan tyckas mycket begärt att ställa frågor till statsministern om rutiner för utlämnande av handlingar eller hur man hanterar administration. Jag tror att alla kan förstå och också önska att inte det är någonting som Ulf Kristersson lägger för stor del av sin arbetstid på dagligdags.

Med det sagt är det här inte vilken fråga som helst utan en fråga som hade stor mediebevakning i alla dess delar under lång tid. Vi har fått redogjort för att när en fråga bedöms kunna få politiska konsekvenser eller är politiskt känslig lämnas information till den politiska ledningen, vilket givetvis är helt rimligt. Därför är det kanske också rimligt att ställa frågor om sådant som statsministern normalt sett inte håller på med, nämligen administrativa rutiner.

Den inflygningen gör jag för att jag vill ställa en fråga. Det är jättebra att man konstaterar att 46 dagar var alldeles för lång tid och att 673 dagar också var alldeles för lång tid. Men om vi bortser från den tidsåtgång som har varit när det gäller att lämna ut saker och ting finns ju andra omständigheter, till exempel att Dagens Nyheter när de begärde ut uppgifter bara kunde få dem i pappersform och under begränsade arbetstider medan pseudonymen kunde få ut dem digitalt. Det innebär ju att det här var handlingar som uppenbarligen kunde lämnas ut digitalt, helt eller delvis.

Har Ulf Kristersson någon kommentar kring varför det inte bara tog lång tid utan att man också begränsade möjligheten att kunna få ut det på ett smidigt sätt?

Ulf Kristersson: Tack, fru ordförande! Först vill jag bara säga att jag verkligen inte tycker att det är något konstigt att man granskar brister i Regeringskansliets administrativa rutiner – tvärtom. Som både jag själv och ni har påpekat är det jag som är ytterst ansvarig för hur hela Regeringskansliet fungerar, så det tycker jag på alla sätt är både formellt och i praktiken väldigt legitimt.

Om den underliggande frågan är om regeringen eller jag har fördröjt enskilda utlämnandeärenden är svaret nej. Det har jag varit noga med – nej. Så är det inte.

Exakt varför vissa handlingar som begärdes ut under pseudonym gick fortare än andra handlingar som var av större omfattning vet jag inte. Det har sagts någonstans att det handlade om mängden personuppgifter, till exempel, i olika ärenden. Jag vet inte exakt i vilken situation de kan lämnas digitalt och i vilken situation de lämnas ut i pappersform. Det finns rutiner för detta, och jag förutsätter att rutinerna i det avseendet har varit korrekta.

Ordföranden: Tack så mycket! Med det uppfattar jag att det inte finns fler frågor i detta ärende. Vi ajournerar oss och återupptar sammanträdet om fem minuter.

Ordföranden: Då återupptar vi utfrågningarna. Jag kommer först att lämna ordet till statsministern för en inledande kommentar kring ärende G40, Statsministerns samt statsråds uttalande om region Stockholm.

Ulf Kristersson: Fru ordförande och ärade ledamöter! Tack för möjligheten att svara på utskottets frågor också i det här ärendet, som alltså handlar om ett uttalande som jag gjorde under ett pågående replikskifte i en partiledardebatt här i riksdagen den 15 januari 2025.

Alla kanske inte minst den debatten i detalj, men under debatten berördes en rad olika politiska ämnen, precis som det brukar vara i alla partiledardebatter. Det handlade inte minst om hur vi har halverat det dödliga skjutvapenvåldet, hur vi sänker skatten för hårt arbetande människor, hur vi har den lägsta asylinvandringen på över 40 år och hur vi stärker det svenska försvaret, bland annat.

I ett replikskifte med Socialdemokraternas partiledare Magdalena Andersson gav jag flera exempel på vad jag bedömde var konsekvenserna av

den politik som i praktiken bedrivs av det socialdemokratiska styret i Region Stockholm. Två av exemplen i partiledardebatten handlade om ökande vårdköer i regionen och regionens förhållande till uppskattade vårdkliniker.

Jag vet inte om alla minns situationen som den var just då, men vid den tidpunkten hade det under en längre tid rapporterats i olika medier om hur Region Stockholm inte skulle förlänga ett avtal om ätstörningsvård med fristående kliniker. I den rapporteringen framkom det också att många patienter var nöjda med klinikernas vård och att regionens agerande därmed orsakade frustration och oro bland patienter och föräldrar, bland annat för att det skulle ta längre tid att få vård till följd av den socialdemokratiska ledningen, som lät avtalet med klinikerna löpa ut. Enligt medieuppgifter hade också väntetiderna i regionen ökat. Det var mot bakgrund av dessa uppgifter som jag tog upp exemplen i replikskiftet.

Jag kan så här i efterhand också notera att enligt säsongsrensade och utjämnade siffror från regionen hade nästan 2 000 personer fler väntat längre än vårdgarantins 90 dagar på ett första besök i den specialiserade vården i Region Stockholm i januari 2025 jämfört med januari året före det. Det jag sa då föll alltså helt inom ramen för etablerad kunskap om regionens problem.

Detta är dessutom en utveckling som har fortsatt i Stockholm, när det gäller första besök eller åtgärd i Region Stockholm. Stockholm är enligt de siffror som finns tillgängliga nu nämligen den enda region i landet där vårdköerna har ökat sedan valet 2022. Den utvecklingen skiljer sig tydligt från resten av landet, där vi ser en positiv utveckling. Inte en enda månad har vårdköerna varit högre, sammantaget, än då vi fick väljarnas mandat att få ordning på Sverige. Faktum är att vårdköerna totalt sett har minskat med 28 procent sedan vi tillträdde, och vi avser att fortsätta det arbetet.

Om man till detta lägger ett ganska välkänt, väldokumenterat socialdemokratiskt motstånd under rätt många år mot just fristående kliniker framstår nog min kommentar som relativt självklar. I den frågan tycker vi politiskt olika. Den regering som jag leder ser positivt på fristående alternativ, som till exempel kan bidra just till att köerna kortas. Jag vet att många i de rödgröna partierna tycker precis tvärtom – att de inte borde finnas alls. Det var också detta som debatten i riksdagen ytterst handlade om.

Med detta, fru ordförande, är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Då kommer jag först att lämna ordet till anmälande parti, Socialdemokraterna.

Mirja Räihä (S): Ordförande! Tack för den inledningen, statsministern! Det är inte bara i den partiledardebatten som Region Stockholm har tagits upp i kammaren, och inte enbart i kammaren, och av flera ministrar i regeringen. Arbetsmarknadsministern har haft synpunkter på Region Stockholm. Finansministern har haft samma synpunkter, liksom utbildningsministern. Vi har också fått svar från Camilla Waltersson, på sju rader, på de frågor vi ställer. Man kan inte ens med god vilja påstå att svaret var fullständigt tillfredsställande.

Mando är ett av de ärenden som man har pratat om i kammaren, i interpellationsdebatter och också under frågestunder. Man kunde inte välja att förlänga avtalet. Det fanns inga ytterligare möjligheter för förlängning i det avtal som Region Stockholm hade med Mando. Detsamma har hänt i Västra Götalandsregionen, där det inte finns någon debatt över huvud taget.

Skälet till att man inte vill förlänga är rätt enkelt. Det är väldigt få kontakter med legitimerad personal. Det är inte evidensbaserade metoder. Nu kom domen från Stockholms tingsrätt den 1 april, enligt vilken Mando är skyldigt att betala tillbaka 67 miljoner i skattepengar till Region Stockholm för att man helt enkelt har felregistrerat; man har registrerat matlistor i appen som fysiska besök. Den domen kom som sagt förra veckan.

Det som är lite tråkigt med just Mando är givetvis att man inte lyssnar på fakta. Det handlar inte om att man är emot privata företag. Det har alltid funnits i regionvården – privata läkarmottagningar, gynekologmottagningar och tandläkarmottagningar. Det är inte det. Här har det handlat om att 67 miljoner i skattepengar har försvunnit till något som inte har kommit patienter till del.

Detta föranleder givetvis min fråga: Vilka underlag har regeringens olika företrädare haft när man har gjort de här uttalandena i kammaren, i tv-soffan och i debattartiklar? Och varifrån kommer de underlagen? Jag har också underlag, men det verkar inte vara samma underlag vi har.

Ulf Kristersson: Först, fru ordförande, tror jag att vi kan enas om att partiledardebatter, utan att på något vis recensera dem i allmänhet, inte är några doktorandseminarier. Det är debatter, där politiska åsikter ställs mot varandra. Så ska det vara, naturligtvis. Det ställer naturligtvis krav på alla oss som deltar i dem att hålla oss till uppriktighet och saklighet och använda politiska argument på ett omdömesgillt sätt.

Men det kan inte vara någon hemlighet för svenska folket att Socialdemokraterna generellt sett under lång tid har varit skeptiska till privata alternativ i skola, vård och omsorg och att den sida i politiken som jag företräder tvärtom har varit positiv. Jag är den första att medge att man kan tycka olika om detta. Man kan rösta om det, ytterst.

Det kan heller inte vara någon hemlighet att Region Stockholm nu företräder en politisk linje. Nationellt har vi en annan linje. Det är också helt legitimt. Men då kan man också se skillnader i såväl retorik som praktik. Detta ska vi bejaka. Vi ska uppskatta att det är på det sättet. Då kan väljarna ta ställning till vad man tycker är bäst.

Sedan vill jag ändå påpeka att det inte är första gången som en nationell regering använder ett styre regionalt och deras resultat för något som man själv inte uppskattar. Jag minns den förra socialdemokratiska regeringen, som närmast förde ett dagligt krig mot Region Stockholm under borgerlig ledning gällande Nya Karolinska. Man kunde tycka olika om det också. I dag hör jag ganska sällan kritik mot Nya Karolinska. Att olika aktörer tycker olika är vad politik ytterst måste handla om, så jag tycker att vi ska stå upp för detta.

De data jag redovisar är rätt välkända nu. Det är tydligt så att köerna i regionerna minskar överlag, men de minskar inte i just Region Stockholm.

Sedan kan man säkert mäta på lite olika sätt, och man kan ha olika datapunkter. Men när det gäller de datapunkter som vi har, från när vi tog över fram till nu och i det här fallet januari 2025 och januari 2024, visar siffrorna detta.

Så är det, naturligtvis. Sedan kan man alltid ha förklaringar till varför det är på det sättet. En del förklaringar kan till och med vara väl värda att diskutera. Men som sagt: Det här var en partiledardebatt, där vi rörde oss på en relativt hög aggregatnivå, om olika politiska frågor. Att Socialdemokraterna generellt sett är mer skeptiska till privata alternativ än borgerliga partier, eller min sida i politiken, kan inte vara en överraskning för någon.

Mirja Räihä (S): Det var ett långt inlägg från statsministern men inte svar på min fråga, tyvärr. Nya Karolinska kan vi prata jättelänge om. Jag är anställd där fortfarande. Jag frågade faktiskt vilka underlag du som statsminister eller olika ministrar i regeringen haft när man har uttalat sig om Region Stockholm, framför allt när man har pratat om Mando.

Jag skulle också vilja ställa frågan: Med facit i hand – väldigt få kontakter med legitimerad personal, inte evidensbaserade metoder och att man nu är återbetalningsskyldig – skulle statsministern fortfarande försvara Mando i kammaren?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag har aldrig diskuterat enskilda bolag eller enskilda avtal med enskilda bolag. Just i detta fall förstår jag det som att det pågår en rättstvist. De har blivit fällda, och de har överklagat denna dom. Jag tänker självklart inte ge mig in i en pågående rättstvist, inte heller i detta fall, utan jag uttalar mig mer allmänt om välkänd information om olika uppfattningar om privata alternativ i vården och olika uppfattningar om köfrågans både betydelse och olika resultat när det gäller vårdköer runt om i landet. Det här var en partiledardebatt, som sagt.

Mirja Räihä (S): Låt oss då prata om vårdköer. Jag har också siffror för Region Stockholm. Väntetiden för operation har minskat med tre veckor. Kötiden för följande diagnoser har också minskat: höftprotes, gråstarr, framfall, knäprotes och ljumskbråck. Väntetider på akuten har minskat, och ätstörningsvårdens och allergivårdens väntetider har minskat.

Det är väldigt märkligt att regeringen har ett slags siffror medan jag har fått andra siffror. Det är inte politiska siffror, statsministern, utan detta är siffror som stämmer.

Waltersson har svarat oss att hon har pratat med patienter. Det har jag också gjort, bland annat en gråstarrspatient som var hos ögonläkaren på onsdagen och fick operationstid för ena ögat på fredagen och för nästa öga veckan därpå. Man opererar inte båda ögonen samtidigt.

Det är alltså något konstigt med statsministerns siffror och mina siffror. De siffror jag läser upp kommer från SKR.

Vad är det för underlag statsministern har? Och vad kan det vara som jag har fått från SKR som visar motsatsen, till exempel att väntetiden är hälften av Region Skånes väntetid?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det vi använder när vi följer upp detta är mycket enkla data: Det är antalet personer som har väntat längre än 90 dagar på ett första besök eller på en operation eller åtgärd inom den specialiserade vården. Det mäter vi på en aggregerad nivå. Då har de minskat med 28 procent nationellt från oktober 2022 till januari 2026 medan antalet personer i Stockholmsregionen utifrån exakt samma definition, mer än 90 dagar, det vill säga över den tidsgräns som är vårdgarantin, har ökat med 4 320 personer under samma period. Det finns säkert väldigt många olika enskilda vårdslag, diagnoser och insatser där det inte är på detta sätt. Men det här är den aggregerade nivå vi mäter och tittar på för samtliga regioner.

Mirja Räihä (S): Jag konstaterar bara att statsministern har egna siffror och SKR har andra siffror. Vårdköerna i Stockholm har nämligen minskat.

Ordföranden: Det var ett konstaterande. Vill Ulf Kristersson kommentera? Nej.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag tackar statsministern för hans inledning, som gav svar på många frågor.

Av de skriftliga svar som har kommit in till konstitutionsutskottet framgår att de uttalanden statsministern gjorde grundades på uppgifter från Region Stockholms hälso- och sjukvårdsförvaltning. I statsministerns tidigare svar i konstitutionsutskottet har han berättat om underlaget som låg till grund för dessa uttalanden.

Verifierades uppgifterna i underlaget ytterligare på något sätt?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! I debatten använde jag vedertagna källor för detta, som vi gör i de allra flesta frågor. Sedan är jag medveten om att nästan all statistik kan brytas på lite olika ledder, absolut. Men som jag sa: När vi tittade på de aggregerade… Eftersom vårdköer är en sådan viktig fråga för regeringen följer vi systematiskt situationen i hela landet. Jag är väl medveten om att man kan ha väldigt specifika mått på enskilda ställen, som kan vara relevanta för egen resultatuppföljning. Men på en övergripande nivå är det ingen hemlighet att vi har fått ned köerna en del men att de inte har minskat överallt. Det var detta jag redovisade i debatten, helt enkelt.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag har inga fler frågor.

Mats Green (M): Fru ordförande! Jag tror att det kan vara på sin plats att informera dem som följer utfrågningen om att vi nu hanterar det som KU brukar kalla ett uttalandeärende. För denna typ av ärenden har KU sedan tidigare slagit fast att det är rimligt att statsråd i debatter och andra politiska sammanhang uttrycker sig på ett sätt som är tillspetsat och polemiskt för att göra olika former av poänger. Detta är inget konstigt eller nytt, och det kommer inte heller att vara slut med detta.

Det här är väl egentligen en rent politisk anmälan, och det framgick väldigt tydligt av de första frågorna. Men det är absolut inte det konstitutionsutskottet ska grunda sig på, utan vi ska bara gå på den konstitutionella bäringen av detta.

Därför väljer jag, precis som föregående frågeställare från Sverigedemokraterna, att ställa en fråga om det underlag som låg till grund för statsministerns uttalande. Jag utgår också från det skriftliga svar som konstitutionsutskottet har fått, där Regeringskansliet har svarat att statsministerns uttalande bland annat grundade sig på uppgifter från Region Stockholms hälso- och sjukvårdsförvaltning avseende antalet vårdplatser. Detta har också statsministern svarat på.

Min fråga gäller det utskottet eventuellt ska beakta och uttala sig om: Fanns det något i underlagen som indikerade att dessa uppgifter inte skulle vara korrekta på något sätt? Det är väl den enkla konstitutionella fråga jag har i detta läge. Fanns det något i uppgifterna som indikerade att det inte skulle vara korrekt det statsministern uttalade vid partiledardebatten i kammaren?

Ulf Kristersson: Nej, fru ordförande, jag använder inte datapunkter som jag kan misstro, så det fanns det absolut inte. Sedan är det klart att man i en allmänpolitisk debatt håller sig med allmänt tillgänglig information. Men jag hade inga skäl att tro att den var felaktig. Jag är dock medveten om att man kan mäta olika saker på olika sätt. Så har det alltid varit; det är inget nytt.

Lite djupare: Jag uppfattar också detta mest som en politisk fråga. Jag uppfattar att Socialdemokraterna inte uppskattar att vi på min sida i politiken relativt ofta gör en poäng av Socialdemokraternas politik så som den gestaltas i Stockholms stad och i Region Stockholm, där det finns ett sådant rödgrönt styre som skulle vara alternativet till den här regeringen. Man kan förstås tycka olika i till exempel skattefrågor, synen på privata alternativ, trygghetsfrågor och andra saker. Men eftersom detta blixtbelyser skillnaderna ganska bra tycker vi att det är en relevant jämförelse. Det rimliga är ju att man tvärtom står upp för den politik man för och snarare visar upp den som ett föredöme för en nationell politik.

Men även detta är en rent politisk fråga som jag har lite svårt att se den konstitutionella aspekten på.

Mats Green (M): Tack, då har jag fått svar på den enda konstitutionella fråga som finns i denna tämligen politiska anmälan.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Precis som tidigare frågeställare konstaterade finns det inte så jättemånga konstitutionella frågor i detta ärende, och därför är det helt ärligt så förvånande för mig att majoriteten i utskottet, som representerar Tidöavtalet, har en utfrågning i detta ärende.

Nåväl, precis som statsministern sa var detta en partiledardebatt. Det KU har uttalat när det gäller uttalandeärenden är att uttalandena givetvis ska vara korrekta. Men även om statsministern alltid är statsminister är han i en partiledardebatt framför allt partiledare för ett specifikt parti.

Statsministern tog upp Mandometerkliniken, och det finns också med i vårt underlag. Här hänvisas till patientberättelser, och mig veterligen brukar statsministern i andra situationer vara ganska noga med att inte uttrycka sig om enskilda fall. Jag undrar därför om han har samma förhållningssätt när det gäller detta.

De datapunkter statsministern pratar om är alltså det vi har fått till svar: att uttalandena grundades på uppgifter från Region Stockholms hälso- och sjukvårdsförvaltning. Har jag förstått rätt?

Ulf Kristersson: Ja, underlagen är som vi har redovisat dem i dokumenten.

Det är alldeles uppenbart en politisk bedömning vad man tycker är bra och dåligt. Jag har inga som helst skäl att ta upp enskilda kliniker, allra minst om de befinner sig i en rättstvist. Jag tog det bara som ett allmänt exempel. Det förvånar väl inte någon att ganska många patienter genom åren har uppskattat möjligheten att välja olika vårdgivare, inte minst när det gäller den sortens problematik som den vanliga vården inte är känd för att ha varit högspecialiserad på under en lång tid. Det är ingen värdering av någon enskild klinik, över huvud taget. Det är ingen märklig reflektion att säga att många patienter uppskattar denna valfrihet mer än vad kanske styret uppskattar den valfriheten.

Bara häromdagen noterade jag i tidningen att Stockholms stad lade ned ett privat drivet äldreboende. Jag noterade att ordföranden i nämnden sa: Beslutet är ideologiskt motiverat. Det finns ingen kritik mot verksamheten.

Det chockerar nog ingen att man kan tycka olika om privat drivna äldreboenden. En del föredrar att ha dem i kommunal regi medan andra tycker att det är bra med privata alternativ, och ytterst får vi nog rösta om den saken. Men inte heller här ser jag några stora konstitutionella aspekter på den frågan, och där är vi nog eniga.

Jessica Wetterling (V): Det var just det jag försökte få klarhet i, men jag kände inte att jag fick det. KU granskar inte vad som är rätt vårdform, men det kan jag gärna debattera med statsministern om i andra sammanhang än här. När det gäller detta att ta del av enskilda berättelser från olika patienter kan man oavsett vad man själv har för uppfattning anta att det ofta kan finnas olika åsikter om vad som fungerar bra och dåligt på en klinik eller annan verksamhet i det offentliga. Det var därför jag ställde frågan om enskilda fall låg till grund. Statsministern brukar ju annars vara noga med att enskilda fall inte ska ligga till grund, utan andra underlag. Det var det jag var ute efter.

Ulf Kristersson: Då förstår jag verkligen vad som avses. Jag tycker att man ska vara noga här. När vi som statsråd säger att vi inte går in i enskilda fall handlar det om att inte bedöma om en enskild person ska anses har rätt till sjukpenning, om en person är dömd på rätt sätt och sådant. På väldigt goda grunder håller vi oss borta från detta.

På lika goda grunder tror jag att alla ledande politiker gärna använder berättelser från verkligheten i sin politiska retorik när man har träffat en person som vittnar om hur han blev behandlad någonstans. Detta är helt naturligt och något helt annat än att gå in i en myndighets ansvar för ett enskilt fall. Jag tror faktiskt att de flesta ser den skillnaden ganska tydligt.

Ordföranden: Ytterligare följdfråga, Jessica Wetterling? Nej.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsministern, för redogörelser och svar hittills.

Jag är liksom min kollega från Vänsterpartiet lite brydd över att vi har en utfrågning i detta ärende som ju är ett uttalandeärende och gäller ett väldigt kort uttalande i en partipolitisk debatt.

Jag är stolt, och det hoppas jag att även andra i utskottet är, över att vi under denna mandatperiod har försökt begränsa KU:s jobb med uttalandeärenden så att inte all vår tid ska upptas av dem, för utskottet har ju en hel del konstitutionella frågor att hantera och granska.

Jag kan bara konstatera att jag själv inför den här utfrågningen inte hade någon fråga till statsministern, men jag vill ändå säga att jag hade en rad frågor i ett annat ärende. Utifrån hur en sådan här utfrågning går till vill jag ändå upplysa dem som tittar på detta att vi alltså har en majoritet i vårt utskott som har bestämt att vi ska ha utfrågning i det här ärendet men som däremot inte anser att vi skulle ha en utfrågning av statsministern i ett annat ärende. Det handlar om en skandal som Lantmäteriet var involverat i och där säkerhetsfrågor dök upp.

Jag hörde statsministern säga under den förra utfrågningen, i det förra ärendet, att statsministern tar fullt ansvar för hela Regeringskansliet, alla 4 000 anställda och den organisation som sker inom Regeringskansliet och gärna kommer till KU och svarar på frågor om det. Jag kan därför bara beklaga att jag inte får ställa frågor i ett ärende som rör statsministerns ansvar för säkerhetsorganisationen i Regeringskansliet när det gäller konsekvenserna av den största säkerhetsskandal som har skett på senare år inom myndigheten Lantmäteriet.

Jag har inga frågor i det här ärendet, för det är ett väldigt avgränsat uttalandeärende.

Ulf Kristersson: Jag kan väl säga – inte minst för dem som lyssnar på detta – att som statsminister har man ju rätt betydande makt i Sverige. Men är det någon gång man är en ödmjuk tjänare är det när konstitutionsutskottet kallar till utfrågning. Då kommer man. Det ifrågasätter man inte. Därför är jag här och svarar på de frågorna.

Gudrun Brunegård (KD): Precis som ledamoten Mats Green, som också är vår vice ordförande, sa gör vi ju lite olika värderingar och graderingar när det gäller uttalanden och i vilket sammanhang de framfördes och uttalades. När det gäller debatter som partiledardebatten utgår man ifrån att deltagarna uttalar sig sakligt och korrekt men kanske också tillspetsat och lite polemiskt. Det hör ju till sakens natur.

Om man nu ska ta fasta på den här sakliga delen har vi förstått av utfrågningen att det finns olika uppfattningar om hur kösituationen ser ut. Jag skulle gärna vilja be statsministern beskriva vad som är skillnaden mellan att mäta köerna månad för månad, som det är i SKR:s redovisning, och det som statsministern säger att regeringen grundar sig på i sin bedömning, alltså när det är säsongsrensat eller rensat från säsongsvariation. Jag tror nämligen att det är det som det eventuella ifrågasättandet av sakligheten som en tidigare ledamot uttryckte grundar sig i. Jag skulle uppskatta det.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag ska erkänna att inte jag heller är expert på exakt hur man redovisar de här sakerna utan har använt de vedertagna siffror som vi har på Regeringskansliet. När det gäller de säsongsrensade är det nog ganska välkänt att kurvan är ganska taggig. Det är stor variation vid olika … Men lägger man dem över åren ser man att det finns tydliga mönster. Framför allt kan man lätt se om det generellt sett är ökande köer eller generellt sett minskande köer.

För oss är det viktigt att understryka att det vi har gjort har lett till sammantaget minskande sjukvårdsköer i Sverige – med inte mer och inte mindre än 28 procent i den senaste mätningen. Men det är en väsentlig framgång. Det betyder också att det fortfarande är rätt många procent kvar om man vill ta bort alla köerna. Så jobbet är inte färdigt på något sätt.

Jag tycker det är en viktig del av den löpande politiska debatten att resultatåterredovisa. På samma sätt arbetar vi inom kriminalpolitikens område. I detalj redovisar vi antalet … inte minst det dödliga gängvåldet, månad för månad, och kan se nu efter några år en längre kurva. Annars kan man ju lätt föreställa sig att kortvariga hack i kurvor säger ganska lite. Men det här är inget nytt i statistikredovisningen, till exempel.

Sedan finns det ju alltid olika sätt att mäta. Det är ju inte konstigt att arbetslösheten mäts på två vedertaget olika sätt i Sverige, som också ger olika siffror men som över lång tid ändå brukar peka på ganska tydliga trender. Men som sagt – jag är inte expert på varje del av den här statistikredovisningen, det ska jag erkänna.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack så mycket, statsministern, för svaren så här långt!

Jag har ju ingen som helst … Jag har stor sympati för alla människor som står i olika former av köer, alldeles oavsett hur vi mäter dem. Jag vill inte förminska den problematiken. Egentligen är det kanske den vi skulle prata om, politiskt sett. Det konstitutionella har vi, som flera av mina kollegor redan konstaterat, klarat ut. Det här är uttalandeärenden, som förvisso behöver vara så korrekta och riktiga som möjligt. Men utöver det tycker jag att jag har fått svar på de frågor jag hade.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack, statsministern, för inledningen och svaren hittills! Det vi granskar är om det var korrekt och sakligt när statsministern sa att vårdköerna ökar i Stockholm. Det är det vi granskar.

I morse kollade jag på den statistik som publiceras av SKR. Då kunde jag konstatera att i januari 2022 fanns det 61 500 personer som väntade på ett första besök. I januari 2025, när statsministern gjorde sitt uttalande i debatten, var det 75 360 personer som väntade – alltså en ökning med nästan 14 000 personer eller 22,5 procent. Det är en mycket stor ökning på bara tre år.

Vad gäller personer som väntade på första operation eller åtgärd var det 12 331 i januari 2022. I januari 2025 var det 18 421. Det vill säga att ytterligare nästan 6 100 stockholmare väntade på vård. Det är nästan 50 procent mer. Det är en osannolikt stor ökning av vårdköerna. Tyvärr – precis som statsministern

har påpekat – är läget 2026 ännu värre. Jag har alla procentsatser här och mycket annat. Det är verkligen … Vi pratar om ett haveri inom sjukvården. Det är det vi pratar om.

Min fråga till statsministern är vad regeringen gör åt detta som drabbar så många – tusentals människor – som väntar längre än vad de borde göra.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag delar helt analysen och beskrivningen. Jag vidhåller nog att detta inte heller är en konstitutionell fråga utan en politisk debattfråga som vi kommer att ha rymligt utrymme de kommande månaderna att debattera i svensk politik.

Som jag sa tidigare är ju regioner självständiga entiteter. Man kan mycket väl komma i lägen där nationell politik går i clinch med regional politik. Det är helt i sin ordning, och då får väljare både nationellt och regionalt bestämma hur de vill ha det. Jag nämnde Nya Karolinska, för det var ett så uppseendeväckande stort exempel på detta. Där gick regeringen in och hade väldigt starka uppfattningar medan regionen fattade sina beslut, och så kunde man tycka olika. Till slut brukar det visa sig vem som har rätt, helt enkelt.

Jag har inga ytterligare kommentarer annat än att för regeringen är det en oerhört prioriterad fråga att få ned vårdköerna. Vi gick till val på det. Vi ser resultat på det området. Men vi är långt ifrån färdiga.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Man konstaterar att det är väldigt viktigt för regeringen att påpeka att sådant händer som att många tusen fler väntar på vård. Det är kanske det ansvar som regeringen har i det här fallet. Jag tackar för att statsministern gjorde det vid det där tillfället i januari 2025.

Ordföranden: Det var inte direkt en fråga, men jag frågar ändå om statsministern vill kommentera.

Ulf Kristersson: Nej. Tack!

Ordföranden: Då är vi färdiga med första rundan, och vi går till nästa runda.

Mirja Räihä (S): Tack för svaren hittills, statsministern!

Det är ju klart att antalet vårdplatser fluktuerar. I juli–augusti går operationsprogrammen ned på vartenda sjukhus i landet. Då blir väntetiderna lite längre. Då opererar man cancer och gör akuta operationer. Det är nästan det enda man kan göra.

Det jag är ute efter … När det gäller de här siffrorna kan man redovisa dem på otroligt många olika sätt. Jag tror att man behöver titta på de olika sätten innan man uttalar sig lite för hårt. Om man tittar på de drygt 4 000 som inte hade fått vård inom den stipulerade vårdgarantitiden i Stockholm, som har två miljoner boende, är det något helt annat än 4 000 på Gotland. Då blir stapeln väldigt hög. Man måste givetvis titta på antalet väntedagar i förhållande till populationen i regionen för att få rättvisande siffror.

Med utgångspunkt i folkmängden är Region Jönköping den enda i landet som egentligen är bättre än Region Stockholm. Då har man omvandlat siffrorna i relation till befolkningsmängden i den regionen.

Min fråga är egentligen jätteenkel, statsministern. Tittar man på de parametrarna när man sitter på Regeringskansliet och tittar på hur hälso- och sjukvårdssituationen ser ut i Sverige? Jag lägger inget ideologiskt perspektiv på det här, utan det är mer att jag vill veta vad vi tittar på. Tittar vi på 4 000 eller på 4 000 kontra befolkningen? Du nämnde nämligen siffran drygt 4 000.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag uppfattar det som att vi mest är i en politisk debatt här, om sjukvårdsfrågor. Den kan vi gärna ha, men kanske inte just här.

För vår del handlar sjukvårdsköer om människor. Då har det ingen betydelse om det bor väldigt många människor i Stockholm eller inte. Vi vill veta om sjukvårdsköerna ökar eller minskar. Det är vad vi vill veta. Vår politik syftar till att minska sjukvårdsköerna. Varje gång en person slipper vänta olagligt länge är det en stor framgång.

Det finns en traditionell politisk debatt om vad som är bästa sättet att göra detta, vilken nationell politik som är bäst och vilken regional politik som är bäst. Jag har redovisat de siffror som vi tycker visar hur det går i olika delar av Sverige. Men den debatten lär vi få återkomma till under valrörelsen.

Mirja Räihä (S): Jag vill bara påpeka att det inte är en politisk debatt när vi tittar på siffror och statistik och vad som ligger bakom ett uttalande i kammaren. Det är ju inte bara en gång som statsministern har uttalat sig, utan det är flera. Senast var det under förra torsdagens frågestund, faktiskt. Det är därför det är så viktigt att ändå reda ut. Det här är ingen politisk debatt för mig, utan det handlar om vilka siffror och vilken statistik som står bakom de uttalanden man gör i kammaren. Men jag tror inte att jag kommer längre med mina frågor.

Ordföranden: Varken Martin Westmont (SD), Mats Green (M), Jessica Wetterling (V), Malin Björk (C), Gudrun Brunegård (KD), Jan Riise (MP) eller Mauricio Rojas (L) har någon ytterligare fråga. Då ställer jag en allmän fråga om det finns någon mer frågeställare. Det gör det.

Lena Malm (S): Fru ordförande! Tack, statsministern, för de svar som har givits under den här utfrågningen!

Jag tycker att det fortfarande finns en konstitutionell fråga, även om det är en anmälan om ett uttalande. Kommuner och regioner är ju utifrån kommunalrätt självstyrande enheter. De går till val själva, och invånarna där röstar fram en styrande majoritet. Och jag tänker att de organiserar sin verksamhet utifrån de idéer de har.

Jag hade inte tänkt säga någonting kring denna fråga, men nu när statsministern själv nämnde att det är på det viset att de styr sin verksamhet själva tycker jag att frågan som kvarstår är: Utifrån konstitutionen, när statsministern är statsminister även i partiledardebatter, är det statsministerns uppgift att ha synpunkter och uttala sig kring hur regionerna organiserar och styr den verksamhet som de svarar för enligt kommunallagen?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det här är en intressant fråga, som kanske många regeringar skulle ha funderat på. Har man över huvud taget rätt att ha

politiska synpunkter nationellt i relation till vad en kommun eller en region gör?

Jag nämner det för tredje gången: Den förra regeringen hade våldsamt kraftfulla uppfattningar om Region Stockholm och Nya Karolinska. Riktigt kraftfulla. Jag tyckte att de hade fel redan då. Med tiden fick de fel, dessutom – det vill säga regeringen, inte regionen. Men det var väl ingen som ifrågasatte regeringens rätt att ha åsikter om detta, lika lite som inte ens regeringen ifrågasatte att regionen hade rätt att fatta sina beslut. Det får man nog ändå ha i en levande debatt.

Sedan är vi alla medvetna om att en regering inte kan ta över en regions eller en kommuns beslut, och så ska det inte vara. Ytterst är det väljarna som måste avgöra. Men det är klart att om man har en inriktning på ett styre nationellt och en helt annan inriktning på ett styre regionalt eller lokalt, då skapas ju en jämförbarhet: Vad betyder olika politiska uppfattningar i praktisk gärning? Och det tror jag att alla tycker är ganska intressant, medvetna om att det är skillnad att fatta nationella beslut och att fatta kommunala och regionala.

Jag tror att vi ska akta oss för att införa förbud för att ha åsikter om varandras … alltså legitimiteten i att recensera klokskapen i beslut på olika ställen – åt båda hållen, ärligt talat. Som statsminister får jag rätt ofta höra kommunalråd, medvetna om att regeringen fattar regeringsbeslut, som ändå har synpunkter på de beslut vi fattar, vilket ju är helt legitimt. Men de kan kanske inte alltid ändra besluten åt oss. Så här i infrastrukturdagar känns det extra populärt. Man får beröm och kritik om vartannat.

Ordföranden: Kort följdfråga, Lena Malm?

Lena Malm (S): Ja, då har jag följdfrågan om det inte är extra noga med att ta fram uppgifter när man uttalar sig om en nivå som man själv inte är inblandad i beslutsprocesserna i.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det ligger någonting i det. Därför använde jag den statistik som var tillförlitlig och korrekt vid den stunden jag använde den. Jag tycker att utvecklingen därefter har bevisat att jag hade rätt. Och jag använde ganska allmänt känd kunskap om hur vänstra sidan och högra sidan ser på privata alternativ. Det tror jag inte heller förvånar någon.

Ordföranden: Tack så mycket! Jag ser ingen annan som har begärt ordet och vill kommentera någonting.

Jag har en egen sista fråga, givet att statsministern flera gånger har hänvisat till att han använde vedertagna siffror. Då är min fråga helt enkelt varför man valde att inte i det skriftliga svaret till oss redogöra för vilka de siffrorna var eller vilka de faktiska källorna var.

Man säger hälso- och sjukvårdsförvaltningens och Region Stockholms uppgifter, och man säger patientberättelser lite svepande i sitt svar. Jag vill ändå bara ställa frågan varför man väljer att lämna ett så skriftligt tunt svar på var man har fått sitt underlag ifrån. Frågan innehåller nämligen väldigt tydliga, konkreta frågor om specifika vårdköer, som man då inte svarar på. Så en kommentar till det skulle jag gärna ta, tack.

Ulf Kristersson: Nämen, fru ordförande, alltså i debatten var det ju på väldigt aggregerad nivå. Det var inte enskilda diagnoser, utan det var aggregerad nivå, som man har i en partiledardebatt.

Något helt annat gäller ju patientberättelser. Det är klart att man inte har patientberättelser som statistik. Däremot kan man ha patientberättelser som upplevelse, till exempel om tillgängligheten till privata alternativ. Det är väldigt naturligt att göra, så det är två olika saker. Det finns statistik på det ena. På det andra får vi nog nöja oss med att olika människor har olika uppfattning om olika alternativ i sjukvården.

Ordföranden: Så, kortfattat, är statsministern nöjd med det skriftliga svar som han lämnade på den skriftliga frågan i det här ärendet?

Ulf Kristersson: Ja, fru ordförande, det är jag alldeles säkert. Jag tror att det skriftliga svaret och de muntliga svaren sammantaget ger en rättvisande bild av vad vi anser i den här frågan.

Ordföranden: Bra. Då har jag inte noterat några ytterligare frågeställare, och det innebär att vi lämnar denna punkt.

Jag ajournerar sammanträdet i fem minuter.

Ordföranden: Då återupptar vi konstitutionsutskottets offentliga utfrågning. Vi har kommit till punkt G43, Regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet. Jag lämnar först ordet till Ulf Kristersson för en kommentar.

Ulf Kristersson: Fru ordförande och ärade ledamöter! Tack för möjligheten att svara på utskottets frågor också i det här ärendet!

Den här frågan handlar alltså om regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet inför regeringens propositioner till riksdagen.

Den svenska lagstiftningsprocessen, där själva utrednings- och remissförfarandet ingår, bygger på att större reformer tas fram av självständiga utredningar och sedan remitteras till berörda samhällsaktörer för synpunkter.

I den processen har också Lagrådet en viktig roll. Lagrådet granskar hur regeringens förslag förhåller sig till våra grundlagar. Men de granskar också andra aspekter för att höja kvaliteten på själva lagstiftningsprodukten.

Allt detta är viktigt. Men det är också viktigt att betona att det är regeringen som bestämmer den politiska inriktningen utifrån det mandat för förändring som regeringen har fått i val från väljarna. Det här sker genom att regeringen i sina direktiv till utredningarna anger ramarna för själva uppgiften och därefter tar ställning till inkomna synpunkter och ytterst bedömer hur olika – fullt legitima olika – intressen ska vägas av mot varandra. De här intresseavvägningarna gör regeringen under konstitutionellt ansvar. Kanske är det här en av alla regeringars allra viktigaste uppgifter.

Slutligen är det en uppgift för riksdagen att ta ställning till om lagförslagen ska bifallas, avslås eller justeras. I riksdagens ställningstagande ingår också att bedöma om själva beredningskravet i processen är uppfyllt.

Fru ordförande! För att den här lagstiftningsprocessen ska fungera krävs respekt för varandras olika funktioner och perspektiv.

För regeringen innebär det här att vi behöver ta hänsyn till hur omfattande och komplext ett lagförslag är när vi bestämmer till exempel utrednings- och remisstider. Det innebär också att vi noggrant går igenom de synpunkter som vi får in och bara går vidare med de förslag som vi bedömer är ändamålsenliga och rättsenliga.

Det är värt att notera att en stor andel av de synpunkter som har lämnats av olika remissinstanser och av Lagrådet också har hörsammats av regeringen och lett till att förslagen har justerats och förbättrats.

Det är dock en annan sak att regeringar ibland gör andra bedömningar än remissinstanser och Lagrådet. När det sker redovisar regeringen tydligt om ställningstagandena har sin grund i en annan juridisk bedömning eller i politiska hänsynstaganden.

Det är inte första gången som en regering efter en helhetsbedömning väljer att gå fram med ett lagförslag trots Lagrådets avstyrkande. Den välkända gymnasielagen är bara ett sådant exempel.

Min bedömning är naturligtvis att den här regeringen under mandatperioden har levt upp till de krav som ställs på oss i själva lagstiftningsprocessen.

Fru ordförande! För tre och ett halvt år sedan tog regeringen över ett land med rätt många problem som vuxit under alldeles för lång tid. De dödliga skjutningarna hade tredubblats på tio år. Sverige hade på åtta år tagit emot 320 000 asylsökande utan en tanke på konsekvenserna. Inflationen var över 10 procent, och elpriserna var extrema efter att partier till vänster i svensk politik hade stängt fyra kärnkraftsreaktorer.

Hårt arbetande människor runt om i Sverige, som med råge gjorde sin del av samhällskontraktet, upplevde att staten inte tog fullt ansvar för sin del. Föräldrar vågade inte låta barn gå hem själva från fotbollsträningen. En misstänkt mördare blev svensk medborgare medan han var anhållen i sin frånvaro. Det var helt uppenbart för oss att stora reformer var nödvändiga.

Den reformagenda som lanserades genom det nuvarande samarbetet i regeringen … regeringssamarbetet syftade till att bryta utvecklingen och sätta Sverige på ny kurs. Det krävde reformer.

Som statsminister insåg jag rätt tidigt att en ambitiös reformagenda inte i sig är tillräcklig. Det var dessutom angeläget att skruva upp tempot i reformarbetet. Problemen var så stora och så akuta att hastighet hade ett egenvärde. Det innebar att vi behövde pröva nya arbetssätt för att få de nödvändiga reformerna på plats så fort som möjligt, med bibehållen kvalitet.

De åtgärder som justitieminister Gunnar Strömmer redan har redogjort för i utskottet är bra och tydliga exempel på hur vi har effektiviserat utredningsarbetet. Vi har till exempel valt att dela upp stora reformarbeten på flera olika utredare och kombinerat det här med tydliga krav på samråd med berörda aktörer så att synpunkter kan inhämtas redan före remittering. Regeringen har också förstärkt utredningssekretariaten för att möjliggöra kortare utredningstider.

Det är en illa dold hemlighet i Sverige att många regeringar genom tiderna har valt att utreda frågor för att inte göra reformer. Begreppet ”att gömma en fråga i en utredning” känner nog nästan alla till, i vart fall här inne. Vi har valt att inte jobba på det sättet. Vi utreder en fråga för att vi vill göra reformer, ofta med ett tydligt mål i sikte. Man kan säga att den här regeringen mindre ofta utreder om någonting ska göras och oftare vad som ska göras och hur det ska gå till.

I det syftet har Regeringskansliets samlade reformförmåga förstärkts på olika sätt. Lagstiftningstunga enheter i Regeringskansliet har till exempel fått större resurser än tidigare. Och för att stärka framdriften i stora reformprocesser och undvika att frågor stannar för att något departement kan vara något långsammare än något annat har vi skapat en helt ny funktion i Statsrådsberedningen som heter SB inrikes, Statsrådsberedningens inrikesfunktion.

Regeringen har under mandatperioden också infört en ny ordning för särskilt prioriterade utredningar. De utredningarna har tillsatts inom väl avgränsade områden för att möjliggöra ett snabbt agerande från regeringens sida när situationen har krävt det. Med hjälp av erfarna utredare som ofta jobbar heltid med utredningarna har de ofta kunnat genomföras på sex månader med bibehållen hög juridisk precision. Det är värt att peka på att den ordningen inte har varit praxis tidigare. Praxis har varit väldigt långa utredningar.

Mandatperioden närmar sig nu sitt slut. Vi har gjort mycket och ser goda resultat, men vi är långtifrån färdiga. Inom energipolitiken, brottsbekämpningen, invandringen och säkerhetspolitiken, för att ta fyra exempel, har vi satt Sverige på en ny och bättre kurs.

Jag uppfattar att det finns ett mycket brett stöd i samhället för regeringssamarbetets politiska inriktning. Varje ansvarsfull regering måste ändå inför en ny mandatperiod ställa sig frågan: Vad har fungerat bra? Vad har fungerat mindre bra? Och hur kan vi förbättra våra arbetssätt ytterligare?

Några saker är jag redan relativt säker på. Vi lever i en komplex och snabbföränderlig tid. Inrikes och utrikes glider alltmer ihop. Europa tar stort utrymme i svensk politik. Det händer numera saker dygnets alla timmar och i ett tempo som regeringar för bara några decennier sedan nog inte hade kunnat föreställa sig.

Ingenting talar för att det här kommer att förändras, att tempot kommer att gå ned eller att världen plötsligt blir mindre komplex. Det finns därför ett berättigat krav på regeringen att snabbt kunna fatta beslut och genomföra genomtänkta reformer som svarar upp mot väljarnas förväntningar på krafttag.

Mandatperioden visar också att det har funnits ett tydligt utrymme att öka reformtakten samtidigt som vi har värnat väl kända styrkor i den svenska transparenta lagstiftningsprocessen. Varje politiskt parti som gör anspråk på regeringsmakten i en tid som präglas av stora samhällsutmaningar och snabb förändringstakt måste arbeta med den här utgångspunkten. Tiden är förbi då den som vill minst eller jobbar långsammast kan få bestämma.

Slutligen, fru ordförande: Om det är jag som leder regeringen även efter valet kommer det arbete som vi har inlett att fortsätta. Det är min fasta övertygelse att vi nu ska hålla kursen, inte byta riktning.

Med detta är jag beredd att svara på utskottets frågor.

Ordföranden: Jag kan konstatera att statsministern mer eller mindre öppnade för allmänpolitisk debatt här med den här inledningen. Jag kommer ändå att vädja till ledamöterna att inte nappa på detta. Statsministern sa själv, och flera ledamöter har sagt det vid en rad olika frågor i en rad olika utfrågningar, att för de politiska debatterna finns det andra forum.

Det här handlar om att titta på den konstitutionella granskningen utifrån de frågor och anmälningar som är inlämnade, och det här är dessutom ett ganska precist ärende.

Med den kommentaren lämnar jag helt enkelt ordet till anmälande parti först för att ställa fråga.

Jan Riise (MP): Fru ordförande! Tack, statsministern, för inledningen!

Jag var heller inte riktigt medveten om att vi skulle börja i energibolaget Vattenfalls beslut att stänga Ringhals 1 och 2 eller att vi skulle prata om saker och ting som, när jag frågar i kammaren, är under beredning i Regeringskansliet eller gömda i någon utredning, som antyddes här.

Jag har fokuserat förberedelserna av detta på det som vi faktiskt anmälde och som handlar om de konstitutionella vinklingarna i regeringsformens krav på beredning. Statsministern vet naturligtvis likaväl som jag att de formuleringar som finns där ger ett ganska betydande utrymme för, vad ska vi säga, tolkningar eller sätt att se det på. Det är helt i sin ordning, men det finns också saker som kan vara nödvändigt att diskutera utifrån det konstitutionella perspektivet.

Jag har för ordningens skull valt ett av de exempel som jag har haft med i själva anmälan, nämligen SOU 2025:66 En straffreform – en rejäl lunta på 1 600 sidor eller någonting sådant, som förvisso kom på vårkanten 2025 och skickades ut på remiss i fyra månader över sommaren.

Med tanke på att vi pratade om tidsproblem när det var jul och nyår kan man säga att sommaren har en motsvarande problematik. Det är kanske inte så lätt att ta till sig 1 600 sidor. Det där vill jag inte gå in på, men jag bara nämner det: Är det rimligt med fyra månader i det sammanhanget?

Men jag vill också nämna aspekten av detta att det var en sorts expertutredning. Det fanns ingen parlamentarisk referensgrupp, än mindre någon parlamentarisk kommitté till den här. Utan den har genomförts i ett högt tempo och med en ensam utredare, men naturligtvis med betydande stöd från sekreterare och andra och en del experter.

Det påverkar lite grann startsträckan när det kommer till remiss och andra förfaranden. En parlamentarisk kommitté har den fördelen att en del frågor redan har diskuterats i det skedet och att det är lite av hit the road running. Man har redan klarat av en del frågor.

Jag vill höra lite grann om statsministerns syn på det här. Är det ändå inte en rimlig ordning för den sortens väldigt omfattande utredningar, att det finns gott om tid för en diskussion, vare sig den ligger inom en utredning eller efter? Någonstans finns det ett utbyte däremellan. Antingen sker det en del under utredningens gång, eller så sker det efteråt. Då kanske fyra månader ändå är alldeles för lite i det sammanhanget.

Ta det som ett exempel! Jag är ute efter själva tankegången här om den breda dialogen och den allmänna debatten i frågorna.

Ulf Kristersson: Får jag först, fru ordförande, bara säga att jag nämnde det här i min inledning för att jag inte tror att man kan diskutera själva processfrågorna om man inte sätter in det i perspektivet av stora reformbehov. Det är klart att i ett land som har mycket små problem, där det allra mesta funkar bra och man inte behöver göra så mycket, kan man lägga ned all möda på processfrågorna. Men också vice versa: Har man stora problem som riskerar att växa sig ännu större – ”fara i dröjsmål” tror jag att justitieministern ibland brukar använda som begrepp för detta – måste man förena precision med högt tempo.

Jag nämnde detta för att det här var precis i en sådan situation och att det inte alltid har varit på det sättet. Vi har inte alltid haft de här stora problemen. Alla regeringar har inte haft samma höga reformambitioner.

Jag vill också säga, fru ordförande, att det ibland finns en tendens – och det kan nog gälla lika tvärs över politiska linjer – att när man är emot inriktningen på kommande reformer tenderar man ibland att inrikta sig på processen fram till resultaten. Ibland har vi en diskussion om att det bara handlar om rätt eller fel med straffskärpningar. Och ibland blir debatten i stället: Har man haft tillräckligt lång remisstid på frågan eller inte? Båda frågorna är viktiga, men jag tycker inte att de här processfrågorna kan få dölja att det politiskt verkligen finns olika åsikter i den här frågan.

Jag tycker inte heller att det har brustit i samhällsdebatt, ärligt talat. Det är väl få saker vi har diskuterat så mycket och så intensivt under hela den här regeringens tid som de kriminalpolitiska reformerna. Jag brukar själv rätt ofta säga att det finns de som tycker att regeringen går för fort fram och går för långt och att jag inte delar den uppfattningen. Men detta är ju naturligtvis i grunden en politisk uppfattning.

Så till frågan. Parlamentariska kommittéer har ju sin förtjänst. Alla som lyssnar kanske inte … Då har man alltså politiska representanter, oftast riksdagsledamöter och från olika partier, som sitter och följer … eller rättare sagt är själva utredningen. Ibland har man referensgrupper.

Här visste vi ganska väl att det fanns väldigt stora politiska åsiktsskillnader mellan partierna, och vi hade en ganska tydlig övergripande idé om det vi kallar ett paradigmskifte: att flytta fokus från brottsoffer till … nej, från gärningsman till brottsoffer och samhällsskydd. Det var en kontroversiell uppfattning. Så inriktningen var ganska klarlagd.

Vi har ändå fått väldigt mycket remissynpunkter och har tagit hänsyn till en del men inte tagit hänsyn till dem som invände mot själva färdriktningen i den nya kriminalpolitiken. Men de politiska åsiktsskillnader som fanns var väl

kända. Dessutom var det en väldigt, väldigt … en av landets allra mest erfarna personer på området som utredare. Så jag känner mig väldigt trygg i detta.

Dessutom har Gunnar Strömmer, misstänker jag, i mer granulär detalj svarat på många av de frågor som ni har att ställa om själva processen, som förstås Justitiedepartementet har ansvarat för. Men även här vill jag säga: Jag tar fullt ansvar för det övergripande arbetet i Regeringskansliet, och det här är en viktig del av Regeringskansliets arbete, om än i huvudsak bedrivet på Justitiedepartementet.

Jan Riise (MP): Tack för svaret! Jag kommer att läsa det sedan med stor uppmärksamhet.

Jag väljer att avstå från följdfråga nu och ber att få återkomma senare då jag har kollegor här som också har mycket att säga.

Per-Arne Håkansson (S): Fru ordförande! Jag lyssnade på statsminister Ulf Kristerssons inledning och det allmänna resonemang som fördes. I anmälan vill man att konstitutionsutskottet ska ta reda på om regeringens hantering är förenlig med utrednings- och beredningsförfarandet enligt regeringsformen.

Bakgrunden är den omfattande kritik som riktats mot regeringens arbete från såväl en rad statliga myndigheter som, får man väl säga, välrenommerade jurister och statsvetare. I våra underlag finns bland annat en debattartikel från Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för mänskliga rättigheter, publicerad i Dagens Nyheter i december, med budskapet att våra lagar byggs på allt svagare grunder.

Det går också att hänvisa till andra debattartiklar i samma ämne, exempelvis från Advokatsamfundet i Svenska Dagbladet, publicerad den 12 mars, om att regeringen måste lyssna på Lagrådet. Man ifrågasatte också effekterna av lagarna. Det nämns i underlaget vad det handlar om för lagar.

Jag kan också konstatera att Lagrådet, som statsministern nämnde … Det finns ett protokollsutdrag från den 5 mars i år med en sammanfattande bedömning gällande åtta förslag om fängelsestraff och påföljder för en rad brott. Lagrådet avstyrker förslagen i deras helhet och menar att det stora antal lagförslag som lagts fram på kort tid gör det hart när omöjligt att överblicka förslagen och deras konsekvenser. Lagrådet hänvisar också till att många remissinstanser i ärendena har varit påfallande kritiska.

Utifrån detta vill jag fråga statsministern hur han i sin roll som regeringschef, utifrån den omfattande kritik som framförts, har säkerställt och säkerställer att kvaliteten på utrednings- och beredningsväsendet upprätthålls i Sverige.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! För att börja bakifrån är klart att man, om man har ett högt tempo, måste se till att kvaliteten kan garanteras trots det höga tempot.

Först vill jag säga att lågt tempo inte är någon allmän garanti för hög kvalitet. Att ge fleråriga utredningsuppdrag är ingen garanti för att resultatet blir bra. Men självklart är det så att ju högre tryck man har, desto mer omsorgsfull måste man vara. Om man vill korta utredningstiden får man till

exempel tillföra mer resurser så att arbetet kan utföras på den tiden, vilket också skedde i något av de fall som ni säkert har diskuterat i detalj med justitieministern.

Det finns många olika sätt – allt från själva kvaliteten på dem som utreder och antalet medarbetare i utredningen till omfånget av det som ska utredas. Det finns många sätt, och ni har säkert i detalj pratat med Gunnar Strömmer om just de utredningar som ligger under hans fögderi. Jag känner mig väldigt trygg i att vi har haft en hög kvalitet och ett högt tempo.

När det gäller legitimiteten är det, om vi ska vara noga, ytterst riksdagen som avgör detta. Det är riksdagen som avgör om regeringens förslag kan behandlas och därmed anses uppfylla de krav på beredning som finns. Riksdagen är naturligtvis fullt kompetent att säga nej till en proposition på den grunden, men det har inte hänt, som ni vet.

Innan det sker är det regeringen som måste bedöma om man som helhet tycker att en proposition svarar mot de problem som regeringen vill lösa, med kritik eller utan kritik. Exakt den bedömningen föreställer jag mig att den förra regeringen gjorde om gymnasielagen för ensamkommande. Det kom svidande kritik politiskt och rättsligt, men regeringen valde ändå, av politiska skäl, att gå vidare med lagstiftningsprodukten.

Det ligger inom regeringens mandat att göra på det sättet, liksom det ligger i oppositionens mandat att opponera mot att man gör på det sättet, i det fallet mot både själva sakinnehållet från politisk opposition och det juridiska hantverket från Lagrådet.

Likväl: Det är regeringen som gör helhetsbedömningen – om vi vill lägga fram förslaget för riksdagen eller inte, och det är riksdagen som avgör om den vill behandla förslaget eller inte.

Fru ordförande! Min mer allmänna bild – det går inte att komma ifrån det – är ändå: Ju mer man är emot själva innehållet i den politiska omläggning av kriminalpolitiken som den här regeringen står för, desto mer invänder man i de processfrågor som leder fram till lagstiftningen. Det kan ju vara naturligt att man letar efter brister, eller så vill man hellre diskutera formfrågorna än innehållsfrågorna. Det kan säkert vara olika beroende på avsändare.

Regeringens sammanlagda bild är som sagt att vi visste vad vi ville göra. Vi har gjort utredningar av hög kvalitet under högt tryck. Vi visste också att en del av förändringarna skulle väcka kritik, ibland från den politiska oppositionen och ibland från juridiskt håll. Det var vi fullt medvetna om.

Per-Arne Håkansson (S): Fru ordförande! Jag tackar för svaret och resonemanget från statsministern.

Statsministern nämner att … Han lyfter fram kvaliteten i utredningsväsendet. Sedan ger han också en bild av att det kan vara partipolitiska skiljaktigheter. Det är en sak, men det som vi tar fasta på här är det beredningsoch utredningsförfarande som regeringen har hanterat.

Den kritik som anmälan tar fasta på kommer inte från politiskt håll utan från juridiskt och statsvetenskapligt håll. Det handlar om hur lagarna kan

efterlevas och tillämpas effektivt. Det är bland annat det som kritiken från Lagrådet tar fasta på.

Då finns det kanske anledning att resonera kring om det är viktigare att så att säga genomföra lagstiftningen snabbt än att ta hänsyn till det långsiktiga perspektiv som jag nog menar att många av de oberoende företrädarna tar fasta på, utifrån den långa tradition av utredningsväsen som vi har i Sverige och som ändå har fungerat under en rad olika samhällskriser och som kunnat hanteras långsiktigt.

Ser statsministern en risk i att det höga tempot kan riskera en långsiktig problematik för den svenska lagstiftningen? Ytterst handlar det om fri- och rättighetsfrågor och den typen av frågor som berör människor i vardagen.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Som jag antydde i början: När jag använde begreppet fara i dröjsmål såg jag betydligt större risker med att inte göra förändringar som tar itu med den våldsvåg vi har sett i Sverige under lång tid. Det finns mycket större risker med det.

Det är dock inget argument för att slarva, men det var ett argument för en omläggning av politiken. Och med all respekt: Om man lägger om politiken, inte minst på områden där det har funnits en dominerande doktrin under lång tid – inte minst gärningsmannafokus mycket mer än brottsofferfokus – får man kritik.

Om man är rädd för kritik ska man inte ha mitt jobb, och man ska inte vara justitieminister heller, men om man är beredd att ta den kritiken kan man lägga om politiken rejält. Det har vi aldrig dolt att vi ville göra. Det lovade vi väljarna, och det är precis vad vi gör.

Med detta sagt vill jag ändå säga att väldigt mycket hänsyn tas till remissinstanser – mer om det är synpunkter av lagteknisk kvalitet och mindre om de kan beskrivas som politiska eller om de vill värna en gällande ordning, som tidigare.

Jag tror att det är väl känt att nästan varje straffskärpning möter stark kritik, ibland så till den grad att man frågar sig varför kritikerna inte föreslår strafflindringar generellt i stället, om straffskärpning nästan alltid anses vara fel. Det är en politisk bedömning, inte en juridisk expertbedömning. Sedan finns det många andra saker som är det – hur lagar samspelar med varandra. Ytterst är det här förstås grundlagsenliga saker – otroligt viktiga frågor.

Min mycket bestämda bild är att justitieminister Gunnar Strömmer, som själv är en kvalificerad jurist, har mycket stor respekt för de här sakerna men att han inte alltid delar den åsikt som andra ledande jurister i Sverige, utan politiskt ansvar, har om samma frågeställningar.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Tack så mycket, statsministern, för redogörelsen och svaren på frågorna hittills!

Nu har statsministern själv varit inne på det ärende som vi har i dag, med rubriken Regeringens hantering av utrednings- och remissförfarandet, men också på den andra sidan av myntet, det vill säga den verklighet som vi befinner oss i, som Sverige befinner sig i och som våra medborgare befinner

sig i och det arv som regeringen fick ta över hösten 2022, med eskalerande grov brottslighet, kriser inom energi- och bränslepriser och en havererad invandringspolitik. Där kom regeringen tillsammans med samarbetspartiet i riksdagen, Sverigedemokraterna, överens om en reformagenda under namnet Tidöavtalet.

När det gäller kritiken om ambitionsnivån hos olika typer av lagstiftningar och vad man kan uppfatta som en snabb hantering, balansen mellan tillräcklig beredning och en rättssäker lagstiftning, om man jämför det med andra konstitutionella värden som är lite mer filosofiska, det vill säga den demokratiska aspekten av väljarnas förväntan på att politiker ska lösa problem: Hur upplever du att regeringen har balanserat just den delikata hållningen?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Det här är en seminarielång fråga som naturligtvis är viktig och som alla regeringar måste tänka igenom.

En sida är den stora respekten för att folkviljan ska slå igenom. Det är därför vi har val. De problem som en tillträdande regering har lovat svenska folket att göra sitt yttersta för att lösa måste få konsekvenser. Det är ju självklart, annars skulle man förlora meningsfullheten i att över huvud taget uttrycka en ståndpunkt.

Samtidigt tror jag att vi alla i Sverige har rätt stor respekt för att det finns helt fundamentala värden. Vi har grundlagar av en anledning. De begränsar en regerings omedelbara genomslag, på goda grunder. I princip alla länder har detta. Det finns en inbyggd tröghet så att inte plötsliga infall som råkar ha majoritet ska kunna få genomslag. Det har tjänat Sverige och många andra länder väl.

Sedan kan man även ändra grundlagar, vilket vi ibland gör, oftast i väldigt bred enighet. Men ibland kan vi vara oeniga även i grundlagsfrågor, och då kan man trumfa igenom sin vilja, med en betydande fördröjning naturligtvis och vissa majoriteter och så där.

Det här är viktiga saker. Jag säger det bara för att det är ganska självklara saker, men jag tycker att det är viktigt att det inte är någon som förespråkar att plötsliga nycker ska få genomslag. Vi är också en parlamentarisk demokrati där det är riksdagen som fattar alla beslut. Vi har mycket begränsat utrymme för en enskild minister att göra saker, av ett skäl.

Det här betyder inte att man vill kapa möjligheterna för en regering att lägga fram förslag för riksdagen om stora förändringar. Det ska man också ha klart för sig. Där tycker jag ibland det finns en missuppfattning – att man inte kan göra saker och ting om inte alla är överens, men om alla hade varit överens hade sakerna antagligen skett långt tidigare.

Att det vållar debatt nu när vi gör de här stora skiftena i kriminalpolitiken beror på att vi inte var överens. Mycket av det vi nu genomför var sådant som vi på min sida av politiken föreslog 2019 men inte kunde övertyga den dåvarande regeringen att gå vidare med.

Alltså fick svenska folket avgöra. Vi fick ett mandat, och nu genomför vi det, ibland i bredare enighet än vad det låter som, ibland med ganska stor

politisk enighet men ibland med en del juridiska invändningar. Dem ska man lyssna på, men ytterst måste ändå riksdagen fatta de besluten.

Jag tycker att det alltid krävs eftertanke och omdöme och att man ska se på historiska framgångar i Sverige och inte fara iväg, men vi pratar om utredningar som jobbar månad efter månad, ibland i 12 eller 18 månader, och om ett omfattande remissförfarande. Då är det inga dagsländor som bara far iväg, utan det är genomtänkta saker.

Men även där kan man tycka rejält olika. Ta andra stora frågor där vi har tyckt olika. EU-medlemskapet var länge en sådan fråga. Natomedlemskapet var länge en sådan fråga. Vi hade aldrig kunnat utreda oss till enighet i den frågan, för man tycker olika. Då får verkligheten visa om det fungerar eller inte. Sedan kan framtida regeringar göra justeringar, framför allt naturligtvis av det som inte har fungerat.

Det är en ständig balansgång. Jag tycker att vår konstitution garanterar att regeringar både har en skyldighet att agera och också att agera inom väldigt tydliga ramar för beslutsfattandet.

Fredrik Lindahl (SD): Tack så mycket, statsministern, för svaret.

Jag kan ta en lite mer konkret fråga, sett till de frågeställningar som är i det här ärendet.

Känner du som statsminister till något fall där en lagstiftning har blivit underkänd i riksdagen eller av någon domstol i Sverige med hänvisning till att remissförfarandet inte har fungerat, att beredningsunderlaget inte har varit tillräckligt, eller att någonting i lagstiftningsprocessen inte har hållit måttet helt enkelt?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! I denna lagfarna församling är det alltid riskabelt att gissa. Såvitt jag vet: Jag känner inte till att riksdagen har underkänt på den grunden. Jag är inte statsvetarhistoriker, så det kanske har hänt någon gång. Det kan man inte utesluta.

Jag tycker att det är en viktig fråga. Ytterst är det riksdagen som bekräftar att man med eller utan synpunkter accepterar den beredning som har skett. Men den har också full frihet att säga: Vi accepterar inte den här beredningen. Riksdagen lägger stort ansvar på regeringen, men ytterst är det riksdagen som fattar besluten.

Fredrik Lindahl (SD): Om man ska avgränsa till den här mandatperioden är min fråga om du har någon kännedom. Jag tolkar det som att du inte känner till det. Detsamma gäller även lagstiftning som har stiftats den här mandatperioden, att det är ingenting som någon domstol har gett underkänt för.

Ulf Kristersson: Nej.

Ordföranden: Svaret är nej, tolkar jag till dem som lyssnar.

Då går vi vidare till Moderaterna och jag lämnar ordet till Ulrik Nilsson.

Ulrik Nilsson (M): Tack, statsministern.

Som jag uppfattar beskrivningen här handlar det egentligen ytterst om ansvaret. Är det en bra eller en dålig lagstiftning? Det ansvaret ligger primärt på riksdagen, som då bedömer allt underlag som finns. Dessförinnan ligger det på regeringen att göra en sammantagen bedömning.

Jag utgår ifrån att regeringen inte medvetet har släppt några dåliga lagstiftningsprodukter, som regeringen uppfattar det, till riksdagens bord. Innan dess finns remissinstanser, inklusive Lagrådet.

Inom parentes kan man konstatera att vid ett besök på Lagrådet var de väldigt tydliga med: Vi gör en grundläggande juridisk granskning, men det är ytterst ett politiskt beslut om man ska gå vidare med våra rekommendationer eller ej. Lagrådet såg sig i varje fall inte självt som den yttersta domaren över hur lagstiftningen slutligen ska se ut.

Min fråga blir egentligen: Finns det något läge under den mandatperiod som regeringen har suttit där du som en av ledamöterna i regeringen uppfattar att här hade eventuellt lagstiftningen kunnat förbättras ytterligare med ytterligare remissvar eller längre remissbehandling?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag ska först bara bekräfta frågan. Det är riksdagen som är domaren. Det är viktigt att säga det, inte minst i den här kretsen.

Nej, det finns inget sådant exempel. Jag bedömer det. Däremot har det hänt flera gånger att vi har fått tillbaka utredningar som man tycker att det behöver vidarearbetas med. Det har hänt flera gånger, ofta i mindre saker.

Innan en lagrådsremiss skickas ut kan det ske handpåläggning. Det är inte så att man skickar ut en utredning bara rakt upp och ned. Det är också välkänt.

Regeringar har genom åren ofta valt att gå vidare med delar av utredningar, till exempel. Det kan bero på att man tycker att det inte håller måttet, eller att man tycker att de politiska förslagen av olika skäl inte är bra nog.

Det skapar ganska stor frihet för en regering. Idén är att det ska vara förberett så att det går att stifta lag på det. Idén har inte varit att alla ska vara eniga, utan att det ska vara tekniskt möjligt att stifta lagar som i sin tur kan prövas av domstolar.

Det har jag känt mig väldigt trygg i. Jag berömde tidigare hårt arbetande människor i Regeringskansliet. Det är alltid riskabelt att gradera departementen. I denna slutna krets kan man ändå säga att Justitiedepartementets medarbetare har jobbat extremt hårt den här mandatperioden. Det har varit ett enormt reformtryck på Justitiedepartementet, och de har bestått det provet.

Jessica Wetterling (V): Tack, statsministern, för svaren hittills.

Apropå hårt arbetande medarbetare har du en precis bredvid dig. Jag letade givetvis fram det. Jag kom in i utskottet 2018. Då letade jag fram den offentliga utfrågningen av Stefan Löfven när det gällde just gymnasielagen. Det var samma person som satt bredvid dåvarande statsministern som sitter bredvid dagens. Nåväl.

När det gäller just utredningar och lagstiftningsprocessen, som statsministern var inne på tidigare, och respekten för varje del i lagstiftningsprocessen, undrar jag lite grann hur statsministern ser på det.

Vi ska helst inte ha en seminarieövning som vi redan har haft i KU i två och en halv timme med Gunnar Strömmer under två tillfällen, men du kan ändå kortfattat kanske tala lite grann om Lagrådets viktiga roll och just hur du ser på processen.

Det är olika länkar i en sammanhållen kedja. Det finns vissa skäl till att vissa kanske invänder i sina remissvar. Det gäller exempelvis när företrädare för regeringen står på en pressträff innan remisstiden har gått ut och förklarar att det som utredningen föreslår kommer att bli.

Då tänker jag att man liksom genar lite längs den kedjan. Statsministern kanske kan utveckla lite kring det.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag delar helt att juridiska seminarier med Gunnar Strömmer är väldigt givande, men vi har inte tid med det just här. Ni har ju haft det några gånger.

Jag känner enormt förtroende för hans juridiska kapacitet att både hantera det väldigt granulära, som nästan bara andra jurister förstår, och det bredare medborgarperspektivet att lagar ska lösa allvarliga problem och att reformer ska lösa allvarliga problem. Den dubbelkompetensen är nödvändig inte minst för den ministerposten.

För att sammantaget beskriva detta är det ett ständigt samspel. Man har en politisk ståndpunkt som man vill förverkliga, och man vill förverkliga den på ett så bra sätt som det över huvud taget är möjligt.

Det kommer förslag, och det finns invändningar mot förslag. Ibland är de rent tekniska och juridiska, saker som är lätta att ändra på, ibland är de mer principiella. Då får man diskutera om man ändå vill gå vidare. Det händer hela tiden.

Att en regering vid något tillfälle har en utredning där man på förhand vet att man vill gå vidare tror jag inte är unikt. Det betyder inte att man inte ändå kommer att följa processen, och kanske i viktiga tekniska avseenden förändra och förbättra.

Som jag sa har den här regeringen tillsatt väldigt få, närmast noll, utredningar som vi inte har haft ambitionen att också göra lagstiftning och reform av. Det vågar jag säga har varit relativt unikt.

Det är inte okänt att man tillsätter utredningar för att köpa sig lite tid, skjuta problemen lite på framtiden eller se om man kan enas någon gång senare.

Vi har haft ganska målinriktade utredningar som gör ett gediget arbete. Men vi har inte tillsatt utredningar utan en grundläggande ambition att här finns ett problem som vi vill lösa, och därmed skapa oss rådighet för att också ändra lagstiftning. Utredningen är själva förutsättningen för lagstiftningen.

Sedan har vi som jag sa inledningsvis ibland också snabbat på det genom att ha ganska begränsade utredningsuppdrag. Vi vet nästan exakt vad vi vill, men vi vet inte exakt hur det ska gå till.

Då kan man ha sex månader på sig att göra en mer precis utredning som helt lever upp till de kraven. Men vi gör ingen hemlighet av att vi visste vilket problem vi ville lösa.

Ibland är det svårare. Man vet ungefär vad man vill lösa, men det finns många aspekter att ta in på det. Det varierar väldigt mycket.

Jag tycker inte att det är särskilt märkligt. Jag tror inte heller att det är den första regeringen som har ställts inför en blandning av rent politiska invändningar, där oppositionen tycker att man gör saker och ting som man inte borde göra, och juridiska invändningar av olika slag, ibland av tekniska skäl, och ibland av mer principiella skäl.

Vi hörde någon rätt högt uppsatt jurist som bara konstaterade: Regeringen har ett annat perspektiv på den här frågan. Den lägger därför fram ett förslag som rätt tydligt bryter mot den svenska traditionen. I det här fallet tror jag att det gällde just brottsofferperspektiv, frågan om säkerhetsförvaring, att kunna låsa in människor med hög återfallsrisk utan tidsbegränsning.

Det är en ganska unik ny lagstiftning i Sverige som vi fullt ut menar behövs. Om man bara ser till traditionen skulle man inte göra en sådan sak. Men vi ser inte bara till traditionen utan också till vilka problem vi måste lösa. Jag har all respekt för att man får invändningar när man gör rätt omfattande förändringar.

Jessica Wetterling (V): Tack för det inledande svaret.

Blir det ändå inte lite märkligt att inte invänta remissinstansernas svar innan man sätter ned fötterna? Jag kan förstå att man vet vad man vill från regeringens sida. Det har regeringen visat i ett antal fall där man också kräver att utredare, oavsett vad utredaren anser i sak, ändå ska lämna fram författning och exempel på lagtexter. Detta trots att det i vissa fall har varit så att utredaren själv har sagt att man avråder från viss lagstiftning i vissa ärenden. Ser inte statsministern att det ändå kan uppfattas som lite märkligt?

Jag roade mig att inför seminarieövningen med Gunnar Strömmer gå igenom alla remissvar till en ny straffreform, eftersom det är en av de som både nämns i anmälan och som vi har fått svar från Regeringskansliet om.

Det var 127 remissinstanser, varav en fjärdedel inte svarade alls. Jag vill ställa en fråga till statsministern. Det är ganska många, eftersom ytterligare en fjärdedel av det totala antalet remissinstanser som avstår från att lämna svar är väldigt tydliga med att det var utifrån remisstiden.

Den var visserligen mer än tre månader, utan den var fyra månader. Men det var, som tidigare frågeställare var inne på, över sommaren.

Anser statsministern att Åklagarmyndigheten, vissa av våra universitet, tingsrätter och sådana som har varit väldigt tydliga med att de utifrån begränsade möjligheter inte har kunnat belysa den utredning som har varit på remiss, att de skulle göra det för att de invänder i sak? Eller handlar det snarare om förutsättningarna?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Först får jag nog säga att jag är relativt säker på att det här inte är den första regeringen som ibland tar emot en utredning och omedelbart vet: Det här tänker vi gå vidare med.

Det betyder inte att varje stavelse i utredningen blir lagstiftning, men man vet att man vill gå vidare. Det finns en bred enighet om detta, i stället för att människor ska sväva i osäkerhet till efter remissinstanser.

Sedan är det varje regerings skyldighet att ta hänsyn till remissinstanser i den mån man tycker att de tillför någonting inför till exempel en lagrådsremiss. Det är inget nytt över huvud taget.

Lika lite är det en nyhet att en minister tar emot en utredning och säger det traditionsenliga: Nu ska vi bereda den här frågan i Regeringskansliet. Man vet inte exakt vilka förslag som man verkligen vill gå vidare med.

Man kanske inte vet vilket stöd man får för olika delar av förslagen. Det är inget nytt. Den här regeringen kanske oftare än tidigare visar att vi har en tydlig färdriktning, och den skäms vi inte för. Jag förstår att det har retat upp en del människor som tror att utredningar mer är fria tips. Det vill jag ändå säga.

När vi sedan kommer in på frågan om remisstider är min ärliga uppfattning att om man inte på fyra månader kan se till att bedöma en utredning och i de frågor där man har särskild kompetens i ett yttrande kunna svara på utredningen tror inte jag att regeringen kan göra så mycket åt den saken. Fyra månader är ganska lång tid, framför allt om det är viktiga saker som man verkligen vill svara på. Sedan står det ju alla fritt att svara – nästan alla, för en del anmodas verkligen att svara. Men de flesta kan själva välja om de vill svara eller inte. En del väljer att inte svara för att de inte tycker att de har specifik kompetens på området. Det är inte heller på något sätt ovanligt.

Jag understryker igen att det är viktigt att hålla hög kvalitet, men det är också viktigt med tempo när man har stora problem. Utan att vara det minsta raljant kan jag säga att om man har utredningar som pågår i ett par år och remisstider i ett halvår och regeringen sedan ska fundera i ytterligare ett halvår svarar det inte mot den hastighet som en del av Sveriges stora problem faktiskt kräver att regeringen tar itu med. Jag hade sett mycket större risker med ett slags långsamhetskultur i stället för en beslutsam kultur, där vi är beredda att ta en del kritik för att vi nu fattar beslut som vi tycker borde ha fattats för länge sedan.

Jessica Wetterling (V): Tack, statsministern! Jag tror att det var ett ganska tydligt och bra besked till Attunda tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Hovrätten i nedre Norrland, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Jönköpings tingsrätt och även Lunds universitet, men jag tänkte bara ta tingsrätterna och andra rätter här. Det gäller också Malmö tingsrätt, Svea hovrätt, Södertörns tingsrätt och Uppsala tingsrätt. Det är ganska många som inte alls delar den bedömning som statsministern gör av att fyra månader skulle vara fullt tillräckligt när det kommer över sommaren. Men det är väl ett bra besked till de remiss-instanserna.

Jag har en helt annan fråga som jag tänkte ta lite grann på slutet. I den första utfrågningen i dag pratade statsministern om sitt ansvar för totalen och sådant där. När det gäller just propositioner som överlämnas till riksdagen brukar det ofta vara så att statsministern undertecknar dem tillsammans med sakansvarig minister. Jag hittade nyligen en proposition om ett register för alla bostads-

rätter som statsministern har överlämnat tillsammans med Johan Forssell. Jag gissar att det betyder att Johan Forssell är den ansvariga ministern för det sakområdet. Det kanske var ett dåligt exempel, men jag undrar om statsministern ändå kunde förklara den här uppdelningen och varför det oftast är två olika statsråd, varav statsministern oftast är den ena, som överlämnar propositioner till riksdagen.

Ulf Kristersson: Förlåt, men jag fattar inte riktigt.

Jessica Wetterling (V): Jag vill bara veta hur uppdelningen är, för statsministern brukar ju ofta underteckna propositioner som kommer till riksdagen. Men det brukar kanske inte vara statsministern som är ansvarig i sak för själva propositionen. Jag vill bara få det klarlagt, tak.

Ulf Kristersson: På den senare frågan kan jag svara att jag nästan alltid leder regeringssammanträdena om jag inte är bortrest. Då kan ett annat statsråd leda dem. Men jag skriver ju under besluten från regeringen, och så kontrasigneras de av det statsråd som har beredningsansvar, som det heter, i regeringen och som i praktiken är den vars departement jobbar fram allt detta. Vi har kollektivt beslutsfattande, som ni vet, så alla tar ansvar för produkterna. Men det är alltid ett enskilt statsråd som har ansvar för processen.

Sedan vill jag ändå bara kommentera detta. Jag vet ju ingenting om bevekelsegrunderna och den specifika situationen på olika remissinstanser och varför de väljer att inte … Jag kan bara konstatera att tre månader är något slags grundläggande utgångspunkt för remisstiden. Tre månader – då har man ändå tid att sätta sig in i om man tycker att det här är något som man verkligen vill svara på eller inte. Och så lägger vi ofta till en månad, framför allt om det är över sommaren, för att ta hänsyn till att alla människor måste ha sommarledighet. I det här fallet var det fyra månader. Jag tror inte att de flesta människor uppfattar att fyra månaders möjlighet att ta ställning till en lagrådsremiss är en orimlig tidshorisont.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsministern, för redogörelsen hittills! Det tenderar att bli både rättsfilosofiska seminarier och en hel del rättspolitiska argumentationer under utfrågningarna i det här ärendet. Det blir kanske lite svårt för dem som försöker följa det här att se vad som egentligen är KU:s roll och vad det är vi tittar på här. Jag tänkte försöka avgränsa en fråga och hoppas också att statsministern kan avgränsa sitt svar på den frågan.

Inledningsvis kan jag säga att KU genom åren återkommande uttalar sig just om regeringsformens beredningskrav. KU har sagt att beredningskravet skapar förutsättningar för kvalitet i lagstiftningsarbetet. Särskilt viktigt är det att följa beredningskravet för ärenden som kan få stor betydelse för många människor eller som rör grundläggande fri- och rättigheter. Det är de grundläggande fri- och rättigheterna som finns i våra grundlagar och som vi, KU, är satta att särskilt hålla ett öga på.

I regeringsformen är det också så att dessa grundläggande fri- och rättigheter bara ska begränsas om det anses proportionerligt. Det är grundlagsfäst

att det finns ett proportionalitetskrav för att begränsa dem, vilket ska borga för att det inte går att ingripa i dem hur som helst.

Om man sätter beredningskravet i det ljuset tänker jag gå tillbaka till hösten 2022, när regeringspartierna ingick ett samarbetsavtal med Sverigedemokraterna, det så kallade Tidöavtalet. Det har också – säger jag upplysningsvis för att vi inte ska slira in på det – funnits andra tillfällen när regeringspartier har ingått liknande överenskommelser med andra partier, som januariavtalet.

Men skillnaden med det som är Tidöavtalet är att det i detta avtal finns väldigt specifikt listat vad man ska komma med för reformer, och det är reformer som rör inskränkningar av just grundläggande fri- och rättigheter. Det är det som gör just den listan i just Tidöavtalet väldigt speciell, därför att om man läser vad som finns på just rättspolitikens område står det där att … bland annat, för det är många punkter och många sidor, och nästan hela avtalet upptas av kriminalpolitik och migrationspolitik. Men en punkt är att dubbla straff för gängkriminella ska införas. Man ska införa visitationszoner och införa ett system med anonyma vittnen.

Nu önskar jag inte att statsministern går in på just innehållet i de här reformerna, utan min fråga är egentligen: När man radar upp så specifikt vad man vill åstadkomma – vi kan till exempel ta införandet av visitationszoner – innebär det att man inskränker grundläggande fri- och rättigheter. Det innebär ju också ett krav i grundlagen att det ska vara proportionerligt, det vill säga att det ska vara träffsäkert.

Min fråga till statsministern är egentligen om statsministern inte ser detta. Man säger ju att det här ska införas oavsett vad remissinstanserna säger och oavsett vad Lagrådet säger, för det är det vi har sett hända under tiden. Är inte detta ett sätt att faktiskt på förhand runda det beredningskrav som finns?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Ytterst är det naturligtvis en politisk bedömning hur allvarligt ett problem är och hur långt man är beredd att gå för att möta det problemet. Gunnar Strömmer tar ju väldigt ofta själv upp den här ständiga och alltid intressanta avvägningen som gäller integritet å den ena sidan – som vi sedan mycket lång tid värderar mycket högt i Sverige – det är alltså den personliga integriteten å den ena sidan, och effektivitet i brottsbekämpning å den andra sidan. Det är två extremt legitima saker, och ibland står de emot varandra.

Varenda kamera på ett torg som bevakar vad som händer i natten kan beskrivas som integritetsstörande. Vartenda brott som begås därför att ingen ser att brottet begås är en kränkning av brottsoffret. Och så har vi diskussioner hela tiden. Det senaste var preventiv, hemlig avlyssning. Det är ett rätt rejält ingripande att en brottsmisstänkt blir avlyssnad för att man ska kunna föregripa, förhindra ett brott eller åtminstone kunna öka chansen att lösa det efteråt. Det är ett rejält ingrepp. Å andra sidan var alternativet att bara brottslingar och inte de brottsbekämpande myndigheterna ska ha tillgång till hemlig teknik.

Jag tror att de flesta förstår att 100 procent på det ena och 0 procent på det andra är orimligt, men det är en ständigt pågående avvägning. Ju allvarligare brottsligheten är, desto mer måste man ha av ingripande åtgärder för att stoppa den. Blir vi av med hela den grova organiserade kriminaliteten en dag kan vi säkert ifrågasätta om vi måste ha alla de här verktygen. Där är vi av uppenbara skäl inte än.

Så gör det inte mer komplicerat än det är! Jag återkommer till att mitt bestämda intryck är att ju mer man är emot våra politiska reformer, desto mer inriktar man sig på form- och processfrågor. Och det tycker jag är lite udda, ska jag säga.

Proportionaliteten är en annan sådan viktig fråga. Jag tycker att det är en helt rimlig formulering som finns där. Det ska vara proportionellt, naturligtvis. Sedan är det inte så att det finns ett färdigt facit för vad som är proportionellt. En viktig sådan fråga var det jag nämnde. Att låsa in människor med hög och allvarlig återfallsrisk utan tidsbegränsning är ett rätt stort steg; det håller jag med dem som kritiserar detta om. Men det är ju ett steg som man mycket väl kan säga är proportionerligt mot risken att andra människor drabbas av förnyade våldtäkter om den personen släpps ut. I varje fall är det en diskussion som är värd att ta på allvar och inte bara säga: Det här kan ni inte göra, för det är inte proportionerligt! Frågar man brottsoffren tycker de att det är proportionerligt.

Sedan gör Gunnar Strömmer inga slarviga avvägningar. Det här är ord som nästan vägs på guldvåg, för de ska ju ytterst prövas i domstolar efteråt, i varje enskilt fall. Och lagen skrivs som bekant inte för det enskilda fallet, utan för domstolar att ta ställning till i de enskilda fallen. Jag känner mig därför väldigt trygg i proportionaliteten och de samlade bedömningarna i detta.

Malin Björk (C): Ordförande! Tack, statsministern! Jag uppfattade inte att statsministern egentligen svarade på min fråga om det ansågs vara ett problem att man har ett så specifikt avtal för att få makten.

Ulf Kristersson: Ja, förlåt!

Malin Björk (C): Den besvarades aldrig. Möjligtvis kan det komma efteråt. Men man kom in på andra, återigen rättspolitiska, avvägningar, som jag menar egentligen inte är det vi ska titta på här, även om statsministern kom in på både säkerhetsförvaring och preventiv avlyssning. Jag skulle kunna kommentera det, men det är egentligen inte det vi ska uppehålla oss vid här. Det handlar i stället om beredningskravet och hur träffsäkra … hur vi får kvalitet i detta.

Det kom som sagt en rad lagförslag. Ett av dem som har lagts fram alldeles nyligen rör skärpta regler för utvisning. Det har återigen, som alla förslag, ändå varit på en remissrunda. Både Lagrådet och, framför allt, åklagare har varit väldigt kritiska till att det innebär ett krav på åklagare att alltid lägga fram ett utvisningsyrkande. För dem som inte riktigt vet hur åklagare arbetar kan jag upplysa om att åklagare har en stor självständighet i sitt beslutsfattande, och eftersom man tar väldigt många beslut som åklagare och oftast på väldigt kort tid måste man ta ställning till en rad omständigheter.

Ulf Kristersson nämnde att hans kollega Gunnar Strömmer är en väldigt erfaren jurist. Jag har jobbat med väldigt erfarna och kvalificerade jurister just i mitt arbete som åklagare. Därför kan jag säga att det är med oro jag ser på att man, trots den kritik som har funnits från åklagare och från Lagrådet under remissrundan, lägger fram ett förslag som innebär att den åklagare som faktiskt vet att ett utvisningsyrkande inte har något stöd i lagen måste lägga fram det ändå om ett visst brott har begåtts av en person. Om man inte gör det begår man som åklagare tjänstefel.

Det här är ett ganska knivigt dilemma att hamna i för en åklagare: att lägga fram ett yrkande mot bättre vetande, alltså mot bättre kunskap, för att det inte finns något undantag från det trots att andra omständigheter visar att detta inte är en person som kommer att kunna bli utvisad.

Denna kritik har som sagt inte regeringen tagit till sig, utan man har helt enkelt bara gått vidare med förslaget. Det ligger nu på riksdagens bord att klubba igenom inom kort. Jag får signaler från åklagare som är högst kompetenta att det här angriper åklagares självständighet.

Min fråga, eftersom Ulf Kristersson vill lyfta rättspolitiken och att den är effektiv och träffsäker, är egentligen om statsministern och Regeringskansliet i det här fallet gör en grundlig konsekvensanalys av vad det innebär för både rekrytering av åklagare och för åklagares självständighet när man trots kritiken lägger fram ett sådant förslag. Eller är det viktigaste att vinna kortsiktiga poäng och visa handlingskraft för att klubba igenom något som man redan har tagit fram – att åklagare alltid ska framföra sådana här yrkanden? Det är en fråga jag ställer mig.

Ordföranden: Vi har ganska breda frågeställningar nu, men givet inledningen har jag svårt att gå in och styra och tycka så mycket om det. Jag lämnar ordet till Ulf Kristersson för att svara på frågan.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! När det gäller åklagaryrkets alla komplexa innebörder tror jag att ni har haft en diskussion med Gunnar Strömmer om detta. Jag tror inte att jag har så mycket att tillföra i just den frågan. Jag förstår att det är ett mycket svårt och viktigt yrke – som regeringen inte på något sätt vill försvåra för, men det är klart att vi har en bestämd uppfattning om lagstiftningen.

Ärligt talat: Jag hör ändå i sättet att beskriva detta att det finns olika uppfattningar gällande om människor som begår grova brott i Sverige och som inte är svenska medborgare ska utvisas eller inte. Det kan vi ju inte dölja. Där finns det olika uppfattningar. Den här regeringen vill utvisa fler människor som begår brott men som inte är svenska medborgare, och det står vi för. Nu gör vi sådana förändringar som vi känner oss säkra på också kommer att leda till detta.

Ytterst är det alltid domstolen som fattar beslut om detta, men lagstiftningen ska vara väldigt tydlig, menar vi: Begår man brott över en viss nivå och inte är svensk medborgare har man som grund förverkat sin rätt att vara i Sverige. Vi har anmärkningsvärt få människor som utvisas på grund av

brott, trots att de inte är svenska medborgare. Vi har anmärkningsvärt hög tolerans för till exempel gärningsmannens anknytning till Sverige – anmärkningsvärt hög – och det vill vi ändra på.

Vi har all respekt för att andra tycker precis tvärtom. Göm inte de här sakerna bakom process- och formfrågor! Vi tycker olika i sak.

Sedan glömde jag alldeles riktigt att svara på den fråga som ställdes här. Ibland är avtal rätt precisa; så var det också under det berömda januariavtalet – att den som sluter ett avtal med en regering ibland vill, med viss precision, binda regeringen till att det här ska göras för att ha stöd gentemot regeringen. Så var det med januariavtalet, och så har det varit även nu.

Jag vill dock säga att när vi har preciserat har vi därefter utrett, precis som jag sa i inledningen, hur det ska göras. Vi vet vad vi vill, men hur ska det göras? Hur görs det rättsenligt med alla andra lagar? Hur görs det effektivt? Hur görs det proportionerligt? Hur görs det på ett bra sätt, helt enkelt? För detta krävs det gedigna utredningar, men rätt ofta har vi vetat vad vi vill åstadkomma. Det är inte en svaghet; det är en styrka för en regering att veta vad den vill.

Ordföranden: Det begärs ingen ytterligare följdfråga från Centerpartiet, så vi går vidare till Kristdemokraterna.

Gudrun Brunegård (KD): Tack så mycket! Vi har ju pratat om regeringsformens krav på att upplysningar och yttranden som behövs ska hämtas in från berörda myndigheter, kommuner och så vidare – andra sammanslutningar och andra som kan ha intressen i frågan. Däremot beskriver regeringsformen inte hur det ska gå till, utan det kan ske skriftligt, muntligt, i seminarieform och på olika sätt.

Regeringen avgör dock i vilken grad man behöver ta hänsyn till behovet av att snabbt få fram en lagstiftning, och det är då en avvägning gentemot beredningskravet. Jag tror att mycket av den här eftermiddagen mynnar ut i avvägningen mellan hur brådskande det är att få fram lagstiftning och beredningskravet. Ser statsministern i backspegeln något tillfälle där beredningsprocessen har blivit för forcerad därför att man skulle få fram en lagstiftningsprodukt väldigt brådskande? Det är min fråga.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Först tror jag att vi alla bara ska komma ihåg att vi ibland har beslutsprocesser som är blixtrande snabba trots att de kan handla om svindlande stora belopp. Vi har ju haft processer där vi har haft totalt 24 timmars beredning därför att det har varit så mycket fara i dröjsmål. Ändå har vi allihop tyckt att det har varit tillfyllest – att vi på 24 timmar kan samla in tillräckligt många kloka synpunkter för att våga fatta beslut om många, många miljarder kronor.

Detta stärker bara min uppfattning att ju mer överens vi är i sak, desto mindre kritik kommer det i process- och formfrågor. Ju mer olika uppfattningar det finns i själva inriktningen på politiken, desto mer fokus läggs på form- och processfrågor.

Nej, jag har inget exempel på detta. Däremot finns det, som jag sa för en stund sedan, flera exempel där utredningar har kommit till regeringen och vi inte tycker att de fullt ut har svarat på alla de frågor som regeringen har ställt. Jag kan inte säga att det är något exempel som jag vet beror på brist på tid, utan det kan bero på att man inte riktigt har uppfattat situationen. Det kan vara direktiv som kanske inte är skrivna precist nog, eller … Ja, det är ju väl känt att alla utredningar helt enkelt inte blir lika bra.

Ibland har det skett ett vidareutvecklingsarbete på Regeringskansliet, och ibland har man fått tillsätta kompletterande utredningar när man inte tycker att en utredning har svarat på allting. Det här är heller inget nytt på något sätt, men det kan naturligtvis fördröja processen. Ju precisare direktiv, ju skickligare utredare och ju tydligare färdriktning man har från början, desto större är chansen att man får en utredning som är väldigt användbar i den fortsatta lagstiftningsprocessen.

Gudrun Brunegård (KD): Det framgår egentligen av det skriftliga svaret, men för dem som tittar på den här sändningen: Det händer ibland att Lagrådet framför olika synpunkter efter remissomgången. Skulle statsministern kunna beskriva vad som händer om de synpunkterna från Lagrådet är väldigt allvarsamma? Tar regeringen till sig det även om det kommer i ett väldigt sent skede och man står inför att vilja sätta ned foten och lämna över produkten till riksdagen?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag tror inte att jag kan överblicka riktigt alla de här … Det är som ni vet väldigt många propositioner, framför allt på Justitiedepartementets område, så jag tror inte att jag kan överblicka dem alla riktigt. Gunnar Strömmer kan det garanterat, och ni har redan pratat med honom.

Min bild är att vi ofta tar hänsyn till Lagrådets åsikter. Jag vågar nog säga, utan att vara jurist, att ju mer de är av lagteknisk karaktär, desto mer lyssnar regeringen också. Ju mer vi uppfattar att de är av en karaktär som bryter mot den inriktning på politiken som regeringen vill genomföra, desto mer tror jag att vi har lättare att göra en annan samlad bedömning. De har dock alltid betydelse, men även kvalificerade jurister kan som bekant göra helt olika bedömningar av både vad som är nödvändig politik och vad som är väl utformad lagstiftning.

Mauricio Rojas (L): Fru ordförande! Tack så mycket för svaren, statsministern! Det här är en granskning som inbjuder till att vi omvandlar detta till ett slags seminarium. Det är inget fel i det egentligen; det här är väldigt viktiga frågor.

Jag har en fråga angående Lagrådets ställning och roll. Det är den allra viktigaste remissinstansen vi har. Den form eller de befogenheter som Lagrådet har i dag är en produkt av en politisk kompromiss från 1979 där de borgerliga partierna ville gå längre och så att säga förstärka Lagrådets roll och befogenheter och där Socialdemokraterna som vanligt – på den tiden,

åtminstone – egentligen inte ville ha någon instans som på något sätt kunde kontrollera eller begränsa regeringens effektivitet, som man betonade det då.

Efter de erfarenheter som statsministern har haft de här åren, vad anser du om detta? Är det rimligt som det är i dag, eller skulle du se någon möjlighet att förstärka eller försvaga Lagrådets ställning?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag tror att en och annan juridik- och statsvetarstudent tycker att den här utfrågningen är rätt intressant, faktiskt! Den belyser nämligen genuint svåra aspekter när det gäller viktigt lagstiftningsarbete, inte minst när man dessutom gör det i en situation som de flesta nog tycker är ganska allvarlig – där det är mycket som står på spel och det har betydelse hur fort saker och ting går. Jag tycker alltså att det är en väldigt legitim diskussion, och den avslöjar säkert också att vi både tycker olika i sak och har olika tempo. Så är det.

Den fråga som ställs nu är olika i olika länder. Jag hör inte så sällan min tyska kollega förbundskanslern hänvisa till den mycket mäktiga tyska konstitutionsdomstolen, som ju sätter upp tydliga begränsningar för vad den tyska regeringen får göra. Vi har aldrig haft det systemet. Vi har konstitutionsutskottet, vi har Lagrådet och vi har en granskning att det är grundlagsnära, men vi har aldrig haft det där i symbolisk bemärkelse starka – av olika skäl. Ibland har det funnits starka politiska skäl för att ha detta, och ibland har det funnits politiska argument emot detta, som att det kan begränsa reformviljan, så att säga.

Jag uppfattar alltså inte att vi har någon aktuell debatt just nu om att göra om hela vår konstitution, faktiskt, så jag har inte funderat så mycket på den frågan på ganska länge. Den har jag alltså ingen riktig uppfattning om.

Däremot tycker jag att den ständiga dragkamp som ändå finns mellan en regering, som förstås vill få genomslag för sin politiska uppfattning, och en opposition, som både använder politiska argument och mer form- och processargument för att dra ned tempot i ett arbete som oppositionen inte delar, inte är så konstig. Detta ser vi i många olika länder. En del har första- och andrakammare, vilket kan begränsa hastigheten, till exempel.

Jag tycker nog att det sammantaget fungerar relativt bra i Sverige, men att pröva en sådan sak vore en typisk fråga för en framtida grundlagskommitté. Den skulle i bred enighet kunna landa antingen på att göra en förändring eller på att inte göra en förändring, och jag har svårt att tro att just en sådan förändring skulle göras om det inte också fanns en ganska bred enighet i det svenska parlamentariska systemet.

Ordföranden: Liberalerna begär ingen följdfråga. Då går vi tillbaka till anmälande parti, det vill säga Miljöpartiet.

Jan Riise (MP): Tack så mycket, och tack för seminarieövningen här! Det är mycket intressant, och jag hade aldrig anat att det skulle leda så långt.

Jag tycker ändå att statsministern har gett en väldigt tydlig bild av att tempo är viktigt och att antal produkter är viktigt – alltså utifrån en verklighetsbeskrivning som vi kan dela eller inte dela, vilket inte är så viktigt just i

sammanhanget. Eller, det är klart att det är viktigt, men det är regeringens förutsättningar, förstås.

Jag kan väl också bara hastigt nämna, apropå att det finns utredningar där resultatet inte godtas, att några av oss deltog i den grundlagsutredning som handlade om några fri- och rättigheter och som presenterades i januari 2025 – tror jag att det var – och som redan på presskonferensen övertogs av en annan … när Gunnar Strömmer presenterade ett annat förslag än det som utredningen hade kommit fram till när det gäller återtagande av medborgarskap. Det förvånade ju en del av oss som var där, men vi ser väl det som en del av Tidöavtalet.

Jag skulle också bara vilja hänga upp mig någon liten sekund på det statsministern sa om att det kan vara svårt att få överblick när det är så många parallella utredningar och lagprojekt på gång samtidigt. Det var också ett av de särskilda yttranden som finns i den utredning vi har talat om här. Underrubriken är: Vi kan inte överblicka konsekvensen av utredningens förslag, säger tre av experterna i utredningen.

Det där är ju ganska allvarligt, och de skriver också lite längre ned att de inser att man kommer till process … Deras åsikt var ju att utredningen kanske ägnade sig för mycket åt processfrågor och för lite åt själva innehållet i lagstiftningen eller – vad ska vi säga – bakgrunden till och skälen för att göra på ett visst sätt. Det var mer inriktat på att det ska produceras … att processen ska leda till ett antal hållbara lagförslag.

Jag undrar om statsministern möjligen vill kommentera det något. Jag stannar där.

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Jag vet ju att när det har varit så att utredningar ligger relativt nära varandra och skulle kunna påverka varandra har det funnits ett explicit uppdrag att verkligen ha samband med varandra. Sedan är det alltid ytterst regeringens ansvar att väva ihop det här till en helhet, naturligtvis, så att den ena handen vet vad den andra gör. Hur enskilda utredningar har arbetat tror jag att ni framför allt har diskuterat bättre med Gunnar Strömmer, för det är han som har haft ansvar för att följa dem mycket mer i detalj än vad jag har gjort av naturliga skäl.

Utan att på minsta sätt missuppfatta eller misstolka vad du sa – jag uppfattade inte alls att du sa att vi har haft hastighet i stället för noggrannhet – vill jag ändå bara understryka det som sades: För oss har tempo varit viktigt. Det har verkligen det. Jag tror att legitimiteten i det politiska ledarskapet till del bygger mycket på att man verkligen visar respekt, följer lagar och regler och helt enkelt visar respekt för spelreglerna. Men legitimiteten bygger också på att man kan lösa problem, att man får saker gjorda och att man går från ord till handling. Ytterst är det faktiskt det som väljarna vill se. Sedan får det inte missbrukas i slarvighet, vilket vi ser på många ställen runt om i världen just nu. Vi har med råge hållit oss på rätt sida – högt tempo och hög kvalitet.

Jan Riise (MP): Jag tackar för utläggningen. Nej, det var inte alls min avsikt att ställa de sakerna emot varandra. Tusen tack! Jag tror att jag har väldigt mycket material, som jag ska ta med mig till den fortsatta bedömningen.

Per-Arne Håkansson (S): Fru ordförande! Konstitutionsutskottets granskning syftar ju ofta till att blicka bakåt, se vad det var som skedde, dra slutsatser och utgå från dem framåt. I våra handlingar beskrivs det en del om att Statsrådsberedningen har tagit fram Propositionshandboken. Vad jag förstod gjordes det en översyn av den 2025. Där berättas om hur arbetet ska läggas upp med remissbehandling. Utgångspunkten är enligt handboken att lagstiftningsärenden ska föregås av remissbehandling; i vissa undantagsfall kan remissbehandling vara obehövlig. I handboken anges vidare att remisstidens längd är en viktig aspekt av beredningskravet.

Utifrån den ganska omfattande kritik som har framförts mot beredningsarbetet och som har föranlett den här anmälan vill jag fråga statsministern om han utifrån detta drar några slutsatser och kanske ser över arbetssätt eller propositionshandbok framöver. Det är ju viktigt att det finns en tillit till det arbete som bedrivs. Hur ser statsministern på det?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Som jag tror att jag sa för en stund sedan är utgångspunkten tre månaders remisstid som ett slags tumregel. Men den kan vara längre eller kortare. Den kan vara längre om den till exempel infaller över en sommarmånad, då man kan misstänka att ganska många medarbetare på den myndighet eller organisation som ombeds ha synpunkter kan vara lediga. Den kan också vara kortare – som jag beskrev har jag haft remisstider på ett dygn i extrema situationer när det verkligen har ansetts riktigt riktigt brådskande att få fram ett beslut. Men tre månader är något slags tumregel, och den uppfattar jag att vi normalt sett har hållit oss till.

Per-Arne Håkansson (S): Har Ulf Kristersson dragit några lärdomar av denna anmälan och den kritik som har framförts från oberoende instanser, eller kommer han att fortsätta på samma sätt som hittills?

Ulf Kristersson: Fru ordförande! Man kan se det här som att det är legitima intressen som står mot varandra. För den som ska svara på en remiss är det ju bara en fördel att få längre tid. Sex månader är bättre än tre månader. Då slipper man prioritera just den här uppgiften framför andra saker. Det är helt rimligt. För en regering kan det vara motsatt intresse. Vi vill kunna komma i mål så fort som möjligt för att vinna tid i någonting som vi tycker är riktigt riktigt brådskande. Det är väl en helt rimlig dragkamp, så att säga. Just i de här frågorna är det regeringen som bestämmer hur lång remisstid man har, och så är det riksdagen som beslutar om regeringen har levt upp till de förpliktelser som regeringen har. Jag tycker att spelreglerna är ganska tydliga.

Fredrik Lindahl (SD): Fru ordförande! Jag tackar statsministern för dessa timmar. Jag har bara en kort fråga gällande en tidigare frågeställning om olika remissinstanser som valt att inte svara eller lämnat svar där de anger att de inte velat svara på själva remissen av olika anledningar. Då svarade statsministern att man kan anmoda en remissinstans att svara ifall man tycker att deras svar

skulle vara viktigt, eller något liknande. Jag tänker mig i nästa steg: Anser statsministern att regeringen ska kunna tvinga en myndighet att lämna ett remissyttrande?

Ulf Kristersson: Nej, jag har inga åsikter – vi har inga förslag på att ändra någonting i den här lagstiftningen. Jag tänker inte heller värdera varför olika remissinstanser väljer att svara eller inte svara. Jag konstaterar bara att det är en viktig möjlighet att ge sina remissynpunkter på kommande lagförslag. Regeringen värdesätter att vi får förslag. Vi garanterar inte att vi följer alla förslag. Men sammantaget tycker jag att de ger värdefulla inspel till regeringens propositioner. Vi har inga förslag på några förändringar i det avseendet.

Ulrik Nilsson (M): Jag tackar för de svar som getts. Jag har inga ytterligare frågor. Det svaret kan jag ge utan ytterligare betänketid.

Jessica Wetterling (V): Mig veterligen är remissinstanser under regeringen, alltså myndigheter under regeringen, skyldiga att svara på en remiss, men inte andra, till exempel olika föreningar eller annat.

Ordförande! Jag kanske inte har en fråga, däremot en liten reflektion. Jag studsade lite grann – det lät som att statsministern sa att man fyllde det här … att man tar vara på kritik eller synpunkter från Lagrådet med råge. Så tror jag att statsministern uttryckte sig. Det lät nästan som att statsministern inte känner till den rapport från SNS Demokratiråd som kom ganska nyligen och där man har tittat just på kritik från Lagrådet på regeringar från 2006 fram till 2024. Man konstaterar att den här regeringen faktiskt får mer kritik från Lagrådet än alla andra regeringar sedan Reinfeldts första regering och att Lagrådets allvarliga kritik har fördubblats. Om inte statsministern redan kände till detta har han nu fått det berättat av mig.

Ordföranden: Detta var ju inte direkt en fråga, men jag ger givetvis ändå Ulf Kristersson möjlighet att kommentera det om han så önskar.

Ulf Kristersson: Jag tror att det normalt sett finns en lista där det står vilka remissinstanser som anmodas eller verkligen ska svara och vilka som erbjuds möjlighet att svara. Det var det jag menade – vi har inga förändringar på gång därvidlag. Sedan är det alltid den enskilda myndigheten som styr själv hur man svarar och hur omfattande man vill svara.

Vi bryr oss om remissinstanser. Som jag sa tror jag att tumregeln håller ganska bra. Ju mer det kommer lagtekniska uppfattningar från Lagrådet, desto mer tar vi hänsyn till dem. Ju mer vi bedömer att det är invändningar mot inriktningen på politiken, desto självständigare tar regeringen ställning till saker och ting. Det betyder inte på något sätt ett underkännande av deras synpunkter, men man kan verkligen tycka rätt olika, inte minst när det görs reformer som är rätt ingripande på området och som en del uppfattar som känsliga. Brottsbekämpning har länge varit en sådan fråga. Det har funnits en ganska stark tradition, som har sina förtjänster men som också har tydliga brister i Sverige, med till exempel för lite brottsofferperspektiv, för mycket hänsyn till gärningsmän och för få som har utvisats. Allt detta lägger vi om

kursen på. Det är klart att det också väcker en del kritik. Vi tar inte lätt på den, men ibland tycker vi olika, och då gör vi en helhetsbedömning som inte delas av Lagrådet.

Malin Björk (C): Jag har inga fler frågor.

Gudrun Brunegård (KD): Jag har ingen ytterligare fråga.

Mauricio Rojas (L): Jag vill bara tacka statsministern så mycket för alla svar.

Ordföranden: Finns det någon ytterligare som vill ställa en fråga som inte är ställd? Jag uppfattar att så inte är fallet. Därmed tackar jag helt enkelt Ulf Kristersson för både frågor och svar i det här ärendet men också i övriga ärenden. Det har varit en lång eftermiddag, men vi har alla hållit rimligt gott humör och med koffein och annat tagit oss igenom detta. Tusen tack! Med det förklarar jag dagens sammanträde och offentliga utfrågning avslutad.

Bilaga B18 F.d. finansmarknadsminister Per Bolund

Tisdagen den 5 maj 2026

Granskningsärende 4 och 9 – Dåvarande regeringens agerande i samband med att statliga AP-fonder och bolag investerat i Northvolt
(se avsnitt 3.6)

Vice ordföranden: Klockan är 09.30. Vi inleder dagens offentliga sammanträde med konstitutionsutskottet och hälsar Per Bolund, tidigare finansmarknadsminister, välkommen till dagens utfrågning.

Sammanfattningsvis syftar den här utfrågningen till att ge konstitutionsutskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor om bakgrunden till och processen som ledde fram till att 6 miljarder av svenskarnas pensionspengar tillintetgjordes i och med AP-fondernas gemensamma investering och breda och djupa involvering i det numera konkursade bolaget Northvolt, vars totala skulder uppgår till minst 60 miljarder kronor.

Den här granskningen gäller eventuell politisk påverkan när investeringen gjordes 2021, mot bakgrund av de uttalanden som gjordes i allmänhet av ansvariga statsråd och kanske i synnerhet av just ifrågavarande, dåvarande statsrådet, Per Bolund. Konstitutionsutskottet har tidigare frågat ut AP-fondernas vd:ar, dåvarande statssekreteraren Ulf Holm, MP, tidigare finansmarknadsministern Åsa Lindhagen, MP, och dåvarande finansministern, tillika chef för Finansdepartementet, Magdalena Andersson, S.

Jag kommer först att ge Per Bolund möjlighet att hålla en inledning. Sedan kommer utskottets ledamöter att få möjlighet att ställa frågor. Ordet är nu ditt, Per Bolund.

Per Bolund: Tack så mycket, herr ordförande! Jag vill också tacka utskottet för möjligheten att komma hit och svara på frågor.

Jag börjar med att konstatera att det verkar som att KU-anmälningarna bygger på framför allt två citat. Ett citat handlar om att Magdalena Andersson i en riksdagsdebatt berömde Miljöpartiet för de stora gröna industrisatsningar om närmare 1 000 miljarder som då svepte över Sverige. Där konstaterade hon också att det byggde på användningen av piskor och morötter.

För den som har varit med länge i miljödebatten är det ett känt begrepp. Det hänvisar till ekonomiska styrmedel, till exempel koldioxidskatter och utsläppshandelssystem, för att göra det dyrare att släppa ut, men också till subventioner och stöd, till exempel Klimatklivet och elbilsbonusen, för att uppmuntra till mer hållbara investeringar och lösningar. Det var så jag tolkade det uttalandet, och jag tror att de flesta som hörde den debatten också tolkade det på det sättet.

En KU-anmälan rör också ett uttalande av mig i Dagens ETC från november 2019. Där försökte jag beskriva den möjlighet som regeringen har enligt lagstiftningen att se över sammansättningen i AP-fondernas styrelser för

att på det sättet säkerställa att den lagstiftning som riksdagen har beslutat om genomförs så som riksdagen har tänkt.

Det är värt att notera att det finns en antydan om att det skulle finnas en koppling mellan uttalandet och den investering som gjordes i Northvolt. Då är det också värt att notera att uttalandet gjordes i november 2019 medan investeringen i Northvolt av AP-fonderna, via 4 to 1 Investments, gjordes i juni 2021. Vid det tillfället var jag inte längre finansmarknadsminister utan hade andra uppdrag i regeringen och var inte ansvarig för AP-fonderna.

Jag vill också kort tillägga att det för mig har varit självklart att följa den princip som har funnits sedan länge, och som den rödgröna regeringen också följde, det vill säga att regeringen eller enskilda ministrar inte har några synpunkter på eller lägger sig i de enskilda investeringar som AP-fonderna gör och inte heller hur de görs. Det är helt och hållet AP-fondernas och deras styrelsers kompetens.

Med det är jag beredd att svara på frågor från ledamöterna.

Vice ordföranden: Tack för den inledningen! Jag kommer nu att lämna över ordet till utskottets ledamöter för att ställa frågor. Som vanligt kommer jag att lämna ordet först till anmälande partier, utifrån den tidsordning i vilken anmälningarna kom in. Sedan lämnar jag över ordet till partierna i storleksordning. Det kommer att finnas möjlighet för frågor och uppföljande frågor, åtminstone i den första rundan. Jag kommer även att samla upp om det finns några frågor på slutet.

Jag ger först ordet till Lars Engsund och Moderaterna.

Lars Engsund (M): Herr ordförande! Tack så mycket, före detta finansmarknadsminister Per Bolund, för den inledningen och för att du tagit dig tid att komma hit till KU i dag.

Det finns ett medialt och publikt intresse av detta. För att de som tittar ska förstå vad det handlar om tänker jag därför hålla en liten inledning innan jag kommer till mina frågor.

Under våren 2021 bildade Första–Fjärde AP-fonden ett så kallat riskkapitalbolag, som du nämner, 4 to 1 Investments. Det sker efter deras tolkning och tillämpning av den lagstiftning och de förändringar i AP-fondlagsstiftningen som gjordes 2019–2020. I lagstiftningen ges AP-fonderna större möjlighet att indirekt investera i onoterade bolag eller så kallade illikvida tillgångar. Det som jag tycker är viktigt att hålla reda på här är just att indirekt investera i onoterade bolag. Det ska man ha i minnet.

Det förefaller som att det enda syftet med 4 to 1 Investments är att investera i just Northvolt. Det finns inga andra investeringar i deras portfölj. Normalt har man kanske ett drygt tiotal i portföljen, som en normal omfattning. I början av juni sker en första investering i Northvolt med 3,3 miljarder av pensionskapitalet. I augusti 2022 sker en andra investering med 2,5 miljarder.

Northvolt gick i konkurs för ett drygt år sedan. Det är, tillsammans med Kreugerkraschen, den i särklass största konkursen i Sveriges historia. Samhällskostnaderna är oerhörda i detta fall. Det handlar enligt tidnings-

uppgifter om någonstans mellan 60 och 80 miljarder. Northvolts konkurs har dessutom åsamkat stor ekonomisk påverkan på lokalsamhället, inte minst i Skellefteå, som du säkert känner till, och i Västerås. Således har minst 6 miljarder av svenska folkets pensionskapital gått förlorade på grund av detta.

Vi har, som före detta statsrådet säkert vet och som vice ordföranden precis läste upp haft ett antal utfrågningar. Under de utfrågningarna är det många som har riktat blicken mot och sagt: Ställ frågan till Per Bolund. Av den anledningen har vi bjudit in dig i dag.

Nu till mina frågor. På sensommaren eller hösten 2019, det vill säga samma höst som du säger det som citeras i tidningen Dagens ETC, som jag kan läsa upp: ”Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss”. I samma intervju säger du också att du har upplyst AP-fonderna väldigt tydligt.

Då frågar jag mig: Hade du i rollen som finansmarknadsminister ett möte med AP-fonderna innan du gjorde dessa uttalanden? Kan du redogöra för det mötet – när det skedde, vad som avhandlades och vilka som deltog?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Lars Engsund, för frågan!

Jag hade ett möte samlat med AP-fonderna, för att också presentera den nya lagstiftningen och inte minst de ökade hållbarhetsregler och hållbarhetskrav som följde med i den lagstiftningen. Det hade varit en ganska lång process. Jag tror att vi började med processen redan 2015, och det förankrades i Pensionsgruppen 2017, om jag minns rätt. Lagen gick igenom den 1 januari 2019. Så det var en ganska ny lagstiftning.

Det var en ganska omfattande reformering av AP-fondssystemet, den största på de 20 år som det hade funnits. Jag tyckte därför att det var viktigt att följa upp med AP-fondsstyrelserna och att personligen ge min bild av hur lagstiftningen var utformad. Det var också viktigt att poängtera att både regeringen och riksdagen förväntade oss att den här lagstiftningen skulle leda till förändringar. Det är därför man stiftar lagar.

Jag kan inte minnas det exakta datumet för mötet, men det bör ha varit under hösten 2019. Det var i Regeringskansliets lokaler, och alla AP-fondsledningar var inbjudna att delta. Där poängterade jag det som också är väldigt tydligt enligt svensk lag: att regeringen har två möjligheter att påverka AP-fonderna. En är genom lagstiftning, vilket vi hade gjort. En annan är att se över sammansättningen i AP-fondernas styrelser och se till att de har rätt utformning för att kunna genomföra den lagstiftning som riksdagen ställt sig bakom, i det här fallet i total enighet, vilket jag var väldigt glad för.

Det fanns ett brett stöd för den nya lagstiftningen. Därför var jag såklart också angelägen om att den skulle förverkligas och genomföras. Regeringen hade ambitioner att se till att riksdagens vilja verkligen skulle genomdrivas.

Lars Engsund (M): Då har jag två följdfrågor. Förutom du själv och vd:arna för AP-fonderna, vilka deltog på mötet vid det tillfället? Vi börjar där.

Per Bolund: Herr ordförande! Jag tackar för frågan.

Jag minns att min statssekreterare Ulf Holm var med på mötet. Jag utgår från att även representanter från Regeringskansliet och Finansdepartementet var med, men jag kan inte nu minnas exakt vilka som var närvarande vid mötet.

Lars Engsund (M): Vilka deltog i lagstiftningsarbetet som du nämner här, till exempel i beredningen av lagstiftningsarbetet? Användes externa konsulter i beredningen av lagstiftningsarbetet?

Per Bolund: Herr ordförande! Det var ett arbete som, som det generellt brukar vara, utfördes på Regeringskansliet och av Finansdepartementets tjänstemän. Under lagstiftningsarbetet förankrade vi också hela tiden positioner med Pensionsgruppen och de sex partier i Sveriges riksdag som ingick i den. Det var viktigt för oss att vi hade ett brett och långsiktigt stöd för lagstiftningen. Det var alltså en ständig iteration. Vi kom med förslag, och de bollades med Pensionsgruppens ledamöter – för att se till att samsynen kunde behållas genom hela processen.

Jag kan inte nu svara på om Regeringskansliet tog in extern kompetens när det gäller delar av den här lagstiftningen. Det var inte något som låg på mitt bord som minister, utan Regeringskansliet bestämmer själva hur man genomför lagstiftningsarbetet.

Men jag kan konstatera att riksdagen verkade vara nöjd, eftersom alla partier stod bakom lagstiftningsarbetet.

Lars Engsund (M): Jag ställer en rak fråga: Deltog konsultfirman McKinsey på de här mötena och i beredningen av lagstiftningsprocessen?

Per Bolund: Herr ordförande! De deltog inte på mötet. Och jag har inte något minne av att de deltog i någonting när det gäller förberedelserna i fråga om AP-fondlagsstiftningen.

Vice ordföranden: Tack! Lars Engsund är nöjd för den här gången. Då går ordet till Martin Westmont, Sverigedemokraterna.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Tack, Per Bolund, för att du är här, på plats! Det sker inte alltid. Vi är många som minns en annan granskning som handlade om ett företag där väldigt många av skattebetalarnas miljarder gick upp i rök. Då visade centerpartisten Maud Olofsson varken konstitutionsutskottet eller det ämbete hon själv hade respekt genom att inställa sig i konstitutionsutskottet. Jag kommer ihåg att den dåvarande ordföranden för konstitutionsutskottet, Peter Eriksson, Miljöpartiet, riktade skarp kritik mot Maud Olofsson när detta ägde rum. All heder till dig, Per Bolund, för att du är här, på plats!

Per Bolund! Du har tidigare uttalat dig om AP-fonderna. Jag tänkte läsa upp det citat som du själv berörde i din inledning. Det lyder som följer: ”Om de inte förstår regeringens signaler kan vi behöva rekrytera nya styrelser som har bättre förståelse för vad vi förväntar oss. Det är en väldigt konkret möjlighet som vi har. Jag förväntar mig att det ska ske stora förändringar”.

Som en förklaring till ditt uttalande nämnde du regeringens möjligheter att genomföra aktuell lagstiftning. Men med tanke på att det är AP-fondernas

uppgift att analysera och fatta beslut om hur svenska folkets pensionspengar ska investeras, kan du nu i efterhand hålla med om att ditt uttalande var olämpligt i din roll som finansmarknadsminister?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack för frågan, Martin Westmont!

Jag har tittat på citatet, eftersom det har varit föremål för granskning, och jag kan konstatera att det inte finns några sakliga fel i det jag beskrev. Regeringen har enligt lagen självklart möjlighet att föreslå för riksdagen lagar som styr AP-fondernas verksamhet. Och riksdagen ställer sig förhoppningsvis bakom dem. Men regeringen har också möjlighet att, som i många andra fall, utse styrelseledamöter. Det gjorde min rödgröna regering. Det har också den nuvarande regeringen gjort.

Det är, som jag ser det, viktigt att regeringen hela tiden ser till att AP-fonderna har den kompetens som krävs för att genomföra lagstiftningen i punkt och anda. Det var det jag syftade på i mitt uttalande.

Det är också värt att konstatera att om det fanns några farhågor om att regeringen skulle göra några radikala förändringar i styrelsernas sammansättning visar historiken att så inte var fallet.

Mellan det uttalande som jag gjorde i november 2019 och när AP-fonderna via 4 to 1 Investments gjorde den här investeringen hade det gått ett och ett halvt år, och under den tiden hade det inte skett några förtida förändringar av AP-fondernas sammansättning.

Jag uppfattar väl att AP-fonderna också noterade att det här var precis det som de också vet, eftersom AP-fondernas ledningar också är tillsatta av tidigare regeringar. Man vet att det är så det går till, helt enkelt, och det förstods som att det här är ett verktyg som regeringen kan använda för att se till att man har den kompetens som krävs för att genomföra riksdagens beslut.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Per Bolund, vi har ju under konstitutionsutskottets tidigare granskningar haft AP-fondernas vd:ar här på plats för att svara på frågor. Den före detta verkställande direktören för Tredje AP-fonden, Kerstin Hessius, riktade då stark kritik mot dig och ditt uttalande, som jag läste upp tidigare i min första frågeställning. Hessius sa bland annat: Jag reagerade på uttalandet från Per Bolund, och jag har reagerat tidigare. Under alla de 18 år som jag har varit vd för Tredje AP-fonden har jag reagerat när politiker uttrycker sig utanför de ordinarie utvärderingsprocesserna på AP-fonderna.

Senare i utfrågningen när samma fråga behandlades sa Hessius följande: Det är mycket olyckligt när det kommer politiska utspel som ingen journalist reagerar på och som inte tas upp i konstitutionsutskottet.

Jag skulle vilja fråga: Vad är din reaktion på det som Kerstin Hessius förde fram här i konstitutionsutskottet om din person och dina uttalanden? Har du uttryckt dig utanför den ordinarie utvärderingsprocessen av AP-fonderna?

Per Bolund: Vi kan väl börja med att välkomna att det nu sker en granskning i konstitutionsutskottet av det här uttalandet; då är åtminstone en del av Kerstin Hessius önskemål tillgodosedda, vilket jag också välkomnar.

Det är såklart så att ett uttalande ofta också tolkas i en kontext. Det här var i en artikel som, om jag minns rätt, hade rubriken ”Bolund ryter till mot AP-fondernas fossilinvesteringar”. Det är ju inte jag som minister eller som intervjuobjekt som sätter rubriker, utan det görs ju av journalisterna och redaktionerna.

Det jag försökte beskriva är helt enkelt det andra verktyg som regeringen har till sitt förfogande för att se till att AP-fonderna gör ett bra arbete. Lagstiftningen var på plats. Som jag också sa i artikeln var det en stor förändring av lagstiftningen som skedde i total enighet i Sveriges riksdag, vilket jag tycker ger en styrka till pensionssystemet, men regeringen har också möjligheten att utse ledamöter till styrelsen som har den kompetens som krävs för att genomföra riksdagens beslut.

Det var det som jag syftade på i mitt uttalande. Jag kan notera att Kerstin Hessius verkar ha reagerat på det. Det var inte mitt syfte på något sätt, men däremot verkar inte andra AP-fondsstyrelser ha reagerat på det sättet.

Lite grann är det väl så att olika människor reagerar olika på uttalanden och de kontexter som ges. Jag tycker väl i det här fallet att handling talar starkare än ord, och jag kan konstatera att vi under min tid som ansvarig för AP-fonderna och som finansmarknadsminister inte gjorde några förtida förändringar i AP-fondernas styrelser, utan vi hade ett löpande arbete, som även tidigare och senare regeringar har haft, där man utser ledamöter som man tycker fyller de funktioner som AP-fonderna behöver.

Bra att den här granskningen sker, men jag tycker att det här uttalandet står för sig självt och beskriver det verktyg som regeringen också besitter enligt lagstiftningen.

Vice ordföranden: Inga fler frågor från Martin Westmont. Vi fortsätter med partierna i storleksordning.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag har funderat på vad jag skulle ställa för frågor. Jag tänker att jag får väl ta dem som vi redan har fått svar på skriftligen och ge Per Bolund möjlighet att utveckla dem muntligen här.

Vi har haft ett ganska stort antal utfrågningar i det här ärendet. Hittills är det som jag har uppfattat det från vd:ar och tidigare vd:ar för AP-fonderna men också från tidigare statssekreterare och statsråd så att regeringen eller enskilda statsråd inte har haft någon förhandsinformation om investeringar vare sig i Northvolt eller i andra bolag som AP-fonderna har genomfört.

Jag frågar helt enkelt: Hade Per Bolund någon typ av förhandsinformation gällande antingen investeringarna i Northvolt eller andra bolag? Försökte Per Bolund i rollen som statsråd påverka AP-fonderna gällande investeringarna i Northvolt eller andra bolag?

Per Bolund: Ordförande! Tack, Peter Hedberg, för frågan! Svaret är nej i båda fallen. Jag hade ingen förhandsinformation, vilket jag inte heller skulle ha eftersom det inte är så AP-fonderna styrs. Jag försökte självklart inte heller påverka en enskild investering; det är inte så regeringen styr över AP-fondernas verksamhet.

Jag är glad över att den här granskningen har gjorts på ett väldigt genomgripande sätt. Det är många som har varit här, och vad jag har kunnat se i protokollen har alla inbjudna bekräftat just den bilden. Både tidigare ministrar, statssekreterare och även AP-fondernas ledningar har enskilt och var och en för sig bekräftat att det inte har varit någon påverkan kring enskilda investeringar. Jag kommer ihåg ett citat från granskningen: Nej, nej och åter nej. Det tycker jag är ett ganska tydligt uttalande som inte går att misstolka.

Peter Hedberg (S): Ordförande! Jag tackar för svaret och är nöjd.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, Per Bolund, för inledning och tidigare svar!

Per Bolund gick igenom hur den nya lagstiftningen kom på plats, att det var en lång process och han nämnde lite grann kring kontexten. Utifrån att alla som lyssnar och tittar på det här kanske inte har samma kontext som vi i utskottet har: Var det inte så att den här artikeln i ETC kom utifrån att Dagens ETC hade gjort en granskning av AP-fondernas investeringar och kommit fram till att de hade investerat 15 miljarder i de värsta klimatförstörarna? Det var kanske utifrån det som intervjun med Per Bolund gjordes, då också kopplat till den nya lagstiftningen. Skulle du kunna utveckla lite kring det?

Per Bolund: Ordförande! Tack, Jessica Wetterling, för frågan! Jo, det stämmer att Dagens ETC hade gjort en granskning av AP-fondernas investeringar, och det gjordes även andra granskningar av andra aktörer, där man kunde konstatera att det fanns en hel del investeringar i de företag som bidrar med de allra största utsläppen och klimatpåverkan. Då fanns det också en diskussion i samhället hur det hängde ihop med den lagstiftning som nu hade kommit på plats och som ändå var väldigt tydlig med att AP-fonderna ska investera föredömligt och ansvarsfullt. Även i förarbetena är det tydligt skrivet att man ska följa Parisavtalet, till exempel.

Det är också kopplat, skulle jag säga, till en annan lagstiftning, det vill säga klimatlagen. Även där har Sveriges riksdag i väldigt bred samsyn ställt sig bakom att Sverige inom 25 år skulle ha nettonollutsläpp. Då är det klart att man riktar fokus mot de investeringar som görs, eftersom de investeringar som görs nu fortfarande kan ge effekt 25 år framåt i tiden.

När de granskningarna gjordes tyckte jag ändå att det var viktigt att poängtera att vi tar riksdagens lagstiftning på väldigt stort allvar och ämnar se till att den genomförs, det vill säga de höjda ambitionerna när det gäller hållbarhet skulle också genomföras i praktiken. Hur det skulle göras och vilka investeringar som skulle göras är såklart AP-fondernas eget beslut att göra. Men att den tydliga inriktning som riksdagen hade ställt sig bakom i väldigt bred samsyn skulle vara ledande för AP-fondernas verksamhet tyckte jag var självklart, och det tyckte jag också skulle förmedlas både till läsarna och till AP-fondernas ledning.

Jessica Wetterling (V): Tack, och det här med att se över styrelsernas sammansättning berodde alltså enligt dig på att man skulle ha kompetens att kunna följa lagstiftningen. Har jag förstått rätt?

Per Bolund: Ordförande! Ja, det stämmer. Det är såklart viktigt att det finns olika former av kompetens i AP-fondernas ledningar. Där såg vi att det kunde finnas behov av att öka kompetensen just kring hållbara investeringar och hållbar förvaltning, och det var också någonting som vägledde en del av de utnämningar som vi gjorde under min tid som företrädare för regeringen.

Där ville vi också poängtera att om det skulle behövas ännu mer kompetens inom det området eller andra områden var vi beredda att se över sammansättningen i AP-fonderna, och det förväntar jag mig väl att alla regeringar gör för att helt enkelt rusta de här myndigheterna att kunna fatta de beslut som krävs för att riksdagens lagstiftning ska genomföras.

Vice ordföranden: Jessica Wetterling var nöjd. Ordet går till Muharrem Demirok från Centerpartiet.

Muharrem Demirok (C): Ordförande! Tack, Per Bolund, för att du är här i dag och svarar på frågor och hjälper oss att reda ut ett antal frågetecken! Det här har varit en lång granskning i konstitutionsutskottet, kanske en av de längsta vi någonsin har haft, och vi är fortfarande oklara exakt vad det är vi riktigt granskar, därför att påståendena drar åt alla olika håll.

Nu är vi här för att granska uttalandet och huruvida det har fått påverkan på AP-fondernas investeringsbeslut. Vi har haft fyra av AP-fonderna här tidigare, och vd:arna har ömsom varit upprörda över påståendet att de skulle ha påverkats av enskilda uttalanden, ömsom varit tydliga med hur de skulle agera utifall en sådan otillbörlig påverkan utanför den ordinarie beslutsprocessen skulle ske.

Jag börjar därför med att ställa en enkel fråga: Anser Per Bolund att AP-fonderna besitter en sådan integritet att de skulle reagera utifall ett försök från en minister att påverka deras beslut skedde utanför den ordinarie beslutsgången?

Per Bolund: Ordförande! Tack, Muharrem Demirok, för frågan!

Jag har under min tid som finansmarknadsminister och även efter det sett att AP-fonderna besitter en väldigt stor kompetens men också en väldigt stor integritet. Jag har ingen som helst tvekan om att om de upplevde att det hade skett några övertramp så hade det också tydliggjorts från deras sida. Jag kan också konstatera att AP-fonderna i det här fallet också har varit väldigt tydliga med att det inte har skett någon sådan otillbörlig påverkan och att de inte har förändrat sin verksamhet på grund av det här citatet eller annan påverkan från regeringens sida.

Det är precis så det är tänkt att fungera. Det är viktigt att AP-fonderna har den integriteten, och det är min syn och min erfarenhet att de absolut har det.

Muharrem Demirok (C): En kort fråga på det: Skedde det efter det här uttalandet någon stor omgruppering i någon av styrelserna i någon av AP-fonderna från regeringens sida?

Per Bolund: Ordförande! Svaret på den frågan är nej. Vi gjorde inte någon stor förändring. Det som görs är att man gör ett löpande arbete med att se till så att man har bra bemanning i AP-fondernas styrelser, men det görs ju när

ledamöters mandatperioder går ut eller när någon begär att bli entledigad. Det gjordes inget annat än den ordinarie översynen av AP-fondernas styrelser, som varje regering alltid gör.

Muharrem Demirok (C): Det får mig nämligen osökt att tänka på andra uttalanden som också har gjorts, inte av Per Bolund utan av andra i liknande fall. Jag läser här från Dagens industri den 11 februari 2023: ”’Vattenfall måste i sin retorik sluta agera som vindkraftslobbyister’, säger näringsutskottets ordförande Tobias Andersson, som inte utesluter ändringar i styrelse och ledning för att ändra Vattenfalls riktning.”

Det här gällde investeringar i kärnkraft, som han upplevde att Vattenfall inte följde. Därefter skedde ett antal förändringar i styrelsen.

Skulle du bedöma att det här uttalandet direkt påverkade sammansättningen av Vattenfalls styrelse, och skulle du säga att det här var en hantering utanför den ordinarie beslutsgången?

Per Bolund: Ordförande! Tack för frågan! Eftersom jag inte var en del av den regering som fattade de besluten är det svårt för mig att veta hur den interna processen såg ut. Som jag noterade det från utsidan var det väl också lite oklart hur utnämningsmakten var organiserad inom den nya regeringen, om Sverigedemokraterna hade en del i den eller inte; jag hörde lite olika uttalanden om det.

Jag noterade också i samma veva att Tobias Andersson hade sagt att Tomas Kåberger stod på den lista som de hade skickat in till regeringen, så uppenbarligen ansåg Tobias Andersson och Sverigedemokraterna att de hade möjlighet att påverka sammansättningen i styrelsen.

Det finns också en annan parallell man kan dra. Jag vet att Mats Persson som utbildningsminister gjorde stora förändringar i lärosätenas styrelser, kortade mandatperioderna och utsåg om jag minns rätt 60 ledamöter, vilket ju är en ganska radikal omställning. Något sådant gjordes aldrig någonsin under den rödgröna regeringen och inte av mig som finansmarknadsminister heller.

Gudrun Brunegård (KD): Herr ordförande! Tack, tidigare finansmarknadsminister Per Bolund, för svaren så här långt! Jag vill i min fråga gå tillbaka till tiden innan beslutet om att investera i Northvolt togs av AP-fonderna. Det skulle vara värdefullt att höra dina reflektioner om den dialog mellan AP-fonderna och Regeringskansliet som ledde fram till de förändringar i lagstiftningen som öppnade för investeringen i Northvolt. Den lagstiftning som trädde i kraft 2020 och gjorde investeringen möjlig skedde ju som bekant efter att ett förslag om lagändringen hade diskuterats mellan Regeringskansliet och er i AP-fonderna.

När Regeringskansliet i april 2019 skickade ut förslaget till ny lag var AP-fonderna kritiska. I förslaget från regeringen öppnades möjligheten för AP-fonderna att göra investeringar i onoterade bolag via onoterade riskkapitalbolag men med begränsningen att AP-fonderna inte fick ta det operativa företagsledningsansvaret i dessa riskkapitalbolag.

Av AP-fondernas remissvar framgår att de var tydligt kritiska till denna begränsning. AP-fonderna menade bland annat att det var en oflexibel lösning som skulle hindra dem från att bedriva sin ägarroll på ett ansvarsfullt sätt och att det var viktigt för AP-fonderna att, som del av det strategiska ansvaret, också kunna besluta om vilka enskilda investeringar som ett samägt riskkapitalföretag ska investera i.

Jag skulle vilja hänvisa bland annat till en passus i remissyttrandet från vd Niklas Ekvall från Fjärde AP-fonden, där han säger: ”I övrigt anser AP4 att det är olämpligt att detaljreglera exakt hur AP-fonderna ska agera som ägare, och vilka frågor som är strategiskt respektive operativa måste kunna bedömas från fall till fall.” Det skulle vara intressant att höra dina reflektioner över AP-fondernas infallsvinkel i deras kritik av den här delen av Regeringskansliets förslag.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Gudrun Brunegård, för frågan! Det som Gudrun Brunegård frågar om är väl ett exempel på den dragkamp som hela tiden finns när det gäller AP-fondernas frihet att göra investeringar. Under den tid jag har kunnat följa AP-fondssystemet har AP-fondernas styrelser alltid velat ha större friheter att göra investeringar. Samtidigt har ju riksdagen och den pensionsgrupp som har varit ansvarig för pensionssystemet också satt ett värde i att ha en effektiv förvaltning och inte bygga upp parallella stora institutioner och funktioner.

I det här fallet ansåg vi och även riksdagens pensionsgrupp i bred samsyn att om vi skulle göra det möjligt för varje AP-fond att bygga upp en egen förvaltning för onoterade tillgångar, vilket enligt vår bedömning skulle ha krävt en ganska stor kompetens och bemanning, hade det varit en ineffektiv förvaltning. Det hade lett till flera parallella verksamheter med liknande syften, och det hade inte lett till att pensionsspararnas framtida pensioner hade utvecklats på bästa möjliga sätt.

En sådan här dragkamp mellan politiken och AP-fonderna har alltid funnits, och jag tror att det kommer att finnas även fortsättningsvis. Där gäller det att hitta en bra avvägning som ger investeringsmöjligheter som gör att AP-fonderna kan göra så goda affärer som möjligt och förmera pensionskapitalet, samtidigt som man också känner att det finns kontroll från den politiska församlingen och att det hela görs på effektivast möjliga sätt så att pensionspengarna går dit de ska – till pensionärerna och inte till exempelvis en kostsam förvaltning.

Jag är alltså inte förvånad över att vi fick kritik från AP-fonderna för att friheten var alltför begränsad. Det hade jag nog förväntat mig. Det viktiga för mig var ju att vi hade en samsyn i riksdagens pensionsgrupp om hur reglerna var utformade, och i slutändan också i Sveriges riksdag där alla partier ställde sig bakom lagstiftningen. Jag hoppas att jag därmed har svarat på frågan.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för svaret! I den proposition som kom 2020, där dåvarande regering lade fram det förslag som AP-fonderna hade varit kritiska till, är det tydligt att regeringen är mån om att reda ut just hur AP-

fonderna ska hantera investeringar i onoterade bolag som Northvolt – detta i ljuset av de friare ramar som AP-fonderna var ute efter i sina remissvar.

I propositionen skriver regeringen en kommentar till just den paragraf som det här handlar om. Jag citerar: ”Syftet med bestämmelsen är att kodifiera att AP-fonderna inte ska förvalta riskkapitalföretag eftersom AP-fonderna inte ska bygga upp stora organisationer som dels söker efter och utvärderar enskilda företag, dvs. sköter t.ex. due diligence, värdering och analyser, dels förvaltar dessa företag.” Jag vill gärna höra hur du ser eller såg på det här förtydligandet från regeringen i skenet av AP-fondernas investeringar i Northvolt via 4 to 1 Investments, som kom senare.

Per Bolund: Herr ordförande! Jag skulle vilja säga att citatet bekräftar precis det resonemang som jag hade i mitt tidigare svar. Riksdagen och Pensionsgruppen, som ju styr pensionssystemet, har varit väldigt tydliga i att de förväntar sig ganska hårda krav på effektiv förvaltning. Det ska inte vara stora överbyggnader som kräver stora administrationskostnader och drar pengar ur pensionssystemet. Detta tycker jag är en rimlig hållning.

Finansutskottet har vid ganska många tillfällen poängterat för regeringen att man önskar hålla nere förvaltningskostnaderna så mycket som möjligt. Det är, tror jag, väl känt för dem som följer finansmarknaden att företag som jobbar med att investera i onoterade tillgångar kräver väldigt mycket kompetens och ofta mycket bemanning. Det krävs stora due diligence-ansträngningar för att säkerställa vad det är man köper och att man får valuta för pengarna.

Jag håller fast vid att det hade varit väldigt kostsamt om vi hade gett möjlighet för AP-fonderna att var och en för sig bygga upp en sådan förvaltning och administration. Det hade blivit en väldigt stor påbyggnad på AP-fondssystemet och riskerat att dränera pengar.

Hur AP-fonderna sedan förvaltade lagstiftningen och vilka metoder de använde för att göra investeringen är något AP-fonderna själva bestämmer. Jag tycker att det är väldigt bra att det nu har gjorts en utvärdering av just den här investeringen, via 4 to 1 Investments. Jag tycker att man ska utvärdera både goda investeringar och investeringar som inte har gett ett bra utfall för att lära sig inför framtiden.

När jag läser utvärderingsrapporten kan jag notera att man menar att det egentligen inte fanns någon bemanning inom 4 to 1 Investments. Detta är något som jag hoppas att AP-fonden också tar del av och drar lärdomar av inför eventuella kommande investeringar.

Eftersom jag inte var ansvarig för inrättandet av 4 to 1 Investments vet jag heller inte vilka planer man hade för det bolaget i förlängningen – om man hade tänkt att skapa mer bemanning och göra fler investeringar, så att det blev ett bredare riskkapitalbolag. Man får nog fråga AP-fonderna vilka syften de hade och hur de tänkte sig den långsiktiga förvaltningen. Men jag tycker att det är väldigt bra att man har gjort en utvärdering av just den här investeringen och vad som inte fungerade bra där.

Gudrun Brunegård (KD): Tack för svaret! Det är alltid lätt att prata om saker i efterhand när man har hela kartbilden klar för sig. Men när AP-fonderna gjorde den här konstruktionen med 4 to 1 Investments, hur såg du på det agerandet? Kommer du ihåg hur du tänkte och hur du reflekterade över den konstruktionen i förhållande till kraven på due diligence och så vidare?

Per Bolund: Herr ordförande! Eftersom jag följde de principer som vi brukar följa när det gäller styrningen av AP-fonder, det vill säga att jag inte på något sätt var inblandad i enskilda investeringar eller i de metoder som AP-fonderna använder för att göra sina investeringar – så länge de följer lagstiftningen, såklart – hade jag ingen insyn i hur 4 to 1 Investments var utformat eller vilken bemanning bolaget hade. Det är sådana beslut som AP-fonderna själva fattade. Jag hade nog ingen riktig reaktion på det. Jag utgick från att man gjorde det efter bästa förmåga och försökte göra en så god investering som möjligt.

Jag vill i sammanhanget också påpeka att det fanns en stor tilltro generellt och brett när det gällde Northvolt. Det fanns en stor förhoppning, kan man väl säga. Det var ju inte bara AP-fonderna som gick in med kapital, utan det gjorde även till exempel Volkswagen, som jag tror ägde 22 procent av Northvolt, och likadant Goldman Sachs.

Jag hoppas att också KU håller med om att det inte finns någon påverkan från den svenska regeringen eller enskilda ministrar i den investeringen. Investeringen gjorde man nog helt enkelt för att man trodde att det skulle vara en bra affär. Det var såklart förhoppningen även från AP-fonderna och även från alla oss som ska gå i pension i framtiden.

Sedan tycker jag att det är värt att notera att om man har 2 000 miljarder i kapital är det kanske överoptimism att förvänta sig att alla investeringar ska gå jättebra. Särskilt när det gäller onoterade tillgångar är det välkänt att sådana investeringar ibland går fel. I det här fallet är det olyckligt att det blev så, och det ska vi beklaga. Jag tycker att det är bra att man följer upp detta.

Men jag tror kanske inte att man ska förvänta sig att alla investeringar i onoterade tillgångar alltid kommer att leda till fantastiska affärer. Det är riskabla investeringar, och de kommer ibland att gå fel. Men ser man det bredare, över hela investeringsfönstret, finns det statistik som visar på att det generellt har varit ganska bra avkastning på onoterade tillgångar över en längre tid. Det var också därför som AP-fonderna var angelägna om att kunna göra den typen av investeringar. Det var också därför som Pensionsgruppen och i slutändan riksdagen också ställde sig bakom att ge större möjligheter att göra den typen av investeringar.

Jag tror inte man ska döma det här utifrån en enda investering utan se att det finns en större bredd. Förhoppningen är att det hela sammantaget ska ge en ännu bättre avkastning till pensionssystemet än man annars hade fått.

Jan Riise (MP): Herr ordförande! Tack Per Bolund för svaren så här långt! Jag tycker att svaren på ett väldigt bra sätt har kompletterat det som har sagts av tidigare svarande här, alltså statsrådet Lindhagen och Magdalena Andersson,

Ulf Holm och fyra vd:ar för AP-fonderna. Jag tycker att kontexten har blivit lite tydligare för oss alla.

Jag vill ändå bara göra en liten egen reflektion över detta. Det är ju två processer som har pågått under de här tio–tolv åren. Det ena är att likvida tillgångar har blivit ett sätt att hantera alla möjliga sorters investeringar, även i de mest icke hållbara bolag, streamingtjänster och annat. Det är så det går till. Då är det väl rimligt att våra AP-fonder, med främsta syfte att tillgodose pensionsspararnas framtida utdelningar, också är kunniga på det området.

Det andra är hållbarhetsfrågorna, där Parisavtalet spelar en stor roll. Jag minns när jag träffade Per Bolund för första gången. Det var på ett forskarseminarium som Mistra hade ordnat och som handlade om gröna investeringar. Det var helt nytt då. Jag var så fascinerad över att man kunde tänka i dessa banor, vilket den dåvarande regeringen faktiskt gjorde. Det var inte heller helt uppenbart att finansmarknaden hade greppat hela området. Man skulle liksom mergea ihop allt detta med nya möjligheter till investeringar och nya krav på investeringar enligt hållbarhetsandan.

Jag hade egentligen precis samma fråga som Jessica, med den kontext som den här artikeln i ETC handlade om. Den handlade, om jag förstod det rätt, också – alltså om man fortsatte läsa – om ett slags otåligt missnöje med att portföljen hos AP-fonderna kanske inte hade förändrats i den takt som man hade kunnat hoppas på. Jag skulle egentligen bara vilja be dig utveckla det resonemanget lite grann, som en förhållandevis enkel fråga ändå. Men om det är så som jag har beskrivit det tar jag gärna någon form av bekräftelse på det.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Jan Riise, för frågan!

Jag delar den analysen. Det fanns en otålighet, inte bara från Dagens ETC utan också från många andra delar av samhället. Det kanske lite grann fanns en uppfattning att lagtexten och den lag som riksdagen hade fattat beslut om och det som hände i investeringar inte riktigt matchade med varandra. Jag försökte i artikeln också förklara att AP-fonderna inte är någon sportbil som man bara kan tvärvända på en femöring. De är mer att likna vid en oljetanker; det är långsiktiga investeringar som måste förändras långsiktigt. Det kanske inte var detta som Dagens ETC:s läsare ville höra, men det var så jag såg på AP-fondsförvaltningen. Det ska alltså inte göras några tvära girar, utan det ska vara ett långsiktigt, strukturellt arbete med att förändra den enorma investeringsvolym som det handlar om.

Men samtidigt såg jag – och det fanns det också många andra som gjorde – stora risker med att bara fortsätta med business as usual, inte bara för planeten och den gröna omställningen utan även rent finansiellt. Det var en kontext där stora kolföretag som hade funnits i USA i många årtionden gick i konkurs, och de investeringarna försvann all världens väg. Det var många institutionella investerare som hade investerat i den typen av tillgångar, vilket ju inte var bra för deras avnämare, så att säga.

Där tycker jag att det ändå var viktigt att poängtera att Sverige hade valt en annan väg. Vi hade valt att ha en lagstiftning som kombinerade god avkastning och bästa möjliga framtida förutsättningar för svenska pensionärer med att

samtidigt också leda investeringarna i en hållbar riktning – för att vi ansåg att det inte fanns någon motsättning däremellan. Det tyckte uppenbarligen inte heller riksdagen eftersom man ställde sig bakom den lagstiftningen.

Hållbara investeringar tycker jag också väldigt mycket visade sig i praktiken vara goda investeringar. Under de första fem åren med den nya lagstiftningen ökade kapitalet med, tror jag, 25 procent i AP-fonderna. Uppenbarligen visade sig alltså den lagstiftning som riksdagen klokt nog fattade beslut om i bred samsyn också leda till goda resultat – att man ställde om i mer hållbar riktning men också faktiskt, visade det sig, gjorde en väldigt bra avkastning.

Vice ordföranden: Jan Riise, Miljöpartiet, är nöjd.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack, Per Bolund, för inledningen och svaren hittills!

Jag kan inte låta bli att kommentera något som ledamoten Demirok sa: att han inte förstår riktigt varför vi granskar någonting här. Jag vill för dem som följer detta påpeka att det vi granskat är om det förekom otillbörlig politisk påverkan på AP-fondernas investering i Northvolt via ett bulvanbolag, 4 to 1 Investments. Det är detta vi granskar. Jag beklagar att en ledamot ännu inte vet vad vi granskar.

Men Per Bolund vet mycket väl vad vi granskar. Jag vill fråga om du vid det möte du hade med AP-fondernas styrelseledamöter 2019, några månader innan du gjorde det offentliga uttalandet, varnade eller upprepade eller berättade för styrelseledamöterna om det du så småningom kom att säga i den här berömda tidningsartikeln – om du sa att du var missnöjd och att ni skulle entlediga ledamöterna om de inte gjorde så som ni ville att de skulle göra.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Mauricio Rojas, för frågan!

Som jag sa i ett tidigare svar hade vi ett möte där samtliga ledningar för AP-fonderna var närvarande och där jag också redogjorde för den nya lagstiftningen och för de nya regelverk som de hade att följa. Jag poängterade också att förutom lagstiftningsverktyget har regeringen också utnämningsmakten. Skulle det vara så att AP-fonderna inte levererar på den nya lagstiftningen, det vill säga följer riksdagens intentioner, tycker jag att det är fullständigt självklart att regeringen har ett ansvar – inte bara en möjlighet utan ett ansvar – att se till att man har ledningar som har kapacitet att genomföra riksdagens beslut.

Jag skulle säga att jag, om de inte hade agerat på det sättet och AP-fonderna inte hade följt lagstiftningen, hade haft stor förståelse för om KU hade haft väldigt starka synpunkter. Självklart ska hela statsförvaltningen följa de lagar som riksdagen fattar beslut om. Det var också min intention i det här fallet.

Eftersom det var en ganska stor förändring av AP-fondernas regelverk är det ur min synvinkel ganska naturligt att också fundera över om det då behövs ytterligare kompetens i AP-fondernas styrelser. Det var också detta jag såklart nämnde. Det tror jag inte heller var någon särskilt okänd materia för AP-

fondernas styrelser eftersom alla AP-fondsledamöter har blivit utsedda av en regering tidigare – att den möjligheten fanns var de nog ytterst medvetna om.

Mauricio Rojas (L): Då tolkar jag det som – eller du sa det – att du hade framfört denna varning eller detta hot eller vad man vill säga till styrelseledamöterna vid mötet du hade 2019, och sedan framförde du detta offentligt. När man gör så visar man ett missnöje som fanns vid mötet med styrelseledamöterna, som du säkert framförde att du var missnöjd med – hur de investerade pengarna. Det var inte bara för att berätta att det fanns en ny lagstiftning. Jag antar att du också berättade att du, eller regeringen, inte var nöjd med hur de investerade. Och sedan gjorde du detta offentligt.

När man gör ett sådant uttalande offentligt vill man markera ännu tydligare och signalera till styrelseledamöterna: Nu är det dags att göra som vi säger, annars gör vi som vi kan – det du nämnde som en möjlighet. Annars är det ganska konstigt att man gör ett sådant offentligt uttalande, om man inte vill understryka hur pass missnöjd man är med investeringarna. Hur kommenterar du detta?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Jag vill för protokollet och för KU:s ledamöter poängtera att det när det gäller Mauricio Rojas ord om varning eller hot är Mauricio Rojas som står för den tolkningen. Jag såg det varken som någon varning eller som något hot utan som en upplysning om att detta var något som regeringen, precis som tidigare regeringar, hade på sitt bord att göra och att det var en möjlighet som vi hade och kunde använda om vi såg att det fanns behov av det.

Jag tycker att det var viktigt att markera för AP-fondernas styrelser att vi hade jobbat intensivt och länge med en ny lagstiftning som innebar ganska stora förändringar i hur förvaltningen skulle göras, inte minst när det gäller hållbarhetskraven som ju var på en helt annan nivå än tidigare, och att vi också från regeringens sida var väldigt angelägna om att lagstiftningen skulle följas och att den också skulle innebära förändringar.

Jag utgår från att riksdagen också, eftersom man fattade beslut om en ny lag, ville att det skulle leda till förändringar. Det är regeringen som sedan ska se till att myndigheterna följer riksdagens intentioner. Där tror jag att det är väldigt bra att vara tydlig från regeringens sida så att det inte finns någon tvekan hos de myndigheter som regeringen har att förvalta. Det tyckte jag att jag var i det här fallet.

Men jag vill verkligen upprepa att jag inte såg det som vare sig en varning eller ett hot, utan det handlade om att helt enkelt beskriva att förutom lagstiftningsarbetet har regeringen också möjlighet att utse ledamöter i AP-fondernas styrelser. Den fråga jag fick från ETC:s reporter var i princip: Vad gör ni om AP-fonderna inte följer den nya lagen? Då ville jag poängtera att vi förväntar oss att de självklart ska följa lagstiftningen, och om vi upplever att de inte har kompetens att göra det är det regeringens ansvar att se till att den kompetensen finns.

Mauricio Rojas (L): Ja, det är mina ord, Per Bolund: hot eller varning. Upplysning, säger du. Det är som om jag upplyser någon om att jag kan entlediga dig eller sparka dig om du inte gör som jag vill – det är bara en upplysning. Det kan mycket väl tolkas som en varning. Det verkar som att några i AP-fondernas styrelser tolkade det precis så.

Du har också kommenterat att efter det här uttalandet blev det inga förändringar i styrelserna. Kan man inte tolka detta som att de anpassade sig på grund av att de var varnade, upplysta eller hotade med att förlora sina ställningar om de inte gjorde som du och regeringen ville?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, ledamoten för frågan – även om den kanske är lite spekulativ.

Jag skulle säga att de svar som KU har fått av AP-fonderna visar tydligt att detta inte var fallet utan att man efter bästa förmåga försökte följa den nya lagstiftningen. Regeringen följde såklart AP-fondernas arbete och såg inte heller några anledningar att göra förtida förändringar av sammansättningen i AP-fonderna.

Om någon blev orolig över att detta skulle innebära några radikala förändringar, vilket inte var mitt syfte med uttalandet, har ju utvecklingen efter det visat att det inte fanns något skäl för sådan oro. Jag tror alltså inte att det ligger någonting i de spekulationer som Mauricio Rojas ger uttryck för.

Vice ordföranden: Mauricio Rojas är nöjd för denna gång. Då går vi in på den andra rundan.

Lars Engsund (M): Först en liten kommentar till det som sades tidigare här i rummet. Det handlar om det här med risktagning – om man väljer att investera pengar kan man givetvis förlora pengar. Det är väl egentligen inte den delen vi granskar, utan det handlar väl mer om det sätt på vilket det gick till, där man delvis, skulle jag vilja påstå, rundade den lagstiftningsprodukt som togs fram 2019 och 2020. Det är väl detta man ska ha i åtanke och som vi i huvudsak är intresserade av.

Jag studsar tillbaka lite till ledamoten Mauricio Rojas frågor tidigare. Vi har haft både före detta statssekreterare Ulf Holm och före detta finansmarknadsminister Lindhagen här, och de hade en helt annan syn än den du återger på det uttalande som vi har pratat om vid några tillfällen här. Jag tänker att det ju finns sändare och mottagare för varje uttalande. Kan du förstå den kontexten – att det här uttalandet kunde uppfattas som ett hot av en mottagare?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Lars Engsund, för frågan!

När jag läser de uttalanden som gjorts av mina kollegor och min statssekreterare hänvisar de väl till att det är bättre att ställa frågan till Per Bolund. Det tycker jag är klokt. Jag är här för att svara på just den frågan, och det försöker jag också efter bästa förmåga att göra.

Jag måste bara ge en kommentar om att Lars Engsund säger att AP-fonderna rundade lagstiftningen. Man kan konstatera att detta var en investering som inte gick rätt väg; den ledde till en förlust. Men vilka intentioner AP-fonderna hade från början med 4 to 1 Investments kan inte jag

svara på eftersom jag inte var delaktig i det beslutet. Jag misstänker att de hade ambitioner om att göra även andra investeringar och att se till att detta blev ett långsiktigt bolag som skulle kunna göra bra affärer.

Jag tror att det kanske är att gå lite för långt att säga att man gjorde detta bara för att runda lagstiftningen. Däremot tycker jag att det är väldigt bra att man har gjort en utvärdering av den här affären och att man i bästa fall har kunnat dra lärdomar och kan se till att framtida affärer görs på ett ännu bättre sätt och leder till ännu bättre resultat.

Jag kan bara redogöra för vad jag hade för syfte med det uttalande jag gjorde. Jag kan förstå att det, när man läser kontexten och rubriken på den artikel som Dagens ETC publicerade, där det står att jag ryter till mot AP-fonderna, kunde uppfattas som att det var något slags aggressivitet i det. Jag kan verkligen konstatera att det inte fanns någon aggressivitet vid intervjutillfället eller att jag på något sätt försökte påtala att jag tyckte att AP-fonderna inte gjorde ett bra arbete. Det jag försökte beskriva var helt enkelt det verktyg utöver lagstiftning som regeringen besitter.

Det är också viktigt att poängtera att det inte stod någonting i det citatet om i vilken takt förändringar i AP-fondsstyrelsen skulle göras eller liknande. Det som vi sedan gjorde var att när det var befogat utse nya ledamöter till AP-fondernas styrelser, ungefär på det sätt som tidigare regeringar har gjort och även, tror jag, senare regeringar.

Lars Engsund (M): Jag funderar lite grann på den här gränsdragningen och balansen mellan direkt och indirekt politisk styrning. Ledamoten Martin Westmont tog upp det i första frågerundan. Då hänvisade han till förra vd:n för Tredje AP-fonden och hur hon uppfattade de signaler som du sände ut genom artikeln i ETC. Hon nämnde också andra uttalanden som har gjorts i samband med bolagsstämmor och annat av tidigare ministrar. Hur ser du på den gränsdragningen? Hur långt kan en minister gå i sin indirekta eller direkta styrning? Var går gränsen, menar du?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Det finns ju en väldigt tydlig gräns som jag också under hela min tid som finansmarknadsminister var väldigt noggrann med att följa, och det är ju att inte försöka att påverka AP-fonderna att göra en enskild investering i något visst bolag och inte heller påverka hur AP-fonderna bedriver sitt arbete i de enskilda fallen. Det är något som väldigt tydligt är AP-fondernas kompetens och deras ansvar. Det är en princip som jag också har hållit mig till under hela den tiden.

Däremot fanns det en förväntan på att ett riksdagsbeslut som byggde på en väldigt gedigen process, en väldigt gedigen förankring med riksdagens partier – och som också innebar ganska stora förändringar i de regelverk som AP-fonderna har att följa – skulle leda till förändringar. Det tror jag var en förväntan som inte bara jag hade, utan det hade nog även de ledamöter som var delaktiga i det beslutet. Det tycker jag också är rimligt att tydligt förmedla från mig som representant för regeringen och ansvarig för AP-fonderna.

Jag tycker att det citatet … I den kontext som det presenterades och med den rubriken kan jag förstå att en del reagerade, men jag tror att de också kunde se att vi i det arbete som jag som ansvarig minister och som regeringen gjorde följde de rutiner som tidigare regeringar och även senare regeringar har gjort.

Lars Engsund (M): Tack så mycket för det utförliga svaret! Jag har en sista fråga i den här rundan. Vi pratade ju förut om risker, och jag hävdade då att AP-fonderna hade rundat lagstiftningen, som jag uttryckte det. Det får ju stå för mig, givetvis. Men anser du att upplägget med ett gemensamt riskkapital, i det här fallet 4 to 1 Investments som då gör en enda investering, följer lagens intentioner? Trots att ni faktiskt påpekade i lagstiftningen … Ni skrev en särskild not om just detta, så jag skulle vilja höra din åsikt kopplat till det.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, ledamoten, för frågan!

Jag som inte längre är ansvarig för AP-fonden ser det väl inte riktigt som min uppgift att göra den typen av utvärdering, utan det tycker jag är den nuvarande regeringens uppgift att göra. Och där är det ju väldigt bra att man också har gjort en gedigen utvärdering och tagit fram ett ganska omfattande dokument kring den här förvaltningen och bland annat 4 to 1 Investments men också andra investeringar som AP-fonderna har gjort. Jag tycker att det är så regeringen bör arbeta, och jag hoppas att det också leder till att man drar lärdomar inför kommande investeringar.

Lars Engsund (M): Tack, jag förstår! Jag tänkte bara om före detta finansmarknadsministern trots allt hade en egen uppfattning om just den fråga jag ställde, om lagens intentioner följdes.

Per Bolund: Herr ordförande! Jag kan väl konstatera … Det är ju väldigt lätt i efterhand att konstatera att det här inte var någon bra investering och att den ledde till att det blev en förlust för pensionskapitalet. Det är ju såklart ingenting som någon av oss vill se, utan vi vill ju att det ska leda till så god förvaltning och så god förmering av pensionskapitalet som möjligt.

Jag hade vid det tillfället – mer än genom att följa medierapporteringen – inte haft någon insyn i hur AP-fonderna gjorde den här investeringen eller vilken process de hade för att göra det. Det är inte heller så regeringen ska följa AP-fondernas arbete. Vi ska varken styra vilka investeringar de gör i enskilda bolag eller exakt hur man väljer att göra det annat än genom att utforma en lagstiftning som sedan AP-fonden har att följa. Jag tycker det är bra att det har gjorts en utvärdering av den här processen. Förhoppningsvis kommer man att dra lärdomar som gör att framtida investeringar kommer att bli mer lyckosamma.

Vice ordföranden: Lars Engsund är nöjd, så ordet går till Sverigedemokraterna.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Per Bolund, jag skulle vilja gå in på en numera känd debatt som du själv också har varit inne på tidigare under utfrågningen. Det var ju före detta statsrådet Magdalena Andersson som talade om den här vågen av gröna investeringar i Sverige. Jag ska läsa upp citatet så

att det inte blir några oklarheter: ”Det är den kombination av piska och morötter som Miljöpartiet har drivit på med under alla de år som Miljöpartiet har suttit i Sveriges riksdag som gör att vi nu ser den här vågen av investeringar runt om i hela Sverige. [– – –] Det hade inte sett ut så här om inte Miljöpartiet hade funnits i Sveriges riksdag och i Sveriges regering och drivit på.”

I din inledning, Per Bolund, nämnde du att det här bland annat handlade om olika styrmedel. Du nämnde till exempel Industriklivet. Men om jag minns rätt är det här någonting som Socialdemokraterna redan är positiva till. Därför får jag en känsla av att det måste ha funnits någonting mer som du hänvisade till när du talade om just uttrycket piska och morötter. Skulle du mer specifikt kunna tala om vad du egentligen menar när du talar om piska och morötter? Vad är det ni lockar och varnar Socialdemokraterna med?

Per Bolund: Tack för frågan, som i viss mån kanske var något ledande! Men jag skulle säga att … Jag tycker ju att det var väldigt trevligt att Miljöpartiet i offentligheten fick ett erkännande för det hårda arbete som vi hade lagt ned i regeringsarbetet och som ju omfattade ett väldigt stort antal olika beslut som syftade till att se till att den klimatlag som vi hade fått ett väldigt brett stöd för i Sveriges riksdag skulle genomföras.

Det handlade ju om väldigt många olika åtgärder som tillsammans ledde fram till den väldigt starka investeringsvåg som gick över Sverige och som jag ju tyckte var en fantastisk möjlighet för ett land som vårt, som har en stark industritradition, men som också visade att vi kunde vara de som utvecklade de nya teknikerna, de nya lösningarna, som sedan – fortfarande – kan bli också framtidens stora exportprodukter som vi kan få väldigt stora intäkter ifrån till vårt land. Den stoltheten tror jag att vi delar med ganska många. Man såg att det här var en möjlighet för Sverige.

Jag beklagar ju att takten i omställningen har försvagats och att det nu inte alls går i samma takt som det gjorde tidigare, av många olika skäl, men det var välkommet att få det erkännandet. Det kanske också var därför som anmälaren studsade till – för att det inte är så vanligt att Miljöpartiet får erkännande om att den politik vi för leder till positiva resultat. Men i det här fallet var det ju väldigt tydligt.

När det gäller begreppet piskor och morötter har det kanske använts lite grann av slentrian i miljöpolitiken. Alla som har jobbat länge med de frågorna tolkar det just som att man använder ”piskor” i form av olika åtgärder som gör det dyrare att förstöra miljön. Det kan handla om koldioxidskatten som funnits i många decennier i vårt land. Det kan handla om EU:s utsläppshandelssystem.

Svenska regeringen och Miljöpartiet var hårt pådrivande för att göra förändringar och reformer av utsläppshandelssystemet. Man pratar om The Swedish Proposal, som gjorde att kostnaden för att släppa ut inom EU-systemet ökade kraftigt och som också väldigt tydligt banade väg för gröna industrisatsningar som då minskade utsläppen och därmed sparade väldigt mycket pengar för industrin.

Det handlar också såklart om den andra delen – ”morötterna” – alltså ekonomiska incitament för att uppmuntra hållbara investeringar. De

tillsammans ledde fram till en ganska stark våg av omställning och av nya industrisatsningar i Sverige. Jag räknade samman och tror att det närmade sig 1 000 miljarder under ett antal år i Sverige. Det är ju många länder som hade sett med avund på att det här var en utveckling som träffade just ett land som Sverige, med väldigt många arbetstillfällen och väldigt stora möjligheter till ökad avkastning för vårt land.

Att däremot tolka piskor och morötter som att vi skulle piska myndigheter eller att vi skulle ge morötter till myndigheter är ju en tolkning som ligger väldigt långt ifrån all min erfarenhet och som jag aldrig har hört någon göra över huvud taget. Det var självklart för mig. Jag har också arbetat länge tillsammans med Magdalena Andersson och på Finansdepartementet tillsammans utformat de budgetar som den rödgröna regeringen lade fram. Jag vet också vad hon lägger i de orden.

Det är självklart att det är de ekonomiska villkoren som både individer och företag har att arbeta efter som också ledde till att vi snabbt kunde minska utsläppen och att det blev lönsamt att göra gröna investeringar i Sverige. Den andra tolkningen är väldigt långt dragen, skulle jag säga, och stämmer inte överens med verkligheten.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Tack, Per Bolund för ditt svar!

Jag går vidare till en annan fråga. Varför fanns det ett behov för fler AP-fonder att kunna investera i mer risktagande, onoterade projekt, trots att den möjligheten redan fanns för en av AP-fonderna?

Per Bolund: Ordförande! Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstår frågan. Kan Martin Westmont utveckla frågeställningen?

Martin Westmont (SD): Ordförande! Ja, alltså systemet är uppbyggt så att en av AP-fonderna ju får investera i onoterade bolag. Men uppenbarligen fanns det ju ett intresse av att öppna upp möjligheterna för att flera AP-fonder skulle kunna investera i onoterade bolag, som till exempel Northvolt. Det är alltså grunden till min fråga. Varför fanns det ett behov av att göra så?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, ledamoten, för förtydligandet! Då förstår jag att det var Sjätte AP-fonden som Martin Westmont syftade på, som investerar i onoterade tillgångar. Det här är ju en mindre fond som också gör mindre investeringar i onoterade bolag.

Det som kunde konstateras i den ganska långa process som vi hade för att utforma den nya lagstiftningen, där vi också följer allt det som har hänt under ganska många år och där pensionssystemet har utvärderats, är ju att finansmarknaderna också förändras över tid och att det blev en utveckling där man gick från att ha många och stora noteringar på börserna med noterade bolag. Det blev en utveckling mot att fler och fler bolag inte noterades.

Det visade sig genom statistik att möjligheten att göra investeringar i onoterade bolag kunde vara ett sätt att både bredda portföljerna och AP-fondskapitalet och samlat ge bättre avkastning än om man bara hade kunnat investera i noterade tillgångar. Det var ju med syftet, såklart, att ge bästa möjliga förutsättningar för AP-fonderna att generera högsta möjliga

avkastning och att kunna ge så högt kapital som möjligt till framtidens pensionärer som de här förändringarna gjordes.

Jag får konstatera att Pensionsgruppen i det här fallet snarast var pådrivande vad gäller att den här möjligheten skulle finnas. Sveriges riksdag ställde sig ju också bakom den lagstiftning som innebar att de här möjligheterna ökades.

Jag tror att det kanske är lite förenklat att säga att för att en investering gick fel innebär det att hela lagstiftningen var fel och att principen att man ska kunna investera i onoterade tillgångar var fel. AP-fonderna har ju gjort många andra investeringar i onoterade tillgångar, som inte har lett till konkurs och tvärtom har lett till god avkastning. Jag tror inte att man ska sätta något likhetstecken mellan att investeringar i onoterade tillgångar alltid har en negativ följd. Det vore förmätet att säga så. Vi kan konstatera av historiken att det har funnits sådana affärer som också har gett positiv avkastning.

Martin Westmont (SD): Ordförande! Per Bolund, du nämnde ju att du inte var ansvarig för upplägget när det kom till det här skalbolaget, 4 to 1 Investments, som då investerade pensionspengar i Northvolt. Den AP-fond som fick investera i onoterade bolag tackade nej till att investera i Northvolt just för att det ansågs vara en mindre bra investering.

Du var själv inne på att det är av stor vikt att man gör ansvarsfulla investeringar, som förhoppningsvis ändå ska resultera i hög avkastning. Med tanke på att den AP-fond som fick investera i Northvolt tackade nej, för att man ansåg att det var en dålig investering … Var det därför man var tvungen att se om det fanns andra vägar till fler gröna investeringar genom AP-fonderna?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack för frågan! Svaret på den frågan är ett entydigt nej. Att Sjätte AP-fonden valde att inte investera i Northvolt är väl, tycker jag, ett väldigt tydligt exempel på att de antaganden som anmälarna har gjort – att regeringen på något sätt styrde AP-fonderna med järnhand och tvingade dem att göra investeringar – inte stämmer. Om vi hade gjort det hade ju Sjätte AP-fonden också investerat i Northvolt, vilket man inte gjorde. Det visar ju att AP-fonderna just hade frihet att välja att göra de investeringar som man trodde skulle ge bästa möjliga avkastning till pensionssystemet.

De förändringar som gjordes i, vill jag återupprepa, väldigt bred samsyn i Pensionsgruppen och också i Sveriges riksdag var ju för att möjliggöra investeringar som vi allihop såklart hoppades skulle ge bästa möjliga avkastning till pensionssystemet. Och det fanns en oro för att när finansmarknaden utvecklades mot mer och mer onoterade tillgångar … att då hålla fast vid begränsningen att man inte skulle kunna göra några investeringar i de tillgångsslagen skulle riskera att minska AP-fondernas möjligheter att göra god avkastning inför framtiden.

Det var det som vägledde vårt resultat, inte att försöka påverka dem i någon viss riktning eller i något visst enskilt bolag. Det skulle vara mig främmande som minister och också främmande för den regering jag företrädde.

Martin Westmont (SD): Ordförande! I ditt skriftliga svar till konstitutionsutskottet, Per Bolund, skriver du att frågan just kring styrningen av AP-fonderna bygger på eller har uppstått genom ett missförstånd. Kan du berätta för konstitutionsutskottet, nu när du ändå är här, vad det är som vi har missförstått när det kommit till din roll i det som konstitutionsutskottet granskar?

Per Bolund: Herr ordförande! Jag har ju inte sagt att konstitutionsutskottet har missförstått någonting. Vi får väl se vad konstitutionsutskottets granskning kommer att landa i.

Däremot tycker jag väl att den anmälan som har kommit in till konstitutionsutskottet bygger på ett missförstånd, egentligen både det som handlar om Magdalena Anderssons uttalande om piskor och morötter – där var svaret ganska utförligt på vad som var innebörden i det uttalandet och hur jag och, tror jag, de allra flesta andra tolkade det uttalandet – och det uttalande som jag gjorde i Dagens ETC, som för min del handlade om att peka på att regeringen förutom lagstiftningsverktyget också har utnämningsverktyget och kan se till att AP-fonderna har den bemanning som krävs för att göra bästa möjliga arbete och för att genomföra de beslut som riksdagen har beslutat om.

Vice ordföranden: Vill Martin Westmont lägga till något?

Martin Westmont (SD): Ordförande! Jag stannar där.

Peter Hedberg (S): Jag skulle vilja förtydliga att jag inte tror att … Nu får väl Muharrem Demirok förtydliga det själv sedan också, men jag uppfattade inte, som det påstods här för ett tag sedan, att Muharrem Demirok sa att han inte visste vad vi granskade utan snarare att det kanske är så att vad vi har granskat har breddats ganska mycket och att det är, som jag uttryckt det vid flera av utfrågningarna, ganska svårt att orientera sig i granskningarna om exakt vad det är vi ska ställa frågor om.

Å ena sidan har statsråden inte direkt ansvar för hur de här investeringarna genomförs. Samtidigt ombeds de tidigare statsråden att ha detaljerad kunskap om hur det exakt går till och dessutom svara på spekulativa frågor om hur de skulle ha agerat om de hade haft ansvar för det. Jag tycker att det är väldigt märkligt.

Nu har vi också gått in på vilka miljöpartistiska lockrop som man har gentemot Socialdemokraterna. Jag tycker faktiskt att det blir lite bisarrt.

Jag har fått svar på alla mina frågor, både skriftligen och muntligen, av både AP-fonderna, tidigare statsråd och statssekreterare. Jag ställde samma fråga igen i min förra runda.

Det jag ändå vill lyfta in här är att jag hade tänkt gratulera Per Bolund. Han sa att Miljöpartiet inte får så mycket beröm, men Per Bolund har ju lyckats med att få avrunda KU:s utfrågningar den här våren – en ära som vi brukar ge till statsministern. Men det är förutsatt att ingenting nytt inträffar; vi har ju fått ett antal sena tillägg till de här utfrågningslistorna.

Där vill jag återigen haka i med vad vi granskar. Anmälningarna rör alltså den dåvarande regeringen och om den på något sätt försökte påverka investeringarna i Northvolt eller andra typer av gröna omställningar.

Vi har också fått ta del av den utvärdering som vi alla har konstaterat var bra. Den är givande. Men det kommer också frågeställningar som tangerar den nuvarande regeringens ansvar, tycker jag. Då är frågan om inte ärendet har breddats till att också omfatta i så fall om det finns en brist på agerande från nuvarande regerings sida. Då är jag inte säker på att Per Bolund avslutar vårens utfrågningar. Då är det väl departementschefen för Finansdepartementet nu, den nuvarande finansmarknadsministern och kanske även statsministern som ska komma.

Jag säger det här därför att vi från oppositionen hela tiden har sagt: Vi har ingenting emot att det här granskas. Det är bra att det granskas, men vi måste också hålla oss till vad det konkret är som anmälningarna faktiskt omfattar. Och jag vidhåller att vi har breddat det väsentligt under den här våren. Med det tackar jag för mig.

Vice ordföranden: Var det något som Per Bolund önskar kommentera? Nej.

Jessica Wetterling (V): Ordförande! Tack, tidigare frågeställare, kanske inte för en fråga men en utläggning!

Nåväl. Jag tänkte för det första, Per Bolund – bara för att vi ska få svar på den här frågan som jag tänker att du redan har svarat på … Men för klarhets skull: Väckte det här uttalandet några reaktioner i efterhand? Jag tänker att du träffade exempelvis AP-fondernas vd:ar, ordföranden, styrelser whatever. Fick det här uttalandet i Dagens ETC några reaktioner – negativa eller för den delen positiva?

Jag bara noterar… Jag tittade lite grann på det här med att när man redovisar AP-fondernas verksamhet debatteras det i riksdagen. Det kommer en skrivelse från regeringen som sedan tas om hand i finansutskottet. Då kan jag ändå notera att där framgår det att sedan 2001 – nu kollade jag fram till 2022, så det kan ha ändrats de senaste åren – har den genomsnittliga årsavkastningen varit 7,1 procent. År 2021 var det till och med 20,2 procent. Har du något resonemang kring hur väl AP-fonderna ändå lyckas med sitt uppdrag?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Jessica Wetterling, för frågan!

Jag hade ju såklart ett fortsatt arbete tillsammans med AP-fonderna och mötte dem i olika sammanhang. Jag märkte aldrig att det blev någon stor reaktion på det här uttalandet. Vi hade ett gott samarbete och ett starkt förtroende mellan regeringen och Finansdepartementet och AP-fonderna och deras ledningar, som varade hela tiden ut medan jag var finansmarknadsminister åtminstone. Det uppskattade jag.

Jag har också uttryckt offentligt att jag har stort förtroende för AP-fonderna och tycker att man generellt gör ett väldigt bra arbete. Jag tycker att den avkastningshistorik som Jessica Wetterling hänvisar till också visar att AP-fondens ledningar gör sitt yttersta för att göra det de är tillsatta för, det vill säga att skapa bästa möjliga avkastning för framtida pensionärer.

Sedan är det klart att när det sker stora förändringar av lagstiftningen tycker jag att regeringen har ett särskilt ansvar att också vara tydlig och informera och poängtera att förändringar i lagstiftning också förväntas ge förändringar i hur man bedriver sitt arbete från AP-fondernas sida. Annars skulle det inte vara någon särskilt stor idé med att fatta beslut om lagstiftning. Jag tror att de också uppfattade den förväntningen väldigt tydligt och också var ivriga att försöka få till de förändringar som riksdagen avsåg.

Vice ordföranden: Är Jessica Wetterling nöjd? Ja.

Muharrem Demirok (C): Herr ordförande! Tack för frågorna och svaren så här långt!

Ja, vet vi vad det är som granskas eller inte? Vi får väl hjälpas åt att reda ut det här.

Den som inte känner till Northvolt har väl levt under en sten under alla de här åren. Jag tror att både tittare, lyssnare och åhörare förstår vad frågan handlar om. Men frågan är vad KU:s uppgift i det här sammanhanget är, vad KU ska granska och inte granska och vad som är fel och inte fel.

Det är uppenbart att det finns en investering i botten som inte har gått rätt. Sedan utfrågningarna började har jag varit tydlig med att det bakom alla de siffror och all den statistik vi diskuterar också finns människor i lokalsamhället, som har påverkats, som har fått gå från hus och hem och som har flyttat hit med stora förhoppningar om att få en framtid i Sverige men som har sett dem grusas. Det är uppenbart att det finns en fråga i botten som är stor och viktig och som bör hanteras med stor respekt.

Men precis som ledamoten Peter Hedberg sa finns det också en anmälan i grunden: Har det skett en otillbörlig påverkan? Har enskilda uttalanden lett till att det har gjorts investeringar som inte borde ha gjorts? Det är väl det som hela den här granskningen kokar ned till. Det är där det börjar spreta, för vi har ett skriftligt underlag som är otroligt stort. Inte någonstans i det går det att härleda att det har skett otillbörlig påverkan.

Vi har haft de fyra AP-fondernas vd:ar här. Alla har bekräftat att det inte har skett någon otillbörlig påverkan. Alla har också reagerat starkt: Om det skulle göras ett sådant försök skulle de reagera ytterligare på det. Vi har haft tidigare statsråd här som har bekräftat att ingen otillbörlig påverkan har skett. Vi har tidigare kallat in departementschefen, som det fick kallas den här gången, som återigen har bekräftat att det inte har skett någonting.

Precis som Per Bolund själv sa har alla hänvisningar till det här uttalandet varit av karaktären: ”Vad Per Bolund menar med det är det bäst att ni frågar Per Bolund om.”

Per Bolund var inte ens tänkt att kallas till den här utfrågningen utan tillkom i ett senare skede. Det ska väl till alla dem som tittar och lyssnar på det här också tilläggas att oppositionen har varit hindrad av majoriteten att kalla andra statsråd – nuvarande statsråd vid andra utfrågningar – som vi har velat göra. Men här har vi landat i en situation där vi kallar ytterligare tidigare statsråd i en fråga som vi ska granska och som det har lagts enormt mycket resurser på.

Så min fråga till Per Bolund, för att avsluta det hela, är: Kan Per Bolund hjälpa mig att försöka bringa klarhet i det här? Vad är det exakt konstitutionsutskottet sitter och granskar just nu? Vad är det vi ska granska?

Vice ordföranden: Det är kanske inte Per Bolund som ska klargöra det, men Per Bolund får givetvis kommentera.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Muharrem Demirok, för frågan!

Jag kan väl erkänna att jag själv är något frågande. Jag tycker det är viktigt att man, om det finns sådana misstankar, verkligen går till botten med om det har skett missbruk inom systemet. Ett exempel på ett sådant missbruk är om någon regeringsföreträdare på något sätt har försökt påverka AP-fonderna att göra en viss investering. Det är, enligt min syn på det, väldigt mycket ett missbruk av systemet. Det skulle jag ju aldrig komma på tanken att göra.

Jag är också glad att den här granskningen verkligen entydigt har visat från väldigt många olika källor … Jag tror att Muharrem Demirok glömde Arkwrightutredningen, som ju också väldigt tydligt poängterade att det inte skedde några politiska påtryckningar att göra investeringar i Northvolt. Så även från det hållet har man vederlagt den misstanken.

Att det därifrån har gått till uttolkningar av olika citat som har sagts i offentligheten … Jag är ödmjuk inför att KU självt utformar de granskningarna man gör, men jag måste erkänna att jag själv också har varit något frågande.

Vice ordföranden: Är Muharrem Demirok nöjd? Ja.

Gudrun Brunegård (KD): Jag vill knyta an till just Arkwrightrapporten i förhållande till mina tidigare frågor omkring lagstiftningsprocessen.

Den som läser remissvaren från AP-fonderna, precis som jag var inne på i förra omgången, märker ju tydligt hur kritiska de var till att de inte fick så stor frihet som de hade önskat. I Arkwrightrapporten, som har genomlyst investeringarna i Northvolt, skriver man: ”Investeringsformens avsaknad av substans talar snarare för att företaget sattes upp för att nå en specifik direktinvestering som i sig inte låg inom ramarna för lagens placeringsregler, i andra former än riskkapitalföretag. Baserat på intervjuer med Första–Fjärde AP-fonderna ser Arkwright det som sannolikt att en eller flera AP-fonder hade gjort en direktinvestering i Northvolt om lagen hade medgivit det.”

Utifrån detta vill jag fråga om det i offentliggörandet av AP-fondernas första investering i Northvolt via 4 to 1 Investment fanns någon larmklocka på Finansdepartementet eller hos dig personligen som ringde.

Det gick ju ändå 14 månader från den första investeringen till den andra i Northvoltprojektet.

Jag vill också fråga om du anser att regeringen borde ha agerat tidigare för att klargöra hur sådana investeringar var tänkta att kunna göras på ett säkert sätt.

Per Bolund: Herr ordförande! Som jag sa i min inledning och som kanske är värt att upprepa var jag inte längre kvar på Finansdepartementet när den här investeringen gjordes i Northvolt, så vilka varningsklockor som ringde på

Finansdepartementet får nog andra svara på. Jag var på Miljödepartementet vid det tillfället.

Jag tror också att man lite grann gör, kanske, ett misstag om man tror att bara för att den här formen av investeringar inte ledde till ett positivt resultat så kan man dra slutsatsen att hade AP-fonderna själva fått investera i onoterade aktier, var och en för sig, hade det gett fantastiska resultat. Det är ju en hypotetisk fråga som ingen kan svara på – om det hade varit mer framgångsrikt.

Uppenbarligen fanns det en vilja från AP-fonderna att investera i Northvolt. Uppenbarligen trodde man att det skulle vara en bra affär. Det visade sig sedan inte vara det. Men om AP-fonderna var och en för sig hade kunnat investera i Northvolt antar jag att de hade gjort det också. Och då utgår jag väl också från att resultatet hade blivit detsamma, det vill säga att det ändå hade blivit en affär där man hade förlorat pengar.

Jag kan, som sagt … eftersom jag inte var kvar på Finansdepartementet inte svara på vilka varningsklockor som ringde.

Jag tycker att … Här är det värt att ha en ganska bred rågång, skulle jag säga, mellan regeringens verksamhet och AP-fondernas verksamhet. Skulle regeringen gå ut och på något sätt försöka att styra AP-fonderna i hur man ska göra sina investeringar utöver den lagstiftning som finns tycker jag att man börjar närma sig den gränsen för vad man faktiskt ska göra inom systemet.

Jag tror att det ändå … trots att den här affären är väldigt dålig … vi ska hålla fast vid principen att det är AP-fonderna själva som utformar sina investeringsmetoder och också väljer vilka investeringar man ska göra. Och jag såg ingen anledning att frångå den principen.

Sedan tycker jag återigen att det är bra att man nu har gjort en utvärdering av just den här investeringen och den metoden som man i det här fallet valde. Och ingen ifrågasätter ju att det blev ett negativt utfall. Det håller vi nog alla med om, i det här fallet.

Gudrun Brunegård (KD): Ingen ytterligare [ohörbart].

Vice ordföranden: Gudrun Brunegård var nöjd.

Jan Riise (MP): Tack för svaren så här långt! Jag har egentligen ingen mer fråga. Jag delar den uppfattning som har framförts av mina oppositionskollegor här på olika sätt, att vi har ett jobb att göra [ohörbart] vi behöver fokusera på vad det egentligen är vi ska utvärdera.

Sedan, bara som en reflektion så här på det senaste, kan man väl säga att en investering i Northvolt 2021 var ju inte en dålig affär. Det var 2025 den blev det, alltså när varningsklockorna började ringa på riktigt. Ingen gör ju … Inte ens vi som privatpersoner gör investeringar som vi tror är jättedåliga … utan det gjordes ju i god tro och med de bedömningar som kunde ha gjorts.

Nu ska inte jag sitta och försvara eller bedöma … inleda bedömningen här. Jag bara försöker få den här tidslinjen i något slags ordning i mitt huvud. Men med det sagt tänkte jag att jag kan tacka för mig och tacka för alla svar så här långt.

Mauricio Rojas (L): Ordförande! Tack, Per Bolund, för att du upplyser, på ett föredömligt sätt, ledamoten Demirok om det vi granskar! Det är precis som du har sagt.

Sedan en lite terminologisk fråga eller kommentar. Piska kan tolkas som du säger, ekonomiska bestraffningar, eller ja … eller om att säga … upplysa styrelseledamöterna att de kan bli entledigade. Det måste vara ganska självklart att det kan tolkas på det viset om man säger det du har sagt. Det kan tolkas som en piska, men där har vi olika tolk…

Men nu går jag vidare. I ditt anförande i Almedalen den 6 juli 2022, det vill säga en månad innan den andra investeringen från 4 to 1 Investments gjordes i Northvolt, sa du följande, citat: Få saker har gjort mig så stolt som när jag nyligen besökte Northvolts nya fabrik för elbilsbatterier utanför Skellefteå. Slut på citatet.

I efterhand kunde man hävda att vid den tidpunkten saknades tydliga varningssignaler om det som skulle hända så småningom, men det stämmer inte. Redan då fanns det kritiska röster som varnade för att den gröna entusiasmen riskerade att slå över i övertro och skapa vad som har beskrivits som gröna bubblor.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga: Hur ser Per Bolund i dag på sitt eget och sitt partis ansvar för utvecklingen kring Northvolt och andra liknande satsningar?

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Mauricio Rojas, för frågan!

Jag gjorde innan det här talet i Almedalen en resa genom en stor del av Norrland och besökte både Gällivare och Boden och Skellefteå och tittade på de många och stora investeringar som var på plats eller var planerade för att just göra en omställning av den svenska industrin och se till att man kunde producera på ett modernt sätt, gå bort från beroendet av fossila bränslen och i stället utveckla världsunika tekniker och som också skulle ge möjlighet för resten av samhället att kunna ställa om.

Northvolts batterier, till exempel, hade vi förhoppning om skulle kunna bidra till elektrifieringen av trafiken och även bidra till stabilitet i elsystemet och liknande, så här var det nog inte bara jag som kände en optimism och en stolthet, utan det var det nog många som gjorde.

Sedan är det klart att … Man brukar säga i finansvärlden att det lättaste som finns är att vara portföljförvaltare i efterhand, när man har sett utfallet. Det kan alla klara av. Det är svårare att stå innan och veta exakt vad som kommer att hända med olika investeringar i olika affärer. I det här fallet blev det ju en negativ utveckling, av många olika skäl, skulle jag säga. Det var en pandemi. Det blev en utveckling i omvärlden där Ryssland invaderade Ukraina och skapade en osäkerhet på inte bara finansmarknaden utan i ekonomin överlag.

Man får väl även där räkna till hur den nuvarande regeringen agerade i samband med Northvolt. Det är lätt att konstatera att i andra länder har man kanske gjort större insatser för att hjälpa företag som hamnar i svårigheter och velat ta dem igenom den här typen av svåra situationer. I Sverige valde regeringen att inte göra det, vilket ju såklart också påverkade förloppet.

Det fanns många olika skäl till att den här affären inte ledde till det utfall som vi hoppades innan. Men min stolthet över den gröna industrisatsningen, som då var på väg över Sverige, hade jag väldigt starkt, och den har jag fortfarande. Jag är stolt över att Miljöpartiet var en del i att göra den utvecklingen möjlig.

Sverige sågs ju av många … minns till exempel … Kommissionens ledare pekade på Sverige som ett land där det hände väldigt mycket och som var inspirerande för många andra EU-länder. Jag kan konstatera att även i USA hade man en ganska ambitiös politik med Inflation Reduction Act, som ju också ledde till stora gröna investeringar. Jag kan konstatera att även där har den nya administrationen lagt om kursen och valt en helt annan inriktning, vilket såklart också påverkar utfallet av de investeringar som planerades vid det tillfället.

Jag hoppas ju, fortfarande, att det kommer att fattas politiska beslut och att man kommer att välja en inriktning som gör att vi kommer att få … att de här investeringarna kommer att gå hela vägen och att vi också förhoppningsvis får en ny våg av investeringar som gör att den grön… eller industrin, precis som resten av samhället, faktiskt ställer om i enlighet med Parisavtalet, som ju Sverige har skrivit under, i enlighet med klimatlagen, som ju har ett väldigt brett stöd i Sveriges riksdag.

Och då behöver ju inte bara hushållen utan även industrin och andra ekonomiska aktörer också förändra det sätt som man verkar inom ekonomin och minska sin klimatpåverkan. Men för det behövs såklart investeringar. Och jag tycker att vi la grunden för och skapade en trygghet för att göra stora investeringar i grön industri. Det var någonting som vi har anledning att vara stolta över, som jag ser det.

Mauricio Rojas (L): Tack för svaret! Mycket intressant, rent politiskt.

Jag delar samma vilja att driva det här … fram den gröna omställningen. Det vi kanske inte delar eller ja … Det vi har lärt oss är att det kan slå fel när entusiasmen tar över, när man så att säga … det vill säga när man manipulerar marknaden kan det vara rätt i vissa fall, men det kan vara fel i andra fall.

Här har vi inte bara ett exempel utan flera på gröna bubblor, så det är … Och det var inte bara Miljöpartiet som var med i den här entusiasmen. Runt hela Europa byggdes liknande fabriker. Det var något osannolikt. Efter pandemin och när kriget hade börjat i Ukraina … Det var ett slags nationalistisk iver att vi alla skulle ha stora fabriker när kineserna hade, redan, ett försprång som var förödande. Då delar man den där entusiasmen, och då blir det fel, som det kan bli.

Men jag tackar för svaret. Jag vet inte om du kan ha någon kommentar, men då är vi i det mer politiska området.

Per Bolund: Herr ordförande! Jag har såklart mycket som jag skulle kunna kommentera, men jag tror att jag avstår. Vi har helt olika bilder av vad som är en politik som leder fram till positiva resultat.

Jag såg förutsättningar för att, med en långsiktighet i styrningen och med en inriktning mot att uppmuntra och välkomna och också stödja de företag som vill gå i bräschen för att minska sin klimatpåverkan och investera i linje med de internationella avtal som Sverige bland annat skrivit under … att det är någonting som skulle leda till inte bara bra miljöutfall utan också bra utfall i den ekonomiska utvecklingen.

Och ja, jag avstår från att kommentera den nuvarande politiken, som bedrivs. Jag ser inte riktigt det som min roll här i konstitutionsutskottet, även om jag har många tankar.

Vice ordföranden: Något ytterligare från Mauricio Rojas? Nöjd så.

Finns det någon ytterligare fråga? Lars Engsund – väldigt kort, väldigt snabbt!

Lars Engsund (M): En sista fråga som jag känner att jag behöver ha svar på. Det finns ett sammanträffande här. Då hade du förvisso lämnat Finansdepartementet. Det är första veckan i juni 2021, då Northvolt eller, förlåt, AP-fonderna presenterar sin investering via 4 to 1 i Northvolt. Samma vecka – jag tror det är två dagar före – presenteras då den här förordningen om gröna kreditgarantier av regeringen.

Om vi går tillbaka … Du var inte … Det var Åsa Lindhagen som var finansmarknadsminister och höll den här presskonferensen tillsammans med Ibrahim Baylan. Men om vi går tillbaka till där det startade med just gröna krediter, någon gång hösten 2020, då var ju du finansmarknadsminister. Jag skulle vilja veta lite … bakgrunden. Hur kom idén till det här fram? Vem tog fram idén, och vilka deltog i beredningen av den förordning som sedan presenterades i juni 2021? Gärna om du kan redogöra för om det deltog några externa konsulter i det arbetet, tack.

Per Bolund: Herr ordförande! Tack, Lars Engsund, för frågan!

Jag har sett i protokollen att det har spekulerats om att det skulle vara något slags samband mellan de här två handlingarna – att regeringen införde gröna kreditgarantier och att det på något sätt skulle ha lett till eller tvingat AP-fonderna att investera i Northvolt. Jag ställer mig frågande till hur man kan göra en sådan koppling. De gröna kreditgarantierna är ett brett instrument som gör det möjligt för industrin att minska sina risker när man investerar i nya tekniker, nya lösningar. Det är ju därför vi har kreditgarantiinstrumentet.

Vi har till exempel haft exportgarantier. Där är ju … när man då ska exportera till en marknad som kanske är osäker och man känner sig otrygg med om man vågar göra den här investeringen … Ja, då har staten kunnat gå in och ta en del av risken och då möjliggjort exportmöjligheter. … på samma sätt när man nu vill att … I alla fall den förra regeringen ville att industrin skulle våga investera i nya tekniker och nya lösningar som kunde bli världsledande. Ja, då såg vi att det fanns ett starkt fog att gå in också och ta en del av den tekniska risken, som fanns i det sammanhanget, så det är samma tänkande som staten har använt i många andra sammanhang tidigare. Och jag

tycker att det kändes ganska självklart att göra det även när det just gäller den gröna industrisatsningen.

Det var en ganska lång process innan. Regeringen hade ju också inrättat Fossilfritt Sverige, som var en mötesplats mellan näringsliv och politik. Näringslivet hade också efterfrågat denna typ av instrument, alltså att hitta sätt för riskdelning för att man inte skulle behöva stå helt själv med hela den tekniska, ekonomiska och till viss del politiska risken. Vi är såklart lyhörda och lyssnar gärna till industrins behov och önskemål, och i detta fall såg vi att det fanns en möjlighet att införa de gröna kreditgarantierna, som ju också var en av de morötter, kan man kanske kalla dem, som ledde till att vi fick möjlighet att göra stora gröna investeringar i Sverige.

Jag var inte en del av beredningen på Finansdepartementet på det sättet att jag kan svara på exakt vilka aktörer som var inblandade. Det är som vanligt Finansdepartementets tjänstemän som är ansvariga för att ta fram denna typ av produkter, och hur de gjorde det får man nog vända sig till Regeringskansliet för att få svar på.

Jag tycker att man kan konstatera att detta instrument var väl utformat och ledde till positiva utfall, och jag kan bara beklaga att den nuvarande regeringen har tagit bort detta instrument.

Vice ordföranden: Lars Engsund är nöjd. Men jag har en avslutande fråga, mot bakgrund av att det har sagts att man inte förstår varför vi ska granska Per Bolunds uttalande. Låt mig erinra om att bland andra Per Bolunds egen statssekreterare Ulf Holm klassificerade uttalandet som ganska olämpligt när han frågades ut av konstitutionsutskottet, och det var inte bara han som sa det. Betvivlar man detta kan man gå tillbaka till de webbsändningar och de ordagranna utskrifter som finns.

Jag skulle vilja få Per Bolunds kommentar till att hans egen statssekreterare klassade hans uttalande som olämpligt.

Per Bolund: Herr ordförande! Det var positivt att få en sista följdfråga.

Det visar väl på att jag som minister hade en ganska fri ledning av inte bara AP-fonderna, som hade stor frihet att utforma sin verksamhet och ge uttryck för sina önskemål och synpunkter, utan även inom departementet, där det fanns stor frihet att ha en egen uppfattning och göra egna tolkningar.

Vad Ulf Holm tycker kan jag också prata med honom privat om, för vi känner varandra väl. Jag har stor respekt för Ulf Holm som människa och tjänsteman, och vi har en god relation även i dag.

Jag kan bara lägga till att jag inte tycker att det var ett olämpligt uttalande utan att jag efter bästa förmåga försökte beskriva det instrument som regeringen besitter, det vill säga utnämningsmakten, och att det i detta fall var ett sätt att se till att AP-fonderna som myndigheter var så väl rustade som möjligt för att genomföra riksdagens beslut.

Vice ordföranden: Min egen reflektion är att om den tidigare ministerns egen statssekreterare tycker att det var olämpligt finns det säkert en anledning till

att konstitutionsutskottet bedömer att man kanske behöver granska delar av detta.

Stort tack för Per Bolunds medverkan vid denna offentliga utfrågning! Jag förklarar densamma avslutad.

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2026